

שבוע פרשת וישב

(2 - 8 December 12)

י"ח - כ"ד כסלו ה'תשע"ג

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקִּבְּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מִצְוָה לְהַתְּפִל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלָּה כִּפִּי שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחוֹדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְחָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִזְרָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מִלֶּךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבִרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תַּפִּילִין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוָּךְ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה "החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֲרָר פָּעִלוּ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם גִּיחַלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֹאמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֵמֶת
וַיֵּשֶׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רִאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֶּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תִּהְלָתוֹ עֲמִידַת לָעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חֲפִיץ מֵאֵד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יִהְיֶה זֶרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זָרַח בַּחֲשָׁךְ אֹר לַיְשָׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹאָה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱכִיּוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שָׁנָיו יִחַלֵּק וְנֶמְסָ תְּאוֹת רִשְׁעִים תֹּאבֵד:

אגרות קודש

בי"ה, י"ט כסלו, חג גאולתנו ופדות נפשנו, ה'תשי"א,

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצרכי ציבור באמונה וכו' מוהר"ר יצחק אהרן שי'

שלום וברכה!

בנועם קראתי מכתבו המודיע שלבד התלמידים הלומדים בת"ת הנה יש להם ג"כ קי"ג תלמידים
שלומדים בבתיהם, ושפתחו חדר. ובטח יודיע בפעם השני ע"ד התפתחות עבודתם זו, הן בכמות והן
באיכות.

בבקשתו קראתי את רשימת התלמידים עם מוריהם בהיותי על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ
היום בראש השנה לחסידות ודרכי החסידות. וצדיקא דאתפטר, דאשתכח בהאי עלמא יתיר מבחיוהי,
בטח יתן ברכתו, לכתובה וחתימה טובה בזה.

- ויש לומר אשר אצל החסידים ומקושרים הרי זהו השער אשר דרך בו עולים כל התורה ומצוות
למעלה ודרך בו נמשכים כל ההמשכות בגשמיות וברוחניות. ועל דרך מה שכתוב באה"ק פ' ז', בענין
שבדרך פרט יש לכל נר"נ אור פרטי וכו', עיי"ש. ועל פי זה יובן ג"כ קישור הענינים בסיום מכתב כ"ק מו"ח
אדמו"ר הכ"מ מיו"ד כסלו ה'תשי"י הנדפס בקונטרס ד"ט כסלו דהשתא, שמתחיל בשנה טובה בלימוד
והפצת החסידות וכו' ותיכף לזה כותב "ואתם כל הנלויים עליכם תתברכו כלכם בכל הדרוש לכם בגשמיות
וברוחניות".

החותם בברכת החג ופו"ש כל החבורה תי',

מפתח כללי

מסכת שבת עם ביאורים	סדר הנחת תפילין	א) סדר הנחת תפילין
מדף ס עד דף סו	מזמורי תהלים קיא, קיב	ב) מזמורי תהלים קיא, קיב
מזמורי תהלים קיא, קיב	מאמר ד"ה להבין ענין נרות חנוכה	ג) מאמר ד"ה להבין ענין נרות חנוכה
מאמר ד"ה להבין ענין נרות חנוכה	שבת פרשת וישב, ערב חנוכה, ה'תשכ"ו	ה) שבת פרשת וישב, ערב חנוכה, ה'תשכ"ו
שבת פרשת וישב, ערב חנוכה, ה'תשכ"ו	שיחת שבת פרשת וישב,	ד) שיחת שבת פרשת וישב,
שיחת שבת פרשת וישב,	ערב חנוכה, מבה"ח טבת, ה'תשכ"ו	כד) ערב חנוכה, מבה"ח טבת, ה'תשכ"ו
ערב חנוכה, מבה"ח טבת, ה'תשכ"ו	לקוטי שיחות – פרשת וישב	ה) לקוטי שיחות – פרשת וישב
לקוטי שיחות – פרשת וישב	בלח"ק) כך טו	ל) בלח"ק) כך טו
בלח"ק) כך טו	ליקוטים מתורת לוי יצחק לכה"ק הרה"ח המקובל ר' לוי	ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכה"ק הרה"ח המקובל ר' לוי
ליקוטים מתורת לוי יצחק לכה"ק הרה"ח המקובל ר' לוי	יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לד) יצחק שניאורסאהן זצ"ל
יצחק שניאורסאהן זצ"ל	זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה	ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה	ז"ל שניאורסאהן חוברת יח, תרגום מאידש	לה) ז"ל שניאורסאהן חוברת יח, תרגום מאידש
ז"ל שניאורסאהן חוברת יח, תרגום מאידש	ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וישב	ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וישב
ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וישב	שיעור יומי חומש לשבוע פרשת וישב	ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת וישב
שיעור יומי חומש לשבוע פרשת וישב	שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישב	י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישב
שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישב	שיעורים בספר התניא (מוגה)	יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
שיעורים בספר התניא (מוגה)	לשבוע פרשת וישב	נו) לשבוע פרשת וישב
לשבוע פרשת וישב	לוח "היום יום" לשבוע פרשת וישב	עד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וישב
לוח "היום יום" לשבוע פרשת וישב	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	עז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם
הלכה יומית לעיון ברמב"ם	שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:	שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:
שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:	ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וישב	פ) ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וישב
ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וישב	פרק אחד ליום לשבוע פרשת וישב	צח) פרק אחד ליום לשבוע פרשת וישב
פרק אחד ליום לשבוע פרשת וישב	ספר המצוות לשבוע פרשת וישב	טז) ספר המצוות לשבוע פרשת וישב
ספר המצוות לשבוע פרשת וישב	נביאים וכתובים	יז) נביאים וכתובים
נביאים וכתובים	מלכים א פרק ז, תהלים פרק סח	קט) מלכים א פרק ז, תהלים פרק סח
מלכים א פרק ז, תהלים פרק סח	משניות סוטה	יח) משניות סוטה
משניות סוטה	ביאור קהתי	קיא) ביאור קהתי
ביאור קהתי	עין יעקב מסכת יומא	קיט) עין יעקב מסכת יומא
עין יעקב מסכת יומא		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 לְהִבִּין עֲנִין גִּירוֹת חֲנֻכָּה, דְּהֶגֶם שְׁנֵרוֹת חֲנֻכָּה תִּקְנוֹם מִפְּנֵי
2 הַגֵּס שְׁהִיָּה בְּגִירוֹת הַמִּקְדָּשׁ, כְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל (בְּנִמְרָא, מִסַּכְת שִׁבְת)
3 "שִׁכְשֹׁנְסוּ יוֹנִים לְהִיכֹל, טִימְאוּ כָל הַשְּׂמָנִים שֶׁבַּהִיכֹל. וְכִשְׁגִּבְרָה מַלְכוּת
4 בֵּית חֲשִׁמוֹנָי וְנִצְחָנוֹם, בְּדֻקָּה וְלֹא מִצָּאוּ אֵלָּא פֶּךָ אֶחָד שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁהִיָּה מוֹנֵחַ

5 בַּחוּתָמוֹ שֶׁל כֶּהֱן גָּדוֹל וְלֹא הִיָּה

6 בּוֹ אֵלָּא לְהַדְלִיק יוֹם אֶחָד.

7 נִעֲשֶׂה בּוֹ נֵס וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ

8 שְׂמוֹנֶה יָמִים..." וְכָל דְּתִקְוֹן

9 רַבְּנָן כְּעֵין דְּאוֹרֵייתָא

10 תִּקְוֹן¹, כֻּלָּל הוּא שְׁכַל דְּבִר

11 שְׁתִּיקוּ חֲכָמִים, תִּיקְנוּ אוֹתוֹ

12 בְּדוֹמָה לְדַבְרִים שֶׁמֶן הַתּוֹרָה,

13 וְאִף כֹּאן תִּקְנַת יָמֵי חֲנוּכָּה

14 וְהַמִּצְוָה מְדַבְּרֵן לְהַדְלִיק נֵרוֹת

15 חֲנוּכָּה הֵייתָה אִמּוּרָה לְהִיֹּת

16 "כְּעֵין דְּאוֹרֵייתָא", בְּדוֹמָה

17 לְמִצְוָה מִן הַתּוֹרָה לְהַדְלִיק אֶת

18 הַמְּנוֹרָה מִפְּלִי-מְקוֹם הָרִי

19 הֵם נֵרוֹת הַמְּנוֹרָה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ

20 וְנֵרוֹת חֲנוּכָּה חֲלוּקִים שְׁנֵי

21 בְּכַמָּה עֲנִינִים, כִּפִּי שֶׁהוּלֵךְ

22 וּמִפְּרֹט. בְּמִסְפָּרָם² בְּמִסְפָּר

23 הַנֵּרוֹת - דְּבִמְנוּרָה

24 שְׁבַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ ז' גִּירוֹת,

25 וְנֵרוֹת חֲנֻכָּה הֵם שְׂמוֹנֶה.

26 בְּמִקְוֹם עֲמִידָתָם³ שֶׁל

27 הַנֵּרוֹת - דְּהִמְנוּרָה שֶׁבַּבֵּית

28 הַמִּקְדָּשׁ הָיְתָה בְּפָנִים

29 (בְּתוֹךְ הַקִּדָּשׁ)⁴ וּבְדָרוֹם

30 (יָמִין), וְגִירוֹת חֲנֻכָּה

31 מִצָּדָה לְהִנִּיחָם מִבְּחוּץ⁵

32 כְּדִי לְפָרֶסֶם אֶת נֵס חֲנוּכָּה גַם בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וּבְשִׂמְאָל⁶ הִפְתָּה כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה

33 מְוֹזָה בִּימִין וְנֵר חֲנוּכָּה מִשְׂמָאל וְכָךְ כָּל הִפְתָּה יִהְיֶה מוֹקֵף בְּמִצְוֹת. וּבְזִמְנָן

בס"ד. שבת פרשת וישב, ערב חנוכה,

ה'תשכ"ו*

לְהִבִּין עֲנִין גִּירוֹת חֲנֻכָּה, דְּהֶגֶם שְׁנֵרוֹת חֲנֻכָּה תִּקְנוֹם

מִפְּנֵי הַגֵּס שְׁהִיָּה בְּגִירוֹת הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל דְּתִקְוֹן

רַבְּנָן כְּעֵין דְּאוֹרֵייתָא תִּקְוֹן¹, מִפְּלִי-מְקוֹם הָרִי הֵם חֲלוּקִים

בְּכַמָּה עֲנִינִים. בְּמִסְפָּרָם² - דְּבִמְנוּרָה שְׁבַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ ז'

גִּירוֹת, וְנֵרוֹת חֲנֻכָּה הֵם שְׂמוֹנֶה. בְּמִקְוֹם עֲמִידָתָם³ -

דְּהִמְנוּרָה הָיְתָה בְּפָנִים (בְּתוֹךְ הַקִּדָּשׁ)⁴ וּבְדָרוֹם (יָמִין),

וְנֵרוֹת חֲנֻכָּה מִצָּדָה לְהִנִּיחָם מִבְּחוּץ⁵ וּבְשִׂמְאָל⁶. וּבְזִמְנָן

הַדְּלָקָתָם⁷ - דְּגִירוֹת הַמִּקְדָּשׁ הַדְּלִיקוּ מִפְּלִי הַמְּנוּחָה, מִשְׁוֹף

זִמְנָן (שְׁעָרָה וְרִבְעִי)⁸ קִדְּם שְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה, וְנֵר חֲנֻכָּה

מִצָּדָה הִיא מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה⁹. וּמוֹסִיף כ"ק מו"ח

אֲדָמוּר (בְּהַמִּשְׁוֹף פָּדָה בְּשִׁלּוֹם ה'תש"ד¹⁰) עוֹד דְּיִיק

בְּזָה, שְׁנֵר חֲנֻכָּה מִצָּדָה לְהִנִּיחָה מִבְּחוּץ, דְּלֹא מִצִּינוּ

מִצָּדָה (מִלְּבַד פָּרָה אֲדָמָה¹¹) שְׁצָרִיכָה לְהִיֹּת בְּחוּץ

(רִשּׁוֹת הָרִבִּים¹²) דְּוָקָא. וּמִבְּאֵר בְּהַמִּשְׁוֹף, דְּהִשְׁטַעַם

בְּפִשְׁטוֹת עַל זָה שְׁנֵר חֲנֻכָּה הוּא מִבְּחוּץ, הוּא בְּשִׁבִּיל

פְּרִסְמוֹי נִיסָא¹³. אֲבָל לְכֹאזְרָה טַעַם זָה אֵינוֹ מְסַפִּיק,

שְׁהָרִי גַם הֵגֶס דְּפוּרִים מִפְּרִסְמִים עַל-יְדֵי מִשְׁתָּה שֶׁל

שְׁמָחָה וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת וּמִתְּנֹת לְאֲבִינֵים, וְאִף-עַל-פִּי-כֶן

אֵין עוֹשִׂים זָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.

וְאִף-עַל-פִּי-כֶן אֵין עוֹשִׂים זָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים דְּוָקָא אֵלָּא בְּבֵית

פְּנִימָה.

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס חנוכה - תשנ"ב. נכלל בו חלק מהמאמר דשבת פרשת מקץ שנאמר בהמשך למאמר זה. (1) פסחים ל, ב. וש"נ. (2) כמו שמדייק בד"ה נר חנוכה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' קמח). ד"ה ואתה ברחמך הרבים תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' קעא). וראה גם ד"ה ת"ר מצות נ"ח ה'תשל"ח (תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ע' קסב), ובהנסמן שם. (3) כמו שמדייק בד"ה הנ"ל עטר"ת (סה"מ שם ע' קמג). ד"ה הנ"ל תרח"ץ שם. (4) רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ו. היינו, דנוסף לזה שהיתה בפנים המקדש (ולא בחוץ) - במקדש עצמו היתה "בתוך הקודש". (5) שבת כא, ב. רמב"ם הל' חנוכה פ"ד ה"ז. טוש"ע או"ח הל' חנוכה סתרע"א ס"ה. (6) שבת כב, א. רמב"ם שם. טוש"ע שם ס"ז. (7) כמו שמדייק בכמה דרושים - נסמנו בד"ה מצותה משתשקע החמה ה'תשל"ח (תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ע' קסט הערה 2). (8) ראה תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ע' קסב הערה 11. (9) שבת כא, ב. רמב"ם שם ה"ה. טוש"ע שם ר"ס תערב. (10) בד"ה ת"ר נר חנוכה תש"ד (סה"מ ה'תש"ד ע' 82). (11) חוקת יט, ג ובפרש"י שם. יומא סח, א. (12) כ"ה בסה"מ ה'תש"ד שם (וכ"ה בכוכ"כ דרושים, כדלקמן ס"ב). והוא כשיטת התוספות ד"ה מצוה להניחה (שבת כא, ב). וכ"ה בהלכה - טוש"ע שבהערה 5. (13) פרש"י ד"ה מבחין - שבת שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) ונקדַת הבאור בזה הוא (פמבאר בהדרושים¹⁴ מאמרי
2 חסידות העוסקים בנושא זה), שענינם ומטרתם של נרות חנכה הוא
3 להאיר את החשך. דעל-ידי מלחמת היונים שהייתה בעיקר
4 מלחמה רוחנית מתוך כוונה לפגוע בלימוד תורת ה' וקיום מצוות ה' כפי
5 שאמרים בנוסח "ועל הניסים"
6 בחנוכה, להשפיעם תורתך
7 ולהעבירם מחקי
8 רצונך¹⁵ ובפטר לאחר
9 שנכנסו להיכל וטמאו
10 כל השמנים שבהיכל¹⁶
11 מתוך כוונה לפגוע בטהרת
12 השמן], נעשה התגברות
13 החשך דלעומת-זה, הצד
14 שכנגד צד הקדושה (הנקרא
15 "לעומת זה", על שם הכתוב
16 "את זה לעומת זה עשה
17 אלוקים...") ולכן, כשגברה
18 מלכות בית חשמונאי
19 ונצחו את היונים, תקנו
20 נרות חנכה, בכדי להאיר
21 את החשך הרוחני שגרמו
22 היוונים. וזהו הטעם לכך
23 שזמן הדלקתם של נרות
24 חנוכה הוא לא בשעות היום
25 כמו נרות המקדש אלא
26 משתשקע החמה, כאשר
27 השמש כבר לא מאירה ומתחילה
28 החשיכה פי ענינם של נרות
29 חנכה הוא להאיר את
30 החשך. ומקום עמידתם
31 של נרות חנוכה הוא לא בפנים
32 כמו נרות המקדש אלא בחוץ
33 (רשות הרבים)¹⁷
34 ובשמאל, לא כנרות המקדש
35 שהדלקתם הייתה בימין (בדרום) שהם מושגים המסמלים את החושך בכדי
36 להאיר גם את החשך דרשות הרבים, טורי דפרודא, על
37 ה"סטרא אחרא" (הצד האחר, שאינו צד הקדושה) נאמר בספר התניא (פרק
38 כב) ש"מחשיבים עצמם ליש ודבר בפני עצמו ובזה מפרידים את עצמם
39 מקדושתו של מקום ברוך-הוא מאחר שאין בטלים לו יתברך... ולכן נקראים
40 טורי דפרודא (הרים של פירוד) בזהו הקדוש" שניניקתם של ה"טורי
41 דפרודא" הוא מקו השמאל. וזהו גם הטעם לכך שגרות חנכה

42 הם שמונה נרות, ולא שבעה כנרות המקדש פי זה שגרות חנכה
43 מאירים את החשך (גם החשך דרשות הרבים) הוא מפני
44 שהאור דגרות חנכה הוא אור שלמעלה מהשתלשלות, ואינו
45 האור שבא ויורד מלמעלה למטה בצורה הדרגתית ומסודרת מדרגה לדרגה
46 כשלשלת שהחוליות שלה
47 אחוזות זו בזו, ונקרא 'סדר
48 השתלשלות' והוא האור שדרכו
49 בא ויורד השפע לעולם בדרך
50 כלל, אבל האור של נרות חנוכה
51 הוא אור שלמעלה מ'סדר
52 השתלשלות' ולכן הם
53 שמונה נרות, דמספר
54 שמונה מורה על בחינה
55 שלמעלה מהשתלשלות¹⁸
56 כי ה'השתלשלות' קשורה בגדרי
57 העולם שנברא בששה ימים
58 ונשלם ביום השביעי ("שבעת
59 ימי ההיקף"), והמספר שמונה
60 מסמל את מה שלמעלה מגדרי
61 הבריאה (כמבואר בחסידות
62 בהרחבה גם לגבי מעלת ברית
63 המילה שהיא ביום השמיני).
64 ועל-דרך-זה הוא בנוגע
65 לה'יום-טוב' דחנכה,
66 דזה שה'יום-טוב'
67 דחנכה הוא במספר
68 שמונה (בלשון הגמרא יומי
69 דחנכה תמניא אינון¹⁶ ימי
70 חנוכה שמונה הם), הוא, פי
71 הגלוי של האור האלוני
72 שמאיר ובא לעולם בימי
73 חנכה הוא גלוי שלמעלה
74 מהשתלשלות.
75 והנה אור זה (שלמעלה
76 מהשתלשלות, שמאיר בימי חנכה בכלל ובפטר בגרות
77 חנכה) נמשך מלמעלה למטה ומתגלה בעולם על-ידי המסירות-
78 נפש דמתתיהו ובניו¹⁹ שלחמו ביונים שרצו "להשכיחם תורתך
79 ולהעבירם מחוקי רצונך" במסירות-נפש, תוך נכונות לוותר על חייהם.
80 והינו²⁰, שהשייכות דאור זה האור האלוני הגבוה והנעלה שלמעלה
81 מהשתלשלות עם החשך שהיה אז, בימי המלחמה עם היוונים הוא
82 בשני ענינים, מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, כפי שהולך

(14) ראה בארוכה סה"מ עטר"ת שם ע' קמח. תרח"ץ שם ע' קעב. וראה גם תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ע' קסג ואילך. ע'
קסט ואילך. וש"נ. (15) נוסח הודאת "ועל הנסים" דחנוכה. (16) שבת כא, ב. (17) ראה לעיל הערה 12. (18) ראה שו"ת הרשב"א ח"א
ס"ט. (19) סה"מ תרח"ץ שם. (20) ראה גם ד"ה ואתה ברחמיך הרבים ה'תשמ"ח ס"ד (תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ע' קפח).

ביאור בדרך אפשר

1 ומבאר. מלמטה למעלה, שמצד גדל החשך שהיה אז כתוצאה
2 ממלחמתם של היוונים ורצונם לפגוע בלימוד התורה וקיום המצוות והדבר
3 גרם להתגברות החושך נתעורר אצלם אצל מתתיהו ובניו פת
4 המסירות נפש שלמעלה מהשתלשלות שבאדם, ועל-ידיזה
5 המשיכו וגילו אור אלוהי
6 מעצמות אור-אין-סוף 1
7 שלמעלה מהשתלשלות. 2
8 ומלמעלה למטה, שעל- 3
9 ידי אור זה היינו על ידי 4
10 שהאור הנעלה הזה נמשך 5
11 מלמעלה ומאיר בעולם למטה 6
12 מאירים גם את החשך 7
13 הגדול. 8
14 וזהו הטעם לכל 9
15 החלוקים ההבדלים דלעיל 10
16 שנימנו ופורטו לעיל שבין 11
17 גרות חנכה וגרות 12
18 המקדש, דהאור שהאיר 13
19 במקדש ונמשך מלמעלה על 14
20 ידי הדלקת שבעת גרות המנוחה 15
21 (בין שהמשכתו היתה 16
22 לא על-ידי מסירות- 17
23 נפש) היתה גלוי 18
24 דהשתלשלות, ז' גרות 19
25 ולא שמונה. ובין שהגלוי 20
26 דהשתלשלות הוא גלוי של 21
27 אור אלוהי מדור ומוגבל אין 22
28 בכחו להאיר את החשך, 23
29 כי החשך הוא מנגד 24
30 לגביה, מתנגד לגביו ועלול 25
31 להעלים ולהסתיר עליו לכן 26
32 מקום המנוחה היתה 27
33 בפנים (בתוך הקדש) 28
34 ובין (דרום), שהם 29
35 מקומות שבהם אין לחושך 30
36 שליטה ואין לו יכולת להעלים 31
37 ולהסתיר וזמן הדלקת 32
38 הגרות היתה משך זמן 33
39 לפגי שקיעת החמה לפני התגברות החושך. וגרות חנכה 34
40 (שלאחרי המסירות-נפש) הם שמונה גרות, אור שלמעלה 35
41 מהשתלשלות, שמאיר גם את החשך וגם במקום ובזמן שבו 36
42 החושך מתגבר – בחוץ ולאחר שקיעת החמה. 37

ביאור בדרך אפשר

43 ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמשך הנ"ל²¹, של שנת תש"ד, 44
45 שלכן מטעם זה שגרות חנוכה נועדו להאיר את החושך תקנו שגרות חנכה 46
47 יהיה על פתח ביתו מבחוץ, לרשות הרבים, אף שלא מצינו 48
49 מצוה (מלבד פרה אדמה) שצריכה להיות ברשות הרבים, 50
51 כי ענינם של גרות חנכה 52
53 הוא להאיר את החשך 54
55 דרשות הרבים, פנ"ל. 56
57 ולכאורה, באור זה אינו 58
59 מספיק, והוא צריך לבאור 60
61 נוסף. דבין שהאור 62
63 שלמעלה מהשתלשלות 64
65 שמאיר בחנכה [שאור 66
67 זה הנעלה יותר מאור רגיל 68
69 מאיר את החשך דרשות 70
71 הרבים] נמשך ומאיר בעולם 72
73 על-ידי המסירות-נפש 74
75 דמתתיהו ובניו, צריך 76
77 לומר לכאורה, שגם על- 78
79 ידי המסירות-נפש 80
81 דפורים שגם אז בני ישראל 82
83 עמדו במסירות נפש על יהדותם 84
85 (שהרי גזירת חמן הייתה רק על 86
87 היהודים ואילו היו ממירים את 88
89 דתם חס ושלום היו נפטרים 90
91 מהגזירה, כמבאר ב'תורה אור' 92
93 לרבנו הזקן) נמשך אור זה 94
95 [ובפטר שהמסירות-נפש 96
97 דחנכה היתה (בעקר) רק 98
99 דמתתיהו ובניו, שהיו 100
101 קבוצה קטנה בעם ישראל בימים 102
103 ההם והמסירות-נפש 104
105 דפורים היתה בכל 106
107 ישראל²²], ואף-על-פי- 108
109 כן למרות שעל פי טעם זה הרי 110
111 גם בפורים האיר אור שלמעלה 112
113 מסדר השתלשלות לא תקנו 114
115 בפורים מצוה שצריכה 116
117 להיות דווקא ברשות 118
119 הרבים, רק בחנכה תקנו שהדלקת הנרות תהיה "על פתח ביתו מבחוץ", 120
121 וכיון שכך צריך לומר שיש צורך בתוספת ביאור בענין זה ולא די בביאור 122
123 שהאור המיוחד נמשך כתוצאה מהמסירות נפש של מתתיהו ובניו, וכפי 124
125 שיתבאר להלן.

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וְהָיָה זֶה שֶׁהָאֵוֹר הַמְקַדָּשׁ הָיָה גָלוּי
2 דִּהְשִׁתְּלָשְׁלוֹת, גִּלּוּי אֹר מוֹגְבֵּל שְׂבֹא וְנִמְשָׁךְ לִפִּי סֹדֵר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת
3 מִדְּרָגָה לְדְרָגָה שֶׁהַחֹשֶׁךְ הוּא מִנְגֵּד לְגַבִּיּוֹת מִתְנַגֵּד לוֹ (כְּמוֹכָא לְעֵיל
4 מִהֲדְרוּשִׁים מֵאִמְרֵי הַחֲסִידוֹת), הוּא בְּעֶרְךָ הָאֹר דִּחְנֻכָּה, הֵינּוּ
5 שִׁיחִית לְאֹר הַנֶּעֱלָה וְהַמוֹפְלָא

6 שֶׁהָאֵוֹר בִּימֵי הַחֲנוּכָה הָיָה זֶה אֹר
7 שְׂמוּגָדָר כְּשִׁיךְ לִסְדֹר
8 הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת אָבֵל בְּכָלֹת, 3
9 גַּם הָאֹר שֶׁהָאֵוֹר הַמְקַדָּשׁ
10 הָיָה גָלוּי שְׁלֻמְעָלָה
11 מִהֲשִׁתְּלָשְׁלוֹת, שְׁאִין
12 הַחֹשֶׁךְ מִנְגֵּד לְגַבִּיּוֹת
13 שֶׁהַחֹשֶׁךְ אֵינָנו מִתְנַגֵּד לוֹ וְאֵינָנו
14 מִסְתִּיר עֲלֵיו. וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
15 לְעֵיל (בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל
16 'פָּדָה בְּשָׁלוֹם' 23 שְׁנָה זֹה,
17 תִּשְׁכ"ו, יֵצֵא לְאֹר עִם בִּיאֹר
18 בְּדֶרֶךְ אִפְשָׁר בְּדִבּוּר מִלְכוּת
19 לְפָרֶשֶׁת וִישָׁלַח) דְּזֶה שְׂבִינָן
20 בֵּית הַמְקַדָּשׁ הָיָה עַל-יְדֵי
21 שְׁלֹמֹה דִּוְקָא (אֶף
22 שֶׁתְּבַנִּית הַמְקַדָּשׁ נִעְשָׂה
23 עַל-יְדֵי דָּוִד וְאֵם כֵּן גַּם לְדָוִד
24 הִתְחַל שִׁיכוֹת יִשְׂרָאֵל לְבִנְיָן בֵּית
25 הַמְקַדָּשׁ) הוּא כְּמוֹ
26 שֶׁתְּבַנִּית 24 הוּא (שְׁלֹמֹה)
27 יִהְיֶה אִישׁ מְנוּחָה וְגו',
28 וְשָׁלוֹם וְשָׁקֵט אֶתָּן עַל
29 יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו (וְלִכְּנֹן) הוּא
30 יִכְנֶה בֵּית לְשָׁמִי גו', וְכִפִּי
31 שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמֵאֵמֶר הַנוֹכַח, דִּבְיֹר
32 הַמִּתְחִיל 'פָּדָה בְּשָׁלוֹם' בְּאִירֵיכוֹת
33 שְׂבִימֵי שְׁלֹמֹה הָאֵוֹר גִּלּוּי אֱלֹקִי
34 וְהַבִּירוֹר' שֶׁל הָעוֹלָם שְׁהִיָּה בִּימֵי
35 שְׁלֹמֹה הָיָה בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה, שְׁעַל-
36 יְדֵי זֶה מִתְבַּטֵּל מִצִּיאָתוֹ שֶׁל
37 הַמִּנְגֵּד וְזֶה שֶׁכָּל הַגּוֹיִם הָיוּ
38 בְּטָלִים לְשְׁלֹמֹה [שְׁלֹכָן

39 הָיָה בְּיָמָיו שְׁלוֹם וְשָׁקֵט] הוּא לְפִי שְׁשְׁלֹמֹה הוּא בְּחִינַת מֶלֶךְ
40 שֶׁשְׁשָׁלוֹם שְׁלוֹם 25, הֵינּוּ שֶׁהָאֵוֹר בּוֹ אֹר אֱלֹקִי נֶעֱלָה מִהַמֶּלֶךְ שֶׁל הָעוֹלָם
41 אֹר-אֵין-סוֹף שְׁלֻמְעָלָה מִהֲשִׁתְּלָשְׁלוֹת, דְּלִגְבִּי גָלוּי זֶה
42 (שְׁלֻמְעָלָה מִהֲשִׁתְּלָשְׁלוֹת) מִתְבַּטֵּלִים כָּל הַמִּנְגֵּדִים. דְּגָלוּי זֶה

ביאור בדרך אפשר

43 (שֶׁהָאֵוֹר עַל-יְדֵי שְׁלֹמֹה) הָיָה גַּם לְפָנָי שְׁנִכְנָה בֵּית הַמְקַדָּשׁ,
44 וּבְבֵית הַמְקַדָּשׁ הָאֵוֹר גָּלוּי זֶה עוֹד יוֹתֵר שְׂמֹכֵל זֶה מוֹכַח שְׂגֵם בְּבֵית
45 הַמְקַדָּשׁ (בְּפָנִים) הָאֵוֹר אֱלֹקִי שְׁלֻמְעָלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת. וְאֶף-עַל-
46 פִּיכָן, מִצֵּד שְׁנֵי בַּהֲכֹרָה לֹמֵר כִּי לְגַבִּי הַגָּלוּי דִּחְנֻכָּה, שְׁהוּא גִלּוּי
47 נֶעֱלָה מֵאֹד, גַּם הַגָּלוּי

48 שֶׁהָאֵוֹר בְּבֵית הַמְקַדָּשׁ
49 הוּא בְּכָלֹל הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת.
50 וְצִרִיף בָּאֹר בְּחִלּוֹק בַּהֲבֵד
51 שְׂבִינָן הַגָּלוּי דְּבֵית
52 הַמְקַדָּשׁ שְׁעֵם הִיטָו (בְּאֹפֶן
53 כְּלָלִי) הַתְּגָלוֹת אֱלֹקִית לְמַעַל
54 מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת לְהַגָּלוּי
55 דִּחְנֻכָּה שְׁהוּא נֶעֱלָה יוֹתֵר עַד
56 כְּדֵי כֵן שְׁלֻבּוֹ הָאֹר שֶׁהָאֵוֹר
57 בְּבֵית הַמְקַדָּשׁ מוֹגֵדֵר כְּאוֹר
58 הַשִּׁיךְ לִסְדֹר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת.
59 גַּם צִרִיף בָּאֹר בְּמָה
60 שֶׁהוּכָא לְעֵיל מִהֲדְרוּשִׁים
61 מֵאִמְרֵי חֲסִידוֹת בְּעֵינֵי חֲנוּכָה
62 דְּזֶה שְׂזִמָּן הַדִּלְקָתָם שֶׁל
63 נְרוֹת חֲנֻכָּה הוּא
64 מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה הוּא
65 בְּכִדִּי לְהָאֵוֹר אֶת הַחֹשֶׁךְ,
66 דְּלִכְאוּרָה, זֶה שֶׁהָאֹר
67 דְּנְרוֹת חֲנֻכָּה מֵאֵוֹר אֶת
68 הַחֹשֶׁךְ הוּא עַל-יְדֵי
69 שְׁהַנּוֹת מֵאֵוֹרִים בְּלִילָה,
70 וְלָמָּה צִרִיף שֶׁהַדִּלְקָתָם
71 תְּהִיָּה מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה,
72 הֵינּוּ מִהַתְחִלָּה זִמָּן הַשְּׁקִיעָה,
73 וְהָיָה אִם הַכּוֹנוּנָה הִיא לְהָאֵוֹר אֶת
74 הַחֹשֶׁךְ לְכַאוּרָה הָיוּ צָרִיכִים
75 לְקַבֹּעַ אֶת זִמָּן הַהֲדֻלָּקָה בְּלִילָה
76 מִמֶּשׁ וְלֹא הַחֵל מִהַשְׁקִיעָה
77 כְּאִשֶּׁר עַדִּין לֹא שׁוֹרֵר חוֹשֶׁךְ
78 גְּמוּר.

79 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה צִרִיף בָּאֹר
80 בְּמָה שֶׁהוּכָא לְעֵיל
81 מִהֲדְרוּשִׁים בְּנוֹגֵעַ לְמָקוֹם עֲמִידָתָם שֶׁל נְרוֹת חֲנוּכָה, דְּזֶה שְׁמָקוֹם
82 עֲמִידָתָם הוּא מִבְּחוּץ בְּשׁוּנֵה מְנוּחָה הַמְקַדָּשׁ שְׁעִמְדוֹ בְּפָנִים הוּא בְּכִדִּי
83 שְׁאֵאֵוֹר אֶת הַחֹשֶׁךְ דְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, דְּלִכְאוּרָה, יֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל
84 בִּיאֹר זֶה, בִּינָן שֶׁהָאֹר דְּנְרוֹת חֲנֻכָּה הוּא אֹר שְׁלֻמְעָלָה

ביאור בדרך אפשר

1 מהשתלשלות, אור בלתי מגבל, הרי גם באם היו בפנים,
2 הִיה בִּיכְלָתָם לְהַאִיר בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים²⁶ (בִּינּוֹן שֶׁהָאֹר שְׁלֵהֶם
3 הוּא אֹר בְּלִי מַגְבֵּל) ולמה תיקנו חכמים שנרות חנוכה יעמדו דווקא
4 בחורף?

5 ובפֿרט לפי מה שנתבאר

6 לְעִיל (בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל
7 'פְּדָה בְּשָׁלוֹם'²⁷) בְּעֵנִין
8 הַחֲלֹק הַהוּא בֵּין הַבְּרוּר
9 הַפְּרִדָּה הַטּוֹב מֵהָרַע שֶׁבְּעוֹלָם
10 וְהַעֲלָאָה נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה
11 שֶׁנִּפְלְוּ בְּדַבְרִים גַּשְׁמִיִּים עַל-
12 יְדֵי הַגְּלוּי שֶׁל הָאֹר הָאֱלֹקִי
13 שֶׁהָאִיר בְּמִשְׁכָּן הַבְּרוּר
14 שֶׁל הַטּוֹב וְהַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּגִשְׁמִיּוֹת
15 עַל-יְדֵי הַגְּלוּי שֶׁהָאִיר
16 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דִּהְבְּרוּר
17 שֶׁעַל-יְדֵי הַגְּלוּי דִּמְשָׁקֵן
18 הִיה (כְּמוֹ) בְּרוּר בְּדֶרֶךְ
19 מִלְחָמָה, תוֹךְ מַגַּע יָשִׁיר עִם
20 הָרַע וְהַגִּשְׁמִיּוֹת שֶׁהִמְשָׁקֵן
21 הִיה מִתְּחִלָּה בְּמִדְבָּר שֶׁהוּא
22 מְקוֹם "נַחֲשׁ, שָׂרָף וְעַקְרָב" שֶׁהוּא
23 הַיַּפֵּן הַקְּדוּשָׁה בְּכַדִּי לְבָרֵךְ
24 וְלַהֲעֲלוֹת אֶת הַנִּיצוּצוֹת
25 שֶׁנִּפְלְוּ לְשָׁם, לְדַבְרִים
26 נִחוּתִים בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהַבְּרוּר
27 עַל-יְדֵי [הַגְּלוּי שֶׁהָאִיר
28 עַל-יְדֵי שְׁלֵמָה, וּבְפֶרֶט
29 עַל-יְדֵי] הַגְּלוּי שֶׁהָאִיר
30 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הִיה בְּדֶרֶךְ
31 מְנוּחָה, מְבַלִּי לְבֹא בְּמַגַּע עִם
32 הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהָרַע דִּשְׁלֵמָה הִיה
33 בְּמִקְוֵמוֹ, בְּמִקְוֵמוֹ מְלֻכּוֹתוֹ
34 בִּירוּשָׁלַיִם, וְהַנִּיצוּצוֹת שֶׁל
35 הַקְּדוּשָׁה (גַּם) הַנִּיצוּצוֹת
36 שֶׁבְּמִקְוֵמוֹת הָרְחוֹקִים
37 נִמְשָׁכוּ אֵלָיו מֵעֲצָמָם
38 כְּמִסּוּפֵר עַל מַלְכַת שֶׁבָא שֶׁבָאָה

ביאור בדרך אפשר

43 הָאֹר שֶׁל נֵרוֹת חֲנוּכָה מְאִיר אֶת הַחֲשָׁךְ דִּרְשׁוֹת הָרַבִּים הוּא (לֹא
44 עַל-יְדֵי שֶׁהוּא יוֹרֵד לְמִקְוֵמוֹ הַחֲשָׁךְ לְהַאִיר אוֹתוֹ, אֶלָּא) בְּאִפְסָן
45 דְּבִדְרָךְ מִמִּילָא מְבַלִּי 'הַתְּלַבְּשׁוֹת' וְהַתְּעַסְקוֹת יִשְׁרָה עִם הַחוּשׁ.
46 וְעַל-פִּי-זֶה צָרִיךְ בָּאוּר עוֹד יוֹתֵר בְּזֶה שְׁנֵי חֲנֻכָּה מִצְוָה
47 לְהַנִּיחָה עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ

48 מִבְּחוּץ לְשֵׁם מַה יֵּשׁ צוּרֵךְ בִּזְה
49 וְלִמָּה אִי אִפְשֵׁר שֶׁהָאֹר שֶׁל נֵרוֹת
50 חֲנוּכָה יִדְלַק בְּפָנִים וְיֵאִיר אֶת
51 הַחוּשׁ הַשּׁוֹרֵר בַּחוּץ, קַל-וְחוֹמֵר
52 מִשְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ שִׁישֵׁב בְּמִקְוֵמוֹ
53 וְהָאִיר אֶת הַנִּיצוּצוֹת הַרְחוֹקִים
54 בְּיוֹתֵר?

55 (ד) וְיִוְכֵן זֶה בְּהַקְדִּים מַה
56 שֶׁכְּתוּב²⁸ יוֹדוּךָ ה' כָּל
57 מַעֲשֵׂיךָ וְחִסְדֶּיךָ
58 יִבְרַכְוֶכָה, וּמִבְּאֵר
59 אֲדָמוֹר (מִהוֹרֵשׁ"ב)
60 נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן בְּמִאֲמָרוֹ
61 'דְּבֹר הַמִּתְחִיל' פְּדָה
62 בְּשָׁלוֹם שֶׁבְּהַמְשָׁךְ
63 תַּעֲרִ"ב²⁹ (הוּבָא בְּדַבּוּר
64 הַמִּתְחִיל 'פְּדָה בְּשָׁלוֹם'
65 שֶׁנֶּאֱמַר בִּי"ט כְּסִלּוֹ³⁰
66 שָׁנָה זוֹ, תִּשְׁכַּח, וְיֵצֵא לְאוֹר עִם
67 בִּיאוּר בְּדֶרֶךְ אִפְשֵׁר בְּדַבֵּר
68 מְלֻכּוֹת' לְפָרֶשֶׁת וּשְׁלַח), דִּזְה
69 שֶׁחֲסִידֶיךָ יִבְרַכְוֶכָה הוּא
70 בְּסִמְכּוֹת וּבְהַמְשָׁךְ
71 לְיִדּוּךָ ה' כָּל מַעֲשֵׂיךָ,
72 הוּא, מִשּׁוֹם שֶׁקִּיָּם קֶשֶׁר תּוֹכְנִי-
73 פְּנִימִי בֵּין שְׁנֵי חֲלָקֵי הַפְּסוּק אִף
74 שֶׁבְּרָאשׁוֹן נֶאֱמַר "יִדּוּךְ" וּבְשֵׁנִי
75 נֶאֱמַר "יִבְרַכְוֶכָה" כִּי
76 הַהִמְשָׁכָה (בְּרַכָּה) שֶׁהִיא
77 מִלְשׁוֹן הַמִּשְׁכָּה, כְּמוֹבָא בְּחִסְדִּיּוֹת
78 שֶׁהִדְבֵּר מוֹבֵן גַּם מִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה
79 "הַמְבָרֵךְ אֶת הַגֶּפֶן" שֶׁפִּירוּשׁוֹ
80 כִּיפּוּף הֵעֵץ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה)

81 שֶׁעַל יְדֵי חֲסִידֶיךָ הִיא מְקוֹמָם
82 שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) שֶׁאֵין
83 אֶלָּא הוֹדָאָה בְּלִבְד, יוֹדוּךָ כִּי לֹא
84 לְהוֹדוֹת בְּקִיּוֹמוֹ וְלִהְיוֹת בְּנֵי
85 שֶׁעַל יְדֵי חֲסִידֶיךָ הִיא מְקוֹמָם
86 שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) שֶׁאֵין
87 אֶלָּא הוֹדָאָה בְּלִבְד, יוֹדוּךָ כִּי לֹא
88 לְהוֹדוֹת בְּקִיּוֹמוֹ וְלִהְיוֹת בְּנֵי

חֲנֻכָּה הוּא אֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אֹר בְּלִי
מַגְבֵּל, הָרִי גַם בְּאֵם הָיוּ בְּפָנִים, הִיה בִּיכְלָתָם לְהַאִיר
בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים²⁶ (בִּינּוֹן שֶׁהָאֹר שְׁלֵהֶם הוּא אֹר בְּלִי
מַגְבֵּל). וּבְפֶרֶט לְפִי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל (בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל
'פְּדָה בְּשָׁלוֹם'²⁷) בְּעֵנִין הַחֲלֹק בֵּין הַבְּרוּר עַל-יְדֵי הַגְּלוּי
שֶׁהָאִיר בְּמִשְׁכָּן לְהַבְּרוּר עַל-יְדֵי הַגְּלוּי שֶׁהָאִיר בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ, דִּהְבְּרוּר שֶׁעַל-יְדֵי הַגְּלוּי דִּמְשָׁקֵן הִיה (כְּמוֹ)
בְּרוּר בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה, שֶׁהִמְשָׁקֵן הִיה מִתְּחִלָּה בְּמִדְבָּר בְּכַדִּי
לְבָרֵךְ וְלַהֲעֲלוֹת אֶת הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּפְלְוּ לְשָׁם, וְהַבְּרוּר
עַל-יְדֵי [הַגְּלוּי שֶׁהָאִיר עַל-יְדֵי שְׁלֵמָה, וּבְפֶרֶט עַל-יְדֵי]
הַגְּלוּי שֶׁהָאִיר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הִיה בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה, דִּשְׁלֵמָה
הִיה בְּמִקְוֵמוֹ, וְהַנִּיצוּצוֹת (גַּם) הַנִּיצוּצוֹת שֶׁבְּמִקְוֵמוֹת
הָרְחוֹקִים) נִמְשָׁכוּ אֵלָיו מֵעֲצָמָם. וּמִזֶּה מוֹבֵן לְכַאוּרָה
בְּמִפְּלִ-שָׁפֵן בְּנוֹגֵעַ לְהָאֹר דְּנֵרוֹת חֲנֻכָּה שֶׁהוּא לְמַעְלָה גַּם
מֵהָאֹר שֶׁהָאִיר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דִּזְה שֶׁהוּא מְאִיר אֶת
הַחֲשָׁךְ דִּרְשׁוֹת הָרַבִּים הוּא (לֹא) עַל-יְדֵי שֶׁהוּא יוֹרֵד
לְמִקְוֵמוֹ הַחֲשָׁךְ לְהַאִיר אוֹתוֹ, אֶלָּא) בְּאִפְסָן דְּבִדְרָךְ מִמִּילָא.
וְעַל-פִּי-זֶה צָרִיךְ בָּאוּר עוֹד יוֹתֵר בְּזֶה שְׁנֵי חֲנֻכָּה מִצְוָה
לְהַנִּיחָה עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ.

(ד) וְיִוְכֵן זֶה בְּהַקְדִּים מַה שֶׁכְּתוּב²⁸ יוֹדוּךָ ה' כָּל מַעֲשֵׂיךָ
וְחִסְדֶּיךָ יִבְרַכְוֶכָה, וּמִבְּאֵר אֲדָמוֹר
(מִהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן בְּמִאֲמָרוֹ 'דְּבֹר הַמִּתְחִיל' פְּדָה
בְּשָׁלוֹם שֶׁבְּהַמְשָׁךְ תַּעֲרִ"ב²⁹ (הוּבָא בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל
'פְּדָה בְּשָׁלוֹם' שֶׁנֶּאֱמַר בִּי"ט כְּסִלּוֹ³⁰), דִּזְה שֶׁחֲסִידֶיךָ
יִבְרַכְוֶכָה הוּא בְּסִמְכּוֹת וּבְהַמְשָׁךְ לְיִדּוּךָ ה' כָּל מַעֲשֵׂיךָ,
הוּא, כִּי הַהִמְשָׁכָה (בְּרַכָּה) שֶׁעַל יְדֵי חֲסִידֶיךָ הִיא מְקוֹמָם
נִעְלָה מֵאֵד (אוֹר-אֵין-סוֹף) שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת)
שֶׁאֵין שִׁיף בּוֹ הַשְׁגָּה אֶלָּא הוֹדָאָה בְּלִבְד, יוֹדוּךָ. וְלִכְּן

39 מִרְחוֹק לְקַבֵּל מִחֲכַמַת שְׁלֵמָה. וּמִזֶּה מוֹבֵן לְכַאוּרָה בְּמִפְּלִ-שָׁפֵן
40 וְקַל-וְחוֹמֵר בְּנוֹגֵעַ לְהָאֹר דְּנֵרוֹת חֲנֻכָּה שֶׁהוּא לְמַעְלָה גַּם
41 מֵהָאֹר שֶׁהָאִיר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹבָא לְעִיל, עַד כִּדִּי כֵךְ שֶׁלְּגַבִּי
42 נֵרוֹת חֲנוּכָה הָרִי נֵרוֹת הַמִּקְדָּשׁ נִחְשָׁבִים אֹר שֶׁבְּסִדֵּר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת דִּזְה שֶׁהוּא

(26) כְּהָאֹר דְּנֵרוֹת הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהָאִיר גַּם בַּחוּץ, וְעַד שֶׁ"עֲדוֹת הִיא לְכָל בָּאֵי עוֹלָם כו'" (מִנְחוֹת פו, ב). (27) סַעֲיָה ח. (28) תְּהִלִּים קמ"ה, י. (29) ח"ב ע' תִּשְׁס"ו וְאִילָךְ. (30) סה"מ תִּשְׁכ"ו ע' נז וְאִילָךְ.

להבין ענין נרות חנוכה

ביאור בדרך אפשר

1 יְבָרְכוּכָהּ, כִּי הִמְשִׁכָּה וְהִתְגַּלְתָּ מִלְמַעְלָה לְמִטָּה מִמָּקוֹם זֶה שֶׁהוּא
2 מָקוֹם (הֵינּוּ דְרָגָה רוּחָנִית) נִעְלָה מֵאֵד (בְּאֶפֶן דְּבִרְכָּה) הִיא בָּכָח
3 חֲסִידֶיךָ דְּיוֹקָא וְאִדָּם רְגִיל שְׁאִינוּ בְּדִרְגָּה שֶׁל "חֲסִידֶיךָ" אֵינוּ מְסוּגָל לְגִלּוֹת
4 וְלִהְיוֹת שֶׁאֵת הַבְּחִינָה הַזֶּה.

וּבְכָדִי לְבָאֵר גְּדֵל הָעֲלוּי

6 הֵיטְרוֹן הַגְּדוֹל דְּהִמְשִׁכָּה זֶה
7 מְאֹרֶת-אֵין-סוֹף שֶׁלֹּא מֵעַל
8 מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת (וְהַטָּעַם עַל
9 זֶה שֶׁהִמְשִׁכָּה זֶה הִיא
10 בְּכָח חֲסִידֶיךָ דְּיוֹקָא),
11 מִקְדָּיִם בְּהִמְשָׁכָה לְבָאֵר אֵת
12 הַחֲלוּקִים הַהִבְדֵּל בֵּין בְּרָכָה
13 לְתַפְלָה, שֶׁבְּכָל אֶחָד
14 מֵהֶם יֵשׁ מַעֲלָה וְיִתְרוֹן
15 לְגַבִּי זֻלָּתוֹ וְיֵשׁ בּוֹה מֵה
16 שְׁאֵין בּוֹה. הַמַּעֲלָה וְהִתְרוֹן
17 דְּבִרְכָּה לְגַבִּי לְעוֹמֵת תַּפְלָה
18 הִיא, דְּתַפְלָה הִיא
19 הַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הָאָדָם לְאֻלּוֹת
20 בְּדֶרֶךְ שֶׁל מִלְמַעְלָה לְמַעֲלָה,
21 הֵינּוּ שֶׁהִמְתַּפְּלָל הָאָדָם
22 הוּא נִמְצָא לְמִטָּה וּמִבְּקֵשׁ
23 מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁישְׁפִּיעוּ
24 לוֹ הַשְּׁפָעָה גְשֵׁמִית אוֹ רוּחָנִית
25 מִלְמַעְלָה, וּבְרָכָה הִיא
26 הַתְּקַרְבוֹת שֶׁל אֻלּוֹת אל הָאָדָם
27 בְּדֶרֶךְ מִלְמַעְלָה לְמִטָּה,
28 שֶׁהִמְבָּרֵךְ נִזְהָ שִׁישׁ לוֹ
29 כַּחַ לְבָרֵךְ הוּא לְמַעֲלָה
30 בְּדִרְגָּה גְבוּהָה יוֹתֵר מִהַשְׁרָשׁ
31 וְהַמְקוֹר הָרוּחָנִי שֶׁמִּמֶּנּוּ
32 נִמְשָׁכֶת הַבְּרָכָה וּמִמֶּשִׁיף
33 וּמִמֶּשִׁיעַ אוֹתָהּ
34 מִלְמַעְלָה לְמִטָּה. וְזֶהוּ גַם
35 הַטָּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ שֶׁבְּרָכָה
36 הִיא בְּדֶרֶךְ צְוּי (עַל-דֶּרֶךְ
37 "צִדִּיק גִּזֹּר וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
38 מִקִּיִּים"), דִּכְיִן שֶׁהִמְבָּרֵךְ
39 הוּא לְמַעֲלָה בְּדִרְגָּה מִהַשְׁרָשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכֶת הַבְּרָכָה,
40 לְכֵן כַּחַחוֹ לְצִוּוֹת וּדְבָרָיו מִתְקִיִּימִים. וְהַמַּעֲלָה הֵיטְרוֹן דְּתַפְלָה
41 לְגַבִּי בְּרָכָה הִיא, דְּעֵנִין הַבְּרָכָה הוּא לְהִמְשִׁיף מֵה שֶׁבְּכָר
42 נִמְצָא בְּמִקְדָּר וְלֹא דְבַר חֲדָשׁ, אֵלָּא שֶׁלֹּא הַבְּרָכָה אֵין הַשְּׁפָעָה
43 יוֹרֶדֶת וְנִמְשָׁכֶת לְמִטָּה וְעֵנִין הַתַּפְלָה הוּא בְּקִשָּׁה מִהַקְבָּ"ה שֶׁגַּם

ביאור בדרך אפשר

44 בָּאֵם לֹא יִשְׁנָה חֲסִידֵי-שְׁלֹמֹה הַהִשְׁפָּעָה גַם בְּמִקְדָּר, הֵינּוּ
45 שֶׁהִבְקֵשָׁה הִיא לְהַשְׁפִּיעַ דְּבַר שְׁלֵטָה עֲתָה לֹא קִיִּים אִפִּילוֹ לְמַעֲלָה וְלֹא עוֹד
46 אֵלָּא שְׁנִגְזֹר עָלָיו עַל הָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל וּמִבְּקֵשׁ שְׁיִהְיֶה חוֹלָה
47 חֲסִידֵי-שְׁלֹמֹה וְיִפְיֹצֵא בְּזֶה, מִכָּל-מָקוֹם, תִּמְשֹׁךְ לוֹ הַשְּׁפָעָה
48 חֲדָשָׁה מְאֹרֶת-אֵין-סוֹף

49 שֶׁלֹּא מֵעַל מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת
50 וְהַמְצָב יִשְׁתַּנֵּה לְחֻלּוּטִין כִּךְ
51 שֶׁהַשְּׁפָעָה יִתְחַדֵּשׁ וְאֵין יֵגִיעַ אֵלָיו
52 וְהַגִּזִּירָה תִּתְבַּטֵּל. דְּזֶהוּ
53 שְׁאֹמְרִים בְּכִמָּה תַּפְלוֹת
54 וּבִקְשוֹת יִהְיֶה רְצוֹן, דְּפִירוּשׁ
55 יִהְיֶה רְצוֹן הוּא שְׁיִהְיֶה
56 רְצוֹן חֲדָשׁ לְדְבַר שְׁלֵטָה
57 עֲתָה, בַּעַת אֲמִירַת הַתַּפְלָה,
58 עֲדִיין אֵינוּ קִיִּים. וְזֶהוּ גְּדֵל
59 עֲלוּי הֵיטְרוֹן הַגְּדוֹל וְהַמִּיּוֹחַד
60 שֶׁל הַבְּרָכָה בִּה מְדוּבָר כָּאֵן
61 (דְּחֲסִידֶיךָ הַבְּרָכָה הַמִּיּוֹחַדֶּת
62 שְׁעָלֶיהָ נֹאמַר "וְחֲסִידֶיךָ
63 יִבְרַכּוּכָה") לְעוֹמֵת בְּרָכָה רְגִילָה
64 שֶׁהִמְשָׁכְתָּה שֶׁל בְּרָכָה זֶה
65 הִיא מִהַמָּקוֹם שֶׁבּוֹ הִיא
66 הַהוֹדָאָה, וְאֵם כֵּן נִמְצָא
67 דְּבִבְרָכָה זֶה קִיּוּמוֹת שְׁתֵּי
68 הַמַּעֲלָלוֹת, גַּם מַעֲלַת הַתַּפְלָה
69 וְגַם מַעֲלַת הַבְּרָכָה, כִּפִּי הַשְׁוֹלֵךְ
70 וּמִבְּאֵר. וְטַעַם הַדְּבַר הוּא כִּיּוֹן
71 שֶׁהִמְשָׁכָה הִיא מְאֹרֶת-
72 אֵין-סוֹף שֶׁלֹּא מֵעַל
73 מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, הֵינּוּ
74 שְׁעָלֵי-יָדֵי בְּרָכָה זֶה נִעֲשֶׂה
75 רְצוֹן חֲדָשׁ שֶׁלֹּא הִיא קִיִּים
76 קוֹדֵם לִכֵּן אִפִּילוֹ בְּשׁוֹרֵשׁ וּמִקְדָּר
77 הַדְּבָרִים - הַמַּעֲלָה דְּתַפְלָה.
78 וְאֵף-עַל-פִּי-כֵן הִיא (לֹא
79 תַּפְלָה, בְּקִשָּׁה, אֵלָּא)
80 בְּרָכָה, בְּדֶרֶךְ צְוּי שְׁמוּכָה
81 (כְּכִיכּוֹל) לְהַתְקִיִּים. וְכִדְאִיתָא

82 בִּירוּשָׁלַיִם³¹ עַל הַפְּסוּקָה³² וְתִגְזֹר אוֹמֵר וְיָקָם לָךְ, אִפִּילוֹ
83 הוּא (הַקְבָּ"ה) אוֹמֵר הִכִּין וְאֵת אוֹמֵר הִכִּין, הוּא (הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
84 הוּא) אוֹמֵר כֵּן וְאֵת (הָאָדָם) אוֹמֵר כֵּן דִּידֶךָ קִיּוּמָא, דִּידִי לֹא קִיּוּמָא
85 (שֶׁלךְ עוֹמֵד וּמִתְקִיִּים וְשִׁלֵּי לֹא עוֹמֵד וּמִתְקִיִּים). דְּזֶה שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי
86 שְׁנִגְזֹר שֶׁלֹּא תִהְיֶה הַהִשְׁפָּעָה (הוּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הָכִין (כך), בסופו של דבר למעשה כן נמשכת ההשפעה, הוא
2 על-ידי המשכת רצון חָדָשׁ, המעלה ותפלה. ואפן
3 ההמשכה הוא לא על-ידי בקשה אלא שעל-ידי את אמר
4 הָכִין אתה (האדם) אומר כך נמשכת ההשפעה בדרך ממילא ללא
5 צורך בבקשות והפצרות.

6 ועל-דרך דאיתא מובא
7 בזהר³³ שרבי שמעון בן
8 יוחאי המשיך ירידת
9 גשמים בעולם בפועל מבלי
10 לבקש ולהתפלל על הגשם אלא
11 על-ידי אמירת תורה,
12 דהגם אף-על-פי שבכדי
13 שתהיה ירידת גשמים
14 בפועל לאחר שנגזר
15 שתהיה עצירת גשמים,
16 הוא על-ידי המשכת
17 רצון חָדָשׁ, דבר שברוך כלל
18 נפעל על-ידי התפילה ("יהי
19 רצון"), מכל-מקום על-ידי
20 אמירת תורה דרבי
21 שמעון בן יוחאי היתה
22 ההמשכה בדרך ממילא
23 ללא בקשות וללא תפילות.
24 וזהו יודוך גו' וחסידיך
25 יברכוכה (חסידיך)
26 דוקא, כי ההמשכה
27 באפן דברכה (יברכוכה)
28 מהמקום שבו הוא
29 ההודאה (יודוך) היא
30 בלח חסידיך דוקא
31 (בדלקמן סעיף ו' וכפי
32 שהוסבר גם במאמר דיבור-
33 המתחיל "פדה בשלום" שנאמר
34 בהתוועדות י"ט כסלו שנה זו,
35 תשכ"ו, ומאמר זה הוא המשך
36 אליו).
37 (ה) וצריך להבין, דחסידי
38 הוא למעלה מצדיק
39 (וכמבאר בהמאמר³⁴
40 דיבור-המתחיל "פדה בשלום"

42 הוא למעלה מצדיק³⁵ וחסידי הוא למעלה גם מישר ואם כן
43 קל-וחומר ש"חסידי" הוא דרגה גבוהה יותר מ"צדיק"), וממה שכתוב
44 יודוך גו' וחסידיך יברכוכה, משמע, שבכדי להמשיך באפן
45 דברכה (בדרך ממילא, בלי בקשה) מהמקום שבו הוא
46 ההודאה (אור-אין-סוף

47 שלמעלה מהשתלשלות)
48 ולפעול המשכה והתגלות נעלית
49 שיש בה גם את המעלה והיתרון
50 של ברכה וגם את המעלה
51 והיתרון של תפילה הוא
52 דוקא על-ידי חסידיך
53 שלמעלה מצדיקים.
54 וצריך להבין, מדוע הדבר
55 אפשרי דוקא על-ידי "חסידיך"
56 הרי גם בנוגע לצדיקים
57 אמרו רבותינו ז"ל³⁶
58 הקב"ה גזור וצדיק
59 מבטל, ואפן בטול
60 הגזרה הוא (לא על-ידי
61 בקשת הצדיק, בדרך
62 תפילה, אלא) על-ידי
63 הצווי שלו, בדרך ברכה,
64 דעל-ידי שהוא מצוה
65 שתבטל הגזרה
66 מתבטלת היא ממילא
67 ללא בקשות ותפילות מצידו של
68 הצדיק [כמו שכתוב³⁷
69 צדיק מושל (ב)יראת
70 אלקים, ופרשו רבותינו
71 ז"ל³⁸ שהצדיק שהוא ירא
72 אלקים מושל ושולט
73 בהקב"ה כביכול וביכולת
74 הצדיק לבטל את גזרותיו
75 של הקדוש ברוך הוא], דמזה
76 מוכן לכאורה, שגם
77 בהמשכה שעל-ידי
78 צדיקים ישנן שתי
79 מעלות הנ"ל, המעלה
80 האחת שההמשכה היא
81 ממקום שאין שיה בו
82 השגה אלא הודאה (אור-אין-סוף שלמעלה מהשתלשלות)

שלא תהיה ההשפעה (הוא אומר הָכִין) נמשכת
ההשפעה, הוא על-ידי המשכת רצון חָדָשׁ, המעלה
ותפלה. ואפן ההמשכה הוא לא על-ידי בקשה אלא
שעל-ידי את אמר הָכִין נמשכת ההשפעה בדרך ממילא.
ועל-דרך דאיתא בזהר³³ שרבי שמעון בן יוחאי המשיך
ירידת גשמים על-ידי אמירת תורה, דהגם שבכדי
שתהיה ירידת גשמים לאחר שנגזר שתהיה עצירת
גשמים, הוא על-ידי המשכת רצון חָדָשׁ, מכל-מקום
על-ידי אמירת תורה דרבי שמעון בן יוחאי היתה
ההמשכה בדרך ממילא. וזהו יודוך גו' וחסידיך
יברכוכה (חסידיך דוקא), כי ההמשכה באפן דברכה
(יברכוכה) מהמקום שבו הוא ההודאה (יודוך) היא
בלח חסידיך דוקא (בדלקמן סעיף ו').

(ה) וצריך להבין, דחסידי הוא למעלה מצדיק (וכמבאר
בהמאמר³⁴ בענין ג' המדרגות צדיק ישר
וחסיד, דישר הוא למעלה מצדיק³⁵ וחסיד הוא למעלה
גם מישר), וממה שכתוב יודוך גו' וחסידיך יברכוכה,
משמע, שבכדי להמשיך באפן דברכה (בדרך ממילא,
בלי בקשה) מהמקום שבו הוא ההודאה (אור-אין-סוף
שלמעלה מהשתלשלות) הוא דוקא על-ידי חסידיך
שלמעלה מצדיקים. וצריך להבין, הרי גם בנוגע
לצדיקים אמרו רבותינו ז"ל³⁶ הקב"ה גזור וצדיק
מבטל, ואפן בטול הגזרה הוא (לא על-ידי בקשת
הצדיק, אלא) על-ידי הצווי שלו, דעל-ידי שהוא מצוה
שתבטל הגזרה מתבטלת היא ממילא [כמו שכתוב³⁷
צדיק מושל (ב)יראת אלקים, ופרשו רבותינו ז"ל³⁸
שהצדיק מושל בהקב"ה לבטל את גזרותיו], דמזה
מוכן לכאורה, שגם בהמשכה שעל-ידי צדיקים ישנן
שתי מעלות הנ"ל, שההמשכה היא ממקום שאין שיה
בו השגה אלא הודאה (אור-אין-סוף שלמעלה מהשתלשלות)

(33 ח"ג נט, ריש ע"ב. (34 המשך תער"ב שם פשע"ו (ע' תשעב ואילך). (35 ראה פרש"י תענית טו, רע"א (ד"ה ה"ג לא הכל לאורה) "ירשירים עדיפי מצדיקים". (36 מו"קטז, ב. תנחומא תבוא א. (37 שמואל-ב כג, ג. (38 ראה הנסמן לעיל הערה 36. פרש"י עה"פ. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והמעלה השנייה שההמשכה משם היא לא על-ידי בקשה
2 ותפילה אלא בדרך צווי (המעלה דברכה), וממה שכתוב
3 ידורף גו' וחסידיו יברכוה משמע שההמשכה באפן
4 דברכה מהמקום שבו היא ההודאה הוא בכת חסידיו דוקא

5 ואילו צדיקים לא יכולים להגיע

6 לזה.

7 (ו) ויש לבאר זה על-פי
8 מה שממשיך
9 בהמאמר³⁹, הנזכר בהמשך
10 תער"ב דאיתא מובא
11 בזהר⁴⁰ איזהו חסיד

12 המתחסד שעושה חסד,
13 כביכול, עם קונו, הקדוש
14 ברוך הוא היינו דענינו של
15 חסיד הוא שעבודתו את
16 ה' היא לא בשביל תועלת
17 עצמו בכדי שיהיה דבוק
18 באלקות אלא לצרף
19 גבוה, במבאר פתניא⁴¹.
20 ומבאר בהמאמר,
21 דההמשכה שעל-ידי
22 העבודה דחסידים היא
23 מפנימיות עתיק מבואר
24 בקבלה וחסידות שבחינת 'כתר'
25 עליון שלמעלה מהספירות
26 נחלקת לשניים: חיצוניות הכתר
27 הנקראת "אריך אנפין"
28 (מילולית: פנים ארוכות)
29 ופנימיות הכתר הנקראת "עתיק"
30 יומין" (לפי אחד הפירושים –
31 נעתק ונבדל מ'יום' וגילוי) וגם
32 בבחינת "עתיק" עצמה יש
33 "חיצוניות עתיק" ו"פנימיות
34 עתיק" הנקראת בוהר 'ראש'
35 שלא נודע' ומבואר בחסידות

36 שהכוונה לומר שדרגה זו כל כך נעלית וכל כך נעלמת ולא גלויה עד שהיא
37 לא ידועה אפילו לעצמה, כביכול, כי הביטול של 'פנימיות עתיק' הוא עד כדי
38 כך שאינו מודע אפילו למציאות שלו עצמו. וזהו הטעם הפנימי לכך
39 שחסיד הוא למעלה מצדיק ולמעלה גם מישור⁴².
40 דההמשכה שעל-ידי עבודת הצדיקים היא מחיצוניות
41 הפתר, אריף. וההמשכה שעל-ידי העבודה דישימים

מהשתלשלות) ושההמשכה משם היא לא על-ידי
בקשה אלא בדרך צווי (המעלה דברכה), וממה שכתוב
ידורף גו' וחסידיו יברכוה משמע שההמשכה באפן
דברכה מהמקום שבו היא ההודאה הוא בכת חסידיו
דוקא.

(ו) ויש לבאר זה על-פי מה שממשיך בהמאמר³⁹,
דאיתא בזהר⁴⁰ איזהו חסיד המתחסד עם קונו,
היינו דענינו של חסיד הוא שעבודתו היא לא בשביל
עצמו בכדי שיהיה דבוק באלקות אלא לצרף גבוה,
במבאר פתניא⁴¹. ומבאר בהמאמר, דההמשכה שעל-ידי
העבודה דחסידים היא מפנימיות עתיק. וזהו שחסיד
הוא למעלה מצדיק ולמעלה גם מישור⁴². דההמשכה
שעל-ידי עבודת הצדיקים היא מחיצוניות הפתר, אריף.
וההמשכה שעל-ידי העבודה דישימים (שלמעלה
מצדיקים) היא מפנימיות הפתר, עתיק. וההמשכה
שעל-ידי העבודה דחסידים (שלמעלה מישימים) היא
מפנימיות עתיק. דעל-ידי שהעבודה שלהם היא בבטול
(למעלה ממציאות), לכן ההמשכה שנמשכת על-ידי
עבודתם היא מבחינת העצם שלמעלה מהתפשטות
(מציאות), פנימיות עתיק. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל⁴³
שצדקה היא לעניים, וגמילות חסדים היא בין לעניים
בין לעשירים, דמזה (שגמילות חסדים היא גם
לעשירים) מוכן שחסד הוא למעלה גם מעשירות.
ומבאר⁴⁴, דג' ענינים אלה (צדקה, עשירות וחסד) הם
ג' מדרגות בהמשכות דלמעלה שנמשכים במלכות.

(שגמילות חסדים היא גם לעשירים) מוכן שחסד הוא
למעלה גם מעשירות ולכן העשיר הוא 'מקבל' מהשפעת חסד.
ומבאר⁴⁴, בתורת החסידות דג' ענינים אלה (צדקה שהיא לעניים,
עשירות שהפעה בריבוי וחסד שהפעה בריבוי למעלה מעשירות) הם
ג' מדרגות בהמשכות וההשפעות דלמעלה שנמשכים במלכות,
כפי שהולך ומפרט. צדקה שהיא מלוי החסרון בלבד נדכרי חכמינו

42 (שלמעלה מצדיקים) היא מפנימיות הפתר, עתיק.
43 וההמשכה שעל-ידי העבודה דחסידים (שלמעלה מישימים)
44 היא מפנימיות עתיק הנעלית מ'עתיק' סתם (חיצוניות עתיק). דעל-ידי
45 שהעבודה שלהם של החסידים היא בבטול (למעלה ממציאות)
46 תוך יציאה מגדרי המציאות),

47 לכן ההמשכה שנמשכת
48 על-ידי עבודתם היא
49 מבחינת העצם שלמעלה
50 מהתפשטות (מציאות),
51 מבואר בחסידות שאופן
52 ההתהוות של העולמות

53 והנבראים מהאלוקות הוא ביחס
54 של עצם והתפשטות היינו העצם
55 הוא המקור המאיר, והעולמות
56 והנבראים הם כהארה
57 המתפשטת ממקור האור (בדומה
58 לאור השמש שהוא התפשטות
59 של השמש עצמה, ובהתפשטות
60 מהעצם יש דרגות ואופנים
61 שונים) ובעוד שבדרך כלל
62 המשכה והתגלות אלוהית היא
63 רק התפשטות של העצם, מקור
64 האור והעצם לא בא לידי גילוי,
65 בדרך יוצאת מהכלל יכולה
66 להיות גם התגלות מהעצם וזוהי
67 המשכה של פנימיות עתיק.
68 וזהו הטעם הפנימי לכך
69 שאמרו רבותינו ז"ל⁴³
70 שצדקה היא לעניים,
71 שהרי עשירים אינם זקוקים
72 לצדקה וגמילות חסדים
73 היא בין לעניים בין
74 לעשירים, כי לפעמים גם
75 עשיר נזקק להלוואה שהיא
76 גמילות חסדים דמזה

77 (שגמילות חסדים היא גם לעשירים) מוכן שחסד הוא
78 למעלה גם מעשירות ולכן העשיר הוא 'מקבל' מהשפעת חסד.
79 ומבאר⁴⁴, בתורת החסידות דג' ענינים אלה (צדקה שהיא לעניים,
80 עשירות שהפעה בריבוי וחסד שהפעה בריבוי למעלה מעשירות) הם
81 ג' מדרגות בהמשכות וההשפעות דלמעלה שנמשכים במלכות,
82 כפי שהולך ומפרט. צדקה שהיא מלוי החסרון בלבד נדכרי חכמינו

(39) המשך תער"ב שם (ע' תשעב ואילך). (40) ח"ב קיד, ב. ועוד. - נסמנו בד"ה פדה בשלום שנה זו (תשכ"ו) הערה 30 (סה"מ תשכ"ו ע' ס). (41) פ"י (טו, ב). (42) ראה גם שיחת מוצש"ק כ"א כסלו תרע"ג (ספר השיחות תורת שלום ע' 185 ואילך). ושם, שגם תמים הוא למעלה מישור וחסיד הוא למעלה גם מתמים. (43) סוכה מט, ב. (44) בהמשך תער"ב שם ע' תשסח ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ז"ל על מצוות התורה לתת צדקה לעני די מחסורו שיש לספק את צרכיו
2 אבל ואי אתה מצוה לעשרו⁴⁵ להפוך את העני לעשיר והשפעה
3 מצומצמת זו הוא המשכת הגלוי ששיף למלכות מקודם לכן (אלא
4 שנחסר ממנה לצורך בריאת עולמות מוגבלים כפי שנתבאר במאמר דיבור-
5 המתחיל "פדה בשלום" מ"ט
6 כסלו שנה זו), שעל-ידי-ה נחמלא החסרון שלה.
7 דבגלוי זה שנועד למלא את החסרון שבמידת המלכות
8 נכלל גם בחינת חיצוניות הפתר, אריף (שעניינה נתבאר
9 לעיל). דכיון שאריף הוא שרש ומקור הנאצלים
10 אותה בחינה בכתר שממנה נמשכים האורות של עולם
11 האצילות שעם היותם "אלוקות ממש" הרי באים בעשר ספירות
12 מוגדרות, ונחשבים גבול ביחס לאור אין סוף שלמעלה מאצילות
13 אלא שהוא מקיף עליהם (סוכב) ולא מלוכב בהם
14 בפנימיות, אבל כיוון שלמעלה הוא קשור בעולמות ונבראים
15 הוא בכלל האור השיף לעולמות (מלכות). ויש
16 לומר, דשם צדיק מלשון צדקה הוא, כי על-ידי שהעבודה שלו
17 היא בתכלית הבטול (למעלה מפיציאות), ההמשכה
18 שעל-ידי עבודתו היא מפנימיות עתיק (פנ"ל). ענין
19 החסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
20 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
21 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
22 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
23 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
24 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
25 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
26 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
27 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
28 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
29 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
30 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
31 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
32 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
33 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
34 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
35 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
36 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
37 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
38 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
39 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
40 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
41 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.

42 וזהו הפירוש הפנימי במאמר חכמינו ז"ל הנזכר לעיל איזהו חסיד
43 המתחסד עם קונו, דמהטעמים אחד הטעמים על זה דמי
44 שעבודתו היא (לא לצרף עצמו, מבלי כל נגיעות אישיות, אלא)
45 אך ורק לצרף גבוה נקרא בשם חסיד (מלשון חסד), הוא, כי
46 על-ידי שהעבודה שלו היא בתכלית הבטול (למעלה מפיציאות והוא
47 יוצא מגדרי המציאות האישית שלו ועובר את ה' רק לשם שמים
48 "לצורך גבוה"), ההמשכה שעל-ידי עבודתו היא
49 ממקור נעלה מאד מפנימיות עתיק (פנ"ל). ענין
50 החסד, ולכן נקרא בשם חסיד על שם החסד שלמעלה
51 מצדקה ואפילו למעלה מעשירות כמבואר לעיל.
52 (ז) ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
53 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
54 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
55 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
56 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
57 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
58 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
59 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
60 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
61 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
62 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
63 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
64 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
65 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
66 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
67 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
68 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
69 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
70 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
71 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
72 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
73 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
74 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
75 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
76 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
77 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
78 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
79 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
80 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
81 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.
82 ויש לומר, דמה שכתוב יודוך גו' וחסידך יברכוכה, שיהיה
83 שם חסד, ולכן נקרא בשם חסיד.

(45) ראה טו, ח. כתובות סז, ב. (46) בסה"מ עת"ר ע' יו"ד, דבאריך שייך ידיעת השלילה משא"כ בעתיק. וע"פ המבואר בהמאמר (המשך תער"ב שם ע' תשע. וראה ד"ה פדה בשלום שנה זו (תשכ"ו) ס"י (סה"מ תשכ"ו ע' סה)) שעיקר הענין דעתיק הוא בפנימיות עתיק (א"ס שברד"ל א) - יש לומר, דזה שבעתיק אין שייך ידיעה (גם לא ידיעת השלילה) הוא בעיקר בפנימיות עתיק.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁהַמְשָׁכָה מֵהַמְקוֹם הַנֶּעֱלָה מֵהַבְּנָה וְהַשְׁגָּה שָׁבוּ הוּא עֲנִין
2 הַהוּדָאָה (אֹר־אֵין-סוֹף שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת בַּחֲנִינָה
3 "פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק") הִיא בְּאֶפֶן דְּבָרָכָה (יְבָרְכֻכָּה), הֵינִינוּ
4 שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא, לֹא צוּרָךְ בַּתְּפִילָה וּבִקְשָׁה,
5 וְהַמְשָׁכָה בְּאֶפֶן זֶה
6 הַמְשָׁכָה "בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא" הִיא
7 (בְּעֵקֶר) עַל-יְדֵי חֲסִידֶיךָ
8 דְּוָקָא. הֵינִינוּ דְּזֶה
9 שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא
10 מֵהַמְקוֹם שָׁבוּ הוּא עֲנִין
11 הַהוּדָאָה, הוּא גַם
12 בְּצַדִּיקִים וְיִשְׂרָאֵל וְאֵין זֶה
13 מַעֲלָתָם הַמִּיּוּחָדָת שֶׁל "חֲסִידֶיךָ".
14 דְּכִיּוֹן שָׁגַם אֲרִיךְ בַּחֲנִינָה
15 "אֲרִיךְ אֲנִפִּין" שֶׁהִיא בַּחֲנִינָה
16 בִּ"כֶּתֶר עֲלִיּוֹן" שְׁלֹמֶעֱלָה מֵעֵשֶׂר
17 הַסְּפִירוֹת וּמִכָּל-שֶׁכֶּן
18 חֲצִיזִנְיּוֹת עֵתִיק שֶׁהִיא חֶלֶק
19 מִבַּחֲנִינָה "עֵתִיק יוֹמִין" שֶׁהִיא
20 פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר" הֵם לְמַעֲלָה
21 מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אֵין שִׁיף
22 בָּהֶם הַשְׁגָּה אֶלָּא הוּדָאָה
23 בְּלִבָּד וְהַהֲמַשְׁכוֹת מִדְּרוֹגַת אֱלֹ
24 הֵן עַל יְדֵי "צַדִּיקִים" הַמְּמַשִּׁיכִים
25 מִבַּחֲנִינָה "אֲרִיךְ", וְ"יִשְׂרָאֵל"
26 הַמְּמַשִּׁיכִים מִבַּחֲנִינָה (חֲצִיזִנְיּוֹת)
27 "עֵתִיק" וְאֵין זֶה דְּרָגָה שֶׁרָק
28 הַחֲסִידִים מִמְּשִׁיכִים מִמֶּנָּה. אֶלָּא
29 שֶׁהַמְשָׁכָה מֵאֲרִיךְ
30 וּמִחֲצִיזִנְיּוֹת עֵתִיק (שְׁעַל-
31 יְדֵי צַדִּיקִים וְיִשְׂרָאֵל) הִיא
32 (כְּמוֹ) בְּדֶרֶךְ פְּעֻלָּה,
33 בְּרוּמָה לְהַמְשִׁיכָה שְׁעַל יְדֵי
34 תְּפִילָה וּבִקְשָׁה וְאֶמְתִּית
35 הָעֲנִין דְּבְּדֶרֶךְ מִמִּילָא לֹא
36 כָּל פְּעוּלָה הוּא בְּהַמְשָׁכָה
37 מִפְּנִימִיּוֹת עֵתִיק (שְׁעַל-
38 יְדֵי חֲסִידֶיךָ). פְּדִלְקֶמֶן.
39 (ח) וְהָעֲנִין הוּא, דְּאֲרִיךְ
40 וְעֵתִיק שְׁלֹמֶעֱלָה בְּכֶתֶר עֲלִיּוֹן הֵם בְּדִגְמַת רְצוֹן וְתַעֲנוּג שְׁבִנְפֶּשׁ הָאָדָם,
41 אֲרִיךְ מִקְבִּיל לְעִינֵי הָרָצוֹן, וְעֵתִיק מִקְבִּיל לְעִינֵי הַתַּעֲנוּג. וּמִהַחֲלּוּקִים אֶחָד
42 הַהֲבִדִּים שְׁבִינֵי רְצוֹן לְתַעֲנוּג בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם הוּא⁴⁷, דְּפֻעֲלַת הָרָצוֹן
43 בְּהַכְּחוֹת וְהָאֲבָרִים הִיא בְּדֶרֶךְ שְׁלִיטָה וְהַכְּרָח, הֵינִינוּ שֶׁהַכְּחוֹת

44 וְהָאֲבָרִים מֵצִד עֲצָמָם נִשְׁאָרִים בְּטִבְעָם כְּמוֹ שֶׁהָיוּ קִדְּם, אֶלָּא
45 שֶׁהָרָצוֹן שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם וּמַכְרִיחַ אוֹתָם שֶׁהָיוּ כְּפִי הָרָצוֹן (גַּם)
46 בְּמַקְרִים שֶׁהָרָצוֹן מַכְרִיחַ אוֹתָם לַעֲשׂוֹת פְּעוּלָה הַפֶּךְ הַטִּבְעִי שְׁלֵהֶם).
47 וְהַפְּעֻלָּה שֶׁנַּעֲשִׂית בְּהַכְּחוֹת וְהָאֲבָרִים עַל-יְדֵי הַתַּעֲנוּג, כִּיּוֹן
48 שֶׁהַתַּעֲנוּג הוּא הַפְּנִימִיּוֹת
49 וְהַחֲחוֹת דְּהַכְּחוֹת
50 וְהָאֲבָרִים עֲצָמָם⁴⁸, כְּפִי
51 שְׂרָאִים בְּפֻעֵל שֶׁהַתַּעֲנוּג הוּא
52 הַכּוֹחַ הַמְּרַכֵּז הַמְּנִיעַ אֶת הָאָדָם
53 לַהֲתִיגֵעַ כְּדֵי לְהַשִּׁיג דְּבָרִים
54 גִּשְׁמִיִּים אוֹ רוּחָנִיִּים שְׂגוּרִים לוֹ
55 עוֹנֵג. וְחֻמְרַת הַצֶּעֶר וְהִיטוּרִים,
56 חֲלִילָה, הִיא הַעוֹבְדָה שֶׁהֵם הִיפָךְ
57 הַתַּעֲנוּג, כִּךְ שֶׁהַתַּעֲנוּג הוּא הַחֲחוֹת
58 וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל כָּל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ
59 וְשֶׁל כָּל אֲבָרֵי הַגּוּף לְכֹן,
60 הַפְּעֻלָּה שֶׁנַּעֲשִׂית בָּהֶם
61 בְּכוֹחוֹת וּבְאֲבָרִים עַל-יְדֵי
62 הַתַּעֲנוּג הִיא (לֹא בְּאֶפֶן
63 דְּשְׁלִיטָה וְהַכְּרָח, אֶלָּא)
64 שֶׁהֵם עֲצָמָם נַעֲשִׂים כֶּף
65 שֶׁהֵי הֵם נִהְיִים וּמִתַּעֲנוּגִים
66 מֵהַדְּבָרִים הַלָּלוּ.
67 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
68 לְמַעֲלָה⁴⁹, בְּאִלּוּקוֹת,
69 דְּהַשְׁגָּה (כְּכִיכּוֹל)
70 שֶׁנַּעֲשִׂית בְּדֶרֶךְ
71 דְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַל-יְדֵי
72 הַמְשָׁכָה דְּחִיזִנְיּוֹת
73 הַכְּתֵר שֶׁנִּמְשָׁכָה עַל-יְדֵי
74 הַצַּדִּיקִים, שְׁעִנִּינָה שֶׁל
75 הַמְשָׁכָה זֶה (הַמְּקַבֵּל לְעִינֵי כּוֹחַ
76 הָרָצוֹן שְׁבִנְפֶּשׁ) הוּא דְּגַם
77 כְּשֶׁמֶצֶד בַּחֲנִינָה
78 הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת יִשְׁנָה גְּזֵרָה
79 מִלְּמַעֲלָה שְׁלֹא תִּהְיֶה
80 הַמְשָׁכָה הַשְׁפָּעָה וְעַל-
81 יְדֵי שְׁהַצַּדִּיק בְּכוֹחַ הַתְּפִילָה
82 וְהַבִּקְשָׁה שֶׁל ("יְהִי רְצוֹן")
83 מִמְּשִׁיף וּמַעוּרָר רְצוֹן חֲדָשׁ מֵהַפְּתֵר שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
84 (חֲצִיזִנְיּוֹת הַכְּתֵר בַּחֲנִינָה "אֲרִיךְ") מִתְּפִילָת הַגְּזֵרָה, עַל יְדֵי שְׁנִמְשָׁךְ
85 בְּסֹדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת מֵאֹד שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת יֵשׁ בּוֹ חִסְרוֹן מְסוּיִם כִּי
86 הוּא בְּאֶפֶן דְּשְׁלִיטָה וּמִמְשָׁלָה (כְּכָתוּב) צַדִּיק מוֹשֵׁל בִּירָאָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֱלֹקִים), שֶׁהֲרָצוֹן דְּלִמְעָלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת ("צדיק") שׁוֹלֵט
2 וּמוֹשֵׁל עַל הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת (על דרך פעולת הרצון בכוחות ואברי הגוף
3 שהיא בדרך שליטה וממשלה). וּבִטּוֹל הַגְּזֵרָה שֶׁמִּצַּד בַּחֲנִינָה
4 הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת עַל-יְדֵי הַמִּשְׁכָּת פְּנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר שֶׁנִּמְשַׁכֶּת
5 עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דִּישָׁרִים
6 הוּא בִּאּוּפֵן נִעְלָה יוֹתֵר (לֹא
7 בִּאֲפֵן דְּשְׁלִיטָה וּמִמְשָׁלָה, 2
8 אֲלֵא) דְּכִיּוֹן שֶׁהִתְעַנּוּג
9 דְּפְנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר הוּא
10 בַּעֲצֵם הַפְּנִימִיּוֹת וְהַחֲחִיּוֹת
11 דִּהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת (כֶּשֶׁם)
12 שֶׁהִתְעַנּוּג הוּא הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
13 כּוּחוֹת הַנַּפֶּשׁ, לָכֵן, עַל-יְדֵי
14 הַמִּשְׁכָּת פְּנִימִיּוֹת הָרָצוֹן
15 וְהִתְעַנּוּג (דְּפְנִימִיּוֹת
16 הַפֶּתֶר), שֶׁהֲרָצוֹן שֶׁם הוּא
17 שֶׁתִּהְיֶה הַהֲשַׁפָּעָה, הִרִי גַם
18 כֹּאשֶׁר בְּגִדְרֵי הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת יֵשׁ
19 גִּזְרָה שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הַשְּׁפָעָה, אֵךְ
20 כִּיּוֹן שֶׁלִּמְעַלָּה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
21 הָרָצוֹן הוּא שֶׁכֵּן תִּהְיֶה הַשְּׁפָעָה
22 בִּטּוֹל הַגְּזֵרָה הוּא גַם
23 מִצַּד הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת גּוֹפָא
24 כִּי סוּף סוּף הַדְּרָגוֹת שֶׁלִּמְעַלָּה
25 מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הֵן הַעוֹמֵק
26 וְהַפְּנִימִיּוֹת וְהַחֲחִיּוֹת שֶׁל הַדְּרָגוֹת
27 שֶׁבַּהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת.
28 וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּזִהוּ הַבִּיאּוֹר
29 הַפְּנִימִי בְּמָה שֶׁאֲמָרוּ
30 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁰ פֶּל
31 הַמְּלָמֵד אֶת בֶּן עַם-הָאָרֶץ
32 תּוֹרָה אֲפִילוּ הֵקֵב"ה גִּזְרָה
33 גִּזְרָה מִבְּטָלָה בְּשִׁבְלִיו
34 בּוֹכוֹת הַמְּלָמֵד תּוֹרָה לְבֵן עַם
35 הָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמָר⁵¹ וְאִם
36 תּוֹצִיא יָקָר מִזּוּלָּל כְּפִי
37 תִּהְיֶה, וּכְפִירוֹשׁ רִשִׁי עַל
38 הַפְּסוֹק: "אִם תּוֹצִיא אֶדָם הַגּוֹן מֵאֶדָם רִשָּׁע שֶׁתַּחֲזִירוּ לְמוֹטֵב, כְּפִי תִּהְיֶה שֶׁאִנִּי
39 גִּזְרָה גִּזְרָה וְאִתָּה מִבְּטָלָה" דְּלִשׁוֹן מִבְּטָלָה בְּשִׁבְלִיו מִזְרָה שֶׁהֵקֵב"ה
40 מִבְּטָלָה בְּשִׁבְלִיו, לְמַעַן הַצִּדִּיק דִּישׁ לוֹמַר, שֶׁזֶה כֹּאשֶׁר הַצִּדִּיק גִּזְרָה
41 וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבְּטָל גִּזְרָה שֶׁכֵּבֵר גִּזְרָה נִעְלָה יוֹתֵר מִזֶּה שֶׁהֵקֵב"ה
42 גִּזְרָה גִּזְרָה וְצִדִּיק מִבְּטָל אֶת הַגִּזְרָה, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּטָר.

מוֹשֵׁל בִּירְאָת אֱלֹקִים), שֶׁהֲרָצוֹן דְּלִמְעָלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
שׁוֹלֵט וּמוֹשֵׁל עַל הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת. וּבִטּוֹל הַגְּזֵרָה שֶׁמִּצַּד
בַּחֲנִינָה הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת עַל-יְדֵי הַמִּשְׁכָּת פְּנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר
שֶׁנִּמְשַׁכֶּת עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דִּישָׁרִים הוּא (לֹא בִּאֲפֵן
דְּשְׁלִיטָה, אֲלֵא) דְּכִיּוֹן שֶׁהִתְעַנּוּג דְּפְנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר הוּא
הַפְּנִימִיּוֹת דִּהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לָכֵן, עַל-יְדֵי הַמִּשְׁכָּת פְּנִימִיּוֹת
הָרָצוֹן וְהִתְעַנּוּג (דְּפְנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר), שֶׁהֲרָצוֹן שֶׁם הוּא
שֶׁתִּהְיֶה הַהֲשַׁפָּעָה, בִּטּוֹל הַגְּזֵרָה הוּא גַם מִצַּד
הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת גּוֹפָא. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּזִהוּ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
ז"ל⁵⁰ כָּל הַמְּלָמֵד אֶת בֶּן עַם-הָאָרֶץ תּוֹרָה אֲפִילוּ הֵקֵב"ה
גִּזְרָה גִּזְרָה מִבְּטָלָה בְּשִׁבְלִיו שֶׁנֶּאֱמָר⁵¹ וְאִם תּוֹצִיא יָקָר
מִזּוּלָּל כְּפִי תִּהְיֶה, דְּלִשׁוֹן מִבְּטָלָה בְּשִׁבְלִיו מִזְרָה
שֶׁהֵקֵב"ה מִבְּטָלָה בְּשִׁבְלִיו, דִּישׁ לוֹמַר, שֶׁזֶה נִעְלָה יוֹתֵר
מִזֶּה שֶׁהֵקֵב"ה גִּזְרָה וְצִדִּיק מִבְּטָל. וְהַעֲנִין הוּא, דְּעַקֵּר
הַתְּעַנּוּג דְּלִמְעָלָה הוּא מֵהַחֲדוּשׁ⁵² דְּאֵתְהַפְּכָא חֲשׂוֹכָא
לְנֹהָרָא, לְהוֹצִיא יָקָר מִזּוּלָּל⁵³. וְכִיּוֹן שֶׁמִּעֲבוּדָתוֹ שֶׁל
צִדִּיק זֶה שֶׁמְלָמֵד וּמְפִיץ תּוֹרָה חוּצָה גַם לְבֵן עַם-הָאָרֶץ
נִעֲשֶׂה הַתְּעַנּוּג דְּלִמְעָלָה, לָכֵן, בִּטּוֹל הַגְּזֵרָה שֶׁעַל-יְדֵי
הוּא [לֹא בִּאֲפֵן דִּהֵקֵב"ה גִּזְרָה וְצִדִּיק מִבְּטָל, הִינֵנוּ שֶׁמִּצַּד
הַדְּרָגָא דִּהֵקֵב"ה (הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) יִשְׁנָה הַגְּזֵרָה, אֲלֵא שֶׁעַל
יְדֵי הַדְּרָגָא דְּלִמְעָלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (חֲצִיּוֹנוּת הַפֶּתֶר)
שֶׁנִּמְשַׁכֶּת עַל-יְדֵי הַצִּדִּיק שֶׁמוֹשֵׁל עַל הַדְּרָגָא
דִּהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת (צִדִּיק מוֹשֵׁל בִּירְאָת אֱלֹקִים) הִיא
שֶׁנִּעֲשֶׂה לְמַעַלָּה מִעֲבוּדָתוֹ, בִּטּוֹל הַגְּזֵרָה הוּא גַם מִצַּד
הַדְּרָגָא דִּהֵקֵב"ה (הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת).

וְהִנֵּה יָדוּעַ⁵⁴, דִּהְגַּם שְׁעֵתִּיק הוּא מְלִשׁוֹן נִעְתָק וְנִבְדֵּל⁵⁵,

וְהַעֲנִין הוּא, דְּעַקֵּר הַתְּעַנּוּג דְּלִמְעָלָה הוּא מֵהַחֲדוּשׁ⁵² וְהַמְעַלָּה
הַמִּיּוּחָדָת דְּאֵתְהַפְּכָא חֲשׂוֹכָא לְנֹהָרָא, הַפִּיכָת חוּשׁךְ לְאוֹר לְהוֹצִיא
יָקָר מִזּוּלָּל⁵³ כִּמוֹ הַמְּלָמֵד תּוֹרָה לְבֵן עַם הָאָרֶץ (וְהַמּוֹצִיא אֶדָם הַגּוֹן מֵאֶדָם
רִשָּׁע) שֶׁגּוֹרֵם לְמַהפֶּךְ בְּמַצְבוֹ. וְכִיּוֹן שֶׁמִּעֲבוּדָתוֹ שֶׁל צִדִּיק זֶה
שֶׁמְלָמֵד וּמְפִיץ תּוֹרָה
חוּצָה גַם לְבֵן עַם-הָאָרֶץ
נִעֲשֶׂה הַתְּעַנּוּג דְּלִמְעָלָה,
כִּי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַנֵּג,
כְּבִיכּוֹל, מִהַמְהִפֵּךְ הַזֶּה לְבֵן,
בִּטּוֹל הַגְּזֵרָה שֶׁעַל-יְדֵי עַל
יְדֵי צִדִּיק זֶה, מִחֻלּוֹל הַמַּהפֶּךְ
הוּא [לֹא בִּאֲפֵן דִּהֵקֵב"ה
גִּזְרָה וְצִדִּיק מִבְּטָל אֶת
הַגִּזְרָה שֶׁנִּגְזְרָה עַל יְדֵי הַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, הִינֵנוּ שֶׁמִּצַּד
הַדְּרָגָא דִּהֵקֵב"ה
(הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) יִשְׁנָה
הַגְּזֵרָה, אֲלֵא שֶׁעַל יְדֵי
הַדְּרָגָא דְּלִמְעָלָה
מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (חֲצִיּוֹנוּת
הַפֶּתֶר, הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה
בְּדְרָגוֹת שֶׁלִּמְעַלָּה מְסוּר
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) שֶׁנִּמְשַׁכֶּת עַל-
יְדֵי הַצִּדִּיק שֶׁמוֹשֵׁל עַל
הַדְּרָגָא דִּהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת
(צִדִּיק מוֹשֵׁל בִּירְאָת
אֱלֹקִים) הִיא הַגִּזְרָה
מִתְבַּטֵּלָת, כִּי אִם], שֶׁעַל-
יְדֵי הַתְּעַנּוּג (פְּנִימִיּוֹת
הַפֶּתֶר) שֶׁנִּעֲשֶׂה לְמַעַלָּה
מִעֲבוּדָתוֹ, בִּטּוֹל הַגְּזֵרָה
הוּא גַם מִצַּד הַדְּרָגָא
דִּהֵקֵב"ה (הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת)
הִינֵנוּ שֶׁבִּיטּוֹל הַגִּזְרָה אִינוּ בְּדֶרֶךְ
כְּפִיָּה וְהַכְרָחָה שֶׁל סֵדֶר
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת כֵּךְ שֶׁלִּמְרוֹת
שֶׁמִּצִּידוֹ יֵשׁ מְקוֹם לְגִזְרָה בְּפוּעַל
הִיא מִתְבַּטֵּלָת, אֲלֵא שֶׁבִּגְלַל הַמִּשְׁכָּח וְהַתְּגַלּוּת שֶׁל הַתְּעַנּוּג לְמַעַלָּה סֵדֶר
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲצָמוֹ מִתְהַפֵּךְ מִחוּשְׁךְ לְאוֹר וְהַגִּזְרָה מִתְבַּטֵּלָת מִמִּילָא, וְהַצִּדִּיק
הוּא שֶׁגּוֹרֵם אֶת הַתְּעַנּוּג הַנִּעְלָה הַזֶּה הַנִּמְשָׁךְ מִ"פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק".
וְהִנֵּה יָדוּעַ⁵⁴, בְּחֹרֶת הַחֲסִידוֹת דִּהְגַּם שְׁעֵתִּיק הוּא מְלִשׁוֹן נִעְתָק
וְנִבְדֵּל⁵⁵, הִינֵנוּ שֶׁנִּעְתָק וְנִבְדֵּל מֵעֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת (וּמַטָּה)

(50) ב"מ פה, א. (51) ירמ' טו, יט. (52) וכמשל הידוע דצפור המדברת (לקו"ת במדבר כ, א. ובכ"מ). (53) ראה גם תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ע' קעג. (54) ראה בארוכה תורת מנחם - ספר המאמרים שבט ע' תז. וש"נ. (55) תו"א מג"א צח, רע"ג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כי הוא נעתק ונבדל מלהיות שורש ומקור לדרגות שלמטה ממנו ולכן נקרא
 2 "עתיק יומין" שנעתק ונבדל מ"יום" הרומז על אור וגילוי **מַכְל־מְקוֹם**,
 3 מִזֶּה מעצם העובדה שְׁנִקְרָא בָשֵׁם עתיק יומין⁵⁶ (שְׁהוּא נֶעְתַּק
 4 ונבדל מ'יומין'), מוֹכֵן ומוכת, שָׁגַם לִגְבֵי הַדְרָגָא דְעתיק, יִשְׁנָם
 5 יוֹמִין, ואין הכוונה שלגבי
 6 "עתיק" אין כל מציאות של
 7 "יומין" והתגלות אֵלָא שְׁהוּא
 8 בפועל נֶעְתַּק מִהֶם ולא מאיר
 9 ומתגלה בהם. וְיִתְיָה
 10 מִזֶּה⁵⁴, לא זו בלבד ש"עתיק"
 11 יומין" שייך "ליומין" אלא
 12 שָׁגַם הַדְרָגָא שְׁנִקְרָאת
 13 עתיק (סָתָם) ולא "עתיק"
 14 יומין", שְׁלִמְעָלָה מֵעתיק
 15 יומין, מַכְל־מְקוֹם, כִּיּוֹן
 16 שְׁנִקְרָאת בָשֵׁם עתיק,
 17 דְפִרוּשׁ עתיק הוא
 18 שְׁנִעְתַּק ונבדל, בְּהִכְרַח
 19 לומר, שִׁישְׁנו עֲנִין
 20 שְׁמַמְנוּ ולגביו הוא נֶעְתַּק]
 21 ונבדל ונעלם, ואם כן גם לבחינת
 22 "עתיק" סתם יש קשר וזיקה
 23 כלשהי לעניין ההתגלות
 24 וההארה, אף שלמעשה הוא
 25 נעלם ונבדל ולא מתגלה כלל.
 26 וְלָכֵן, בְּטוֹל הַגְזֵרָה שִׁנְגוּרָה
 27 למעלה שְׁמַצַד הַדְרָגָא
 28 דְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַל־יְדֵי
 29 הַמְשַׁכֵּת עתיק שהוא אור
 30 נעלה מ'סדר השתלשלות' ולכן
 31 בכוחו לבטל גזירה שִׁנְגוּרָה בתוך
 32 גדריה ההשתלשלות היא בְּדֶרֶךְ
 33 פְּעֻלָּה ולא בדרך ממילא.
 34 כלומר, שְׁמַצַד
 35 הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (יוֹמִין) הֵם הַסְפִּירוֹת הַמְאִירוֹת בתוך סדר והדרגה) נִגְזֵר
 36 שְׁלֹא תִהְיֶה הַהִשְׁפָּעָה, וְעַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת עתיק, היא הגזירה
 37 מִתְבַּטֵּלָה וההשפעה כן באה ויורדת. [אֵלָא שְׁבִטוֹל הַגְזֵרָה
 38 שְׁבִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת עתיק הוא בְּאִפְךָ
 39 שְׁהַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲצָמוּ נַעֲשֶׂה בְּאִפְךָ כִּזְכָּר הַתַּאֲם ל"עתיק", ומעתה
 40 גם מצד 'סדר השתלשלות' עצמו כבר אין גזירה, כמבואר לעיל שביטול גזירה
 41 על ידי "שירים" הוא לא באופן של שליטה וממשלה על 'סדר השתלשלות'
 42 אלא באופן שההמשכה מ"עתיק" (פְּנִימִיּוֹת הַכְּתוּר) עוֹשֶׂה שִׁינוּי ב'סדר
 43 הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' עצמו]. אֲבָל הַשְׁנוּי בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת

מַכְל־מְקוֹם, מִזֶּה שְׁנִקְרָא בָשֵׁם עתיק יומין⁵⁶ (שְׁהוּא
 נֶעְתַּק מ'יומין'), מוֹכֵן, שָׁגַם לִגְבֵי הַדְרָגָא דְעתיק, יִשְׁנָם
 יוֹמִין, אֵלָא שְׁהוּא נֶעְתַּק מִהֶם. [וְיִתְיָה מִזֶּה⁵⁴, שָׁגַם
 הַדְרָגָא שְׁנִקְרָאת עתיק (סָתָם), שְׁלִמְעָלָה מֵעתיק יומין,
 מַכְל־מְקוֹם, כִּיּוֹן שְׁנִקְרָאת בָשֵׁם עתיק, דְפִרוּשׁ עתיק
 הוא שְׁנִעְתַּק, בְּהִכְרַח לומר, שִׁישְׁנו עֲנִין שְׁמַמְנוּ הוא
 נֶעְתַּק]. וְלָכֵן, בְּטוֹל הַגְזֵרָה שְׁמַצַד הַדְרָגָא דְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת עתיק היא בְּדֶרֶךְ פְּעֻלָּה. שְׁמַצַד
 הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (יוֹמִין) נִגְזֵר שְׁלֹא תִהְיֶה הַהִשְׁפָּעָה, וְעַל־
 יְדֵי הַמְשַׁכֵּת עתיק, היא מִתְבַּטֵּלָה. [אֵלָא שְׁבִטוֹל הַגְזֵרָה
 שְׁבִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת עתיק הוא בְּאִפְךָ
 שְׁהַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲצָמוּ נַעֲשֶׂה בְּאִפְךָ כִּזְכָּר]. אֲבָל הַשְׁנוּי
 בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת פְּנִימִיּוֹת עתיק אינו בְּדֶרֶךְ
 פְּעֻלָּה אֵלָא מִמִּילָא. וְהַעֲנִין הוא, דְפְּנִימִיּוֹת עתיק הוא
 אֵין־סוֹף שְׁבִרִישָׁא־דְלֹא־אֲתִידַע (פְּמַבְאָר בְּהַמְאָרָם⁵⁷).
 וְכִיּוֹן דְפִרוּשׁ אֵין־סוֹף הוא שְׁאֵין בוֹ שׁוּם הַגְבֻלָּה, הָרִי
 מוֹכֵן, שְׁלִגְבֵי אֵין־סוֹף אֵין שִׁיף לומר שְׁהוּא נֶעְתַּק וְנִבְדֵּל
 מֵעֲנִין הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, כִּי לִגְבִיָּה אֵין שִׁיף עֲנִין
 הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. [וְהִגָּם שְׁהוּא נִמְצָא בְּרִישָׁא־דְלֹא־אֲתִידַע,
 הָרִי מְבֹאָר בְּהַמְאָרָם שְׁהוּא נִמְצָא בְּרִישָׁא־דְלֹא־אֲתִידַע
 כְּמוֹ שְׁהוּא בְּעֲצָמוֹתוֹ]. וּמִזֶּה מוֹכֵן, דְבִטוֹל הַגְזֵרָה שְׁמַצַד
 הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת הַגְלוּי דְפְּנִימִיּוֹת עתיק
 הוא (לֹא שְׁעַל־יְדֵי הַגְלוּי דְפְּנִימִיּוֹת עתיק נַעֲשֶׂה בְּטוֹל
 הַגְזֵרָה, כִּי אֵם), שְׁמַצַד הַגְלוּי דְפְּנִימִיּוֹת עתיק, אֵין־סוֹף
 מְקוֹר לדרגות נמוכות ממנו הָרִי מְבֹאָר בְּהַמְאָרָם שְׁהוּא נִמְצָא
 בְּרִישָׁא־דְלֹא־אֲתִידַע כְּמוֹ שְׁהוּא בְּעֲצָמוֹתוֹ ושם הוא מושלל לגמרי
 מאור וגילוי, כמו שנתבאר גם במאמר דיבור־המתחיל "פדה בשלום" שנה
 81 [זו].
 82 וּמִזֶּה מִכָּךְ שִׁמְדוּכָר בְּהַמְשַׁכָּה וְהַתְּגָלוֹת מ"פְּנִימִיּוֹת עתיק" מוֹכֵן, דְבִטוֹל
 83 הַגְזֵרָה שְׁמַצַד הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲצָמוּ שָׁגַם בוֹ עֲצָמוּ כָּבֵר אֵין מְקוֹם
 84 לַגְזִירָה עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת הַגְלוּי דְפְּנִימִיּוֹת עתיק הוא (לֹא
 85 שְׁעַל־יְדֵי הַגְלוּי דְפְּנִימִיּוֹת עתיק נַעֲשֶׂה בְּטוֹל הַגְזֵרָה, שְׁלֹא
 86 תִּתְבַּצֵּעַ בְּפוּעַל כִּי אֵם), שְׁמַצַד הַגְלוּי דְפְּנִימִיּוֹת עתיק, אֵין־סוֹף

ביאור בדרך אפשר

1 (שְׁבִירֵישָׁא-דְלָא-אֶתְיָדָע), אֵין מְקוֹם מְלִכְתַּחְלָה לְגִזְרָה וְכֵאלוּ
2 לֹא הִיטָה מְעוֹלָם.
3 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה שְׁפָתוֹב בְּהַמְאָמֵר דְּעִנֵּן חֲסִידֵיךָ
4 יִבְרַכּוּכָהּ וְהַתּוֹכֵן שֶׁל בִּטּוֹל הַגִּזְרָה עַל יְדֵי עֲבוּדַת הַ"חֲסִידִים" (הַמִּשְׁכָּה
5 מִפְּנִימִיּוֹת עֲתִיק וּבִדְרֵךְ מִמִּילָא)
6 הוּא כְּדֹאִיתָא כְּמוֹבָא 1
7 בִּירוּשְׁלָמִי אֶפִּילוּ הוּא 2
8 (הַקֶּב"ה) אָמַר הָכִין וְאַתָּה 3
9 אָמַר הָכִין, דִּידֶךָ קִיָּמָא, 4
10 דִּידִי לֹא קִיָּמָא, אֶפִּילוּ 5
11 הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר כֵּן וְאַתָּה 6
12 אָמַרְתָּ כֵּן, שֶׁלֹּךְ קִיָּמַת שְׁלִי לֹא 7
13 קִיָּמַת דְּפִירוּשׁ דִּידִי לֹא 8
14 קִיָּמָא הוּא (לֹא שְׁעַל- 9
15 יָדִי שְׁאַתָּה אָמַר הָכִין 10
16 מִתְבַּטֵּל הַגִּזְרָה, בְּבַחֲנִית 17
17 צְדִיק מִבְּטֵל גִּזְרָה שְׁנִגְזְרָה כִּי 18
18 אֵם), שְׁעַל-יָדִי הַגִּלּוֹי 19
19 דְּפִנִּימִיּוֹת עֲתִיק שְׁנִמְשָׁךְ 20
20 עַל-יָדִי אֵת אָמַר הָכִין, 21
21 אֵין מְקוֹם מְלִכְתַּחְלָה 22
22 לְגִזְרָה, לֹא קִיָּמָא כֵאלוּ 23
23 הַגִּזְרָה לֹא נִגְזְרָה מִלְּכַחְתִּילָהּ. 24
24 וְזִהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּכַתּוּב 25
25 יוֹדוּךָ גו', וְחֲסִידֵיךָ 26
26 יִבְרַכּוּכָהּ, שְׁהַמְשָׁכָה 27
27 מִהַמְּקוֹם שָׁבוּ הוּא 28
28 הַהוּדָאָה כִּי לֹא שִׁיךְ בּוֹ הַבְּנָה 29
29 וְהַשְּׁגָה אֲלֵא רַק הוֹדָאָה שְׁהִיא 30
30 בְּאִפְּן דְּבִרְכָּה (בְּדִרְךָ 31
31 מִמִּילָא, לֵאלּא פְעוּלָה 32
32 וְהַתְעַסְקוֹת, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִי 33
33 בְּאִרְכָּה) הוּא עַל-יָדִי 34
34 חֲסִידֵיךָ דוֹקָא, וְאֵילוּ 35
35 "צְדִיקִים" וְ"יִשְׂרָאֵל" לֹא מְסוּגִלִּים 36
36 לִכְךָ כִּי הַהִמְשָׁכָה שְׁעַל- 37
37 יָדִי חֲסִידֵיךָ הִיא מִפְּנִימִיּוֹת עֲתִיק, וְהַהִמְשָׁכָה מִשָּׁם הִיא (לֹא 38
38 בְּדִרְךָ פְעוּלָה, אֲלֵא) בְּדִרְךָ מִמִּילָא לֵאלּא כֹל הַתְעַסְקוֹת עִם דְּבָרִים בְּלִתי 39
39 רְצוּיִים, וּבִטּוֹל הַגִּזְרָה הוּא 'בְּדִרְךָ מִמִּילָא'. 40
40 (ט) וְהִגָּה הַחֲלוּקָה הַהִבְדֵּל שְׁבִין ג' הַמְשָׁכוֹת הַנ"ל (אֲרִיף, עֲתִיק 41
41 וּפְנִימִיּוֹת עֲתִיק) שְׁנַתְבָּאֵר לַעֲלִי לַעֲנִין הַבְּרָכָה וּבִטּוֹל הַגִּזְרָה הוּא גַם 42
42 בְּעִנֵּן הַבְּרוּרִים הַפְּרִדָּה הַטּוֹב מִהֶרַע שְׁבַעֲנִינֵי הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי וְהַעֲלֵאֲתָם 43
43 לְשׁוֹרֶשׁם וּמִקּוֹרֶם בְּקִדּוּשָׁה. דְּהַבְּרוּר שֶׁל הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים שְׁעַל-יָדִי

ביאור בדרך אפשר

44 הַגִּלּוֹי דְּאֲרִיף (הַעֲבוּדָה שֶׁל בַּחֲנִינֵי "צְדִיקִים") הוּא בְּדִרְךָ הַתְּגִלּוֹת 45
45 וְהַמִּשְׁכָּה אֲלוּקוֹת מְלִמְעָלָה לְמִשָּׁה. הֵינּוּ⁵⁸ שְׁהַבְּרוּר דְּהַתְּחַתּוֹן 46
46 הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים שְׁהָאֲדָם בָּא אִיתָם בְּמַגַּע וְהַעֲלֵאֲתָם לְקִדּוּשָׁה הוּא לֹא 47
47 מִצַּד הַמְּצִיאוֹת שְׁלוֹ הֵינּוּ כַחֲלָק מְגִדֵּי מְצִיאוֹתוֹ שֶׁל הַתְּחַתּוֹן עֲצֻמוֹ 48
48 אֲלֵא אֲדִרְבָּא, הַתְּחַתּוֹן מִצַּד 49
49 עֲצֻמוֹ נִשְׁאָר תְּחַתּוֹן כְּפִי שְׁהִיא 50
50 לַפְּנֵי הַבְּרוּר, וְהַבְּרוּר אֵינוֹ אֲלֵא 51
51 מִפְּנֵי שְׁעַל-יָדִי שְׁמֵאִיר 52
52 בּוֹ גִלּוֹי אִוֵּר שְׁאֵינוֹ בְּעִרְךָ 53
53 אֲלֵיוֹ נַעֲלָה מִמֶּנּוּ לֵאמֹר שִׁיעוֹר 54
54 וְלֵאלּא כֹל יִחַס [בַּחֲנִינֵי סוֹכְבִּי 55
55 אִוֵּר הַ"סוֹכְבִּי כֹל עַלְמִין" שְׁמֵאִיר 56
56 עַל הָעוֹלָם מִלְּמַעְלָה וְלֹא מִתְּלַבֵּשׁ 57
57 בּוֹ בְּפִנִּימִיּוֹת כִּי אֵינוֹ מִצְּמֻצָּם 58
58 לְפִי עֵרְכָם שֶׁל הָעוֹלָמוֹת 59
59 הַנְּחוּתִים], הוּא מִתְבַּטֵּל 60
60 מִמְּצִיאוֹתוֹ וְיוֹצֵא מִהַגְּדִירִים 61
61 שֶׁל כִּתְּחַתּוֹן וְלִכְּנָן הוּא מִתְבַּרֵּר 62
62 וּמִתְעַלָּה. וְלִכְּנָן, גַּם לְאַחֲרֵי 63
63 הַבְּרוּר כֹּאשֶׁר הַטּוֹב כְּבֵר נִפְרָד 64
64 מִהֶרַע וְהַתְעַלָּה לְקִדּוּשָׁה, זֶה 65
65 שְׁהַתְּחַתּוֹן אֵינוֹ מְנַגֵּד לְצַד 66
66 הַקְּדוּשָׁה אֲלֵא בְּטֵל לְאֲלוּקוֹת 67
67 הוּא לְפִי שְׁנַתְבַּטֵּל 68
68 מִמְּצִיאוֹתוֹ עַל-יָדִי הַגִּלּוֹי 69
69 אִוֵּר, כִּי לַעֲוֹנַת הָאִוֵּר הַגָּדוֹל 70
70 שְׁהֵאִיר עָלֵיו, גִּדְרֵי הַמְּצִיאוֹת שֶׁל 71
71 מִתְבַּטֵּלִים אֲכָל לֹא שְׁנַעֲשֶׂה 72
72 שְׁנוּי בְּהַמְּצִיאוֹת 73
73 דְּהַתְּחַתּוֹן עֲצֻמוֹ לַעֲוֹנַת 74
74 מִצְּבוֹ וּמְצִיאוֹתוֹ לַפְּנֵי הַבְּרוּר. 75
75 וְהַבְּרוּר שְׁעַל-יָדִי הַגִּלּוֹי 76
76 דְּעֲתִיק (עֲבוּדַת הַ"יִּשְׂרָאֵלִים") 77
77 הוּא גַם מִצַּד עֲנִינֵי 78
78 דְּהַתְּחַתּוֹן עֲצֻמוֹ⁵⁹ כִּי זִהוּ 79
79 הַתְּגִלּוֹת שֶׁמְחַלֵּלֵת שִׁינוּי בְּגִדְרֵי 80
80 הַמְּצִיאוֹת שֶׁל הַתְּחַתּוֹן עֲצֻמוֹ. וְטַעַם הַדְּבָר הוּא דְּכִינֵן שְׁתַּעֲנוּג (עֲתִיק 81
81 כְּמִבּוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת שְׁבַחֲנִית עֲתִיק בַּהֲקַבְלָה לְכוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הִיא כּוֹחַ הַתְּעַנוּג) 82
82 הוּא הַפְּנִימִיּוֹת וְהַחֲסִידוֹת דְּכָל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, כֹּשֶׁם שְׁבַנְפֶּשׁ הָאָדָם 83
83 הַתְּעַנוּג הוּא הַכּוֹחַ הַמְּנִיעַ אֶת הַרְצוֹנוֹת וְאֶת הַפְּעוּלוֹת שֶׁל הָאָדָם, הַתְּעַנוּג 84
84 הַעֲלִיּוֹן, כִּכְבוֹל, הוּא מִקּוֹר הַחַיּוֹת שֶׁל כֹּל 'סֹדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' שֶׁל הָאִוֵּר הָאֲלוּקִי 85
85 מִדְּרָגָה לְדְרָגָה לְכָן, הַבְּרוּר דְּהַתְּחַתּוֹן שְׁעַל-יָדִי גִלּוֹי זֶה הוּא 86
86 בְּאִפְּן שְׁנַעֲשֶׂה שְׁנוּי בְּהַתְּחַתּוֹן עֲצֻמוֹ הַנִּפְעַל כְּתוּצָאָה מִכֵּךְ שֶׁהַתְּעַנוּג

ביאור בדרך אפשר

1 שהוא עיקר חיותו וקיומו ניכר ונרגש בו בגילוי כתוצאה מהתגלות בחינת
2 "עתיק". וְכַמְבָּאָר בְּהַמְאָמָר⁶⁰ בְּעֵנֵן הַבְּרֹור עַל-יְדֵי הַגְּלוֹי של
3 האור האלוקי בעולם שֶׁהָאִיר עַל-יְדֵי שְׁלֵמָה המלך [דְּהַגְּלוֹי
4 שֶׁהָאִיר עַל-יְדֵי שְׁלֵמָה הוּא הַגְּלוֹי דְּעֵתִיק כפי שהוסבר בהרחבה
5 גם במאמר דיבור המתחיל "פדה
6 בשלום" הנוכח], שֶׁהַגְּלוֹי 1
7 אֹר שֶׁהָאִיר בִּימֵי שְׁלֵמָה לא 2
8 פעל בדרך התעסקות עם ענייני 3
9 העולם אלא מִשָּׁף אֱלֹו אֶת 4
10 הַנְּצוּצוֹת של הקדושה 5
11 ש'נפלו' בתוך ענייני העולם, 6
12 בְּדִגְמַת אֲבוּקָה של אש 7
13 שְׁמוֹשָׁכָה אֲלֶיהָ אֶת 8
14 הַנְּצוּצוֹת כמבואר ב'תורה 9
15 אור' לרבנו הזקן שאילו אדם 10
16 הראשון לא היה חוטא, ניצוצות 11
17 הקדושה שבעולם היו מתעלים 12
18 תוך התכללות באורות העליונים 13
19 שהאדם היה ממשיך ומגלה "כנר 20
21 בפני האבוקה שאם האבוקה 22
23 קטנה אזי נר הסמוך לה יוכלל 24
25 בה ואם ריחיקוהו מעט לא 26
27 יתכלל בה מפני שהאבוקה 28
29 קטנה, אבל אם תהיה האבוקה 30
25 גדולה, אזי אף-על-פי שיהיה 31
26 הנר רחוק יהיה מתכלל בה... וכן 32
33 כל העמים באו לשמוע חכמת שלמה וכמו שכתוב במלכת שבא כו', והיינו
34 לפי שאז היה אבוקה גדולה על דרך משל, על כן ממילא מתכללים בה
35 הניצוצות". וְכִינֵן שֶׁהַבְּרֹור הָיָה בְּאֶפֶן שֶׁהַנְּצוּצוֹת (שֶׁבְּהַתְּחַתּוֹן)
36 נִמְשָׁכוּ מֵעֲצָמָם לְהַגְּלוֹי, הָרִי מוֹכֵן, שֶׁהַבְּרֹור אִזְ הָיָה גַם
37 מִצַּד עֲנִינֵנוּ דְּהַתְּחַתּוֹן⁶¹ שְׁהִי אִם הַתְּחַתּוֹן עֲצָמוּ נִמְשָׁךְ לַהֲתַעֲלוֹת וּדְבוּק
38 בַּלּוּקוֹת, בַּהֲכֵרָה לומר שנפעל בו שינוי לעומת מצבו הקודם. אֲלֹא
39 שְׁמִכְלִמְקוֹם, כִּינֵן שֶׁגַם לְגַבִּי עֵתִיק שֶׁהָיָה הַדְּרָגָה שֶׁהִיטָה בְּגִילּוֹ
40 בִּימֵי שְׁלֵמָה יֵשׁ הַמְּצִיאוֹת דְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, כַּמְבּוּאָר לְעֵיל שְׁעַם
41 הַעוֹבְדָה שֶׁנִּקְרָא "עֵתִיק יוֹמִין" הִיא הוֹכַחָה שְׁעַם הִיוּתוֹ נִעְתָק וְנִבְדַּל מֵהַעוֹלָמוֹת
42 עֲדִינֵן יֵשׁ לוֹ שִׁיכּוֹת מִסּוּיֵמַת ל"יוֹמִין" וְגִילּוֹי שֶׁל 'סֹדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' וּמִצַּד
43 סֹדֶר הַהֲשַׁתְּלְשְׁלוֹת, גָּדֵר הַתְּחַתּוֹן הוּא שֶׁהוּא תְּחַתּוֹן כִּי ב'סֹדֶר
44 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' שְׁבוּ הָאֹר הָאֱלֹוִקִי בֹא לְפִי סֹדֶר וְהַדְּרָגָה, לְכָל דְּרָגָה וְדְרָגָה יֵשׁ

ביאור בדרך אפשר

39 'צִיּוּר' וְהַגְּדָרָה מִיּוֹחָדִים לוֹ. וְדְרָגָה וּבְחִינָה הַמוּגֵדֶרֶת כ'תְּחַתּוֹן' יֵשׁ לְמִצִּיאוֹתָהּ
40 גִּדְרִים מִיּוֹחָדִים שֶׁל 'תְּחַתּוֹן' (הַפֶּךְ דְּעֵלִיּוֹן⁶² שֶׁהֵם גִּדְרִים הַפּוֹכִים
41 וּמִנוּגְדִים בִּיחַס לְגִדְרִים שֶׁל 'עֲלִיּוֹן'), וְכִינֵן שְׁכָאמֹור גַּם כֹּאשֶׁר יֵשׁ הַמִּשְׁכָּה
42 וְהָאֵרָה מ"עֵתִיק" עֲדִינֵן נִשְׁאָרִים גִּדְרִים שֶׁל 'סֹדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת', לְכֵן הַגְּלוֹי
43 אֹר דְּהַעֲלִיּוֹן שְׁנִמְשָׁךְ בּוֹ
44 בַּתְּחַתּוֹן [וְכַמְלֵא, גַם
45 הַבְּרֹור שְׁנִעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
46 הַגְּלוֹי] הוּא כְּמוֹ דְּכָר
47 נוֹסֵף עָלָיו בְּעוֹד שֶׁהוּא עֲצָמוּ
48 נִשְׁאָר בַּתּוֹךְ הַגִּדְרִים שְׁלוֹ, כִּךְ
49 שֶׁלֹא חָל בּוֹ שִׁנוּי מֵהוּתוֹ.
50 וְהַבְּרֹור שֶׁל הַתְּחַתּוֹן שְׁעַל-
51 יְדֵי הַגְּלוֹי דְּפִנִּימִיּוֹת
52 עֵתִיק (שֶׁנִּפְעַל דּוּקָא עַל-יְדֵי
53 "חֲסִידִין" וְנִעְלָה מֵהַגְּלוֹי שֶׁל
54 "עֵתִיק" שֶׁהִיא בִּימֵי שְׁלֵמָה),
55 כִּינֵן שְׁפִנִּימִיּוֹת עֵתִיק
56 (אִין-סוֹף שְׁבִירִישָׁא-דְּלֹא-
57 אֲתִידַע אֹר אֱלֹוִקִי לְמַעַל
58 מְכַל מִדְרָה וְהַגְּבֵלָה) הוּא
59 (בְּכָלְלוֹת אֵף בְּשִׁפְרִיּוֹת יֵשׁ
60 מְקוֹם לְחֻלֵּק בֵּין "פִּנִּימִיּוֹת עֵתִיק"
61 ל"עֲצָמוֹת") עֲצָמוֹת אֹר-
62 אִין-סוֹף, דְּלִגְבִּי עֲצָמוֹת
63 אֹר-אִין-סוֹף אִין שְׁיָךְ
64 מְצִיאוֹת שְׁחוּץ מְכָנוּ,
65 וּבְעוֹד שְׁבִיחַס ל"עֵתִיק" יִתְכַן ש"עֵתִיק" יֵאִיר עַל 'סֹדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' וְהַתְּחַתּוֹן
66 יִישָׁר בַּתּוֹךְ גִּדְרֵי הַמְּצִיאוֹת שְׁלוֹ, הָרִי לְגַבִּי 'עֲצָמוֹת' לֹא יִיתְכַן תְּהִיָּה מְצִיאוֹת
67 כְּלִשְׁהִי חוּץ מִמֶּנּוּ וְכֹאשֶׁר יֵשׁ הָאֵרָה מ'עֲצָמוֹת', כֹּל הַגִּדְרִים מַתְּבַטְּלִים מְכַל וְכֹל
68 וְאֲדִרְבָּא, לֹא זֶה בְּלִבְדֵּי שֶׁאֵין מְצִיאוֹת חוּץ מִמֶּנּוּ אֲמַתָּה הַמְּצִאוֹ יִתְבָּרֵךְ
69 הִיא הַמְּצִיאוֹת הָאֱמִיתִית וְהַפְּנִימִית שֶׁל כָּל הַנְּמַצָּאִים⁶³, וְהָאֵמַת הִיא
70 שֶׁאֵין לָהֶם שׁוֹם מְצִיאוֹת עֲצָמִית נִבְדַּלָת מִמֶּנּוּ לְכֵן, עַל-יְדֵי גְלוֹי
71 פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק, נִרְגָּשׁ בְּכָל דְּכָר שֶׁהַמְּצִיאוֹת שְׁלוֹ גּוֹפָא הִיא
72 אֲלֻקוֹת וְכֹאשֶׁר הַבִּירוֹר וְהַהֲעֵלָאָה שֶׁל הַדְּבָר הַגִּשְׁמִי הוּא כְּתוּצָאָה מֵהַתְּגָלוֹת
73 עֲצָמוֹת הָרִי זֶה בִּירוֹר נִעְלָה לֹאִין שִׁיעוֹר, כִּי הַגִּילּוֹי שֶׁהִיא בִּימֵי שְׁלֵמָה שֶׁהִיא
74 מ'חִיצוֹנוּת עֵתִיק' וְלֹא חֹדֶר בְּפִנִּימִיּוֹת בְּמִידָה כּוֹז שֶׁהִפֵּךְ לְחֻלֵּק בְּלִתִּי נִפְרָד
75 מֵעֲצָם מְצִיאוֹתֵם שֶׁל הַנְּבִרָאִים וְאִילוֹ כֹּאשֶׁר יִהְיֶה גִילּוֹי מ"עֲצָמוֹת" אִזְ יִתְגַּלֶּה
76 כִּיצַד הָאֵמַת הַפְּנִימִית שֶׁל הַמְּצִיאוֹת הַגִּשְׁמִית עֲצָמָה הִיא אֲלֻקוֹת.

בהבירור שבדרך מלמטה למעלה. 60) המשך תער"ב שם ע' תשס"ט. 61) ויש לומר, דהחילוק שבין "קומה ה' ויפוצו אויביך" (בהעלותך יו"ד, לה) ו"קומה ה' למנוחתך" (תהלים קלב, ח) (ראה בהמאמר די"ט כסלו ס"ח (סה"מ תשכ"ו ע' סב ואילך)) הוא, שהגילוי שהאיר במשכן ה' (בד"כ) הגילוי דאריך, ולכן עיקר הענין שנעשה ע"י נסיעת המשכן במדבר הוא שה' הורג נחשים שרפים ועקרבאים. והגילוי שהאיר במקדש ה' הגילוי דעתיק, ולכן משך אליו את הניצוצות. 62) ראה ד"ה פדה בשלום שבהערה 58 הערה 24. 63) רמב"ם ריש הל' יסודי התורה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יו"ד) וְזֶהוּ שְׂפִימֵי שְׁלֹמֹה נִתְּבָרוּ רַק נִצּוּצוֹת אֵלֹו שְׁהִיָּה
2 בָּהֶם אֵיזָה עֲנִיָּן שֶׁל אֹור, כִּמְשֵׁל הַנִּצּוּצוֹת שֶׁנִּמְשָׁכִים לֵאבֹוקָה הָאֵשׁ
3 וְנִכְלָלִים בִּי כֹה הֵם דּוֹמִים לֵה וְלַעֲתִיד-לָבֹא יִתְּבָרוּ כָּל הַנִּצּוּצוֹת,
4 גַּם אֵלֹו שֶׁכִּיכּוֹל 'כְּבוֹיִים' וְאִינֶם מֵאִירִים כִּי בְּרוּר הַנִּצּוּצוֹת שְׁעַל-יָדֵי
5 גָּלוּי חִיצוֹנִיּוֹת עֲתִיק
6 [שְׁהִגְלוּי שְׁהִיָּה בִימֵי
7 שְׁלֹמֹה הָיָה הַגָּלוּי
8 דְּחִיצוֹנִיּוֹת עֲתִיק כִּמְבֹאֵר
9 גַּם בְּדִבּוּר "פָּדָה בְּשִׁלּוֹם"
10 הַנּוֹכַח] הוּא לֹא מִצַּד
11 הַנִּצּוּצוֹת עֲצָמָם שֶׁבָּהֶם לֹא
12 חָל שִׁנּוּי מֵהוּתִי אֲלָא מִצַּד
13 זֶה שְׁהִגְלוּי מוֹשֶׁה אֶת
14 הַנִּצּוּצוֹת אֵלֹו, וְלָכֵן
15 נִתְּבָרוּ אֲזִי רַק נִצּוּצוֹת
16 אֵלֹו שְׁשִׁיכִים יֵשׁ לָהֶם
17 יְכוּלָּת לְהִרְגִישׁ גָּלוּי אֹור
18 וְאִילוּ הַנִּצּוּצוֹת שֶׁאֵין לָהֶם יְכוּלָּת
19 זֹו אֲכֵן לֹא הִתְבָּרְרוּ. וְהַבְּרוּר
20 שְׁעַל-יָדֵי גָלוּי פְּנִימִיּוֹת
21 עֲתִיק בְּעוֹלָם וּבְדִבְרִים
22 הִתְחַתּוּנִים הַגִּשְׁמִיִּים הוּא
23 שְׁעַל-יָדֵי הַגָּלוּי
24 דְּפְנִימִיּוֹת עֲתִיק מִתְּגַלָּה
25 בְּכָל דְּבָר שְׁהִמְצִיאֹת
26 הָאִמִּיתִית שֶׁלֹו גּוֹפָא עֲצָמוֹ
27 הִיא אֲלֻקוֹת, וְזֶה כִּמְבֹוֹן
28 מוֹכִיחַ עַל שִׁנּוּי אִמִּיתִי וְלָכֵן
29 לַעֲתִיד-לָבֹא שְׂאֹז יִהְיֶה
30 הַגָּלוּי דְּפְנִימִיּוֹת עֲתִיק,
31 שֶׁהוּא, כִּאֲמֹור, גִּילּוּי הַ"עֲצָמוֹת"
32 גַּם הַנִּצּוּצוֹת שְׁנִחְשָׁכוּ
33 שִׁירָדוּ וְנִתְעַלְמוּ עַד כִּדִּי כֹךְ
34 שֶׁאִינֶם מֵאִירִים יִתְעַלּוּ וְיִכְלָלוּ
35 בְּקִדְשָׁהּ, וְיִתִּירָה מִזֶּה,
36 שְׁגַם הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים
37 עֲצָמָם (לֹא רַק הַנִּצּוּצוֹת
38 הַקְּדוּשִׁים שְׁבָהֶם) יִהְיוּ
39 בְּתִכְלִית הִתְאַחֲדוֹת בְּאֲלֻקוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבְרוֹר הַמִּתְחִיל
40 'פָּדָה בְּשִׁלּוֹם' שְׁנֶאֱמַר בִּי"ט כִּסְלוֹ.
41 וְעוֹד חֲלוּק הַבֵּל בֵּין הַבְּרוּר שְׁהִיָּה בִימֵי שְׁלֹמֹה לְהַבְּרוּר
42 שְׁהִיָּה לַעֲתִיד-לָבֹא, דְּבִירוֹר הַנִּצּוּצוֹת שְׁבָעִמִּים הָיָה בִימֵי שְׁלֹמֹה

43 עַל-יָדֵי שְׁבָאוֹ אֵלֹו כִּמְשֵׁל הַנִּצּוּצוֹת הַמִּתְקַרְבִּים לֵאבֹוקָה כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי.
44 אֲבָל קִדְּם שְׁבָאוֹ אֵלֹו בְּעוֹד שִׁישְׁבוּ בְּמִקּוֹמָם הַרְחֵק מִירוּשָׁלַיִם לֹא
45 נִתְּבָרוּ עֲדִין. דִּהְגַּם שְׁהִגְלוּי שְׁהִאִיר עַל-יָדֵי שְׁלֹמֹה הָאִיר
46 גַּם בְּנִצּוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים שְׁבָמִקּוֹמוֹת הַרְחֹוקִים וּמִשָּׁן אוֹתָם לָבֹא
47 אֵלֹו וּבְעַקְבוֹת הַהִאֲרָה הוּז עֲשׂו
48 אֵת דִּרְכָם מִמִּרְחָקִים לִירוּשָׁלַיִם,
49 וְאֵם כֵּן בְּרוּר שֶׁהִאֲרָה שֶׁהִאֲרָה
50 עַל יָדֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אֲכֵן הִאֲרָה
51 גַּם לְמִרְחָקִים מִכָּל-מְקוֹם,
52 הַבְּרוּר שְׁלֹהֶם בְּפַעַל
53 וְהִעֲלֵאתָם לְקִדּוּשָׁה הָיָה דְּוָקָא
54 לְאַחֲרֵי שְׁבָאוֹ אֵלֹו כִּשֵּׁם
55 שֶׁבִּמְשֵׁל הַנּוֹכַח הַנִּצּוּצוֹת הוֹפְכִים
56 לְהִיּוֹת חֵלֶק בְּלִתִּי נִפְרָד
57 מֵהֶאֱבֹוקָה רַק כִּשֵּׁם מִתְקַרְבִּים
58 אֵלִיָּה וְנִכְלָלִים בָּהּ. כְּמוֹכֵן
59 מִזֶּה שְׁגַם לְאַחֲרֵי
60 שְׁמִלְכַת שְׁבָא שְׁמִעָה אֶת
61 שְׁמֵעַ שְׁלֹמֹה, הָרִי כָּל זִמָּן
62 שֶׁהִיָּתָה בְּמִקּוֹמָהּ, עֲדִין לֹא חָל
63 בָּהּ הַשִּׁנּוּי וְהִקְרִיב לְקִדּוּשָׁה
64 וְלָכֵן הִצְרָךְ לְהִיּוֹת וְתִבְּאוֹ
65 יְרוּשָׁלַמָּה⁶⁴, וְרַק אֲזִי
66 נִעֲשֶׂה הַבִּירוֹר⁶⁵. וְלִכְאוּרָה
67 יֵשׁ מִקּוֹם לְתִמּוּחַ: אִם אוֹרוֹ שֶׁל
68 שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אֲכֵן הִגִּיעַ גַּם
69 לְמִרְחָקִים, מִדּוּעַ לֹא פִעַל אֵת
70 הַבִּירוֹר שֶׁל הַעֲמִים בְּהִיּוֹתָם
71 בְּמִקּוֹמָם? אֲלָא הַבִּירוֹר הוּא
72 דְּכִינוֹן שְׁהַבְּרוּר שְׁלֹהֶם
73 הָיָה לֹא מִצַּד עֲצָמָם וְהֵם
74 עֲצָמָם לֹא הִשְׁתַּנוּ (כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי
75 אוֹדוֹת בִּירוֹר הַתְּחַתּוּן מִבְּלִי
76 שֶׁהוּא עֲצָמוֹ יִשְׁתַּנּוּ) אֲלָא
77 הַבִּירוֹר הִיָּה מִצַּד הַגָּלוּי
78 שְׁהִאִיר בָּהֶם, לָכֵן,
79 הַבְּרוּר שְׁלֹהֶם הָיָה דְּוָקָא
80 כְּשֶׁבָאוֹ לְמִקּוֹם שְׁשֵׁם
81 הוּא הַגָּלוּי אֲבָל הַהִאֲרָה שֶׁל הַגִּילּוּי כִּפִּי שֶׁהִיא מֵאִירָה לְמִרְחָק לֹא פִעַלָּה
82 בָּהֶם אֵת הַבִּירוֹר כִּי כָּל עוֹד נִשְׁאָרוּ בְּמִקּוֹמָם נִשְׁאָרוּ גַּם בְּגִרְדֵּי הַמִּצִּיאֹת
83 וְהַגִּבּוּלוֹת שֶׁלָּהֶם. וְהַבְּרוּר דְּלַעֲתִיד-לָבֹא, כִּינוֹן שְׁהַבְּרוּר אֲזִי יִהְיֶה
84 עַל-יָדֵי שְׁתִּתְגַּלָּה אִמִּיתִית הַמִּצִּיאֹת שֶׁל הַדְּבָרִים

ביאור בדרך אפשר

1 עֲצָמָם, וגילוי זה יפעל שינוי מוחלט במהותם לכן, אֲזַז 66 אֶהְפֹּךְ אֶל
2 עַמִּים (כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּמִצִּיאוֹתָם וּבְמִקְוָמָם מבלי שיצטרכו לעלות
3 לירושלים כפי שהיה בימי שלמה) גו' לְעַבְדוֹ את הקדוש ברוך הוא שְׂכָם
4 אֶחָד כולם יחד.

5 (יא) וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוא

6 בְּעֵינֵי הַפֶּצֶת הַמַּעֲנִיּוֹת 1
7 חוּצָה (שֶׁהוּא הַכֵּנָה וְכָלִי 2
8 לְאֹתֵי מַר, דָּא מְלָכָא
9 מְשִׁיחָא 67 ביאת הארון, זה
10 מלך המשיח, כמענה מלך
11 המשיח לבעל-שם-טוב, בעלותו
12 להיכל המשיח, על שאלתו מתי
13 יבוא אדוני), דְּתוֹרַת 7
14 הַחֲסִידוֹת הִיא בְּחִינַת 8
15 פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק הַתְּגִלּוֹת 9
16 מאלוקות שלמעלה מכל מדידה
17 והגבלה שגם זו התגלות אור
18 שמחוללת שינוי מוחלט
19 בגשמיות העולם.

20 וְזֶהוּ הַטַּעַם לִכְךָ שֶׁעַל-יְדֵי 13
21 לְמוֹד תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת 14
22 וְהַהֲלִיכָה בְּדַרְכֵי 15
23 הַחֲסִידוֹת, שזהו התפשטות
24 והתגלות של מעינות החסידות
25 כחות הטבעיים (שֶׁל 17
26 הַעוֹסֵק בְּחִסְדוֹת) נַעֲשִׂים 18
27 כחות אֱלֹקִיִּים 68, וזה כמובן
28 שינוי מהותי ביותר בגדרי
29 ה'תחתון' והדרב אפשרי פי-על-
30 יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת הַגָּלוּי 22
31 דְּפְנִימִיּוֹת עֲתִיק, נִרְגָּשׁ בוֹ 31
32 באדם שלומד את תורת החסידות
33 והולך בדרכי החסידות (אם לא
34 בצורה ניכרת ונרגשת במודע
35 ובגלוי בְּהַעֲלֵם עַל-

36 כָּל-פְּנִים) שְׁאֻמַּתַּת הַמִּצָּאוֹ המציאות האמיתית של הקדוש-ברוך-הוא
37 הִיא הַמִּצִּיאוֹת הָאֱמִיתִית שֶׁלוֹ של האדם ואין לו כל מציאות עצמאית משלו.
38 וְעֵינֵי יָפוּצוּ מַעֲיִנוֹתֶיךָ חוּצָה שמעינות החסידות יתפשטו ויגיעו גם
39 ל'חוצה' הוא, שְׁגֵם בְּבִחִינַת חוּצָה מקומות ודרגות שבהם אין גילוי

ביאור בדרך אפשר

40 אלוקות יְהִיּוֹ (וּבְאִפֵּן דְּהַפְּצָה בהתרחבות ובהתפשטות) לֹא רַק 40
41 ה'מִים חַיִּים' שְׁנִמְשָׁכִים מִהַמַּעֲנִיּוֹת כמבואר בדני טהרות שמי מעין
42 נובע וזורם נקראים "מים חיים" והפצת המעינות פירושה לא רק הפצה של
43 המים החיים שבאים מהמעיינות [עַל-דֶּרֶךְ הַגָּלוּי דְּחִיצוֹנִיּוֹת עֲתִיק
44 שְׁהִיָּה בִּימֵי שְׁלֹמֹה,

45 שְׁעָר הַגָּלוּי הִיָּה 45
46 בִּירוּשָׁלַיִם ובהקבלה לענין
47 זה – במעיין עצמו אך לא חוץ
48 ממנו אֶלָּא שְׁהֶאֱרָה מועטת
49 ומצומצמת מִמֶּנּוּ נִמְשָׁכָה
50 גַם לְמִקְוֹמוֹת הָרְחוֹקִים],
51 אֶלָּא הַמַּעֲנִיּוֹת עֲצָמָם הם
52 שנמשכים ומתפשטים, "פוצרו"
53 למרחוק. וְעַל-יְדֵי-זֶה

54 נִתְגַּלָּה הַמִּצִּיאוֹת הָאֱמִיתִית 54
55 דְּה'חוּצָה' עֲצָמוֹ, שאף כי
56 לכאורה נראה שהוא רחוק
57 מהמעינות מתברר ומתגלה
58 שְׁאֻמַּתַּת מִצִּיאוֹתוֹ של
59 ה'חוּצָה' עצמו הם הַמַּעֲנִיּוֹת.
60 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר
61 פְּתָגָם אֲדָמוֹר 61
(מהור"ש"ב) נִשְׁמָתוֹ-
62 עֵדֶן 69 בְּעֵינֵי הַגָּלוּי 63
64 דְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׁנִמְשָׁךְ
65 עַל-יְדֵי אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן 65
66 לְאַחֲרֵי שְׁחִירוֹ מִמַּמָּסְרוֹ
67 בְּעִיר פֶּעֶטְעָרְבוּרְג, שֶׁהוּא
68 עַל-דֶּרֶךְ דְּבִרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
69 הַזֵּית שֶׁשְׂכֻכּוֹתָשִׁין אוֹתוֹ
70 דווקא אז הוא מוֹצִיא אֶת
71 שְׁמִנּוֹ 70, כלומר
72 דְּמִהְטָעִמִּים אחד הטעמים
73 עַל זֶה שֶׁהַגָּלוּי של תורת
74 החסידות בהרחבה רבה

75 ("פוצרו") שְׁלֹאֲחֵרִי י"ט כְּסָלוֹ נִמְשָׁל לְשִׁמְן הוּא, כִּי שְׁמִנּוֹ 71,
76 עִם הֵיִתּוֹ מִבְּדֵל מִכָּל דָּבָר (שְׁלֹכֵן אֵינוֹ מִתְעַרֵּב בְּשׁוּם
77 מְשָׁקִין 72 ואם מערבים שמן בכל משקה אחר, הרי הוא צף ועולה למעלה
78 וניכר בפני עצמו), מִכָּל-מִקְוָם הוּא מִפְּעַפֵּעַ בְּכָל דָּבָר 73 באופן

(66 צפני"ג, ט. 67) כמ"ש באגה"ק הידועה דהבעש"ט נ"ע - נדפסה גם בכתר שם טוב בתחלתו. (68) המשך תער"ב שם ע' תשעג.
וראה בארוכה שיחת מוצש"ק כ"א כסלו תרע"ג (ספר השיחות תורת שלום ע' 185). (69) שיחת י"ט כסלו תרס"ג (ספר השיחות
תורת שלום ע' 26). (70) ראה מנחות נג, ב. שמו"ר פל"ו, א. (71) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות סעיף ז. (72) טבול
יום פ"ב מ"ה. רמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"ח ה"י. (וגם לדעת ריב"נ ש"שניהן חיבור", אי"ז שהשמן מתערב ביין, ורק לפי שנוגע
ודבוק בו - ראה אמ"ב שער הק"ש רפנ"ו). וראה גם שמו"ר שם. (73) ראה חולין צז, רע"א. שו"ע י"ד סק"ה ס"ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שהשפעתו ניכרת ונרגשת בתוך הדבר (היינו, שהשמן עצמו מפעפע
2 בכל דבר וחודר בו, ולא רק שפועל בו מבחוץ).
3 ועל-דרך-זה כשם שהוא לגבי השמן שמצד אחד הוא נבדל מכל דבר אחר
4 ומצד שני הוא מפעפע בכל דבר וחודר ומשפיע בו הוא בנוגע להגלוי
5 של אור תורת החסידות ד"ט
6 בס'ו, החל מגאולת רבנו הזקן
7 ב"ט כסלו ד'זה שאז התחל
8 עקר הענין ד'פיוצו
9 מע'נותיך חוצה⁷⁴, הוא
10 מפגי שאז נמשך ונתגלה
11 בעולם הגלוי ד'פנימיות
12 עתיק, שעניינו נתבאר לעיל
13 בהרחבה והוא הגילוי שיהיה
14 לעתיד לבוא ד'פנימיות עתיק
15 הוא מצד אחד מ'בדל ו'נעתק'
16 מכל ההשתלשלות (ועל-
17 אחת-פמה-וכמה
18 מ'חוצה' שהוא מקום ודרגה
19 שנראים 'מחור' לגבולות
20 הקדושה) וההבדלה של
21 "פנימיות עתיק" הוא עוד
22 יותר מחיצוניות עתיק
23 (דגמת השמן שאינו
24 מתערב בשאר משקין),
25 ואף-על-פי-כן, ומטעם
26 זה גופא, בגלל המעלה
27 המיוחדת של "פנימיות עתיק"
28 עצמה, הנה מצד שני דוקא
29 לאחר י"ט כסלו התחל
30 הענין ד'פיוצו מע'נותיך
31 חוצה, ש'פ'חוצה' ישנם
32 המעצנות עצמם ולא רק
33 המים הנובעים מהמעצנות
34 (דגמת שמן שהוא עצמו
35 מפעפע בכל דבר).
36 (יב) ועל-דרך-זה הוא
37 הגלוי של האור האלוף
38 ד'חנכה, ובפרט הגלוי
39 ד'גרות חנכה שהוא קשור במיוחד לגילוי הנעלה הזה שתקנום מפגי
40 הנס שהיה בשמן, שהוא הגלוי ד'פנימיות עתיק.
41 וזה שמבאר בה'דרושים מאמרי החסידות (הובאו לעיל סעיף ב)
42 שהמעלה ד'גרות חנכה (לגבי גרות המקדש) הוא שהגלוי

שהשמן עצמו מפעפע בכל דבר, ולא רק שפועל בו).
ועל-דרך-זה הוא בנוגע להגלוי ד"ט כסלו, ד'זה שאז
התחל עקר הענין ד'פיוצו מע'נותיך חוצה⁷⁴, הוא מפגי
שאז נמשך הגלוי ד'פנימיות עתיק, ד'פנימיות עתיק הוא
מבדל מכל ההשתלשלות (ועל-אחת-פמה-וכמה
מ'חוצה') עוד יותר מחיצוניות עתיק (דגמת השמן
שאינו מתערב בשאר משקין), ואף-על-פי-כן, ומטעם
זה גופא, דוקא לאחר י"ט כסלו התחל הענין ד'פיוצו
מע'נותיך חוצה, ש'פ'חוצה' ישנם המעצנות עצמם
(דגמת שמן שהוא עצמו מפעפע בכל דבר).

(יב) ועל-דרך-זה הוא הגלוי ד'חנכה, ובפרט הגלוי
ד'גרות חנכה שתקנום מפגי הנס
שהיה בשמן, שהוא הגלוי ד'פנימיות עתיק. וזה שמבאר
בה'דרושים (הובאו לעיל סעיף ב) שהמעלה ד'גרות
חנכה (לגבי גרות המקדש) הוא שהגלוי ד'גרות חנכה
הוא למעלה מהשתלשלות, אף שכללות הכתר (גם
אריך ומפל-שכן חיצוניות עתיק) הוא למעלה
מהשתלשלות, יש לומר, כי הענין ד'למעלה
מהשתלשלות הוא שהוא בכל מקום (למעלה ולמטה)
בשונה, וענין זה הוא בעקר בפנימיות עתיק. שהגלוי
ד'חיצוניות עתיק הוא (בעקר) למעלה, אלא שנמשך
ופועל גם למטה. וכנ"ל (סעיף יו"ד) בענין הגלוי
שהאיר על-ידי שלמה (הגלוי ד'חיצוניות עתיק), שעקר
הגלוי ה'ה בירושלים, אלא שנמשך ופעל גם בשבא.
ועקר הענין ד'למעלה מהשתלשלות (שהוא בכל מקום
בשונה), הוא בפנימיות עתיק, שהוא עצמו נמצא גם
למטה. ויתירה מזו, שלגבי הגלוי ד'פנימיות עתיק לא
ישנו החלוק ד'מעלה ומטה⁷⁵, כי על-ידי הגלוי

ד'גרות חנכה הוא למעלה מהשתלשלות, אף שכללות הכתר
(גם אריך ומפל-שכן חיצוניות עתיק) הוא למעלה
מהשתלשלות, ואם כן לא בהכרח לומר שיש קשר בין גרות חנוכה
להתגלות מפנימיות עתיק דווקא שהרי גם "אריך" ו"חיצוניות עתיק" הם
דרגות ששיכות לגרות חנוכה
יש לומר, כי הענין
ד'למעלה מהשתלשלות
הוא הארה וגילוי של אור
שהוא בכל מקום
(למעלה ולמטה) בשונה,
ולגבי ההבדלים בין 'מעלה'
ו'מטה' כלל לא קיימים וענין
זה של "למעלה מהשתלשלות"
במובן האמיתי והפנימי של
הענין הוא בעקר בפנימיות
עתיק (אף שבאופן כללי גם
"אריך" וגם "חיצוניות הכתר"
הן דרגות שנחשבות למעלה
מהשתלשלות). והולך ומפרט
מדוע דווקא "פנימיות עתיק"
הוא העיקר של "למעלה
מהשתלשלות", כיון שהגלוי
ד'חיצוניות עתיק הוא
(בעקר) למעלה, אלא
שנמשך ופועל גם למטה
ואם כן יש בו הבדלים בין
"מעלה" ו"מטה". וכנ"ל
(סעיף יו"ד) בענין הגלוי
שהאיר על-ידי שלמה
(הגלוי ד'חיצוניות
עתיק), שעקר הגלוי ה'ה
בירושלים, היינו למעלה
אלא שנמשך ופעל גם
בשבא למטה, רחוק
מירושלים. ועקר הענין
ד'למעלה מהשתלשלות
(שהוא בכל מקום בשונה
מבלי כל הבדל בין "מעלה"
ו"מטה"), הוא בפנימיות עתיק, שהוא עצמו נמצא גם למטה
ומאיר למעלה כמו למטה. ויתירה מזו, שלגבי הגלוי ד'פנימיות
עתיק לא ישנו החלוק ההבדל ד'מעלה ומטה⁷⁵, וכיון שמצד
דרגה זו אין כלל הבדלים בין מעלה ומטה הרי הגילוי וההארה הוא למטה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כמו למעלה **כִּי עַל־יְדֵי הַגָּלוּי דְּפִנְיָמִיּוֹת עֲתִיק נִרְגָּשׁ בְּכָל דְּבָר**
 2 **שֶׁהַמְצִיאוֹת שָׁלוּ גּוּפָא עֲצֻמוֹ הִיא אֱלָקוֹת.**
 3 **(יג) וְזֶהוּ הַמַּעֲנָה לְשֹׂאֵלָה שֶׁנִּשְׁאַלָה בְּתַחֲלִיל הַמֵּאמֶר מִהוּ הַטַּעַם שֶׁנֶּרְ**
 4 **חֲנֻכָּה מִצְוָה לְהַנִּיחָהּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ, לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים**
 5 **[לֹא כְּנֵרוֹת הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיוּ**
 6 **בְּפָנִים, וּמִשָּׁם הָאִירוּ**
 7 **לְחוּץ], כִּי אוֹפֵן הַגִּילּוּי שֶׁל**
 8 **נֵרוֹת חֲנוּכָּה שׁוֹנָה בְּמַהוּתוֹ**
 9 **מִהַגִּילּוּי שֶׁל נֵרוֹת הַמִּקְדָּשׁ כִּי**
 10 **זֶה שֶׁהָאֹר דְּנֵרוֹת חֲנֻכָּה**
 11 **מְאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ דְּרִשּׁוֹת**
 12 **הָרַבִּים הוּא בְּאִפְּן שֶׁהוּא**
 13 **הָאֹר עֲצֻמוֹ נִמְצָא (גַּם)**
 14 **בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים כְּמוֹסֶכֶר**
 15 **לְעִיל לִגְבִּי הַפֶּצֶת הַמַּעֲנִיּוֹת**
 16 **בְּאוֹפֵן שֶׁהַמַּעֲנִיּוֹת עֲצֻמִּים יוֹצְאִים**
 17 **"חֻצָּה".**
 18 **וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ**
 19 **שֶׁזֶּמֶן הַדִּלְקָתָם שֶׁל נֵרוֹת**
 20 **חֲנוּכָּה הוּא מִשְׁתַּשְׁקַע**
 21 **הַחֲמָה, כִּי זֶה שֶׁהָאֹר**
 22 **דְּנֵרוֹת חֲנֻכָּה מְאִיר אֶת**
 23 **חֹשֶׁךְ הַלְּלִילָה הוּא (לֹא**
 24 **בְּאִפְּן שֶׁעָקְרוּ שֶׁל הָאֹר**
 25 **הוּא בְּיוֹם אֲלֵא שְׁנִמְשָׁךְ**
 26 **וּמְאִיר גַּם בְּלִילָה, בְּרוּגָמָה**
 27 **הַמַּעֲנִיּוֹת שֶׁרַק הַמִּים הַחַיִּים**
 28 **שֶׁלָּהֶם נִמְשָׁכִים וְיוֹצְאִים אֶךְ לֹא**
 29 **הַמַּעֲנִיּוֹת עֲצֻמִּים אֲלֵא) שֶׁגַּם**
 30 **בְּזֶמֶן הַחֹשֶׁךְ לֵאחֹר שְׁקִיעַת**
 31 **הַחֲמָה יִשְׁנֻ הָאֹר עֲצֻמוֹ**
 32 **וְלֹא רַק הַמִּשְׁכָּה וְהָאֶרֶץ מִמֶּנּוּ.**
 33 **וַיִּתִּירָה מִזֶּה, דְּעַל־יְדֵי**
 34 **שֶׁהָאֹר דְּנֵרוֹת חֲנוּכָּה**
 35 **הוּא גַּם בְּמָקוֹם וְזֶמֶן**
 36 **הַחֹשֶׁךְ (רִשּׁוֹת הָרַבִּים**
 37 **וְלִילָה), נִפְעַל חִידוּשׁ גָּדוֹל**
 38 **עוֹד יוֹתֵר בְּהַשְׁפַּעַת הָאֹר עַל**
 39 **הַחוּשׁ וְהוּא אֲשֶׁר הַחֹשֶׁךְ**
 40 **עֲצֻמוֹ נִהְפָּךְ לְאֹר.**
 41 **(יד) וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁהַמְשַׁכֵּת גָּלוּי זֶה**
 42 **הִיָּתָה דְּוָקָא עַל־יְדֵי הַמְסִירוֹת־נֶפֶשׁ דְּמַתְתִּיהוּ וּבִנְיוֹ [וְלֹא**
 43 **עַל־יְדֵי הַמְסִירוֹת־נֶפֶשׁ דְּפוּרִים וְכִפִּי שֶׁהוּבָא לְעִיל בְּסַעֲיָהּ ב, לְמִרּוֹת**

דְּפִנְיָמִיּוֹת עֲתִיק נִרְגָּשׁ בְּכָל דְּבָר שֶׁהַמְצִיאוֹת שָׁלוּ גּוּפָא
 הִיא אֱלָקוֹת.

(יג) וְזֶהוּ שֶׁנֶּרְחֲנָה מִצְוָה לְהַנִּיחָהּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ
 מִבְּחוּץ, לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים [לֹא כְּנֵרוֹת הַמִּקְדָּשׁ
 שֶׁהָיוּ בְּפָנִים, וּמִשָּׁם הָאִירוּ לְחוּץ], כִּי זֶה שֶׁהָאֹר דְּנֵרוֹת
 חֲנֻכָּה מְאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ דְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים הוּא בְּאִפְּן שֶׁהוּא
 עֲצֻמוֹ נִמְצָא (גַּם) בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים. וְזֶהוּ גַּם שֶׁזֶּמֶן
 הַדִּלְקָתָם הוּא מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה, כִּי זֶה שֶׁהָאֹר דְּנֵרוֹת
 חֲנֻכָּה מְאִיר אֶת חֹשֶׁךְ הַלְּלִילָה הוּא (לֹא בְּאִפְּן שֶׁעָקְרוּ שֶׁל
 הָאֹר הוּא בְּיוֹם אֲלֵא שְׁנִמְשָׁךְ וּמְאִיר גַּם בְּלִילָה, אֲלֵא)
 שֶׁגַּם בְּזֶמֶן הַחֹשֶׁךְ יִשְׁנֻ הָאֹר עֲצֻמוֹ. וַיִּתִּירָה מִזֶּה,
 דְּעַל־יְדֵי שֶׁהָאֹר דְּנֵרוֹת חֲנוּכָּה הוּא גַּם בְּמָקוֹם וְזֶמֶן
 הַחֹשֶׁךְ (רִשּׁוֹת הָרַבִּים וְלִילָה), הַחֹשֶׁךְ עֲצֻמוֹ נִהְפָּךְ לְאֹר.
 (יד) וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁהַמְשַׁכֵּת גָּלוּי
 זֶה הִיָּתָה דְּוָקָא עַל־יְדֵי הַמְסִירוֹת־נֶפֶשׁ דְּפוּרִים], כִּי
 הַמְסִירוֹת־נֶפֶשׁ דְּמַתְתִּיהוּ וּבִנְיוֹ הִיָּתָה שֶׁהִגֵּם שֶׁהָיוּ
 חֲלָשִׁים וּמַעֲטִים, מִכָּל־מָקוֹם לְחֻמּוֹ נִגְדַּר גְּבוּרִים וְרַבִּים.
 דְּזֶה שֶׁעָשׂוּ פְעֻלָּה בְּדִרְכֵי הַטָּבַע (מִלְחָמָה) בְּכַדִּי לְנִצָּחַת
 אֶת הַיּוֹנִים, הֵגַם שֶׁעַל־פִּי טָבַע אֵין מָקוֹם שֶׁחֲלָשִׁים
 וּמַעֲטִים יִנָּצְחוּ גְבוּרִים וְרַבִּים, הוּא, כִּי הִיָּה מִנְּחָ אֲצִלָּם
 (אֲפָגְעָלִיגֻט) שֶׁגַּם הַטָּבַע [דְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן
 שֶׁהִקְלָפוֹת גּוּבְרִים בּוֹ⁷⁶, וְאִפִּילוֹ כִּשְׁהָעוֹלָם הוּא בְּמַצָּב
 כְּזֶה שֶׁהַמְּנַגְדִּים הֵם גְּבוּרִים וְרַבִּים], הוּא אֱלָקוֹת, דְּהִנְחָה
 זֶה הִיא⁷⁷ מִצַּד הַהֶרְגֵּשׁ שֶׁאֲמַתַּת הַמְּצָאוֹ יִתְבָּרֵךְ הוּא
 הַמְצִיאוֹת דְּכָל הַנִּמְצָאִים. וְלִכְן, עַל־יְדֵי־זֶה הַמְשִׁיכּוֹ
 הַגָּלוּי דְּפִנְיָמִיּוֹת עֲתִיק.

(טו) וְזֶהוּ שֶׁזֶּמֶן שֶׁל גֵּר חֲנֻכָּה הוּא עַד דְּכִלְיָא רִיגְלָא
 דְּתַרְמוּדָא¹⁶, תַּרְמוּדָאִי הֵם הַמּוֹדֵרִים

44 שֶׁגַם בְּפוּרִים הִיָּתָה מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, מִכָּל מָקוֹם לֹא תִּקְנוּ מִצְוָה שֶׁצְרִיכָה לְהִיּוֹת
 45 בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים], כִּי דְּוָקָא בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּחֲנוּכָּה הִיָּה עֲנִין מִיּוֹחַד בְּמִינוֹ
 46 שֶׁגַּם הַתְּגִלּוֹת אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם, בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים" כִּי הַמְסִירוֹת־נֶפֶשׁ
 47 דְּמַתְתִּיהוּ וּבִנְיוֹ הִיָּתָה בְּאוֹפֵן כֹּזֵה שֶׁהִגֵּם שֶׁהָיוּ חֲלָשִׁים וּמַעֲטִים,
 48 מִכָּל־מָקוֹם לְחֻמּוֹ נִגְדַּר
 49 גְּבוּרִים וְרַבִּים. דְּזֶה
 50 שֶׁעָשׂוּ פְעֻלָּה בְּדִרְכֵי
 51 הַטָּבַע (מִלְחָמָה) בְּכַדִּי
 52 לְנִצָּחַת אֶת הַיּוֹנִים, הֵגַם
 53 שֶׁעַל־פִּי טָבַע אֵין מָקוֹם
 54 שֶׁחֲלָשִׁים וּמַעֲטִים יִנָּצְחוּ
 55 גְּבוּרִים וְרַבִּים, הוּא, כִּי
 56 הִיָּה מִנְּחָ אֲצִלָּם
 57 (אֲפָגְעָלִיגֻט) מַתְתִּיהוּ וּבִנְיוֹ
 58 יִצְאוּ לְמַלְחָמָה מִתּוֹךְ הַכְּרָה
 59 וְהַרְגֵּשָׁה שֶׁגַּם הַטָּבַע
 60 [דְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן
 61 שֶׁהִקְלָפוֹת גּוּבְרִים בּוֹ⁷⁶,
 62 וְעוֹבְדָה זֶה הַפְּכָה לְהִיּוֹת הַטָּבַע
 63 שֶׁל הָעוֹלָם בְּדִרְכֵי כָּל וְאִפִּילוֹ
 64 כִּשְׁהָעוֹלָם הוּא בְּמַצָּב
 65 כְּזֶה שֶׁהַמְּנַגְדִּים הֵם
 66 גְּבוּרִים וְרַבִּים הֵינּוּ כְּאִשֶּׁר
 67 הַקְלִיפוֹת מִתְּגַבְּרוֹת עוֹד יוֹתֵר
 68 מִהַרְגִּיל], הוּא אֱלָקוֹת,
 69 דְּהִנְחָה זֶה שְׁבַעֲצִם גַּם הַטָּבַע
 70 הַמִּסְתִּיר עַל הָאֹר הָאֱלֻקִּי הוּא
 71 אֱלֻקוֹת הִיא⁷⁷ מִצַּד
 72 הַהֶרְגֵּשׁ הַהֲכָרָה וְהַרְגֵּשָׁה
 73 שֶׁאֲמַתַּת הַמְּצָאוֹ יִתְבָּרֵךְ
 74 הוּא הַמְצִיאוֹת הָאֱמִיתִית
 75 דְּכָל הַנִּמְצָאִים. וְלִכְן,
 76 עַל־יְדֵי־זֶה הַמְשִׁיכּוֹ
 77 הַגָּלוּי דְּפִנְיָמִיּוֹת עֲתִיק
 78 שֶׁלְּגִבּוֹ אֲכֵן אֵין שׁוּם הַעֲלָם
 79 וְהַסְתֵּר (מִה) שְׂאֵין כֵּן הַמְסִירוֹת
 80 נֶפֶשׁ בְּפוּרִים, שֶׁעַמְדוֹ בְּתוֹקֶף וְלֹא
 81 מִיּוֹר אֶת דָּתָם לְמִרּוֹת גְּזִירַת
 82 הַמֶּן, עִם כָּל מַעֲלָתָה, אֵינָהּ
 83 מְבִיאָה לִידֵי בִּטּוֹי עֲנִיין זֶה,
 84 שְׁבַעֲצִם הַמְצִיאוֹת הָאֱמִיתִית שֶׁל הָעוֹלָם הִיא אֱלֻקוֹת).
 85 (טו) וְזֶהוּ שֶׁזֶּמֶן שֶׁל גֵּר חֲנֻכָּה הוּא מִזְמַן שְׁקִיעַת הַשֶּׁמֶשׁ עַד
 86 דְּכִלְיָא רִיגְלָא דְּתַרְמוּדָא¹⁶, שֶׁגַם רִגְלָם שֶׁל 'תַּרְמוּדָא' הַמֵּאֲחִירִים אֶת

ביאור בדרך אפשר

1 שובם מן השוק תכלה מרשות הרבים וגם הם כבר מפסיקים ללכת (ומאחר
2 שאין אנשים ברשות הרבים, כבר אין פירסומי ניסא בהדלקת הנרות)
3 והמשמעות הרוחנית הפנימית של הדברים היא תרמודאי הם המורדים
4 במלכות שמים (תרמודאי אותיות מורדת⁷⁸), ועל-ידי גר חנכה

5 נעשה פליא ריגלא

6 תרמודאי, תכלה רגלם של
7 תרמודאי דשני פרושים
8 בזה⁷⁹, פירוש אחד -
9 שהאור דגר חנוכה מכלה
10 ומבטל את ריגלא
11 תרמודאי, היינו שמאיר גם
12 כאלה שמורדים במלכות שמים
13 שגם בהם יהיה גילוי אלוקות
14 והחושך שלהם יהפוך לאור,
15 ופירוש שני - ושהאור דגר
16 חנוכה פועל הפליון
17 (פליא מלשון פליון
18 וכלות הנפש במובן של
19 צימאון ותשוקה עזה לאלוקות
20 עד לרצון של הנפש לצאת
21 ממגבלות הגוף) גם בריגלא
22 תרמודאי, שגם אלה
23 שהיו מורדים במלכות
24 שמים יבואו לבחינת פלות
25 הנפש לאלוקות.
26 וזהו העלוי של הברור
27 של העולם והדברים הגשמיים
28 שעל-ידי הגלוי דגר
29 חנוכה לגבי הברור
30 שעל-ידי הגלוי שהאיר
31 בימי שלמה, שבימי
32 שלמה נתבררו רק הנצוצות שהיה בהם איזה ענין של אור,
33 ולכן הם עצמם נמשכו לבוא לירושלים ולהתקרב לאלוקות כניצוצות הנמשכים
34 אל האבוקה ולא הנצוצות שנתקשו [ומכל-שכן⁸⁰ שלא נתבררו

ביאור בדרך אפשר

35 אז הנצוצות שבתרמודאי⁸¹ אותיות מורדת שבהם הקליפות הם
36 בהתגברות יתירה]. ועל-ידי הגלוי דגר חנכה נעשה פליון (כלות
37 הנפש) גם בריגלא תרמודאי שגם החושך שלהם שהוא בהתגברות
38 הופך לאור.

39 ומזה מוכן בנוגע להענין

40 דהפצת המענינות חוצה,
41 שגם אלה שהם במצב
42 של חוצה הכי ירוד,
43 כולל גם ענין דמרידה
44 באלוקות רחמנא-ליצלן,
45 ואם כן הם "חוצה" מגבול
46 הקדושה באופן הכי נחות וירוד,
47 על-ידי הפצת המענינות
48 חוצה, מתבטלת כל
49 מציאות המרידה שהיתה
50 אצלם לפני-זה קודם
51 שמעיינות החסידות הגיעו
52 אליהם והאירו בהם (אפילו
53 ריגלא תרמודאי, דרגל
54 היא בחינה היותר
55 אחרונה ועל ידי אור החסידות
56 גם הדרגה הכי תחתונה
57 ב"תרמודאי" עצמם, בחינת
58 רגלים, הופכת לאור), ויתירה
59 מזה, שנעשה בהם ענין
60 הפליון, כלות הנפש
61 לאלוקות כך שההפך הוא מן
62 הקצה אל הקצה.
63 ועל-דרך שיהיה לעתיד-
64 לבא, בימות המשיח שאז
65 יהיה ואת רוח הטמאה
66 אעביר מן הארץ⁸² כי האור האלוקי יאיר בכל מקום ומקום ויתירה
67 מזה - אז⁶⁶ אהפך אל עמים גו' שגם אומות העולם הרחוקים ביותר
68 מאלוקות יתפכו לעבודת ה', לעבדו שכם אחד.

במלכות שמים (תרמודאי אותיות מורדת⁷⁸), ועל-ידי גר
חנוכה נעשה פליא ריגלא תרמודאי, דשני פרושים
בזה⁷⁹, שהאור דגר חנוכה מכלה ומבטל את ריגלא
תרמודאי, ושהאור דגר חנוכה פועל הפליון (פליא
מלשון פליון וכלות הנפש) גם בריגלא תרמודאי, שגם
אלה שהיו מורדים יבואו לבחינת פלות הנפש. וזהו
העלוי של הברור שעל-ידי הגלוי דגר חנוכה לגבי
הברור שעל-ידי הגלוי שהאיר בימי שלמה, שבימי
שלמה נתבררו רק הנצוצות שהיה בהם איזה ענין של
אור, ולא הנצוצות שנתקשו [ומכל-שכן⁸⁰ שלא נתבררו
אז הנצוצות שבתרמודאי⁸¹ אותיות מורדת]. ועל-ידי
הגלוי דגר חנכה נעשה פליון (כלות הנפש) גם בריגלא
תרמודאי.

ומזה מוכן בנוגע להענין דהפצת המענינות חוצה,
שגם אלה שהם במצב של חוצה הכי ירוד, כולל
גם ענין דמרידה רחמנא-ליצלן, על-ידי הפצת המענינות
חוצה מתבטלת כל מציאות המרידה שהיתה אצלם
לפני-זה (אפילו ריגלא תרמודאי, דרגל היא בחינה
היותר אחרונה), ויתירה מזה, שנעשה בהם ענין
הפליון, כלות הנפש. ועל-דרך שיהיה לעתיד-לבא, שאז
יהיה ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ⁸² ויתירה מזה
- אז⁶⁶ אהפך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד.

אעביר מן הארץ⁸² כי האור האלוקי יאיר בכל מקום ומקום ויתירה
מזה - אז⁶⁶ אהפך אל עמים גו' שגם אומות העולם הרחוקים ביותר
מאלוקות יתפכו לעבודת ה', לעבדו שכם אחד.

(78) עמק המלך שער קרית ארבע ר"פ קיא (קח, א). קה"י ערך תרמוד. ומרומז (ככל הענינים דפנימיות התורה) גם בנגלה דתורה,
כי היו עבדי שלמה שמרדו בו ונתעברו בין התרמודים (כדמשמע במס' יבמות טז, ב), והמרידה בשלמה שישב על כסא ה' הו"ע
המרידה ופריקת עול מלכות שמים. (79) ראה תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ריש ע' קע. וש"נ. (80) בהמשך תער"ב שם ע'
תשע, שבימי שלמה לא נתבררו הנצוצות שבג' קליפות הטמאות. - והרי בגקה"ט יש גם כאלה שאינם מורדים (ראה תניא פכ"ד
ל, א). אוה"ת נ"ך ע' תשסח ואילך. (81) ולא רק שלא נתבררו ע"י הגילוי דביהמ"ק, אלא שמרדו כו' (כנ"ל הערה 78). ולא עוד
אלא שתרמוד היתה שותפת בחורבן הבית (ירושלמי תענית פ"ד סוף ה"ה). (82) זכרי' יג, ב.

בס"ד. שיחת ש"פ וישב, ערב חנוכה, מבה"ח טבת, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. איתא בגמרא¹: "מאי חנוכה .. בכ"ה בכסליו .. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל,
- 2 וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן
- 3 גדול, ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאו
- 4 ימים טובים בהלל והודאה".
- 5 אמנם, לפני נס פך השמן הי' גם נס הנצחון במלחמה - כמ"ש בנוסח ד"ועל הנסים": "מסרת גבורים ביד
- 6 חלשים ורבים ביד מעטים .. תשועה גדולה .. ואחר כך .. הדליקו נרות בחצרות קדשך".
- 7 ב. והנה, בנוגע לנס פך השמן - הרי גם לדעת הרמב"ם² שהיו מדליקין את המנורה לא רק בין הערביים,
- 8 אלא גם בבוקר, מ"מ, "אין מחנכין את המנורה (הן בפעם הראשונה שהדליקו את המנורה, והן לאחר שהי'
- 9 הפסק זמן מאיזה סיבה, כמו בחנוכה) אלא בהדלקת שבעה נרותי' בין הערביים"³, ונמצא, שהנס דפך השמן הי'
- 10 כשהדליקו את המנורה ביום כ"ה כסלו (לא בבוקר, אלא) בין הערביים.
- 11 אבל בנוגע לנס הנצחון המלחמה - יש ב' דעות⁴: דעת הרוב - שנצחון המלחמה הי' ביום כ"ה (בבוקר, או
- 12 בליל כ"ה), ומיד פינו וטיהרו את ביהמ"ק והדליקו את המנורה בין הערביים (וס"ל שאין לומר שנצחון המלחמה
- 13 הי' ביום כ"ד, שהרי בודאי לא היו מבטלים הדלקת המנורה יום א', אלא היו מדליקים את המנורה ביום כ"ד
- 14 בין הערביים); ויש דעות שנצחון המלחמה הי' ביום כ"ד, אלא שלא הספיקו להדליק את המנורה ביום כ"ד -
- 15 לא בגלל ההדלקה עצמה, שאינה דורשת אריכות זמן, אלא בגלל שהיו צריכים לפנות ולטהר את ביהמ"ק כדי
- 16 שיהיו יכולים להדליק את המנורה, ולכן היתה הדלקת המנורה רק למחרת - ביום כ"ה בין הערביים.
- 17 ומדברי רבינו הזקן משמע כדעה הב' - כמ"ש בתורה אור סוף פרשתנו⁵: "וזהו ענין הנס שהי' בחנוכה (וכן
- 18 בפורים) שהי' תחלה מלחמה ואח"כ הנס ביום מנוחה", וכפי שמבאר "שמקודם צ"ל בחי' תדין", "בחי'
- 19 גבורות".
- 20 ולהעיר, שמצד הטעם שצ"ל תחילה ענין הגבורות, עדיין אפשר לומר שהיו שניהם באותו יום, אלא שתחילה
- 21 הי' נצחון המלחמה, ואח"כ נס פך השמן, ועיקר החידוש הוא שלא היו בבת אחת, כמו ביצי"מ בפסח שהי'
- 22 נגוף למצרים ורפוא לישראל בבת אחת⁶. אבל ממ"ש בחצאי עיגול "וכן בפורים" - והרי בפורים "נקהלו גוי'
- 23 ביום שלשה עשר לחודש אדר ונוח בארבעה עשר בו" (ובשושן "נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר בו
- 24 ונוח בחמשה עשר בו")⁷, בימים שונים - משמע, שהקדמת נצחון המלחמה היא ביום בפני עצמו - יום כ"ד.
- 25 וכן מפורש להדיא בספר המצוות להצמח-צדק⁸ (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו): "נס
- 26 דניצוח המלחמה עם היונים שהי' בכ"ד כסלו". ומזה מובן שכך יש לפרש גם בתו"א, שנצחון המלחמה הי'
- 27 ביום כ"ד.
- 28 ג. אמנם, כד דייקת שפיר, הנה המבואר בתו"א והמבואר בסהמ"צ הם שני ענינים:
- 29 בתו"א מבואר שנצחון המלחמה הוא הכנה לנס פך השמן - "שמקודם צ"ל בחי' תדין", "בחי' גבורות"
- 30 (כנ"ל).
- 31 והענין בזה - כמשנתל"פ בענין "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית"¹⁰, שמבואר בזה בתו"א פ' בשלח¹¹,
- 32 ש"בצדקה זו משפט כתיב בה .. כי לא די לעורר בחי' חסדו וטובו יתברך בלבד, כי מאחר שהיא התעוררות
- 33 בחי' אין סוף השוה ומשוה כו', הנה בבחי' זו נאמר¹² שממית בידים תתפש והיא בהיכלי מלך, שגם השממית

(7) אסתר ט, טז ואילך.

(8) מצות נר חנוכה בתחילתה (דרמ"צ עא, א).

(9) שיחת י"ט כסלו תשכ"ו סי"ב (תורת מנחם - התוועדות חמ"ה

ע' 220). וש"נ.

(10) תהלים צט, ד.

(11) סג, ב.

(12) משלי ל, כח.

(1) שבת כא, ב.

(2) הל' תמידין ומוספין פ"ג הי"ב ובכס"מ שם.

(3) שם הי"א.

(4) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 204 ואילך (גם משיחה

זו). וש"נ.

(5) ל, ד.

(6) ראה ישע"י יט, כב. זח"ב לו, א.

1 היא בחי' הקליפה וסט"א יש לה יניקה ואחיזה כו' . . וצריך לעורר בחי' משפט למעלה שלא יומשך חיות
2 ויניקה אלא בסטרא דקדושה כו'."

3 ועד"ז בנדו"ד - שכדי שהגילוי אור שע"י נס פך השמן בהדלקת המנורה יומשך רק בקדושה, ולא תהי'
4 יניקת החיצונים, צ"ל ההקדמה דנצחון המלחמה, שהרי ענין המלחמה הוא לבטל הקליפות כו'.

5 ואילו בסהמ"צ מבואר ענין נצחון המלחמה ביום כ"ד (לא בתור הכנה לנס פך השמן, אלא) כענין בפני
6 עצמו.

7 ויש בזה מה שאין בזה: כאשר ענין הנצחון במלחמה שביום כ"ד בא בתור הכנה לנס פך השמן שביום כ"ה,
8 כהביאור בתו"א - יש מעלה ביום כ"ד ששייך כבר לחנוכה (ערב חנוכה), אבל לאידך גיסא, הרי זה גם חסרון
9 - שהוא רק הכנה לענין הבא לאחריו, ואילו מצד עצמו אין בו ענין ומעלה מיוחדים. וזהו מה שניתוסף ע"י
10 הביאור בסהמ"צ - שביום כ"ד יש גם ענין ומעלה בפני עצמם.

11 ד. ונמצא, שביום כ"ד כסלו יש ב' מעלות:
12 א) ערב חנוכה, שהוא הכנה לשמונת ימי חנוכה (וכנ"ל שגם נצחון המלחמה ביום כ"ד הוא הכנה לנס פך
13 השמן ביום כ"ה), ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו שערב חנוכה חל ביום השבת, ש"מיני' מתברכין כולו
14 יומין¹³, והרי ימי שבוע זה הם ימי החנוכה.

15 ב) ענין בפני עצמו - שבו אירע נס נצחון המלחמה, שנוסף על היותו הכנה לנס פך השמן, הרי הוא נס
16 גדול גם מצד עצמו, וכמבואר בארוכה בנוסח ד"ועל הנסים", שעיקרו בנוגע לנצחון המלחמה (ורק בסיומו נזכר
17 ענין הדלקת הנרות), וגם אם לא הי' נס פך השמן, הי' ראוי לקבוע יו"ט על הנס דנצחון המלחמה (אלא שיש
18 סיבה שקביעת היו"ט היתה על נס פך השמן דוקא)¹⁴.

19 ה. והענין בזה:
20 תוכן ענין נצחון המלחמה (ענינו המיוחד של יום כ"ד כסלו) בעבודת האדם הוא - "סור מרע", שזהו כללות
21 הענין דמצוות לא תעשה.

22 והרי גם בענין דסור מרע, מצוות לא תעשה, יש ב' ענינים:

23 א) הכנה ל"עשה טוב", שזהו העיקר, שהרי המשכת האור נעשית ע"י מצוות עשה, "עשה טוב", אלא שבתור
24 הכנה לזה צריך להיות הענין ד"סור מרע", ע"י שמירת מצוות לא תעשה. וכמבואר בלקו"ת¹⁵ שזהו "ע"ד משל
25 המלך כשרוצה להיות לו דירה בבית חדש, אזי מתחילה צריך לנקותה מכל טינוף ולכלוך", וכך צריך תחילה
26 "לבער הרע . . שלא יהי' שום לכלוך וטינוף ח"ו", ואח"כ יכול להיות קיום מצוות עשה שזהו "עד"מ תיקון
27 וסידור כלים נאים שע"י יי' הדירה בתחתונים".

28 ב) ענין בפני עצמו - כידוע¹⁶ שגם ע"י מצוות לא תעשה נמשך אור, ואדרבה, "מעלת האורות הנמשכים
29 ע"י ל"ת גדולים וגבוהים יותר מהנמשכים ע"י מ"ע", והיינו לפי ש"רשש הל"ת . . מבחי' י"ה", למעלה מ"מצוות
30 עשה שנמשכים מבחי' ו"ה", אלא "שאינן לאותו האור כלי שיוכל לשכון בו בבחי' הן ע"י מעשה, רק ע"י לאו
31 ושלילה כו'", "ודוגמא לזה¹⁷ במצות תפילין, דתפלה של ראש מצוה בפ"ע, ולמנהג ספרדים אין מברכים עלי',
32 מפני שהמשכה זו היא ממקום נעלה מאד שאין מגיע שם אתעדל"ת כו'", וזהו גם הטעם שאין מברכים על
33 מצוות לא תעשה¹⁸.

34 ו. אמנם, אף שיש מעלה בענין נצחון המלחמה, סור מרע, מצוות לא תעשה, כפי שהוא ענין בפני עצמו,
35 הרי עיקר ההמשכה בגילוי היא ע"י פך השמן, עשה טוב, מצוות עשה. וכאמור לעיל, שעל מצוות לא תעשה
36 אין מברכים, והיינו, שענין הברכה, שמורה על ההמשכה בפועל ובגלוי, הוא דוקא ע"י עשה טוב, ואילו האור
37 שנמשך ע"י סור מרע הוא אור נעלה ביותר, שיתגלה רק לעתיד לבוא; ומה ששייך להמשכה עתה בפועל ובגלוי

(16) ראה תו"א שמות נב, סע"ג ואילך. לקו"ת פקודי ג, ב ואילך.

(17) ראה סה"מ תש"ג ע' 15. וראה גם תו"א שם נב, סע"ב.

(18) ראה גם תורת מנחם סה"מ תמוז ע' ס.

(13) זח"ב סג, ב, פח, א.

(14) ראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה בתחלתה (לקמן ע')

(310). וש"נ.

(15) צו טז, סע"א ואילך. בלק ע, ג.

1 - הרי זה מה שנצחון המלחמה הוא הכנה לנס פך השמן, והיינו, שכללות הענין דסור מרע ע"י מצוות לא תעשה
2 הוא הכנה לעשה טוב ע"י מצוות עשה.

3 ומזה מובן גם בנוגע ליום כ"ד כסלו שבו הי' נצחון המלחמה - שלמרות גודל העילוי שבענין נצחון
4 המלחמה מצד עצמו, הנה ביום כ"ד כסלו אין מברכים ברכה מיוחדת, כיון שעדיין אין כאן ענין של המשכה
5 בפועל ובגלוי, ולכן, עיקר ענינו של יום כ"ד כסלו הוא - היותו ערב חנוכה, הכנה לימי החנוכה, שבהם היא
6 המשכת האור בפועל ובגלוי.

7 וזוהי גם ההוראה בעבודה בפועל:

8 לכאורה יכול יהודי לטעון שמספיקה העבודה דסור מרע, ומהו הצורך גם בעשה טוב - "שב ואל תעשה
9 עדיף"¹⁹; מוטב לו להשאר בעולם המחשבה, במעמד ומצב שאינו שייך כלל לענינים של רע; הוא מרוצה
10 מהמשכת בחי' י"ה (שרש מל"ת), ולמה לו לירד לבחי' ו"ה?!

11 ועל זה אומרים לו: אמירת ברכה - היא רק על מצוות עשה, כי דוקא ע"י עשה טוב נעשית ההמשכה בפועל
12 ובגלוי, ואילו הענין דסור מרע הוא רק הכנה לעבודה העיקרית בעשה טוב.

13 וכיון שהענין דסור מרע הוא הכנה לעשה טוב, הרי מובן, שגם ביום כ"ד כסלו (שענינו נצחון המלחמה, סור
14 מרע) ה"ה משתוקק ומתגעגע כבר לעבודה דהמשכת האור בימי חנוכה, ומצד התשוקה והגעגועים יש לו כבר
15 שייכות להמשכת האור בימי חנוכה (כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בארוכה²⁰ שע"י הגעגועים הרי זה נחשב
16 כמו שיש לו כבר את הדבר בפועל), שלכן, הנה גם במנחה דיום כ"ד כסלו אין אומרים תחנון (וכשחל ביום
17 השבת אין אומרים צדקתך צדק)²¹, בגלל השייכות לחנוכה.

18 ז. ויש להוסיף, שהאמור לעיל שהעיקר הוא עשה טוב - מודגש גם בענין ד"פדה בשלום נפשי"²²:
19 כללות ענין הפדי' יכול להיות גם ע"י נצחון המלחמה, אף שעדיין נשארה מציאותו של המנגד, אלא שכופים
20 אותו כו'; אמנם, ישנו ענין נעלה יותר - שהפדי' אינה באופן של מלחמה, אלא באופן של שלום ("פדה
21 בשלום"), והיינו, שאין ענין של התנגדות כלל, כיון שגם המנגד נתהפך לטוב, שזוהי המעלה דאתהפכא לגבי
22 אתכפיא.

23 וענין זה הוא (לא ע"י סור מרע, מצוות לא תעשה, שזהו ענין של אתכפיא בלבד, אלא) ע"י עשי' בפועל
24 דוקא - "עשי' לעילא"²³, וכמודגש גם בדרשת רז"ל²⁴ על הפסוק "פדה בשלום גו'" דקאי על "העוסק בתורה
25 ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור"²⁵, היינו, שלא מספיק הדיבור דתפלה ותורה, "מעשה זוטא"²⁶, אלא
26 צריך להיות גם מעשה כפשוטו - גמ"ח, וכפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק ש"בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד
27 עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשי', אין דרך .. להפכא חשוכא לנהורא .. כי אם בבחי' עשי' ג"כ שהיא
28 מעשה הצדקה, ולכן "כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו .. היא עבודת הצדקה"²⁷, וכן מבאר שגם הענין ד"פדה
29 בשלום נפשי" נעשה בעיקר ע"י עבודת הצדקה, ש"היא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו מעצת החושבים לדחות
30 פעמינו ותעמוד לנו לעד כו"²⁸.

31 וכן תהי' לנו - שע"י ההתעסקות בתורה ובגמ"ח ותפלה עם הציבור יהי' שלימות הענין ד"פדה בשלום
32 נפשי", בגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד²⁹ "והי' ה' למלך על כל הארץ ביום
33 ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד".

* * *

34

תפלה היא העלאה מלמטה למעלה, וגמ"ח היא המשכה מלמעלה
למטה, ואעפ"כ צריכים להיות שניהם יחד (ובלשון הכתוב (צפני' ג,
ט): "לעבדו שכם אחד") - ע"י התורה שהיא הממוצע המחברם.

(26) סנהדרין סה, א.

(27) ס"ט.

(28) ס"ד.

(29) זכרי' יד, ט.

(19) לשון חז"ל - עירובין ק, סע"א.

(20) סה"מ תרצ"ג ע' תקיז.

(21) סידור אדה"ז (לפני ובלצ"ג). שו"ע שלו או"ח סוסרצ"ב.

(22) תהלים נה, יט. וראה לקמן ס"ח ואילך.

(23) זכר ח"ג קח, רע"ב. ח"א קטו, א. הובא בלקו"ת פינחס עח,

ב. ועוד.

(24) ברכות ח, רע"א.

(25) בענין זה נזכר גם שגמ"ח ותפלה הם ענינים הפכיים, שהרי

יד. ...ומכאן באים גם להקשר והשייכות שבין י"ט כסלו לחנוכה שמודגש ביום הש"ק זה שבין י"ט כסלו (בימי השבוע שלפני השבת) לחנוכה (בימי השבוע שלאחרי השבת)⁵⁹: השייכות שבין י"ט כסלו לחנוכה מתבטאת בענין הצדקה - שהרי הענין דיי"ט כסלו קשור במיוחד עם ענין הצדקה, כנ"ל (ס"ז), וגם בחנוכה נוהגים להרבות בצדקה⁶⁰. ובהתאם לכך, הנה בעמדנו בערב חנוכה צריכים לחטוף ("אריינכאפן") ולעורר אודות ההוספה בנתינת הצדקה בימי חנוכה, ומה גם שכבר דובר על זה בשנים שלפנ"ו, ונוסף על הדיבור שהוא "מעשה זוטא", כבר באו הדברים בדפוס⁶⁰, שזהו"ע של "מעשה רבה"⁶¹. ויה"ר שע"י ההוספה בענין הצדקה יקויים הענין ד"פדה בשלום נפשי" - לא רק "כאילו פדאני כו", אלא "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם" בפועל ממש, בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש.

* * *

טו. מאמר (כעין שיחה) ד"ה להבין ענין נרות חנוכה (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

טז. דובר אודות מעלת תורת החסידות שהיא בחי' א"ס שברדל"א, שענין זה מתבטא בהמשכה בעולם⁶¹ למטה ביותר עד להפיכת טבע נפש הבהמית (לשנות טבע מדותיו⁶²), כמארז"ל⁶³ "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין"⁶⁴, לתבל את היצה"ר ולהפכו לטוב, שענין זה הוא בכח העצמות דוקא, שהוא נמנע הנמנעות - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בקונטרס ענינה של תורת החסידות⁶⁵.

ובהקדם חשיבות ענין השם (כפי שמצינו בהלכה לענין גיטין וכיו"ב, ועד ששם שנקרא בו במשך ל' יום צריכים לכתבו בגט (ראה רמ"א אה"ע סק"כ ס"ג)), שזהו לפי שענין השם אינו דבר הסכמי בלבד, אלא כידוע שע"י השם נמשך החיות כו', ולכן מורה השם על מהות הדבר הנקרא בשם זה (ראה בהנסמן בלקו"ש חט"ו ע' 13, וחל"ה ע' 2).

ובנוגע לשם "טהרות" - הרי דרשו רז"ל (שבת לא, א) על הפסוק (ישעי' לג, ו) "והי' אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו'", "דעת זה סדר טהרות", והרי ענין הדעת קשור עם הגילוי דלעתידי לבוא, כמ"ש הרמב"ם (סוף הל' מלכים. וראה גם הל' תשובה פ"ט ה"ב) "לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, שנאמר (ישעי' יא, ט) כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". וענין זה ששייך לכללות סדר טהרות, מודגש ביותר במסכת הפרטיות שנקראת בשם טהרות, שבה ענין הדעת הוא בגילוי ובבהירות יותר (והמשל לזה - שכאשר נביעת המים היא גדולה ביותר (ועד"ז כשמאיר אור גדול ביותר), אזי אי אפשר ליהנות מן המים, אלא רק לאחר שנומשים בצינורות פרטיים וכלים פרטיים דוקא).

ועד"ז בנוד"ד - שענין התבלין שבכללות התורה הוא בגילוי ובבהירות יותר בפנימיות התורה דוקא.

וטעם הדבר - כי, נגלה דתורה היא "אילנא דטוב ורע", מפני שמתלבשת בעניני העולם, ועד לטענות של שקר כו', משא"כ פנימיות התורה היא "אילנא דחיי", דלית תמן כו' מסטרא דרע כו' (זח"ג קד, ב (ברע"מ). הובא ונת' בתניא אגה"ק סכ"ו), וכיון שהיא למעלה לגמרי מעניני העולם, לכן יש בכחה לפעול למטה ביותר, להפוך גם את הרע לטוב.

(65 נדפס בספר הערכים - חב"ד כך א בסופו (ע' תשנו ואילך), ואח"כ בקונטרס בפ"ע (כמ"פ). ובתורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 257 ואילך.

(59 ראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה דאשתקד ס"ו (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 73). וש"נ.

(60 ראה שיחת ש"פ מקץ הנ"ל ס"ז (תורת מנחם שם ע' 74). וש"נ.

(61 כלומר: כאשר יהודי א' לומד חסידות בקצוי תבל, אי אפשר שלא יפעול בכל העולם כולו (החל מכללות הקומה של בני" בכל העולם), שהרי תורת החסידות היא בדוגמת השמן שמפפפע בכל דבר (ראה במאמר פ"א (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 293). וש"נ). - הוא יכול להתעקש בחוזק ולדחות זאת למחר, אבל כיון שהוא פיקח (וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"ש תש"ד ע' 154. תש"ו ע' 47): "חסידים זיינען קלוגע", בודאי יעשה זאת תיכף ומיד!

(62 וכהפתגם הידוע (ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שט. וש"נ): "מדאָרף שמייסן די פערד זיי זאָלן וויסן אַז זיי זיינען פערד", אבל לא די בכך, אלא צריכים לפעול יתירה מזה - "זיי זאָלן ווערן אויס פערד", שענין זה נעשה ע"י לימוד תורת החסידות באופן של הבנה והשגה דוקא.

(63 קידושין ל, ב. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ה ע' 215. וש"נ.

(64 ולהעיר, שענין התבלין קאי על כללות התורה, גם נגלה דתורה, אבל בפרטיות, הרי זה בגילוי ובבהירות יותר בפנימיות התורה. ובהקדמה:

מצינו בכמה ענינים ש"קוראים המין הפרטי בשם המין הכולל אותו", וכמו השם "כוכב", שיש כוכב א' שנקרא בשם הכללי של כל הכוכבים. ודוגמתו בתורה* (שהרי "אסתכל באורייתא וברא עלמא" (זח"ב קסא, ריש ע"ב)) - מסכת טהרות, שהיא מסכת אחת מסדר שלם שנקרא אף הוא בשם טהרות (ראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש (ד"ה והחלק הששי) קרוב לסופו). וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 196. וש"נ.

(* ועד"ז בישראל - שכללות עם ישראל הוא "גוי קדוש" (בגלל שייכותם להקב"ה, כמ"ש (קדושים יט, ב) "קדושים תהיו כי קדוש אני"). אבל בפרטיות יותר ישנם כמה מדיניות בקדושה גופא - עשרה יוחסין (ראה גם חדא"ג מהרש"א לקידושין סט, א). וכמו הגרים, שגם הם נכללים בקדושת עם ישראל. אבל אנפ"כ אין זה בדומה לאלו שהורתם ולידתם בקדושה; ועד לקדושה דשבת לוי שהובדל לעבודת המקדש (רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ג), ובשבת לוי גופא הובדלו הכהנים לעבודת הקרבנות, ועד לשלימות הקדושה דכהן גדול, כמ"ש (דברי הימים א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים". ועד"ז

1 [בהמשך הענין נתבאר גם הקשר לחנוכה - כי⁶⁶ ענין נרות חנוכה הוא להאיר את החושך ועד שהחושך
2 עצמו נהפך לאור, שזהו"ע "כליא רגלא דתרמודאי"⁶⁷, שפועלים הבירור גם בהענין ד"מורדת"⁶⁸; וענין זה נעשה
3 ע"י העבודה באופן של מס"נ שלמעלה מטו"ד⁶⁹].

* * *

5 יז. יום הש"ק זה הוא גם שבת מברכים חודש טבת:
6 חודש טבת - אינו חודש מובחר, שהרי יש בו התענית דעשרה בטבת, שאז התחיל המצור כו', ועד שמצינו
7 בו חומר מיוחד יותר משאר התעניות, שהרי יש דעה⁷⁰ ש"אפילו הי' חל בשבת (אמנם לא בזמן הזה, ש"אינו
8 חל לעולם בשבת", אבל הי' יכול להיות כן בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי'), לא היו יכולים לדחותו ליום אחר,
9 מפני שנאמר בו⁷¹ בעצם היום הזה, כמו ביום הכיפורים" (וכן משמע גם מדברי רבינו הזקן⁷²).

10 אמנם, כל זה הוא רק בזמן הגלות, לאחר החורבן, כאשר "מפני חטאינו גלינו מארצנו", אבל עתה, כשמגיע
11 זמן הקץ ("שהקב"ה חישב את הקץ כו'⁷³), אזי גם עשרה בטבת נהפך "לששון ולשמחה ולמועדים טובים"⁷⁴,
12 כמו בפורים שנאמר בו⁷⁵ "ונהפוך הוא", ועד שפועל על כל החודש - כמו פורים, שעם היותו ביום י"ד בחודש,
13 ה"ה פועל על החודש כולו, כמ"ש⁷⁶ "והחודש אשר נהפך גו'" - שמתגלה העילוי המיוחד שבחודש טבת שהוא
14 "ירח שהגוף נהנה מן הגוף"⁷⁷, והיינו⁷⁸, שהיש הנברא נהנה מהיש האמיתי, והיש האמיתי נהנה מהיש הנברא.

15 יח. המשך השיחה - הרמז על הפיכת הגלות בפרשת השבוע, בדרשת ר' ירמ' בר אבא במסכת חולין⁷⁹ על
16 הפסוק⁸⁰ "ובגפן שלשה שריגים", "גפן אלו ישראל"⁸¹.. שלשה שריגים אלו ג' רגלים שישראל עולין בהן בכל

(66) ראה גם בהמאמר פ"ב ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 283 ואילך) וש"נ.

צריך לעשות כלי, כמ"ש (פ' ראה טו, יח) "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". ובגלל זה נעשה להם נס כו'.

(70) אבודרהם הל' תעניות. וראה לקו"ש חט"ו ע' 420 הערה 78.

(71) יחזקאל כד, ב.

(72) אולי הכוונה למ"ש בשו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ט סי"ב ש"בתענית צבור .. צריך להשלים גם בערב שבת", "עד צאת הכוכבים", אפילו "אם השלים תפלת ערבית של שבת מבעוד יום", והרי תענית ציבור בערב שבת יכול להיות רק בעשרה בטבת (מג"א סתק"נ סק"ה). - המו"ל.

(73) נוסח הגש"פ.

(74) זכרי' ח, יט. וראה רמב"ם הל' תעניות בסופן.

(75) אסתר ט, א.

(76) שם, כב. וראה ירושלמי מגילה פ"א ה"א. רמ"א או"ח סתרפ"ח ס"ז.

(77) מגילה יג, סע"א.

(78) ראה שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, מבה"ח טבת תשכ"ד בסופה (תורת מנחם - התוועדויות חל"ח ע' 337). וש"נ.

(79) צב, א.

(80) פרשתנו מ, יו"ד.

(81) וכמבואר בהמשך הסוגיא: "אומה זו כגפן נמשלה, זמורות שבה אלו בעלי בתים, אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים, עלין שבה אלו עמי הארץ, קנוקנות שבה אלו ריקנים שבישראל".

(67) כולל גם ענין המרידה באופן ש"יודע את רבונו ומכוין למרוד בו" (תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, יד. ועוד), היינו, שהתורה מעידה עליו ש"יודע את רבונו" (ולא רק ע"פ נגלה, אלא גם ע"פ חסידות), ואעפ"כ, "מכוין למרוד בו" - שזהו למטה יותר אפילו מניצוץ שנחשך אורו, כמ"ש "נר רשעים ידעך" (משלי יג, ט. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ז ס"ע 275. וש"נ).

ולהעיר, שלכאורה שייך ענין הבירור רק בכח המתאווה (ראה לקו"ת חוקת נו, סע"ג ואילך), אבל לא בענין המרידה, שבו צריך להיות כליון וביטול לגמרי - "כליא" כפשוטו. ואעפ"כ, הנה גם בזה פועלים ההפיכה לטוב - "כליא" מלשון כלות הנפש (ראה במאמר רפט"ו (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 294 ואילך). וש"נ).

(69) ובפרטיות: הן בנוגע להדלקת המנורה - שאף שהיו יכולים להדליק המנורה בשמן טמא (שהרי טומאה דחוי' או אפילו הותרה בציבור (פסחים פ, סע"א. וש"נ)), מ"מ, לא עשו חשבונות של טו"ד, אלא הדליקו בשמן טהור דוקא*, אף שלא הי' בו אלא להדליק יום אחד, ולכן נעשה להם נס כו', כדי להראות חיבתן של ישראל (פנ"י שבת שם. ועוד); והן בנוגע לנצחון המלחמה - שהרי ע"פ טו"ד אין מקום לצאת למלחמה במצב של חלשים ומעטים נגד גבורים ורבים, וממה-נפשך: אם חושבים אודות הנהגה שלמעלה מהטבע - יעסקו בתורה, יאמרו תהלים או ישתמשו בשמות של קבלה כו'; ואם הולכים למלחמה, שזהו ענין טבעי - אין מקום לצאת למלחמה במצב כזה. אלא, שלא עשו חשבונות כלל, ויצאו למלחמה בגלל שע"פ תורה

בנוגע לעשרה קדושות שבארץ ישראל. "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה גו'" (עקב יא, יב) - נוסף על הקדושה שבכללות העולם להיותו דירה לו ית' (כמו דירת מלך בשר ודם, שבה מתגלה בכל עצמותו, גם בהיותו ערום, ולא כמו בהיכל מלכותו, שמתגלה בלבוש מלכות וכתר מלכות דוקא). שמצד זה ישנו האיטור דב'לתשחית בנוגע לכל פרט שבעולם.

(*) זוהו הטעם שדוקא בהדלקת נר חנוכה נוהגים כל בני" כ"מהדרין מן המהדרין" (שבת שם. רמ"א או"ח וסתרע"א) - כיון שהיו מהדרים להדליק בשמן טהור דוקא (ראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, מבה"ח טבת תשכ"א בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ט ע' 287 ואילך). וש"נ).

- שנה ושנה, והיא כפורחת, הגיע זמנן של ישראל לפרות ולרבות⁸². . עלתה נצה, הגיע זמנן של ישראל ליגאל
 .. הבשילו אשכולות ענבים, הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה, ומסיים, "אמר לי' ר' אבא לר' ירמי'
 בר אבא כי דריש להו רב להני קראי באגדתא כוותך דריש להו" - ש"רב", שהפיץ תורה⁸³ בבבל (מקום הגלות)
 דוקא, דורש כר' ירמי' בר אבא דוקא, שבדרשתו נרמז העילוי שע"י עבודת בני בגלות, הן לבטל את המיצר
 של הגלות ("הגיע זמנן של ישראל ליגאל"), והן האתהפכא דמצרים ("לשתות כוס התרעלה") - הוגה ע"י כ"ק
 אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חל"ה ע' 166 ואילך.

יחזור ישראל לעלות בג' הרגלים ("שלשה שריגים"), כמו שהיו עולין
 בהן קודם הגלות.
 (83) כולל גם פנימיות התורה - שזהו ש"דריש באגדתא", ש"רוב
 סודות התורה גנוזין בה" (תניא אגה"ק סכ"ג).

(82) והרי ענין זה קשור עם הגאולה, כמאוז"ל (יבמות סב, סע"א.
 וש"נ) "אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף", והיינו ע"י קיום
 מצות פרי' ורבי' - "מאכן נאך א אידן" (לקו"ד ח"ד תשמו, א),
 ש"נטלו על ידו מנשמות שבאותו אוצר ששמו גוף" (פרש"י שם). ואז

אגרות קודש

ב"ה, ו' טבת, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך, נתקבל מכתבו ממוצ"ק עם המצורף אליו, ובמענה לשלש השאלות:

(א) בענין המחנה, לדעתי, כיון שבשנה העברה ראו וגם נוכחו בנחיצות הדבר, ובפרט במדינת ניו
 איינגלאנד, מובן שכדאית יגיעה והשתדלות להמשיך במחנה לבנות, גם בשנה הבאה, וכיון שעתה עוד כו"כ
 חדשים להתחלת העונה, בודאי שתעמולה המתאימה תועיל שיקלטו מחוגים אלו המשלמים כפי הדרוש,
 שלכן יש לקוות שלא יהי' דפיצט ואפשר יהי' גם מקצת עכ"פ לסלק החוב מעבר, ואף שכותב שרוצה
 להמשיך בהמחנה לשם שמים, הנה רואים במוחש, שבכדי שיהי' לדבר קיום, צ"ל שהתקציב ישולם, שלכן
 צריך לעשות ככל הדרוש בדרך הטבע לזה, וכיון שחז"ל אמרו כל התחלות קשות, הרי כבר עברה תקופת
 ההתחלה, ולכן יהי' בנקל יותר.

(ב) לשאלתו האם יש להרבות בתפלה בהנוגע להצלחה בעיניים גשמים וכיו"ב וכן בעיני בריאות.

מובן שלפלא הספק והשאלה, שהרי נצטוינו בתורתנו תורת חיים, ושמרתם מאד לנפשותיכם,
 ופסק הרמב"ם בהלכות דיעות סוף פרק ג' וריש פרק ד', אשר על האדם לראות שיהי' הגוף בריא ושלם, כי
 מדרכי השם הוא, ופסק דין הוא בכללות אשר על האדם לשמור בריאות גופו וכל עניניו, ובלשון רבנו הזקן
 בשו"ע שלו, הלכות נזקי גוף ונפש ודיניהם, סעיף ד', אין לאדם רשות על גופו כלל וכו' לצערו בשום צער
 וכו', ועיין ג"כ שם הלכות שמירת גוף, ואין להאריך בדבר המפורסם, ולא עוד אלא שלדעת כמה ראשונים,
 כשאדם מרגיש צורך באיזה ענין כמו בריאות הגוף וכו' הרי זה מצות עשה מן התורה להתפלל לה' בזה.

(ג) במ"ש אודות מחנה גם לילדים - הרי כיון שכפי כתבו המחנה לילדים עדיין צריך בירור ונדרשת
 לזה השתדלות רבה ויגיעה, לדעתי אין להעמיס על עצמו עוד דבר חדש, כמו מחנה לילדים, עכ"פ בשנה
 הבאה, ובהתאם להתוצאות דשנה זו, יחליט איך להתנהג בקיץ דשנת תשכ"א.

בברכה לבשו"ט בכל האמור מתוך מנוחה וטוב לבב.

לקוטי שיחות פרשת וישב כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

- (ב) אם זהו הקושי אצל רש"י, הוא צריך היה להסביר
 זאת בפסוק הקודם¹⁰ – "ויאמר ישראל... הלא אחיך רועים
 בשכם..." שכבר שם אין צורך, לכאורה, להזכיר שהם
 "רועים בשכם", שהרי כבר נאמר לפני כן¹¹ "וילכו אחיו
 לרעות את צאן אביהם בשכם"¹², וגם כאן די היה אילו
 נאמר¹³ "לכה ואשלחך אל אחיך", וכדומה.
 (ג) לפי זה צריך היה רש"י לצטט ב"דיבור המתחיל"
 רק את המילה "שכמה", ללא המילה "ויבא".

ב.

הסבר אחר לכוונת רש"י, והקשיים עליו

- מפרשים אחרים¹⁴ מסבירים, שכוונת רש"י היא
 להסביר לשם מה יש צורך בכלל במילים "ויבא שכמה" –
 לשם מה חשוב לציין את המקום שבו "וימצאהו איש..."?
 – ועל כך מפרש רש"י, שחשוב לציין את המקום, כי שם
 הוא "מקום מוכן לפורעניות...".
 אך גם פירוש זה אינו מובן בפשטות: הרי מסופר
 בתורה שאחי יוסף היו בשכם, ויעקב שלח אליהם את
 יוסף, הרי מובן שהתורה מספרת שיוסף הלך אל המקום
 שלשם נשלח¹⁵ – לשכם.
 יותר מכך: בפסוקים שבהמשך¹⁶ מסופר כיצד היה
 יוסף "תועה בשדה" ואמר ל"איש" ש"אחי אנכי מבקש",
 ו"ויאמר האיש נסעו מזה..." – ומובן שלצורך המשך

א.

"ויבא שכמה" – מה הוא הקושי שרש"י מתכוון
 לתרץ

- מן הפסוק¹ "ויאמר לו (ישראל ליוסף): לך נא ראה את
 שלום אחיך... וישלחהו... ויבא שכמה", מצטט רש"י את
 המילים "ויבא שכמה", ומפרש: "מקום מוכן
 לפורעניות...", כדלהלן בסעיף ג'.
 יש להבין: מהו הקושי בפשוטו של מקרא, שבגללו
 צריך רש"י לפרש ששכם הוא "מקום מוכן
 לפורעניות..."?²
 יש המפרשים³, שכיון שנאמר כבר לפני כן⁴ "הלא
 אחיך רועים בשכם", אין התורה מוכרחה לציין שוב "ויבא
 שכמה", ודי היה אילו נאמר "ויבא שמה"⁵. מהדגשת
 הפסוק "ויבא שכמה" מובן, שהכוונה בכך היא "שכם"⁶
 הידועה, מקום המוכן לפורעניות".
 אך לפי הפשט קשה לבאר כך את כוונת רש"י, כי:
 (א) מוצאים⁷ במספר מקומות שהתורה חוזרת על שמו
 של מקום, ואינה מסתפקת במילה "שם", ולדוגמא
 בפרשתנו⁸: "ויתנהו אל בית הסהר... ויהי שם⁹ בבית
 הסהר... את כל האסירים אשר בבית הסהר..." כלומר, לפי
 הפשט אין קושי באמירה ברורה בהזכרת שם המקום
 בשנית.

(1) פרשתנו לו, יד.

(2) ברע"ב כאן "דדריש שכמה כמו שכמה מלשון (הושע ו, ט) דרך ירצחו
 שכמה שהוא לשון פורעניות" (וראה מדרש שכל טוב כאן), ובביאורי מהרא"י
 (הובא גם בצידה לדרך: דנפאק ל"י ממשמעות המלה גופי...). דשם לשון חלק
 הוא כדפרש"י בפ' ויחי... וכל חלוקה מוכן לפורעניות – אבל ע"ד הפשט: (א)
 צ"ל הכרח בפשט"מ לדרוש השם [וכדמוכח בנוד"ד גופא – שרש"י לא פירש
 "מקום מוכן לפורעניות" – לעיל פסוק יב-יג], (ב) הכתובים דהושע ודויהי
 ושכל חלוקה כו' – לא נרמזו כלל בפרש"י.

(3) רא"ם, גוף, דבק טוב ועוד. וראה מנחה בלולה כאן.

(4) פסוק יג.

(5) ובלבוש האורה כאן: למה כתב שכמה בה"א בסופה... מיותרת היא
 דויבא שכם ג"כ הי' משמעו כמו ויבא לשכם כו', עיי"ש.

(6) לשון הרא"ם. וראה לבוש שם.

(7) ועד"ז קשה על תירוצי הלבוש (שבהערה 6) – כי ברוב המקומות
 שנאמר ה"א בסופה (או למ"ד בתחלתה), גם בלעדי הה"א (או ה"למ"ד) "הי'
 משמעו כמו (ויבא) ל...". וראה פרש"י וישלח לג, יח.

(8) לט, כ"ב. וראה לקמן פסוק יז: וימצאם בדותן. פסוק כט. ובכ"מ.

(9) היינו שלא זו בלבד שלא מסתפק ב"שם", אלא שאומר שניהם – שם
 בבית הסהר!"

(*) קושיא ממש אינה – כי י"ל שכן דרך הכתובים. ע"ד לקמן סעיף ב'.

(10) ובלקח טוב לעיל פסוק יב: בשכם, מקום מזומן לפורעניות.

(11) פסוק יב.

(12) אלא שבוה אפשר לתרץ, ובהקדים: למה מספר הכתוב שאחי יוסף
 היו רועים בשכם*? והביאור – שבוה מתורצת התמי': למה שלח יעקב את
 יוסף לראות את שלום אחיו דוקא עתה – והרי, כל רעית צאן היא בריחוק
 מקום מהעיר. ובפרט שהיו ליעקב צאן רבות. וראה לעיל (לו, ז): ולא יכלה
 גוף מפני מקניהם. ומתורץ זה ע"י ההדגשה שהיו רועים בשכם, שהי' מקום
 סכנה ליעקב ובניו כמסופר לעיל (וישלח לד, ל). וראה שם לה, ה) ומצד הדאגה
 כו' שלחו לראות שלומם, כמ"ש במפרשים (ראה ראב"ע הובא ברבותינו
 בעה"ת הדר זקנים, רשב"ם, חזקוני, רלב"ג ועוד). וי"ל שלשיטת רש"י פשוט
 הוא כ"כ שאי"צ לפרשו [וי"ל שמודגש בלשון הכתוב גופא "הלא אחיך גר"
 – דלכאורה תיבת "הלא" מיותרת] –

ולכן מוסיף הכתוב גם כאן (בדברי יעקב "לכה ואשלחך גר") "אחיך
 רועים בשכם".

(13) ואף שזה מדברי יעקב (ולא סיפור הכתוב) – הרי בפשטות לא נכתבו
 בתורה כל פרטי הדיבור כ"א מה שנוגע להסיפור.

(14) מהרש"ל הובא בשפ"ח. דברי דוד (להט"ז).

(15) ראה חיי שרה כד, י. תולדות כח, ה. ועוד. וראה אוה"ח כאן.

(16) טז"ז.

26 אבימלך בן ירובעל שכמה... ויהרוג את אחיו...²³ — מדוע
27 אין רש"י מזכיר פורענות זו?²⁴

28 אין לומר שזאת מפני שלא היתה זו פורענות של כלל
29 ישראל, כי הרי גם הענין של "עינו את דינה" היה ענין
30 פרטי.

31 (ה) מצד שני מוצאים, שבשכם התרחשו גם מאורעות
32 טובים, כפי שמציין רש"י כבר לפני כן²⁵, שבשכם "קבלו
33 ישראל שבועת התורה", וכפי שמסופר בנביאים²⁶ שיהושע
34 כרת בשכם ברית עם ישראל על קיום התורה והמצוות. שם
35 שמע אברהם מהקדוש־ברוך־הוא את "בשורת הזרע" ואת
36 "בשורת ארץ ישראל"²⁷. ואם־כך, מהו ההכרח לפי פשוטו
37 של מקרא, ששכם הוא מקום המוכן דוקא לפורעניות?

ד.

לפי הפשט לא היתה מכירת יוסף בשכם

38 את לשון רש"י "שם קלקלו השבטים", ולא "מכרו
39 (אחיו) את יוסף", ניתן להסביר, שרש"י נוהג כאן לפי
40 שיטתו בפירושו על התורה:

41 על המילים "נלכה דותינה"²⁸ מפרש רש"י: "לבקש לך
42 נכלי דתות שימיתוך בהם, ולפי פשוטו שם מקום הוא ואין
43 מקרא יוצא מידי פשוטו". לאחר שמביא רש"י שני
44 פירושים, הוא מוסיף "ואין מקרא יוצא מדי פשוטו", ודבר
45 זה אינו מצוי כלל במקומות אחרים שבהם מביא רש"י שני
46 פירושים (לפי "אגדה" ולפי "פשוטו"). כוונת רש"י בכך
47 היא להסביר²⁹, שגם לפי הפירוש הראשון "אין מקרא יוצא
48 מידי פשוטו", ודותן הוא "שם מקום". כלומר, כדברי
49 המפרשים³⁰, במילים "נלכה דותינה" נכללים שני ענינים:

50 (א) "שם מקום הוא" — אחי יוסף הלכו משכם למקום
51 ששמו דותן, (ב) הליכתם היתה "לבקש לך נכלי דתות...".

1 הסיפור הכרחי לציין תחילה שיוסף הגיע לשכם, שאם
2 לאו, אין מתאים ההמשך — "תועה בשדה... אחי אנכי
3 מבקש" ו"נסעו מזה".

ג.

השאלות על דברי רש"י בהמשך

4 רש"י ממשיך ואומר: "שם קלקלו השבטים, שם עינו
5 את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד שנאמר¹⁷ וילך
6 רחבעם שכמה".

7 יש להבין:

8 (א) מהו סדר ה"פורעניות" המוזכרות בפירוש רש"י?
9 המאורע "עינו את דינה" היה לפני ש"קלקלו השבטים",
10 ולכאורה, צריך היה רש"י להזכירם לפי סדר
11 התרחשותם¹⁸.

12 (ב) יותר מכך: המקור לפירוש רש"י זה הוא בגמרא¹⁹
13 ובמדרש תנחומא²⁰, ושם אכן מוזכרים האירועים לפי סדר
14 התרחשותם — "עינו את דינה" מוזכר ראשון — מדוע משנה
15 רש"י והופך את הסדר?

16 (ג) בגמרא ובתנחומא נאמר "בשכם מכרו (אחיו) את
17 יוסף" — מדוע משנה רש"י את הסגנון, ואומר "שם קלקלו
18 השבטים"?

19 ולכאורה, להיפך: הביטוי "קלקול" מתאים לענין
20 שאינו חמור, כפי שאומר רש"י לפני כן²¹ על ראובן
21 ש"אפילו בשעת הקלקלה קראו בכור". ואילו כאן מדובר
22 על מכירת יוסף שהוא ענין חמור²², ומדוע מסתפק רש"י
23 בביטוי "שם קלקלו השבטים" בלבד?

24 (ד) נמצא בספרי הנביאים, לפני הסיפור "וילך רחבעם
25 שכמה", ענין נוסף של פורענות שהתרחש בשכם: "וילך

(21) וישלח לה, כג. ובפרש"י שם, כב (בפי' ה'): שלא חטא ראובן.

(22) ובלשון הכתוב (ויחי ג, יז): פשטו אחיך גו'.

(23) שופטים ט, א ואילך. ועיי"ש בכל הקאפיטל.

(24) וכן יש להקשות למה לא הובא בסנהדרין ותנחומא שם. — אלא שהתירוץ בפרש"י צ"ל ע"ד הפשט.

(25) לך יב, ו. וראה גם פרש"י ראה יא, ל.

(26) יהושע כד, א ואילך. וראה שם ח, ל ואילך.

(27) לשון רש"י לך שם, ז. ולהעיר שזו פעם הראשונה שנאמר "וירא ה' אל אברהם".

(28) לקמן פסוק יז.

(29) כמ"ש בדברי דוד שם.

(30) רמב"ן שם. דברי דוד שם. וראה אברבנאל שם.

(17) דה"ב י, א. וצע"ק למה לא הביא רש"י הכתוב (שלפניו) דמלכים־א יב, א — כסנהדרין קב, א*¹⁷. ובתנחומא פרשתנו (ב) מביא הכתוב "ויבן ירבעם את שכם גו'" (מ"א שם, כה). ואולי הוא להדגיש שגם שם נאמר "שכמה" שמורה שהוא מקום מוכן לפורעניות (ובפרט לפירוש הלבוש דלעיל הערה 6).
(18) ונוסף ע"ז שאינו לפי סדר הזמנים — הרי לכאורה: (א) מתאים יותר להתחיל בפורעניות שהייתה בפועל לפני יובא שכמה ומכירת יוסף — "ענו את דינה" — שמשום זה הוא מקום מוכן (מכבד) לפורעניות. (ב) אין שייך לומר דבשכם אירע מכירת יוסף מפני שהוא מקום מוכן לפורעניות, והראי הראשונה ע"ז (שהוא מוכן לפורעניות) — כי שם אירע הפורעניות דמכירת יוסף!

(19) סנהדרין שם.

(20) שם.

(*) ובדק"ס לסנהדרין שם מביא גירסא שגם בגמרא הובא הכתוב דדה"י.

1 מכך יוצא, שלפי שיטת רש"י בפירושו על התורה, לפי
2 פשוטו של מקרא, לא היתה מכירת יוסף בשכם³¹, אלא
3 בדותן (לפי שני הפירושים). ולכן אין רש"י יכול לומר כאן,
4 כפי שנאמר בגמרא ובתנחומא – "בשכם מכרו (אחיו) את
5 יוסף".

6 בפירושו על הגמרא³² מתרץ רש"י שאלה זו, ומפרש:
7 "ודותן דכתיב בקרא היינו כפר הסמוך לשכם ונקראת
8 על-שם שכם³³. או כמדרשו שהיו דנין עליו להרגו" (וכפי
9 שהוא מבאר במקום אחר³⁴, שלפי המדרש "דותן אינה
10 מקום") – אבל לפי פשוטו של מקרא, דותן "שם מקום
11 הוא"³⁵. ואין לומר ששכם תהיה מקום "מוכן לפורעניות"
12 מפני הפורענות שהתרחשה בכפר הסמוך לשכם, וכן: כיון
13 שמודגש בתורה שזהו מקום אחר – נסעו מזה... נלכה
14 דותינה" – קשה לומר שלפי פשוטו של מקרא היה זה
15 "כפר הסמוך לשכם", אשר "נקראת על שם שכם"³⁶,

16 ולפיכך מפרש רש"י "שם קלקלו השבטים", אין זה
17 ענין המכירה, אלא ענין קל יותר של קלקול.

18 אך יש להבין: אם מכירת יוסף לא היתה שם, אלא
19 בדותן, למה מתכוין רש"י באמרו "שם קלקלו השבטים"?

ה.

"מקום מוכן לפורענות" עבור יוסף

20 ההסבר לכל זה הוא:

21 בפשטות נראה, שמשמעות מאמר חז"ל "מקום מוכן
22 לפורעניות" היא, שיוסף הגיע למקום אשר היה "מוכן
23 לפורעניות"³⁷ באופן כללי, כפי שמפורטות בהמשך
24 הפורעניות שהתרחשו שם, ולכן אירעה גם לו פורענות –
25 מכירתו.

26 כדי להבהיר, שלא זוהי כוונתו לגבי המשמעות של
27 "מקום מוכן לפורעניות", משנה רש"י את סדר הפורעניות,
28 ומזכיר תחילה את "שם קלקלו השבטים", שאכן, זהו
29 המאורע של "פורעניות" שאודותיו מסופר כאן, בפסוקים
30 אלו, לגבי יוסף –

(31) בפרש"י יהושע (כד, לב) "משכם גבולו כו" [והוא ע"פ מרז"ל סוטה יג, ב] – אבל כמדובר כמה פעמים, פרש"י לנ"ך אינו מדייק כ"כ שיהי' ע"ד הפשט – כמו בפירושו עה"ת. ולהעיר מפרש"י יחי (מח, כב) "וגם אני נתתי לך נחלה שתקבר בה ואיוזו זו שכם כו" – ולפ"ז אין הכרח לתירוצו "משכם גבולו כו", כי מעיקרא אין מקום להקושיא (שבסוטה שם) "מאי שנא (שקברו) בשכם".

(32) סנהדרין שם ד"ה בשכם.

(33) וכ"ה ביד רמ"ה סנהדרין שם. גו"א לקמן פסוק יז (וצע"ק שלא הביא מפרש"י סנהדרין שם).

(34) סוטה יג, ב ד"ה משכם מכרוהו.

31 ובכך מבהיר רש"י שמשמעותו של "מקום מוכן
32 לפורעניות" היא דוקא לגבי הפרט – דוקא לגבי יוסף,
33 ובקשר למכירתו. כלומר, בהגיעו לשכם התחילה ההכנה
34 לפורענותו, כי "שם קלקלו השבטים", כדלהלן בסעיף ו'.
35 ומכך מובן שגם שתי הפורעניות האחרות שמציין
36 רש"י ("שם ענו את דינה שם נחלקה מלכות בית דוד...")
37 קשורות להיותה של שכם מקום פורענות עבור יוסף,
38 כדלהלן בסעיף ז'.

ו.

שכם – תחילת הפורענות

39 ההכרח לפירוש זה הוא הקושי המתעורר על המילים
40 שמצטט רש"י – "ויבא שכמה":

41 מכך שהפסוק "ויאמר לו לך... וישלחהו..." מסתיים
42 במילים "ויבא שכמה", ורק בפסוק הבא מתחיל פירוש
43 הסיפור אשר התרחש שם – "וימצאהו איש..." – מובן,
44 שעצם ביאת יוסף לשכם היא פרט עיקרי בסיפור של
45 מכירת יוסף, כלומר, ביאתו לשם לא היתה ענין שולי, אלא
46 חשוב לדעת שהוא הגיע לשם.

47 ואין מובן: אחי יוסף כבר לא היו אז בשכם, אלא
48 בדותן, כאמור לעיל בסעי' ג', ואם כך, היתה ביאתו של
49 יוסף לשכם רק במעבר בדרכו לאחיו בדותן. אף אם נניח
50 שלצורך המשך הסיפור יש לספר על ביאתו של יוסף
51 לשכם – מדוע חשוב להפריד את ביאתו לשם כענין
52 לעצמו³⁸? אפשר היה לכתוב "וימצאהו איש בשכם
53 והנה..." – לכאורה, מיותרת ההדגשה "ויבא שכמה".

54 על כך אומר רש"י "ויבא שכמה, מקום מוכן
55 לפורעניות שם קלקלו השבטים...": ביאתו של יוסף לשכם
56 אינה פרט שולי בסיפור מכירתו, אלא זהו ענין חשוב
57 כשלעצמו – זהו המקום שבו התחילה פורענותו, כי "שם
58 קלקלו השבטים...": אמנם, מכירת יוסף התבצעה רק
59 בדותן, אך "קלקול" השבטים כבר ארע בהיותם בשכם:
60 שם הם כבר התחילו לחשוב ולהכין את פורענותו³⁹ –
61 "לבקש לך נחלה דתות שימיתוך בהם".

(35) וראה גם יד רמ"ה שם.

(36) וברא"ם לקמן פסוק יז: ויהי' מקום דותינה במחוז אזור. וראה תו"ת כאן.

(37) ע"ד פרש"י שלח (יג, יח): יש ארץ מגדלת כו. וראה חדא"ג סנה' שם.

(38) ולהעיר שגם ("וישלחהו) מעמק חברון" מפרש רש"י – [דלא כפשוטו – כי מאי קמ"ל (ראה משכיל לדוד שם)] – "מעצה עמוקה כו' לקיים מה שנאמר כו' כי גר יהי זרעך".

(39) וראה דברי דוד כאן: ואע"ג דהקלקול נעשה בדותן מ"מ העצה על זה היתה בשכם.

מצד קלקול השבטים "לבקש לך נכלי דתות שימיתוך
בהם" – ענין של שפירות דמים – זוהי "הכנה" לפורענות
על דברי יוסף שאחיו אינם נוהרים באבר מן החי⁴¹ –
וישחטוהו...; מצד "שם עינו את דינה"⁴² זוהי "הכנה"
לפורענות על דבריו שהם "חשודים על העריות" –
ותשא...; ומצד "שם נחלקה מלכות בית דוד", מאורע
המצביע על זלזול במלכות בית דוד, ובאמצעות ירבעם
שמשבט אפרים בן יוסף, זוהי "הכנה", לפורענות על זלזול
ב"בני השפחות לקרותן עבדים" – לעבד נמכר...
לפי זה מתורצות מאלהן השאלות דלעיל בסעיף ג' על
כך שמוצאים שארעו בשכם פורעניות נוספות, וכן אירועים
טובים – כי לפי פשוטו של מקרא, שכם הוא מקום מוכן
לפורענות רק לגבי יוסף⁴³, אך לא כן לגבי כלל ישראל,
ובמיוחד כאשר שם נכרתה הברית של יהושע עם כל
ישראל על קיום התורה והמצוות.

(משיחת ש"פ וישב תשל"ז)

ג' ונולד יוסף ע"ש יוסף גר'.

(43) להעיר מפרש"י ויחי (מח, כב) – בפירוש הראשון – שיעקב נתן ליוסף
"שכם ממש".

ז.

שלוש פורעניות ליוסף בשכם כנגד דברי יוסף על
אחיו

- 1 הקשר של שתי הפורעניות האחרות ("שם ענו את דינה
- 2 שם נחלקה מלכות בית דוד...") להיותה של שכם "מקום
- 3 מוכן לפורעניות" עבור יוסף הוא:
- 4 רש"י כבר הסביר לפני כן⁴⁰, שיוסף "היה מגיד לאביו
- 5 שהיו אוכלין אבר מן החי ומזלזלין בבני השפחות לקרותן
- 6 עבדים וחשודים על העריות ובשלושתן לקה. על אבר מן
- 7 החי – וישחטוהו... ועל דבה... – לעבד נמכר... ועל
- 8 העריות... – ותשא...".
- 9 כיון שעונשו של יוסף כרוך בשלושה ענינים – (א)
- 10 אבר מן החי, (ב) מזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים,
- 11 (ג) חשודים על העריות – יש לומר, ששכם, שבה היתה
- 12 ההכנה וההתחלה של פורענותו ועונשיו, היא מקום "מוכן
- 13 לפורעניות" – לשלושה סוגי פורעניות, במקביל לשלושת
- 14 הענינים שבדברי יוסף כנגד אחיו:

(40) פרשתנו לו, ב.

(41) ראה בראשית ט, ב ובפרש"י שם.

(42) להעיר מפרש"י ויצא (ל, כא) דינה כו' שדנה לאה כו' ואח"כ: ויזכור

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' ב

הועיל, ליתוב אפרשת דרכים – ישב במקום ששני דרכים (או יותר)
פורשים לבאן ולבאן, וכי חזי שומשמןא נמלא – כשיראה נמלה
גדולה דדרי מיד – הנושאת איזה דבר, לישקליה ולישקליה
בגובהא דנהשא – יטלנה ויטילנה לתוך קנה חלול של נחושת,
וליסתמא פאכרא – ויסתום פיו בעופרת, וליחתמי פשיתין ונשפנכי
– ויחתמנו בשישים חותמות, ולברזוליה – וינענענו, ולידריה –
וישאנו, ולימא ליה – ויאמר לנמלה, מעונך עלי – משאך עלי,
כלומר מה שהיית נושאת אשאנו אני, ומעונאי עליך – ומשאי עליך,
כלומר החולי שאני נושא תשאי את.
מביאה הגמרא קרשאי על לשון זו: אמר רב אחא ברביה (בנו)
דרב הונא לרב אשי, ודילמא איניש אשכחיה ואיפסק ביה – והרי
יתכן שאדם אחר כבר מצא נמלה זו, והפסיק על ידה חולי כזה כשנתן
חוליו על הנמלה, וכשאדם זה יאמר 'משאך עלי' הרי הוא מקבל
עליו את החולי שהיה לחבירו. מתקנת הגמרא את הלשון: אמר
לימא ליה – יאמר לנמלה, מעונאי ומעונך עליך – משאי ומשאך
עליך, כלומר בין החולי שאני נושא ובין המשא שעליך, תשאי את.
ממשיכה הגמרא לבאר הרפואה לחולי זה: ואי לא הועיל, או אינו
יכול לעשות כך, לישקול פנוא דרתא – יטול כלי חרס קטן חדש,
ולייזיל לנהרא – וילך לנהר, ולימא ליה – ויאמר לו, נהרא נהרא –
נהר, נהר, אופן פנוא דמא לאורחא דאיקלע לי – הלוני קיתון
מים לאורח שנודמן לי, וליהדר שב זמני על רישיה – ויקפנו שבעה
פעמים סביבות ראשו, ולישקלין לאחוריה – יזרקו לאחוריו לנהר,
ולימא ליה – ויאמר לנהר, נהרא נהרא – נהר, נהר, שקול מא
דיהבת לי – טול את המים שנתן לי, דאורחא דאיקלע לי ביומיה
אתא וביומיה אזל – שהאורח שנודמן לי ביומו בא וביומו הלך,
כלומר הלך באותו יום שבא.
הגמרא מביאה רפואה למין אחר של חולי השחפת: אמר רב הונא,

ומביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן בברייתא, ויצאין פאכין תקומה
בשבת – מותר לאשה לצאת לרשות הרבים בשבת עם אבן שאינה
נשברת, שנושאות אותה נשים מעוברות כסגולה שלא יפילו עוברן.
ומשום – בשם רבי מאיר אמר, מותרת לצאת אף במשקל – בדבר
שמשקלו כמשקל אבן תקומה, שאף הוא מועיל לסגולה שלא תפיל
עוברא. מוסיפה הברייתא: ולא התיירו זאת רק באופן שהפילה כבר
את עוברא בעבר, ועלולה להפיל שוב, אלא אף אם לא הפילה אלא
חוששת שמא תפיל. וכן לא התיירו רק באופן שידוע לה כבר
שעפירה – שהיא מעוברת, אלא אף אם רק חוששת שמא תתעפר
ותפיל.
הגמרא מביאה תנאי בהיתר זה: אמר רב יימר בר שלמיא משמיה
דאבאי, ומה ששנינו שאף דבר הנשקל כנגד אבן תקומה מועיל, הוא
דווקא דאייפון ואיתקל – באופן שנמצא הדבר שזה מאליו למשקל
האבן, ולא שחיסרו ממנו או הוסיפו עליו לכוונו למשקלה וובאופן זה
אסור לצאת עמה בשבת.
הגמרא מביאה ספק בתנאי זה: פעי – [נסתפק] אבאי, משקל דמשקל
– אם שקלו דבר כנגד משקל האבן ולא כנגד האבן עצמו, מאי –
מה הדין בו, האם גם הוא מועיל כמשקל הראשון ומותר לצאת בו
בשבת, או לא. מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא
נפשטה.
הגמרא מביאה מיני רפואות נוספות על ידי לחשים: ואמר אבאי,
אמר לי אם, לאשתא פת יומא – לשחפת שאוחזת את האדם כל
יום, יעשה רפואה זו, לישקול זוזא חיוורא – יטול זוז חדש של כסף
צרוף, ולייזיל למלתא – וילך למקום יצור המלה, וליתקול מתקליה
מילחא – וישקול מלח כנגד משקל הזוז, וליצריה פחללא דבי צנאר
– ויצררו ויניחו בחלל בית הצנאר, דהיינו מתחת לגרונם כנגד פתחי
חלוקו מלמעלה, כשהוא כרוך בנדרא פקרא – חוט של שער עגול
כצורת ניר. ואי לא – ואם אין לו דברים אלו, או שעשה כך ולא

ליקוטים מתורת לוי יצחק

הערות לספר הזהר, פרשת וישב

יַעֲקֹב שְׁלִימָא דְהוּא רַחִים לִיה לְיוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו, וְהוּא יוֹדֵעַ דְּכָל אַחֵיו הָיוּ סְנָאִין לִיה, אֲמַאי שְׂדֵר לִיה לְגַבְיָהּ. אֲלֵא אִיהוּ לֹא חָשִׁיד עֲלֵיהוּ, דְהוּא יוֹדֵעַ דְּכָלְהוּ הָיוּ זָכָאִין, וְלֹא חָשִׁיד לֹן.

(זהר פרשת וישב קפד, א)

יַעֲקֹב הַשְׁלָם, שְׁהִיה אֹהֵב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו וְהִיה יוֹדֵעַ שְׂכָל אַחֵיו הָיוּ שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ, לָמָּה שְׁלַח אוֹתוֹ אֲלֵיהֶם? אֲלֵא הוּא לֹא חָשִׁיד עֲלֵיהֶם, שְׁהִיה יוֹדֵעַ שְׂכָלָם הָיוּ צְדִיקִים וְלֹא חָשִׁיד אוֹתָם.

לא חשיד עליהו... ולא חשיד לון – לכאורה הוא כפל לשון. וגם – מתחילה אמר עליהו, ואחר כך נקט לון.

ויש לפרש,

לא חשיד עליהו – כששלח את יוסף אליהם, לא חשדם שיעשו לו איזה דבר, אם ששונאים אותו. ונקט עליהו, כי הרי זה קודם שבא יוסף אליהם, אם כן אם יחשדם עתה, יהיה החשד רק בבחינת מקיף עליהם, כי עדיין לא בא אליהם, ולא מכרוהו.

לא חשיד לון – כשיוסף לא שב אליו, ואחיו הביאו את כותנתו מוטבלת בדם, לא חשדם שהרגוהו או מכרוהו. ונקט לון, כי הרי זה היה כשיוסף איננו, ולא חשד אותם שעשו זה בעבר. ולכן לא נקט עליהו, בבחינת מקיף, כי הרי זה אחר המעשה.

(לקוטי לוי יצחק, פרשת וישב, עמ' קמז)

על פי ביאור אאמו"ר נמצא, שיש פלוגתא בין הזהר לבין המדרש, שלאחר המעשה חשד בהם. ויש לומר שאין זה פלוגתא במציאות, כי אם, חילוק בין בחינת החיצוניות לבחינת הפנימיות. בחיצוניות – מכירת יוסף היא מעשה בלתי רצוי, ועד שהיא "תחילת סיבת ירידת ישראל למצרים". ולכן לפי המדרש, גליא שבתורה, יש מקום לחשד. בפנימיות – מכירה זו אפשרה את גאולת מצרים, כי מאחר שכבר שלטו אחי יוסף על יוסף, שנהיה מלך מצרים, למוכרו לעבד, מכל שכן ששלטו בני ישראל על המצרים עצמם, ובזה נחלש כוחם של המצרים ויכלו להשתחרר מהם (כמבואר בזהר כאן). לכן לפי הזהר, פנימיות התורה, אין מקום לחשד.

(תורת מנחם תפארת לוי יצחק, פרשת וישב, עמ' קפד)

רבי חייא בד אַתָּא מִהֵתָם לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל, קָרָא בְּאוֹרֵייתָא, עַד דְּהָיוּ אֲנָפוּי נְחִירִין כְּשִׁמְשָׁא... יוֹמָא חַד, חָמָא חַד תַּלְמִיד דְהוּא לְעִי בְּאוֹרֵייתָא, וְאַנְפוּי מוֹרִיקָן. אָמַר, וְדָאִי מְהֵרָה בְּחִטָּאָה אִיהוּ דְנָא. אַחֲרִיד לִיה לְקַמִּיָּה, וְאַמְשִׁיד עֲלֵיהּ בְּמִלִּין דְּאוֹרֵייתָא, עַד דְּאֵתִישֵׁב רוּחִיה בְּגוּיָה. מִן הָהוּא יוֹמָא וְלָהֲלָאָה, שְׁנֵי עַל רוּחִיה, דְּלֹא יִרְדָּף בְּתַר אֵינִין הִרְהוּרִין בִּישִׁין, וְיִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹרֵייתָא לְשִׁמָּה.

(זהר פרשת וישב קצ, א)

רבי חייא, באשר בא משם לארץ ישראל, קרא בתורה, עד שהיו פניו מאירים כמו השמש... יום אחד ראה תלמיד אחד שהיה עוסק בתורה ופניו מוריקים. אמר, ודאי מהרהר בעברה הוא זה. אחז אותו לפניו, והמשיך עליו דברי תורה עד שהתישבה רוחו בתוכו. מאותו היום והלאה שם על רוחו שלא ירדף אחר אותם הרהורים רעים וישתדל בתורה לשמה.

התלמיד הזה למד שלא לשמה, כגון להיות תלמיד חכם, שתורתו היא בבחינת גלות בתוך הקליפה, כמבואר בתניא¹. זהו מהרהר בחטאה - להיות תלמיד חכם, שהיא פניה שמצד הקליפה. והיו פניו מוריקות, כי הקליפה גורמת הורקת פנים², היפך פניו של רבי חייא שהאירו כשמש.

והנה, רבי חייא ותורתו הוא אור. שהרי פניו האירו כשמש, ותורתו היתה מאצילות, כי היה מבני עליה המהפכים חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא³.

אחיד ליה לקמיה – העלאה. אמשיך עליה במילין דאוֹרֵייתָא – המשכה. וכידוע, שבכל דבר צריך להיות העלאה והמשכה, רצוא ושוב.

והוא על דרך שתיקון עולם הזה הגשמי, עליו נאמר אף עשיתיו, אף הפסיק, הוא דוקא על ידי המשכת אור גדול מעולם האצילות, והוא פירוש 'אף', לשון ריבוי, שרומז לאצילות⁴. וכן מצינו⁵ לגבי סמיכת הרשע שבעשיה, מדור הקליפות, לחכם שבאצילות – שטעם הדבר הוא כדי שהחכם יאיר מאורו על הרשע ויתקן אותו.

המשך בעמוד לו

1 סוף פרק לט. פרק מ.

2 ראה עבודה זרה כ, ב.

3 ראה תניא סוף פרק י.

4 ראה לקוטי תורה במדבר סז, ב.

5 פרי עץ חיים שער חמץ ומצה בכוונת הארבע בנים. משנת חסידים

מסכת סדר ליל פסח פ"ט מ"ג-ה.

שליחותה של בת-שבע אלטהויו (המשך)

בעבודתה במפעל היתה בת-שבע ממונה על חטיבה של פועלים. מנהל המפעל הנפיק עבורה מסמכים רשמיים שבהם נאמר שהוא שולח אותה לרכוש חומרים עבור המפעל, ומינה עובד אחר שיפקח על החטיבה במשך זמן היעדרה. היא גילתה לו את מטרת נסיעתה, והוא השיב לה מיד שהוא שמע על האדם שבו מדובר, וכדי להציל אדם זה מוכן הוא אפילו ללכת בדרכים מסוכנות.

המנהל ביקש, כמובן, שהכל יתבצע בדרגת הסודיות הגבוהה ביותר. דבר זה היה חשוב לכולם – הן למתעסקים בעניין, והן לאלו שלמענם עשו כל זאת.

כך דאגו אנשים אלו לכל מה שהיה דרוש כדי שיתאפשר להעבירנו למקום מגורים אחר לאחר שיסתיימו חמש שנות הגלות.

לשם כך הוכנו מסמכים רשמיים בחתימת "בתנו" (לאמיתו של דבר מעולם לא היתה לנו בת) – הלא היא רעייתו של רבין. היא חתמה כי היא מקבלת על עצמה לדאוג למקום מגורים עבור "ל. שניאורסון" ורעייתו, ולספק את צרכי המזון וההלבשה שלהם, מאחר שמדובר באנשים מבוגרים שמצבם אינו מאפשר להם לעבוד. כדי להשיג את האישורים לכל זאת מהמשרדים הגבוהים ביותר הקיימים – כדי שהמשרדים הזוטרים יותר לא יוכלו להפריע – שילמו אנשים זרים לחלוטין סכומי כסף גדולים עד לאין שיעור, ואכן כל האישורים הדרושים התקבלו.

כל מהלך קבלת האישורים היה מנוגד לחוקים, שעל-פיהם אנשים מהקטגוריה של בעלי היו צריכים לעבור הליכים ממושכים עד לשחרורם. רק באמצעות שוחד רב ניתן היה להשיג זאת.

כך הגיעה בת-שבע אלינו, מצוידת בכל מסמכי הזכויות הללו, במחשבה שתוכל לסיים את המלאכה בתוך מספר שבועות, ולחג הפסח ניסע מכאן כולנו יחד. אלא שבפועל הוברר שהמלאכה לא היתה כה קלה, והיא נמשכה למעלה משישה שבועות, והיתה כרוכה בקשיים רבים.

כל אזרח רגיל היה צריך להשיג אישור כדי לנסוע מעיר לעיר; וכשמדובר בגולה – אסור היה לו בתכלית לנסוע לעיר גדולה, והותר לו להתגורר רק בכפר. ובכן, היה עלינו להראות שאנו נוסעים לכפר סמוך לאלמא-אטא. "וחרז הדין" – לשם כך היינו זקוקים שוב לאלפי רובלים, ש"אחינו" שלחו אלינו טלגרפית. ולאחר שהודיעו לנו במלים תקיפות שהדבר בלתי-אפשרי – הלך אליהם אחד ממכרינו, שילם "מנה יפה", והדבר נעשה "כשר"...

האיש שהעניק את האישור ביקש שניסע מכאן בהקדם האפשרי, כדי שהאישור – עם חותמת המשרד לאישורי נסיעה – לא יימצא בציאילי.

ההבטחה להנפקת המסמך התקבלה בערב פסח; אך לחתום עליו הם יכלו, מטעמיהם שלהם, רק בחול-המועד.

היו אלה ששה שבועות קשים מנשוא. בכל רגע היתה תלויה מעלינו אימת מוות בפועל ממש. ראיתי בבירור שבעלי לא יוכל להמשיך לחיות בתנאים שבהם חיינו במשך הזמן עד עתה. חסר לו החוסן הנפשי והפיזי, והוא היה שבור מאוד. המלאכה כולה הוטלה, איפוא, עלי ועל שְׁבַע; לבעלי, כך נראה, לא נותר עוד כוח לעשות דבר. היו רגעים שהתעוררו בו כוחות מן העבר, אבל נראה שהיה עליו לעשות מאמצים מרובים כדי להשתמש בהם.

בקזיל-ארדא דאג עבורנו קוליקוב למצה שמורה ולבשר לחג הפסח, ויומיים לפני החג נסעה לשם שְׁבַע והביאה את הכל לביתנו. וכך חגגנו את חג הפסח השלישי בחדר זה¹⁴⁵.

(145) מסתבר שבין חג הפסח תש"א לחג הפסח תש"ב עברו רלו"צ והרבנית לדירה אחרת, כך שבדירה זו היה זה הפסח השלישי

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וישב

אשר הוא יהי מלך המשיח כמו"ש ודוד עבדי מלך עליהם כו' ויהא רעוא מקדם השי"ת שימחר ביאתו אלינו וישמח לבנו ותגל נפשינו במהרה בימינו אמן. דוק.

אור פני משה

ד. [תוכן: ותשב בפתח עינים – שחזתה דממנה יוצא מלכות בית דוד].

ותשב בפתח עינים וגו'. היא ישובה בעינים פתוחות, כי חזתה את אשר יצא מזה, מלכות בית דוד. חידושי הרי"ם

וישב לח, טז - ויט אליה אל-הדרך, ויאמר הבה-נא אבוא אליך, כי לא ידע, כי כלתו הוא; ותאמר, מה-תתן-לי, כי תבוא, אלי

ה. [תוכן: מתרץ הקושיא של הט"ז (סי' קצ"ב) דהדין הוא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ז' נקיים משום דם חמווד, ואיך ה' תמור מותרת ליהודה לינשא מיד – ומבאר עפ"י מש"כ הר"ן דע"י הבקיות דמורה ודאין מותר דאין בה דם נדה, וע"כ מיהודה נתייסד המלכות דמשיח דמורה ודאין ולכן ה' בקי ומותרת].

והנה בט"ז ב"ד סי' קצב הקשה מתמר [ורות] הא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ז' נקיים ות' עמו במטה לא בעינן נקיים כיון דמיד בשעת תביעה יש לו פת בסלו... והנה כי כ' הר"ן ס"פ כל היד בחידושי' דדם חמווד טהור לגמרי אם יהי' אדם בקי שלא יתערב בו טפה דם נדה ומבואר שם הבקיות ע"י הריח דמורה בה אלא שאין אתנו יודע עד מה ע"כ צריכה לישב ז' נקיים ע"ש ובחידושי, וא"כ י"ל בפשיטות דבועז ה' בקי בריחא ובשעת פיוס לנשואין בדקה עצמה והי' הוא המורה וכן יש לתרץ ביהודה ותמר ורמז זה למשפחה הזאת שמאלו הביאות של תמר ורות נתיסד בנינו של אותו הבן שנא' עליו והריחו ביראת ה' דמורה ודאין [כסנהדרין צג, ב]...

הביטה וראה כי יהודה תמר עם האותיות והכולל גמטרי' עטר"ת, ובימי בועז כבר הי' בגלוי יותר וקרוב להוציא אל הפועל יותר, ע"כ בעז רות גמטרי' עטר"ת בלי צירוף אותיות וכולל. ב'עז ר'ות י'הודה ת'מר ר"ת ברי"ת וכן סופי תיבותיו גמטרי' ברי"ת כנ"ל ואמצע תיבות אותיות ועמד"ו ע"ד [מ"ב כ"ג] ויעמדו כל העם בברית, בשוקיים כידוע. אמנם למלכות ב"ד יש ישיבה בעזרה יש"ב עולם לפני אלקים כמו י"ב צרופי הוי' ית"ש גמטרי' יש"ב. וכבר הזכרתי זה כמה פעמים, ובהתחברו עם עטרת ראוי שיבוא ממנו מלכו"ת בית דוד. ודרשות חתם סופר רות ג'

לח, יד - ותסר בגדי אלמנותה מעליה, ותכס בצעיף ותתעלף, ותשב בפתח עינים, אשר על-דרך תמנתה: כי ראתה, כי-גדל שלה, והיא, לא-נתנה לו לאשה

א. [תוכן: רמז במסורה "גדל" – דזכתה תמר דממנה מלכות ב"ד – עד כי גדל מאוד].

כי גדל. ג' במסורת. הכא. ואידך הולך וגדל עד כי גדל מאד. כי גדל הכאב מאד. בשביל שראתה כי גדל שלה, גדל הכאב שלה מאד, ובזכות זה יצא ממנה מלכות בית דוד שהי' הולך וגדל עד כי גדל מאד.

בעל הטורים השלם

ב. [תוכן: ביאור הפסוק "ותשב בפתח העינים" – דהקב"ה נטל הכהונה משם ונתנה לאברהם – דמשם יצא משיח ע"י תמר וכו'].

ותשב בפתח עינים . . ועוד נראה לפרש דידוע דהקב"ה נטל הכהונה משם ונתנה לאברהם וצריך טעם למה, אבל נראה דהקב"ה הי' משפיע לשם שיצא ממנו מלכות בית דוד ותרומהו בהדי הדדי לא הי' משליבין זה את זה ולכן נטל ממנו הכהונה ולכן עשה יעקב ליוסף כתונת פסים רמז לכהונה וכמ"ש לעיל ותמר היתה בתו של שם ולכן ותשב בפתח עינים היינו כפרש"י בפתח של אברהם אבינו שהכל מצפים לראותו והוא משיח שיצא ממנו.

ועוד באופן אחר נראה דאיתא דלעתיד לבא תחזור הכהונה לבכורים ויעקב העמיד י"ב שבטים וארבע בכורים פטר רחם היו ואין מלכות בכהונה ויהודה הי' מלך ונשארו שבעה שבטים והם שבעה עינים הנאמר בזכר' ושבעה עינים על אבן אחת דידוע דדוד נקרא אבן דכתיב אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה שדוד הי' לראש על כלם ולכן אמר שבעה עינים על אבן אחת, וזה שאמר כאן ותשב בפתח עינים דהיינו דוד שהי' פתח עינים.

תפארת יהונתן

ג. [תוכן: רמז המאורז"ל "ותשב בפתח עינים" בפתחו של אברהם אבינו – שבירר המלכיות לבניו (הגלות) – ולכן חיכה תמר שמה, שמשניהם (תמר ויהודה) יצא זרע דוד ומלך המשיח].

נודע מחז"ל ע"פ ויט אלי אל הדרך שיהודה רצה ללכת שמע בת קול כו', ואפשר זה רמז רש"י זלה"ה "ותשב בפתח עינים בפתחו של אברהם אבינו", ר"ל בשביל פתיחת אאע"ה שבירר לבניו מלכיות ואנחנו מוכים ולוקים בגלות המר לכך מאת ה' צבאות נהיתה זאת שישכב יהודה עם תמר כלתו שמשם יצא דוד, וז"א "שכל עינים מצפים לראותו" את דוד

המשך מעמוד לד

ואף כאן:

יקרבנו אליו, ומפני תוקף אורו של רבי חייא יתקן ויוחזר לסטרא דקדושה, ויסתלק ממנו הורקת הפנים מפני תוקף הארת פניו של רבי חייא, שהאירו כשמש. (לקוטי לוי יצחק, פרשת וישב, עמ' קס)

התלמיד שלמד תורה שלא לשמה, הוא ותורתו נשארו למטה בעולם הזה הגשמי, מדור הקליפות. וכדי לתקנו היה צורך שרבי חייא, שהוא ותורתו מאצילות,

לז (א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוָרִי אָבִיו בְּאֶרֶץ פְּנֵעַן:

א ויתבי יעקב בארעא תותבות אבוהי
בארעא דכנען:

כ"י וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב וגו'. אחר שכתב לך ישובי עשו ותלדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורי, פרש לך ישובי יעקב ותלדותיו בדרך ארצה, כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח: פלוני הוליד את פלוני, וכשבא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשימש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמעצא, הוא משליף את הצרורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר: וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב, הפשטני הזה, נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה: 'אנה יבנס כל הפשתן הזה? הנה פתח אחד משיב לו: 'ניצוץ אחד יוצא מפתח שלך, ששורף את כלו, כך יעקב, ראה כל האלופים הפתוחים למעלה, תמה ואמר: 'מי יכל לכבש את כלן? מה כתיב למשה? 'אלה תלדות יעקב, וכתוב: 'וזהו בית יעקב אש, ובית יוסף להבה ובית עשו לקש', ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כלם, ברש"י יושן). **אבן עזרא**

(ב) אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שִׁבְע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת־אָחִיו בְּצֹאן וְהוּא נָעַר אֶת־בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נָשִׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דִּבְתָּם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם:

ב אליו תולדת יעקב יוסף בר שבע עשר
שנים (כד) הנה רעי עם אחוהי בענא והוא
מרב עם בני בלהה ועם בני זלפה נשי
אבוהי ואיתי יוסף ית דבהון פישא לות
אבוהון:

כ"י אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב. ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב. סבה ראשונה: 'יוסף בן־שבע־עשרה וגו'', על ידי זה, נתגלגלו וירדו למצרים, זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא, להיות 'דבר דבור על אפניו'. ומדרש אגדה דורש: תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים: אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לכן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בבראשית רבה. ועוד נדרש בו: 'וַיֵּשֶׁב', בקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלוה, אמר הקדוש ברוך הוא: 'לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא מבקשים לישב בשלוה בעולם הזה?'. והוא נער. שהיה עושה מעשה נצרות: מתקן בשערו, ממשימש בעניו, כדי שיהיה נראה יפה. אֶת־בְּנֵי בְלָחָה. כלומר, ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותן והוא מקרן. אֶת־דִּבְתָּם רָעָה. כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה, הנה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלן בבני השפחות לקרותן 'עבדים', וחשודים על העריות. ובשלישית לקה: על אבר מן החי: 'וישחטו שעיר עזים' במקירתו ולא אכלוהו חי, ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם 'עבדים': 'לעבד נמפר יוסף', ועל העריות שספר עליהם: 'ותשא אשת אדניו וגו''. **דפתם**. כל לשון דבה פרלי"ץ בלע"ז, כל מה שהיה יכל לדבר בהם רעה, הנה מספר. **דבה**. לשון: (שיר השירים ז) "דובב שפתי ישנים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 177)

קפץ עליו רגזו של יוסף (רש"י לו, ב) לכאורה, איך אפשר לומר שסבת רגזו של יוסף היא רצונו של יעקב לישב בשלוה – וברי ירדתו של יוסף למצרים היתה הכרחית, כדי שתתקנים גלות מצרים. זאת ועוד: יעקב הרי נענש בפרידה מיוסף על שלא כבד את אביו במשך כ"ב שנה. ויש לומר, שכדי לאפשר גלות מצרים ולהעניש את יעקב, די בעצם הפרידה בין יעקב ליוסף, ולא היה צורך שיעקב לא ידע במשך כל התקופה אם בנו חי. ותוספת צער זו (רגזו של יוסף) באה לו מצד רצונו לשבת בשלוה. **אבן עזרא**

(ג) וַיִּשְׂרְאֵל אֶהָב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זִקְנִים הוּא לֹא וַעֲשֵׂה לוֹ בְּתִנֶּת פָּסִים:

ג וישראל רחם ית יוסף מפל בנאיה ארי בר
חכים הוא לא ועבד לא בתנא דפסי:

כ"י בן־זקנים • שנולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם: 'בר חכים הוא לא', כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר

אבן עזרא על התורה

א וישוב. הזכיר שאלופי עשו ישבו בהר שציר, ויעקב ישב בארץ הנבחרת. והשעם אלה תולדות יעקב, אלו המאצות שארעו לו, והמקרים שבאו עליו, מגזרת מה ילד יום: ב והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה.

שיעור יומי ליום ראשון י"ח כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - לז - פרשת וישב

(ד) וַיֵּרָאוּ אֶחָיו פִּי־אֱתָו אָהֵב אֲבִיהֶם מִכָּל־אָחָיו וַיִּשְׁנֹאוּ
 אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם:
 ד-יחזו אחיהי ארי יתה רחם אבהון מכל
 אחיהי וסנו יתה ולא צבן למללא עמה
 לשלם:

(ה) וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלֹם וַיֵּגֶד לְאַחָיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ:

ה וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלֹם וַיֵּגֶד לְאַחָיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ:

עוד סנו יתה :

חֲלוּמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף

בפתרון חלומות פרעה, אָמַר יוֹסֵף "וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוּם אֶל פְּרֵעָה פְּעָמִים, כִּי נִכּוֹן הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹקִים וּמִמָּהֵר הָאֱלֹקִים לַעֲשׂוֹתוֹ". וְהַקְשָׁה בַחֲזוֹנִי, "וְהֵלֵא חֲלוּמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף עֲצָמוֹ נִשְׁנָו, וְלֹא נִתְקַיְּמוּ עַד לְאַחַר עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה?" וְכֵן הִקְשִׁיו גַּם בְּרִיב"א וּבְרִשָׁב"ם. וְתַרְצוּ בְּאוֹפְנִים שְׂוֹנִים.

שְׁנֵי חֲלוּמוֹתָיו שֶׁל פְּרָעָה הָרָאוּ עַל אוֹתוֹ מֵאֲרָע, וּמִמֵּילָא זֶה שְׁנֻשָּׁנָה הַחֲלוֹם פְּעָמִים, הָיוּ סִימָן שֶׁהִמָּאֲרָע יִתְקַם בְּמִהֲרִירוֹת. מֵה־שְּׂאִין־כֵּן חֲלוּמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף, רָמְזוּ לְשְׁנֵי מֵאֲרָעוֹת שְׁנוּנִים. הַחֲלוֹם הָרֵאשׁוֹן בּוֹ הִשְׁתַּחֲוּוּ רַק אֱלֹהִימוֹתֵיהֶם שֶׁל אָחִיו לְאֱלֹמֹת יוֹסֵף, רָמַז לְזֶמֶן בּוֹ הִשְׁבָּטִים בִּלְבַד הִשְׁתַּחֲוּוּ אֶל יוֹסֵף, לִפְנֵי שֶׁהִגִּיעוּ יַעֲקֹב וּבֵיתוֹ לְמִצְרַיִם. וְהַחֲלוֹם הַשֵּׁנִי בּוֹ גַּם הִשְׁמַשׁ וְהִזְרַח (נוֹסֵף לִי"א הַכּוֹכָבִים) הִשְׁתַּחֲוּוּ לְיוֹסֵף, רָמַז לְזֶמֶן שֶׁגַּם יַעֲקֹב וּבְלִהָה הִשְׁתַּחֲוּוּ לְיוֹסֵף. וְעַל־יִפְיָזָה נִמְצָא שֶׁהַחֲלוֹם לֹא נִשְׁנָה פְּעָמִים, אֲלָא הָיוּ שְׁנֵי חֲלוּמוֹת שְׁנוּנִים, וְאֵין כָּאֵן סִימָן שְׂתִּיקִימוֹ בְּמִהֲרִירוֹת.

(1) וְהָיָה אֲנִיחֵנוּ מֵאֱלֹמִים אֱלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה וְהָיָה קָמָה
אֱלֹמָתִי וְגַם־נִצָּבָה וְהָיָה תְּסִינָה אֱלֹמְתֵיכֶם וּתְשַׁתַּחֲוֶינּוּ
לְאֱלֹמָתִי:

(ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־מִשׁוּל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיֹּסֶפוּ עוֹד שְׁנֵי אֲתוֹ עַל־חַלְמָתוֹ וְעַל־דְּבָרָיו:

וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֹהֵי הַמֶּלֶךְ אֵת מִדְּמֵי
לַמֶּמְלָכָה עֲלָנָה אוֹ שׁוֹלֵטָן אֵת סִבִּיר לַמִּשְׁלָט
בְּנָא וְאוֹסִיפוּ עוֹד סָנֹו יְתָהּ עַל חֻלְמוֹהִי וְעַל
פִּתְגָמוֹהִי :

מִן הַחַי, דָּרָשׁ הוּא, כִּי הַכְּתוּב לֹא הִזְכִּיר
מֵאֲחֵיו חוּץ מִבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת:
ג כִּי בֶן זָקָנִים הוּא. כְּמִשְׁמָעוֹ, כִּי הוֹלִידוֹ
וְהוּא בֶן תִּשְׁעִים וְאַחַת שָׁנָה. גַּם בֶּן אֲחִיו
בְּנֵימִין קִרְאוּ וַיִּלֵּד זָקֻנִים, וְאַחֵר אֵלֶּה שְׁנֵיהֶם,
לֹא נוֹלַד לוֹ: פְּסִים כְּנֻת מִרְקָמָת. פְּסִים כְּמוֹ
פֶס, יֵרָא בְּלִשׁוֹן אֲרָמִית:
ד דְּבָרָו. כְּמוֹ דְּבָר לוֹ: לְשָׁלוֹם. אֲפִילוֹ
לְשָׁלוֹם:
ז מֵאֲלֹמִים. מִגִּזְרַת אֱלֹמִים. וְנִמְצָא בְּלִשׁוֹן
נִקְבָּה, נוֹשֵׂא אֲלֻמוֹתָיו: תְּסַבִּינָה. מִפְּעֻלֵּי הַפֶּסֶל.
וְדִגְשׁוֹת הַבִּינָת, לְפִלַע הַבִּינָת:
ח הַמִּלָּךְ תִּמְלִךְ אוֹ מְשׁוֹל תִּמְשָׁל. אֲנַחְנוּ
נִשְׁימָךְ מִלָּךְ, אוֹ אַתָּה תִּמְשָׁל בְּנוֹ בְּחֻקָּה:

שיעור יומי ליום שני י"ט כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לז – פרשת וישב

טווחלם עוד חלמא אחרנא ואשתעי יתה
לאחיה ואמר הא חלמית חלמא עוד והא
שמשא וסהרא וחד עשר כוכבא סגדן לי:

(ט) וַיַּחְלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיִּסְפֹּר אוֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה
חֲלֻמֹּתַי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמַיִשׁ וְהַיָּרִיחַ וְאַחַד עֶשְׂרִי
כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פילקוט' שיחות חלק ג, עמוד 805 – מתוך 'לקראת שבת')

החלוק בין יהודי לאינו יהודי

והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי: (פרשתנו לו, ט)

בפרשתנו מספר אודות ב' חלומות יוסף שהיו דומים זה לזה, וכן בפרשת מקץ מספר אודות ב' החלומות שקלם פרעה.
והחלוק ביניהם: אצל יוסף, בחלום הראשון חלם אודות ה'אלומות' – עניני הארץ, ובחלום השני אודות השמש והכוכבים –
עניני השמים. אמנם אצל פרעה בתחלה חלם אודות ז' הפרות – מין החי, ולאחר מכן חלם אודות ז' שבלים – מין הצומח.
וכאן רואים החלוק בין יהודי לגוי:

יהודי שיך לא רק לעניני הארץ אלא גם לעניני שמים – רוחניות. ואלו הגוי שיך רק לעניני ארץ, ובזה גופא "פוחת והולך" (קדם
מין החי, ולאחר מכן מין הצומח, הפחות ממונ).

ובמספר אודות כ"ק אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש נשמתו-ע"ד, שבעת שבתו במאסר אצל הסובייטים, הנה באחת החקירות, אים
עליו החוקר באמצעות אקדח. ואמר לו כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע: דבר זה יכול להפחיד רק את אלה שיש להם אלילים רבים
ועולם אחד. מה שאין-כן אלה שיש להם א-ל אחד ושני עולמות, אינם מפחדים מדבר כזה.

י ואשתעי לאביהי ולאחיהי וננף בה אביהי
ואמר לה מה חלמא הדין די חלמא
המיתא גייתא אגא ואמך ואחיהך למסגד לך
על ארעא:

(י) וַיִּסְפֹּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחִיו וַיַּגְעֲרֻ בוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ
מַה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הֲבֹא נְבוֹא אֲנִי וְאַחֶיךָ
וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה:

כש"י ויספר אל-אביו ואל-אחיו. לאחר שספר אותו לאחיו, חזר וספרו לאביו בפניהם. ויגער בו. לפי שהיה
מטיל שנאה עליו. ה'בוא נבוא'. והלא אמך כבר מתה? (ב"ב) והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלהה,
שגדלתו כאמו (ב"ב). ורבותינו למדו: מ'כאן: 'שאין חלום בלא דברים בטלים'. ויעקב נתפסן להוציא הדבר מלב
בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו: "הבוא נבוא וגו'", כשם שאי אפשר באמך, כך השאר הוא בטל (ב"ב). אבן עזרא

יא וקנאו בו אחיו ואביו שמר את-הדבר:
פתגמא:

(יא) וַיִּקְנְאוּ בוֹ אָחִיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדָּבָר:

כש"י שמר את-הדבר. היה ממתין ומצפה מתי יבא, וכן: (ישעיה כו) "שמר אֲמִנִים", וכן: (איוב יד) "לא-תִשְׁמַר
על-חטאתי", לא תמתין. אבן עזרא

♦ יום שני י"ט כסלו ♦

יב ואלו אחיהי למרעי ית ענא דאביהון
בשכם:

(יב) וַיֵּלְכוּ אִחָיו לְרַעוֹת אֶת-צֹאן אֲבִיהֶם בְּשֶׁכֶם:

כש"י לרעות את-צאן. נקוד על 'את', שלא הלכו אלא לרעות את עצמן (ב"ב).

יג ואמר ישראל ליוסף הלא אחיך רען
בשכם אתא ואשלחנך לותהון ואמר לה
הא אגא:

(יג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אַחֶיךָ רָעִים בְּשֶׁכֶם
לְכָה וְאַשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְנִי:

כש"י הנני. לשון ענה וזריזות, נודרז למצות אביו, ואף על פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

יא שמר את הדבר. בלבו, וכן שמרו עדותיו,
על הפרוש הנכון:
יג ויאמר לו הנני. אעשה כדברך:

משל שיגער בצרע ויפחד ולא יעלה: אגא
ואמך. על בלהה שפחת אמו שגדלה
אותו:

י ויגער בו אביו. גערה עם ביי"ת דרך
קלון. ובלא ביי"ת לשון השתתה. כמו הנני
גוער לך את הצרע. או הוא על דרך

רש"י ◀ מַעֲמָק הַחֲרוֹן וְהָאֵל הַחֲרוֹן בְּהָרָה, שְׁנָאָמַר: (במדבר ג') "וַיַּעֲלֵה בַּנֶּגֶב וַיָּבֵא עַד הַחֲרוֹן" ? אֵלָּא: (ד"ר) 'מַעֲצָה עֲמָקָה שֶׁל אוֹתוֹ צִדִּיק הַקָּבוֹר בְּהַחֲרוֹן, לְקַיֵּם מָה שְׁנָאָמַר לְאַבְרָהָם בֵּין הַבְּתָרִים: (לעיל טו) "כִּי־גֵר יִהְיֶה וְיִרְעָךְ". וַיָּבֵא שְׂכָמָה • (סוטה יא) מְקוֹם מוֹכֵן לְפָרְעֻנוֹת: שֶׁם קָלְקְלוּ הַשְּׂכָטִים, שֶׁם עָנּוּ אֶת דִּינָהּ, שֶׁם נִחְלָקָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, שְׁנָאָמַר: (מלכים א יב) "וַיֵּלֶךְ רַחֲבֵעַם שְׂכָמָה".

רש"י ◀ וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ • (תנחומא) זֶה גְּבִרְיָאֵל, שְׁנֵאמַר: (דניאל ט) "וְהָאִישׁ גְּבִרְיָאֵל" • אבן עזרא

כ"י • נָסְעוּ מִזֵּדָה • (תחומא) הִסִּיעוּ עֲצָמָן מִן הָאֶחָדָה • גִּלְכָּה דִתְיִנָּה • לְבָקֵשׁ לָךְ נְכָלֵי דְתוֹת, שְׁמִיתוּךְ בָּהֶם. וְלִפִּי פִשּׁוּטוֹ שֵׁם מְקוֹם הוּא, וְאֵין מְקָרָא יוֹצֵא מִיָּד פִּשּׁוּטוֹ. אֲבָן עוֹרָא

רַחֵם יְיָ וְיִתֵּן כִּפּוּר • נִתְמַלְאוּ נַפְשֵׁי וְעַרְמוּמִיּוֹת. אֶת־כְּמוֹ 'אֶת־וְ', 'עֲמוֹ', כְּלוּמָר, אֱלֹהֵינוּ. אֲבָן עֲזָרָא

ז"ש וְנִרְאָה מֶה־יְהוָה חֲלֻמָּתוֹ • אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִקְרָא זֶה אוֹמֵר דְּרָשִׁי, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת כֵּן: הֵם אוֹמְרִים "וְנִהְיֶהגוֹהוּ", וְהַפְתּוֹב מִסֵּיִם: "וְנִרְאָה מֶה־יְהוָה חֲלֻמָּתוֹ", נִרְאָה דְּבַר מִי יָקוּם, אוֹ שְׁלָכֶם אוֹ שְׁלִי. וְאִי אֶפְשָׁר שְׂיֹאמְרוּ הֵם: "וְנִרְאָה מֶה־יְהוָה חֲלֻמָּתוֹ", שֶׁמִּכּוֹן שְׂיִהְיֶהגוֹהוּ, בְּטֵלּוֹ חֲלוּמוֹתָיו.

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיֵּצְאֵהוּ מִידם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנֹו נַפְשׁ:
 כא וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיֵּצְאֵהוּ מִידם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנֹו נַפְשׁ:
 נִכְטְלָהּ נַפְשׁ:
 כ"י לֹא נִכְנֹו נַפְשׁ • מִכַּת נַפְשׁ זֶה הִיא מִיתָה. אֲבָן עֲזָרָה

רש"י ◀ לא נִכְנְנוּ נֶפֶשׁ • מִפֶּת נֶפֶשׁ זוֹ הִיא מִיתָה • אֲבָן עֲזָרָא

אבן עזרא על התורה

טו וימצאֵהוּ אִישׁ. דָּרָךְ הַפֶּשֶׁט, אֶחָד מֵעֹבְרֵי	אָדָם:	נוֹן נָעַר, שִׁפְרוּשׁוֹ מִשְׁתָּרוֹ שְׁרוֹת נָעַר. כִּי לֹא
דָּרָךְ:	יח ויתנבלו. חֲשָׁבוּ מִחֻשְׁבָּה רָעָה. וְכֵן וְאִרְוֹר	הָיָה בַיָּמִים הָהֵם נָעַר. וְכֵן לֹא נִכְנָנוּ מִפֶּת נֶפֶשׁ,
טז אִפֹּה הֵם רֹעִים. אִם תִּדְעַ:	נוֹכַל:	לְהוֹצִיא נֶפֶשׁוֹ:
יז דְּתִינָה. בִּיז'ד. גַּם בְּלֹא יו"ד. וְהַמָּקוֹם	כא לֹא נִכְנָנוּ נֶפֶשׁ. כִּמוֹ וּמִשְׁתָּרוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן	

כב וַיֹּאמֶר לְהוֹן רְאוּבֵן לֹא תוֹשְׁדֹן דָּמָא רְמוּ
יְתָה לְגַבָּא הָדִין דִּי בְּמִדְבָּרָא וִידָא לֹא
תוֹשְׁטוֹן בְּהָ בְּדִיל לְשִׁיזְבָּא יְתָה מִיִּדְהוֹן
לְאַתְבּוּתָה לְוֹת אַבּוּהִי:

(כב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֶל־תִּשְׁכַּחֲדֶם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ
אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וַיֵּד אֶל־תִּשְׁלַחְרֹבוּ לְמַעַן
הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֻ אֶל־אֲבֹיו:

ה"י - לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הַעִידָה עַל רְאוּבֵן שֶׁלֹּא אָמַר זֹאת אֱלָא לְהַצִּיל אוֹתוֹ, שֶׁיֵּבֵא הוּא וְיַעֲלֶנּוּ מִשָּׁם.
אָמַר: 'אֲנִי בְכוֹר וְגָדוֹל שֶׁבְכָלֶן, לֹא יִתְלַה הַסֶּרְחוֹן אֱלָא בִּי'.

♦ יום שלישי כ' כסלו ♦

כג וַהֲוֵה בְּד עַל יוֹסֵף לֹת אַחוּהִי וְאַשְׁלַחוּ
יֵת יוֹסֵף יֵת כְּתוּבָה יֵת כְּתוּבָא דְפָסִי דִּי
עַלּוּהִי:

(כג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אָחָיו וַיִּפְשִׁיטוּ אֶת־יוֹסֵף
אֶת־כְּתָנָתוֹ אֶת־כְּתָנֶת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:

ה"י - אֶת־כְּתָנָתוֹ. זֶה חֲלוּקָה. אֶת־כְּתָנֶת הַפָּסִים. הוּא שֶׁהוֹסִיף לוֹ אָבִיו יוֹתֵר עַל אָחָיו (ב"ר). אֲבָן עוֹרָא

כד וַנִּסְכּוּהִי וַרְמוּ יְתָה לְגַבָּא וְגַבָּא רִיקָא לִית
בְּהָ מְיָא:

(כד) וַיִּקְחֻהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם:

ה"י - וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם. מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַבּוֹר רַק", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁ"אֵין בּוֹ מַיִם", מָה תִּלְמֹד לֹאמַר: "אֵין
בּוֹ מַיִם"? מַיִם אֵין בּוֹ, אָבָל נִחְשִׁים וְעֶקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ (ב"ר. שִׁבְתָּ כב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק כה, עמוד 86 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מלוי מציאות האדם בדברי תורה

וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם: (לז, כד)

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (בבא קמא ז, א. ושם נסמך) "אֵין מַיִם אֱלָא תוֹרָה". וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לֹאמַר בְּדֶרֶךְ הַרְמָז:

כַּאֲשֶׁר נִמְצָא הָאָדָם בְּמַצֵּב שֶׁאֵין בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה "אֵין בּוֹ מַיִם", בְּדֶרֶךְ מַמְיָלָא "נִחְשִׁים וְעֶקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ", כְּלוֹמַר שֶׁאֵין מִצִּיאוֹת שֶׁל
מַמְצָע בֵּין צַד הַקִּדְשָׁה לְצַד הַהֶפְכִי - כְּלוֹמַר שֶׁיִּתְמַלֵּא בּוֹרוֹ בְּדְבָרֵי הַרְשָׁוָה - אֱלָא, בְּרִיקְנוּתוֹ מִדְּבָרֵי תוֹרָה מִתְמַלֵּא בְּדֶרֶךְ מַמְיָלָא
בְּעֵינֵינִים הַהֶפְכִים וְהַמְגָּדִים לְקִדְשָׁה.

וְעַל־דֶּרֶךְ מֵאֲמֹר הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב (צוֹתָא הַרִיב"ש סִימָן עו) עַל הַפִּסּוּק "וְסִרְתָּם וְעַבְדְתָּם": "כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מִפְרִיד אֶת עַצְמוֹ
מִהַשֵּׁם־יִתְבָּרָךְ, מִיָּד הוּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא יֵשׁ דְּבָר מַמְצָע".

כה וַאֲסַחְרוּ לְמִיכַל לְחָמָא וְזָקָפוּ עֵינֵיהוֹן
וַחֲזוּ וְהָא שְׁנִית עֲרַבָּאֵי אֲתִיָּא מִגְּלַעַד
וַגְמִלִּיהוֹן טַעֲיִנִין שַׁעֲף וְקִטָּף וְלִטּוּם אֲזִלִּין
לְאַחְתָּא לְמַצְרַיִם:

(כה) וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וַהֲנֵה אֶרֶחַת
יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגְּלַעַד וַגְּמִלִּיהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וְצָרִי
וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה:

ה"י - אֶרֶחַת. כְּתוּבָה: 'שְׁנִית', עַל שֵׁם הוֹלְכֵי אֶרֶח. וַגְּמִלִּיהֶם נִשְׂאִים וְגו'. לְמָה פָּרַסְם הַכְּתוּב אֶת מִשְׁאֵם?
לְהוֹדִיעַ מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁאֵין דֶּרֶכָן שֶׁל עֲרַבִּים לְשֹׂאֵת אֱלָא גִפְט וְעִטְרָן שְׂרִיחָן רַע, וְלָזֶה נִזְדַּמְנוּ בְּשָׂמִים
שֶׁלֹּא יִזַּק מִרִּיחַ רַע. נִכְאֹת. כָּל כְּנוּסֵי בְּשָׂמִים הַרְבֵּה קְרוִי נִכְאֹת, וְכֵן: (מַלְכִּים ב ט) "וַיִּרְאֵם אֶת כָּל בֵּית נִכְתָּה", מִרְקַחַת
בְּשָׂמִיו, וְאוֹנֵקְלוֹס תִּרְגָּם לְשׁוֹן שַׁעֲנָה. וְצָרִי. שְׂרָף הַנוֹטָף מִעֲצֵי הַקִּטָּף, וְהוּא נִטָּף הַנִּמְנֶה עִם סַמְגֵי הַקִּטְרָת.
וְלֹט. לוֹטִיתָא שְׁמוֹ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה, וְרַבּוּתֵינוּ פִּרְשׁוּ: שְׂרָשׁ עֲשָׂב וּשְׁמוֹ אִשְׁטוּרְלוּזִיא"ה, בְּמִסְכַּת נִדָּה (דף ט). אֲבָן עוֹרָא

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

הוּא פְּרִי אוֹ שְׂמֵן הָאֵילָן שֶׁהוּבָא מִרִּיחוֹ אֶל
מִצְרַיִם, עַל דַּעַת יוֹסֵף בֶּן גּוּרְיוֹן. וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל
אָמַר שֶׁהוּא שְׂרָף וְאַנְחָנוּ נִסְמָךְ עַל דַּעַתוֹ:
וְלֹט. אָמַר הַגָּאֹן שֶׁהוּא הַפְּרִי הַנִּקְרָא בֶּן
בְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעְאֵל כְּתוּסְפָת בִּי"ת, וְאוּלַּי בֶּן
הוּא:

מֹשֶׁה הִכְהֵן ז"ל הַסִּפְרָדִי שֶׁפְּרוּשׁ נִכְאֹת דְּבָר
נִחְמָד. וְכֵן וַיִּרְאֵם אֶת בֵּית נִכְתָּה. כִּי הָיָה
וְהָאֵל"ף יִתְחַלְפוּ, שֶׁהֵם הָאוֹתִיּוֹת הַנּוֹחַ: וְצָרִי.
מִצְאָנוּהוּ בְּמִקְרָא בְּשׂוֹא נָח תַּחַת הַצָּדִי וּבְקִמְצָן
חֲטָף. הַצָּרִי אֵין בְּגִלְעָד. אִם בְּחוּלָם שְׂמֵן וְדָשׁ
וְצָרִי. וְהַגָּאֹן פִּרְשׁ אוֹתוֹ כִּי הוּא הַנֶּעֱשֶׂה
מִשְׂבָּעִים וְחִמְשָׁה עֶקְרִים. וְאַחֲרֵים אָמְרוּ כִּי

כג וַיִּפְשִׁיטוּ. פֻּעַל יוֹצֵא לְשָׁנֵי פְעֻלִים, שֶׁאָמְרוּ
לוֹ שִׁפְשִׁיט אוֹתָהּ בְּעֶצְמוֹ. וְהַכְּתָנָה בְּלִשׁוֹן
הַקֹּדֶשׁ, הַחֲלוּקָה הַדְּבִק לְעוֹר. וְהֵנָּה הַעֲרִימוּהָ
וְהַשְׁלִיכוּהָ עָרוֹם אֶל הַבּוֹר:

כה וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל לֶחֶם. הַתִּשְׁעָה אֲחִים:
אֶרֶחַת יִשְׁמַעְאֵלִים. כַּאֲשֶׁר אָמַר הַמַּרְגָּם,
בְּעִבּוֹר שֶׁהִיא הוֹלְכַת אֶרְחוֹת: נִכְאֹת. אָמַר ר'

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַחִיו מִה־בָּצַע בִּי נַהֲרֹג אֶת־אֲחִינוּ וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ:

כז"י מה-בצע • מה ממון, כתרגומו. וכסינו את-דמו • ונעלים את מיתתו. אבן עזרא

(כו) לָכוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים וְיִדְנֹנוּ אֶל־תְּהִיבֹו בְּיָאֲחִינוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֲחָיו:

כז"י וישמעו • וקבילו מנה, וכל שמיעה שהיא קבלת דברים כגון זה, וכגון: "וישמע יעקב אל אביו", "נעשה ונשמע", מתרגם 'נקבל'. וכל שהוא שמיעת האזן, כגון: "וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן", "ורבקה שמעת", "וישמע ישראל", "שמעתי את תלונת", כלן מתרגם: 'וישמעו, ושמעת, ושמע, שמיע קדמי'. אבן עזרא

(כח) וַיַּעֲבְרוּ אַנְשִׁים מְדִינִים סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לְיִשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרָיִמָּה:

כז"י ויעברו אנשים מדינים • זו היא שיירא אחרת, והודיעה הכתוב שנמכר פעמים הרבה. וימשכו • בני יעקב את יוסף מן הבור, וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים והמדינים למצרים. אבן עזרא

(כט) וַיָּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו:

כז"י וישב ראובן • ובמכירתו לא היה שם, שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. דבר אחר: עסוק היה בשוק ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו.

(ל) וַיָּשֶׁב אֶל־אֲחָיו וַיֹּאמֶר הִילֵד אֵינֶנּוּ וְאֲנִי אֵנָה אֲנִי־בָא: כז"י אנה אני-בא • אנה אברח מצערו של אבא? אבן עזרא

(לא) וַיִּקְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת בָּדָם:

כז"י שער עזים • דמו דומה לשל אדם. הכתנת • זה שמה, וכשהיא דבוקה לתכה אחרת, כגון: "כתנת יוסף", "כתנת פסים", "כתנת בד", נקוד 'כתנת'.

(לב) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצָּאֵנוּ הַכְּרִנָּה הַכֶּתֶנֶת בְּנֵךְ הוּא אִם־לֹא:

(לג) וַיִּפְרֹה וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנֵי חֵיהָ רָעָה אֲכַלְתָּהּ טָרֶף טָרֶף יוֹסֵף:

כז"י ויאמר כתנת בני • היא זו. חיה רעה אכלתהו • נצנצה בו רוח הקדש, (כ"ד) סופו שתתגרה בו אשת פוטיפר.

אבן עזרא על התורה

כז מה בצע. מה תועלת. וקרוב משעם חפץ. כח ויעברו. וכאשר עברו עליהם הישמעאלים הסוחרים, פי המדינים יקראו לישמעאלים. וכן אבן עזרא. אבן עזרא על התורה. אבן עזרא על התורה. אבן עזרא על התורה.

שיעור יומי ליום רביעי כ"א כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לח – פרשת וישב
מג
ולמה לא גלה לו הקדוש ברוך הוא? לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה, ושתפו להקדוש ברוך הוא עמהם,
(תנחומא) אבל יצחק היה יודע שהוא חי, אמר: 'האיך אגלה, והקדוש ברוך הוא אינו רוצה לגלות לו'?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י' עמ' 130)

ושתפו להקב"ה עמהם (רש"י לו, לג) השבטים חששו שאחד מהם יתחרט וילחץ על השאר להתיר את החרם. לכן תלו את החרם בהקב"ה, היינו שלא מתירים אותו אלא כאשר יסכימו לכו בשמים (וזהו שנקט רש"י "עמהם", ולא "בחרם"). ובסופו של דבר גלו את הסוד ליעקב, שכן קבלו סמן משמים שהגיע הזמן לכו: "ראה באספקלריא של קדש שעדין יש לו שבר במצרים, ולא היתה נבואה ממש להודיעו שזה יוסף" (רש"י מקץ מב, א). אחרי סמן זה הלכו לחפש את יוסף, וכשמצאוהו – ספרו ליעקב שהוא חי. **אבן עזרא**

(ד) **ויקרא יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על-בנו ימים רבים:**
לד ובזע יעקב לבושהו ואסר שקא בחרצה ואתאבל על ברה יומין סגיאין:

ה"י ימים רבים • כ"ב שנה, משפרש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר: "יוסף בן-שבע-עשרה שנה וגו'", וכן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השבע ושנים הרעב כשבא יעקב למצרים, הרי כ"ב שנה, כנגד כ"ב שנה שלא קים יעקב כבוד אב ואם: (מגילה יז) כ' שנה שהיה בבית לבן וב' שנים בדרך בשובו מבית לבן: שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית אל, וזהו שאמר ללבן: "זה-לי עשרים שנה בביתך", לי הן, עלי הן וסופי ללקות כנגדן.

(ה) **ויקמו כל-בניו וכל-בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר פי-ארד אל-בני אבלי שאלה ויבך אתו אביו:**
ה"י וכל-בנותיו • רבי יהודה אומר: 'אחיות תאומות נולדו עם כל

שקט ושקט ונשאום'. רבי נחמיה אומר: 'פנעניות היו, אלא מהו "וכל-בנותיו"? פלותיו, שאין אדם נמנע מלקרא לחתנו, בנו, ולכלתו, בתו'. **וימאן להתנחם** • (ב"ר) אין אדם מקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזרה שישתכח מן הלב ולא על החי. **ארד אל-בני** • כמו: 'על בני', והרבה 'אל' משמשין בלשון 'על': (שמואל ב כא) "אל שאול ואל בית הדמים", (שמואל א ד) "אל הלך ארון האלהים, ואל (מות) חמיה ואישה". **אבלי שאלה** • כפשוטו, לשון קבר הוא: 'באבלי אקבר, ולא אתנחם כל ימי'. ומדרשו: גיהנם, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה: אם לא ימות אחד מבני בחיי, מבטח אני שאני רואה גיהנם. **ויבך אתו אביו** • יצחק היה בוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה מתאבל, שהיה יודע שהוא חי. **אבן עזרא**

(ו) **והמרדנים מכרו אתו אל-מצרים לפוטיפר סרים פרעה שר הטבחים:**
לד ומרדנאי זבינו יתה למצרים לפוטיפר רבא דפרעה רב קטולא:

ה"י הטבחים • שוחטי בהמות המלך. **אבן עזרא**

♦ יום רביעי כ"א כסלו ♦

לח (א) ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד-איש עדלמי ושמו חירה:
אוהיה בעדנא ההיא וינחת יהודה מלות אחוהי וסטא עד גברא עדלמא ושמה חירה:

ה"י ויהי בעת ההוא • למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף? ללמד שהורידהו אחיו מגדלתו,

אבן עזרא על התורה

לג טרף טרף. פעל שלא נזכר שם פועלו. וקא בן בעבור הרי"ש שלא ידגש, וכן מרק וישף: **לח ויבך אותו אביו** • קדמונינו דרשוהו על יצחק, ובאמת כי לא מת יצחק עד שהיה לג טרף טרף. ויש אומרים כי הנבואה נסתלקה משניהם בעבור אכלם. ועדותם דבר אלישע: **וכל בנותיו** • בתו ובת בנו: ומלת שאולה. כמו משה. והטעם הקבר. ופה טעה המתרגם לתועים, שתרגם שאולה גיהנם. והנה כי לא שאול תודך. ואציעה שאול הנך. הפך אם אסק שמנים שם אפה. ערום שאול נגדו. ורבים אחרים: **לח שר הטבחים** • תמצא זה הלשון על הרג ועל בשול. ודברי המתרגם ארמי נכונים:

מד שיעור יומי ליום רביעי כ"א כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לח – פרשת וישב
בְּשָׂאוּ בְצֶרֶת אֲבִיהֶם, אָמְרוּ: 'אִתָּה אֲמַרְתָּ לְמַכְרוֹ, אֲלוֹ אֲמַרְתָּ לְהָשִׁיבוּ הָיִינוּ שׁוֹמְעִים לָךְ'. וַיֵּט • מֵאֵת אָחִיו.
עַד אִישׁ עַדְלָמִי • נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ. אֲבָן עֲזָרָא

(ב) וַיֵּרָא־שָׁם יְהוּדָה בֶּת־אִישׁ כְּנַעֲנִי וְשֵׁמוֹ שֹׁעַ וַיִּקְחָהּ
וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:

כ"א • כְּנַעֲנִי • תִּגְרָא (פסחים נ. ב"ר) • אֲבָן עֲזָרָא

(ג) וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ עֶר:
(ד) וַתֵּהָר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן:
(ה) וַתִּסָּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁלָה וְהָיָה
בְּכֹזִיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ:

כ"א • וְהָיָה בְּכֹזִיב • שֵׁם הַמָּקוֹם, וְאוֹמֵר אֲנִי עַל שֵׁם שִׁפְסָקָה מְלֵדָת נִקְרָא 'כֹּזִיב', לְשׁוֹן: (ירמיה טו) "הָיוּ תִהְיֶה לִי כְמוֹ
אֲכֹזֵב", (ישעיה נח) "אֲשֶׁר לֹא יִכְזְבוּ מִיָּמָיו", דָּאָם לֹא בֶן, מָה בָּא לְהוֹדִיעֵנוּ? וּבִכְרָא שְׂחִית רַבָּה רָאִיתִי: "וַתִּקְרָא שְׁמוֹ
שֵׁלָה וְגו'" פֶּסֶקֶת. אֲבָן עֲזָרָא

(ו) וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֶר בְּכוֹרוֹ וְשִׁמְהָ תָמָר:
(ז) וַיְהִי עֶר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמָּתְחוּ יְהוָה:
כ"א • רַע בְּעֵינֵי ה' • פְּרַעְתּוֹ שֶׁל אוֹנָן, מִשְׁחִית זָרְעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּאוֹנָן: "וַיִּמָּת גַּם־אֹתוֹ", כְּמִיתּוֹ שֶׁל עֶר, מִיתָתוֹ שֶׁל
אוֹנָן. וְלָמָּה הָיָה עֶר מִשְׁחִית זָרְעוֹ? כִּדְרִי שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר וַיִּכְחִישׁ יָפִיָּה.

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בָּא אֶל־אִשְׁתִּי אַחִיךָ וַיְבִיֵם אֹתָהּ
וְהִקֵּם זֶרַע לְאַחִיךָ:
כ"א • וְהִקֵּם זֶרַע • הֵבֵן יִקְרָא עַל שֵׁם הַמֵּת. אֲבָן עֲזָרָא

(ט) וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם־בָּא אֶל־אִשְׁתִּי
אָחִיו וַשְׁחַת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נָתַן־זֶרַע לְאָחִיו:
כ"א • וַשְׁחַת אֶרְצָה • דָּשׁ מִבְּפָנִים וְדוֹרָה מִבְּחוּץ (כ"ב) • אֲבָן עֲזָרָא

אֲבָן עֲזָרָא עַל הַתּוֹרָה

הַקָּרָא הַיְכֹסֶם. וְהָיוּ בָּא אֶל אִשְׁתִּי אַחִיךָ.
וּבְכַפְשֵׁת כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּיו, אֲעָרִיךָ מַעֲט
אִם הֵשֵׁם יִצְרָאִיךָ יָמִי עַד הַגִּיעִי שָׁם:
ט כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה הַזֶּרַע. לֹא יִקְרָא בְּשֵׁמוֹ.
כְּטַעַם וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד: וַשְׁחַת אֶרְצָה.
הָיָה מִשְׁחִית זֶרַע הַקָּרִי, וְשׁוֹפֵף לַחֲוִץ בְּאָרֶץ.
וְאֵתֵמָּה מִכֵּן תָּמִים הַמִּנְחָה שֶׁפָּרַשׁ וַשְׁחַת
אֶרְצָה שֶׁעָשָׂה לָהּ שֵׁלָה כְּדָרְךָ הַנָּשִׁים בְּעֹבֵר
שֵׁלָה תִּהְיֶה, וְהָיָה שְׁחַת הַקָּרִי שֵׁלָה, כִּי עָלִיו
הָיָה יוֹשֶׁבֶת בְּאָרֶץ. וְהָיָה פְּרוֹשׁ שְׁנֵעוֹן. וְחִלְלָה
חִלְלָה לְהַתְנַאֵל זֶרַע הַקָּרִי בְּטוֹפֵף הַטּוֹפֵף:
נָתַן זֶרַע. כְּמוֹ הַשֵּׁלָה:

יִמָּצָא פָחוֹת מִ"ב שָׁנָה. וְעוֹד וַיִּרְבּוּ הַנָּשִׁים,
גַּם הִתְרַת תָּמָר הוֹלִידָה כְּרִץ וְהוּא בָּא אֶל
מִצְרִים, וְגַם לוֹ שְׁנֵי בָנִים. וְאֵל יִקְשֶׁה עָלֶיךָ
דְּבַר בְּצִלְאֵל, כִּי בְּגַעְתִּי אֶל מִקְוָמוֹ אֶפְרָשְׁנוּ:
ב אִישׁ כְּנַעֲנִי. יֵשׁ אוֹמְרִים סוֹחֵר. כְּמוֹ כְּנַעֲנִי
בְּדָד מֵאוֹנָן מְרֻמָּה, וְעַם תּוֹסֵפוֹת יו"ד וְלֹא
יְהִיָּה כְּנַעֲנִי עוֹד. וְיִתְכַּן לְהִיּוֹת כְּמִשְׁמַעוֹ.
וְחִכְמִינוּ ז"ל אָמְרוּ כִּי וַיִּרְדַּ הַיּוֹדָה שְׁיִרְד
מִגְדֵּלָתוֹ. וְהָיָה דְרָךְ דָּרֵשׁ כִּי הֵבֵא מִפֶּאֶת צִפּוֹן
שֶׁל עוֹלָם, לְדְרוֹמוֹ הוּא יוֹרֵד. וְאֲנָשִׁי הַמִּתְחַקֵּר
כִּינּוּ כִּי זֶה אֵמֶת:
ה בְּכֹזִיב. שֵׁם מָקוֹם:
ח וַיְבִיֵם אוֹתָהּ. טָעַמוֹ אַחֵר שֶׁאֵתָּה יְבָמָה,

א וַיְהִי בַעַת הַהוּא. אֵין זֹאת הַעֵת כְּאֲשֶׁר
נִמְכַּר יוֹסֵף, וְכָן קָדָם הַמִּכְרוֹ. וְכַמּוֹהוּ מִשָּׁם
נִסְעוּ הַגְּדָגָה. בַּעַת הַהוּא הַבְּדִיל ה' אֶת שֶׁבֶט
הַלְוִי. וְשֶׁבֶט הַלְוִי נִבְחַר בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית וְנִסְעוּ
אֶל גְּדָג בְּשָׁנָה הָאַרְבָּעִים, וּבְמִקְוָמוֹ אֶפְרָשְׁנוּ.
וְלָמָּה הִזְכִּיר הַכְּתוּב זֹאת הַפְּרִשָּׁה בְּמָקוֹם הַזֶּה,
וְהָיָה רָאִי לְהִיּוֹת אַחֵר וְהַמְדָּנִים מְכֻרֵי אוֹתוֹ,
פְּרִשְׁת יוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרָיִם לְהַפְרִישׁ בֵּין
מַעֲשֵׂה יוֹסֵף בְּדִבְרֵי אִשְׁתִּי אֲדוֹנָיו לְמַעֲשֵׂה אָחִיו.
וְהַזְכָּרְתִּי לְפִרּוֹשׁ הַזֶּה בְּעֹבֵר שְׁאִין מִיּוֹם
שֶׁנִּמְכַּר יוֹסֵף עַד יוֹם דִּרְת אַבְרָהָם בְּמִצְרַיִם
לְכַנֵּי הַיּוֹדָה, וְגַדֵּל עַד שֶׁהָיָה לוֹ זֶרַע, וְהָיָה לָהּ

שיעור יומי ליום רביעי כ"א כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לח – פרשת וישב

וַיֵּרַע בְּעֵינָי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמַת גַּם־אֹתוֹ: (י) וּבְאִישׁ קָדָם יְיָ דִּי עֶבֶד וְאַמִּית אֶף יָתָה:

וַיֹּאמֶר יְהוָה לְתָמָר בְּלָתוֹ שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית־אָבִיךָ עַד־יִגְדַּל שְׁלָה בְנִי כִּי אֲמֹר פְּנִימוֹת גַּם־הוּא בְּאָחוּי וּתְלַךְ תָּמָר וּתֵשֵׁב בֵּית אָבִיהָ: (יא) וַאֲמַר יְהוָה לְתָמָר בְּלָתוֹ שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית־אָבִיךָ בֵּית אָבִיךָ עַד דְּרָבָא שְׁלָה בְּרִי אָרִי אֲמַר דְּלָמָא מָוֹת אֶף הוּא בְּאָחֵהִי וְאַזְלַת תָּמָר וַיִּתֵּיבַת בֵּית אָבִיהָ:

רש"י • כי אמר וגו' • כלומר, דוחה היה אותה בקש, שלא היה בדעתו להשיאה לו. כי אמר פְּנִימוֹת • מחזקת היא זו שִׁימוֹתוֹ אֲנָשִׁיָּה (יבמות לד) • אבן עזרא

וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמַת בַּת־שׁוּעַ אִשְׁת־יְהוָה וַיִּנָּחַם יְהוָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֶאֱנוּ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ הָעֶדְלָמִי תִמְנָתָה: (יב) יב וסגיא יומיא ומתת בת שוע אשת יהודה ואתנחם יהודה וסליק על גזזי ענה הוא וחירה רחמה עדלמאה לתמנת:

רש"י • וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֶאֱנוּ • ויעל תמנתה לעמד על גזזי צאנו • אבן עזרא

וַיִּגֶד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חֲמִיד עָלָה תִמְנָתָה לָגוֹ צֶאֱנוּ: (יג) וַיִּגֶד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חֲמִיד עָלָה תִמְנָתָה לָגוֹ צֶאֱנוּ: (יג) יג ואתחנא לתמר למימר הא חמייד סלק לתמנת למיגז ענה: רש"י • עָלָה תִמְנָתָה • ובשמשון הוא אומר: (שופטים יד) "וַיִּרֶד שְׁמִשׁוֹן וְגו'", תמנתה בשפוע הָהָר הִיָּה יוֹשֶׁבֶת: עולין לה מכאן, ויורדין לה מכאן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי־שיחות חלק י, עמוד 122 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

עליה וירידה בעבודת ה'

הנה חמיד עליה תמנתה: (לח, יג)

בשמשון הוא אומר וַיִּרֶד שְׁמִשׁוֹן גו' תמנתה, בשפוע הָהָר הִיָּה יוֹשֶׁבֶת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן (לח, יג. ובפירוש רש"י) יש לבאר זה בדרך הדרוש: כאשר אדם מטפס ועולה בהר, אי־אפשר לו לנוח ולעמוד במקומו אפילו לרגע אחד. כי מכיון שההר הוא בשפוע, הרי אם יפסיק, עלול הוא לפול ולהסתכן חס־ושלום.

וכמו כן הוא בעבודת האדם לקונו - "מי יעלה בהר ה'", שאי־אפשר לאדם להסתפק במצבו ולנוח לרגע מעלייתו בקדש, כי בכל זמן ועת הרי הוא נמצא "בשפוע ההר" ואם ינוח לרגע מעלייתו, עלול הוא ליפול ולבוא לידי "ירידה" חס־ושלום. וזה רמזו הפתוח בזה שאצל "תמנה", ד"בשפוע ההר היתה יושבת", לא פתוח לשון ישיבה ועמידה, אלא לשונות של עליה וירידה, כי "בשפוע ההר" גם עמידה במקומו ירידה היא. ובכל מצב שבו נמצא האדם, הרי הוא או בירידה או בעליה.

וַתִּסֹּר בְּגָדֶיהָ אֶלְמָנוּתָהּ מֵעֲלֶיהָ וַתִּכְסֶּה בְּצַעֲרָהּ וַתִּתְעַלֶּף וַתֵּשֵׁב בַּפֶּתַח עֵינָיִם אֲשֶׁר עַל־דֶּרֶךְ תִּמְנָתָה כִּי רָאָתָה כִּי־יִגְדַּל שְׁלָה וְהוּא לֹא־נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה: (יד) יד ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעירה ותתעלף ותשב בפתח עינים אשר על־דרך תמנתה כי ראתה כי־יגדל שלה והוא לא־נתנה לו לאשה:

רש"י • וַתִּתְעַלֶּף • כסתה פניה שלא יכיר בה. וַתֵּשֵׁב בַּפֶּתַח עֵינָיִם • בפתיחת עינים, בפרשת דרכים שעל דרך תמנתה. וַיִּתְּנוּ דְרָשׁוּ: (סוטה ט) בפתחו של אברהם אבינו, שכל עינים מצפות לראותו. כי רָאָתָה כִּי־יִגְדַּל שְׁלָה וגו' • לפיכך הפקירה עצמה אצל יהודה, שהיתה מתאנה להעמיד ממנו בנים. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

יא שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית אָבִיךָ. בחסרון בי"ת קדם בי"ת, כמו הנמצא בית ה': יב וַיִּנָּחַם יְהוָה. פרוש, אחר שקבל תנחומין, עלה: על גזזי צאנו. על תחת אל: יא שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית אָבִיךָ. פעל יוצא וטעמו ותכס עצמה: יב וַיִּנָּחַם יְהוָה. טעמו שהסתירה פניה. וכן וַתִּתְעַלֶּף, הסתיר פניו בכגיו. וקרוב מהם מעלפת ספירים: בפתח עינים. שם מקום. ויש אומרים כי שני מעינות מים היו בדרך, ויש להם כדמות פתח, ומשם יעבר יהודה בשוכו אל מקומו:

טו וַחֲזָאָה יְהוּדָה וַחֲשָׁבָה כְּנַפְקַת בְּרָא אֲרִי
כְּסִיאת אִפְהָא :

(טז) וַיֵּשֶׁת אֵלֶיהָ אֶל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הִבֶּהֱנָא אָבוֹא אֵלֶיךָ כִּי
לֹא יָדַע כִּי כָלְתָהּ הוּא וַתֹּאמֶר מַה־תַּתֵּן־לִי כִּי תָבוֹא
אֵלַי:

(י) וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲשַׁלַּח גְּדֵי-עִזִּים מִן-הָעֵאֶן וּבְתֹאמֶר
אִם-תִּתֶּן עֲרֹבֹן עַד שְׁלַחְךָ:
כִּשְׁׁׁ עֲרֹבֹן • מִשְׁכּוֹן.

כִּי יֵלֶךְ חֶמְדָּךְ וּפְתִילֶךְ • עֲזָקְתְּךָ וְשׁוֹשְׁפֶךָ טַבַּעַת שְׁאֵתָה חֹתָם בָּהּ, וְשִׁמְלֶתְךָ שְׁאֵתָה מִתְכַּסֶּה בָּהּ. וַתֵּהָר לֹ • גְבוּרִים כִּיּוֹצֵא בּוֹ, צַדִּיקִים כִּיּוֹצֵא בּוֹ.

טבעת שאתה חותם בה ושְׁמֹלֶתךָ שאתה מתכסה בה (רש"י לח, יח) תִּמְרָה רָצְתָה לְהִבְטִיחַ שְׂיִהְיֶה יַעֲמִיד בְּדַבּוּרוֹ. לָכֵן לֹא בִקְשָׁה מִמֶּנּוּ טִבְעַת וְשְׁמֹלֶה סָתָם, שֶׁהֵם חֲפָצִים נִפְזִים, אֲלָא אֶת חוֹתָמוֹ הַמֵּיחָד וְאֶת בְּגָדוֹ הַמֵּיחָד (שְׁלִבֵּשׁ לְאוֹת חֲשִׁיבוֹת) - "**שאתה חותם בה . . שאתה מתכסה בה**". **אבן עזרא**

(כ) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־גְּדֵי הָעִזִּים בִּיד רָעָהוּ הַעֲדֵלְמִי
לִקְחַת הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצֵּאָהָ:

כא וַיִּשְׁאַל אֶת־אֲנָשֵׁי מִקְמֹהּ לֵאמֹר אֵיךְ הִקְדָּשָׁה הוּא בַעֲיָנִים עַל־הַדָּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־הִיטָה בָּזֶה קִדְּשָׁה: כֹּה"ו הקדשה • מקדשת ומזמנת לזנות.

שיעור יומי ליום רביעי כ"א כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לח – פרשת וישב
 (כב) וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצְאָתִיהָ וְגַם אֲנָשִׁי
 הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הִיתָה בָּזֶה קִדְשָׁהּ:

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח־לָהּ פֶּן נִהְיָ לְבוֹז הִנֵּה שְׁלַחְתִּי
 הַגָּדִי הִנֵּה וְאַתָּה לֹא מִצְאָתָהּ:

כ"ג"י תִּקַּח־לָהּ • יִהְיֶה שְׁלָהּ מִזֶּה שְׂבִידָהּ • פֶּן נִהְיָ לְבוֹז • אִם תִּבְקֶשְׁנָה עוֹד יִתְפָּרֵס הַדָּבָר וַיִּהְיֶה גָּנָאִי, כִּי מִה
 עָלִי לַעֲשׂוֹת עוֹד לְאַמֵּת דְּבָרִי • הִנֵּה שְׁלַחְתִּי הַגָּדִי הִנֵּה • לִפִּי שָׂרָמָה יְהוּדָה אֶת אָבִיו בַּגָּדִי עֲזִים שֶׁהִטְבִּיל כְּתָנָת
 יוֹסֵף בְּדָמּוֹ, רְמוּהוּ גַם אוֹתוֹ בַּגָּדִי עֲזִים (כ"ד) • אבן עזרא

(כד) וַיְהִי כִּמְשָׁלֶשׁ חֳדָשִׁים וַיַּגֵּד לַיהוּדָה לֵאמֹר זָנְתָה
 תִּמְרָךְ בְּלִתְךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזִנוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיָּאוּהָ
 וְתִשְׂרָף:

כ"ד"י כִּמְשָׁלֶשׁ חֳדָשִׁים • (נדח כג) רָבוּ שֶׁל רֹאשׁוֹן וְרָבוּ שֶׁל אַחֲרוֹן וְאַמְצָעֵי שָׁלֵם, וְלִשׁוֹן "כִּמְשָׁלֶשׁ חֳדָשִׁים", כִּהְשַׁתְּלֵשׁ
 הַחֳדָשִׁים, כְּמוֹ: (אסתר ט) "וּמְשָׁלוֹת מְנוּת", "מְשָׁלֶת יָדָם", וְכֵן תִּרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס: 'כְּתָלִיתוֹת יִרְחָא'. הָרָה לְזִנוּנִים •
 שֵׁם דָּבָר: מַעֲבָרָת, כְּמוֹ "אִשָּׁה הָרָה", וְכְמוֹ: "בָּרָה בַּחֲמָה". וְתִשְׂרָף • אָמַר אֶפְרַיִם מִקְשָׁא מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר:
 בָּתּוֹ שֶׁל שֵׁם הִיתָה, שֶׁהוּא כֶּהֱן, לְפִיכָךְ דְּנוּהָ בִּשְׂרָפָה • אבן עזרא

(כה) הוּא מוֹצֵאת וְהִיא שְׁלַחַה אֶל־חַמְיָהּ לֵאמֹר לֹאִישׁ
 אֲשֶׁר־אֵלֶּה לוֹ אֲנֹכִי הָרָה וְהִיא מְרִיבָה לְמִי הַחֲתָמָת
 וְהַפְתִּילִים וְהַמַּטָּה הָאֵלֶּה:

כ"ה"י הוּא מוֹצֵאת • לִישְׂרָף • וְהִיא שְׁלַחַה אֶל־חַמְיָה • לֹא רָצְתָה לְהִלָּבִין פָּנֶיהָ וְלִזְמֹר: 'מִמֶּךָ אֲנִי מַעֲבָרָת', אֵלֶּה
 "לֹאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ", אָמְרָה: 'אִם יוֹדָה מַעֲצָמוֹ, יוֹדָה, וְאִם לֹא, יִשְׂרָפוּנִי וְאֵל אֶלְבִּין פָּנֶיהָ'. מִכָּאן אָמְרוּ: 'נֹחַ
 לוֹ לְאָדָם שֶׁפִּילּוּהוּ לְכַבֵּשׁ הָאֵשׁ וְאֵל זִלְבִּין פָּנֶיהָ חִבְרוּ בְּרָבִים'. הַפְּרִיָּא • אֵין 'נָא' אֵלֶּה לִּשׁוֹן בְּקִשָּׁה: 'הַפְּרִיָּא
 בּוֹרָאךְ וְאֵל תֹּאבֵד שְׁלֵשׁ נִפְשׁוֹת'. אבן עזרא

(כו) וַיִּכָּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נָתַתִּיהָ
 לְשָׁלָה בְּנִי וְלֹא־יִסָּף עוֹד לְרַעְתָּהּ:

כ"ו"י צִדְקָה • בְּדְבָרֶיהָ • מִמֶּנִּי • הִיא מַעֲבָרָת • וּרְבוּתִינוּ וְזִכְרוֹנָם לְבִרְכָּה דָּרָשׁוּ שִׁינְאָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: 'מִמֶּנִּי וּמֵאֵתִי
 יֵצְאוּ הַדְּבָרִים, לִפִּי שֶׁהִיתָה צְנוּעָה בְּבֵית חַמְיָה, גְּזֻרְתִּי שִׁינְאָה מִמֶּנָּה מְלָכִים, וּמִשְׁבֵּט יְהוּדָה גְּזֻרְתִּי לְהַעֲמִיד מְלָכִים
 בְּיִשְׂרָאֵל'. כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נָתַתִּיהָ • כִּי בְדִין עֲשֵׂתָה עַל אֲשֶׁר לֹא נָתַתִּיהָ לְשָׁלָה בְּנִי • וְלֹא־יִסָּף עוֹד • יֵשׁ אוֹמְרִים:
 'לֹא הוֹסִיף', וְיֵשׁ אוֹמְרִים: 'לֹא פָסַק', וְחִבְרוּ גַבִּי אֶלְדָּד וּמִידָד: "וְלֹא יָסְפוּ", וּמִתְרַגְּמִינָן: 'וְלֹא פָסְקוּ'. אבן עזרא

(כז) וַיְהִי בַּעַת לְדִתָּהּ וְהִנֵּה תְאוּמִים בְּבִטְנָהּ:

כ"ז"י בַּעַת לְדִתָּהּ • וּבְרִבְקָה הוּא אוֹמֵר: "וַיִּמְלֹאוּ יָמֶיהָ לִלְדֹת", לְהֵלֵן לְמֵלָאִים, וְכָאן לְחִסְרִים • וְהִנֵּה תְאוּמִים •
 מֵלָא, וְלֵהֵלֵן: "תּוּמִים", חִסֵּר. לִפִּי שֶׁהָאֶחָד רָשַׁע, אֲבָל אֵלּוּ שְׁנֵיהֶם צְדִיקִים.

אבן עזרא על התורה

כג תִּקַּח לָהּ • עֹזֵב אוֹתָהּ וְתִקַּח הַעֲרֹבֹן: פֶּן
 נִהְיָ לְבוֹז • לְלַעַג שְׁנֵתֵי חוֹתָם וּפְתִיל וּמַטָּה •
 עֲרֹבֹן עַל דְּבָר קָל כְּזֶה: וְאֵי הִנֵּה שְׁלַחְתִּי
 אֶת הַגָּדִי הִנֵּה וְאַתָּה לֹא מִצְאָתָהּ • וְהָאֵת
 זאת, לילי הָעֶלֶם הָאֵלֶּךָ מְשַׁפֵּטָה:
 כו כִּי עַל כֵּן לֹא נָתַתִּיהָ • כְּמוֹ כִּי עַל כֵּן רִאֲתִי
 פָּנֶיהָ • כְּטַעַם חֲכָמֵינוּ הוֹאִיל וְלֹא נָתַתִּיהָ • אוֹ טַעַמֹּ
 עֲשֵׂתָה כֵּן כִּי לֹא נָתַתִּיהָ: לְרַעְתָּהּ • לְשִׁכְבַּ עִמָּה:

כד כִּי מִשְׁלֵשׁ חֳדָשִׁים • בְּתוֹסֶפֶת מ"ם, קָדָם
 שְׁלֵשׁ • וּבְכָתוּבִים בְּתוֹסֶפֶת מ"ם אַחֵר שְׁלֵשׁ:
 כה הִיא מוֹצֵאת • הִנֵּה רָאוּי לְהִיּוֹת כְּמוֹ מוֹדַעַת

(בח) וַיְהִי בַלֵּילָהּ וַיִּתֵּן יְדֹ וַתִּקַּח הַמּוֹלֶדֶת וַתִּקְשֹׁר עַל־יָדָיו
שְׁנֵי לְאָמֹר זֶה יֵצֵא רֵאשֹׁנָה:

כ"י"א וַיִּתֵּן יְדֹ • הוציא האחד ידו לחוץ, ולאחר שקשרה על ידו השני, החזירה. אבן עזרא

(כט) וַיְהִי • כְּמָשִׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אָחִיו וְהָאֹמֶר מִהַפְּרָצָה
עַל־יָד פֶּרִיץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרִיץ:

כ"י"ב פֶּרֶצַת • חִזְקָה עַל־יָד חִזָּק. אבן עזרא

(ל) וְאַחֲרָיִם יֵצֵא אָחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח:

כ"י"ג אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשְּׁנִי • אַרְבַּע יָדוֹת כְּתוּבוֹת כָּאֵן כְּגַד אַרְבַּעַת חֲרָמִים שְׁמַעַל עָכָן שִׁינָא מְמַנִּי, וַיֵּשׁ אֲמָרִים:
כְּגַד ד' דְּבָרִים שְׁלֵקַח: אֲדָרַת שְׁנָעַר, וְשִׁתִּי חֲתִיכוֹת כֶּסֶף שֶׁל מֵאֲתִים שְׁקָלִים וּלְשׁוֹן זָהָב (כ"ד). וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח •
עַל שֵׁם זְרִיחַת מְרִאֵת הַשְּׁנִי.

♦ יום חמישי כ"ב כסלו ♦

לט (א) וַיּוֹסֶף הוֹרֵד מִצְרֵימָה וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפָר סֵרִיס פְּרָעָה
שֶׁר הַטְּבָחִים אִישׁ מִצְרִי מִיַּד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ
שְׁמָה:

כ"י"ד וַיּוֹסֶף הוֹרֵד • חוֹזֵר לַעֲנֹן רֵאשׁוֹן, אֲלָא שֶׁהַפְּסִיק בּוֹ כְּדֵי לְסַמֵּךְ יְרִידָתוֹ שֶׁל יְהוּדָה לְמִכְרָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, לומר
לֶךְ שֶׁבִשְׁבִּילֹ הוֹרִידוּהוּ מִגְדֵּלְתוֹ. ועוד, כְּדֵי לְסַמֵּךְ מַעֲשֵׂה אִשְׁתּוֹ שֶׁל פּוֹטִיפָר לְמַעֲשֵׂה תָמָר, לומר לֶךְ, מֵה זֶה
לְשֵׁם שְׁמִים, אֵף זֶה לְשֵׁם שְׁמִים, שֶׁרָאָתָה בְּאֶצְטְרוּלוֹגִין שְׁלָה שְׁעִתִּידָה לְהַעֲמִיד בָּנִים מִמֶּנּוּ, וְאֵינָה יוֹדַעַת אִם
מִמֶּנָּה אִם מִבִּתָּהּ.

(ב) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו
הַמִּצְרִי:

(ג) וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה
מִצְלִיחַ בְּיָדוֹ:

כ"י"ה כִּי ה' אִתּוֹ • שֵׁם שְׁמִים שְׁגוּר בְּפִיו (כ"ה).

(ד) וַיִּמָּצֵא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת אֹתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ
וְכָל־יִשְׁלֹוֹ נָתַן בְּיָדוֹ:

כ"י"ו וְכָל־יִשְׁלֹוֹ • הָרִי לְשׁוֹן קָצֵר, חֶסֶר 'אֲשֶׁר'.

אבן עזרא על התורה

מה פרצת כמשמעו רק על־יָד פֶּרִיץ. מוגרש
ויפרץ לרב:

כט מה פרצת. כאדם שיפרץ גדר ויצא ממנו,
והנה יש על־יָד משפט זה הפרץ. ואחרים
אמרו שהוא כמו ופרצת. והגאון אמר, כי

כח ויתן יד. האחד מהם, ולא נזכר שמו כי
עוד לא נקרא. גם אלה במעשה פלא שנקבעו
השליחות יחד, והשיב זה ידו ויצא אחיו:

הַיְהוָה מַעֲדֵן דְּמִי יְתֵה בְּבִיתָהּ וְעַל כָּל דֵּי
אֵית לָהּ וּבְרִיךְ יְיָ יֵת בֵּית מִצְרָאָה בְּדִיל יוֹסֵף
וְהָיָה בְּרַפְתָּא דִּי בְּכָל דֵּי אֵית לָהּ בְּבִיתָא
וּבְחֻקָּלָא:

וּשְׂבַק כָּל דֵּי לָהּ בֵּידָא דִּיּוֹסֵף וְלֹא יָדַע
עֲמָה מַדְעָם אֱלֹהִין לְחַמָּא דֵּי הוּא אָכַל
וְהָיָה יוֹסֵף שְׂפִיר בְּרִיָּא וְיָאִי בְּחֻזָּא:

(ה) וַיְהִי מֵאִזְּ הַפָּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כֵּן לֹא־אָשַׁר יִשְׁלֹו
וּבִרְךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְלַל יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְפַת יְהוָה
בְּכָל־אֲשֶׁר יִשְׁלֹו בְּבֵית וּבְשָׂדֶה:

(ו) וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד־יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה כִּי
אִם־הִלָּחֵם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכַל וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵר וַיִּפֶּה
מִרְאָה:

כ"ג"ו וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה • לֹא הָיָה נוֹתֵן לְבֹו לְכָלוֹם • כִּי אִם־הִלָּחֵם • הָיָא אֲשֶׁתּוֹ, אֶלָּא שְׂדֵבֵר בְּלִשׁוֹן נִקְיָה •
וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵר • כִּינֵן שְׂרָאָה עֲצָמוֹ מוֹשֵׁל, הִתְחִיל אוֹכַל וְשׁוֹתָהּ וּמִסְלָסֵל בְּשַׁעְרֹו. (כ"ד) אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא: 'אֲבִיד מִתְאַבֵּל, וְאַתָּה מִסְלָסֵל בְּשַׁעְרֶךָ? אֲנִי מִגְרָה בְּךָ אֶת הַדָּב', מִיָּד: אֲבָן עוֹרָא

♦ יום שישי כ"ג כסלו ♦

וַיְהוָה בְּתֵר פִּתְגָמָא הָאֵלִין וְזִקְפָת אֶתֶּת
רְבוּנָה יֵת עֵינָהָ לְיוֹסֵף וְאַמְרָת שְׂכִיב עִמִּי:

ח וְסָרִיב וְאַמַּר לֹות אֶתֶת רְבוּנָה הָא רְבוּנִי
לֹא יָדַע עִמִּי מָה דְּבִיתָא וְכָל דֵּי אֵית לָהּ
מִסַּר בִּידֵי:

ט לִיתְהוּי רַב בְּבִיתָא הַדִּין מִנִּי וְלֹא מִנַּע מִנִּי
מַדְעָם אֱלֹהִין יִתִּיד בְּדִיל אֶת אֶתְהָא וְאַכְדִּין
אֶעֱבִיד בִּישְׁמָא רַבְמָא הָדָא וְאַחֹב קָדָם יְיָ:

(ז) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת־
עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכַבְהָ עִמִּי:

כ"ג"ו וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו וְגו' • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אַחֲרֵי", סְמוּךְ •

(ח) וַיִּמָּאֵן • וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁת־אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אֹתִי
מִה־בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר־יִשְׁלֹו נָתַן בְּיָדִי:

(ט) אֵינְנִי גָדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חָשַׁךְ מִמֶּנִּי מֵאֻמָּה
כִּי אִם־אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִידָּךְ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה
הַגְדֵּלָה הַזֹּאת וְחֻטְאֹתִי לֵאלֹהִים:

כ"ג"ו וְחֻטְאֹתִי לֵאלֹהִים • בְּנִי נַח נִצְטוּר עַל הַעֲרִיזוֹת •

י וַיְהוָה כַּד מַלְלִילַת עִם יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא
קָבִיל מִנָּה לְמִשְׁכַּב לֹותָהּ לְמַהוּי עֲמָה:

(י) וַיְהִי בְּדַבְרָהּ אֶל־יוֹסֵף יוֹם • יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשֹׁכֵב
אֶצְלָהּ לַהֲיוֹת עִמָּה:

כ"ג"ו לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ • אֶפְלוּ בְּלֹא תִשְׁמִישׁ • לַהֲיוֹת עִמָּה • לְעוֹלָם הַבָּא • אֲבָן עוֹרָא

יא וַיְהוָה בְּיוֹמָא הַדִּין וְעַל לְבִיתָא לְמַבְדֵּק
בְּכַתְּבֵי חֲשָׁבְנָה וְלִית אֲנָשׁ מֵאֲנָשֵׁי בֵיתָא
תִּמְנָן בְּבִיתָא:

(יא) וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ וַאֲיִן
אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית שָׁם בְּבֵית:

כ"ג"ו וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה • כְּלוּמַר: 'וַיְהִי בְּאֲשֶׁר הִגִּיעַ יוֹם מִיָּחָד' (תַּנְחוּמָא) יוֹם צְחוּק, יוֹם אִיד שְׁלֵהֶם, שְׁהִלְכוּ בְּלֹם
לְבֵית עֲבוּדַת אֱלִילִים, אֲמָרָה: 'אֵין לִי יוֹם הַגּוֹן לְהִזְקֵק לְיוֹסֵף כִּהְיוֹם הַזֶּה', אֲמָרָה לָהֶם: 'חוֹלָה אֲנִי וְאֵינִי וְכָלֶה
לִילֶךְ'. לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ • רַב וּשְׂמוּאֵל, חַד אָמַר: 'מְלָאכְתּוֹ מְמִשׁ', וְחַד אָמַר: 'לַעֲשׂוֹת צָרְכּוֹ עִמָּה אֶלָּא שְׁנִנְיָאִית
לוֹ דְּמוֹת דִּיּוֹקְנֹו שֶׁל אָבִיו וְכוּ'', כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף לז) •

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

הַבֵּיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי: וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה תָּאֵר •
כְּאֻמָּה:

י לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ • אֶפְלוּ לְשֹׁכֵב בְּמָקוֹם קְרוֹב
מִמֶּנָּה: אוֹ לַהֲיוֹת עִמָּה • לְדַבֵּר שִׁיחוֹת:

הִלָּחֵם שְׁלֹא הָיָה אֶפְלוּ נִוְגַע בּוֹ, בְּעֲבוּר
הַיּוֹת עֲבָרִי • כִּי הִנֵּה מִפְּרִשׁ כִּי לֹא יוֹכְלוּ
הַמִּצְרִים לְאַכֵּל אֶת הַעֲבָרִים לָחֵם • כִּי פוֹטִיפַר
יָדַע שִׂיּוֹסֵף עֲבָרִי הוּא, וְכֵן אֲשֶׁתּוֹ אוֹמְרָת רָאוּ

ו לֹא יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה כִּי אִם הִלָּחֵם •
יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּנִי לְשִׁכִּיבַת אֲשֶׁתּוֹ, וְזֶה
רְחוּק • וְעוֹד כִּי אֲדֹנִי יוֹסֵף סָרִיס הָיָה • וְהִנְכוֹן
בְּעֵינָי, שְׂכָל אֲשֶׁר לוֹ הָיָה בְּיָדוֹ, חוּץ מִן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 10)

מלאכתו ממש . . לעשות צרכיו עמה (רש"י לט, יא) רב היה מדקדק בהוראת אסור והתר, שהוא בין אדם למקום; ואלו שמואל היה רגיל לפסוק דיני ממונות, בין אדם לחברו (רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד). ולפי זה: רב לא נחא ליה לפרש שיוסף בא לעבר על אסור כלפי שמיא (אף שכן משמע מהוספת הכתוב "ואין איש מאנשי הבית שם בבית"). ואלו לפי שמואל ימחק מה שבא לעשות צרכיו עמה דוקא כאשר הבית היה ריק, כי כך אין פגיעה בבין אדם לחברו - שעבודו של יוסף לפוטיפר ב"ויפקידהו על ביתו". **אבן עזרא**

(יב) **ותתפשטו בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזב בגדו בידה**
ויגס ויצא החוצה:

(יג) **ויהי בראותה כיעזב בגדו בידה ויגס החוצה:**

(יד) **ותקרא לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו איש עברי לצחק בנו בא אלי לשכב עמי ואקרא בקול גדול:**

רש"י: **ראו הביא לנו** • הרי זה לשון קצרה: "הביא לנו", ולא פרש מי הביאו, ועל בעלה אומרת כן. **עברי** • (כ"ו)
מעבר הנהר, מבני עבר (ספרים אחרים: מעבר הנהר) • **אבן עזרא**

(טו) **ויהי כשמעו כהרימתי קולי ואקרא ויעזב בגדו אצלי ויגס ויצא החוצה:**

(טז) **ותנח בגדו אצלה עד-בוא אדניו אל-ביתו:**
רש"י: **אדניו** • של יוסף.

(יז) **ותדבר אליו בדברים האלה לאמר בא אלי העבד העברי אשר-הבאת לנו לצחק בי:**
רש"י: **בא אלי** • לצחק בי, העבד העברי אשר הבאת לנו.

(יח) **ויהי כהרימתי קולי ואקרא ויעזב בגדו אצלי ויגס החוצה:**

(יט) **ויהי כשמע אדניו את-דברי אשתו אשר דברה אליו לאמר בדברים האלה עשה לי עבדך ויחר אפו:**

רש"י: **ויהי כשמע אדניו וגו'** • בשעת תשמיש אמרה לו כן, וזהו שאמרה: 'בדברים האלה עשה לי עבדך', עניני תשמיש כאלה. **אבן עזרא**

(כ) **ויקח אדני יוסף אתו ויתנהו אל-בית הסחר מקום אשר-אסירי המלך אסורים ויהי-שם בבית הסחר:**

אבן עזרא על התורה

יא ויהי כהיום הזה. משבוע אחד מהיום שהחלה לדבר לו שכבה עמי, או מחדש אחד או אחר שנה תמימה. והוא הנכון בעיני: לעשות מלאכתו. מלאכת הבית או הממון, כי פקיד היה על הכל. ודרש ואין איש, דברי יחיד: יד הביא לנו. בעלי: יט ויחר אפו. ואף על פי כן לא תרגו כי בספק היה הדבר אצלו:

כא ויהי מימרא דיי בסעודה דיוסף ונגד לה
חסדא ויהבה לרחמין בעיני רב בית אסירי:

(כא) ויהי יהוה את־יוסף ויט אליו חסד ויתן חנּוּ בעיני
שר בית־הסֶהר:

כז"י ויט אליו חסד • שהיה מקבל לכל רואיו, לשון 'פלה נאה וחסודה' שבמשנה. אבן עזרא

כב ומני רב בית אסירי בידא דיוסף ית כל
אסיריא די בבית אסירי וית כל די עבדין
תמן על מימרה הנה מתעבד:

(כב) ויתן שר בית־הסֶהר בִּיד־יוסף את כל־האֲסִירִים אֲשֶׁר
בבית הסֶהר ואת כל־אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם הוא היה עֹשֶׂה:

כז"י הוא היה עֹשֶׂה • כתרגומו: 'במימריה הנה מתעבד'. אבן עזרא

כג לית רב בית אסירי חזי ית כל סרחן בידה
בדי מימרא דיי בסעודה ודי הוא עבד יי
מצלח:

(כג) אין שר בית־הסֶהר ראה את־כָּל־מְאוּמָה בִּידוֹ בְּאֲשֶׁר
יהוה אתו ואֲשֶׁר־הוא עֹשֶׂה יהוה מְצַלִּחַ:

כז"י בְּאֲשֶׁר ה' אתו • בשביל שה' אתו.

♦ שבת קודש כ"ד כסלו ♦

א ויהנה בתר פתגמיא האלין סרחו שקנא
מלכא דמצרים ונחתומי לרבוניהון למלכא
דמצרים:

מ (א) ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך־מצרים
והאפה לאדניהם למלך מצרים:

כז"י אחר הדברים האלה • לפי שהרגילה אותה ארוה את הצדיק בפי כלם לדבר בו לגנותו, הביא להם הקדוש
ברוך הוא סרחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו. ועוד, שתבא הרוחה לצדיק על ידיהם. חטאו • זה נמצא
זבוב בפילי פוטירין שלו, וזה נמצא צרור בגלוסקין שלו. והאפה • את פת המלך, ואין לשון אפיה אלא בפת,
ובלע"ז, פיסטור.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 163)

אותה ארוה (רש"י מ, א) רש"י פרש לעיל (לט, א) שאשת פוטיפר התכונה לשם שמים. לכן לא נקט רש"י כאן "מרשעת", אלא רק
"ארוה", על דרך לשון רש"י (ח"ש כד, לט) לגבי אליעזר עבד אברהם: "בני ברוך ואתה ארוה", הרי שלשון "ארוה" מתאימה גם אם
אין שם הנהגה רעה. וצריך עיון קצת מפרש"י לעיל (לז, לג): חיה רעה אכלתהו... סופו שתתגרה בו אשת פוטיפר. אבן עזרא

ב בורגז פרעה על תרין רברבניהי על רב
שקי ועל רב נחתומי:

(ב) ויקצף פרעה על שני סריסיו על שר המשקים ועל
שר האופים: אבן עזרא

ג ויהי תהוון במטרא בית רב קטוליא לבית
אסירי אתר די יוסף אסיר תמן:

(ג) ויתן אתם במִשְׁמֶר בית שר הטבחים אל־בית הסֶהר
מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אֲסוּר שָׁם: אבן עזרא

ד ומני רב קטוליא ית יוסף עמהון ושמש
יתהון והווי יומין במטרא:

(ד) ויפקד שר הטבחים את־יוסף אתם וישרת אתם ויהיו
יָמִים בְּמִשְׁמֶר:

כז"י ויפקד שר הטבחים וגו' • להיות אתם. ויהיו ימים במשמר • י"ב חדש. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

לאות כי היה הרי"ש ראוי להדגש. ונקמץ
הסמ"ך בקמ"ץ גדול לחסרון הדגש:
ג במשמר בית שר הטבחים. מקום שיהיו
שם נשקרים בעבור שלא יכרחו:
ד ויפקד שר הטבחים. והנה פאשר הושמו
אלה הסריסים בבית שר הטבחים, פקד את

היו עושים האסורים. והקרוב אלי כפרושו,
כל אשר היו צריכים כאלו היה הוא העושה,
כי פקיד היה עליהם. והפסוק הבא אחריו
לעז:
א חטאו. חטא מוסר המלוכה:
ב בעבור שלא ישתנה סמ"ך סריסיו. הוא

כא בית הסהר. לא נדע אם הוא לשון הקדש
או לשון מצרים, בעבור שפרש אחריו ואמר
מה הוא. כמו האחשתנים שהוא לשון פרס,
ופרש שהם בני הרמכים:
כב ואת כל אשר עושים. יש אומרים כי
היה מתעסק באמנות שחיה ממנו, פאשר

ה וַיַּחְלְמוּ חֲלֹם חֲלֹמָא תְּרוּוּהוֹן גְּבֵר חֲלֹמָה בְּלִילָא
חד גְּבֵר כְּפוּשְׁרֵן חֲלֹמָה שְׁקִיא וְנַחְתוּמִי דִּי
לְמַלְכָא דְּמַצְרַיִם דִּי אֲסִירִין בְּבֵית אֲסִירִי:

(ה) וַיַּחְלְמוּ חֲלֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלִילָה אֶחָד אִישׁ
בְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאִפָּה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר
אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֹּהַר:

כ"י וַיַּחְלְמוּ חֲלֹם שְׁנֵיהֶם • וַיַּחְלְמוּ שְׁנֵיהֶם חֲלֹם, זֶה פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: כָּל אֶחָד חֵלֶם חֲלֹם שְׁנֵיהֶם: שְׁחֵלֶם
אֶת חֲלֹמוֹ וּפִתְרוֹן חֲבֵרוֹ, וְזֶהוּ שְׁנָאֻמְרָא: "וַיֵּרָא שְׂרָה־הָאִפָּסִים כִּי־טוֹב פֶּתֶר". אִישׁ בְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ • כָּל אֶחָד חֵלֶם
חֲלֹם הַדּוּמָה לְפִתְרוֹן הָעֵתִיד לָבֵא עֲלֵיהֶם. אבן עזרא

(ו) וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֲתָם וְהֵנָּה זַעֲפִים:
וַיֹּאמֶר לְתוֹהוֹן יוֹסֵף בְּצִפְרָא וַחֲזָא יְתוֹהֵן
וְהָא אֲנִינִי נְסִיסִין:

כ"י וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם • עֲצָבִים, כְּמוֹ: (מלכים א כ) "סַר וְזָעַף", (מלכים ז) "וְזָעַף ה' אֶשָּׂא". אבן עזרא

וַיִּשְׁאַל אֶת־סֵרִיסֵי פְרַעְהָ אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר בֵּית
בֵּית רַבּוּנָה לְמִימַר מָה דִּין אֲפִיכּוֹן בִּישְׁיָן
יִוְמָא דִּין:

(ז) וַיִּשְׁאַל אֶת־סֵרִיסֵי פְרַעְהָ אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר בֵּית
אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם:

ח וַיֹּאמְרוּ לֵה חֲלֹמָא חֲלֹמָא וּפְשָׁר לִית לָהּ
וַאֲמַר לַהוֹן יוֹסֵף הֲלָא מִן קֳדָם יְיָ פּוֹשֵׁרֵן
חֲלֹמָא אֲשִׁתְּעוּ כַּעַן לִי:

(ח) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלֹם חֲלֹמָנוּ וּפֶתֶר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
יוֹסֵף הֲלֹא לֵאלֹהִים פִּתְרָנִים סְפָרְנָא לִי: אבן עזרא

ט וַאֲשִׁתְּעִי רַב שְׁקִי יְת חֲלֹמָה לְיוֹסֵף וַאֲמַר
לֵה בְּחֹלְמִי וְהָא גּוֹפְנָא קֳדָמִי:

(ט) וַיֹּסֶפֶר שְׂרָה־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ
בְּחֹלְמוֹי וְהִנֵּה־גִפְנִי לְפָנַי:

י וּבְגוֹפְנָא תִּלְתָּא שְׁבָשִׁין וְהִיא כֹּד אֲפֻרְחַת
אֲפֻקַּת לְבָלְבִין וְאֲנִיצַת גִּץ בְּשִׁילוֹ אֲתִקְלָתָהּ
עֲנָבִין:

(י) וּבְגִפְנִי שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם וְהוּא כְּפֻרְחַת עֲלֵתָהּ נִצָּה הַבְּשִׁילוֹ
אֲשִׁבְּלָתִיהָ עֲנָבִים:

כ"י שְׂרִיגִם • זְמוּרוֹת אֲרָבוֹת שְׁקוּרִין וַיִּדִּיָן. וְהוּא כְּפֻרְחַת • דּוּמָה לְפּוֹרְחַת. וְהִיא כְּפּוֹרְחַת, נִדְמָה לִי בְּחֹלְמוֹי
כְּאֵלוֹ הִיא פּוֹרְחַת, וְאַחֵר הִפְרַח עֲלֵתָהּ נִצָּה וְנִעְשָׂה סִמְרָא, אֲשִׁפְנִי"ר בְּלַע"ז, וְאַחֵר כֶּף, הַבְּשִׁילוֹ. וְהִיא כֹּד אֲפֻרְחַת
אֲפֻקַּת לְבָלְבִין, עַד כָּאֵן תְּרוּמוֹ שֶׁל פּוֹרְחַת. גִּץ גְּדוֹל מִפְּרַח, כְּדֻכְתִּיב: (ישעיה יח) "וּבִסֹּר גּוֹמֵל יִהְיֶה נִצָּה", וְכֻתֵּב:
בְּחֹלְמוֹי (יז) "וַיֵּצֵא פֶּרַח" וְהָרָא "וַיֵּצֵא צִיץ". אבן עזרא

יא וְכֹסֶם פְּרַעְה בִּידֵי וַאֲקָח אֶת־הָעֲנָבִים וַאֲשַׁחַט אֲתָם
וְעֲצָרִית יְתוֹהֵן לְכֶסֶף דְּפָרְעָה וְיִהְיֶה יְת
כֶסֶף עַל יְדָא דְּפָרְעָה:

(יא) וְכֹסֶם פְּרַעְה בִּידֵי וַאֲקָח אֶת־הָעֲנָבִים וַאֲשַׁחַט אֲתָם
אֶל־כֹּסֶם פְּרַעְה וַאֲתָן אֶת־הַכֹּסֶם עַל־כֶּף פְּרַעְה:

כ"י וַאֲשַׁחַט • כְּתִירוֹמוֹ: "וְעֲצָרִית", וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

יזיק. וְאַחֵר שֶׁהִדְבֵּר כֵּן, וְלֹשֶׁם פִּתְרוֹן כָּל
הַחֲלֹמוֹת, אֵל תְּחוּשׁוּ שֶׁתִּסְפְּרוּ חֲלֹמוֹתֵיכֶם
לִי. וְכָל הַחֲלֹמוֹת הַזֵּה אֲחֵר הַפֶּה, דְּבָרֵי
יָחִיד הֵם:

י עֲלֵתָהּ נִצָּה. כְּמוֹ הַנֶּצֶחַ הַרְמוּנִים: הַבְּשִׁילוֹ
אֲשִׁבְּלָתִיהָ. הַכֶּף הַבִּסְרָא. וְכִמְוָהוּ כִּי בָשַׁל
קִצִּיר. וְאִם הֵם שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם:

יא וַאֲשַׁחַט אֲתָם. כְּמוֹ שׁוֹחֲטֵי הַיָּלָדִים, וְלֹא
כְּאִשֶּׁר פָּרַשׁ לָהֶם הַגָּאוֹן:

רָאָה כָּל אֶחָד בְּחֹלְמוֹ מַהוּ פִּתְרוֹן חֲלֹמוֹ
לְעֵתִיד וְכֵן שֶׁאֵרֵךְ לוֹ:

ו זַעֲפִים. מִתְרַעְשִׁים, כְּטַעַם וַיַּעֲמֵד הַנֶּסֶם
מִזַּעֲפוֹ: וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם. יִתְכַּן שֶׁבִּלְיִלָה הָיָה לוֹ
בְּבוֹר:

ח וְטַעַם הֲלֹא לֵאלֹהִים פִּתְרוֹנִים. כִּי פִתְרוֹן
הַחֲלֹמוֹת לֹשֶׁם הוּא, כִּי הוּא יוֹדֵעַ הָעֵתִיד.
וְהִרְבֵּה בְּחֹלֶם מַה יִּהְיֶה לִּי שְׂרִיצָה. וְאִם
אֲנִי אֶפְתֹּר אוֹתוֹ לְטוֹב אוֹ לְרָע, לֹא יוֹעִיל וְלֹא

יוֹסֵף. וְהַטַּעַם זָכַר דְּבָרָיו וְהִבִּיאֹ אֶל בֵּיתוֹ
וְשָׁמָּה בְּבוֹר וְהוּא הַמִּשְׁקָר, וְזֹאת דַּעַת
הַמִּדְקָק הַגָּדוֹל. וְלִפִּי דַעַתִּי שֶׁבֵּית הַסֹּהַר הָיָה
בְּבֵית שַׂר הַטְּבָחִים, וְשֵׁם הָיָה יוֹסֵף. וְהָעֵד,
מִקּוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אֲסוּר שָׁם. וְזֶה שַׂר הַטְּבָחִים
לְהִיט יוֹסֵף אֲתָם לְשֵׁרֵת אֲתָם. כִּי מַעֲלָה
גְּדוֹלָה הָיְתָה לָהֶם בְּבֵית פְּרַעְה, כִּי שָׂרִים
הָיוּ:

ה וַיַּחְלְמוּ. כְּטַעַם אִישׁ בְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ. כִּי

שיעור יומי לשבת קודש כ"ד כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מ – פרשת וישב
 (יב) וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פִּתְרוֹנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁנִים שְׁלֹשֶׁת
 יָמִים הֵם:

כז"י < שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם • סִמֵּן הֵם לךְ לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְיֵשׁ מִדְּרָשִׁי אֲגָדָה הַרְבֵּה (חולין צב). • אבן עזרא

(יג) בְּעוֹד ׀ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשׁא פֶּרֶעַה אֶת־רֹאשׁוֹ וְהַשִּׁיבָךְ
 עַל־פִּנָּה וְנָתַתְּ כּוֹס־פֶּרֶעַה בְּיָדוֹ בְּמִשְׁפַּט הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר
 הָיִיתָ מִשְׁקָהוּ:

כז"י < יֵשׁא פֶּרֶעַה אֶת־רֹאשׁוֹ • לְשׁוֹן חֲשָׁבוֹן, כְּשִׁיפְקֹד שְׂאָר עֲבָדָיו לְשֶׁרֶת לִפְנֵי בִסְעָדָה, יִמְנָה אוֹתָהּ עִמָּהֶם. • פִּנָּה •
 בְּסִיס שְׁלֹךְ וּמוֹשְׁבָךְ. • אבן עזרא

(יד) כִּי אִם־זָכַרְתָּנִי אֶתְךָ כְּאֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְעִשִּׂיתָ־נָא עִמָּדִי
 חֶסֶד וְהוֹפְרָתִנִי אֶל־פֶּרֶעַה וְהוֹצֵאתָנִי מִן־הַבַּיִת הַזֶּה:

כז"י < כִּי אִם־זָכַרְתָּנִי אֶתְךָ • אֲשֶׁר אִם זָכַרְתָּנִי אֶתְךָ, מֵאַחַר שִׁיטֵּב לָךְ כִּפְתּוּרֹנִי. וְעִשִּׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד • אֵין 'נָא'
 אֵלָּא לְשׁוֹן בִּקְשָׁה: הָרִי אֶתָּה עוֹשֶׂה עִמִּי חֶסֶד.

(טו) כִּי־גִגֵּב גִּגְבָּתִי מֵאַרְצֵי הָעִבְרִים וְגַם־פֹּה לֹא־עֲשִׂיתִי
 מֵאוֹמָה כִּי־שָׁמּוּ אֹתִי בְּבוֹר: • אבן עזרא

(טז) וַיֵּרָא שְׂרֵה־הָאִפִּים כִּי טוֹב פִּתְרֹן וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף אֶף־אֲנִי
 בַּחֲלוּמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵּי חֲרִי עַל־רֹאשִׁי:

כז"י < סִלֵּי חֲרִי • סִלִּים שֶׁל נָצָרִים קְלוּפִין חוּרִין חוּרִין, וּבִמְקוֹמָנוּ יֵשׁ הַרְבֵּה, וְדֶרֶךְ מוֹכְרֵי פֶת כִּסְנִין, שְׁקוּרִין
 אוֹבֵלִי"שׁ, לְתֶתֶם בְּאוֹתָם סִלִּים. • אבן עזרא

(יז) וּבִסֵּל הָעֲלִיּוֹן מִכָּל מֵאֲכָל פֶּרֶעַה מַעֲשֶׂה אִפֶּה וְהָעוֹף
 אֲכָל אֹתָם מִן־הַסֵּל מַעַל רֹאשִׁי:

(יח) וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פִּתְרוֹנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַסֵּלִים שְׁלֹשֶׁת
 יָמִים הֵם:

(יט) בְּעוֹד ׀ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשׁא פֶּרֶעַה אֶת־רֹאשׁוֹ מַעֲלִיךְ
 וְתִלָּה אוֹתָהּ עַל־עַץ וְאֲכָל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרָהּ מַעֲלִיךְ: • אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

תקנה עבד עברי. ואחר כל חלום במקרא,
 מלת הנה טעמה כאלו:
 טז סלי חרי. אמר הגאון שהוא לחם לכן,
 כמו חרי והנה:
 יט בעוד. בטרם עוד. וטעמו, לא יעבר עוד
 כך זמן עד שיהיה זה: ישא פרעה את
 ראשו מעליה. ישאנו מקומנו. וטעמו, וסירנו
 או ורימנו על עץ:

(יג) ישא פרעה את ראשו. ירים. הנכון
 שהוא בדרך מספר. והעד, וישא את ראש
 שר המשקים ואת ראש שר האופים בתוך
 עבדיו. ובפרשת כי תשא אפשר זה: פנה.
 משמרתה הראשונה. ומפנהה ומתכונתה.
 ויתכן להיותו מן גזרת פן. וכמוהו, ויעמד על
 בנו:
 טו מארץ העברים. אפשרנו בפסוק כי

(יב) פתרונו. פרושו. ולא מצאנו מלת פתרון
 כי אם עם החלום. יש שואלים מאין ידע
 יוסף כי שלשה שריגים הם ימים ולא חדשים
 או שנים. ויתכן יום הולדת את פרעה כמו
 היום שנולד בו. כי הנה היום יש מלכים
 שיעשו משתה ביום תקיפת שנתם, ויקראו
 לכל עבדיהם ויתנו להם מתנות. או יתכן
 שהגבירה היתה הרה. והראשון קרוב אלי:

(ב) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּלֶת אֶת־פְּרֻעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו וַיֵּשָׂא אֶת־רֹאשׁ שַׁר הַמִּשְׁקִים וְאֶת־רֹאשׁ שַׁר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו:

כ"ד יום הלדת את־פרעה • יום לדתו וקורין לו יום גינוסא. ולשון הלדת, לפי שאין הולד נולד אלא על ידי אחרים, שהחיה מלדת את האשה, ועל כן הקיה נקראת מלדת, וכן: "ומוֹלְדוֹתֶיךָ בַּיּוֹם הַלֵּלֶת אוֹתָךְ", וכן: (ויקרא יג) "אַחֲרֵי הַכֹּבֵס אֶת הַנֶּגַע", שִׁכְבוֹסוֹ עַל יְדֵי אֲחֵרִים. וַיֵּשָׂא אֶת־רֹאשׁ וְגו'. מְנַאֵם עִם שָׁר עַבְדָּיו, שֶׁהִיא מוֹנֶה הַמִּשְׁרָתִים שִׁשְׁרָתוֹ לוֹ בְּסַעֲדָתוֹ, וְזָכַר אֶת אֵלּוֹ בְּתוֹכָם, כְּמוֹ: "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ", לְשׁוֹן מִנִּין. אֲבָן עוֹרָא

(כא) וַיֵּשֶׁב אֶת־שַׁר הַמִּשְׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל־כַּף פְּרֻעָה: אֲבָן עוֹרָא

(כב) וַיֵּתֶן שַׁר הָאֲפִים תֵּלָה כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף:

(כג) וְלֹא־זָכַר שַׁר־הַמִּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ:

כ"ד יום לא־זכר שר־הַמִּשְׁקִים • בוֹ בַּיּוֹם. וַיִּשְׁכַּחְהוּ • לְאַחַר מִכְּאֵן, מִפְּנֵי שֶׁתֵּלָה בּוֹ יוֹסֵף לְזָכְרוֹ, הִזְקַק לְהִיּוֹת אֲסוּר שְׁתֵּי שָׁנִים, שְׁנֵאֲמַר: (תהלים מ) "אֲשֶׁרִי הִגְבֵּר אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ וְלֹא פָנָה אֶל רֵהֲבִים", וְלֹא בָטַח עַל מִצְרִים הַקְּרוֹיִים רֵהֲבִ: אֲבָן עוֹרָא

פפפ קי"ב פסוקים יב"ק סימן. חסלת פרשת וישב

הפטרה לפרשת וישב לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קסד

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

כ הַלֵּלֶת. שֶׁם הַפֶּעַל מִהַבְּנִין שְׁלֹא נִזְכָּר שֶׁם כֹּא עַל מִשְׁקָהוּ. שֶׁם. כִּי אֲשֶׁר הִיָּת מִשְׁקָהוּ, כֹּג וְלֹא זָכַר שַׁר הַמִּשְׁקִים. לֹא הִזְכִּירוּ בִּפְהָ אֶל פְּרֻעָה. בֵּן וּמִשָּׂא ה' לֹא תִזְכְּרוּ עוֹד. זָכַר פֶּעַל: אֶת וְשְׁתֵּי: וַיִּשְׁכַּחְהוּ. בְּלֹב:

המשך מעמוד לה

רשימת הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה ז"ל שניאורסאה

אין ברצוני להאריך עוד בפרטים אלה.

ליל הסדר הראשון עבר כדבעי. בליל הסדר השני תקפה את בעלי חולשה, ובשעה שתיים בלילה נאלצנו להבהיל אליו רופא. החולשה נגרמה, מסתבר, מאכילת הדגים, שהתקלקלו בשל גלי החום שפקדו אותנו באותם ימים. רק עליו השפיעה אכילת הדגים באורח כה קיצוני, ככל הנראה משום שגופו היה כבר חולני. היה זה בלתי־נסבל לראות אותו מתיסר כך, בשעה שכבר היינו בשמחה, לאחר שלנגד עינינו נראתה כבר "אתחלתא דגאולה". אמנם "שמחה פנימית" – כביטוי המקובל – לא היתה בלבנו, אבל איכשהו חשנו צורך לפקוד על עצמנו להיות בשמחה.

עד הרגע האחרון – רגע הנסיעה – היה עלינו לשמור על עובדת נסיעתנו בסודי־סודות, משום שהיו עוד גולים, שתקופת הגלות שנגזרה עליהם נשלמה אף היא, וכלל לא עלה בדעתם לעזוב את מקום גלותם. עבורם איש לא הרעיש עולמות כפי שהרעישו עבורנו, ובדרך הישר – הדבר לא היה ניתן לביצוע בשום אופן. משום כך, כל אימת שהיה צורך לעשות דבר־מה בקשר לנסיעה – היה עלינו להישמר מעין הרע¹⁴⁶.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישב

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום רביעי - כ"א כסלו מפרק קד עד סוף פרק קה	יום ראשון - י"ח כסלו מפרק פח עד סוף פרק פט
יום חמישי - כ"ב כסלו מפרק קו עד סוף פרק קז	יום שני - י"ט כסלו פרק כ מפרק צ עד סוף פרק צו
יום שישי - כ"ג כסלו מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום שלישי - כ' כסלו פרק כ מפרק צז עד סוף פרק קג
שבת קודש - כ"ד כסלו פרק כ מפרק קיג עד סוף פרק קיח	

יום ראשון י"ח כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 324, הוכח תכיה... עד עמ' קסג, לעומת זה כו':

41 המצוה בקול רם, ולא מאריכים - בתפלה, יותר מדאי ולא
42 מקצרים וחוטפים חס ושלום. - את התפלה. ועליהם משל חובה
43 לירד לפני התבה, כל אחד ואחד ביומו אשר יגיע לו, ולאסוף
44 אליו סביב סמוך - לבעל התפלה, כל המתפללים בקול קצת
45 על כל פנים, ולא - אלה
46 שמתפללים בלחש ולא -
47 אלה ש-חוטפים חס
48 ושלום, וכמבאר בתקנות
49 ישנות בכמה עירות, -
50 שנקבע בהן כך. ועתה -
51 אומר רבנו הזקן, באתי
52 לחדשן ולחזקן ולאמץ, ושלום
53 כל ימוטו עוד לעולם חס
54 ושלום, (בכתב יד: גואלד
55 גואלד), - כך היה כתוב
56 בכתב יד רבנו הזקן,
57 באידיש "גואלד גואלד",
58 עד מתי יהיה זה לנו
59 למוקש, - שלא להתפלל
60 בכוונה כפי שצריך להיות,
61 ולא די לנו בכל התוכחות
62 והצרות שעברו עלינו ה'
63 ישמרנו, וינחמנו בכפלים
64 לתושיה, ויטהר לבנו
65 לעבוד באמת, חזקו
66 ואמצו לבבכם כל
67 המיחלים לה'. גם -
68 לקבוע, לגמור כל הש"ס
69 בכל שנה ושנה, ובכל עיר
70 ועיר לחלק המסכתות על
71 פי הגורל או ברצון, - איזו
72 מסכת ברצונו ללמוד במשך
73 השנה, ועיר שיש בה
74 מנינים הרבה - יגמרו -
75 לימוד כל הש"ס, בכל מנין
76 ומנין, ואם איזה מנין קטן
77 מהכיל - ואין בו מספיק
78 אנשים לחלק כל הש"ס, יצרפו אליהם אנשים מאיזה מנין גדול,
79 בכל ישנה, חק ולא יעבר. - שמוכרחים לסיים כל הש"ס במשך
80 השנה. וכל אחד ואחד מהלומדים הנ"ל - שלומדים מסכת

1 "הוכח תוכיח את עמיתך" - אומרים על כך חכמינו ז"ל: "אפילו
2 מאה פעמים". - למרות שכבר הוכיחו פעם ועוד פעם - יעשו זאת
3 אפילו מאה פעמים. ולזאת, - אומר רבנו הזקן, לא אוכל
4 להתאפק ולהחריש מלועק עוד - למרות שרבנו הזקן כבר עורר
5 והוכיח על כך, בקול ענות
6 חלושה: - מצד העגמת
7 נפש שבענין, במטותא
8 מניבו, ברחמינו נפישו, -
9 הרניי מבקש מכם ברחמים
10 רבים, חוסו נא על
11 נפשותיכם, והשמרו
12 והזהרו מאד מאד על
13 התורה ועל העבודה
14 שבלב - זו תפלה, בכונה,
15 להתחיל - התפלה, בלם
16 יחד באחד מלה במלה,
17 ולא זה בכה וזה בכה, וזה
18 דומם וזה משיח שיחה
19 במלה, ה' ישמרנו. ועקר
20 הסבה וגרמא בנזקין -
21 וגורם הנזק, מה שלא
22 מתפללים כולם יחד כפי
23 שצריך להיות, הוא
24 מהיורדים לפני התבה, -
25 לפני ה"עמוד", שהוא -
26 הירידה לפני ה"תיבה",
27 הפקר לכל הרוצה לפשט
28 רגליו, החוטף אפרתי, או
29 מחמת שאין גם אחד
30 רוצה וכו'. - לגשת לפני
31 ה"עמוד", ובמילא יגש מי
32 שאינו מתאים לכך. ואי
33 לזאת, - ולכן, זאת העצה
34 היעוזה, ותקנה קבועה
35 חק ולא יעבר עוד חס
36 ושלום, דחינו לבד
37 אנשים קבועים הראויים
38 לזה - להתפלל לפני ה"עמוד", על פי הגורל, או ברצון רב
39 המנין, - שירצו שאלה או אלה יתפללו לפני ה"עמוד". ומי הם
40 הראויים לכך דחינו - אלה, שמתפללים מלה במלה בדרך

1. קדושים יט, יז. 2. ב"מ לא, א. 3. ע"פ ל' הכתוב - תשא לב, יח. 4. תענית ב, א. ספרי עה"פ עקב יא, יג. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בספר לקוטי ביאורים ס"ע תפז): "לפשוט רגליו" - ע"פ ל' שו"ת הרשב"א ח"א סי' תנ (הובא בב"י או"ח סנ"ג), 'החוטף' - ראה חולין (קלג, א) יל"ש (הובא בפרש"י) בלק תשסט: 'חוטפין ק"ש'. 'אפרתי' - אולי הכוונה לב' הפי' בזה הובאו ברד"ק (ש"א א, א): מיוחס, פליג חולק בקדושיא כו'". 6. ראה לקוטי שיחות חכ"ע ע' 415. 7. ל' הכתוב - וארא ו, 18. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב - תהלים לא, כה".

1 מהש"ס כפי שחולק, וְנִמְדָּר לְעֶצְמוֹ – לומר כָּבֵל שְׁבֻעַ ה' תִּמְנִיָּא
2 אִפִּי" שְׁבֻתָּהִים – פרק קיט"ו. – בו כל אות היא התחלה של
3 שמונה פסוקים המתחילים באותה אות; שמונה פסוקים בהתחלת
4 האות אל"ף וכך באות ב"ת עד תי"ו. לכאורה: איזו שייכות יש
5 באמירת תהלים ללימוד
6 הש"ס? – אומר על כך הרבי
7 הקודם נשמתו ערן בשיחה
8 קדושה¹⁰, שמכאן רואים, 1
9 מתי לימוד הש"ס הוא 2
10 בשלימות? – כאשר יחד עם 3
11 הלימוד ישנה אמירת 4
12 תהלים, ולאמירת תהלים 5
13 צריכים ללימוד הש"ס. 6
14 וְלִהְיוֹת מְחֻמָּת חֲלִישוֹת 7
15 הַדּוֹר אֵין בָּהּ כָּבֵל אֶחָד 8
16 וְאַחֵד לְהַתְעֵנוֹת בְּרֹאוֹ לוֹ, 9
17 – כנזכר ב"אגרת 10
18 התשובה¹¹ מספר הצומות 11
19 שספרי המוסר קבעו לצום 12
20 על כל חטא – כדי להיות 13
21 לרצון להקדוש ברוך הוא 14
22 (אחרי התשובה) כמו לפני 15
23 החטא, לֹאֵת עֲצָה הִיעֲזָה
24 בְּמֵאֵמֶר רַ"ל¹²: כָּל
25 הַשּׁוֹמֵר שְׁבֻת בְּחֻלְיָן לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו – "בְּחֻלְיָתוֹ"
26 דִּיקָא, – המלה "בהלכתו" היא כאן בדיוק, שכדי להיות שומר שבת
27 בהלכתו – מן ההכרח שתהיה ידיעת הלכות שבת. לָכֵן מְטִיל עַל
28 כָּל אֶחָד וְאַחֵד – חובה, לִהְיוֹת בְּקִי בְּ"הִלְכָתָא רַבָּתָא לְשִׁבְתָּא".
29 – בהלכה הגדולה של שבת, בהתאם ללשון הגמרא¹³ בנוגע שצריך
30 למשמש בבגדיו בערב שבת עם חשיכה כדי להישמר מאיסור
31 בשבת. כלומר, ישנן הלכות בהלכות שבת שאינן מורות מה הוא
32 איסור – כי אם גם איך להישמר מאיסור. וְגַם יוֹהֵר מְאֹד שְׁלֹא
33 לְשׁוֹחַ שׁוֹם שִׁיחָה בְּטִלָּה חָם וְשָׁלוֹם. – בשבת. בְּהִיּוֹת מוֹדַעַת

קונטרס אחרון

שבוע התמניא אפי' שבתהלים קי"ט. ולהיות מחמת
חלישות הדור אין כח בכל אחד ואחד להתענות
כראוי לו. לזאת עצה היעוצה כמאדו"ל כל השומר
שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו. כהלכתו
דייקא. לכן מוטל על כל אחד ואחד להיות בקי
בהלכתא רבתא לשבתא. וגם יוהר מאד שלא לשוח
שום שיחה בטילה ח"ו. בהיות מודעת זאת ל"ח כי
בכל המצות יש פנימיות וחיצוניות וחיצונית מהשבת
הוא שביתה מעשיה גשמית כמו ששבת ה' מעשות
שמים וארץ גשמיים. ופנימית השבת היא הכוונה
בתפלת השבת ובת"ת לדבקה בה' אחד כמ"ש שבת
לה' אלקיך וזו היא בחי' זכור. ובחי' שמור בפנימיות
היא השביתה מדיבורים גשמיים כמו ששבת ה' מיו"ד
מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים כי זה
לעומת זה כו':

"זכור" ו"שמור": "זכור את יום השבת לקדשו", ו"שמור את יום
השבת לקדשו"¹⁵, הרי ענין הכוונה והתעלות נפש היהודי בשבת,
בתפלה ובתורה – הן הבחינה של "זכור", ובחינת "שמור"
בפנימיות היא השביתה מדיבורים גשמיים, כמו ששבת ה'
מיו"ד מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים, – "שמור"
בחיצוניות היא השמירה ממלאכה ועשיה, ו"שמור" בפנימיות היא
השמירה והמנוחה מדיבורים בענינים גשמיים, כי זה לעומת זה
כו"¹⁶: – הדיבורים בענינים גשמיים – הם ה"לעומת זה" של שביתה
והתעלות היהודי בשבת – בענינים של תפלה ותורה.

גוט יום טוב.

לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו.

ממכתב אאמו"ר

. . . י"ט כסלו . . . החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו, היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח אשר
הנחילנו אבותינו הקדושים וצוקלל"ה נ"ע זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל.
זה היום תחלת מעשיך, שלימות הכוונה האמיתית בכריאת האדם עלי ארץ, להמשיך גילוי אור פנימיות תורתנו הקדושה,
אשר נמשך ביום הזה בבחי' המשכה כללית על כללות השנה, ועלינו להעיר לבבנו ביום הזה בבחי' חפץ ורצון פנימי ועצמי
באמיתת נקודת לבבנו, שיאיר נפשנו באור פנימיות תורתנו ית'.

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא ראיתי נזהרין בזה". ובמקום אחר מוסיף הרבי: "ולהעיר אשר בכמה מקומות נהוג לומר קאפיטל זה
ביום השבת לאחר תפלת מנחה (וכן ה' נהג אאמו"ר ז"ל)". 10. ספר השיחות תש"ד ע' 48. 11. פרק ג' 12. שבת קיח, ב. 13. שבת יב, א.
14. יתרו כ, י. 15. ואתחנן ה, יב. 16. ע"פ קהלת ז, יד.

ממעמקים קראתיך ה', להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמות אוא"ם ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו, אשר כל עצמותינו (ר"ל כל מציאותינו, העצם וההתפשטות כו') יהיו אליו ית' לבד, לגרש מאתנו כל מדה רעה ומגונה מהמדות הטבעיות, כ"א כל עשיותינו ועניינינו (הן בעבודה היינו תפלה ותומ"צ, והן בענייני עולם המוכרחים לקיום הגוף) יהיו ככוונה אמיתית לשם שמים אשר חפץ ה' כו', והשי"ת אב הרחמים ירחם עלינו וינחנו בדרך הטובה והישרה ישר יחזו פנימו . . .

יום שני י"ט כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' א, ספר לקוטי אמרים הנקרא בשם... עד עמ' ג, ז"ל נבג"מ.

- 1 ספר לקוטי אמרים חלק ראשון הנקרא בשם ספר של בינונים
2 בדף-השער של ספר ה"תניא", כותב רבנו הזקן, שהספר: מלוקט
3 מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נשמתם עדו, מיוסד על
4 פסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיו ובלבבך לעשותו";
5 – הלב, הפה והעשיה הם
6 שלשת הכוחות: מחשבה,
7 דיבור ומעשה, בהם
8 מתלבשת הנפש, כדי לבצע
9 את רצונה. כלומר, שלשה
10 אלה הם כלי הביצוע של
11 הנפש: "בפיו" – בכוח
12 הדיבור שלך; "ובלבבך" –
13 בכוח המחשבה שלך;
14 "לעשותו" – בכוח המעשה
15 שלך. במובן עמוק יותר,
16 רומזת המלה "ובלבבך" לא
17 רק על המחשבה, כי אם גם
18 על רגשי הלב, אהבה
19 ויראה, לאהוב את הקב"ה
20 ולירא מפניו: כשיהודי מקיים
21 מצוה משום אהבתו
22 להקב"ה, וביודעו שהדרך
23 היחידה להתייחד עם הקב"ה,
24 היא על-ידי קיום מצוותיו – נעשות אז המצוות מתוך רגש פנימי של
25 חיות ועונג. כמי שעושה רצונו של ידידו האהוב עליו, שעשייתו היא
26 בעונג ובחיות מיוחדים, הוא מתייגע אז לבצע הכל במדויק, לכל
27 פרטיו, כדי להניח דעת ידידו. הרגש של יראת שמים, לירא מהקב"ה,
28 פועל על היהודי, להימנע מלעשות דבר בניגוד לרצון הקב"ה. יהודי
29 שומר על עצמו שלא להיכשל בעשיית עבירה בגלל רגש היראה
30 שלו כלפי הקב"ה. זאת אומר לנו מחבר ספר ה"תניא", שהספר
31 מבוסס על פסוק זה, לפיו קרוב הדבר של תורה ומצוות לקיימו מתוך
32 רגש של אהבת ה' ויראת ה'. לְבָאֵר הַיָּסָב, אֵיךְ הוּא קָרֹב מְאֹד,
33 – מטבע האדם להיות לבו נוטה לתאוות גופניות, וכדי שהלב
34 יתאוה לאלקות, נדרש להפוך את רגשות הלב בפועל מקצה אחד
35 – מתאוות העולם-הזה, לקצה הפוך – לקדושה. כן מאוד קשה לאדם
36 לנטוע בלבו רגש היראה מהקב"ה, כמאמר הגמרא: "וכי יראה
- מילתא זוטרתא היא", האם יראה היא דבר קטן? – כיצד, איפוא,
אומר הפסוק ש"קרוב הדבר"? דבר זה בא ה"תניא" להסביר, בְּדָרְךְ
אֲרָכָה וְקִצְרָה, בְּעִזְרַת ה' יִתְבָּרֵךְ. – בשני אופנים מוסבר בספר,
כיצד קרוב הדבר: "בדרך ארוכה" – על-ידי התבוננות, העמקת
מחשבתו בגדולתו של
הקב"ה ובחסדיו, יכול
היהודי לעורר בעצמו אהבה
להשי"ת ולירא מפניו;
"בדרך קצרה" – על-ידי
שמעורר את האהבה
המסותרת שבקרבו, הנטועה
בטבע מתולדתו בלבו של
כל אחד מישראל, ואשר יש
רק לעוררה ולגלותה. ועל
כך מבוסס ספר ה"תניא".
אגב, הספר נקרא בשם
"תניא", על שם המלה
הראשונה, בה פותח
המחבר, רבנו הזקן, את
ספרו.
על הסכמותיהם של הצדיקים
רבי יהודא ליב הכהן ורבי זושא,
מביא הרבי (מוהרי"צ) נ"ע
באחד ממכתביו¹ קבלה מהרבי האמצעי, שרבנו הזקן כתב את ספר ה"תניא"
במשך עשרים שנה, הוסיף והחסיד², ודיק דיוק רב בכל מילה, (ומביא דוגמה
– אם לכתוב מילה מסוימת עם וא"ו או בלי וא"ו): עד שזיקק את הספר
ב"חסר ויתיר" ורק אז, נתן רשות להעתיק ולהפיצו ברבים. ברם, עקב
ה"הענקות רבות" וה"הענקות שונות" על ידי אנשים שונים, "רבו כמו רבו
הטעות-סופרים במאד מאד" (וכפי שמוכח במקום אחר, היו גם כאלה
ש"תואנה הם מבקשים" והכניסו במכוון שגיאות בענינים שונים, כדי
שהענינים לא יתקבלו כפי מובנם האמיתיים, וכך יתעורר רעש וכו').
שלח אז רבנו הזקן שלוחים מיוחדים אל הצדיקים רבי יהודא ליב הכהן ורבי
זושא, לבקש הסכמתם להדפסת ספר ה"תניא". כפי שכתוב במכתב האמור³
היו השלוחים, החסידים המפורסמים של רבנו הזקן – רבי משה ווילנער, רבי
פנחס משקלוב ורבי יצחק משה מיאס. אותם שלח רבנו הזקן להתייעץ עם
הצדיקים האמורים אודות הדפסת הספר ולקבל הסכמתם.

1. דברים ל, יד. 2. ברכות לג, ב. 1. נדפס בספר 'קיצורים והערות על ספר התניא. עמוד קכא. 2. וראה (ועייין) בלקו"א מהדורא קמא (נדפס בהוצאת קה"ת, ברוקלין, נ.י. תשמ"ב) ובהערות וכו' שם. ומסתבר לומר שהיו כו"כ שינויים עוד קודם הכתי' הראשון ("הקונטרסים") שניתן לרבים ולהעתיקה – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. ועפ"י יומתק לשון אדה"ז בסוף הקדמתו "סופרים שונים ומשונים", והוספתו אחר כך "מכל סיג וט"ס" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. בספר הקיצורים עמוד קכ"ה.

1 שני הצדיקים ביטאו את התפעלותם מספר ה"תניא". רבי יהודה לייב הכהן
2 אמר: "ספר התניא הוא קטורת לכל המגיפות הרוחניות של עקבות משיחא".
3 רבי זושא אמר: "עם ה"תניא" ילכו יהודים לקראת משיח צדקנו".
4 שני הצדיקים כתבו הסכמותיהם בשבוע של פרשת תבוא, בגלל⁵ שני טעמים:
5 (א) שכן, על ידי לימוד בעיון
6 בספר ה"תניא" מקיימים "כי
7 תבוא אל הארץ" ברוחניות,
8 שזהו ההתגלות של הרצון
9 העצמי של הגשמה (ארץ מלשון
10 רצון, כנאמר ר"ל⁶ "למה נקרא
11 שמה ארץ – שרצתה לעשות
12 רצון קונה"). המלה "רצתה"
13 מתפרשת גם כן בלשון "רצון".
14 (ב) על ידי הדרכים בעבודת ה'
15 המובאות בספר ה"תניא",
16 מהפכים את הקללה (התוכחה
17 של משנה תורה בפרשת תבוא)
18 לברכה.
19 בהזכירם בהסכמותיהם את
20 השנה בה הן נכתבו, ביטאו
21 באמצעות ציון השנה את דעתם
22 הקדושה על ספר ה"תניא".
23 הרב הצדיק רבי יהודה לייב
24 הכהן כתב שנת "תקנ"ו, שהיא
25 ראשי תיבות: "תניא קטורת
26 גשמה ורוח" (המרמז ש"ה"תניא"
27 הוא כאמור קטורת לכל
28 המגיפות הרוחניות של עקבתא
29 דמשיחא);
30 והרב הצדיק רבי זושא ציין את
31 השנה במלה "פדותינ"ו", הפדות
32 שלנו – להדגיש, כאמור,
33 שבספר זה ילכו בני ישראל לקראת משיח צדקנו.
34 **הסכמת הרב החסיד המפורסם, איש אלהי, קדוש יאמר לו,**
35 **מורנו ורבנו הרב רבי משולם זוסיל מאניפאלי:**
36 **הנה בראותי את התנאים של הרב האניפאלי – כפי הידוע, קראו**
37 **במזריטש לרבנו הזקן "הרב", מפני שבו בחר הרב המגיד ממזריטש**
38 **לכתוב את ה"שולחן ערוך" שלו, ותלמידי הרב המגיד, החבריא**
39 **קדישא, הכתירוהו בשם "רב", כי "הלכתא כרב", איש אלקים קדוש**
40 **ומהור אספקלריא המאירה, – המאיר כל דבר באור גלוי**
41 **בהירותו המלאה. וטוב אשר עשה – רבנו הזקן בכוחותיו**
42 **האלקיים. ואשר הפליא ה' חסדו ונתן בלבנו המהור לעשות את**
43 **כל אלה – להעלות על הכתב הענינים של ספר ה"תניא", להראות**
44 **עם ה' דרכיו הקדושים. ורצונו – של רבנו הזקן, היה שלא**

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מהר"ר יהודה לייב
הכהן:

הכמת אדם תאיר פני הארץ בראותי
ידי קדש המחבר הרב הגאון
איש אלקים קדוש ומהור חסיד ועניו
אשר מכבר נגלה מסתוריו יושב בשבת
תחממוני אלל אדונינו מוריני ורבינו
גאון עולם ודלה מים מבאר מים
חיים ונעת ישמה ישראל בהגלות דברי
קדשו המחבר להביא לבית הדפוס ללמד
לעם ה' דרכי קדש כאשר כל אחד יחזה
בפנימיות דבריו והמפורסם אין צריך לראיה
רק מחשק קלוקל הדבר שלא יגרום
הזקן למדפיסים בחתי ליתן תוקף ואזהרה
לכל ירים איש את ידו ורגלו לדפוס עד
משך חמש שנים מיום דלמטה וסומע
לדברי אלה יבוא עליו זכרת טוב הכ"ד
המדבר זאת לכבוד התורה היום יוס ג'
פסקה תבא תקנ"ו לפ"ק.

יהודא לייב הכהן.

הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.

הדפוסים אשר רבו, שדרבן לחזיק – לזולת, ולקלקל המאשרים.
– את הישרים והמורשים. אי לזאת, – לכן, גמרנו בלבנו לתן
הסכמה, לכל ירים איש את ידו ואת רגלו – ויש לומר שכוונת
מלים אלו, שהוא עצמו לא ידפיסו מחדש וגם לא ימסור את הספר
לאחרים להדפסה, שלא לגרם להמדפיסים הנזכרים לעיל שום
הזק חס ושלום בהשגת גבול בשום אופן. ואסור לשום אדם
לדפוס – להדפיס, הספר הנ"ל – ספר ה"תניא", בלתי ידיעת
המדפיסים הנ"ל, עד משך חמש שנים רצופים מיום דלמטה. –
בו נכתבה הסכמה זו. ושומע לדברי אלה – יבא עליו ברכת טוב.
הלא בזה דברי הדרוש זאת לכבוד התורה, היום יוס ג' שגכפל
בו "כי טוב", – ביום שלישי למעשה בראשית, נאמר פעמיים "כי
טוב, פרשת תבוא, שנת פדותנו לפרט קטן. – תקנ"ו בגימטריא

להעלות את התנאים ההם לבית הדפוס מחמת שאין דרכו
בכך. רק מחמת התפשטות הקונטרסים ההם בקרב כל ישראל
בהעתיקות רבות מידי סופרים משונים, – הוא משתמש במלה
"משונים" ולא "שונים", ואפשר שברצונו לציין בכך על אלה שזייפו
במכוון ענינים מסויימים
ב"תניא", ומחמת רבוי
העתיקות שונות, רבו
הטעות וסופרים במאד,
והכרח להביא הקונטרסים
ההם לבית הדפוס. – ספר
ה"תניא" התפשט אז
ב"קונטרסים"; ולהעיר, שגם
אחרי שנדפס, לא היה עליו
השם, ובודאי שכך צוה רבנו
הזקן ובאופן זה נתן רשות
להדפיס את ה"תניא". והעיר
ה' את רוח השתפים, הרי
הוא הרבני המפלג הותיק
מורנו ורבנו הרב רבי
שלום שכנא בן מורנו
ורבנו הרב רבי נתן, והרי
הוא הרבני המפלג הותיק
מורנו ורבנו הרב רבי
מרדכי בן מורנו ורבנו
הרב רבי שמואל הלוי,
להביא הקונטרסים ההם
לבית הדפוס בסלאוויטא.
ולפעלא טבא אמרתי
יישר חילא. – ולפעולה
טובה זו אני אומר יישר כוח.
אך עלו בלבם – של
המדפיסים, מגור מסביב מן
הדפוסים אשר רבו, שדרבן לחזיק – לזולת, ולקלקל המאשרים.
– את הישרים והמורשים. אי לזאת, – לכן, גמרנו בלבנו לתן
הסכמה, לכל ירים איש את ידו ואת רגלו – ויש לומר שכוונת
מלים אלו, שהוא עצמו לא ידפיסו מחדש וגם לא ימסור את הספר
לאחרים להדפסה, שלא לגרם להמדפיסים הנזכרים לעיל שום
הזק חס ושלום בהשגת גבול בשום אופן. ואסור לשום אדם
לדפוס – להדפיס, הספר הנ"ל – ספר ה"תניא", בלתי ידיעת
המדפיסים הנ"ל, עד משך חמש שנים רצופים מיום דלמטה. –
בו נכתבה הסכמה זו. ושומע לדברי אלה – יבא עליו ברכת טוב.
הלא בזה דברי הדרוש זאת לכבוד התורה, היום יוס ג' שגכפל
בו "כי טוב", – ביום שלישי למעשה בראשית, נאמר פעמיים "כי
טוב, פרשת תבוא, שנת פדותנו לפרט קטן. – תקנ"ו בגימטריא

5. ספר הקיצורים, שם. 6. ב"ר ה, ז. 7. וכידוע החידוש דאספקלריא המאירה - ראה יבמות מט, ב חידוש משה רבינו ("כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה נסתכל באספקלריא המאירה"). וכמבואר מעלת משה רבינו בזה ברמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז ובמו"נ ח"ב פרק ל"ה. ובפ' המשניות בהקדמתו לפ' חלק, יסוד ז. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הראשון היה תחנון של רבנו הזקן, אביו של הרבי ה"צמח צדק"; והשני, ר' מרדכי הורביץ. המדפיס משקלוב. 9. כלשון הכתוב בראשית מא, מד.

1 פדוּתִינִי, לפרט קטן, בלי לחשב את שנות האלפים מאז בריאת
2 העולם, כי אם מספר השנים של מאות, עשרות וכו' לאלף הנוכחי.
3 **הַקָּטָן מִשְׁלֵם זֹסִיל מְאִיפָאלי.**

4 **הַסִּבְמָת הָרַב הַחֲסִיד הַמְפֹּרָס, אִישׁ אֱלֹהִי, קָדוֹשׁ וְאָמֵר לוֹ,**
5 **מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי**
6 **יְהוּדָא לִיב הַכְּהֵן:**

7 **חֲכָמַת אָדָם הָאִיר פְּנֵי**
8 **הָאָרֶץ, בְּרִאיוֹתֶי יְדִי¹⁰ קָדָשׁ**
9 **– כְּתָבִי, הַמְחַבֵּר הָרַב**
10 **הַגָּאון אִישׁ אֱלֹקִים קָדוֹשׁ**
11 **וְטָהוּר חֲסִיד וְעָנִי, אֲשֶׁר**
12 **מִכְּבָר נִגְלָה מִסִּתְרֵי, –**
13 **שְׁלֹמֹת הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ**

14 **לְהִישָׁאֵר נִסְתָּר, שְׁלֹא יִדְעוּ**
15 **מִצְדֻקְתּוֹ וּמִגְדוּלָתּוֹ, כִּבְר**
16 **מִזְמֵן נִתְּגַלּוּ צְדָקָתוֹ**

17 **וּגְדוּלָתּוֹ, יוֹשֵׁב בְּשֵׁבֶת**
18 **תַּחֲבִמּוֹנִי¹¹ אֶצֶל אֲדוֹנָנוּ**
19 **מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הַגָּאון**
20 **עוֹלָם, – וַיֵּל כְּפִשּׁוֹ**

21 **בְּנִגְלָה – וְהַכּוֹנֵה עַל הָרַב**
22 **הַמְגִיד מִמְּזוּרִיטֵשׁ, וְדָלָה מֵיָם**
23 **– לְמַד תּוֹרָה, מִכְּבָּאֵר מֵיָם**
24 **תַּיִים, – יֵשׁ הַמְּפֹרָשִׁים**

25 **שֶׁבְּמִלָּה "מְבָאֵר" – אוֹתוֹת**
26 **אֲבָרָם – הוּא מִרְמֵז עַל רַבִּי**
27 **אֲבָרָהָם הַמְּלָאךְ בְּנוֹ שֶׁל**

28 **הָרַב הַמְּגִיד מִמְּזוּרִיטֵשׁ, וְכַעַת**
29 **יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל – הַכּוֹנֵה**
30 **עַל הַבְּעַל־שֵׁם טוֹב, שִׁשְׁמוֹ**

31 **הַקָּדוֹשׁ הִיָּה יִשְׂרָאֵל,**
32 **בְּהַגְלֹת דְּבָרֵי קָדְשׁוֹ –**
33 **הַתְּגַלּוֹת דְּבָרֵי הַבְּעַל־שֵׁם**

34 **טוֹב הִיא ב"תְּנִיָּא", בּוֹ מִתְּגַלִּים דְּבָרֵי הַבְּעַל־שֵׁם טוֹב בְּשֶׁכֶּל וְהַשְׁגָּה**
35 **שֶׁל חֲב"ד, הַמְּחַוֵּב לְהִבְיָא לְבֵית הַדְּפּוֹס – כִּדִּי לְלַמֵּד לְעַם ה' –**
36 **לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּרַבִּי קָדָשׁ, כְּאֲשֶׁר כָּל אֶחָד יַחְוֶה – יִרְאֶה, בְּפִנְיָמוֹת**

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מוהר"ר מושולם
זוסיל מאניפאלי:
הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מוהר"ר יהודא ליב
הכהן:

חכמת אדם תאיר פני הארץ בראותו
ידי קדש המחבר הרב הגאון
איש אלקים קדוש וטהור חסיד ועניו
אשר מכבר נגלה מסתרו יושב בשבת
תחבמוני אצל אדונינו מורינו ורבינו
גאון עולם וזלה מים **מבאר מים**
חיים ונעת ושמח **ישראל** בהגלות דברי
קדשו המחובר להביא לבית הדפוס ללמד
לעם ה' דרכי קדש כאשר כל אחד יחזה
בפנימיות דבריו והמפורסם אין לריך לאיה
רק מחשק קלוקל הדבר שלא יגרום
היזק למדפיסים בחתי ליתן תוקף ואזהרה
לכל ימים איש את ידו ורגלו לדפוס עד
משך חמש שנים מיום דלמטה ושומע
לדברי אלה יצוא עליו זכרת טוב הכ"ד
המדבר זאת לכבוד התורה היום יוס ג'
פסקה תבא תקנ"ו לפ"ק.

יהודא ליב הכהן.

שדרכן להזיק ולקלקל
המאוסים אי לזאת גמרנו בלבינו ליתן הסכמה לכל ימים איש את ידו וזאת
רגלו לגרום להמדפיסים הגזכרים לעיל שום היזק חס ושלוס בהשגת גבול בשום אופן.
ואסור לשום אדם לדפוס הספר הג"ל בלתי ידיעת המדפיסים הג"ל עד משך חמש
שנים לעופים מיום דלמטה ושומע לדברי אלה יצא עליו זכרת טוב הכ"ד הדורש
זאת לכבוד התורה היום יוס ג' שנקבל בו כי טוב פסקה תבא שנת פדוּתִינִי לפ"ק.
הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.

היה יכול לעצור בקרבו את ההתרגשות הגדולה, והחליט ללכת
אל רבי יהודה לייב הכהן – כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם אחד
אל השני, ו"אניפאלי כולה בערה..."

דְּבָרֵינוּ, וְהַמְפָּרָס אִין צָרִיךְ רִאיוֹת. – ובגלל כך לא היה ספר זה
זָקוּק לַהֲסַכְמָה, רַק מִחֲשַׁשׁ קְלָקוּל הַדְּבָר – של הדפסת הספר, שְׁלֹא
יִגְרוֹם הֶזְק לַמְּדַפְּסִים, כְּאֵתִי לִתֵּן תִּקְוָה וְאִזְהָרָה לְכָל יָרִים אִישׁ
אֶת יָדוֹ וְרִגְלוֹ לַדְּפּוֹס – להדפיס את הספר, עַד מִשְׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים

מִיּוֹם דְּלִמְטָה. וְשׁוֹמֵעַ
לְדְּבָרֵי אֱלֹהִי – יָבֹא עָלָיו
בְּרַכַּת טוֹב. הֲלֹא כֹה דְּבָרֵי
הַמְּדַבֵּר זֹאת לְכַבּוֹד
הַתּוֹרָה, חֵיוֹם יוֹם ג' פְּרִשָּׁה
תְּבֹא תִקְנִי לְפָרֵט קָטָן.
יְהוּדָא לִיב הַכְּהֵן.

שמעתי מהחסיד המפורסם,
רבי יצחק מתמיד, זכרוננו
לברכה: כשהשלוחים

הביאו את ה"תניא"
לאניפאלי, אל רבי יהודא
לייב הכהן ורבי זושא, הם
השאירו בידם את

הקונטרסים למשך הלילה,
כדי שהצדיקים יעיניו בהם.
בשעה שענין ב"תניא",
באמצע הלילה, נכנס רבי

יהודה לייב הכהן
בהתפעלות עצומה
ובתלהבות רבה, ומבלי
יכולת לעצור בתוכו את

ההתרגשות הגדולה,
החליט ללכת אל רבי זושא
(שניהם דרו באניפאלי),
להתחלק אתו בהתלהבותו

המרובה מספר ה"תניא".
אותו דבר אירע גם אצל
רבי זושא, שגם הוא לא

היה יכול לעצור בקרבו את ההתרגשות הגדולה, והחליט ללכת
אל רבי יהודה לייב הכהן – כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם אחד
אל השני, ו"אניפאלי כולה בערה..."

היה יכול לעצור בקרבו את ההתרגשות הגדולה, והחליט ללכת
אל רבי יהודה לייב הכהן – כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם אחד
אל השני, ו"אניפאלי כולה בערה..."

היה יכול לעצור בקרבו את ההתרגשות הגדולה, והחליט ללכת
אל רבי יהודה לייב הכהן – כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם אחד
אל השני, ו"אניפאלי כולה בערה..."

היה יכול לעצור בקרבו את ההתרגשות הגדולה, והחליט ללכת
אל רבי יהודה לייב הכהן – כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם אחד
אל השני, ו"אניפאלי כולה בערה..."

היה יכול לעצור בקרבו את ההתרגשות הגדולה, והחליט ללכת
אל רבי יהודה לייב הכהן – כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם אחד
אל השני, ו"אניפאלי כולה בערה..."

10. ואולי השמטת המעתיק יש כאן, וצ"ל "כתבי ידי" – כבהסכמה הקודמת – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. לשון הכתיב שמואל ב כג,

ח. בעהמ"ס "אור הגנוז". וי"ל שזהו הטעם להחידוש הכי גדול: כתיבת הסכמה מהצ"צ לספר – הוא ספר הנ"ל. ראה בית רבי, תולדות הרב פרק נד.

1 הסכמת הרבנים שיחיו בני הגאון המהר"ל נשמתו ערן.
2 היות שהסכם אצלנו ליתן רשות ותרמנא - וכוח הרשאה,
3 להעלות על מכבש הדפוס לזכרון לבני ישראל כתוב דברי
4 ישר ואמת - דברי היושר והאמת הכתובים, דברי אלקים חיים

5 - כך נקראת תורת
6 החסידות, של אדונינו
7 אבינו מורנו ורבנו ז"ל
8 כתובים בכתב ידו
9 הקדושה בעצמו ולשונו
10 הקדוש, שכל דבריו
11 בגחלי אש פוערות -
12 אשר ילחיבו הלבבות
13 לקרן לאביהן שבשמים,
14 וכשם אגרת הקדש
15 נקראו, שרשם היו אגרת
16 שלוח מאת כבוד קדשו
17 להורות לעם ה' הדרך
18 ילכו בה - הכוונה מן
19 הסתם לעניני העבודה
20 הפנימית, כמו התעוררות
21 אהבת ה' ויראת ה' בעבודת
22 התפלה, ההתעוררות
23 ללימוד התורה, והמעשה
24 אשר יעשון, -
25 ההתעוררות בענינים של
26 צדקה וכדומה. ומחמת
27 שפכמה מקומות -
28 ב"אגרת הקדש", הציב לו
29 ציונים בספר לקוטי
30 אמרים שלו, ודברי תורה
31 עניים במקום אחד
32 ועשירים במקום אחר¹⁴, -

33 שלכן אפשרי הדבר שענינים ב"אגרת הקדש" יהיו יותר מוסברים
34 ומובנים מאשר כפי שהם מוסברים בספר "לקוטי אמרים"; ולאידך,
35 ענינים בספר "לקוטי אמרים" יהיו מוסברים ומובנים יותר מאשר
36 כפי שהם מוסברים בספר "אגרת הקדש"; ומה גם בשביל דבר
37 שנתחדש בו - ב"אגרת הקדש" המוסיף חידוש ובידור בספר
38 "לקוטי אמרים" - קונטרס אחרון על איזה פרקים - מספר
39 "לקוטי אמרים", אשר כתב - רבנו הזקן, בעת חברו הספר
40 לקוטי אמרים - פלפול ועיון עמק על מאמרי זהר ועין חיים
41 ופרי עין חיים שנראים בסותרים זה את זה, וברוח מבינתו

הסכמת

הרבנים שי' בני הגאון המהר"ל נ"ע.

היות שהוסכם אצלנו ליתן רשות והרמנא להעלות על מכבש
הדפוס לזכרון לבני כתוב דברי יושר ואמת דברי אלקים
חיים של א"א מו"ר ז"ל כתובים בכתב ידו הקדושה בעצמו ולשונו
הקדוש שכל דבריו כנחלי אש פוערות ילחיבו הלבבות לקרן
לאביהן שבשמים. וכשם אגרת הקדש נקראו שרובם היו אגרת
שלוח מאת כ"ק להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר
יעשון ומחמת שבכמה מקומות הציב לו ציונים בס' לקוטי אמרים
שלו וד"ת עניים במקום אחד ועשירים במ"א ומה גם בשביל דבר
שנתחדש בו קונטרס אחרון על איזה פרקים אשר כתב בעת חיבו
הס' לק"א פלפול ועיון עמק על מאמרי זהר וע"ח ופע"ח שנראים
כסותרים וא"ו וברוח מבינתו מישכם כל דיבור על אופניו שכתב
בלק"א ראו ראינו שראוי ונכון להכריע עם ספר לקוטי אמרים
ואגה"ת של כ"ק א"א מו"ר ז"ל. אי לזאת באנו להחיל גורא רבה
וגורת נח"ש דרבנן דלית לה אסוותא שלא ירים איש את ידו
להרפים כתבניתם או זה בלא זה משך חמושה שנים מיום דלמטה
ברם כגון דא צריך לאודועי שבעו"ה ספן תמו כתבי ידו הקדושה
בעצמו אשר היו בדקדוק גדול לא חסר ולא יתר אות א' ולא נשאר
ב"א זה המעט מהרבה אשר נלקטו אחד לאחד מהעתקות המפורים
אצל התלמידים ואם המצא תמצא איזה טעות שגיאות מי יבין
ימצא הטעות דמוכה מטעות סופר והכוונה תהיה ברורה:

נאום **דוב בער**, בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל
מרגא ורבנא **שניאור זלמן** ז"ל נב"מ.
ונאום **חיים אברהם**, בא"א מו"ר הגאון החסיד מרגא
ורבנא **שניאור זלמן** זצ"ל נבג"מ.
ונאום **משה**, בא"א מו"ר הגאון החסיד **שניאור**
זלמן ז"ל נבג"מ.

הדפיסו את הספר, והכפונה - של הענין, תהיה ברורה:
נאום **דב בער** בן אדונינו אבינו מורנו ורבנו הגאון החסיד
קדוש ישראל מרגא ורבנא¹⁶ **שניאור זלמן** ז"ל, נשמתו בגני
מרומים. (הרבי האמצעי).
ונאום **חיים אברהם** בן אדונינו אבינו מורנו ורבנו הגאון
החסיד מרגא ורבנא **שניאור זלמן** זצ"ל, נשמתו בגני
מרומים.
ונאום **משה** בן אדונינו אבינו מורנו ורבנו הגאון החסיד
שניאור זלמן ז"ל, נשמתו בגני מרומים.

13. בסימנים: ג, ה, ו, יז, יח, כ, (כה?), כט, קו"א ד"ה וצדקה כנחל. 14. ראה ירושלמי ר"ה ג, ח. ומובא בתוס' ד"ה אלא, כריתות יד, ב. 15.
בהוצאה הראשונה (שקלאו תקע"ד) בא בסיים ההסכמה: "היום יום ה' כ"ב אייר תקע"ד לפ"ק". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: לע"ע לא
מצאתי שיעירו על השינוי שבתארי אדה"ז שבחתימות בניו, וכל אחד משמיט ב' תיבות מהחתימה שלפניו - ע"פ הוצאות דת"רס ואילך. ואולי
י"ל: בזמן חתימת ההסכמה ה' החותם הא' (נשיא ומורם מעם -) קדוש ישראל, ולכן מדגיש - שדוקא אדה"ז הוא "קדוש ישראל"; החותם הב'
- ה' אז רב ופוסק - "מרגא ורבנא" - ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "מרגא ורבנא"; החותם הג' - ה' אז גאון וחסיד (כידוע בסיפורי רבותינו
נשיאינו) ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "הגאון החסיד". הוספת "צדיק" - ב"צ"ל" שבחתימה הב' - (באם כן הוא בהכח"י ושאר הדפוסים) י"ל
ג"כ ע"ד הג"ל - ע"פ הידוע שה' מצויין בצדקות שלו, בעניותו ושפלותו בעיני עצמו וכו'.

יום שלישי כ' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 6, הקדמת המלקט... עד עמ' ד, בעלה וגו':

הקדמת המלקט

1 רבנו הזקן, בגדול ענוותנותו, קורא לספר ה"תניא" – "לקוטי אמרים",
2 אוסף, "מפי ספרים ומפי סופרים", של ענינים, ואת הקדמתו זו הוא
3 מציין ב"הקדמת המלקט". והיא אגרת השלוחה לכללות אנשי
4 שלומנו, – אל כל
5 החסידים, ישמרם צוים
6 ויחזקם:
7 אליכם אישים אקרא,
8 שמעו אלי רודפי צדק
9 מבקשי ה', וישמע אליכם
10 אלקים למגדול ועד קצו,
11 – מגדולי בעלי המדרגה
12 בעבודת ה', עד לאלה שהם
13 נחותים במדרגה, כל אנשי
14 שלומנו
15 ומסוכות שלה, איש על
16 מקומו יבוא לשלום וחיים
17 עד העולם נצח סלה ועד,
18 אמן בן יהי רצון:
19 הנה מודעת זאת, כי
20 מרגלא בפומי דאנשי
21 בכל אנשי שלומנו לאמר,
22 – ידוע שרגיל בפי אנשי
23 שלומנו לומר, כי אינה
24 דומה שמיעת דברי מוסר
25 לראיה וקריאה בספרים,

26 – שהקריאה בעניני מוסר והתעוררות מתוך ספרים, שנכתבו בשביל
27 כולם, איננה מביאה אותה תועלת, כפי שזה כאשר שומעים אותם
28 ענינים באופן אישי מפיו של המדבר. שתקנרא – בספרים, קנרא
29 לפי דרכו ודעתו ולפי השגתו ותפסתו שכלו כאשר הוא שם,
30 ואם שכלו ודעתו מבבלים ובחשיכה יתהלכו בעבודת ה',
31 בקשי יכול לראות את האור כי טוב הגנו בספרים, אף כי
32 מתוך האור – השורה בספרים, לעינים ומרפא לנפש. – אך, מפני
33 ששכלו מבולבל והוא ממשש באפילה בענינים של עבודת ה', אין
34 הוא רואה את האור שיכול וצריך להביא מרפא לנפשו. להלן
35 מסביר רבנו הזקן, שספרי המוסר חלוקים בשני סוגים: א) ספרים
36 הבנויים על פי שכל אנושי, שהשכל האנושי מכתוב את עניני המוסר

הקדמת המלקט

והיא אגרת השלוחה לכללות אנשי שלומנו יצ"ו:

אליכם אישים אקרא שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' וישמע
אלים אלקים למגדול ועד קצו כל אנשי דמדינתנו
וסוכות שלה איש על מקומו יבוא לשלום וחיים עד העולם
נ"ס"ו אכ"ר:

הנה מודעת זאת כי מרגלא בפומי דאנשי בכל אנשי לאמר כי
אינה דומה שמיעת דברי מוסר לראיה וקריאה בספרים
שהקורא קורא לפי דרכו ודעתו ולפי השגתו ותפסתו שכלו
כאשר הוא שם ואם שכלו ודעתו מבולבלים ובחשיכה יתהלכו
בעבודת ה' בקושי יכול לראות את האור כי טוב הגנו
בספרים אף כי מתוך האור לעינים ומרפא לנפש ובר מן דין
הנה ספרי היראה הבנויים ע"פ שכל אנושי בוודאי אינן שוין
לכל נפש כי אין כל השכלים והדעות שוות ואין שכל אדם
זה מתפעל ומתעורר ממה שמתפעל שכל חבירו וכמו שארז"ל
גבי ברכת חכם הרזים על ששים ריבוא מישראל שאין
דעותיהם דומות זו לזו וכו' וכמו"ש הרמב"ן ז"ל במלחמות שם
בפירוש הספרי גבי יהושע שנאמר בו איש אשר רוח בו שיכול
להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד וכו'. אלא אפילו בספרי
היראה אשר יסודותם בהררי קודש מדרשי חז"ל אשר רוח ה'
דבר במ ומלתו על לשונם ואורייתא וקב"ה כולא חד וכל

ומתעורר ממה שמתפעל ומתעורר שכל חבירו, וכמו שאמר
ר"ל גבי – בקשר לפרקת חכם הרזים על ששים רבוא
מישראל, – בשעה שרואים שש מאות אלף מישראל, יש לברך
"ברוך חכם הרזים" – מברכים את הקב"ה שהוא החכם שידוע
סודותיהם של כל שש מאות האלף, שאין דעותיהם – והבנתם
ורגשותיהם, דומות זו לזו וכו', וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל
במלחמות שם בפירוש הספרי גבי יהושע שנאמר בו' – שהוא
היה "איש אשר רוח בו", – ומפרש ה"ספרי" שהכוונה ב"רוח בו"
היא: שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד וכו'. אלא
אפילו בספרי היראה – ספרי המוסר, אשר יסודותם בהררי קודש
מדרשי חז"ל אשר רוח ה' דבר בם, ומלתו – של הקב"ה, על

1. או י"ל ישמרם צורנו וגואלנו, או כיוצא בו. ולהעיר מתפלת "צור ישראל קומה בעזרתך..." – אולי לכן ג"כ הוא בר"ת בכדי שיכלול כל
הברכות. – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 2. ברכות נח, א. 3. על הרי"ף שעל הגמרא הנזכרת. 4. במדבר כז, יח. 5. את עצם הפירוש "שיכול
להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד", יכול היה רבנו הזקן להביא גם מרש"י על הפסוק, שהוא אומר שם "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד
ואחד"; ומה שהוא מביא זאת מהרמב"ן, הוא מפני שהרמב"ן מבאר שם שישנו חכם גדול כזה, שהוא עצמו כולל בתוכו את דעותיהם של כל
ששים הרבוא; שלכן בירך ר' חנינא ברי' דר' איקא את ברכת "חכם הרזים" על רב פפא ור' הונא ברי' דר' יהושע, כפי שמברכים על ששים
רבוא מישראל, שכן, ר' חנינא ראה והכיר בהם, שהם נושאים בתוכם דיעותיהם של ששים רבוא. אך זה צריך להיות כזה שמכיר זאת בשני,
ולכן אומר הרמב"ן – להלכה – שלא לברך ברכה זו אלא על ששים רבוא דוקא שאין דיעותיהם שוות. עכ"פ מהרמב"ן מסתבר שישנו מקרה

1 לְשׁוֹנֵם – ועליהם בנויים ספרי מוסר אלה, וְאוֹרֵיתָא וְקוּדְשָׁא
2 בְּרִיךְ הוּא בְּלֹא חֵד, – התורה והקב"ה הם דבר אחד; וְכָל שְׂשִׁים
3 רְבוּא בְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל וּפְרִטִיהֶם עַד נִיצוֹץ – של קל שְׂבָכָלִים
4 וּפְחוּתֵי הָעֶרֶךְ שֶׁבְעֻמֵּינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלָחוּ מִתְקַשְׂרָאן בְּאוֹרֵיתָא,
5 – כל אלה מתקשרים
6 בתורה, וְאוֹרֵיתָא הִיא
7 הַמְקַשֶּׁרֶת אוֹתָן לַהֲקַב"ה¹
8 בְּנוֹדָע בּוֹהֵר הַקְדוּשָׁה, –
9 והתורה הרי כבר כוללת
10 בתוכה מה שנוגע לשכלו
11 ולדעתו של כל אחד
12 מישראל – הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ
13 בְּלָלוֹת לְכָלִּלוֹת יִשְׂרָאֵל. –
14 מכל מקום הרי דבר זה הוא
15 ענין כללי המופנה לכלל
16 כולו. וְאַף שֶׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה
17 לְדֶרֶשׁ בְּכָלִּל וּפְרִטִי
18 פְּרִטוֹת לְכָל נֶפֶשׁ פְּרִטִית
19 מִיִּשְׂרָאֵל הַמְשֻׁשֶׁת בָּהּ, –
20 בתורה, הרי שבתורה ישנם
21 לא רק הענינים של כלל
22 ישראל, אלא של כל אחד
23 מישראל במיוחד, וספרי

הקדמה

ששים רבוא כללות ישראל ופרטיהם עד ניצוץ קל שבקלים
ופחותי הערך שבעמינו בני ישראל כולחו מתקשראן באורייתא
ואורייתא היא המקשרת אותן להקב"ה כנודע בזה"ק הרי זה
דרך כללות לכללות ישראל ואף שניתנה התורה לידרש בכלל
ופרט ופרטי פרטות לכל נפש פרטית מישראל המושרשת בה
הרי אין כל אדם זוכה להיות מכיר מקומו הפרטי שבתורה:
והנה אף בהלכות איסור והיתר הנגלות לנו ולבנינו מצאנו ראינו
מחלוקת תנאים ואמוראים מן הקצה אל הקצה ממש ואלו
ואלו דברי אלהים חיים לשון רבים על שם מקור החיים
לנשמות ישראל הנחלקות דרך כלל לשלשה קוין ימין ושמאל
ואמצע שהם חסד וגבורה וכו' ונשמות ששרשן ממדת חסד
הנהגתן גם כן להטות כלפי חסד להקל כו' כנודע וכ"ש וק"ו
בהנחתן לה' אלהינו דאינון דחילו ורחימו דבמוחא ולבא דכל
בוה"ק על פסוק נודע בשערים בעלה וגו':

24 המוסר הבנויים על מדרשי רז"ל שבתורה, כוללים בתוכם גם
25 הענינים הפרטיים הנוגעים לכל יהודי לחוד? – הֲרִי אֵין בָּל אֲדָם
26 זֹכֶה לְהִיּוֹת מְכִיר מְקוֹמוֹ הַפְּרִטִי שֶׁבַתּוֹרָה: – לדעת איך ללמוד
27 את ההוראות בעבודת ה' ועניני התעוררות הנוגעים אליו בפרט.
28 וְהֵנָּה, אֵף בְּהַלְכוֹת אִסּוּר וְהֵתֵר הַנִּגְלּוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ מְצָאנוּ
29 רְאִינוּ מַחְלָקֵת תְּנָאִים וְאִמּוּרָאִים מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה מִמֶּשׁ,
30 – שאחד אומר ההיפך מהשני – זה אוסר וזה מתיר וכדומה, וְאֵלּוּ
31 וְאֵלּוּ דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים¹⁰ לְשׁוֹן רַבִּים – לא אלקה חי, אלא
32 אלקים חיים שהוא לשון רבים, עַל שֵׁם מְקוֹר הַחַיִּים לְנִשְׁמוֹת
33 יִשְׂרָאֵל הַנִּחְלָקוֹת – נשמות ישראל, וממילא כך הדבר גם במקורם,
34 דֶּרֶךְ בְּכָל לְשׁוֹשֶׁה קוֹיִן, יְמִין וּשְׂמָאל וְאִמְצַע, שֶׁהֵם – שלשה
35 קוים אלה, הם: חֶסֶד – קו הימין, וְגִבּוּרָה – קו השמאל, וְכו', –
36 כלומר, תפארת שהוא הקו האמצעי. וְנִשְׁמוֹת שֶׁשֶּׁרְשָׁן מִמֵּדַת חֶסֶד
37 הַנִּהְיָתָן גַּם בֵּין לְהַטּוֹת כְּלָפִי חֶסֶד לְהִקְלֵל כּו' – להתיר את הדבר
38 כדי שיוכל לעלות לקדושה, שהוא ענין של חסד; ואותו דבר
39 בנשמות ששרשן ממדת הגבורה וכו', בְּנוֹדָע, – כפי שרבנו הזקן
40 מבאר בפרוטרוט ב"אגרת הקדש" סימן יג, שלכן בית שמאי לרוב
41 מחמירים, מפני ששורשם ממדת הגבורה, ובית הלל מקילים ברוב
42 המקרים, מפני ששורשם ממדת החסד; אלא, היות שבקדושה הכל
43 בהתכללות, כך שחסד כוללת בתוכה גם גבורה, וגבורה כוללת

44 בתוכה גם חסד, לכן ישנם מקרים בהם בית שמאי מקילים ובית הלל
45 מחמירים. – הרי אם כך הדבר בענינים של נגלה דתורה, שאפשר
46 הדבר שתהיה מחלוקת "מן הקצה אל הקצה" בהסקת מסקנת פסק
47 ההלכה מהתורה – וְכָל שְׂבָכָן וְקַל וְחֶמֶר – בענינים שהם
48 בְּהִנְסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ
49 דְּאֵינוֹן דְּחִילוּ וְרַחֲמֵינוּ –
50 שהם יראה ואהבה,
51 דְּבִמּוֹחָא וּלְבָא דְּכָל חֵד
52 וְחֵד לְפִי שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה
53 – המתבטאים במוחו ולבו
54 של כל אחד ואחד לפי
55 שיעורו, לְפִי מַה דְּמִשְׁעָר
56 בְּלִיָּה, – לפי מה שהוא
57 משער בלבו, ופוחח "שער"
58 בלבו, דרכו תאיר ההשגה
59 שבמוח בלבו. בְּמֹו שֶׁבַתּוֹב
60 בּוֹהֵר הַקְדוּשָׁה עַל פְּסוּק¹²
61 נֹדָע בְּשַׁעְרֵים בְּעֵלָה וְגו':
62 – הוזהר מפרש ש"בעלה"
63 היינו הקב"ה, ה'בעל' של
64 כנסת ישראל, והוא "נודע
65 אתיידע ואתדבק", – הוא
66 נעשה ידוע ומתדבקים בו;
67 "בשערים", לפי מה שמשערים ("בשערים" מלשון השערה) בשכל
68 ובהשגה, ולפי השער ("בשערים" מלשון שער) שפותחים בלב כדי
69 לקלוט את ההשגה מהמוח. על כל פנים מתברר מדברי הוזהר
70 הקדוש, שהענינים של אהבה ויראה, של דביקות בהקב"ה, הם
71 בכל אחד לפי שיעורו הפרטי (זהו פירוש שלישי בזוהר שם:
72 "שערים" מלשון שיעור) – וכשמדובר על עניני יראת ה' ואהבת
73 ה', מוצדקת לכאורה ההתבטאות בין החסידים (אנ"ש) ש"אינה
74 דומה שמיעה לראיה", שאינו דומה מה ששומעים מהרבי דברי
75 התעוררות והדרכות בעבודת ה' למה שרואים וקוראים בספרים
76 – ואילו רבנו הזקן מכניס כאן בספר (בספר ה"תניא") הוראות
77 והדרכות בעבודה הפנימית של אהבת ה' ויראת ה' מסביר, אבל,
78 רבנו הזקן להלן, שמדובר כאן ב"יודעיי ומכיריי", באלה שידעו
79 והכירו את רבנו הזקן, אלה שהיו שואלים אותו ב"חידות" עצות
80 בעניני עבודת ה'; חסידים מפרשים, שהכוונה היא גם כן על אלה
81 שרבנו הזקן יודע אותם ומכיר אותם, ובכך נכללות כל הנשמות
82 שלמדו, לומדות ותלמדנה את ספר ה"תניא" – את כל אלה ידע
83 והכיר רבנו הזקן, ובשבילם כתב בספר זה עצות והוראות בעבודת
84 ה', כאילו נכנסו הם כולם אליו ל"חידות"; וכפי שהרבי הרש"ב
85 נשמתו עדן אומר¹³: לימוד התניא משמעו לדבר עם רבנו הזקן.
86 ובלשון רבנו הזקן:

כזה – וחסידים, שהם "יודעיי ומכיריי" (כלשונו של רבנו הזקן להלן) רואים ומכירים ברבנו הזקן שהוא זה "שיוכל להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד", שכן, בהיותו נשמה כללית הוא כולל בתוכו מ"רוחו של כל אחד ואחד". 6. על פי לשון הכתוב שמואל ב כג, 7. על פי תניא פל"ו – מח, א. 8. חלק ג', עג, 9. על פי לשון הפסוק דברים כט, כח: "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו וגו'". 10. עירובין יג, ב. 11. חלק א' ק"ג ע"א וע"ב. 12. משלי לא, כג. 13. תורת שלום ע' 56.

יום רביעי כ"א כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ד, אך ביודעיי... עד עמ' 8, אמרים הנ"ל:

הקדמה

אך ביודעיי ומכיריי קאמינא הם כל אחד ואחד מאנ"ש שבמדינותינו וסמוכות שלה אשר היה הדבור של חיבה מצוי בינינו וגילו לפני כל תעלומות לבם ומוחם בעבודת ה' התלויה בלב אליהם תמוך מלתי ולשוני עט סופר בקונטרסים סופרים קדושי עליון נשמתם עדן המפורסמים אצלנו וקצת מהם נרמזין לחכימין באגרות הקדש מרבותינו שבאה"ק תובב"א. וקצתם שמעתי מפיהם הקדוש בהיותם פה עמנו וכולם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלין בעצה כל אנ"ש דמדינותינו תמיד כל אחד לפי ערכו לשית עצות בנפשם בעבודת ה' להיות כי אין הזמן גרמא עוד להשיב לכל אחד ואחד על שאלתו בפרטות וגם השכחה מצויה על כן רשמתי כל התשובות על כל השאלות למשמרת לאות להיות לכל אחד וא' לזכרון בין עיניו ולא ידחוק עוד ליכנס לדבר עמי ביחידות כי בהן ימצא מרגוע לנפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו בעבודת ה' ונכון יהיה לבו בטוח בה' גומר בעדינו: ומי שדעתו קצרה להבין דבר עצה מתוך קונטרסים אלו יפרש שיחתו לפני הגדולים שבעירו והם יבוננוהו ואליהם בקשתי שלא לשום יד לפה להתנהג בענוה ושפלות של שקר ח"ו וכנודע עונש חמור על מונע בר וגודל השכר ממאמר רז"ל ע"פ מאיר עיני שניהם ה' כי יאיר ה' פניו אליהם אור פני מלך חיים. ומחיה חיים יזכנו ויחינו לימים אשר לא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו' כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו' אכ"ר:

והנה אחר שנתפשטו הקונטרסים הנ"ל בקרב כל אנ"ש הנ"ל בהעתקות רבות מידי סופרים שונים ומשונים הנה ע"י ריבוי ההעתקות שונות רבו כמו רבו הט"ס במאור מאוד

1 אך ב'יודעי ומכירי קאמינא, – אני מדבר אודות אלה שאני יודע
2 אותם ומכירם – אומר רבנו הזקן, הם כל אחד ואחד מאנשי
3 שלומנו שבמדינותינו וסמוכות שלה – והסמוכות למדינותנו, אשר
4 היה הדבור של חיבה מצוי בינינו – בהיכנסם אל רבנו הזקן
5 ל"יחידות", וגילו לפני כל
6 תעלומות לבם ומוחם
7 בעבודת ה' התלויה בלב,
8 אליהם תמוך מלתי ולשוני
9 עט סופר¹⁴ בקונטרסים
10 אלו – של ספר ה"תניא",
11 הנקראים בשם 'לקוטי
12 אמרים', מלקטים מפי
13 ספרים ומפי סופרים
14 קדושי עליון נשמתם עדן
15 – כפי שהזכרנו בלמדנו את
16 "דף השער", אומרים
17 חסידים, שב"ספרים" הכוונה
18 לספרי השל"ה הקדוש וספרי
19 מהר"ל (מפראג) וב"סופרים"
20 הכוונה על הבעל-שם-טוב
21 והרב המגיד ממזריטש,
22 המפרסמים אצלנו, וקצת
23 מהם נרמזין לחכימין –
24 חלק מה"אמרים" מרומזים
25 לפני החכמים, אלה שדי
26 להם ברמז "די לחכימין
27 ברמיזא", באגרות הקדש
28 מרבותינו שבארץ הקדש
29 תבנה ותבונן במהרה
30 בימינו אמן, – רבנו הזקן
31 קרא לכמה מזקני תלמידיו
32 הרב המגיד, ובפרט את רבי

33 מנחם מענדל מויטבסק, בשם "רבותינו", הרביים שלו; וקצתם
34 שמעתי מפייהם תקדוש בהיותם פה עמנו, – לפני עלייתם לארץ
35 ישראל, וכלם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלין
36 בעצה כל אנשי שלומנו דמדינותנו תמיד כל אחד לפי ערכו
37 – ומצבו בעבודת ה', לשית – לתת, עצות בנפשם בעבודת ה',
38 להיות כי אין הזמן גרמא עוד – אין הזמן מרשה עוד, להשיב
39 לכל אחד ואחד על שאלתו בפרטות, וגם השכחה מצויה, על
40 כן רשמתי כל התשובות על כל השאלות למשמרת לאות
41 להיות לכל אחד ואחד לזכרון בין עיניו – כפי שכתוב לגבי
42 תפילין¹⁵ "ולזכרון בין עיניך", ולא ידחק עוד לבנם לדבר עמי

43 ביחידות, כי בהן – בענינים שבספר ה"תניא", ימצא מרגוע
44 לנפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו בעבודת ה', ונכון
45 יהיה לבו בטוח בה' גומר בעדינו: – ככתוב¹⁶: "לא-ל גומר עלי".
46 ומי שדעתו קצרה להבין דבר עצה מתוך קונטרסים אלו, –
47 שאין הוא יודע כיצד ללמוד
48 מה"תניא" עצה שהוא נזקק
49 לה בעבודת ה', יפרש
50 שיחתו לפני הגדולים –
51 גדולי המבנים ועובדי ה',
52 שבעירו והם יבוננוהו. –
53 הם יסבירו לו. ואליהם –
54 לאותם "גדולים", בקשתי,
55 שלא לשום יד לפה –
56 שלא לשחוק כדי שלא
57 להראות שהם הם המבנים,
58 להתנהג בענוה ושפלות
59 של שקר חס ושלוה, –
60 שכן, ענוה ושפלות שלא
61 במקומן, הן ענין של שקר,
62 ובנודע¹⁷ עונש חמור על
63 מונע בר, – כלומר, למנוע
64 ענינים של תורה מהזולת,
65 וגדל השקר – לאלה
66 שמוסרים עצמם ללמוד עם
67 הזולת, כפי שידוע ממאמר
68 רז"ל¹⁸ על פסוק¹⁹ "מאיר
69 עיני שניהם ה'", – הגמרא
70 מפרשת שם את הפסוק "רש
71 ואיש תככים נפגשו מאיר
72 עיני שניהם ה'" – "רש" היינו
73 מי שעני בתורה, ו"איש
74 תככים" – מי שעשיר
75 בתורה, הרי כששני אלה "נפגשו", וכן התורה מתעסק עם ה"עני"
76 בתורה, "מאיר עיני שניהם ה'" – הקב"ה מאיר עיני שניהם באור
77 שלמעלה משניהם, כי יאיר ה' פניו – והפנימיות שלו, אליהם אור
78 – של, פני מלך חיים. ומחיה חיים – זה שנותן חיים לחיים, וזכנו
79 ויחינו לימים אשר לא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' כי כולם
80 ידעו אותי וגו' – את הקב"ה, "למקטנם ועד גדולם"²⁰, כי מלאה
81 הארץ דעה את ה' וגו', – כמים לים מכסים²¹, אמן כן יהי רצון:
82 והנה אחר שנתפשטו הקונטרסים הנזכרים לעיל בקרב כל
83 אנשי שלומנו הנזכרים לעיל בהעתקות רבות מידי סופרים
84 שונים ומשונים, הנה על ידי רבוי ההעתקות שונות רבו כמו

14. תהלים מה, ב. 15. שמות יג, ט. 16. תהלים נז, ג קלח, ח. 17. ראה סנהדרין צא, סוף עמוד ב. 18. ראה תמורה טז, א. 19. משלי כט, יג.
20. ירמיה לא, לג. 21. ישעיה יא, ט.

מהזיופים. ואמינא לפעלא טבא וישר חילא. – ואני אומר
לפעולה טובה זו: ישר כח. ולהיות כי מקרא מלא דבר הכתוב²³
"ארור מסיג גבול רעהו", וארור בו קללה בו נדוי חס ושלום
וכו'²⁴, על כן ביהודה ועוד לקרא²⁵ קאתינא למשדי גודא רבא

– כדבר מיותר (כפי

שמביאים למשל ראייה ממה

שמתנהגים ב"יהודה" בשעה

שיש על כך פסוק מפורש)

אני בא להטיל איסור גדול,

על כל המדפיסים שלא

להדפיס קונטרסים

הנוברים לעיל לא על ידי

עצמן ולא על ידי גירא

דילהון – ולא על ידי באי

כוחם, בלתי רשות

הנקובים הנ' משד חמש

שנים מיום בלות

הדפוס²⁶. ולשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב. ב' דברי

המלקט – ספר לקוטי אמרים הנוכח לעיל:

38

1 רבו המעותיסופרים במאד מאד, – כפי שכבר הזכרנו בלמדנו
2 הסכמותיהם של הצדיקים רבי זושא ורבי יהודה ליב הכהן, נפלו על
3 פי טעות שגיאות בכתבים, עקב המעתיקים השונים, והיו גם כאלה
4 שבמכוון זייפו ענינים ב"תניא", כדי שיוכלו להעליל וכו', ויש לומר

5 שעל אלה רומז רבנו הזקן

6 במלה "משונים". ולזאת –¹

7 ולכן, נדבה רוחם של²

8 אנשים אפרתים – אנשים³

9 חשובים, הנקובים הנוברים⁴

10 לעיל מעבר לדף²² למרח⁵

11 בגופם ומאדם להביא את⁶

12 קונטרסים הנוברים לעיל⁷

13 – ספר ה"תניא", לבית⁸

14 הדפוס מנקים מכל סיג –⁹

15 כמו הפסולת המופרשת¹⁰

16 מהתבואה וכדומה,¹¹

17 ומעותיסופרים ומגהים

18 הייב, – כפי שכ"כ רבינו מעיר, יש לומר שהמלה "סיג" רומזת גם

19 כן על הענינים שזייפו אותם, והיה צורך לנקות את הקונטרסים

יום חמישי כ"ב כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ה, פרק א תניא... עד עמ' 10, ושבעים פנים לתורה).

1 רשע בפני עצמו. – שלא תחשוב את עצמך כרשע. כיצד, איפוא,
אפשר לומר שמשיעיים את האדם לחשוב את עצמו כרשע,
כשהמשנה אומרת שאסור לאדם לחשוב את עצמו כרשע? ונס, אם
יהיה בעיניו כרשע – ירע לבבו ויהיה עצב, ולא יוכל לעבד ה'
בשמחה ובטוב לבב, –

מלבד הקושיא האמורה

ממסכת אבות, אין החזקת

עצמו כרשע, תואמת

לדרכים בהן על היהודי

להתנהג בעבודתו את

הש"ת. יודעים אנו, שעיקר

גדול בעבודת הש"ת הוא

לעבדו מתוך שמחה וטוב

לבב. כשיהודי מקיים מצוה

עליו לעשות זאת מתוך חדוה גדולה, על שזכה לעבוד את מלך

מלכי המלכים הקב"ה; כן, כשמונע עצמו מעבירה, עליו להיות שבע

רצון על שעלה בידו, בגלל רצונו של הקב"ה, להימנע מעשיית

עבירה. כיצד, איפוא, אפשר לומר שמשיעיים אותו לחשוב את

עצמו כרשע? הרי לא יוכל אז לעבוד את הש"ת מתוך שמחה. זאת

ועוד: הרי מובן שכשם שהחלק הראשון בשבועה (והיה צדיק ואל

תהי רשע) נוגע ליכולת ביצוע שליחותו בעולם הזה, כך גם נוגע

לכך החלק השני של השבועה. ברם, אם יחזיק עצמו כרשע – יהיה

82

39 פרק א. תניא [בסוף פרק ג דנדה]: – למדנו בסוף פרק שלישי
40 במסכת נדה: "משביעים אותו", – יהודי לפני לידתו, משביעים אותו
41 בשמים, תהי צדיק ואל תהי רשע. – היה צדיק ואל תהיה רשע,
42 ואפילו כל העולם כלו – בדונם אותו לפי מעשיך, אמרים לך
43 צדיק אתה – היה בעיניך

44 כרשע. – לידתו של יהודי¹²

45 היא הרי לשם כוונה

46 מיוחדת, לבצע את תכלית¹³

47 בריאתו. הנשמה יורדת¹⁴

48 לעולם הזה ומתלבשת בגוף,¹⁵

49 כדי לבצע שליחות אלקית¹⁶

50 מיוחדת בעולם הזה. וכדי¹⁷

51 שהאדם יוכל לבצע תכלית¹⁸

52 וכוונה זו ושיהיה בכוחו

53 לקיים את שליחותו, לשמה ירדה נשמתו למטה – משביעים אותו,

54 לפני לידתו, שיהיה צדיק ושלא יהיה רשע. ואילו בעיני עצמו יחשוב

55 את עצמו כרשע, ועל-ידי כך יבצע תכלית כוונה שליחותו בעולם-

56 הזה. השבועה האמורה מורכבת משני חלקים: בחלק הראשון

57 משביעים אותו כיצד עליו להיות – שיהיה צדיק ולא יהיה רשע,

58 בחלק השני של השבועה משביעים אותו כיצד יחזיק את עצמו

59 בעיניו – שיחשוב את עצמו כרשע. וצריך להבין, דהא תנן [אבות

60 פרק ב'] – למדנו במשנה, בפרק שני של מסכת אבות: "ואל תהי

22. השותפים ר' שלום שכנא ור' מרדכי. ראה הסכמתו של ר' זושא מאניפאלי והערה 8 שם. 23. דברים כז, ז. 24. שבועות לא, א – בשינוי הסדר, וראה רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ג. 25. קידושין ו, א. 26. כנ"ל יום ג' פ' תבא תקנ"ו – ראה לעיל בהסכמות. 1. משנה יג.

1 שקוע בעצבות, דבר שיש בו בודאי משום הפרעה לקיום שליחותו
2 בעבודת השי"ת מתוך שמחה. ואם לא ירע לָבֹא כָּלֵל מִזֶּה –
3 לאידך גיסא, אם אכן יקיים את השבועה ויחזיק את עצמו כרשע,
4 אלא שכדי שזה לא יפריע לו בעבודת ה' בשמחה, יחליט בנפשו
5 שהדבר לא יריגז אותו כלל;

6 שלא יהא איכפת לו מה

7 שהוא רשע, ואז לא יהיה
8 שריו בדכאון או בעצבות
9 וממילא יוכל לעבוד את ה'
10 בשמחה, ויכול לָבֹא לְיָדֵי
11 קְלֹטָה, חֵם וְשָׁלוֹם. – שלא
12 יעריך כל כך חומרתה של
13 עבירה. שכן, למרות שהגיע
14 להחלטתו האמורה, כדי
15 שהדבר לא יפריע לו
16 לעבודה בשמחה – אך עם
17 זאת הרי לא מפריעה לו
18 העובדה שהוא רשע, וכך

19 הוא עלול לבוא למצב כזה שחומרת עבירה תקל בעיניו חלילה
20 באמת. כדי להסביר את האמור, יש בתחילה לברר ולקבוע מובנם
21 האמיתי של המושגים "צדיק" ו"רשע", ועל כך הוא אומר בהמשך
22 הפרק: **אֲךָ הָעֵינָן, כִּי הֵנָּה מַצִּינוּ בְּנִמְרָא: ה' חֲלָקוֹת: צָדִיק וְטוֹב**
23 **לוֹ, צָדִיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, רָשָׁע וְרַע לוֹ, וּבִינֵינוּ. –**
24 **"בינוני", כלומר אדם שאינו "צדיק" אבל גם אינו "רשע". כל הדרגות**
25 **האמורות מתבטאות גם במובן הגשמי, וכגון: "צדיק וטוב לו" הכוונה**
26 **גם בפשטות, שטוב לו גם בגשמיות, או "צדיק ורע לו" הכוונה שגם**
27 **במובן הגשמי רע לו. וכך גם בשאר הדרגות. ופִּרְשׁוּ בְּנִמְרָא:**
28 **"צָדִיק וְטוֹב לוֹ – צָדִיק גָּמוּר, – ממילא אינו צריך לסבול יותר**
29 **בעולם הזה, ומשום כך טוב לו גם בגשמיות. צָדִיק וְרַע לוֹ – צָדִיק**
30 **שְׂאִינוֹ גָּמוּר". – ממילא עליו עוד לסבול בעולם הזה, ומשום כך**
31 **רע לו גם בגשמיות. פירוש זה בגמרא מלמד אותנו, ששני צדיקים**
32 **אלה, האחד ש"טוב לו" והשני ש"רע לו", אינם באותה מדרגה,**
33 **אלא שלזה טוב ולזה רע, כי אם, אלו הן שתי מדרגות מיוחדות**
34 **בצדיקים. ברם, גם לפי פירוש זה בגמרא, אין בצינונים "טוב לו" ו"רע**
35 **לו" משום תואר להגדרת מדרגותיהם של צדיקים אלה. הגדרת**
36 **דרגותיהם היא: "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור". "טוב לו" ו"רע לו"**
37 **הם ענינים צדדיים: לאחד טוב משום שהוא "צדיק גמור" ואילו לשני**
38 **לא טוב מפני שהוא "צדיק שאינו גמור". וברעיא מהימנא פִּרְשִׁית**
39 **מִשְׁפָּטִים פִּרְשׁ: – ב"זוהר בחלק הנקרא "רעיא מהימנא" בפרשת**
40 **משפטים, פירשו: צָדִיק וְרַע לוֹ – שֶׁהָרַע שָׁבוּ כְּפֹהָ לְטוֹב וְכוּ',**
41 **– הוא מסוג הצדיקים שעדיין יש בו משום מהרע, אלא שרע זה בטל**
42 **לטוב שלו. בהתאם לכך, יוצא ש"צדיק וטוב לו" היינו צדיק שיש בו**
43 **רק טוב ואין בו מהרע כלל. בהתאם ל"זוהר" זה יוצא, שנוסף**
44 **לתוארים "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור", מהווים גם "צדיק וטוב**
45 **לו" ו"צדיק ורע לו" תוארים המציינים את מדרגות הצדיקים:**
46 **מדרגה אחת של "צדיק" שיש בו רק טוב, ואת הרע שבקרבו הפך**

ליקוטי אמרים

כלל מזה יכול לבוא לידי קלות ח"ו. אך הענין כי הנה
מצינו בגמרא ה' חלוקות. צדיק וטוב לו צדיק ורע לו רשע
וטוב לו רשע ורע לו ובינוני. ופירשו בגמרא צדיק וטוב לו
צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור וברעיא
מהימנא פ' משפטים פ' צדיק ורע לו שחרע שבו כפוף
לטוב וכו' ובגמרא ספ"ט דברכות צדיקים יצ"ט שופטן כו'
רשעים יצה"ר שופטן בינונים זה וזה שופטן וכו' אמר רבה
כגון אנא בינוני א"ל אביי לא שביק מר חיי לכל בריה
וכו' ולהבין כל זה באר היטב וגם להבין מה שאמר איוב
[כ"ב פ"א] רבש"ע בראת צדיק בראת רשעי כו' והא
צדיק ורשע לא קאמר. וגם להבין מהות מדרגת הבינוני

לגמרי טוב – "צדיק וטוב לו". מדרגה אחרת של "צדיק", שעדיין
יש בו קצת רע – "צדיק ורע לו". נדרשת אבל הסברה על הכפילות
בתארים שבכל אחת המדרגות של "צדיק": "צדיק גמור" – ו"צדיק
וטוב לו", "צדיק שאינו גמור" – ו"צדיק ורע לו". מכיון ש"צדיק גמור"
הנו "צדיק וטוב לו", ו"צדיק
שאינו גמור" הוא "צדיק ורע
לו" – לשם מה, איפוא,
מצויינת כל דרגה בשני
תוארים? כפי שהדברים
יוסברו להלן, מבטא כל
אחד מהתארים האמורים
פרט מיוחד בעבודתו של
ה"צדיק": התארים "צדיק
גמור" ו"צדיק שאינו גמור"
מתארים עבודתו של
ה"צדיק" מצד נשמתו, עד
כמה גדולה אהבתו
להשי"ת, שכן, בגלל אהבתו
זו קיבל את התואר "צדיק" – ועל כך בא התואר "צדיק גמור",
שאהבתו להקב"ה היא בדרגת "אהבה בתענוגים", אהבה מלאה. או
שאהבתו להשי"ת איננה מלאה ובגלל כך הוא נקרא "צדיק שאינו
גמור". ואילו "צדיק וטוב לו" ו"צדיק ורע לו" מתארים מצבו של
ה"צדיק" בשעה שהוא עסוק בהפיכת הנפש הבהמית לקדושה. שכן,
ה"צדיק" עליידי עבודתו הגדולה את השי"ת מתוך אהבה בתענוגים,
מהפך את הרע שבו לטוב ולקדושה. "צדיק וטוב לו" – שכבר הפך
לגמרי את הרע שבקרבו והוא מורכב רק מטוב, ואילו "צדיק ורע לו"
– שעדיין לא הצליח להפוך את הרע לגמרי, משום מהרע עדיין
נשאר בקרב. מההסברים הבאים מתבאר שמדובר כאן אודות הרע
הרוחני שבלב. שכן, אין ל"צדיק" שום שייכות לרע כזה שיכול
להתבטא במחשבה, בדיבור, ובודאי לא, חלילה, במעשה. ובנִמְרָא
סוף פֶּרֶק ט' דְּבִרְכוֹת: "צָדִיקִים – יֵצֵר טוֹב שׁוֹפְטֵן כּוּ', רָשָׁעִים
– יֵצֵר רָע שׁוֹפְטֵן, בִּינֹנִים – זֶה וְזֶה שׁוֹפְטֵן וְכוּ'. אָמַר רַבְּהִי:
כְּגֹן אָנָּה – בִּינֹנִי. – כמו אני – "בינוני". רבה מעמיד עצמו כדוגמא
לאדם שהוא "בינוני". אָמַר לִיה אֲבִי: – אמר לו אביי, לֹא שָׁבִיק
מִרְ חַי לְכָל בְּרִיה וְכוּ'. – אינך משאיר חיים לאף אחד, שכן, אם
אתה "בינוני", הרי שכל אלה שהם בדרגה נמוכה ממך, הם רשעים,
ורשעים – גם – בחייהם נקראים מתיים⁴, הרי שעל-ידי שאתה
קורא לעצמך "בינוני" אינך משאיר חיים לאף אחד. וְלִהְבִּין כָּל זֶה
כְּאִר הֵיטֵב, – נוסף על השאלה דלהלן, שלפי המקובל ש"בינוני"
הוא זה שיש לו מחצית מצוות ומחצית עבירות – כיצד יכול היה
רבה לטעות טעות גדולה כל כך, לומר על עצמו שהוא "בינוני"? –
ישנה כאן שאלה נוספת: באם "בינוני" הוא זה שיש לו מחצית מצוות
ומחצית עבירות, הרי זה "מציאות" כזו, כיצד, איפוא, יכולה להיות
מחלוקת בין רבה לאביי על דבר שהוא "מציאות"? וְגַם לִהְבִּין מַה
שְׂאֵמֵר אִיּוֹב [כְּכֹא בְּתָרָא פֶּרֶק א':] "רְבֹנוֹ שֶׁל עֹלָם, בְּרָאתָ
צָדִיקִים בְּרָאתָ רָשָׁעִים כּוּ", וְהָא "צָדִיק" וְרָשָׁע לֹא קָאמַר! –

1 והרי "צדיק" ו"רשע" לא אמר. הגמרא מספרת, שהמלאך שואל את
2 הקב"ה על כל מי שעומד להיוולד, האם יהיה חכם או טיפש, גבור
3 או חלש וכו', ואילו ביחס ל"צדיק" ו"רשע" לא נאמר שם שום דבר,
4 שכן, זה נתון לבחירתו של האדם. כיצד, איפוא, אמר איוב: "בראת

5 צדיקים, בראת רשעים?
6 וגם להבין מהות מדרגת

7 הבינוני, — המלה "מהות" 1
8 משמעה "מה הוא", והנה 2
9 מהותו של "צדיק" הוא טוב, 3
10 מהותו של "רשע" הוא רע, 4
11 מהי, איפוא, מהות מדרגת 5
12 ה"בינוני"? שְׁבוּדָאֵי אֵינוֹ 6
13 מַחֲצָה וְכִזְיוֹת וּמַחֲצָה 7
14 עֲנוֹת, שָׁאֵם בֶּן, אֵיךְ מַעַה 8
15 רַבָּה בְּעֶצְמוֹ לִזְמַר שְׁהוּא 9
16 בִּינוֹנִי, וְנוֹדַע, דְּלֹא פְּסִיק 10
17 פּוֹמִיָּה מִגְרָסָא, — שְׁפִיז לֹא 11
18 פֶּסֶק מִלְּמוֹד תּוֹרָה, עַד 12
19 שְׁאֵפְלוּ מִלֵּאדָּה הַמּוֹת לֹא 13
20 הָיָה יָכוֹל לְשַׁלֵּט בּוֹ, — 14
21 כְּלוֹמֵר, גַּם בַּכּוֹת, לֹא 15
22 הַחֲסִיר אֶף רֹגַע מִלְּמוֹד 16
23 תּוֹרָה, וְגַם בְּאִיכוֹת — הִיא 17
24 לִימוּדוֹ בְּדִרְגָּה עֲלִיוֹנָה, עַד 18
25 כִּדִּי כֶּךָ שֶׁמֶלֶאךָ הַמּוֹת לֹא 19
26 הִיא יָכוֹל לְהַפְרִיעַ לוֹ, וְאִיךְ 20
27 הָיָה יָכוֹל לְמַעֲוֹת בְּמַחֲצָה 21
28 עֲנוֹת חֵם וְשִׁלּוֹם? וְעוֹד,

29 — מתי יכולים לקרוא לאדם "בינוני"? שְׁהָרִי בְּשַׁעָה שְׁעוֹשָׂה עֲנוֹת
30 — עד שחזור בתשובה, נִקְרָא רִשָּׁע גָּמוֹר — ולא "בינוני", [וְאֵם
31 אַחֲרָיֶךָ עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה — נִקְרָא צָדִיק גָּמוֹר], — והערת כ"ק רבינו:
32 קדושין מט, ב. ובאר זרוע ט" קיב: צדיק גמור; וְאֵפְלוּ הָעוֹבֵר עַל
33 אִסּוּר קָל שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים — מִקְרִי רִשָּׁע, — אפילו זה שעובר
34 על איסור קל, כמו איסור דרבנן, ולא רק איסור דאורייתא, נקרא
35 "רשע", בְּרִאיתָא בְּפֶרֶק ב' דִּיבְמוֹתִי וּבְפֶרֶק קָמָא דְגִדָּה⁸. — כמו
36 שאנו מוצאים, יתירה מזו, בפרק שני במסכת יבמות ובפרק ראשון
37 במסכת נדה, וְאֵפְלוּ מִי שֵׁשׁ בִּידוֹ לְמַחֲוֹת וְלֹא מַחָה — הוא עצמו
38 לא עבר על שום עבירה, הוא רק לא מיחה במי שעבר עבירה,

ליקוטי אמרים

שְׁבוּדָאֵי אֵינוֹ מַחֲצָה זְכוֹת וּמַחֲצָה עֲנוֹת שֶׁאֵ"כ אֵיךְ מַעַה
רַבָּה בְּעֶצְמוֹ לִזְמַר שְׁהוּא בִּינוֹנִי וְנוֹדַע דְּלֹא פְּסִיק פּוֹמִיָּה
מִגְרָסָא עַד שְׁאֵפְלוּ מִלֵּאדָּה הַמּוֹת לֹא הִיא יָכוֹל לְשַׁלֵּט בּוֹ
וְאֵיךְ הִיא יָכוֹל לְמַעֲוֹת בְּמַחֲצָה עֲנוֹת ח'ו. וְעוֹד שְׁהָרִי
בְּשַׁעָה שְׁעוֹשָׂה עֲנוֹת נִקְרָא רִשָּׁע גָּמוֹר [וְאֵם אַח"כ עֲשֵׂה
תְּשׁוּבָה נִקְרָא צָדִיק גָּמוֹר] וְאֵפְלוּ הָעוֹבֵר עַל אִסּוּר קָל
שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים מִקְרִי רִשָּׁע כְּדֹאִיתָא בְּפ"ב דִּיבְמוֹת
וּבְפ"ק דְּנִדָּה וְאֵפְלוּ מִי שֵׁשׁ בִּידוֹ לְמַחֲוֹת וְלֹא מִיחָה נִק' ⁹
רִשָּׁע [בְּפ"ו דְּשַׁבּוּעוֹת] וְכ"ש וְכ"ו בְּמַבְטֵל אִיזוֹ מ"ע שֶׁאֵפְשׁ
לוֹ לְקִיּוּמָה כְּמוֹ כָּל שֶׁאֵפְשׁ לוֹ לְעִסּוֹק בְּתוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹסֵק
שְׁעָלָיו דְּרִשּׁוֹ רז"ל כִּי דְּבַר ה' בּוֹהַ וְגו' הַכֹּתֶר תְּכַרֵּת וְגו' ¹⁰
וּפְשִׁיטָא דְּמִקְרִי רִשָּׁע טַפִּי מְעוֹבֵר אִסּוּר דְּרַבָּנָן וְאֵ"כ ע"כ
הַבִּינוֹנִי אֵינוֹ בּוֹ אִפִּי עוֹן בִּיטוּל תּוֹרָה וּמִשְׁ"ה מַעַה רַבָּה
בְּעֶצְמוֹ לִזְמַר שְׁהוּא בִּינוֹנִי¹¹

הגהה

(ומ"ש בזהר ח"ג ד' רל"א כל
שממועטין עונותיו וכו' היא שאלת
רב המנונא לאלהיו אבל לפי תשובת
אלהיו שם הפ' צדיק ורע לו הוא
כמ"ש בר"מ פרשה משפטים הלעיל
ושבעים פנים לתורה):

נִקְרָא רִשָּׁע [בְּפֶרֶק ו' דְּשַׁבּוּעוֹת⁹]. וְכָל שֶׁבֶן וְקָל וְחֶמֶר, בְּמַבְטֵל
אִיזוֹ מַצּוֹת עֲשֵׂה שֶׁאֵפְשׁ לוֹ לְקִיּוּמָה, — כָּל-שֶׁבֶן וְקָל-וְחֶמֶר מִי
שֶׁמַּבְטֵל קוּיִם מַצּוֹת-עֲשֵׂה שְׁהִיָּה בִידוֹ לְקִיּוּמָה, כְּמוֹ כָּל שֶׁאֵפְשׁ
לוֹ לְעִסּוֹק בְּתוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹסֵק, שְׁעָלָיו דְּרִשּׁוֹ רז"ל¹⁰ — הפסוק¹¹:
"כִּי דְּבַר ה' בּוֹהַ וְגו' הַכֹּתֶר תְּכַרֵּת וְגו' ¹²
הַכֹּתֶר תְּכַרֵּת וְגו'".
וּפְשִׁיטָא דְּמִקְרִי רִשָּׁע טַפִּי ¹³
מְעוֹבֵר אִסּוּר דְּרַבָּנָן. —
ברור הרי שהוא נקרא
"רשע" יותר מאשר מי
שעובר על איסור דרבנן
בלבד, וְאֵם בֶּן, עַל כִּרְחֻק
הַבִּינוֹנִי אֵינוֹ בּוֹ אֵפְלוּ עוֹן
בְּטוּל תּוֹרָה, — גַּם עוֹן
בִּיטוּל תּוֹרָה, שְׁמַאד קִשָּׁה
לְהִינָצֵל מִמֶּנּוּ, וְהוּא אֶחָד
מִשְׁלֹשַׁת הַדְּבָרִים¹² שֶׁאֵין
אָדָם נִיצוֹל מֵהֶם בְּכָל יוֹם —
הֵנָּה אֶף בְּחָטָא זֶה שֶׁל בִּיטוּל
תּוֹרָה אֵין הַ"בִּינוֹנִי" נִכְשָׁל,
וּמִשּׁוּם הָכִי — וְלִכֵּן, מַעַה
רַבָּה בְּעֶצְמוֹ לִזְמַר שְׁהוּא
בִּינוֹנִי¹³ — מִכֵּיִן שְׁאוּמֵרִים
שֶׁ"בִּינוֹנִי" אֵינוֹ בּוֹ אֵפְלוּ עוֹן
בִּיטוּל תּוֹרָה, יוֹסֵבֵר כִּיִּצֵּד
טַעַה רַבָּה לִזְמַר עַל עֲצָמוֹ
שְׁהוּא "בִּינוֹנִי", שֶׁכֵּן, גַּם אִם
רַבָּה נִזְהָר וְנִשְׁמַר בְּכָל דְּבַר,
אֶף הִקְטַן בִּיטוּר, וְלֹא הִפְסִיק מִלִּימוּדוֹ אֶף לְרֹגַע אֶחָד, יָכוֹל הִיא
לְחֻשׁוֹב עַל עֲצָמוֹ שְׁהוּא "בִּינוֹנִי". (וְהִגָּהָ) (וְכִיָּה שְׁכָּתוּב בְּזֹהָר חֲלָק
ג' דף רל"א: כָּל שֶׁמִּמְעֵטִין עֲנוֹתָיו וְכו', — מִכָּאן נִרְאָה שֶׁגַּם
הַזֹּהָר סוֹבֵר שֶׁ"צָדִיק וְרַע לוֹ" הוּא מִי שֵׁשׁ לוֹ מִקְצַת עֲבִירוֹת, כְּמוֹ
שְׁלּוּמִידִים בְּפִשּׁוּטוֹת, וְאֵם כֵּן — הִרִי "בִּינוֹנִי" הוּא זֶה שֵׁשׁ לוֹ רַק
מַחֲצִית מִצּוֹת; הִיא שְׁאֵלָת רַב הַמְּנוּנָא לְאֵלֵהּיוֹ, אֲבָל לְפִי
תְּשׁוּבַת אֵלֵהּיוֹ שָׁם, הַפְּרִישׁ "צָדִיק וְרַע לוֹ" הוּא כְּמוֹ שְׁכָּתוּב
בְּרַעֲיָא מְהִימָנָא פְּרָשָׁה מְשֻׁפְּטִים דְּלַעֲיָל. — שֶׁ"צָדִיק וְרַע לוֹ" הוּא
זֶה שֵׁשׁ לוֹ מִקְצַת מִן הָרַע, אֲלֵא שְׁהָרַע שְׁבוּ כְּפֹה לְטוֹב וְשִׁבְעִים
פְּנִים לְתוֹרָה¹³).

6. ראה בבא מציעא פו, א. 7. יבמות כ, א. 8. נדה יב, א. 9. שבועות לט, ב. 10. סנהדרין לט, א. 11. במדבר טו, לא. 12. בבא בתרא קסד, ב.
13. הערת כ"ק רבינו: "מפרש דלכאורה איך גם קס"ד דר"ה לשאול כן מכל קושיות האמורות - אלא דקסבר שאפ"ל שזהו אחד מע' פנים לתורה".

יום שישי כ"ג כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 10, והא דאמרינן... עד עמ' ו, אלא להתייחר בו'.

1 והא דאמרינן בעלמא¹⁴, – ומה שאנו אומרים בכל מקום, דמחצה
2 על מחצה – מחצית מצוות ומחצית עונות, מקרי – נקרא, בינוני,
3 ורב זכיות מקרי – נקרא, צדיק, הוא שם המושאל לענין שכן
4 וענין, – שם שאינו מציין את משמעותו האמיתית של הדבר, כי אם
5 "שואלים" מילה מסוימת
6 ממקום אחר, כדי להסביר בו

7 פרט מסויים של הדבר. כך
8 גם השמות "בינוני" ו"צדיק"
9 הם שמות מושאלים לגבי
10 שכר ועונש, לפי שגידון
11 אחר רבו, – ההבדלים בין
12 צדיקים, בינונים ורשעים,
13 נחשבים כאן רק בשייכות
14 למשפטו של אדם, והוא
15 נידון לפי רוב מעשיו, ומקרי
16 – ונקרא, צדיק, בדינו
17 מאחר שזוכה בדין, – לגבי
18 פרט זה שיצא זכאי בדין,
19 הוא נקרא "צדיק" כלומר
20 "צודק", אבל לענין אמתת
21 שם התאר והמעלה של
22 מעלת ומדרגת חלקות
23 צדיקים ובינונים, אמרו
24 רז"ל¹⁵: "צדיקים יציר טוב
25 שופטין, שנאמר¹⁶: ולבי
26 חלל בקרבי" – שאין לו
27 יצר הרע, כי הרגו
28 בתענית; – דוד המלך הרג
29 את היצר הרע שלו על-ידי
30 תעניות. ברם, ברור הדבר
31 שאפשר להרוג את היצר

32 הרע גם בדרכים אחרות. על-כפינים, מגמרא זו מובן שהמשמעות
33 האמיתית של "צדיק" הוא זה שאין לו יותר יצר הרע. אבל כל מי
34 שלא הגיע למדרגה זו, אף שזכויותיו מרבים על עונותיו –
35 אינו במעלת ומדרגת צדיק כלל. – אפילו לא במעלת ומדרגת
36 ה"בינוני". ולכן אמרו רז"ל¹⁷ במדרש: "ראה הקדוש ברוך הוא
37 בצדיקים שהם מועטים – עמד ושתלן ככל דוד ודוד וכו', וכמו
38 שכתוב¹⁸: וצדיק יסוד עולם"; – כלומר, בכל דור ישנו צדיק
39 שהוא יסוד העולם. דבר זה מובן רק על-פי מה שלמדנו ש"צדיק"
40 הוא זה שאין לו יצר הרע לגמרי. שכן, אם "צדיק" הוא זה שיש לו
41 רוב מצוות – מדוע הוא אומר שצדיקים הם כל כך מועטים? הרבה
42 יהודים ישנם שיש להם רוב זכיות! אך באור הענין, – להבין מה

ליקוטי אמרים

הנהגה

(וב"ש בווהר ח"ג ד' רל"א כל
שמעון ענותיו וכו' היא שאלת
רב המנונא לאלוהו אבל לפי תשובת
אלוהו שם הפ' צדיק ורע לו הוא
כמ"ש בר"מ פרשה מושפטים דלעיל
ושבעים פנים לתורה):

שם התואר והמעלה של מעלת ומדרגת חלוקות
צדיקים ובינונים ארו"ל צדיקים יצ"ט שופטין שנא' ולבי
חלל בקרבי שאין לו יצר הרע כי הרגו בתענית אבל כל מי
שלא הגיע למדרגה זו אף שזכויותיו מרובים על עונותיו
אינו במעלת ומדרגת צדיק כלל ולכן ארו"ל במדרש
ראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים עמד ושתלן בכל
דור ודור וכו' וכמ"ש וצדיק יסוד עולם: אך ביאור הענין
על פי מ"ש הר"ח ז"ל בשער הקדושה [ובע"ה שער נ'
פ"ב] דלכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע יש שתי
נשמות דכתיב ונשמות אני עשיתי שהן שתי נפשות
נפש אחת מצד הקליפה וסטרא אחרא והיא המתלבשת
בדם האדם להחיות הגוף וכדכתיב כי נפש הבשר בדם
היא וממנה באות כל המדות רעות מארבע יסודות רעים
שבה דהיינו כעס וגאווה מיסוד האש שנגבה למעלה.
ותאורות התענוגים מיסוד המים כי המים מצמיחים כל
מיני תענוג. והוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים

באה הרי מקליפה ומרע, והם ארבעה במספר, שכן, כשם שכל דבר
גשמי מורכב מארבעה יסודות: אש, רוח, מים ועפר, כך גם כל דבר
רוחני, כולל מציאותה של נפש זו, מורכב מארבעה יסודות רוחניים,
שמהם באות המדות הרעות, דהיינו: כעס ונאווה מיסוד האש
שנגבה למעלה, – טבעה של האש להימשך ללמעלה, ומשום כך
באות ממנה המדות הרעות כעס וגאווה: כעס הוא פועל יוצא
מגאווה, שכן, כשאדם אינו מתגאה, הוא ממילא אינו כועס
כשמישהו עושה דבר נגד רצונו. ותאורות התענוגים מיסוד המים,
כי המים מצמיחים כל מיני תענוג, – כלומר, כל הדברים
המביאים לתענוג, ומכיון שמים מצמיחים דברים המביאים תענוג,
הרי זה אומר שבמים מוטרף ענין התענוג, והתאווה לתענוג באה,

43 הן מדרגות ה"צדיק" וה"בינוני", וכיצד בצדיקים עצמם ישנן כמה
44 וכמה מדרגות, על פי מה שכתב הרב חיים ויטאל ז"ל בשערי
45 הקדושה [ובענין חיים שער נ פרק ב], דלכל איש ישראל, אחד
46 צדיק ואחד רשע, יש שתי נשמות, וכדכתיב¹⁹: "ונשמות אני
47 עשיתי", – נשמות לשון
48 רבים, למרות שהפסוק
49 מדבר אודות יהודי יחיד,
50 כמו שנאמר לפני זה: "כי רוח
51 מלפני יעושה", שכן שתי
52 נפשות²⁰ – נפש אחת מצד
53 הקליפה וסטרא אחרא, –
54 כמו קליפת פרי, המכסה
55 ומסתירה על התוכן הפנימי
56 של הפרי, כך ברא הקב"ה
57 כוחות המסתירים על החיות
58 האלקית הפנימית שבכל
59 דבר. "סטרא אחרא" –
60 משמעותו, צד אחר, לא צד
61 הקדושה, אלא הצד ההפכי
62 מקדושה, וזהו נפש אחת
63 מצד הקליפה וסטרא אחרא,
64 והיא המתלבשת בדם
65 האדם להחיות הגוף,
66 וכדכתיב²¹: "כי נפש
67 הפֶּשֶׁר בְּדָם הִיא", – הנפש
68 המחיה את גופו הגשמי של
69 האדם, הוא הדם, וממנה –
70 מנפש זו, באות כל המדות
71 רעות, מארבעה יסודות
72 רעים שבה, – יסודותיה של
73 נפש זו הם רעים, שכן, היא

74 באה הרי מקליפה ומרע, והם ארבעה במספר, שכן, כשם שכל דבר
75 גשמי מורכב מארבעה יסודות: אש, רוח, מים ועפר, כך גם כל דבר
76 רוחני, כולל מציאותה של נפש זו, מורכב מארבעה יסודות רוחניים,
77 שמהם באות המדות הרעות, דהיינו: כעס ונאווה מיסוד האש
78 שנגבה למעלה, – טבעה של האש להימשך ללמעלה, ומשום כך
79 באות ממנה המדות הרעות כעס וגאווה: כעס הוא פועל יוצא
80 מגאווה, שכן, כשאדם אינו מתגאה, הוא ממילא אינו כועס
81 כשמישהו עושה דבר נגד רצונו. ותאורות התענוגים מיסוד המים,
82 כי המים מצמיחים כל מיני תענוג, – כלומר, כל הדברים
83 המביאים לתענוג, ומכיון שמים מצמיחים דברים המביאים תענוג,
84 הרי זה אומר שבמים מוטרף ענין התענוג, והתאווה לתענוג באה,

14. ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"א. 15. ברכות סא, ב. 16. תהלים קט, כב. ראה להלן פרק יג הערה 9. 17. יומא לח, ב. 18. משלי י, כה.
19. ישע"י נז, טו. 20. הערת כ"ק רבינו: "שולל שאין הכוונה למדרג' הנשמה שבנרנח" (שזה אין הכרח בכא"א – ופשיטא – לא בנפה"ב) כ"א המדרג' ההכרחית – נפש". 21. ויקרא יז, א.

כלל. וְכִדְאִיתָא – וכמו שמצינו, פְּנִמְרָא²² עַל פְּסוּק²³: "וְחֶסֶד
לְאֵמִים חֲסִידָתָא" – שְׁכַל צְדָקָה וְחֶסֶד שְׂאֵמֹת הָעוֹלָם עוֹשִׂין,
אֵינֶן אֵלָא לְהַתִּיּוֹר כו': – יהודי, כשעושה טוב, גם אם זה בא
מצד טבעו הטוב, הרי כוונתו בכך היא לעזור לזולת. ראייה לכך:
באם הזולת אינו זקוק
לעזרתו, הוא מרוצה ושבע
רצון. ואילו, באומות העולם
אין כוונתם לעזור לזולת, כי
אם למלא שביעות רצונם
הם, להגדיל את שמם
ולהתגאות. אמנם, גם בין
אומות העולם ישנם יוצאים
מן הכלל, והם הנקראים
חסידי אומות העולם, שיש
בהם מדות טובות, ומטיבים
עם הזולת כדי לעזור לו
ולא לטובת עצמם, שכן,
הנפש שלהם איננה מהקליפות הטמאות לגמרי, כי אם מקליפת
נוגה והערת כ"ק רבינו: מפני שנלקחים מנוגה כו' כידוע בשער
חזק"מ צ' בס' – לקוטי ביאורים לר"ה מפאריש מז, ב. –].
מספרים על החסיד רבי הלל מפאריש – מגדולי החסידים, גאון
בנגלה ובקבלה, חיבר ספרים בחסידות ותשובות בנגלה, ובהיותו
עילוי נפלא היה כבר בצעירותו בקי בהרבה ספרי קבלה – שבתחילה
חשב את עצמו במדריגת "צדיק", ואילו משנחיה לחסיד חב"ד והחל
ללמוד הפרק הראשון בספר התניא, אמר אימרה רוסית: צדיק ודאי
שאיננו – הלאוי בינוני.

איפוא, מיסוד המים. והוֹלָלוּת וְלִיצְנֻת וְהַתְפָּאוֹת וְדְבָרִים
בְּטָלִים מִיִּסוּד הָרוּחַ, – כשם שהרוח אין בה ממשות, כך אין
בהוללות, ליצנות, התפאויות ודברים בטלים, שום ממשות והם
נעדרי תוכן לגמרי. וְעֲצָלוּת וְעֲצָבוֹת מִיִּסוּד הָעֵפֶר. – כשם
שהעפר בטבעו יש בו
כבדות והוא נמשך ללמטה,
כך גם עצלות, שהיא בעצם
כבדות באברי האדם,
עצבות ומרה שחורה,
מביאות את האדם לנמיכת
רוח ולכבדות. וְגַם מְדוּת
טוֹבוֹת שְׁכִמְכֵּעַ כָּל
יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם, כְּמוֹ
רַחֲמָנוּת וְנִמְלִיּוֹת חֲסִידִים
– פְּאוֹת מְמַנָּה. – מהנפש
של הקליפה, אלא נשאלת
השאלה: אם נפש זו היא
מקליפה ומרע, כיצד באות ממנה מדות טובות? – על כך הוא
אומר: כִּי בִּישְׂרָאֵל נֶפֶשׁ זֹו דְקִלְפָּה, היא מְקַלֶּפֶת נִתְּנָה, שִׁישׁ
בָּהּ גַם בֵּין טוֹב, – ומטוב זה שבנפש זו באות ביהודי המדות
הטובות הטבעיות, וְהִיא – קליפה זו באה מִסּוּד "עֵץ הַדַּעַת" –
שיש בו טוב ורע: מֶה שְׁאֵין בֵּין נִפְשׁוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם, הֵן
מִשְׁאֵר קְלִיפּוֹת טְמָאוֹת, שְׁאֵין בָּהֶן טוֹב כָּלֵל, כְּמוֹ שְׁכִתּוֹב
בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַד מִטָּ פָּרָק ג'. וְכֵן טִיבוֹ דְעֵבְרִין הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי
גְלוּלִים לְגִרְמִיּוֹהוּ עֲבָדֵין, – כל הטוב שעושים אומות העולם הוא
לטובת עצמם, מכיון שנפשותיהם הן מקליפה כזו שאין בה טוב

ליקוטי אמרים

מיסוד הרוח. ועצלות ועצבות מיסוד העפר. וגם מדות
טובות שבטבע כל ישראל בתולדותם כמו רחמנות וג"ח
באות ממנה כי בישראל נפש זו דקליפה היא מקליפ' נוגה
שיש בה ג"כ טוב והיא מסוד עץ הדעת טוב ורע: משא"כ
נפשות אומות עובדי גלולים הן משאר קליפות טמאות
שאין בהן טוב כלל כמ"ש בע"ה שער מ"ט פ"ג וכל טיבו
דעבדין האומות עובדי גלולים לגרמיהו עבדין וכדאיתא
בגמרא ע"פ וחסד לאומים חטאת שכל צדקה וחסד
שאומות עובדי גלולים עושין אינן אלא להתיהר כו':

יום שבת קודש כ"ד כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ו, פרק ב ונפש... עד עמ' ז, בראשית:

והמקיפה את כל כללות נשמות ישראל, וְ"אַתָּה נִפְתַּח בִּי", – זה
נאמר על נשמתו של כל אחד ואחד מישראל. מה מלמד אותנו
הביטוי "נפתח", המשמש כאן לתיאור הכנסת הנשמה ביהודי? –
הוא מסביר מיד: וְכֵמוֹ שְׁכִתּוֹב בְּהִרָא: "מֵאֵן דְּנִפְחָ מִתּוֹכָהּ
נִפְחָ", – מי שנופח הרי הוא
נופח מתוכו, פְּרוּשׁ,
מִתּוֹכֵיהּ וּמִפְּנִימֵיהּ,
שְׁתּוֹכִיּוֹת וּפְנִימִיּוֹת הַחַיּוֹת
שֶׁבְּאֵדָם מוֹצִיא בְּנִפְיָהֶן
בְּכַח: – כמו שאנו רואים
במוחש, כשאדם מדבר אין
הוא מתעייף כל כך מהר,
ואילו כשהוא נופח הוא מתעייף מהר. כי, כשהוא נופח, הוא
משתמש בחיות הפנימית שבו, ומכיון שצורת הכנסת הנשמה
מהקב"ה לגופו של יהודי מתוארת במלה "נפתח" – הרי שהנשמה

53 פֶּרֶק ב. וְנֶפֶשׁ הַשְּׁנִית בִּישְׂרָאֵל, היא חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל מִמַּשׁ,
54 – "חלק אלריה ממעל" – לשון הפסוק באיוב¹, ורבנו הזקן מוסיף את
55 המלה "ממש", כדי להדגיש פירושן הפשוט של מלים אלו. שכן,
56 ישנם, כידוע, פסוקים שנאמרו, כהגדרת חכמינו ז"ל² "בלשון הבאי",
57 בלשון של גזמא, למשל:
58 "ערים גדולות ובצורות
59 בשמים"³, הרי "בשמים"
60 ביטוי של מליצה, כי אין
61 הכוונה לשמים ממש. כדי
62 שלא יפרשו את המלים
63 "חלק אלריה" כלשון של
64 מליצה, מוסיף רבנו הזקן
65 המלה "ממש", להדגיש שנשמת יהודי היא אכן ממש חלק אלריה
66 ממעל. כְּמוֹ שְׁכִתּוֹב: "וְנִפְחָ בְּאֵפִי נִשְׁמַת חַיִּים", – פסוק זה
67 נאמר על אדם הראשון שהיה בעל נשמה כללית, נשמה הכוללת

ליקוטי אמרים

פרק ב ונפש השנית בישראל היא חלק אלוה
ממעל ממש כמ"ש ויפח באפיו
נשמת חיים ואתה נפתח כי וכמ"ש בזהר מאן דנפח
מתוכיה נפח פי' מתוכיותו ומפנימיותו שתוכיות ופנימיות
החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכח: כך עד"מ נשמות

22. בבא בתרא י, ב. 23. משלי יד, לד. 1. לא, ב. 2. תמיד כט, א. 3. דברים א, כה. 4. בראשית ב, כ. 5. בברכת "אלקי נשמה", של ברכות
השחר, ברכות ס, ב. 6. ברפוסטי הזהר שלנו, חסר לשון זה.

1 באה מהפנימיות שבאלקות. ראייה נוספת לכך שהנשמות מושרשות
2 בפנימיותו ועצמותו של הקב"ה – ממה שהנשמה באה כביכול,
3 ממחשבתו של הקב"ה ושלכן נקראים בני ישראל בניו של הקב"ה –
4 וכך מסביר ה"תניא" את הדברים: **כָּךְ עַל דֶּרֶךְ מְשָׁל, נִשְׁמוֹת**
5 **יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה,** –
6 נשמות ישראל נובעות

7 ממחשבתו של הקב"ה,¹
8 שהיא הפנימיות של
9 האלקות, ואילו כל שאר
10 הנבראים, כולל המלאכים,
11 באים, כביכול, מדיבורו של
12 הקב"ה, ולגבי המחשבה
13 נחשב הדיבור כדבר היצוני.
14 **בְּדִבְרֵיכִי:**² – כמו שכתוב:
15 **"בְּנִי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל", "בְּנִים**
16 **אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם".**³
17 **פְּרוֹשׁ,** – מה משמעות
18 העובדה שיהודי מתואר
19 כבנו של הקב"ה, **כְּמוֹ שֶׁהָיָה**
20 **נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב, כָּךְ**
21 **בְּכִיכּוֹל נִשְׁמַת פֶּל אִישׁ**

22 **יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁבָה מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ וְחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ,** – ומאחר ונשמתו
23 של יהודי באה ממחשבתו וחכמתו של הקב"ה, הרי, שהיא באה
24 מהקב"ה בעצמו, שכן, **דְּאִיהוּ חֲכִים וְלֹא בְּחֻכְמָה יִדְעָא,** – הקב"ה
25 חכם, אבל לא באותה בחינת חכמה שאנו, הנבראים, מכירים, **אֱלֹא**
26 **הוּא וְחֻכְמָתוֹ אַחֵד, וְכֵמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמְבָם***⁴ הגהה [הרמב"ם]
27 השיג בשכלו ש"הוא המדע והוא הידוע והוא הידוע". אך ישנם
28 גדולים וחכמים שאינם סוברים כמותו⁵ והם אומרים שאי אפשר
29 כלל לומר על הקב"ה שהוא ההבנה עצמה וכו', כי הקב"ה הוא
30 למעלה מכל ההגדרות שמביא הרמב"ם. ואומר רבנו הזקן בהגהה,
31 שחכמי הקבלה הודו לרמב"ם. ברם, מה שעל-פי קבלה צודק
32 הרמב"ם, אין זה אמור לגבי הקב"ה כמו שהוא "בעצם". שכן, הקב"ה
33 עצמו הוא למעלה לאין שיעור גם מהחכמה הבלתי מושגת אודותה
34 כותב הרמב"ם; לגבי הקב"ה כמו שהוא "בעצם" צודקים אלה
35 שחולקים על הרמב"ם, שכן הוא למעלה מעלה מכל המושגים
36 האלה. אלא, לאחר שאור-אין-סוף האלקי מצמצם ומגביל את
37 עצמו בהרבה הגבלות, אז שייך לומר עליו שהוא מתאחד עם
38 החכמה שבעולם האצילות ואז אפשר לומר עליו "הוא המדע והוא
39 הידוע והוא הידוע". ועל כך אומר רבנו הזקן: **וְהוֹדוּ לוֹ חֻכְמֵי**
40 **הַקְּבָלָה,** – חכמי הקבלה הודו לרמב"ם, שבקב"ה שייך ענין החכמה
41 באותה צורה, שכל השלשה: ה"מדע", ה"ידוע" וה"ידוע", הם דבר
42 אחד, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפֶרֶדֶס מְהֵרָמָק.** – כמו שאומר רבי משה
43 קורדובירה בספר ה"פרדס" שלו, **וְגַם לְפִי קְבָלַת הָאֶזְרִי וְלִי יִצְיָא**
44 **מִלְתָּא,** – גם לפי קבלת הארז"ל, שלפיה אנו יודעים יותר, שהקב"ה
45 נעלה מעלה מעלה גם מסוג החכמה המובא בדברי הרמב"ם – נכונה
46 דעתו של הרמב"ם, וזאת כפסוד התלפזשות אור-אין-סוף פְּרוֹדֶךְ

ליקוטי אמרים

ישראל עלו במחשבה כדכתיב בני בכורי ישראל בני
אתם לה' אלהיכם פי' כמו שהבן נמשך ממוח האב כך
כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו
וחכמתו ית' דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעא אלא הוא
וחכמתו א' וכמ"ש הרמב"ם*

הגהה
והודו לו חכמי הקבלה כמ"ש בפרדס
מהר"ק וגם לפי קבלת האר"ז וז"ל
יצא מילתא בסוד התלבושות אור א"ם
ב"ה על ידי צמצומים רבים בכלים
דחב"ד דאציל' אך לא למעלה מהאציל'
וכמ"ש כמ"א שא"ם ב"ה מרומם
ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה
ממחות ובח' חב"ד עד שמוות ובח'
חב"ד נחשבת כעשייה גופנית אצלו
ית' כמ"ש כולם בחכמה עשית:

וחכמתו א' וכמ"ש הרמב"ם*
שהוא המדע והוא הידוע
כו' ודבר זה אין ביכולת
האדם להבינו על בוריו כו'
כדכתיב החקר אלוה תמצא
וכתיב כי לא מחשבותי
מחשבותיכם וגו' ואף שיש
רבות מיני חלוקי מדרגות
בנשמו' גבוה על גבוה לאין
קץ כמו גודל מעלת נשמות האבות ומשה רבינו

והודו לו חכמי הקבלה כמ"ש בפרדס
מהר"ק וגם לפי קבלת האר"ז וז"ל
יצא מילתא בסוד התלבושות אור א"ם
ב"ה על ידי צמצומים רבים בכלים
דחב"ד דאציל' אך לא למעלה מהאציל'
וכמ"ש כמ"א שא"ם ב"ה מרומם
ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה
ממחות ובח' חב"ד עד שמוות ובח'
חב"ד נחשבת כעשייה גופנית אצלו
ית' כמ"ש כולם בחכמה עשית:
וחכמתו א' וכמ"ש הרמב"ם*
שהוא המדע והוא הידוע
כו' ודבר זה אין ביכולת
האדם להבינו על בוריו כו'
כדכתיב החקר אלוה תמצא
וכתיב כי לא מחשבותי
מחשבותיכם וגו' ואף שיש
רבות מיני חלוקי מדרגות
בנשמו' גבוה על גבוה לאין
קץ כמו גודל מעלת נשמות האבות ומשה רבינו

הוא, על ידי צמצומים רבים, – כשאר-אין-סוף ברוך-הוא
מתלבש על ידי צמצומים רבים בבלים דחב"ד דאצילות, –
ב"כלים" של "חכמה", "בינה" ו"דעת" שבעולם האצילות. כשהוא
מתאחד עם ספירות אלו שבעולם האצילות – נכונה סברתו של
הרמב"ם, **אֵךְ לֹא לְמַעְלָה**
51 **מִהֶאֱצִילוֹת,** – אבל לא
52 באותה דרגה שאור-אין-סוף
53 הוא למעלה מעולם
54 האצילות. וכן **שְׁכֵנוֹ**
55 **בְּמָקוֹם אַחֵד,** **שְׁאִין סוֹף**
56 **פְּרוֹדֶךְ הוּא מְרוֹמֵם**
57 **וּמִתְנַשֵּׂא רִמְמוֹת אֵין קֵץ,**
58 **לְמַעְלָה מִלְעֵלָה מִמַּהוּת**
59 **וּבְחִינַת חב"ד, עַד שְׁמַהוּת**
60 **וּבְחִינַת חב"ד נִחְשָׁבֶת**
61 **כְּעִשְׂיָה גּוֹפְנִית אֲצִילוֹ**
62 **וְיִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:**¹⁰
63 **"כֹּלם בְּחֻכְמָה עֲשִׂית":** –
64 בעצם היה צריך לומר: כולם
65 בחכמה חכמת" או
66 **"השכלת" – בהתאם למלה**

חכמה" המובאת בפסוק – מדוע נאמר בפסוק "עשית" – אלא הוא
בא להדגיש שחכמה נחשבת כעשייה לגבי הקב"ה. **שְׁהוּא הַמְדַע**
69 **וְהוּא הַיָּדוּעַ כו',** – והרמב"ם מסיים: "והוא הידוע", כלומר, הבנתו
70 כביכול של הקב"ה שונה לגמרי ממה שבני אדם מגדירים כהבנה.
71 ההבנה בהשגה האנושית, בנויה על שלשה יסודות שונים: **נפש**
72 **האדם** שהיא ה"ידוע", היא שיודעת ומבינה. ובמה הנפש מבינה? –
73 **בכח ההבנה,** המביא לכך שהנפש תדע ותבין. וכוח זה נקרא "מדע"
74 (הוא מביא לידי כך שידעו ויבינו). והדבר אותו יודעים ומבינים, כגון
75 הלכה במשנה או סוגיא הנלמדת ומושגת. הרי שישנם כאן שלשה
76 דברים נפרדים: ה"ידוע", ה"מדע" וה"ידוע". שונה הדבר לגבי
77 הקב"ה, כהסברו של הרמב"ם: "הוא המדע, הוא הידוע והוא הידוע",
78 ועל כך הוא אומר בהמשך: **וְדָבָר זֶה אֵין פִּיכָלֶת הָאָדָם לְהִבְיֵנו**
79 **עַל פְּרוֹדֵי כו',** – דבר זה – שהמבין, כוח ההבנה, והדבר אותו
80 מבינים, הם אותו אחד, אין ביכולת האדם להבין לאשורו,
81 **בְּדִבְרֵיכִי:**¹¹ **"הַחֲקֵר אֱלֹהִים תִּמְצָא,"** וכתוב: **"כִּי לֹא מַחֲשַׁבּוֹתֵי**
82 **מַחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם וְגו'".** – הרי שחכמתו של הקב"ה היא עצם אחד עם
83 הקב"ה. ומכיון שנשמתו של יהודי באה, כאמור לעיל, מחכמתו של
84 הקב"ה, הרי שהיא באה מהקב"ה עצמו. בהתאם למה שהוסבר,
85 שנשמתו של כל בן ישראל באה מחכמתו של הקב"ה – להלן נכנה
86 אותה "חכמה עילאה" – נשאלת השאלה: אם אכן כל הנשמות
87 באות משורש אחד, מחכמה עילאה, היו צריכות כולן, כל הנשמות,
88 להיות במדרגה אחת שווה. מנין נוצר, איפוא, השוני במדרגות
89 שבהן מחולקות נשמות ישראל? – וכך הוא שואל: **וְאֵף שֵׁישׁ**
90 **רַבּוֹת מִיְנֵי חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת בְּנִשְׁמוֹת, גְּבוּהָ מַעַל גְּבוּהָ לְאֵין**
91 **קֵץ, כְּמוֹ גֹדֶל מַעְלַת נִשְׁמוֹת הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה רַבְּנוֹ עָלְיוֹ הַשְּׁלֹמֹה,**

7. שמות ד, כב. 8. דברים יד, א. 9. הלכות יסודי התורה פרק ב' הלכה י'. 10. מהר"ל מפראג בספר גבורות ה', ועוד. 11. שער היחוד והאמונה פ"ט. ובעוד מקומות. 12. תהלים קד, כד. 13. איוב יא, ז. 14. ישעי' נה, ח.

1 על נשמות דורותינו אלה דעקבי משיחא, שהם בחינת עקבים
2 ממש לגבי המוח והראש; — שכן, הנשמות שבדורותינו, נקראות
3 נשמות של עקבתא דמשיחא, כי לגבי המוח והראש הן בבחינת
4 העקב שברגל. כשם שאין להשוות את החיות שבעקב הרגל לחיות
5 שבמוח ובראש, כך אין
6 מקום להשוות את נשמות
7 ה"עקביים" שבדורותינו
8 לנשמות החן הנקראות בשם
9 מוח וראש. כאן מדובר על
10 היתרון העצום במעלת
11 הנשמות שבדורות הקודמים
12 לגבי הנשמות שבדורותינו.
13 וכן בכל דור ודור יש
14 ראשי אלפי ישראל,
15 שנשמותיהם הם בחינת
16 ראש ומוח לגבי נשמות
17 ההמון ועמי הארץ; —
18 מלבד זאת, בכל דור ישנם,
19 באותו דור, הבדלים גדולים
20 במדרגות הנשמות, וכן
21 נפשות לגבי נפשות, כי
22 כל נפש כלולה מנפש
23 רוח ונשמה. — הבדלים

24 אלה שבבני ישראל, אינם רק במדרגת הנשמה, כי אם גם במדרגת
25 הנפש. שכן, כל נפש כלולה משלש בחינות: נפש, רוח ונשמה, וכשם
26 שב"נשמה" ישנן מדרגות שונות, כך גם ב(רוח וב)נפש ישנן מדרגות
27 שונות. רואים אנו מכך, מה גדול מספר ההבדלים וההחילוקים
28 במדרגות הנשמות. בהתאם לכך, היו צריכים, לכאורה, להיות
29 אותם הבדלים גם בשרשן של הנשמות באלקות — כאשר נשמה
30 גבוהה יותר באה משורש נעלה יותר? — אך, מכל מקום, שרש כל
31 הנפש רוח ונשמה כלם, — למרות המדרגות השונות שבנשמות,
32 מראש כל המדרגות עד סוף כל דרגין, המלכש בגוף עמי
33 הארץ וכל שבקלים, — הרי זה הכל, נמשך ממוח העליון, שהיא
34 חכמה עלאה כביכול. — כדי להבהיר ולהסביר כיצד, בכל זאת,
35 מתהווים ההבדלים במדרגות הנשמות, למרות ששרשן אחד,
36 משתמש כאן רבנו הזקן במשל הבן והאב — אותו משל שכבר
37 השתמש בו לעיל, כדי לציין שנשמות ישראל נקראות "בנים"
38 להקב"ה, ובאות מ"חכמה עילאה" כמו שהבן בא ממוח האב. מאותו
39 משל עצמו גם יובן כיצד מתהווים הבדלי המדרגות בנשמות. כדי
40 להקל על הלומד המתחיל, נביא כאן הסבר קצר: במשל אנו רואים,
41 שכל גופו של הילוד בא מטיפת מוח האב. כלומר, על אף ההבדלים
42 שבאבריו השונים של הילוד — מהנעלה ביותר עד לפחות ביותר,
43 מהמוח שלו עד צפרני רגליו — הם באים כולם משורש אחד, מטיפת
44 המוח של האב. כיצד, אם כך, נתהוו הבדלים אלה באברים? — הרי
45 זה מחמת שהיית טיפת מוח האב, במשך תשעת חדשי העיבור, בבטן
46 האם, בהם היא עוברת תהליך מסוים של התהוות הגוף. שהייה
47 ממושכת זו בתהליך התהוות הגוף באופן הדרגתי, יוצרת את

ליקוטי אמרים

ע"ה על נשמות דורותינו אלה דעקבי משיח' שהם
בחי' עקביים ממש לגבי המוח והראש וכן בכל דור
ודור יש ראשי אלפי ישראל שנשמותיהם הם בחי'
ראש ומוח לגבי נשמות ההמון וע"ה וכן נפשות לגבי
נפשות כי כל נפש כלולה מנפש רוח ונשמה מכל
מקום שרש כל הנפש רוח ונשמה כולם מראש כל
המדרגות עד סוף כל דרגין המלוכש בגוף עמי הארץ
וקל שבקלים נמשך ממוח העליון שהיא חכמה עילאה
כביכול כמשל הבן הנמשך ממוח האב שאפי' צפרני
רגליו נתהוו מטפה זו ממש ע"י שהייתה תשעה חדשים
בבטן האם וירדה ממדרגה למדרגה להשתנות ולהתהוו'
ממנה צפרנים ועם כל זה עודנה קשורה ומיוחדת ביחוד
נפלא ועצום במהותה ועצמותה הראשון שהיתה טפת
מוח האב וגם עכשיו בבן יניקת הצפרנים וחיותם נמשכת
מהמוח שבראש כדאיתא בגמ' [נדה שם] לובן שממנו

עולמות ולרדת הרבה מדרגות, מדרגה אחרי מדרגה, עד
להתלבשותה בגוף גשמי — תהליך זה של השתלשלות וירידה
מדרגה לדרגה, מביא לשינויי המדרגות בנשמות, שכן, על נשמה
אחת משפיעה הירידה יותר מאשר על נשמה אחרת. וכך גם בחלק
השני של המשל, גם אחרי ירידתן לדרגות הנמוכות ביותר, נשארות
אותן נשמות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון, "חכמה
עילאה". שכן גם הן, בדרגתן הנחותה, מקבלות את יניקתן הרוחנית
מןשמות הצדיקים והחכמים שגם למטה הן בבחינת ראש ומוח.
ועל-ידי צדיקים אלה, נשארות גם הנשמות הנחותות קשורות
ומאוחדות עם שורשן הראשון. וכך אנו לומדים בספר ה"תניא":
במשל הבן הנמשך ממוח האב, שאפילו צפרני רגליו נתהוו
מטפה זו ממש, — כיצד, אבל, נתהוו ממנה הצפרניים? — על ידי
שהייתה תשעה חדשים בבטן האם, וירדה ממדרגה למדרגה,
להשתנות ולהתהוות ממוח הצפרנים. — הרי, שאף שכל אבריו
של הילוד, ממוחו עד צפרניו, באים משורש אחד, מטיפת מוח האב,
נתהוו בהם שינויים והבדלים גדולים כל כך, מהמוח עד הצפרניים.
דבר נוסף אנו רואים: ועם כל זה, עודנה קשורה ומיוחדת ביחוד
נפלא ועצום במהותה ועצמותה הראשון שהייתה טפת מוח
האב; — גם אחרי שהתגשמה כל כך בצורה של צפרניים, וזאת
מכיון, וגם עכשיו בבן, יניקת הצפרנים וחיותם נמשכת מהמוח
שבראש; — ומשום שהצפרניים מקבלות חיותן ממוחו של הילוד,
שלא נשתנה משורשו הראשון ונשאר — מוח, הרי, שגם הצפרניים
קשורות, אחרי ההולדה, באמצעות מוחו של הילוד, למוחו של האב
שהוא שורשו ומהותו הראשון. והוא מביא על כך ראיות: כדאיתא

ההבדלים שבין אבר אחד למשנהו. ככל שחלק מהטיפה מתגשם
יותר, כך ההשתנות גדולה יותר. הרי, שכל האברים באים, אכן,
משורש אחד — טיפת מוח האב — ולמרות זאת מתהווים בהם
הבדלים גדולים כאלה של מעלה ומטה, מהמוח עד לצפרניים. דבר
נוסף מובן מהמשל האמור,
שגם החלק הנחות ביותר
שבגוף הילוד, הצפרניים
שלו, הינו קשור, גם אחרי
ההולדה, בשורשו הראשון
— במוח האב. שכן, גם
הצפרניים יונקות חיותן
ממוחו של הילוד, ומאחר
שמוחו נשאר, גם אחרי
ההולדה, מהות זהה עם מוח
האב, הרי שגם הצפרניים,
אחרי ההולדה, קשורות
עדיין בשורשן הראשון. כך
נבין גם ביחס לנשמות: אף
שכל הנשמות באות משורש
אחד, מ"חכמה עילאה", על
כל אחת מהן לעבור, אחרי
ירידתה מ"חכמה עילאה",
השתלשלות של הרבה
עולמות ולרדת הרבה מדרגות, מדרגה אחרי מדרגה, עד
להתלבשותה בגוף גשמי — תהליך זה של השתלשלות וירידה
מדרגה לדרגה, מביא לשינויי המדרגות בנשמות, שכן, על נשמה
אחת משפיעה הירידה יותר מאשר על נשמה אחרת. וכך גם בחלק
השני של המשל, גם אחרי ירידתן לדרגות הנמוכות ביותר, נשארות
אותן נשמות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון, "חכמה
עילאה". שכן גם הן, בדרגתן הנחותה, מקבלות את יניקתן הרוחנית
מןשמות הצדיקים והחכמים שגם למטה הן בבחינת ראש ומוח.
ועל-ידי צדיקים אלה, נשארות גם הנשמות הנחותות קשורות
ומאוחדות עם שורשן הראשון. וכך אנו לומדים בספר ה"תניא":
במשל הבן הנמשך ממוח האב, שאפילו צפרני רגליו נתהוו
מטפה זו ממש, — כיצד, אבל, נתהוו ממנה הצפרניים? — על ידי
שהייתה תשעה חדשים בבטן האם, וירדה ממדרגה למדרגה,
להשתנות ולהתהוות ממוח הצפרנים. — הרי, שאף שכל אבריו
של הילוד, ממוחו עד צפרניו, באים משורש אחד, מטיפת מוח האב,
נתהוו בהם שינויים והבדלים גדולים כל כך, מהמוח עד הצפרניים.
דבר נוסף אנו רואים: ועם כל זה, עודנה קשורה ומיוחדת ביחוד
נפלא ועצום במהותה ועצמותה הראשון שהייתה טפת מוח
האב; — גם אחרי שהתגשמה כל כך בצורה של צפרניים, וזאת
מכיון, וגם עכשיו בבן, יניקת הצפרנים וחיותם נמשכת מהמוח
שבראש; — ומשום שהצפרניים מקבלות חיותן ממוחו של הילוד,
שלא נשתנה משורשו הראשון ונשאר — מוח, הרי, שגם הצפרניים
קשורות, אחרי ההולדה, באמצעות מוחו של הילוד, למוחו של האב
שהוא שורשו ומהותו הראשון. והוא מביא על כך ראיות: כדאיתא

1 בְּנִמְרָא [נְדָה שָׁם¹⁵]: "לֵבָן, שְׁמֵנֵנוּ גִידִים וְעֲצָמוֹת וְצִפְרָנִים" –
 2 הרי שיש לצפרניים שייכות למוח. וגם לפי תורת הקבלה יש
 3 לצפרניים שייכות לבחינת המוח: [וְכֵמוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר
 4 הַחֲשָׁמַל, בְּסוֹד לְבוּשִׁים שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן בְּגֵן עֵדֶן, שֶׁהוּ
 5 צִפְרָנִים מִבְּחִינַת מֶחַ
 6 תְּבוּנָה]. – מכאן ראייה שגם
 7 על-פי קבלה, יש לצפרניים
 8 שייכות לבחינת המוח, כמו
 9 שהוא במשל הבן. וְכֵכָּה
 10 מִמֶּשֶׁ, בְּבִכּוּל, בְּשֶׁשֶׁשׁ בָּל
 11 הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל
 12 כָּלִילֹת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, 6
 13 בִּירִידָתוֹ מִמְדְּרֵגָה לְמִדְּרֵגָה 7
 14 עַל יְדֵי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת 8
 15 הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת 9
 16 בְּרִיאַת יִצְחָק עֲשִׂיהָ – 10
 17 "השתלשלות" – מלשון
 18 שלשלת (שרשרת)
 19 המורכבת ממספר מסויים
 20 של טבעות הקשורות
 21 ומושחלות זו בזו, עד שגם
 22 הטבעת האחרונה קשורה
 23 ומושחלת בטבעת העליונה,
 24 באמצעות הטבעות שביניהן
 25 המקשרות את כולן יחד, אותו דבר בסדר מדריגות העולמות: כל
 26 אחד מהם קרוב וקשור לעולם השני, ודרך עולמות אלה יורדת
 27 הנשמה למטה בעולם הזה ומתלבשת בגוף. "אבי"ע" – ראשי תיבות:
 28 אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. ענינם של ארבעת העולמות:
 29 אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, יוסבר בהרחבה בהמשך הפרקים
 30 הבאים. ובקצרה: כדי שיתהווה העולם הגשמי שלנו, ושיהיה בכוחו
 31 לקלוט את ההשפעה האלקית, שגם הנבראים שבעולם הגשמי הזה
 32 יהיה באפשרותם להשיג ולהבין אלקות – אותם עניני אלקות
 33 שנבראים מסוגלים להבין – נוצרו לצורך זה ארבעת העולמות
 34 (לפי הסדר ממעלה למטה): אצילות, בריאה, יצירה, עשיה.
 35 "אצילות" – עולם שמדריגתו הכללית היא זיו והארה מהאור
 36 האלקי האין-סופי, הארה כזו שהיא עדיין קרובה לאור-אין-סוף
 37 ברוך-הוא. זהו גם פירוש המלה "אצילות" – הפרשה (מלשון
 38 "ואצלת מן הרוח"¹⁶) כלומר, מהותה של הארה זו היא ההארה
 39 האלקית המובדלת ומופרשת ממקורה. וגם "אצילות" מלשון "אצל"
 40 ו"סמוך", כלומר, עולם זה ומדריגה זו של אצילות קרובים עדיין
 41 לאור-אין-סוף ברוך-הוא. המדריגה הכללית של עולם ה"בריאה"
 42 היא, כשמו של עולם זה: עולם שנברא, הבריאה הראשונה של יש
 43 מאין – כאשר מאין, מאפס, נהיה יש ודבר ממשי. ברם, כאן מדובר
 44 על הדרגה הראשונית של התהוות הנברא, אין זו עדיין בריאה
 45 בעלת צורה ותבנית. "יצירה" – העולם בו מקבל ה"יש", שנברא
 46 מה"אין", צורה ותבנית. "עשיה" – עולם בו הישות היא בשלימות,

ליקוטי אמרים

גידים ועצמות וצפרנים [וכמ"ש בע"ח שער החשמל
 בסוד לבושים של אדם הראשון בגן עדן שהיו צפרנים
 מבחי' מוח תבונה] וככה ממש כביכול בשרש כל הנפש
 רוח ונשמה של כללות ישראל למעלה בירידתו ממדרגה
 למדרגה על ידי השתלשלות העולמות אבי"ע מחכמתו
 ית' כדכתיב כולם בחכמה עשית נתהוו ממנו נפש רוח
 ונשמה של עמי הארץ ופחותי הערך ועם כל זה עורנינה
 קשורות ומיוחדות ביחוד נפלא ועצום במהותן ועצמותן
 הראשון שהיא המשכת חכמה עילאה כי יניקת וחיו' נפש
 רוח ונשמה של עמי הארץ הוא מנפש רוח ונשמה של
 הצדיקים והחכמים ראשי בני ישראל שבדורם: ובוזה
 יובן מאמר רז"ל על פסוק ולדבקה בו שכל הדבק בת"ח
 מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה ממש כי ע"י
 דביקה בתלמידי חכמים קשורות נפש רוח ונשמה של
 עמי הארץ ומיוחדות במהותן הראשון ושרשם שבחכמה
 עילאה שהוא ית' וחכמתו א' והוא המדע כו' [והפושעים
 ומורדים בתלמידי חכמים יניקת נפש רוח ונשמה שלהם

יש גמור. ברם, מובן, שכל האמור מדובר במובן רוחני. כי רק לאחר
 כל אלה באה יצירתו של עולמנו, הנקרא עולם העשיה הגשמי,
 העולם הזה וברואיו. התחלתו של סדר ההשתלשלות היא מ"חכמה"
 של עולם האצילות, ו"חכמה" זו היא הספירה והמדריגה הראשונה
 בעולם העליון ביותר –
 אצילות. זאת אומר לנו רבנו
 הזקן, כששורש נשמתו של
 בן ישראל יורד ממדריגה
 אחת לשניה, על-ידי
 השתלשלותם של ארבעת
 העולמות אבי"ע – אצילות,
 בריאה, יצירה, עשיה –
 מחכמתו
 כדכתיב: "כָּלֵם בְּחִכְמָה
 עֲשִׂיתָ" – הכל משתלשל
 מ"חכמה" שהיא המקור של
 כל סדר ההשתלשלות, הנה
 על-ידי ירידה זו של שורש
 הנשמה, נִתְּהוּ מִמֶּנּוּ נֶפֶשׁ
 רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל עַמִּי
 הָאָרֶץ וּפְחוּתֵי הָעֵרֶךְ. –
 ההבדלים בין עליון לתחתון
 בנשמות, נתהוו בתהליך
 ירידתן בסדר ההשתלשלות.
 שכן, על נשמות מסוימות השפיעה יותר ירידת ההשתלשלות,
 ומשום כך ירדו במדריגה נחותה יותר – כפי שהדבר במשל
 הצפרניים, שעליהן השפיעה השדיה תשעה חדשים בבטן האם,
 יותר מאשר על אברים אחרים. ברם, כשם שבמשל קשורות
 הצפרניים בשורשן הראשון על-ידי יניקת חיותן ממוח הילוד – כך
 גם בנשמה: וְעַם כָּל זֶה, עוֹדִינָה קְשׁוּרוֹת וּמִיחָדוֹת בִּיחוד נֶפֶלָא
 וְעֲצוּם בְּמָהוּתָן וְעֲצָמוֹתָן הָרָאשׁוֹן, שֶׁהִיא הַמִּשְׁכַּת חֲכָמָה
 עִלְיָא, – כיצד נעשה הדבר? – כִּי יִנִּיקָת וְחִיּוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה
 שֶׁל עַמִּי הָאָרֶץ, הוּא מִנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל הַצְּדִיקִים
 וְהַחֲכָמִים, רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּדוֹרָם: – על ידי שהם יונקים
 חיותם מהצדיקים והחכמים שהם בבחינת "ראש" ו"מוח" – קשורים
 כל בני ישראל בשורשם במוח שלמעלה, "חכמה עילאה". וְכֵכָּה יוֹכֵן
 מֵאִמֶּר רַז"ל¹⁷ עַל פֶּסוּק: "וּלְדַבְּקָה בּוֹ"¹⁸ – שֶׁכָּל הַדָּבֵק בְּתַלְמִידֵי
 חֲכָמִים, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאִלוּ נִדְּבֵק בְּשִׁכְנֵיהָ מִמֶּשֶׁ, –
 לכאורה: כיצד משווים את הדבקות בתלמידי חכמים לדבקות
 בשכינה? אלא, לפי מה שהוסבר לעיל, הדברים מובנים: כִּי עַל יְדֵי
 דְּבִיקָה בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, קְשׁוּרוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל עַמִּי
 הָאָרֶץ וּמִיחָדוֹת בְּמָהוּתָן הָרָאשׁוֹן וְשֶׁרֶשׁ שֶׁבְּחֲכָמָה עִלְיָא,
 שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ וְחֲכָמָתוֹ אֶחָד, וְהוּא הַמֶּדַע כו'. – כפי שכבר
 למדנו, שמאחר שהם מאוחדים עם "חכמה עילאה" על-ידי דביקותם
 בתלמידי חכמים, הרי הם ממילא מאוחדים ודבוקים עם השכינה,
 עם הקב"ה עצמו. [וְהַפּוֹשְׁעִים וּמִוֹרְדִים בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים – יִנִּיקָת

27 של קדושה, בלי תלות אם הוריו קידשו עצמם בשעת תשמיש או
28 לא? מסביר רבנו הזקן שב"זוהר" לא מדובר על עצם הנשמה, כי אם
29 ביחס ללבושה הרוחניים של הנשמה: הִיָּינוּ מְשֻׁם שְׁאִין לֶךְ נִפְשׁ
30 רוּחַ וְנִפְשָׁה שְׁאִין לָהּ לְבוּשׁ מִנֶּפֶשׁ דְּעִצְמוֹת אֲבִיו וְאִמּוֹ, – לִכְר
31 מתייחס ה"זוהר" וה"זוהר" חדש", בקראם את לבוש
32 הנשמה בשם – נשמה, מפני
33 שהלבוש נוגע ביותר
34 לנשמה, שכן: וְכָל הַמִּצְוֹת
35 שְׁעוֹשָׂה – הַכֹּל עַל יְדֵי
36 אוֹתוֹ הַלְבוּשׁ כּוֹ, וְאִפְלוּ
37 הַשְּׁפַע שְׁנוֹתָנִים לוֹ מִן
38 הַשָּׁמַיִם – הַכֹּל עַל יְדֵי
39 לְבוּשׁ זֶה, – כִּי, כִּדִּי
40 שהנשמה תוכל לפעול בגוף
41 בו התלבושה, ולקיים מצוות
42 מעשיות בענינים גשמיים, מן
43 ההכרח שזה יהיה עלידי
44 לבוש, וְאִם יִקְדָּשׁ אֶת
45 עֲצָמוֹ – יִמְשִׁיךְ לְבוּשׁ
46 קְדוֹשׁ לְנִשְׁמַת בְּנוֹ, – מִמִּילָא תְּהִיָּה אֶצֶל הַבֵּן עֲבוּדַת הַשֵּׁם קֵלָה
47 בהרבה, וְאִפְלוּ הִיא נִשְׁמָה גְּדוּלָּה, צְרִיכָה לְקְדוֹשׁ אֲבִיו כּוֹ. –
48 בשעת תשמיש, אֲבָל הַנִּשְׁמָה עֲצָמָה, הִנֵּה לְפַעְמִים נִשְׁמַת אָדָם
49 גְּבוּהָ לְאִין קִין, כֹּא לְהִיּוֹת בְּנוֹ שֶׁל אָדָם נִבְזָה וְשֶׁפֶל כּוֹ, כְּמוֹ
50 שֶׁכָּתֹב הָאֵרִי וְלֵךְ כָּל זֶה בְּלִיקוּמֵי תוֹרָה פְּרִשְׁת וִירָא וּבְטַעְמֵי
51 מִצְוֹת פְּרִשְׁת בְּרִאשִׁית:²¹
52

1 נִפְשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שְׁלֵהֶם מִבְּחִינַת אַחֲרִיִּים שֶׁל נִפְשׁ רוּחַ וְנִשְׁמַת
2 תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים]. – השפעה בבחינת "אחוריים" היא כמי שנותן
3 דבר לשונאו שלא מרצונו הפנימי, כי אם ברצון חיצוני בלבד, בגלל
4 טעם מסויים שיש לו בזה, וזה מתבטא גם בצורת הנתינה: הוא נותן
5 לו מאחורי גבו, ובשעת
6 מעשה מפנה את פניו ממנו.
7 כך גם במובן הרוחני,
8 כשמשיעים על מישו
9 שלא מתוך רצון טוב, פירוש
10 הדבר, שההשפעה באה
11 מבחינת "אחוריים". אף
12 בענינו: מן ההכרח לומר,
13 שהשפעה אלוֹקִית מסויימת
14 מקבלים גם הפושעים
15 והמורדים מתלמידי חכמים,
16 שכן, כל נשמה, בלי הבדל,
17 מן ההכרח שתהיה קשורה
18 בשורשה ומקורה, כמוסבר
19 לעיל, אלא שהשפעה זו הם
20 מקבלים רק מבחינת
21 "אחוריים". על-כל-פנים, מובן, שכל יהודי יש בו נשמה של קדושה
22 הבאה מ"חכמה עילאה", ועל כך אומר רבנו הזקן: וְיָמָּה שֶׁכָּתוּב
23 בְּזִמְרָה¹⁹ וְזוֹהַר חֲדָשׁ²⁰, שֶׁהַעֲקָר תְּלִי שִׁיקְדָּשׁ עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת
24 תְּשֻׁמִּישׁ דִּוְקָא, מָה שְׁאִין בֶּן בְּנֵי עַמִּי הָאֲרִין כּוֹ, – עמי הארץ
25 שאינם מקדשים עצמם בשעת תשמיש, "ממשיכים" בילדיהם נשמות
26 נחותות. לכאורה, הרי הסברנו, שכל יהודי, בלי הבדל, יש בו נשמה

19. ראה חלק ב. קד, ב. 20. בראשית דף יא. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מוסיף הדגשה עד כמה הנשמה כו' ממעל וגם חילוקי המדרי' הם מצד ההשתל' (שג"ז למע' מעוה"ז) והמטה אין פועל בזה (שגם האו"א בכלל המטה). ער שמ"ש בזהר כו".

אגרות קודש

ב"ה, ח"י כסלו ה'תשי"א

הרה"ג והרה"ח הווי"ח אי"א וכ"י מו"ה...

שלום וברכה!

הפי"נ שלו נתקבל, ואקראהו בל"נ על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, ביום י"ט כסלו הבע"ל.

וצדיקא דאפתטר, דאשתכח בהאי עלמא יתיר מבחיוהי, בטח יתן ברכתו והשיי"ת ימלא ברכתו בגשמיות וברוחניות.

בברכת חג גאולתנו ופדות נפשנו ופ"ש כל החבורה תי',

מ. שניאורסאהן

יום ראשון

יום רביעי

יח כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י.
תהלים: פח-פט.

תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו'.

במנחה אין אומרים תחנון.

הצ"צ כותב: אהבה דבחי' ועמך לא חפצתי (היינו) שלא לחפץ שום דבר זולתו ית', ולא אפילו שמים וארץ שהם ג"ע עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהי' האהבה רק לו ית' לבד, דהיינו למהו"ע ית' ממש. וכך הי' נשמע הלשון ממו"ר ג"ע (רבינו הזקן) בדביקותו. שהי' אומר בזה הלשון:

איך וויל זע גאר ניסט, איך וויל ניט דיין ג"ע איך וויל ניט דיין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אז דיך אליין.

ה"צמח צדק" כותב: אהבה דבחינת "ועמך לא חפצתי", (היינו) שלא לחפץ שום דבר זולתו יתברך, ולא אפילו שמים וארץ שהם גן עדן עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהי' האהבה רק לו יתברך לבד, דהיינו למהותו ועצמותו יתברך ממש. וכך הי' נשמע הלשון ממורי ורבי נשמתו עדן (רבינו הזקן) בדביקותו. שהי' אומר בזה הלשון:

איני חפץ מאומה; איני רוצה את גן העדן שלך, איני רוצה את העולם הבא שלך כו', רצוני לא יותר מאשר אותך בלבד.

גוט יום טוב.

לשנה טובה בלמוד התסידות ודרכי התסידות תכתבו ותחתמו.

יום שני

שבת

יט כסלו

ה'תש"ג

הפטרה: חזון עבדיה. אין אומרים אב הירחמים וצדקתה.

שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש"י.
תהלים: צ-צו.

תניא: ספר לקו"א הנקרא בשם . . . וקצרה בעוה"י.

הסכמת א' הרב . . . מאניפאלי.

ב' הרב . . . הכהן.

אין השליח צבור מתעטף בטלית למנחה או למעריב, לא בשבת ויום טוב ולא בראש השנה. הלולא [=יום הסתלקותו] של הרב המגיד - ממעזריטש - ג' וישב תקל"ג, ומנוחתו כבוד [=קבורתו] באנפאלי.

אדמו"ר הזקן יצא לחרות ממאסרו הראשון - י"ט כסלו, ג' וישב, תקנ"ט, לפנות ערב. ממכתב רבינו הזקן: "ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ה' לנו יום יט כסלו, יום ג' שהכפל בו כי טוב, יום הלולא רבא של רבנו הקדוש נשמתו עדן, וכשקריתי בספר תהלים בפסוק 'פדה בשלום נפשי', קדם שהתחלתי פסוק שלאחריו - יצאתי בשלום מד' שלום".

יום התועדות וקבלת החלטות טובות בקביעות עתים לתורה הנגלית ודא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות] ברבים, וחזיק דרכי החסידים באהבת רעים.

נוהגים לסדר חלקת הש"ס, ועל פי הסדר המבאר באגרת הקדש דבור המתחיל הוכח תוכיח. בלויבאוויטש משנת תרס"ג ואילך היו מסדרים חלקת הש"ס כ"ד בטבת - יום הלולא של רבנו הזקן - מפני אפס הפנאי ביי"ט כסלו.

יום שלישי	יום ראשון	כ כסלו	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: צו"קג. תניא: הסכמות הרבנים . . . ז"ל נבג"מ.		
	הדפסת ספר של בינונים – תניא – בפעם הראשונה, נגמרה יום ג' כ' כסלו תקנ"ז בסלאוויטא. וכולל: חלק ראשון – ספר של בינונים, חלק שני – חנוך קטן ושער היחוד והאמונה. אגרת התשובה – מהדורא קמא – נדפסה לראשונה: זאלקווי תקנ"ט; מהדורא בתרא – נדפסה לראשונה: שקלאוו תקס"ו. אגרת הקדש – בפעם הראשונה – שקלאוו תקע"ד. תוצאה מתקנת של כל ה' החלקים – ווילנא ראם תר"ס, וחזרה ונדפסה כמה פעמים.		

יום רביעי	יום שני	כא כסלו	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: הקדמת המלקט . . . בעלה וגו'.		
	מען זאל זיך אויסלערנען משניות בעל פה כל חד לפום שיעורי' דילי', און געהן אין גאס און חזר' משניות, דערמיט וועט מען זוכה זיין צו מקבל זיין פני המשיח. חסידים דארפען לערנען חסידות: סתם חסידים – יום שני, יום חמישי ויום השבת, תמימים – שעה אחת בכל יום. יש לשנן משניות בעל פה כל אחד כפי ערכו, ובעת ההליכה ברחוב לחזור משניות. בכך נזכה לקבל פני המשיח. חסידים צריכים ללמד חסידות: חסידים סתם [=חסידים גילים] – יום שני, יום חמישי ויום השבת. תמימים – שעה אחת בכל יום.		

יום חמישי	יום שלישי	כב כסלו	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י. תהלים: קו"קז. תניא: אך בידעיי . . . את ה' וגו' אכ"ר.		
	מתקנות כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"צ נשמתו ע"ן]: לאמר בכל בקר אחר התפלה – וגם בשבת ויום טוב, ראש השנה ויום הכפורים – תהלים כפי שנחלק לימי החדש, ואחר אמירה בעשרה – קדיש יתום. בחדש של כט יום אומרים ביום כט השעור דשני הימים.		

יום
שישי

יום רביעי

כג כסלו

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קח"קב.

תניא: והנה אחר . . . אמרים הנ"ל.

משיחות אאזמו"ר – אלול תרל"ה: ג' ימים קודם השבת הוא הכנה לשבת. אויף שבת זאגט ער אין זהר דמיני' מתברכין כולהו יומין. כולהו יומין איז כל ששת ימי השבוע, וואס אויף דעם האָט דער אויבערשטער געגעבען א ברכה כללית וברכך ה"א בכל אשר תעשה, איז די ברכת השבת מלפניו ומלאחריו, די הכנה צו שבת איז מיום ד', און דער אָנזאָג איז דער קליינער לכו נרננה, וואָס איז ג' פסוקים.

משיחות אָדני אָבי זָקני מורי ורבי [המהר"ש] – אלול תרל"ה: ג' ימים קודם השבת הוא הכנה לשבת. על שבת נאמר בזהר שממנו מתברכים כל הימים. כל הימים – הם כל ששת ימי השבוע, בעבורם נתן הקדוש ברוך הוא ברכה כללית "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". ברכת השבת הרי היא מלפניו ומאחריו, ההכנה לשבת היא מיום ד' – שההוראה והציווי על כך הוא ה"לכו נרננה" הקטן [אותו אמרים בשיר של יום הרביעי בתפלת שחרית] שהוא ג' פסוקים.

שבת
קודש

יום חמישי

כד כסלו, ערב חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיג"קח.

תניא: פרק א. תניא . . . פנים לתורה.

(המשך). ביאור ג' פסוקים – לכו נרננה – ע"פ מדה ממוצעת מדת כל אדם: מיטוואך אז מען הויבט אן טראכטען וואו וועט מען נעהמען אויף שבת, הן בפשטות און הן מיט וואס וועט מען שבת'ן – יעדער איד איז דאך שבת גאר אנאנדערער – ווערט מרה שחורה'דיג, איז די עצה, לכו נרננה, בטחון. ווען עס קומט דאָנערשטאָג, עס ווערט נעהנטער צו שבת, און עס איז נאך אליץ ניטאָ, איז יעמאָלט נרננה'ט זיך ניט, מען פאַרשטעהט אז מ'דארף עפעס טאָן. איז אז מ'זיצט דאָנערשטאָג'דיגע נאכט און מ'לערענט חסידות, יעמאָלט איז פרייטאָג דערהערט מען כי אל גדול גו' ומלך גדול גו', און מיט דעם שבת'ט א איד. במנחה אין אומרים תחנון.

[המשך]. ביאור ג' הפסוקים – "לכו נרננה" – על פי מדה ממצעת מדת כל אדם: ביום רביעי, כשמתחילים לחשב מנין יקחו עבור שבת, הן בפשטות והן בצורת קיום השבת – כל יהודי הרי הוא שונה לגמרי בשבת – שוקעים בדקאון. העצה לכך – "לכו נרננה", בטחון. כאשר מגיע יום חמישי, יותר קרוב לשבת, ועדיין אין כל, במצב בלתי "מרנין" זה, מבינים שיש לעשות משהו. אזי, כשיושבים בליל ששי ולומדים חסידות, או אז נקלט ביום ששי ש"כי אל גדול גו' ומלך גדול גו'". ועם זה [תכנים אלו] – שובת יהודי.

במנחה אין אומרים תחנון.

יום ראשון י"ח כסלו ה'תשע"ג

הלוואה או מתנה?

במעות יתכן שנתנם רק כהלוואה ורק כשהפציר בו הרי זו הוכחה שנתנם במתנה.

אך יש לדחות ולומר שלשון 'תשורה' אינה מורה בהכרח על חפצים אלא גם על מעות, ואם כוונת הרמב"ם לחלק בין חפצים למעות היה צריך להשתמש במקרה הראשון בלשון המורה בבירור על חפצים ולא על מעות.

ולכן יש לבאר באופן אחר: במקרה הראשון מדובר בשולח לחברו שאינו נזקק, ובין אם מדובר במעות ובין אם מדובר בחפצים, נראים הדברים ששלח לו כדרך אדם השולח מתנה לחברו לאות אהבה, כי לגבי מעות בוודאי אין דרך לשלוח הלוואה למי שאינו זקוק לה, וגם בחפצים אין לומר ששלחם לו לשם מכירה, כי אין דרך לשלוח דברים למכירה בלא לפרש זאת. אך במקרה השני מדובר על מי ש'מטה ידו' וזקוק לתמיכה, ויתכן שנתן לו לשם מתנה ויתכן שנתן לשם הלוואה כדי שיפרע לו כשמצבו יתייבב. ובזה יש לחלק, שאם היה ממאן והפציר בו, הדברים מראים שנתנם לו במתנה, כי אם לא כן לא היה ממאן מלכתחילה, אך אם לא היה ממאן אין ראייה שניתנו לשם מתנה ולא לשם הלוואה.

(דבר ידוע וז"א סי' צג)

הלכות זכיה ומתנה פרק ז, הלכה יד: השולח תשורה לחברו, או שנתן לו מעות כשמתה ידו, והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי אפשר שלא תקח, והפציר בו עד שלקח... אף על פי שלא פרש, הרי אלו מתנה, ואינו יכול לחזור הוא ולתבע, עד שיפרש שהוא מלוה.

כתב המהרי"ט (אהע"ז סי' כא, הובא במשנה למלך כאן) שיש לדייק מלשון הרמב"ם שרק כאשר המקבל מיאן תחילה לקחת והנותן הפציר בו נוקטים שכוונתו למתנה, אך אם לא כן אין זו מתנה אלא הלוואה.

אך נראה שיש לחלק בענין זה בין שני המקרים שבהם מדבר הרמב"ם (כאן: א) השולח תשורה לחברו. ב) נתן לו מעות כשמתה ידו. 'השולח' מעות משמעו שהנותן אינו נמצא בקרבת מקום למקבל אלא שולח לו על ידי שליח, ואם כן אין קשר ביניהם ולא יתכן לומר שהפציר בו. ובהכרח לומר שהתנאי שכתב הרמב"ם שהפציר בו הנותן, נאמר רק לגבי המקרה השני, אך במקרה הראשון הרי זו מתנה אף ללא הפצרה מצד הנותן. וצריך ביאור מה טעם ההבדל?

לכאורה ניתן לומר כי במקרה הראשון מדובר ב'תשורה' של חפצים ומן הסתם נתנם לו במתנה, ורק במקרה השני שמדובר

יום שני י"ט כסלו ה'תשע"ג

מותר לקבל מתנות?

מאיסור גזל כי אם יתרגל שלא ליהנות מממון אחרים אפילו מרצונם, כל שכן שימנע מגזל. והרלב"ג (משלי שם) כתב שהוא ממידת הביטחון בה' שלא להישען על מתנות בשר ודם.

ו'נפקא מינה' בין הטעמים בקבלת מתנה כשאנו יודע מי הנותן או מגוף ציבורי וכיו"ב: לפי הסמ"ע שהוא כדי שלא יחניף לנותן וימנע מלהוכיחו אין זה שייך כשאנו יודע מי הנותן או במתנה מגוף ציבורי, אך לפי הטעמים האחרים יש מקום להחמיר גם בזה (ראה 'אורחות מתנה' סי' יד, פ"א, ג).

והנה, מצאנו בגמרא (חולין מד, ב) שרבי אלעזר נמנע מלקבל מתנות, ואף לא אכל אצל אחרים. ואילו רב זירא נמנע מלקבל מתנות אך לא נמנע מלאכול מסעודות אחרים, וטעמו שכוונתם להנאתם ולטובתם שמתכבדים בכך שמתארח אצלם.

ויתכן שמחלוקתם תלויה בטעמים הנזכרים: אם יסוד הדין הוא מצד הרחקה מגזל, הרי אם המתנה היא לטובת המקבל אין זה דומה לגזל, שהרי הקבלה היא בעצם נתינה. אך אם יסודו הוא מצד ביטחון בה', גם בזה נאמר 'שונא מתנות יחיה' שהרי מכל מקום נהנה משל חברו ולא ממה שחננו ה' ('מנחת אשר' קידושין סי' גט).

הלכות זכיה ומתנה פרק יב, הלכה יז: הצדיקים הנמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם, אלא בנתינת בה' פרוץ שמו, לא בגדיהם. והרי נאמר: ושונא מתנות יחיה.

מדברי הרמב"ם נראה שזוהי רק הנהגת צדיקים גמורים ולא של כל אדם. אך ב'שלחן ערוך' (ח"מ רמט, ה) כתב "מידת חסידות שלא לקבל מתנה", ואם כן הרי זו הנהגה לכל אדם אלא שהיא מידת חסידות ולא איסור.

וכמה שיטות בדבר:

לדעת המגיד משנה טעם הדבר הוא כי ראוי לאדם להסתפק במועט ולהימנע ממותרות. ולפי זה מדובר במתנות שהן מותרות אך לא במתנות לצרכים בסיסיים.

אך הסמ"ע (שם סק"ד) כתב שהטעם הוא מפני שהלהוט אחר מתנות עלול לעבור על האיסור להחניף לאחרים, וכן ימנע מלהוכיח אחרים על מעשיהם הרעים. ולפי זה אין הבדל בין מותרות לצרכים בסיסיים.

ורבינו בחיי (כד הקמה ערך 'חמדה') כתב שהוא משום סייג לאיסור 'לא תחמוד' ומדברי רש"י (משלי טו, כז) משמע שהוא הרחקה

יום שלישי כ' כסלו ה'תשע"ג

מוחילה על היזק ראייה

לדעת הרמב"ן (ב"ב נט, א ד"ה ומסתברא) המחילה לא תועיל – "כיון דודאי אסור הוא למזיק להזיקו בראיה ולהסתכל בו לדעת, ואין אדם יכול ליהזר בכך לעמוד כל היום בעצימת עינים, על כרחנו נאמר לזה סתום חלוניך ואל תחטא תדיר", ואילו לדעת הרא"ש המחילה כן תועיל, ומבאר: "אע"פ שהאומר לחבירו

הלכות שכנים פרק ב, הלכה יד: הוצר השתתף... יש לכל אחד מהן לכה את חברו לבנות הבית באמצע, כדי שלא יראהו חברו כשעשה שמשותמש בחלקו; שהיה ראיה – הוצר הוא. האם יכולים השותפים למחול זה לזה על היזק ראייה, ועל ידי זה יפטר מביטוי הכותל?

לדברי הרמב"ן (הנ"ל) היזק ראייה הוא "נזק אדם באדם... משום עין הרע, אי משום לישנא בישא, אי משום צניעותא", ואם חובת בניית הכותל נובעת מחמת הנזק – מחילה לא תועיל להיפטר מבנין הכותל כי סיבת הכותל, שהיא הנזק, מתחדשת בכל רגע.

אבל אם בניית הכותל לא נובעת מנזק הראיה (כי כדי למנוע את הנזק יכול המזיק לומר שלא יביט ולא יזיק ואין לחייבו לבנות כותל), אלא בגלל שמחמת היזק ראייה אי-אפשר להשתמש בחצר דבר של צינעה, הרי בניית הכותל באה כדי לא להפסיד את ערכה הממוני של החצר. ולדעה זו, שהיא דעת הרא"ש, כשמחלו על בניית הכותל שהיא חיוב ממוני, ויתרו על שווי החצר ולא יכולים לחזור בהם.

קרקע כסותי שבור כדי יכול לחזור בו ויתחייב חבירו בהזיקו אחר שחזר בו – שאני הכא, דתביעת ממון יש ביניהם שנתחייב כל אחד לחבירו לסייעו בבנין הכותל והוי כמו שנתחייב לו מנה ומחל לו עליו שזכה במחילתו בלא קנין.

ובספר 'קובץ שיעורים' (ירש ב"ב) הקשה על דברי הרא"ש שהשווה היזק ראייה לתביעה ממונית – שבחוב ממון, דוגמת הלואה, המחילה אכן מועילה להפקיע את השעבוד מכאן ואילך, אבל בהיזק ראייה המתחדש בכל רגע ע"י השותף השני, המחילה צריכה להתחדש בכל רגע כי גם אם הגיזק מחל על הנזק שהיה עד עכשיו, יכול לחזור בו בנוגע לנזק שמכאן ולהבא!

וה'אבן האזל' (להלן ה"ט) מבאר שהדבר תלוי בגדר החיוב של בניית הכותל מחמת היזק ראייה:

יום רביעי כ"א כסלו ה'תשע"ג

מגיני העיר

מתאחדת עמו ב"יחוד נפלא" (תניא פ"ה) עד שנעשה חפצא דתורה והוא מוגן ושמור מכל דבר המזיק כמו התורה עצמה, כמאמר חז"ל (סוף חגיגה) "תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן.. שכל גופן אש דכתיב הלא כה דברי כאש נאום ה'".

וזהו ההבדל בין שתי הדרשות בגמרא: לפי הדרשה הראשונה ההגנה היא מצד "מעשיהם של צדיקים", והכתוב מתייחס לדרגא כזו שמצות תלמוד תורה מגינה על תלמידי-חכמים, אבל היא דבר נוסף עליהם. ולפי הדרשה השנייה מדובר בדרגה נעלית יותר: "שדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים" – שלא רק התורה שבהם היא חומה, אלא הם עצמם כמגדל כי גופן תורה.

ובדברי הרמב"ם שכתב "תורתן שומרתן" ולא כתב שהאדם עצמו נעשה חפצא של תורה המגין ומציל, יש לומר שכוונתו לפרש שמדובר גם בדרגא כזו של 'רבנן' שהאדם עצמו לא נעשה מאוחד עם התורה אלא התורה מגינה עליו (כדרשה הראשונה).

(לקוטי שיחות לה ענף 203 חנ"י 40)

הלכות שכנים פרק ו, הלכה ו: כל הדברים שצריכין לשמירת העיר – לזקתין מכל אנשי העיר, ואפלו מן התומים, חיון מתלמידי חכמים; שאין תלמידי חכמים צריכין שמירה, שחתורה שומרתן.

על כך שתלמידי חכמים לא צריכים שמירה, ולכן פטורים משמירת העיר, נאמרו בגמרא (ב"ב ד, ב) שתי דרשות: (א) "דכתיב אספרם מחול ירבון... ומה חול שמועט מגין על הים, מעשיהם של צדיקים שהם מרובים לא כל שכן שמגינים עליהם". (ב) "אני חומה ושדי כמגדלות - אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים".

ויש לומר, שהחילוק בין שתי הדרשות תלוי במהות ההגנה והשמירה שעל ידי תורה – שיש לבארה בשני אופנים: (א) כסגולה של מצות תלמוד תורה שיש בה זכות גדולה, כדברי הרמב"ם (הל' ע"ז פ"א ה"ב) שהקורא "פסוקין ומזמור מתהלים" – "זכות קריאתן" מגינה עליו והוא ניצל "מצרות ומנזקים"; (ב) לימוד התורה פועל שינוי באדם העוסק בתורה כי התורה

יום חמישי כ"ב כסלו ה'תשע"ג

הרחקת הכותל מחלון בית הכנסת

ואילו עתה כשרוצה לבנות את הכותל אינו מזיקו אלא רק מונע ממנו את האור שברשותו, ורשאי לעשות זאת (שו"ע חר"מ סי' קנד סטו וסלא, סמ"ע שם סקל"ח).

ונחלקו הפוסקים בשיעור ההרחקה מחלון בית הכנסת: לדעת ה'אגודה' (הובא בב"י אור"ח ס' קנ"ז) בית הכנסת צריך אור גדול יותר וצריך להרחיק יותר מארבע אמות. וכן פסק ב'שלחן ערוך' (אור"ח שם ס"ד).

וכתב ה'נודע ביהודה' (מהר"ת אור"ח ס' ט"ז) שדין זה הוא חידוש של ה'אגודה' ואינו כמשמעות שאר הראשונים, ואדרבה מתשובת הרשב"א (ח"א סי' קנ"ז) משמע ששיעור הרחקת ארבע אמות מחלון חבירו הוא שיעור קבוע, ושיעור חכמים שאם הרחיק ארבע אמות, אף שעדיין מאפיל קצת על החלון הן של חבירו והן של בית הכנסת – אין צריך להרחיק יותר.

אך להלכה מסיק ה'נודע ביהודה': "כיון שבעל האגודה היה קדמון... והבית יוסף הביאו בשולחנו באור"ח סי' ק"ע לפסק

הלכות שכנים פרק ז, הלכה א: ואם בא חברו לזנות בתלוי כנגד החלון כדי שישור הנזק ראיתו – צריך להרחיק את בתלוי מכנגד החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו.

החובה להרחקת הכותל ארבע אמות היא כאשר בעל החלון החזיק בו בהיתר, כגון "שמחל לו בעל החצר או... שבא וסייע עמו או שידע הנזק ולא ערער" (להלן ה"ו). אבל אם החלון לא הוחזק בהיתר אין צריך להרחיק את הכותל ארבע אמות (סמ"ע חר"מ סי' קנד ס"ק ג).

וזאת אם החלון פתוח לחצר חבירו, אך אם החלון פתוח לרשות הרבים, וחברו מהצד השני של רשות הרבים רוצה לבנות כותל כנגדו, רשאי לעשות כן גם אם אין ביניהם ארבע אמות. ואין זה נחשב שבעל החלון החזיק בהיתר, כי כשפתח את חלונו לרשות הרבים, לא היה חבירו יכול למחות נגדו כיון שזו דרך הרבים שכל אחד יכול לפתוח לשם חלונו, וכיון שלא היה יכול למחות אין זו חזקה, ואינו יכול להחזיק באויר של חבירו,

עט הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

וההבדל שבין ארבע לשמונה יכריעו החכמים לפי ראות עיניהם שיספיק לבית הכנסת".

הלכה בלי שום חולק... בוודאי שאין לזוז מפסק רבינו בעל השלחן ערוך. וצריך להרחיק יותר מד' אמות לפי ראות עיני החכמים. ועל כל פנים אינו צריך להרחיק יותר משמונה אמות,

יום שישי כ"ג כסלו ה'תשע"ג

משיכת עכברים לשכונת מגורים

חייב להרחיק (אף שאינם נכנסים כלל לחצרו) ובהכרח שהטענה היא מחמת עצם עבודת האומנים, ולדעתו יש לומר שאין זה דומה לנוטע אילן שאין הנזק נעשה על ידי האדם עצמו (אלא על ידי האילן), אלא הרי זה בדוגמת המבואר לעיל (פ"ט ה"ז) שהמעמיד סולם בחצרו צריך להרחיקו מהשוכן של חבירו, כדי שלא תקפוץ הנמייה בעת שמניח את הסולם ותעלה לשובך ותאכל גוזלות, ואף שמעמיד את הסולם בחצרו, מאחר שעל ידי העמדת הסולם באה הנמייה הרי זה נחשב שהוא מביא אותה, ודומה לזורק חץ מחצרו לחצר חבירו.

ואף שבסולם נחשב כמזיק בידיים רק אם הנמייה באה מיד בהנחת הסולם ולא אם באה אחר כך (ראה לעיל שם), הרי זה משום שהסולם אינו מושך את הנמייה לבוא, אך כאן הדם מושך את העורבים לבוא.

נמצא, שלדעת הראשונים דלעיל אין לאסור אלא כשקיים חשש שיבוא להפריח את העופות בעצמו מחצרו לחצר חבירו, אך במניח אשפה המושכת עכברים וכיו"ב שאין מקום לחשש זה אין לאסור. ואילו לדעת הרמב"ם גם זה אסור, כי הנחת האשפה נחשבת כהבאת העורבים בידיים.

(משכן שלום – נזקי שכנים, ע' קנט, תרנז)

הלכות שכנים פרק יא, הלכה ה: מי שהחזיק לעשות מלאכת דם או נבלות... ויבואו העורבים וביצא בהן בגלל הדם ויאכלו, והרי הן מצוין לחברו בקולם וצפופים... חייב לבטל אותה המלאכה, או ירחיק עד שלא יבוא לו חוק מחמתו.

המניח בחצירו שיירי מאכלים וכדומה הגורמים להגעת עכברים או זוחלים לחצר ולבתים הסמוכים, האם ניתן לחייבו לסלק את אותם דברים?

בגמרא (ב"ב כג, א), מקור ההלכה שלפנינו, מסופר על מקיזי דם שגרו בשכונתו של רב יוסף ובגלל שיירי הדם היו מגיעים עורבים שהפריעו לו, והורה להם רב יוסף להפסיק להקיז דם במקום זה.

והקשו הראשונים: הלא נפסק להלכה שהנוטע אילן בשדהו בסמוך לבור הנמצא בשדה חבירו, אין בעל הבור יכול לעכב עליו בטענה ששורשי האילן נכנסים לבורו ומזיקים אותו, מאחר שבעל האילן עושה בתוך שלו (ראה לעיל פ"י ה"ז). ומדוע כאן יכול הניזק לעכב את מקיזי הדם מלעשות בתוך שלהם?

ותירצו: כשהיו באים העורבים, היו האומנים מפריחים אותם ופורחים לחצר הסמוכה, והרי זה כמזיק בידיים (רשב"א ורבינו יונה ב"ב שם).

אך מדברי הרמב"ם מבואר שגם מחמת צפוף העורבים

שבת קודש כ"ד כסלו ה'תשע"ג

ו'עשית הישר והטוב'

בחזרה לבעליה. והוא הדין לבר-מצרא, שהקרקע שלו גובלת בקרקע המוכר, יש לו זכות קדימה לקניית הקרקע (בבא מציעא קח, א) כדברי רש"י: "ועשית הישר והטוב - דבר שאי אתה נחסר כל כך, שתמצא קרקעות במקום אחר, ולא תטריח על בן המצר להיות נכסיו חלוקין".

אך לעיתים כלל זה הוא דרך חסידות ולא מעיקר הדין. וזהו שכתב כאן הרמב"ם "קדם אחד וקנה, זכה ואין חברו שראוי לקדום לו יכול לסלקו הואיל ואין אחד מהן בעל המצר: שלא ציוו חכמים בדבר זה דרך דין, אלא דרך חסידות ונפש טובה היא שעושה כך".

ועם זאת, גם במקרים בהם אין חיוב בדבר משתדלים להתחשב ב"ועשית הישר והטוב" כמו שכתב החת"ם סופר (תרי"מ ס" קב) לגבי מקרה מסוים שהתביעה לא היתה מוצדקת "וימכל מקום דיברנו על לב (הנתבע), משום 'ועשית הישר והטוב'".

וכן יש מקרים שבהם 'ועשית הישר והטוב' מחייב שלא לקיים דין בעל מצר וכך כתב רבי אברהם בן הרמב"ם (שו"ת ס"ז צ"ז): "הואיל ועיקר הדין משום 'ועשית הישר', והמצאת קנין ליתומים קטנים למען יהיה ממונם בטוח, וימצא להם דבר שיתפרנסו מתבואתו, ישר יותר גדול מן הישר אשר יעשה עם בעל המצר".

הלכות שכנים פרק יד, הלכה ה: קדם אחד וקנה - וקנה, ואין חברו שראוי לקדום לו יכול לסלקו, הואיל ואין אחד מהן בעל המצר. שלא ציוו חכמים בדבר הזה אלא דרך חסידות, ונפש טובה היא שעושה כך.

על הפסוק "כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלוך" (דברים יב, כח), מפרש רש"י: "הטוב בעיני השמים והישר בעיני אדם". וכן פירש את הפסוק "ועשית הישר והטוב בעיני ה'" (שם ו, יח): "זו פשרה ולפנים משורת הדין".

וכך כתב הנצי"ב מוולוז'ין (העמק דבר, בהקדמה לספר בראשית): על דברי הגמרא "זה [ספר בראשית] ספר אברהם יצחק ויעקב, שנקראו ישרים" (עבודה זרה כה, א): "השבח ישר הוא נאמר להצדיק דין הקב"ה בחורבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתול... שהיו צדיקים וחסידים ובעלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים... שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות אף על גב שהוא לשם שמים... וזה היה שבח האבות, שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה'... עוד היו ישרים".

וזה גם יסוד ההלכה ש"שומא הדרא לעולם" (בבא מציעא לה, א). כלומר, ניתן לבטל שעבוד שבגינו עברה קרקע לידי המלווה על ידי החזרת כסף החוב, ועל המלווה להקנות את הקרקע

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ח כ"ד כסלו ה'תשע"ג

יום ראשון י"ח כסלו ה'תשע"ג

הלכות זכיה ומתנה

פרק ז

א. מנהג פשוט ברב המדינות, שבזמן שישיא אדם אשה, משלחין לו רציו ומדעיו מעות כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא במשתה, ובאין אותן הרעים והמדיעין ששלחו, ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתו, הכל כמנהג המדינה. ואלו המעות שמשלחין נקראין 'שושבינות' (ריעות), ואותם האנשים ששלחו אותן המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים 'שושבינין'.

ב. השושבינות אינה מתנה גמורה; הדברים ידועים, שלא שלח זה עשרה דינרין, כדי שיאכל וישתה בזו אחר; ולא שלח אלא ודעתו שאם ישא הוא, יחזר וישלח לו כמו ששלח לו. לפיכך, אם נשא זה, ולא החזיר לו השושבינות - הרי זה תובע בדין, ומוציאה ממנו.

ג. ואינו יכול לתבעו, עד שישיא בדרך שנשא הוא. כיצד? ראובן שנשא בתולה, ושלח לו שמעון שושבינות, ואחר כך נשא שמעון אלמנה - אינו יכול לתבע לראובן להחזיר לו השושבינות, שהרי אומר לו: 'איני מחזיר לך אלא בבתולה כמו שנתת לי'. וכן אם שלח לו בנשואי אלמנה, אינו יכול לתבעו להחזיר לו בנשואי בתולה.

ד. עשה ראובן משתה בגלוי ובפרהסיא, ועשה שמעון בצנעה, או שעשה ראובן בצנעה, ועשה שמעון בפרהסיא - אינו יכול לתבעו, שהרי אומר לו: 'איני עושה עמך אלא בדרך שעשית עמי'.

ה. ראובן שנשא, ושלח לו שמעון שושבינות, ואכל ושתה עמו, ואחר כך נשא שמעון בנשואי ראובן עצמן, וראובן ואכל ושתה עמו, או שקרא לו שמעון לאכל ולא רצה לבוא, או שהיה במדינה ושמע קול טבלה (לוח שמכים עליו להזמין אורחים) במקום שאין דרך לקרות אחד אחד אלא כל השומע יבוא, ושמע ולא בא - חייב להחזיר לו השושבינות בלה; שהרי ידע ולא בא, או קרא לו במקום שדרך לקרות אחד אחד ולא בא.

ו. לא היה ראובן במדינה - מנפין לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו, ומחזיר שאר השושבינות. וכן אם היה במדינה, ולא קראהו או לא הודיעו - מנפין לו; ויש לו עליו תרעמת, מפני שלא הודיעו.

ז. וכמה מנפין? נהגו בנכרי, אם דינר אחד שלח לו שמעון - אינו מחזיר לו כלום, שזה הוא דמי מה שאכל. ואם יתר על דינר עד סלע שלח לו, מנפה לו מתנאה. מסלע ולמעלה, אומדין דעת המשלח.

(ח.) ושיעור השושבינות - אם אדם חשוב הוא, מנפה לו מתנאה; ואם צר עין ומדקדק בהוצאתו, אינו מנפה לו אלא שיעור מה שאכל ושתה, ומשלם לו השאר.

ט. מת שמעון קדם שישיא אשה, או נשא ומת בתוך ימי המשתה - אין ראובן חייב להחזיר ליורשי שמעון כלום, שהרי אומר להם: 'תנו לי שושביני ואשמח עמו'.

י. לפיכך אם שמח עמו ואחר כך מת שמעון, או שקרא לו ולא בא, או שלא היה במדינה, או שלא הודיעו - הואיל ושלמו ימי המשתה ואחר כך מת שמעון, חייב ראובן להחזיר השושבינות ליורשי; או בלה, או בנכרי, אם לא הודיעו או לא היה עמו במדינה.

יא. מת ראובן, ואחר כך נשא שמעון אשה, ושלמו ימי המשתה - מקום שנהגו לגבות השושבינות מן היורשין, כופין יורשי ראובן להחזיר בנכרי; ומקום שלא נהגו, אין היורשין משלמין כלום.

יב. מת ראובן אחר שנשא שמעון אשה ושלמו ימי המשתה - כופין את יורשיו לשלם השושבינות בכל מקום, שהרי נתחייב אביהם לשלם. ואם בלה היה חייב לשלם, משלמין את בלה; ואם בנכרי, משלמין בנכרי.

יג. חמשה דברים נאמרו בשושבינות: נגבית בבית דין - שאינה אלא כמו מלוה. ואינה משתלמת אלא בעונתה כעין נשואי ראשון - שזה כמו הנאי הוא, אף על פי שלא פירש שעל דעת זו שלחה. ואין בה משום רבית; אפילו שלח לו דינר, והחזיר לו עשרה - מתר, שלא על מנת להוסיף לו שלח. ואין השביעית משמטתה, שאינו יכול לגש אותו ולתבעו עד שישיא בדרך שנשא הוא. ואין הבכור נוטל בה פי שנים כשתחזר ליורשין, מפני שהוא ראוי, ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק, כמו שיתבאר במקומו.

יד. השולח תשורה לחברו, או שנתן לו מעות כשמטה ידו, והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי אפשר שלא תקח והפציר בו עד שלקח, וכל פיוצא באלו - אף על פי שלא פירש, הרי אלו מתנה, ואינו יכול לחזר ולתבע, עד שיפירש שהיא מלוה.

טו. וכן השולח לחברו כדי יין וכדי שמן ופרות בעת הנשואין - אינן נגבין בבית דין, מפני שהן גמילות חסדים; ולא נאמרו דיני השושבינות אלא במעות בלבד.

פרק ח

א. הסומה [עיוור] או הפסח [נקטעו רגליו] או הגדם [נקטעו ידיו], או החושש בראשו או בעינו או ברגלו או בכינו, וכיוצא בהן - הרי הוא כבריא לכל דבר בממכרו ומקחו ומתנותיו.

ב. אכל החולה שתשש פת כל גופו, וכשל מחמת החלי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, והרי הוא נופל על

הוא, שלא נתן זה הפל, אלא ונתפנו שלא יקנו כלום אלא
לאחר מותו.
טו. שיר כלום לעצמו, בין קרקע בין מטלטלין - הרי זו
מתנה במקצת, וסתמה כמתנת בריא שקונה מזמן הפתיחה.
לפיכך אינו חוזר, והוא שקנו מידו; שמתנת שכיב מרע
במקצת צריכה קנין, בין עמד בין לא עמד.
טז. במה דברים אמורים? בשנתן סתם; שהרי אנו אומדין
דעתו ואומדין: 'הואיל וישר, לא נתפנו אלא להקנות לו'
מחיים כמתנת בריא.
יז. אבל אם נתן לו המקצת בפרוש כמתנת שכיב מרע,
שאינו קונה אלא לאחר מיתה, אינו צריך קנין, ואם עמד -
חוזר; ואם לא עמד, קנה זה המקצת. ואם היה בה קנין,
לא קנה אלא אם כן היה מפה כחו, כמו שבארנו.
יח. אל תטעה בשכיב מרע שכתב כל נכסיו, ופרש שנתן
הכל מעכשיו והקנה מחיים, שאין זו מתנת שכיב מרע, אלא
כשאר כל מתנות הבריא; שאם הגיע השטר ליד המקבל,
או שקנו מיד הנותן - קנה הכל, ואין יכול לחזור בו.
יט. הנותן מתנה כשהוא שכיב מרע, וכתב בה: 'בחייים
ובמות', או: 'מחיים ובמות', בין בכל בין במקצת - הואיל
וכתוב בה 'ובמות', הרי זו מתנת שכיב מרע; שזה שכתב
בה 'ובמות', שלא יקנה אלא לאחר מיתה; וזה שכתב בה
'בחייים', סימן לישיב דעתו שיהיה מחלי זה.
כ. שכיב מרע שנתן הנכסים, שהדבר גלוי שהן כל נכסים
שיש לו - הרי זו כמתנה במקצת; ואם קנו מידו ועמד, אינו
חוזר. חוששין אנו, שמא נשאר לו נכסים אחרים במדינת
הים, עד שיאמר: 'כל נכסי, שהן אלו', או שיהיה מחזק
שאין לו נכסים אלא אלו; ואחר כך תהיה מתנה בכל.
כא. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, ואין: אם
כמחלק כתבם - אם מת, קנו כלן; עמד, חוזר בכלן. ואם
כגמול אחר ששיר, וחזר וכתב, וחזר וכתב, וקנו מידו על
כל אחד ואחד - מת, קנו כלן; עמד, אינו חוזר אלא
באחרון, שהרי נתן לו כל נכסיו הנשארים.
כב. הכותב כל נכסיו לעבדו, ועמד - חוזר בנכסים, ואינו
חוזר בעבד; שהרי יצא עליו שם בן חורין.
כג. שכיב מרע שצוה מחמת מיתה, כגון שהיה דעתו
נוטה שהוא מת ודאי, ונפר דבר זה מקלל דבריו - אף על
פי שקנו מידו במקצת - אם עמד, חוזר.
כד. והמפרש לים, והיוצא בשירה [למזבד], והיוצא בקולר
[מובל לגרדום], והמספן, והוא שקפץ עליו החלי והכביד
עליו חלי - כל אחד מארבעתן, כמצוה מחמת מיתה הוא,
והרי דבריו ככתובין וכמסורין, ומקזימן אותן אם מת; ואם
נצול ועמד - אפלו קנו מידו במקצת, חוזר כדין כל מצוה
מחמת מיתה.
כה. שכיב מרע שנתן מחלי לחלי - אם לא עמד ולא הלך
על משענתו בשוק, מתנתו מתנה.
כו. עמד בין החלי שצוה בו ובין החלי שמת ממנו, והלך

המטה - הוא הנקרא 'שכיב מרע', ומשפטי מתנותיו אינן
כמתנת בריא. כיצד? שכיב מרע שצוה לתן לפלוני כך וכך,
ולתן לפלוני כך וכך, בין בחל בין בשבת, בין כתב בין לא
כתב - זכו הכל בשמיות בכל מה שנתן להן, ואינו צריך
קנין; שדברי שכיב מרע, ככתובין וכמסורין הן. ודבר זה
מדברי סופרים. ואף על פי שאינה קונה אלא מדבריהן,
עשו אותה כשל תורה, כדי שלא תטרף [תתבלבל] דעתו
עליו כשידע שאין דבריו קיימים.
ג. לפיכך, אם אמר: 'קנו ממני' - אפלו בשבת, קנין ממנו,
מפני שזה הקנין אינו צריך.
ד. ואין שכיב מרע צריך לומר 'אתם עדי', אלא כל השומע
דבריו, הרי זה עד; שאין אדם משטה בשעת מיתתו.
ה. שכיב מרע שצוה לתן מתנה לעבד שבמעי אשתו - זכה
העבד, מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, כמו
שבארנו.
ו. אמר: 'אם ילדה אשתי זכר, יטל מנה, ואם נקבה,
מאתים' - ילדה זכר, נוטל מנה; ילדה נקבה, נוטלת
מאתים; ילדה זכר ונקבה, הזכר נוטל מנה והנקבה מאתיים;
ילדה טמטום [ללא איברי זכר או נקבה] או אנדרוגינוס [יש
לו איברים של זכר ושל נקבה], נוטל כפחות שבשניהם.
ז. שכיב מרע שאמר לו: 'נכסיו למי? ואמר להן: 'דומה
שיש לו בן או שאשתו מעברת, עכשו שאין לו בן או שאין
אשתו מעברת, נכסיו לפלוני', ונודע שיש לו בן, או שהיתה
אשתו מעברת - אף על פי שהפילה או מת הבן אחר כך,
אין מתנתו מתנה.
ח. מתנת שכיב מרע אינה קונה, אלא לאחר מיתה; ואין
אחד מהן זוכה בדבר שצוה בו בין מקרקעין בין מטלטלין,
אלא לאחר מיתה.
ט. לפיכך מוציאין לכתבת האשה ולמזון האלמנה והבנות
מיד אלו שצוה להן, שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים בכתבה
ובמזונות, ואילו שנתן להן לא יקנו אלא לאחר מיתה.
י. מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין, בין היתה במקצת
נכסיו בין היתה בכל נכסיו - חוששין לה שמא לא גמר
להקנותו אלא בשטר; והואיל ומתנה זו לא תקנה אלא
לאחר מיתה - אין שטר לאחר מיתה, והרי המתנה בטלה.
יא. ואם קנו ממנו כדי ליפות כח המקבל, כגון שכתוב בה:
'קנינו ממנו מוסף על מתנה זו' - הרי היא קיימת.
יב. שכיב מרע שאמר: 'כתבו ותנו מנה לפלוני', ומת קדם
שיכתבו ותנו לו - אין כותבין ואין נותנין לו; שמא לא
גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.
יג. ואם אמר 'כתבו' כדי ליפות כח המקבל, כגון שאמר:
'תנו מנה לפלוני, ואף כתבו וחתמו ותנו לו' - הרי אלו
כותבין ונותנין לאחר מיתה.
יד. שכיב מרע שכתב כל נכסיו מתנה סתם, ולא שיר כלום
- אם עמד - חוזר, ואפלו קנו מידו כדי ליפות את כחו, בין
שהקנה כל נכסיו לאחד, בין שכתבן לשנים; שאמדין דעת

יא. אָמַר: 'פִּלּוּנִי עֲבָדִי עָשׂוֹ אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין', אוֹ שְׁאָמַר: 47
'עֲשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין', אוֹ: 'הָרִי הוּא בֶּן חוֹרִין' - כּוֹפִין 48
אֶת הַיּוֹרְשִׁין, וּמִשְׁחָרְרִין אוֹתוֹ; שֶׁהַעֲבָד יִשְׁנֶה בְּמִקְצַת 49
מִצּוּת. 50

יב. אָמַר: 'פִּלּוּנִית שִׁפְחָתִי עָשׂוֹ לֵה קוֹרֵת רוּחַ' - עוֹשִׂין לָהּ, 51
וְאִינָה עוֹבְדָת אֶלָּא עֲבֹדָה שֶׁהִיא רוֹצָה בָּהּ מִכָּל הָעֲבֹדוֹת 52
הַיְדוּעוֹת לַעֲבָדִים בְּאוֹתוֹ מְקוֹם. 53

יג. שְׂכִיב מֶרַע שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו לְאַחֵר, וְאָמַר הֵלֵךְ: 'אֵינִי 54
רוֹצָה בָּהֶן' - לֹא קָנָה. 55

יד. שֵׁתָק, וְאַחֵר כָּף צֹחַ - קָנָה; שֹׁדְבָרִי שְׂכִיב מֶרַע כְּכַתוּבִין 56
וְכַמְסוּרִין; וְכִינֹן שִׁשְׁתָּק, אֵינִי יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ. 57

טו. שְׂכִיב מֶרַע שֶׁכָּתַב לָזָה, וְחָזַר וְכָתַב לְאַחֵר - הָאֲחֵרוֹן 58
קָנָה; שֵׁשׁ לוֹ לַחְזֹר עַד שְׁיָמוּת - בֵּין כָּלל בֵּין בְּמִקְצָת, בֵּין 59
לְעֲצָמוֹ בֵּין לְאַחֵר. וְאֶפְלוּ כָּתַב וְזָכָה לְרֹאשׁוֹן, וְכָתַב וְזָכָה 60
לְאַחֵרוֹן - הָאֲחֵרוֹן קָנָה; שֶׁשְׂכִיב מֶרַע שׁוֹכָה, עֲדִין מִתַּנֵּת 61
שְׂכִיב מֶרַע הִיא. 62

טז. אֲכָל שְׂכִיב מֶרַע שֶׁכָּתַב וְזָכָה, וְקָנוּ מִידוֹ - אֵין לְאַחֵר 63
קָנָן כְּלוּם; וְאֵינוּ יָכוֹל לַחְזֹר - לֹא לְאַחֵר וְלֹא לְעֲצָמוֹ, בֵּין 64
שִׁנְתָן הַכֹּל בֵּין שִׁנְתָן מִקְצָת. 65

יז. שְׂכִיב מֶרַע שֶׁחָזַר בְּמִקְצַת, חָזַר כָּלל. בִּיצֵד? נָתַן כָּל 66
נִכְסָיו לְרֹאשׁוֹן, וְקָנוּ מִידוֹ כְּדִי לִיפּוֹת אֶת כָּחוֹ, וְחָזַר וְנָתַן 67
מִקְצָתוֹ לְאַחֵר, וְקָנוּ מִידוֹ כְּדִי לִיפּוֹת אֶת כָּחוֹ - הַשְּׁנִי קָנָה; 68
אֲכָל הָרֹאשׁוֹן לֹא קָנָה כְּלוּם, בֵּין שֶׁעֲמַד בֵּין שִׁמָּת. 69

יח. נָתַן מִקְצַת נִכְסָיו וְקָנוּ מִידוֹ, וְאַחֵר כָּף נָתַן אֶת כָּלּוֹ 70
לְאַחֵר וְקָנוּ מִידוֹ כְּדִי לִיפּוֹת אֶת כָּחוֹ - אִם מֵת - קָנָה 71
הָרֹאשׁוֹן הַמִּקְצָת, וְקָנָה הָאֲחֵרוֹן אֶת הַשָּׂאָר; וְאִם עֲמַד - 72
רֹאשׁוֹן קָנָה, אֲחֵרוֹן לֹא קָנָה. 73

יט. שְׂכִיב מֶרַע שֶׁהִקְדִּישׁ כָּל נִכְסָיו וְלֹא שִׁיר כְּלוּם, אוֹ 74
הִפְקִינֵן, אוֹ חִלְקֵן לַעֲנִיִּים - אִם עֲמַד, חוֹזֵר בְּכָל. 75

כ. מִכָּר כִּשְׁהוּא שְׂכִיב מֶרַע, מִמְכָּרוֹ קִיָּם כְּפָרִיא. 76

כא. מִכָּר כָּל נִכְסָיו - אִם הִמְעוֹת עֲצָמָן קִיָּמוֹת - אִם עֲמַד, 77
חוֹזֵר; וְאִם הוֹצִיא הִמְעוֹת, אֵינוּ יָכוֹל לַחְזֹר. 78

כב. מִתְּנָה שֶׁהִיא סֵתָם, וְלֹא נִתְפָּרַשׁ בָּהּ שֶׁהִיא בְּרִיא כְּשִׁנְתָן 79
אוֹ שֶׁהִיא שְׂכִיב מֶרַע - הוּא אוֹמֵר: 'שְׂכִיב מֶרַע הֵייתִי, וְהָרִי 80
עֲמַדְתִּי וְאַחֲזֹר בְּמִתְּנָתִי, וּמִקְבָּל מִתְּנָה אוֹמֵר: 'בְּרִיא הִיָּה, 81
וְאֵינוּ יָכוֹל לַחְזֹר' - עַל הַמִּקְבָּל לְהִבְיָא רָאִיָּה שֶׁלֹּא שְׂכִיב 82
מֶרַע הִיָּה. לֹא מִצָּא רָאִיָּה - יִשְׁבַּע הַנּוֹתֵן שְׁבוּעַת הֶסֶת 83
וְיִפְטֵר, וְיִתְעַמַּד הַקֹּרֵקַע בְּחֻזְקַת הַנּוֹתֵן. 84

כג. אֲכָל אִם הָיוּ מִשְׁלֹטְלִין בְּיַד הַמִּקְבָּל - מִתּוֹף שֶׁיָּכוֹל 85
לֹאמַר 'שְׁלִי הֵן', יִשְׁבַּע הֶסֶת שֶׁבְּרִיא הִיָּה כְּשִׁנְתָן לוֹ מִתְּנָה 86
זוֹ. 87

כד. מִי שִׁמָּת, וְנִמְצָאת מִתְּנָה קְשׁוּרָה לוֹ עַל יָרְכוֹ - אֵף עַל 88
פִּי שֶׁהִיא בְּעָדִים, וְקָנוּ מִידוֹ כְּדִי לִיפּוֹת כַּח אֱלוֹ שִׁנְתָן לָהֶם 89
- הָרִי זֶה אִינָה כְּלוּם; שֶׁאֵינוּ אוֹמֵר: כְּתֹבָה וְנִמְלָךְ. 90

כה. וְאִם זָכָה בָּהּ לְאַחֵר, בֵּין מִן הַיּוֹרְשִׁין בֵּין שְׁאֵינוּ מִן 91
הַיּוֹרְשִׁין - כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּהּ קִיָּמִין כָּל מִתְּנֹת שְׂכִיב מֶרַע. 92

כו. וְכֵן מִי שֶׁכָּתַב שֹׁטֵר חוֹב עַל עֲצָמוֹ בְּשֵׁם אַחֵר, אוֹ בְּשֵׁם 93

עַל מִשְׁעָנָתוֹ - אוֹמְדִין אוֹתוֹ עַל פִּי רוֹפְאִים: אִם מִחֲמַת חָלִי 1
הָרֹאשׁוֹן מֵת, מִתְּנָתוֹ קִיָּמָה; וְאִם לֹא, אֵין מִתְּנָתוֹ קִיָּמָה. 2
וְאִם הֵלֵךְ בְּשׁוּק בְּלֹא מִשְׁעָנָה - אֵינוּ צָרִיךְ אִמָּה, אֶלָּא בְּטֻלוֹ 3
מִתְּנוּחָיו הָרֹאשׁוֹנוֹת. 4

כז. מִתְּנָת שְׂכִיב מֶרַע שֶׁאֵין כְּתוּב בָּהּ שִׁמָּתוֹף חָלִי זֶה שִׁנְתָּה 5
בּוֹ מֵת, וְאֵין הָעָדִים מְצוּיִין לְשָׁאֵל לָהֶם - אֵף עַל פִּי שֶׁהָרִי 6
זֶה הַמִּצְוָה מֵת, הָרִי הַמִּתְּנָה בְּטֻלָּה; שֶׁאֵין מִיתָתוֹ רָאִיָּה, 7
שֶׁמָּא עֲמַד מִחָלִי שִׁנְתָן בּוֹ הַמִּתְּנָה וְאַחֵר כָּף חָלָה חָלִי אַחֵר 8
וּמָת; לְפִיכָךְ הַנִּכְסִים בְּחֻזְקַת הַיּוֹרְשִׁין, עַד שֶׁיָּבִיא רָאִיָּה 9
שִׁמָּתוֹף הַחָלִי שִׁנְתָן בּוֹ מִתְּנָה זֶה מֵת. 10

פֶּרֶק ט

א. שְׂכִיב מֶרַע שִׁנְתָּה וְאָמַר: 'לֹא תִגְלוּ מִתְּנָה זֶה, וְלֹא 12
תוֹדִיעוּ בָּהּ אָדָם אֶלָּא לְאַחֵר מוֹתוֹ' - הָרִי זֶה מִתְּנָה קִיָּמָה, 13
וְאִינָה מִתְּנָה מְסֻתָּרָה; שֶׁבִּעַת שִׁתְּקָנָה, שֶׁהוּא אַחֵר מוֹתוֹ, 14
הָרִי אָמַר: 'צִלוּ אוֹתָהּ'. 15

ב. מִצְוָה מִחֲמַת מִיתָה, אֵינוּ צָרִיךְ לֹאמַר: 'צִלוּ אֶת הַמִּתְּנָה'; 16
אֶלָּא אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּתוּבָה סֵתָם, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא 17
מְסֻתָּרָה הִיא. 18

ג. שְׂכִיב מֶרַע שְׁאָמַר: 'יִטַּל פִּלּוּנִי נִכְסִי' אוֹ 'מִקְצַת נִכְסִי', 19
אוֹ 'יִחְזֹק', אוֹ 'יִזְכָּה', אוֹ 'קָנָה' - כָּלּוֹן לְשׁוֹן מִתְּנָה הֵן. וְכֵן 20
אִם אָמַר: 'יִחְסֹן' [לשון ירושה בארמית] אוֹ 'יִירֹש' עַל מִי 21
שֶׁרָאוי לִירְשׁוֹ, הָרִי זֶה קָנָה. 22

ד. 'יִהְיֶה פִּלּוּנִי בְּהֵן', 'עֲמַד בְּהֵן', 'שִׁעֲזָן בְּהֵן' - לֹא קָנָה. 23
ה. שְׂכִיב מֶרַע שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו לְאַחֵר - אִם אֵינוּ רָאוי 24
לִירְשׁוֹ, נוֹטֵל מִשּׁוּם מִתְּנָה; וְאִם רָאוי לִירְשׁוֹ, נוֹטֵל מִשּׁוּם 25
יִרְשָׁה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיָּה הַיּוֹרֵשׁ הֵזָה אַחַת 26
מִבְּנוֹתָיו, אוֹ אַחַד מִכָּלל בְּנֵי בְּנִיו, אוֹ אַחַד מִכָּלל אֶחָיו, 27
וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מִשָּׂאָר יוֹרְשִׁין. אֲכָל אִם בְּתֵכֶן לְאַחַד מִבְּנֵיו, לֹא 28
עָשָׂהוּ אֶלָּא אֶפְסוֹרְפוֹס, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. 29

ו. מִי שְׁאָמְרוֹ לוֹ בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ: 'נִכְסִיךְ לְמִי הֵן? שֶׁמָּא 30
לְפִלּוּנִי?' וְאָמַר לָהֶן: 'וְאֶלָּא לְמִי?' - רוֹאִין: אִם רָאוי 31
לִירְשׁוֹ, נוֹטֵל מִשּׁוּם יִרְשָׁה; וְאִם לֹא, נוֹטֵל מִשּׁוּם מִתְּנָה. 32
ז. גֵּר שֵׁשׁ לוֹ בֶּן שֶׁאֵין הוֹרָתוֹ בְּקִדְשָׁה - הוֹאִיל וְאֵינוּ 33
יּוֹרְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאָר בְּמִקְוָמוֹ, כָּף אֵינוּ יָכוֹל לָתֵן לוֹ נִכְסָיו 34
בְּמִתְּנָת שְׂכִיב מֶרַע, לֹא כָּל נִכְסָיו וְלֹא מִקְצָתוֹ - שֶׁלְשׁוֹן 35
יִרְשָׁה וּמִתְּנָה, לְגַבִּי יוֹרֵשׁ - אַחַד הוּא. וְאִם תֹּאמַר יִקְנָה, 36
נִמְצָא זֶה כְּאֵלוֹ יִרֹשׁ אֲבִיו; 37

ח. לְפִיכָךְ, אִם נָתַן לְגֵר מִשָּׂאָר הַגֵּרִים, מִתְּנָתוֹ קִיָּמָה. 38

ט. שְׂכִיב מֶרַע שֶׁהוֹדָה: 'שֵׁשׁ לוֹ לְפִלּוּנִי אֶצְלִי כָּף וְכָף, תְּנוּהוּ 39
לוֹ', אוֹ שְׁאָמַר: 'כָּלִי פִּלּוּנִי הוּא פִּקְדוֹן בְּיָדִי לְפִלּוּנִי, תְּנוּהוּ 40
לוֹ', 'יִחְצֹר פִּלּוּנִית שֶׁל פִּלּוּנִי הוּא', 'חֹב שֵׁשׁ לִי בְּיַד פִּלּוּנִי 41
אֵינוּ שְׁלִי, שֶׁל פִּלּוּנִי הוּא' - בְּכָל אֵלֵי הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, 42
הוֹדִיתוֹ הוֹדִיָּה. וְאֶפְלוּ הוֹדָה הֵגֵר לְבָנוֹ שֶׁאֵין הוֹרָתוֹ בְּקִדְשָׁה, 43
דְּבָרָיו קִיָּמִין; וְאֶפְלוּ הוֹדָה שְׂכִיב מֶרַע לְגוֹי, נוֹתֵן לוֹ. 44

י. אֲכָל שְׂכִיב מֶרַע שִׁנְתָּה לָתֵן לְגוֹי מִתְּנָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, 45
שֶׁזֶה כְּמִי שִׁנְתָּה לְעַבְרָה עֲבָרָה בְּנִכְסָיו. 46

יתומים: 'חזר ואמר לנו אבינו: פרעתינו - נאמנין, ונשבעין
על זה שבועת הסת.

ט. אמר 'תנו', ואמרו יתומים: 'חזר ואמר לנו אבא:
פרעתינו - אין נאמנין.

י. אמר: 'מנה לפלוני בדי', ואמרו יתומים: 'נתננו' - אין
נאמנין; שהרי לא אמר 'תנו', ומנין ידעו שחבין לתן?

יא. אמר: 'תנו', ואמרו יתומים: 'נתנו' - נאמנין, ונשבעין
הסת שנתנו.

יב. שכיב מרע שנתן מנה לאחד ואמר לו: 'הולך מנה זו
לפלוני', הולך ומצאו שמת - אם קים היה בשעה שנתן לו
השכיב מרע, נתנו ליוֹרְשֵׁי מִי שִׁנְשַׁתְּלָחוּ לוֹ; שדברי שכיב
מרע, ככתובין וכמסורין הן. ואם לא היה קים, יחזרו
ליוֹרְשֵׁי הַמְּשַׁלַּח; שאין קנין למת.

יג. שכיב מרע שאמר: 'תנו מאתים זו לפלוני, ושלוש
מאות זו לפלוני, וארבע מאות זו לפלוני' - אין אומרין:
'כל הקודם בשטר זכה'. לפיכך, אם לא הניח תשע מאות
- חולקין הנמצא לפי מה שכתב להן. ואם יצא עליו שטר
חוב - גובה מכלל, מכל אחד ואחד כפי מה שנתן לו.
פיצד? היה החוב ארבע מאות וחמשים - בעל המאתים
נותן מאה, ובעל השלוש מאות מאה וחמשים, ובעל הארבע
מאות נותן מאתים.

יד. אבל אם אמר: 'תנו מאתים זו לפלוני, ואחריו שלש
מאות לפלוני, ואחריו ארבע מאות לפלוני' - כל הקודם
בשטר זכה. לפיכך, אם יצא עליו שטר חוב, גובה מן
האחרון; אין לו, גובה משלפניו; אין לו, גובה משלפניו
פניו.

טו. שכיב מרע שאמר: 'דור פלוני בבית זה', 'יאכל פלוני
פרות דקל זה' - לא אמר כלום; שלא הקנה להם דבר שיש
בו ממש, שהדירה והאכילה וכיוצא בהן, הרי הן כדבור
ובשנה שאינן נקנין. אבל אם אמר: 'תנו בית זה לפלוני
כדי שידור בו עד זמן פלוני', או: 'תנו דקל זה לפלוני כדי
שיאכל פרותיו' - דבריו קנין; שהרי הקנה להן הגוף
לפרות, והגוף דבר שיש בו ממש. וכן כל כיוצא בזה.

פרק יא

א. שכיב מרע שאמר: 'נכסים אלו לבני', אין הבנות בכלל.
היה לו בן אחד ובת אחת, או בן ובת הבן - אף על פי שאמר
'לבני', שהוא לשון רבים, אין נותנין אלא לבנו; שהבן
האחד נקרא 'בנים'.

ב. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לטוביה', ומת, ובא אחד ששמו
טוביה, ואמר: 'אני הוא' - נוטלן. ואם החזק שמו 'רב
טוביה', אינו נוטלן; ואם היה שכיב מרע גם [רגיל] בו,
וקורא אותו בשמו - נוטלן.

ג. באו שנים לתבע, וכל אחד מהן מחזק שמו 'טוביה' - אם
היה אחד מהן תלמיד חכמים, תלמיד חכמים קודם; אין בהן

1 בן מבניו, או מן היוֹרְשִׁין, ונתן השטר על יד שלישי ואמר
2 לו: 'היה זה אצלך', ולא פרש לו כלום, או שאמר לו:
3 'הנח עד שאמר לך מה תעשה', ומת - הרי זה אינו כלום.

יום שני י"ט כסלו ה'תשע"ג

פרק י

א. שכיב מרע שאמר: 'תנו מנה לפלוני', ומת - יתנו לאחר
7 מיתתו; שדברי שכיב מרע, ככתובין וכמסורין הן; ואין
8 חוששין שמה על מנה שיש לו קבור [טמון במקום כלשהו]
9 הוא אומר.

ב. וכן שכיב מרע שאמר: 'הלוואה או הפקדון שיש לי ביד
11 פלוני, תנו אותה לפלוני' - דבריו קנין, ואינו צריך למעמד
12 שלשתן. וכן אם אמר: 'תנו שטר פלוני לפלוני', זכה במה
13 שיש בשטר, ובאלו כתב ומסר, אף על פי שלא משך
14 השטר; ואין הירוש יכול למחל שטר זה, שנתן במתנת
15 שכיב מרע. ומפני מה המוכר או הנותן שטר חוב להבירו
16 וחזר הירוש ומחלו, מחול, ושכיב מרע שנתן שטר חוב,
17 אין הירוש יכול למחל? מפני שקנין הראיה שבשטר,
18 מדבריהם. לפיכך, הירוש, צדין זה השטר שלו הוא מן
19 התורה ומוחלו; ומתנת שכיב מרע - אף על פי שהיא
20 מדבריהם, עשו אותה כשל תורה, ובאלו קנה ממון שבשטר
21 מן התורה, והגיע לידו, ולא נשאר לירוש בו קנין, ולפיכך
22 אינו מוחל.

ג. שכיב מרע שאמר: 'מנה לפלוני בדי' - אם אמר 'תנו',
24 נותנין; לא אמר 'תנו', אין נותנין, שמה לא אמר 'מנה יש
25 לפלוני בדי', אלא כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להן
26 ממון.

ד. לפיכך, אם אמר דבר זה דרך הודאה, ולא היה שם
28 חשש ערמה - נותנין, אף על פי שלא אמר 'תנו'.

ה. כיוצא בו, ראו את אביהן שהטמין מעות בשדה תבה
30 ומגדל, ואמר: 'של פלוני הן', 'של מעשר שני הן' - אם
31 כמוסר דבריו להן, הרי דבריו קנין; אם כמערים, לא אמר
32 כלום.

ו. וכן אם בא אחד ואמר להן: 'אני ראיתי את אביכן
34 שהטמין מעות בשדה תבה ומגדל, ואמר של פלוני הן, של
35 מעשר שני הן' - אם היו טמונין בבית, לא אמר כלום;
36 בשדה, דבריו קנין. כללו של דבר: כל שאלו יכול לטלן,
37 דבריו קנין; ואם לאו, לא אמר כלום.

ז. הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו, ולא ידע
38 היכן החביאן, ואמרו לו בחלום: 'כך וכך הן, ובמקום
40 פלוני הן, ושל פלוני הן', או 'של מעשר שני הן', ומצאן
41 במקום שנאמר לו, וכמנין שנאמר לו - זה היה מעשה,
42 ואמרו חכמים: 'דברי תלמות - לא מעלין ולא מורידין'.
43 שכיב מרע שהודה שיש לפלוני בידו מנה, ואמרו

יח. וכן אם אמר: 'תנו מאתים וזו לפלוני' אשתי בראוי
לה' - נוטלת, ונוטלת בתבונה. ואם אמר: 'בכתבתה' -
ידה על העליונה.
יט. אמר: 'תנו מאתים וזו לפלוני בעל חובי בראוי לו' -
נוטלת, ונוטלת חובו. אמר: 'בחובו' - אין לו אלא חובו.
כ. שכיב מרע שאמר: 'תנו ארבע מאות וזו לפלוני, וישא
בתי' - הרי זה כמי שנתן לו שתי מתנות, כל איזה מהן
שיצאה - יקח; לפיכך, אם רצה לקח המעות, ולא ישא
הבת - יקח. אבל אם אמר: 'יקח בתי ותנו לו ארבע מאות
וזו' - הרי זה תנאי, ולא יזכה במעות עד שיקח הבת.
כא. שכיב מרע שאמר: 'תנו ארבע מאות וזו לפלוני בתי
בכתבתה', או 'לכתבתה' - אם דרך אנשי העיר להוסיף
בשומת הנדונת, ולכתב שזה מנה במאמרים - אינה נוטלת
אלא מאתים; שהרי לא אמר 'ארבע מאות וזו' סתם, אלא
'בכתבתה'; כלומר: 'תנו לה מה שתהיה שומתו בכתבתה'
ארבע מאות וזו'.
כב. אמר: 'תנו נדוניא לבתי כך וכך בגדים, וכך וכך
פלים, וזלו הבגדים והפלים אחר כן - הרוח ליתומים,
ונותנין לה כשער הזול. וכן אם אמר: 'תנו ארבע מאות
וזו דמי היין לבתי', והוקר היין - הרוח ליתומים, ונותנין
לה ארבע מאות וזו בלבד. מעשה באחד שהיה יוצא
בקולר [הובל לגרדום], ואמר: 'תנו לפלוני ארבע מאות וזו
מזין מקום פלוני', ואמרו חכמים: 'טל ארבע מאות וזו
מדמי אותו היין, שלא נתפנו זה לתן לו מן היין משקל
ארבע מאות וזו, ולא נתפנו אלא לדמים; וזה שיתפנו ביו, וזה
ליפות את פחו'. ושוב מעשה באחד שאמר: 'הדקל לבתי'
ומת, והניח שני חציי דקל; ואמרו חכמים: 'תטל השני
חציי, שלזה נתפנו, והן שקרא דקל'. ושוב מעשה באחד
שאמר: 'תנו לפלוני בית המחזיק מאה פדין, ונמצא הבית
שיש לזה המצוה מחזיק מאה ועשרים, ואמרו חכמים:
'זכה בבית זה; שהדברים מראין שפונתו לזה היתה; שכל
הנותן, בעין יפה נותן'. וכן כל פיצא בדברים אלו.
כג. שכיב מרע שאמר: 'תנו לבני שקל בכל שבת', או
שאמר: 'אל תתנו להם אלא שקל', ונמצא שאין מספיק
להם אלא סלע בכל שבת - נותנים להם כל צרכן; שלא
נתפנו זה להרעב את בניו, אלא לרז אותן, שלא ירויחו
בהוצאה [יגדילו את ההוצאות] יתר מדי.
כד. שכיב מרע שצוה ואמר: 'אל יספודוהי, אין סופדין
אותו. אל תקברוהו מנכסיו' - אין שומעין לו, שייחוס על
ממון בניו, ויפיל עצמו על הצבור, שאסור להניחו בלא
קבורה; אלא כופין את היורשין לקברו מנכסיו.

פרק יב

א. שכיב מרע שאמר: 'בני פלוני יירשני' - הרי זה יורש
אותו לבדו, ולא יירשו שאר הבנים. וכן אם אמר על בת
בין הבנות, או אח בין האחים, או שאר היורשין - דבריו
קיימין.

1 תלמיד חכמים, והיה בהן שכן או קרוב - הוא קודם; היה
2 אחד שכן ואחד קרוב, השכן קודם. שניהם קרובים או
3 שניהם שכנים או שניהם תלמידי חכמים, יעשו הדנין כמו
4 שיראה להם: כל מי שדעתו נוטה שיעל זה אמר, נותנין לו.
5 וכן אם היו רבים.
6 ד. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לפלוני ופלוני ופלוני' - חולקין
7 בשוה, אפילו הן מאה.
8 ה. אמר: 'נכסי לפלוני ולבני' - פלוני נוטל מחצה, וכל בניו
9 מחצה. ומעשה באחד שאמר לאשתו: 'נכסי ליד ולבניך',
10 ואמרו חכמים: 'תטל היא מחצה, וכל הבנים מחצה'.
11 ו. אמר: 'לפלוני ופלוני ובני פלוני' - נוטלין בני פלוני
12 מחצה, והשנים הראשונים מחצה.
13 ז. שכיב מרע שאמר: 'יחלק פלוני בנכסי' - יטל מחצה.
14 'תנו חלק לפלוני בנכסי' - יטל אחד מעשה עשר; ויש מי
15 שהורה שיטל רביע הנכסים.
16 ח. שכיב מרע שאמר: 'תנו חלק לפלוני בבור היין שיש
17 לי' - יטל רביע היין. אמר: 'תנו לו בו חלק בבית' - הרי
18 מעט, ויטל שמיין [שמיינית] היין. אמר: 'תנו לו בו חלק
19 לקדרה' - נוטל חלק משנים עשר מן היין. אמר: 'תנו לו
20 בו חלק לטפוח' [כד שתייה קטן] - נוטל חלק מעשה עשר
21 מן היין שבבור, שהרי גלה דעתו שלחלק מועט נתפנו.
22 ט. ואין גומרין מן השעורין האלו לדין אחר.
23 י. שכיב מרע שאמר: 'תטל אשתי באחד מן הבנים' -
24 נוטלת באחד מבניו; ואם נולדו לו בנים אחר הצואה -
25 מצטרפין עם אלו שהיו בשעת הצואה, ונוטלת חלק עם
26 כלן. פיצד? היו לו שלשה בנים בשעת הצואה, ולאחר כן
27 נולדו לו שנים - נוטלת חלק באחד מן החמשה, שהוא
28 שתות כל הממון.
29 יא. ואינה נוטלת עמהן אלא בנכסים שהיו לו בשעת
30 הצואה, אבל נכסים שבאו לו אחר הצואה - אין לה בהן
31 חלק; שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו.
32 יב. שכיב מרע שאמר: 'משלטלין שלי לפלוני' - נוטל כלי
33 תשמישו, אבל לא חטים ושעורים וכיוצא בהן; אמר: 'כל
34 משלטלין שלי' - נוטל הכל.
35 יג. והעבדים בכלל המשלטלין; אבל לא רחים התחתונה
36 וכיוצא בה, שהרי היא מחברת בארץ.
37 יד. אמר: 'כל המשלטל' - נוטל אף הרחים התחתונה
38 וכיוצא בה.
39 טו. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לפלוני' - נוטל כל
40 המשלטלין וכל הקרקעות, והעבדים והעבדים והבהמה
41 והעופות, והתפלין עם שאר ספרים; הכל בכלל נכסים.
42 אבל ספר תורה, יש בו ספק אם הוא בכלל נכסים או אינו;
43 לפיכך אם תפשו, אין מוציאין מידו.
44 טז. שכיב מרע שאמר: 'תנו מאתים וזו לפלוני בני בכורי
45 בראוי לו' - נוטל, ונוטל בכורתו.
46 יז. אמר: 'בבכורתו' - ידו על העליונה; רצה חלק בכורה,
47 נוטל; רצה מאתים וזו, נוטל.

תחת הבעל, ומתה תחת הבעל - יעמדו נכסים ביד הלוקח; 48
 שאם יוציא בעל מיד לוקח, מפני שמכרה כשהיא נשואה, 49
 הרי השני מוציא מיד הבעל, והלוקח חוזר ומוציא מיד 50
 השני - שהרי מכרה לו, ואין לו אלא מה ששיר ראשון; 51
 ואין בשלשון מי שהוציא ממון אלא הלוקח, ולפיכך תעמד 52
 בידו. מעשה באחד שאמר: 'נכסי לאמי, ואחריה לירשי', 53
 והיתה לו בת נשואה, ומתה הבת בחיי הבעל ובחיי אם 54
 אביה, ואחר כך מתה הנקנה; ואמרו חכמים: 'אין הבעל 55
 יורש אותן הנכסים, מפני שהן ראויין לאשתו, ולא זכת 56
 בהם האשה אלא אחר שמתה'. אבל אלו הניחה הבת בן 57
 או בת - היו יורשין הנכסים, שמשמע יורשיו ואפלו יורשי 58
 יורשיו. ואלו אמר: 'ויקשטמות הנקנה' - הרי הם לבתי 59
 מעכשיו, הנה הבעל יורש אותם אחר מיתת אשתו. 60
 יג. הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו - הרי הגוף של בן מזמן 61
 השטר, והפרות לאב עד שימות. לפיכך, האב אינו יכול 62
 למכור, מפני שהן נתונין לבן, והבן אינו יכול למכור, מפני 63
 שהם ברישות האב. מת האב, והניח פרות מחברין לקרקע 64
 - הרי הן של בן, מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו. 65
 היו תלושין, או שהגיעו להבצר - הרי הן של יורשין. עבר 66
 האב ומכר - מכורין עד שימות, ובשימות האב - הבן 67
 מוציא מיד הלוקח. ואם היו שם פרות מחברין, שמין אותן 68
 ללוקח ונותן הבן דמיהן; היו תלושין, או שהגיעו להבצר 69
 - הרי הן של לוקח. עבר הבן ומכר - אין ללוקח כלום עד 70
 שימות האב. מכר הבן בחיי האב, ומת הבן ואחר כך מת 71
 האב - בשימות האב, יקנה הלוקח; שאין לאב אלא פרות, 72
 וקנן פרות אינו קננן הגוף. 73
 יד. מתנת בריא שכתוב בה: 'מהיום ולאחר מיתה' - הרי 74
 היא כמתנת שכיב מרע, שאינה קונה אלא לאחר מיתה; 75
 שמשמע דברים אלו - שאף על פי שקנה הגוף מהיום, אינו 76
 זוכה בו ואוכל פרות אלא לאחר מיתה. 77
 טו. שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר 78
 מיתה, בין שהיה בשטר קנן בין שלא היה בו קנן - בין 79
 שכתוב בו זמן ובזמן זה חי היה, הזמן מוכיח שמתים 80
 הקנה לו, ואינו זוכה אלא לאחר מיתה; שאלו היה בדעתו 81
 להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה כותב בו זמן. 82
 לפיכך, אף על פי שאין כתוב בו 'מהיום ולאחר מיתה', 83
 קונה לאחר מיתה. וזה שכותבין בכל המתנות והמכרות 84
 'מעכשיו, ואף על פי שיש בשטר הזמן - להרויח הדבר 85
 כותבין בן, אף על פי שאינו צריך. 86
 טז. בריא שנתן מתנה, וכתב בשטר: 'בחיים ובמות' - הרי 87
 זו מתנה גמורה מחיים, שהרי כתוב בה 'בחיים'; וזה 88
 שכתוב בו 'ובמות', כמו שאומר: 'מעתה ועד עולם, וכמו 89
 נוי השטר הוא זה. 90
 יז. הצדיקים הגמורים ואנשי המעשה, לא יקבלו מתנה 91
 מאדם; אלא בוטחים בה' ברוך שמו, לא בנדיבים; והרי 92
 נאמר: "וישונא מתנת - יחיה". 93
 בריך רחמנא דסייען 94

ב. אבל הבריא, אין דבריו קניין. 1
 ג. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לפלוני, ואחרי לפלוני' - אין 2
 לשני אלא מה ששיר ראשון. 3
 ד. ואם היה הראשון ראוי לירשו, כגון שהיה בן מכלל 4
 הבנים - אין לשני כלום; שכל לשון מתנה לירוש, הרי היא 5
 כלשון ירשה; וירשה - אין לה הפסק, ואף על פי שאמר 6
 'ואחרי לפלוני'. 7
 ה. אבל הבריא שנתן מתנת בריא על דרך זו, וכתב לזה: 8
 'נכסי לך ואחרי לפלוני' - אין לשני אלא מה ששיר ראשון, 9
 בין שהיה הראשון ראוי לירשו, בין שלא היה ראוי לירשו. 10
 ו. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לך ואחרי לפלוני, והיה 11
 הראשון ראוי לירשו, ופרש ואמר: 'לא משום ירשה אני 12
 נותן לך שאין לה הפסק, אלא במתנה, והרי הפסקתיה' - 13
 השני קונה מה ששיר הראשון. לפיכך, אם נתן המעות על 14
 ירי שלישי, או שאמר: 'נתנו לבני שקל בכל שבת, ולא 15
 משום ירשה אני נותן להם, והנשאר מן הנכסים אחר מותם 16
 יהיה לפלוני' - אין נותנין להם אלא שקל, אף על פי שאינו 17
 מספיק להם. 18
 ז. 'נכסי לפלוני, ואחרי לפלוני' - מת ראשון, קנה שני; 19
 מת שני, הרי אלו לירשי השני; מת השני בחיי הראשון, 20
 הרי יהיו הנכסים לירשי הראשון. 21
 ח. אף על פי שאין לשני אלא מה ששיר הראשון, אסור 22
 לראשון למכור ולתן גופן; אלא אוכל הפרות עד שימות, 23
 ויזכה השני. 24
 ט. ואם עבר הראשון ומכר ונתן במתנה, אין השני מוציא 25
 מיד הלוקחות; שאין לשני לא מן הגוף ולא מן הפרות, 26
 אלא הנשאר. וכל המשיא עצו לראשון למכור, נקרא 'רשע'. 27
 ואפלו היה בהן עבדים והוציאן הראשון לחרות, או בלים 28
 ועשאן תכריכין למת - מצויו קניין. 29
 י. במה דברים אמורים? בשמכר הראשון או נתן מתנה 30
 לאחרים. אבל אם מכרן הראשון או נתן במתנה לבנו או 31
 לאחד מירשיו, לא עשה כלום. וכן אם נתן במתנת שכיב 32
 מרע, אפלו לאחרים - לא עשה כלום; שאין מתנת שכיב 33
 מרע קונה אלא לאחר מיתה, ובשימות - יקנה השני. 34
 יא. היה חוב על הראשון, או כתבת אשה, ובאו לבית דין 35
 להפרע מנכסים אלו - אף על פי שהראשון קנס - אין בית 36
 דין מגבין אותן מגוף הנכסים, אלא מן הפרות בלבד שמין 37
 להם. מת הראשון, ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים 38
 אלו - אין מגבין להם כלום; אפלו עשאן היפותיקי ויחד 39
 אותם לגבייהן או שיתדן לאשתו בכתבתה - אינן גובין 40
 מנכסים אלו כלל, שהרי הן של שני. 41
 יב. שכיב מרע שאמר לאשה פנויה: 'נכסי לך, ואחריך 42
 לפלוני', ועמדה ונשאת - בעל לוקח הוא, ואין השני מוציא 43
 מיד הבעל. היתה אשת איש כשנאמר לה 'ואחריך לפלוני' 44
 - השני מוציא מיד הבעל; שכיין שזכת בנכסים על תנאי 45
 זה כשהיא נשואה, נמצא באלו אמר לה בפרוש 'אחריך 46
 יקנה פלוני, לא הבעל'. לפיכך אם מכרה נכסים אלו כשהיא 47

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות - לידע דין חלוקת הקרקעות בין השתפין, והרחקת נזקי כל אחד מהן משכנו ומבעל המצר שלו, ודין בעל המצר. ובאור כל הדינים האלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. אחד הקונה מחברו חצי שדהו, או שנים שקנו מאחד שדה, או שירשו, או שנתנה להן במתנה, או שהחזיקו בה מן ההפקר או נכסי גר - כללו של דבר: כל שיש ביניהן שתפות בקרקע, ובקש אחד מן השתפין לחלק ולטל חלקו לבדו - אם יש באותה קרקע דין חלקה, כופה את שאר השתפין וחולקין עמו; ואם אין בה דין חלקה, אין אחד מהן יכול לכף את חברו לחלק. וכן הדין במטלטלין. במה דברים אמורים? בשאין אחד מהן מכיר את חלקו במקום שהן שתפין בו, אלא יד כלן משתמשת בכל המקום; ואכל אם היה כל אחד מהן מכיר חלקו - אף על פי שאין בה דין חלקה, כופה כל אחד מהן את חברו להבדיל בין חלקו וחלק חברו.

ב. אחד מן השתפין שאמר לחברו במקום שאין בו דין חלקה, או בדבר שאי אפשר שיחלק, כגון שפחה או כלי: 'מכר לי חלקך בכך וכך, או קנה ממני חלקי בשער הזה' - הדין עמו, וכופין את הנתבע למכר לחברו או לקנות ממנו. אבל אם אין התובע רוצה לקנות, או לא ימצא במה יקנה - אינו יכול לכף את חברו לקנות ממנו, אפלו בשער הזול; שהרי חברו יכול לומר לו: 'אין רצוני שאקנה, אלא שאמכר'. לפיכך, שני אחיו, אחד עני ואחד עשיר, שהיה להן אביהן מרחץ או בית הבד - אם עשן האב לשכר, השכר לאמצע כל זמן שירצו לעמד בשתפות; עשן האב לעצמו - אינו יכול לכף את אחיו להשכיר אותם, אלא משתמשין בהן בדרך שהשתמש אביהן. והרי העשיר אומר לעני: 'קח לך זיתים, ובוא ועשה אותן בבית הבד', קנה לך עבדים, ויבואו וירחצו במרחץ'. ואין העני כופה את העשיר לקנות חלקו, אלא אם כן אמר לו: 'קנה ממני או מכר לי, והריני לזה וקונה, או מוכר לאחרים וקוני' - הדין עמו. אמר כל אחד מהן: 'איני קונה, אלא הריני מוכר חלקי' - מוכרין אותה לאחרים. אמר כל אחד מהן: 'איני מוכר', אלא כל אחד מהן רוצה שיקנה חלק חברו, או שאין אחד מהם רוצה לא לקנות חלק חברו ולא למכר חלקו אלא לשאר שותפין בגוף - היאך הם עושין? אם היה המקום עשוי לשכר - משפירין אותו, וחולקין שכו. ואם אינו עשוי לשכר - אם חצר היא, שוכנין בה שנה שנה, שאי אפשר שישקנו שניהן באחד, מפני הזק ראייה, שהרי אין בה דין חלקה; ואין אדם עשוי לטרח כל שלשים יום לפנות מחצר לחצר, אלא משנה לשנה. ואם מרחץ היא,

ונכנסין לה שניהן תמיד בכל יום. וכן כל דבר שראוי להשתמש בו תמיד, ואינו עשוי לשכר, כגון מרחץ או שפחה או ספר תורה - אינו יכול לומר לו: 'השתמש אותה יום, ואני יום', שהרי אומר לו: 'בכל יום אני רוצה להשתמש בזה'.

ג. אחד השוכר מחברו מקצת חצר, או שדה שאין בהן דין חלקה, או שנים ששכרו מקום אחד בשתפות - כל אחד מהן יש לו לכף את חברו ולומר לו: 'או שכר ממני חלקי, או השכר לי חלקך'; ואם יש בה דין חלקה, חולקין. ד. איזה הוא דין חלקה? כל שאלו יחלק לפי השתפין, יגיע לפחות שבהם חלק ששם הכל קרוי עליו; אבל אם אין שם הכל נקרא על החלק, אין בה דין חלקה. כיצד? כל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות, אינה קרויה חצר; וכל שדה שאין בה כדי זריעת תשעה קבין, אינה קרויה שדה; וכל גנה שאין בה כדי זריעת חצי קב, אינה קרויה גנה; וכל פרדס שאין בו כדי זריעת שלשה קבין, אינו קרוי פרדס. לפיכך, אין חולקין את החצר, עד שיהיה בה ארבע אמות לכל אחד ואחד מן השתפין; ולא את השדה, עד שיהיה בה בית תשעת קבין לכל אחד ואחד; ולא את הגנה, עד שיהיה בה בית חצי קב לכל אחד ואחד; ולא את הפרדס, עד שיהיה בו בית שלשת קבין לכל אחד ואחד. במה דברים אמורים? בארץ ישראל וכיוצא בה. אבל בכלל וכיוצא בה, אין חולקין את השדה, עד שיהיה בה כדי זריעת יום לזה וחרישת יום לזה; ולא את הפרדס, עד שיהיה בו ששה ושלשים אילנות לזה וששה ושלשים אילנות לזה, עבודת אדם אחד ביום אחד; ושדה שמשקין אותה בדלי, עד שיהיה בה כדי שימלא הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה.

ה. אין חולקין את הטרקלין, ולא את המורן [ארמון], ולא את השוכך, ולא את בית הבד, ולא את המרחץ, ולא את הטלית, עד שיהיה בכל חלק מהן כדי לזה וכדי לזה. אם מרחץ חלקו, עד שיהיה בכל חלק כדי מרחץ; ואם שוכך, עד שיהיה כל חלק שוכך בפני עצמו; וכן בטלית ובשאר כל הדברים. אם אין בהן כדי לזה וכדי לזה, מעלין אותן בדמים, ויש לו לומר לחברו: 'או מכר לי, או קנה ממני'. אמר אחד מהן: 'חלק זה, אף על פי שאין החלקין שווים, אני אטל את הפחות, וטל אותה את היתר' - אין שומעין לו, שהרי אומר לו: 'אין רצוני לקח מתנה, אלא הואיל ואין בה דין חלקה בשונה, הרי אנו מעלין אותה בדמים'.

פרק ב

א. חצרות הכפרים, שכל אחד ואחד בונה לו בית, ונמצאת החצר שבין הבתים משתפת לכל בני הבתים - הרי יש לכל פתח ופתח ארבע אמות לפניו, ברחב כל הפתח. והנשאר מן החצר - אם יש בו ארבע אמות על ארבע אמות לכל שפת ושפת, חולקין אותה; ואם לאו, אין חולקין אותה, שכל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות, אינה

לְאֶחָד מֵהֶן זְכוּת בְּחֶלֶק חֵבְרוֹ. לְפִיכָף, יֵשׁ לוֹ לומר לְאֶחָד: 47
 'בְּשִׁחְיָתָהּ הַשָּׂדֶה כְּלָה לְאֶחָד, הִיא מַעֲבִיר בָּהּ אֶמֶת הַמַּיִם 48
 הַזֹּאת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם; אָבִל עִתָּה שְׁנַעֲשֶׂה זֶה חֶלְקִי, יֵשׁ לִי 49
 לְהִסִּיר אֶמֶת הַמַּיִם מִצִּלָּי. וְכֵן סוֹתֵם הַחֲלוֹן הַמְּשַׁקֵּף עַל 50
 חֶלְקוֹ, וּבִזְנֶה בְּצַד הַסֵּלֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְבַטֵּל אֶת 51
 תְּשׁוּמִישׁוֹ. וְהוּא הָדִין בְּשָׁנִים שֶׁקֵּנו שָׂדֶה מֵאֶחָד, וְחֶלְקוֹ - לֹא 52
 נִשְׁאָר לְאֶחָד מֵהֶן זְכוּת בְּחֶלֶק חֵבְרוֹ, וּמִפְסִיק אֶמֶת הַמַּיִם 53
 מִחֶלְקוֹ, וְסוֹתֵם הַחֲלוֹנוֹת. 54

יג. אָבִל שָׁנִים שֶׁקֵּנו שָׂדֶה מִשְׁנֵי אֲחִים אוֹ מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים - 55
 אֵין לְאֶחָד מֵהֶן לְהַפְסִיק אֶמֶת הַמַּיִם, וְלֹא לְשִׁנוֹת דְּבָר מִן 56
 הַנִּזְקִים שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהֶן הַמּוֹכְרִין. 57

יד. חָצֵר הַשְּׂתַפְּיִן שֵׁשׁ בָּהּ דִּין חֶלְקָה, אוֹ שֶׁחֲלָקָה בְּרִצּוֹנָם 58
 אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ דִּין חֶלְקָה - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לִכְף 59
 אֶת חֵבְרוֹ לְבָנוֹת הַכֶּתֶל בְּאֻמָּצָע, כְּדִי שְׁלֹא יֵרָאֶהוּ חֵבְרוֹ 60
 בְּשַׁעֲרָה שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ, שֶׁהֵנֵךְ רָאִיָּה - הֵנֵךְ הוּא; וְאֵין לוֹ 61
 חֲזָקָה בְּחָצֵר, אֲלֹא אֵף עַל פִּי שֶׁעָמְדוּ כָּף שָׁנִים רַבּוֹת בְּלֹא 62
 מַחֲצִיצָה, כּוֹפְהוּ לַעֲשׂוֹת מַחֲצִיצָה בְּכָל עֵת שִׁיחֲרָה. 63

טו. רֹחֵב מָקוֹם הַכֶּתֶל, מִשְׁלֵ שְׁנֵיהֶם. וְכִמְהָ יִהְיֶה רֹחֲבוֹ? 64
 הַכֵּל כְּמִנְהַג הַמִּדְיָנָה, וְאִפְלוּ נִהְיָה לַעֲשׂוֹת מַחֲצִיצָה בִּינֵיהֶן 65
 בְּקִנְיָם וּבְהוֹצֵצִין [כַּפּוֹת תַּמְרִים]; וּבִכְלָבָד שְׁלֹא יִהְיֶה בָּהּ אֲוִיר 66
 שִׁסְתַּכֵּל בּוֹ וְיִרְאֶה אֶת חֵבְרוֹ. 67

טז. כִּמְהָ גִבָּה הַכֶּתֶל? אֵין פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכֵן בְּגִנָּה, 68
 כּוֹפְהוּ לְהַבְדִּיל גִּנָּתוֹ מִגִּנַּת חֵבְרוֹ בְּמַחֲצִיצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה 69
 טַפָּחִים. אָבִל בְּבִקְעָה, אֵין צָרִיךְ לְהַבְדִּיל בְּקַעְתּוֹ מִבְּקַעַת 70
 חֵבְרוֹ אֲלֹא בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָה. רָצָה לְהַבְדִּיל בְּקַעְתּוֹ מִבְּקַעַת 71
 חֵבְרוֹ - כּוֹנֵס לְתוֹךְ שְׁלוֹ, וּבִזְנֶה, וְעוֹשֶׂה חֲזִית [סִימֹן בּוֹלֵט] 72
 כְּמוֹ אִמָּה בְּסִיד מִבְּחוּץ, כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁהַכֶּתֶל שְׁלוֹ; לְפִיכָף 73
 אִם נָפַל הַכֶּתֶל, הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלוֹ. וְאִם עָשׂוּ מִדַּעַת 74
 שְׁנֵיהֶן - בּוֹנִין הַכֶּתֶל בְּאֻמָּצָע, וְעוֹשִׂין חֲזִית מִכָּאן וּמִכָּאן; 75
 לְפִיכָף אִם נָפַל הַכֶּתֶל, הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלֵ שְׁנֵיהֶם. 76

יז. הַמּוֹכֵר גִּנָּה לְחֵבְרוֹ סֵתֵם, וְהִנֵּה מַעֲרֶכֶת עִם גִּנּוֹת אַחֲרוֹת 77
 - כּוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לְבָנוֹת אֶת הַכֶּתֶל בִּינֵיהֶן, וְאִפְלוּ בְּמָקוֹם 78
 שֶׁנִּהְיָה שְׁלֹא לְגִדֹר בְּגִנּוֹת. אָבִל אִם מָכַר בְּקַעַת סֵתֵם - אֵין 79
 מַחֲצִיבִין אוֹתוֹ לְגִדֹר, אֲלֹא בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָה. 80

יח. מָקוֹם שֶׁנִּהְיָה לְבָנוֹת הַכֶּתֶלִּים הַמְּבַדִּילִין בְּחֲצֵרוֹת אוֹ 81
 בְּגִנּוֹת בְּאֲבָנִים שֶׁאֵינָן גְּזִית [מְהוֹקְעוֹת], זֶה נֹתֵן שְׁלֹשָׁה 82
 טַפָּחִים וְזֶה נֹתֵן שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים; בְּגִזִּית, זֶה נֹתֵן טַפָּחִים 83
 וּמַחֲצָה וְזֶה נֹתֵן טַפָּחִים וּמַחֲצָה; בְּכַפִּיסִין [שְׁנֵי חֲצָאֵי לִבְנָה 84
 וְסִיט בְּאַמְצָע], זֶה נֹתֵן טַפָּחִים וְזֶה נֹתֵן טַפָּחִים; בְּלִבְנִים, 85
 זֶה נֹתֵן טַפָּח וּמַחֲצָה וְזֶה נֹתֵן טַפָּח וּמַחֲצָה. וְכָל הַשְּׁעוֹרִין 86
 הָאֵלּוּ, עֲבִי הַכֶּתֶל עִם הַסִּיד. וְהוֹאִיל וּמָקוֹם הַכֶּתֶל מִשְׁלֵ 87
 שְׁנֵיהֶם - אִם נָפַל הַכֶּתֶל, הָרִי הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלֵ שְׁנֵיהֶם. 88
 וְאִפְלוּ נָפַל לְרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שִׁפְנָה אֶחָד מֵהֶן אֶת כָּל 89
 הָאֲבָנִים לְרִשּׁוֹתוֹ, וְטָעַן שֶׁמָּכַר לוֹ חֵבְרוֹ חֶלְקוֹ, אוֹ נָתַן לוֹ 90
 בְּמַתָּנָה - אֵינוֹ נֶאֱמָן; אֲלֹא הָרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת שְׁנֵיהֶם, עַד 91
 שִׁבְיָא רָאִיָּה. 92

1 קְרוּיָה חָצֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. בִּיצֵד? הִיוּ שְׁנֵי שְׂתַפְּיִן, לְזֶה שְׁנֵי 2
 כְּתִים וְלְזֶה בֵּית אֶחָד - זֶה שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּתִים, מוֹדֵדִין לוֹ 3
 מִן הַחָצֵר אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל בֵּית וּבֵית עַל רֹחֵב הַפֶּתַח, אִפְלוּ 4
 הִיא עֲשָׂרָה אַמּוֹת; וְזֶה שֵׁשׁ לוֹ בֵּית אֶחָד, נֹתֵנִין לוֹ אַרְבַּע 5
 אַמּוֹת בְּרֹחֵב פֶּתָחוֹ לְפָנֵי פֶתָחוֹ. וְהַנִּשְׁאָר מִן הַחָצֵר - אִם יֵשׁ 6
 בּוֹ שְׂמוֹנֶה אַמּוֹת כְּדִי שִׁיחֲרָה לְזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע 7
 אַמּוֹת וְלְזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, חוּץ מִשְׁלֵ פֶתָחִים 8
 - יֵשׁ בָּהּ דִּין חֶלְקָה, וְחוֹלְקִין; פָּחוֹת מִזֶּה, אֵין בָּהּ דִּין 9
 חֶלְקָה.

ב. בֵּית שֵׁשׁ לוֹ פֶּתָחִים רַבִּים מִכָּל רִחוּתָיו, יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע 10
 אַמּוֹת לְכָל רֹחֵב; וְאִם יָחַד לוֹ פֶּתַח, אֵין לוֹ אֲלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת 11
 כְּנֶגֶד פֶּתָחוֹ. 12

ג. אֲכַסְדֶּרֶה [יֵשׁ לָהּ גַּג לֹא דַפְנוֹת] - אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַכְנִס 13
 לְתוֹכָהּ בְּמִשְׁאֵו, אֵין לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם לֹא, יֵשׁ לָהּ 14
 אַרְבַּע אַמּוֹת; שְׁלֹא אִמְרוּ שֵׁשׁ לְכָל פֶּתַח אַרְבַּע אַמּוֹת, אֲלֹא 15
 כְּדִי לְפָרֵק מִשְׁאֵו שֵׁם. 16

ד. בֵּית שֹׁעַר [בֵּיתוֹן שֶׁלֹּפְנֵי הַפֶּתַח] אוֹ מִרְפֶּסֶת, יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע 17
 אַמּוֹת; הִיוּ חֲמִשָּׁה כְּתִים פְּתוּחִים לְמִרְפֶּסֶת, וְהַמִּרְפֶּסֶת 18
 פְּתוּחָה לְחָצֵר - אֵין לָהּ אֲלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת. 19

ה. לֹוֶל שֶׁל תְּרַנְגוּלִין, אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. 20
 ו. בֵּית - חֲצִי מִקְרָה וְחֲצִי אֵינוֹ מִקְרָה, בֵּין שְׁקִירוֹ לְפָנִים 21
 אוֹ כְּלָפֵי חוּץ - אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. 22

ז. בֵּית סֵתִים [אִסְטוֹ אֶת פֶּתָחוֹ], יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת; פֶּרֶץ 23
 אֶת פְּצִימִי [מִסְגֶּרֶת הַפֶּתַח], אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. 24

ח. בֵּית שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵין לוֹ 25
 אַרְבַּע אַמּוֹת בְּחָצֵר; אֲלֹא אִם יֵשׁ בְּכָל הַחָצֵר אַרְבַּע אַמּוֹת 26
 לְזֶה וְאַרְבַּע אַמּוֹת לְזֶה עַד פֶּתַח הַבֵּית הַזֶּה - חוֹלְקִין. וְהַזִּכָּל 27
 שֶׁל חָצֵר, מִתְחַלֵּק לְפִי הַפֶּתָחִים; אָבִל הָאֲכַסְנִיָּא שֶׁל מְלֶךְ, 28
 לְפִי בְּנֵי הָאָדָם. 29

ט. הַשְּׂתַפְּיִן שֶׁרָצוּ לְחַלֵּק דְּבָר שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֶלְקָה, אֵף עַל 30
 פִּי שֶׁהֵן מִפְסִידִין אֶת שְׁמוֹ - חוֹלְקִין. וּבְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ - אֵף 31
 עַל פִּי שֶׁרָצוּ, לֹא יִחֲלָקוּ. כִּמְהָ דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכָרְף אֶחָד; 32
 אָבִל בְּשִׁתֵּי כְּרִיכוֹת - אִם רָצוּ לְחַלֵּק, חוֹלְקִין. 33

י. מָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֶלְקָה, שֶׁרָצוּ הַשְּׂתַפְּיִן לְחַלֵּקוֹ - אֵף 34
 עַל פִּי שֶׁקֵּנו מִדֵּן שֶׁרָצוּ, כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֹּר בּוֹ; שְׂזָה 35
 קִנְיָן דְּבָרִים הוּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. אָבִל אִם קֵנו מִיָּדָם שְׂזָה 36
 רָצָה בְּרוּחַ פְּלוּגִית, וְזֶה רָצָה בְּרוּחַ פְּלוּגִית - אֵינָן יְכוּלִין 37
 לְחַזֹּר. וְכֵן אִם הִלָּךְ זֶה בְּעֲצָמוֹ וְהִחֲזִיק בְּחֶלְקוֹ, וְזֶה בְּעֲצָמוֹ 38
 וְהִחֲזִיק בְּחֶלְקוֹ - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא קֵנו מִיָּדָן, אֵין אֶחָד מֵהֶן 39
 יָכוֹל לְחַזֹּר בְּחֵבְרוֹ. 40

יא. הָאֶחָד שֶׁחֲלָקוֹ, וְעָשׂוּ בִּינֵיהֶן גּוּרֵל - בֵּין שְׁעָלָה הַגּוּרֵל 41
 לְאֶחָד מֵהֶן, קֵנו כְּלָן; בְּהִנָּה שְׁנַעֲשִׂית לָהּ שֶׁשְׁמָעוּ זֶה מִזֶּה 42
 לְדַבֵּר שֶׁהִסְפִּימוּ עָלָיו, גָּמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן וְהִקְנֶה לְחֵבְרוֹ. 43

יב. הָאֶחָד שֶׁחֲלָקוֹ, הָרִי הֵן כְּלָקוּחוֹת זֶה מִזֶּה; וְאֵין לָהֶן 44
 דֶּרֶךְ זֶה עַל זֶה, וְלֹא סֵלָמוֹת זֶה עַל זֶה, וְלֹא חֲלוּנוֹת זֶה עַל 45
 זֶה, וְלֹא אֶמֶת הַמַּיִם זֶה עַל זֶה; שֶׁפִּינִן שֶׁחֲלָקוֹ, לֹא נִשְׁאָר 46

פרק ג

א. כחל חצר המכדיל בין שני שתפין, שנפל - יש לכל אחד משניהן לכף את חבירו לבנותו עד גבה ארבע אמות, כדי שלא יראה זה את זה; אבל יתר על ארבע אמות, אין מחיבין אותו. רצה האחד והגביה הכחל יתר על ארבע אמות - אם בא חבירו ויבנה כחל אחר גבוה כנגד הכחל שביניהן, מחיבין אותו לתן חלקו בגובה שפגג פתלו. כיצד? בנה האחד כחל שביניהן, והגביהו עשר אמות, ובא חבירו ויבנה כחל אחד כנגדו או בצדו לעשות לו בית, והגביה הכחל האחר שש אמות - מחיבין אותו לתן חלקו בשתי האמות שהוסיף על הארבע; שהרי נראה ממעשיו שהוא רוצה בזה. וכן אם חקק בראש הכחל שביניהן מקום להניח בו הקורות, או שפנה עליו קורה גדולה שהקורות נשענין עליה - מחיבין אותו לתן חלקו בשש האמות בלן שהוסיף חבירו על הארבע, אף על פי שלא בנה כנגד כל הכחל; שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בכל הגבה הזה.

ב. אחד מן השתפין שפנה הכחל המכדיל בינו ויבין חבירו עד ארבע אמות, ותבע חבירו לתן חלקו בהוצאה, ואמר: 'נחתי חלקי' - הרי זה בחזקת שנתן, ונשבע הסת שנתן ונפטר; עד שיביא התובע ראיה שלא נתן. אבל אם בא לתבע אותו לתן חלקו בהוצאת שאר הגבה שהוסיף על ארבע אמות, מפני שסמך לו או כנגדו, ואמר: 'נחתי' - אינו נאמן; אלא חבירו נשבע בנקיטת חפץ שלא נתן לו, ונוטל ממנו, כדין כל הנשבעין ונוטלין; עד שיביא זה ראיה שנתן לו.

ג. מי שהיה לו חרבה בין חרבות חבירו, ועמד חבירו וגדר רוח ראשונה ושניה ושלישית, עד שנמצאת חרבה זו מקפת גדר משלש רוחותיה - אין מחיבין אותו לתן מן ההוצאה כלום, שהרי לא הועיל לו, והרי חרבתו פתוחה לרשות הרבים כשהיתה. לפיכך, אם גדר לו רוח רביעית, עד שנמצאת חרבתו מקפת גדר - מגלגלין עליו את הכל, ונותן חצי ההוצאה שהוציא זה בארבע הרוחות עד ארבע אמות, ובלבד שיהיה מקום הכחל של שניהם.

ד. אבל אם היה הכחל של זה שפנה, ובחלקו בנה - יראה לי שאין מגלגלין עליו אלא דבר מועט כמו שיראו הדיינים, שהרי אינו יכול להשתמש בכתלים. וכן אם הנקף עצמו הוא שגדר רוח רביעית - הרי גלה דעתו; ונותן חצי ההוצאה של שלש רוחות, אם היו הכתלים של שניהם. וכן כל פיוצא בזה.

ה. שני בתים זה בצד זה, והיו גביהן עשויין לדירה, אפלו היו בשני צדי רשות הרבים - זה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו, וזה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו, זה שלא כנגד זה ומעדיף, כדי שלא יראו זה את זה. ואף על פי שגבי רשות הרבים רואין אותן, יכול כל אחד מהן לומר לחבירו: 'אלו אין רואין אותי אלא ביום בעת שאעמוד על גבי, ואתה רואה אותי תמיד'.

ו. גג הסמוך לחצר חבירו, עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות. אבל בין גג לגג משאר הגגין, אינו זקוק לארבע אמות, שאין בני אדם דרין בגגות, לפיכך אין בגגות חזק ראיה; אבל צריך לעשות מחיצה בין שני הגגין גבוהה עשרה טפחים, כדי שיתפש אותו כגגב אם נכנס לרשותו.

ז. שתי חצרות זו למעלה מזו, לא יאמר העליון: 'הריני בונה מכנגדי ועולה'; אלא בונין שניהן מלמטה ועולין, ובונה העליון לבדו מכנגדו ולמעלה. ואם היה חצרו למעלה מגגו של חבירו, אין העליון זקוק לתחתון כלל.

ח. מי שהיה פתלו סמוך לגגת חבירו, ונפל - כופין אותו לפנות אבניו. אמר לו: 'הגיעוד, והרי הן שלף' - אין שומעין לו. ואם רצה בזה בעל הגג, ואמר לו 'הין' - אם פנה אותן - קנה, ואינו יכול לחזור בו; ואפלו אמר לו: 'הא לך יציאותיך, ואטל אבני' - אין שומעין לו. אבל אם לא פנה - לא קנה, שלא אמר לו אלא לדחותו.

ט. חמש גגות המספקות מים ממעין אחד, ונתקלקל המעין - בלן מתקנות עם העליונה. נמצאת התחתונה מתקנת עם בלן, ומתקנת לעצמה; והראשונה אינה מתקנת עם השניה, ולא משניה ולמטה. וכן חמש חצרות ששופכות מים לביב אחד, ונתקלקל הביב - בלן מתקנות עם התחתונה. נמצאת העליונה מתקנת עם בלן, ומתקנת לעצמה; והתחתונה אינה מתקנת עם השניה, ולא משניה ולמעלה.

י. בני הנחר משקין על הסדר: רצה אחד מהן לסכר כדי שיחזיר לו המים וישקה תחלה, ואחר כך יפתח, ואחר רוצה להשקות תחלה - כל המתגבר זכה. ובזר הקרוב לאמה [תעלה המוליכה מים] מתמלא ראשון, מפני דרכי שלום.

יום רביעי כ"א כסלו ה'תשע"ג

פרק ד

א. מי שהיתה לו עליה למעלה מביתו של חבירו, ונפל כחל מכחלי הבית - אין בעל העליה נותן לו ביציאותיו כלום, וכופה את בעל הבית לבנותו כשהיה; אבל אין בעל הבית כופה לבעל העליה לבנות כחל עליה שנפל. והתקרה של בית, הרי היא של בעל הבית; והמצויקה [רצפה] שעל התקרה, הרי היא של בעל העליה.

ב. נפלו שתייהם, הבית והעליה - הרי שניהן חולקין בעצים ובאבנים ובספר. ואם נשתברו מקצת האבנים, רואין איזו ראויות להשתפר, אם אבני הבית, או אבני העליה; ודבר זה יודע מדרך הנפילה: אם נפל העליון על התחתון והרסו, או נשטט התחתון ונפל העליון ונהרס. ואם אינן יודעין כיצד נפל, חולקין האבנים השלמות והשבורות.

ג. אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות הבית כדי שיבנה עליתו על גביו, והוא אינו רוצה - הרי בעל העליה בונה את הבית כשהיה, ויושב ודר בתוכו עד שיתן לו את כל יציאותיו; ואחר כך יצא ויבנה עליתו, אם רצה.

ד. ואם אין אחד מהן יכול לבנות - בעל העליה נוטל
שליש הקרקע, ובעל הבית נוטל שני שלישים.
ה. רצה בעל הבית לבנות ביתו, בונה אותו כשהיה. ואם
בא לשנות בפתלים - אם חזק אותן והרבה ברחבן וזר
ממה שהיו, שומעין לו; רצה למעט ברחבן או לפחת
מחזקו, כגון שהיו אבנים ובקש להחזירן לבנים וכיוצא בזה
- אין שומעין לו. בא לשנות את התקרה לקורות כבדין
וחזקין, שומעין לו; פחות ממה שהיה, אין שומעין לו.
הרבה בחלונות או שהוסיף בגובה הבית, אין שומעין לו;
מעט בחלונות או שמעט בגובה הבית, שומעין לו. וכן בעל
העליה בונה אותה, אם רצה, כשהיתה. ואם בא לשנות את
הפתלים להרחיב ולחזק - אין שומעין לו, מפני שהוא
מכביר על פתלי התחתון; אבל למעט מהן, שומעין לו. וכן
בקורות תקרת העליה - אם שנה אותן לקלים ממה שהיו,
שומעין לו; לכבדים מהן, אין שומעין לו. הרבה בחלונות
או שמעט בגובה העליה, שומעין לו; אבל אם מעט
בחלונות או שהרבה בגובהה, אין שומעין לו.
ו. נדלדלו קורות הבית, ויךדו לאויר הבית - אם הגיעו
לתוך עשרה טפחים, סותר ובונה; ואם לא הגיעו, יכול
בעל העליה לעכב עליו. ואפלו אמר לו בעל הבית: 'אני
אשכר לך מקום כדי שתדור בו עד שאתקן התקרה' - אין
שומעין לו, שהרי אומר לו: 'אין רצוני שאטרח במקום
למקום כדי שתתקן אתה את ביתך'.
ז. התנו ביניהן על דבר זה, אם נשאר בגובה הבית כדי
שיקח אדם חבילה בינונית על ראשו ויכנס בה תחת קורות
אלו שנגעקמו - אינו סותר; ואם אינו יכול להכנס בה עד
שיכף את ראשו - סותר ומתקן ובונה. ואין בעל העליה
יכול לעכב, שהרי התנו ביניהן תחלה.
ח. בית הבד שהוא בנוי בעבי הקר, וגגת אחר על גביו,
ונפתחו שמי [תקרת] בית הבד בארבעה טפחים או יתר -
הרי בעל הגג יורד וזורע למשה, עד שיצטוה זה לבית ברו
כפין [תקרה], ויתקן העליון קרקע גגתו, ויזרע כל גגתו.
ט. שתי גגות זו על גבי זו, והיך ביניהם בגובה עבי הארץ
שביניהן - כל שהעליון יכול לפשט את ידו ולטל אותו
מעקרו, הרי הוא שלו, ובלבד שלא יאנס עצמו; והשאר
של תחתון. היה מגיע לנופו, ואינו מגיע לעקרו - לא יטל
העליון; ואם נטל, אין מוציאין מידו. אבל האילן העומד
על המצר - אף על פי שהוא נוטה לתוך שדה אחד מהן,
הרי שניהן חולקין בפרותיו.
י. שטף נהר זיתיו, ושתלם בתוך שדה חברו, ואמר הלה:
'ייתי אני נוטל' - אין שומעין לו, משום 'שוב הארץ; אלא
יעמדו במקומן. ואם עקרו הנהר בגושיהן כששתלן - יחלקו
הפרות בעל השדה עם בעל הזיתים, כל שלש שנים;
ולאחר שלש, הכל לבעל השדה. ואם לא נעקרו בגושיהן,
הכל לבעל הקרקע מיד.
יא. פיוצא בו המוכר זיתיו לעצים - אם פסק עמו לקץ
מיד - כל הפרות שיעשו, הרי הן לבעל הקרקע; ואם התנה

עמו שיקץ כל זמן שירצה - כל הפרות שיוציאו, לבעל
העצים. מכר סתם - אם עשו פחות מרביעית לסאה חוץ
מן ההוצאה, הרי אלו של בעל הזיתים; עשו רביעית לסאה
חוץ מן ההוצאה, הרי אלו יחלקו.

פרק ה

א. חצר השתפין - כל אחד מהן כופה את חברו לעשות
לה בית שער [ביתו לשומר] ודלת, וכן כל הדברים שהחצר
צריכה להן צורך גדול, או דברים שנהגו בני המדינה
לעשותן. אבל שאר הדברים, כגון ציור וכיור [סוג של ציור]
וכיוצא בהן - אינו כופהו. עשה אחד מהן מעצמו - אם גלה
השני דעתו שנוח לו במה שעשה חברו, מגלגלין עליו את
הכל, ונותן חלקו בהוצאה.
ב. מי שיש לו בית בחצר אחרת - בני חצר משעבדין אותו
לעשות עמהן דלת ונגר [בריח] ומנעול, אבל בשאר הדברים
אין משעבדין אותו; ואם היה שרי עמהן באותה חצר,
משעבדין אותו על הכל.
ג. אחד מן השתפין בחצר שבקש להעמיד בה בהמה או
רחים, או לגדל בה תרנגולין - חברו מעכב עליו. וכן שאר
הדברים שאין דרך אנשי המקום לעשותן בחצרותיהן, ככלן
השתפין מעכבין זה על זה - חוץ מן הכביסה, לפי שאין
דרךן של בנות ישראל להתבזות על גב הנהר.
ד. אחד חצר השתפין, ואחד מבוי שאינו מפלש - כל בני
המבוי מעכבין זה על זה שלא להשתמש במבוי, אלא
בדברים שדרך בני המדינה להשתמש בהן במבואות.
ה. אחד מן השתפין בחצר שהעמיד בהמה או רחים וכיוצא
בהן בחצר, ולא מכה בו שתפו - הרי זה מעכב עליו כל
זמן שירצה. ואם העמיד בפני בהמה זו וכיוצא בה מחיצה
גבוהה עשרה טפחים, החזיק; שהשתפין מקפדין על
המחיצה; והואיל והניחו, מחל. במה דברים אמורים?
בחצר השתפין. אבל בחצר חברו - אפלו העמיד בהמתו
ועשה לה מחיצה, לא החזיק; שהדבר ידוע שאין זו אלא
דרך שאלה. והוא הדין לכל מעמיד תנור וכירים ומגדל
תרנגולין וכיוצא בהן - שאם תאמר החזיק, אין לך אדם
שמשאיל מקום לחברו.
ו. אחד מן השתפין שבקש לפתח לו חלון בתוך ביתו
לחצר - חברו מעכב עליו, מפני שמסתכל בו ממנו; ואם
פתח, יסתם. וכן לא יפתחו השתפין בחצרן פתח בית כנגד
פתח בית, או חלון כנגד חלון; אבל פותח אדם לרשות
הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, מפני שהוא אומר
לו: 'הריני כאחד מבני רשות הרבים שרואין אותך'.
ז. אף על פי כן, לא יפתח אדם חנות כנגד פתח חצר חברו,
שזה חזק קבוע תמיד; שהרי בני רשות הרבים עוברין
ושבין, וזה יושב בחנותו כל היום ומביט בפתח חברו.
ח. אחד מן השתפין בחצר שלקח בית בחצר אחרת, אינו
יכול לפתח פתחו לחצר השתפין שלו. אפלו בנה עליה על
גג ביתו - לא יעשה לה פתח לתוך החצר, לפי שמרבה

פרק ו

עליהן את הדרך; שהרי היה לזה שכן אחד, ונעשו לו
שנים הרבה. אבל פותח הוא פתח העליה לתוך ביתו;
ואם רצה לחלק חדרו לשנים, חולק.
ט. מכאן אתה למד, שאחד מן השתפין שהביא אצלו
לביתו אנשי בית אחר - יש לחברו לעבד עליו, מפני
שמרבה עליהם את הדרך. וכן המשפיר ביתו לבעל בית
אחד, והביא עמו קרוביו ומידעיו לשכן עמו כאחד בבית
זה - הרי המשפיר מעבד עליו.
י. היה פתח של אחד מן השתפין קטן - אינו יכול
להרחיבו, שהרי שתפו אותו לו: 'בפתח קטן אני יכול
להסתר ממך בשעת תשמישי, ואני יכול להסתר בפתח
גדול'. ואם היה הפתח גדול - לא יעשנו שנים; שהוא
אומר לו: 'בפתח אחד אני יכול להסתר, בשנים אני יכול'.
יא. אבל מי שיש לו פתח קטן לרשות הרבים ורצה
להרחיבו, או היה רחב ורצה לעשותו שנים - אין חברו
שכנגדו מעבד עליו; ואין צריך לומר בני רשות הרבים,
שאין יכולין לעבד עליו.
יב. כופין בני מבוי זה את זה לעשות להם לחי וקורה
למבוי.
יג. ומי שיש לו פתח במבוי - אין בני מבוי כופין אותו
לעשות דלת למבוי; שיכול לומר: 'רצוני שאבנס בבבילתי
עד פתחי. ומבוי המפלש לרשות הרבים, ובקשו בני המבוי
להעמיד להם דלתות - בני רשות הרבים מעבדין עליהן,
שפעמים דוחקין הרבים ונכנסין בו.
יד. מי שבקש לפתח לו פתח במבוי שאינו מפלש - בני
מבוי מעבדין עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך; ואם
היה מבוי מפלש, פותח כל פתח שירצה לכתחלה.
טו. היה לו פתח סתום במבוי שאינו מפלש, הרי זה פותחו
בכל עת שירצה; ואם פרץ את פצימיו [מסגרת הפתח], בני
המבוי מעבדין עליו. וכן אחד מבני המבוי שבקש לסתם
פתחו ולהחזירו למבוי אחר - בני המבוי מעבדין עליו;
שלא יבוא להן מס, ומתמעט מחלקן מן המס הקצוב על
בני המבוי. לפיכך, מקום שאין המס קצוב על בני המבוי,
הרי זה סתם פתחו בכל עת שירצה.
טז. חמש חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפלש - כלן
משתמשות עם החיצונה, והחיצונה משתמשת לעצמה. וכן
השניה משתמשת לעצמה, ומשתמשת עם החיצונה, ואינה
משתמשת עם השאר. נמצאת הפנימית משתמשת עם כלן,
ומשתמשת לעצמה. לפיכך, אם בנה בעל השניה אצטבא
40 [7090] כנגד פתחו, וסתמו - אין החיצונה יכולה לעבד
עליו. אבל כל הפנימיות מעבדין עליו, מפני שמרבה להן
בארץ הדרך, שהרי מקיפין באצטבא. וכן בעל השניה
שפתח לחצרו פתח שני בינו ובין החיצונה - אין החיצונה
מעבדת עליו, שאין לה להשתמש אלא מפתחה ולחוצו;
אבל אם פתח פתח שני בינו ובין השלישית - הפנימיות
מעבדות עליו, שאין לו להשתמש במבוי אלא מפתח חצרו
הראשון ולחוצו. וכן הדין בכלן.

48

א. כופין בני העיר זה את זה לעשות חומה דלתים וברית
לעיר, ולבנות להן בית הפנסת, ולקנות להן ספר תורה
וביאים וכתובים כדי שיקרא בהן כל מי שירצה לקרות מן
הצבור.
ב. מי שלקח עיר בארץ ישראל - כופין אותו בית דין לקח
לו דרך מארבע רוחותיה, משום ישוב ארץ ישראל. וכופין
בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ [תעלה] וכן חריץ
[תעלה קטנה].
ג. מי שיש לו חצר בעיר אחרת, בני העיר משעבדין אותו
לחפר עמה בורות שיחין ומערות ואמת המים; אבל בשאר
כל הדברים, אין משעבדין אותו. ואם היה שרוי עמה
באותה העיר, משעבדין אותו על הכל.
ד. כשהן גובין מאנשי העיר לבנות החומה, גובין לפי
קריבת הבתים מן החומה; כל הסמוך לחומה, נותן יתר.
ה. וכל הדר בעיר שנים עשר חדש, או שקנה בה בית דינה
- נותן עם בני העיר בכל הדברים שצריכין לתקון החומה
והדלתות ושכר הפרשין השומרין את המדינה, וכל פיוצא
באלו מדברים השומרין את העיר.
ו. כל הדברים שצריכין לשמירת העיר - לזקחין מכל אנשי
העיר, ואפלו מן התומים, חוץ מתלמידי חכמים, לפי שאין
החכמים צריכין שמירה - התורה שומרתם. אבל לתקון
הדרכים והרחובות, אפלו מן החכמים. ואם כל העם יוצאין
ומתקנין בעצמן - לא יצאו תלמידי חכמים עמה, שאין
דרך תלמידי חכמים להודלזל בפני עמי הארץ.
ז. היו חופרין נהר להביא בו מים למדינה - גובין אף מן
היתומים, שזו זכות להם כדי שישקו ממנו שדותיהם
וכמיהה; לפיכך, אם ארע להם דבר ולא באו המים,
הואיל ולא נהנו מהם היתומים, מחזירין להם כל מה
שנלקח מהם. וכן כל פיוצא בזה.
ח. כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא
חיט, ולא ברכי [מעבד עורות], ולא אחד מבבלי אמנות.
היה שם במבוי אחד מבני המבוי אמן, ולא מחו בו, או
שהיתה שם מרחץ או חנות או רחיס, ובא חברו ונעשה
מרחץ אחרת כנגדו או טחון [טחנת קמח] אחרת - אינו יכול
למנוע מפניו ולומר לו: 'אתה פוסק חיי'. ואפלו היה מבני
מבוי אחר - אינו יכולין למנוע, שהרי יש ביניהם אותה
אמנות. אבל גר ממדינה אחרת שבא לעשות חנות בצד
חנותו של זה, או מרחץ בצד מרחץ של זה - יש להן
למנוע. ואם היה נותן עמה מנת הפלף, אינו יכול למנוע.
ט. וכללן המחזירין בעצרות, אין בני העירות יכולין
לעבדן, שפתנת עזרא היא שיהיו מחזירין, כדי שיהיו
הבשמים מצויין לבנות ישראל. אבל אין קובעין מקום
ויושבין בו, אלא מדעת בני העיר; ואם תלמיד חכם הוא,
קובע בכל מקום שירצה.
י. הסוחרים שמביאין סחורתן למכור בתוך העירות, בני

ג. היתה החלון למעלה בפתל, וכנה חברו כהל כנגד החלון
מלמטה - אם היה מראש הפתל שבנה עד החלון גבה
ארבע אמות או יותר, אינו יכול למנעו, אף על פי שלא
הרחיק מפתל החלון כלום, שהרי לא האפיל עליו ואינו
מזיקו בראיה. אבל אם נשאר מראש הפתל שבנה עד
החלון פחות מארבע אמות - כופהו למעט הפתל, כדי שלא
יעמד על ראש הפתל וישקיף מן החלון, או יגביה הפתל
על החלון ארבע אמות ויהיה הפתל רחוק מן החלון ארבע
אמות, כדי שלא יאפיל ולא יצוץ ויראה.

ד. בנה כהל אחד בצד החלון - צריך להרחיק מן החלון
טפח, ומגביה הפתל ארבע אמות על החלון, או כונס ראש
הפתל, כדי שלא יושב עליו ויצוץ.

ה. בנה שני כתלין משני צדי החלון - צריך להיות ביניהן
רחב ארבע אמות, והחלון באמצע הארבע; ולא יסבך על
גביהן אלא אם כן הרחיק הסבך מן הפתל שיש בו החלון
ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו. לפיכך, מי שבא לפתח
חלון לחצר חברו - בין חלון גדולה בין חלון קטנה, בין
למעלה בין למטה - בעל החצר מעבב עליו; שהרי אומר
לו: 'תזיק לי בראיה; ואף על פי שהיא גבוהה, תעלה
בסלם ותראה'.

ו. הרי שפתח חלון לחצר חברו, ומחל לו בעל החצר, או
שגלה דעתו שהניחו, כגון שבא וסיע עמו, או שירד הנזק
ולא ערער - הרי זה החזיק בחלון, ואינו יכול אחר כך לחזור
ולערער עליו לסתם. וכיצד דינה של חלון זה שהניחו
לפתחה? אם חלון שראשו של אדם נכנס ממנה היא, או
שהיתה למטה מארבע אמות אף על פי שאין ראשו נכנס
ממנה - אין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדיקה,
אלא אם כן הרחיק ארבע אמות כמו שבארנו.

ז. היתה חלון קטנה שאין ראשו של אדם נכנס ממנה,
והיתה למעלה מארבע אמות - בעל חצר יכול לבנות
כנגדה ובצדיקה; שהרי טוען ואומר: 'לא הנחתיד לפתח
אלא מפני שהיא קטנה וגבוהה; אבל שפתחתי עלי עד
שארחיק הבנין, לא הנחתיד'. במה דברים אמורים?
בשפתחה לתשמיש, או כדי שיכנס בה הרוח. אבל אם
פתחה לאורה - אפילו היתה קטנה ביותר, וגבוהה ביותר -
הואיל ולא ערער, החזיק, ואין בעל החצר יכול לבנות
כנגדה או מצדיקה עד שירחיק ארבע אמות, כדי שלא
יאפיל עליו; שהרי מחל לו על האורה. וכן מי שהיתה לו
חלון מחזקת, ובא חברו ויבנה כנגדה או מצדיקה בלא
הרחקה, או סתמה, ושתק בעל החלון - אינו יכול לחזור
ולערער לפתח החלון או להרחיק הבנין; שבינו ששתק,
מחל - שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק, אלא
אם כן מחל.

ח. מי שהיה לו חלונות למטה בכתלו, ובא חברו לבנות
בפניהן, ואמר לו: 'אני אפתח לך חלונות אחרות בכתל זה
עצמו למעלה מאלי' - הרי זה מעבב עליו ואומר לו: 'בעת
שתפתח החלונות תרעיד את הפתל ותקלקל אותו'. ואפילו

העיר מעפבין עליהם. ואם מכרו ביום השוק בלבד, אין
מונעין אותן; והוא שימכרו בשוק. אבל לא יחזרו על
הפתחים, אפילו ביום השוק. ואם יש להן מלכה בעיר -
מוכרין כדי פרנסתם, אפילו בלא יום השוק, עד שיפרעו
חובן, וילכו להן.

יא. אחד מבני מבוי שאינו מפלש שבקש להעשות רופא
[מוהל], אמן [מקוידס], או גרדי [אורג בגדים], או מלמד
תינוקות של גוים - בני מבוי מעפבין עליו, מפני שמרבה
עליהם הנכנסין והיוצאין. וכן מי שיש לו בית בחצר
השפתין - לא ישפירנו לא לרופא, ולא לאמן, ולא לגרדי,
ולא לסופר יהודי שכותב השטרות, ולא למלמד תינוקות
של גוים.

יב. חנות שבחצר, יכולין השכנים למחות בידו ולומר לו:
'אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין', אלא עושה
מלאכתו בחנותו ומוכר בשוק. אבל אינן יכולין למחות
בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש או
מקול הרחמים', שהרי החזיק לעשות כן. וכן יש לו ללמד
תינוקות של ישראל תורה בתוך ביתו, ואין השפתין יכולין
למחות בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול
התינוקות של בית רבן'.

יג. מי שיש לו בור לפנים מביתו של חברו - נכנס בשעה
שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם
יוצאין; ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו, אלא ממלא
ומשקה מבחוץ. ושניהן עושין פותחת [מנוול] על הבור;
בעל הבור - כדי לשמר את מימיו, ובעל חצר - משום חשד
אשתו, שלא יכנס לשם אלא מדעתו.

יד. מי שיש לו גנה לפנים מגנתו של חברו - נכנס בשעה
שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם
יוצאין. ואין מכניס לתוכה תגרים, ולא יכנס מתוכה לשדה
אחרת. והחיצון זורע את הדרך. החזירו הדרך מן הצד
מדעת שניהם - הרי זה נכנס בשעה שהוא רוצה, ויוצא
בשעה שהוא רוצה; ומכניס לתוכה תגרים, ולא יכנס
מתוכה לשדה אחרת. וכל אחד מהן יש לו לעבב על חברו
בזריעת הדרך שנתנו מן הצד.

יום חמישי כ"ב כסלו ה'תשע"ג

פרק ז

א. מי שהיתה לו חלון בכתלו, ובא חברו ועשה חצר בצדו
- אינו יכול לומר לבעל החלון: 'סתם חלון זה כדי שלא
תביט בי'; שהרי החזיק בהזק זה. ואם בא חברו לבנות
כתל כנגד החלון כדי שישיר הזק ראייתו - צריך להרחיק
את הפתל מכנגד החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל
עליו.

ב. היתה החלון למטה בפתל - כופה את חברו לבנות
כנגדה ברחוק ארבע אמות, ולהגביה הבנין ארבע אמות,
כדי שלא יביט בו מן החלון.

46 ה. הרוצה להוציא צנור על חצר חבירו כדי שיקלח שם
47 המים, או שעשה שם מזחילה על פתלו שהרי המים נזחלין
48 ויורדין לחצר חבירו - בעל החצר מעכב עליו; ואם לא מכה
49 בו, החזיק זה בצנור או במזחילה. רצה אחר כך בעל הגג
50 לסתם הצנור, בעל החצר מעכב עליו; שפשם שהחזיק בעל
51 הגג לשפוף מימיו לחצר חבירו, כך החזיק בעל החצר שיהיו
52 מימיו גגו של חבירו באין אצלו לרשותו. רצה בעל הגג
53 לעקר הצנור מצד זה ולהחזירו לצד אחר, או שהיה ארץ
54 ורצה לקצרו - אין בעל החצר יכול לעכב עליו; שלא
55 החזיק אלא במימי הגג, ויהי הן באין לו מכל מקום. וכן
56 אם רצה בעל החצר לבנות תחת הצנור, אין בעל הגג יכול
57 לעכב עליו; שאין הצנור עשוי לתשמיש כזו, כדי שיחזיק
58 באויר חצר; ואינו עשוי אלא לקלוט המים.
59 ו. מי שהוריד מי גגו על חצר חבירו, ולא מכה בו, והחזיק
60 בדבר זה - אם היו המים מנטפין [מטפטפים], ורצה לקבצן
61 למקום אחד ולעשותן צנור - עושה; וכן אם היו באין
62 ממקום אחד, וחלקן על רחב הכתל, והחזיקו נטפין -
63 עושה; ואפלו לבנות על גגו כמין צריף, עד שירדו המים
64 במהרה לחצר חבירו - בונה; שהרי החזקו מימיו של זה
65 לירד לחצר זו.
66 ז. כתל שבין ראובן ושמעון - אם היו שותפין בו, שניהן
67 משתמשין בו; זה חופר מצד זה ומכניס קורותיו כל שהן,
68 וזה חופר מצד האחר ומכניס קורותיו כל שהן. היה הכתל
69 של ראובן לבדו, אין שמעון יכול להשתמש בו. חפר שמעון
70 בכתל זה והכניס בו קורה אחת, ושתק ראובן ולא מכה בו
71 - החזיק במקום הקורה; אפלו היה קטנה, ורצה שמעון
72 להחליפה בקורה גדולה או עבה - מחליף. היה הקורה
73 קורת ספת עראי - כל שלשים יום, לא החזיק בה, שהרי
74 ראובן אומר לו: 'לא מחלתי והנחתך, אלא מפני שהיא
75 עראי'. לאחר שלשים יום - החזיק, שאין זה עראי. ואם ספת
76 החג היא - כל שבועת ימי החג, לא החזיק; לאחר שבועה,
77 החזיק. ואם חבר ראש הקורה בפתל בטיט, מיד החזיק;
78 והוא, שיביא ראיה שראובן סיע עמו או ראה ולא מכה.
79 ח. מי שהחזיק בכתל זה בקורה אחת - אינו יכול להכניס
80 בו קורה שניה, שהרי לא מחל לו אלא על אחת. במה
81 דברים אמורים? בשהודה שאין הכתל הזה שלו, אלא חבירו
82 מחל לו על הכנסת קורה זו. אבל אם טען 'שכתל זה, שתף
83 אני בו' - הואיל והשתמש בו בקורה אחת, נאמן; ומשתמש
84 בכלן, אחר שישבע הסת שהוא שתף בכל הכתל.
85 ט. היו קורותיו של ראובן בתוך הכתל, ומצד שמעון
86 מקומות תפורין להכניס בהן ראשי הקורות - לא החזיק
87 שמעון להכניס בהן קורות, ואינו יכול לטען שהוא שתף
88 בו; שהרי אין לו בו תשמיש. ויכול ראובן לטען: 'שאני
89 חפתי מקומות אלו מצדך, כדי שיהיו מוכנים עד שתקנה
90 ממני או שתבקש ממני ואמחל לך - תכניס הקורות בלא
91 חפירה בכתל, כדי שלא יתמטמט פתלי בעת חפירה'.

1 א. אמר לו: 'אני אסתור כל הכתל, ואבנה לך אותו בנך חדש,
2 ואעשה בו חלונות, ואשפר לך בית שתדור בו עד שאבנה'
3 - יכול לעכב עליו ואומר לו: 'אין רצוני שאטרח ממקום
4 למקום'. לפיכך, אם לא היה שם טרח כלל, ואינו צריך
5 לפנות - אינו יכול לעכב עליו; וכופין אותו שיהיה חבירו
6 סותם חלון זה שלמטה, ועושה לו חלון למעלה; שזו מדה
7 סדום. וכן כל דבר שנה נהנה בו, ואין חבירו מפסיד ולא
8 חסר כלום - כופין עליו.
9 ט. אבל בעל החלון שרצה לשנות מקום חלונו, בין למעלה
10 בין למטה - אפלו היה גדולה, ואמר: 'אפתח חלון אחרת
11 קטנה ואסתם זו' - בעל החצר מעכב עליו. וכן אינו יכול
12 להרחיב בחלון כל שהוא.
13 י. שני אחין שחלקו חצר מדעתן, ושמו הבנין והעצים זה
14 כנגד זה, ולא השגיחו על שומת האויר, והגיע לאחד מהן
15 בחלקו תרבוץ החצר [גינה], ולשני האכסדרה [מרפסת] - אם
16 רצה בעל החצר לבנות פתל בסוף חלקו, בונה בפני
17 האכסדרה, ואף על פי שמאפיל עליו, שהרי לא שמו
18 האויר.
19 פ. פרק ח

20 א. המבקש להוציא זיו [מוט] מפתלו על אויר חצר חבירו
21 כל שהוא - בעל החצר מעכב עליו, שהרי מזיקו בראיה
22 בעת שתולה בו ומשתמש בו. הוציא את הזיו, ולא מכה
23 בו לאלתר בעל החצר - הרי החזיק בעל הזיו.
24 ב. היה בזיו טפח, החזיק באויר החצר כנגדו; ואם רצה
25 בעל החצר לבנות תחת הזיו ולבטל תשמישו - בעל הזיו
26 מעכב עליו. ואם אין בזיו טפח, לא החזיק באויר החצר;
27 ובכל עת שירצה בעל החצר לבנות תחתיו ולבטל תשמישו
28 של זיו - אין בעל הזיו יכול לעכב עליו.
29 ג. היה הזיו שהוציא רחבו טפח, ומשוף באויר חצרו של
30 חבירו ארבעה טפחים, ולא מכה בו - החזיק בארבעה
31 טפחים על ארבעה טפחים. ואם רצה להרחיב את הזיו עד
32 שיעשה ארבעה טפחים על ארבעה טפחים - הרי זה
33 מרחיב; ואין בעל החצר יכול לבנות באויר חצרו תחת הזיו
34 פלו, אלא אם כן הניח לו תחתיו גבה אויר עשרה טפחים
35 כדי שישתמש בזיו.
36 ד. המעמיד סלם קטן שאין לו ארבעה חוקין [שולבים] בצד
37 פתלו בתוך חצר חבירו או בתוך שדהו - לא החזיק בנזק
38 זה; וכל זמן שירצה בעל החצר - בונה בצד הסלם, ומבטל
39 תשמישו. ואם היה סלם גדול שיש לו ארבעה חוקין או
40 יתר, החזיק; ואם בא לבנות ולבטלו - בעל הסלם מעכב
41 עליו עד שירחיק בפשעו, שהרי מחל לו להעמיד סלם
42 גדול. לפיכך, כשיבוא בעל הגג להעמיד סלם גדול - בעל
43 החצר יכול למחות בו, כדי שלא יחזיק עליו; אבל אם
44 העמיד סלם קטן - אינו יכול למנוע, שהרי אומרין לו: 'אין
45 עליך הפסד; כל זמן שתצא, אתה מבטלו'.

פרק ט

1
2 א. לא יחפור אדם בור ולא שיט [סוג בור ארוך וצר] ולא
3 מערה [בור מכוסה בתקרה], ולא יביא אמת [תעלת] המים,
4 ולא יעשה ברכת מים לשרות בה הנגדים לכבוס, בצד
5 פתלו של חבירו - אלא אם כן הרחיק מפתל חבירו שלשה
6 טפחים, ויסוד בסיד לכתל בור זה, או מקנה מים זה, או
7 כתל האמה מצד חבירו, כדי שלא יבלעו המים ויזיקו פתל
8 חבירו.
9 ב. מרחיקין את הגפת [פסולת זיתים] ואת הזבל ואת המלח
10 ואת הסיד ואת הסלעים מפתלו של חבירו שלשה טפחים,
11 או סד בסיד. מרחיקין את הנרעים ואת המחרשה ואת
12 הגמה שמתקבץ בה מי רגלים מן הפתל שלשה טפחים.
13 ג. מרחיקין את הרחים שלשה טפחים מן הרחים
14 המתחונה, שהן ארבעה מן העלינה, כדי שלא יגיד אותו,
15 או כדי שלא יבהלנו בקול הרחים.
16 ד. ומרחיקין את התנור מן הפתל שלשה טפחים
17 מקרקעיתו, שהן ארבעה משפתו [קצה העליון], כדי שלא
18 יחם הפתל.
19 ה. אכן שהכובס מכה הנגדים עליה עד שיתלבנו, צריך
20 להרחיק אותה ארבע אמות מפתלו של חבירו; שבצת
21 שכובס עליה - המים נוזלין, ומזיקין את הפתל.
22 ו. לא ישתין אדם מים בצד פתלו של חבירו, אלא אם כן
23 הרחיק ממנו שלשה טפחים. במה דברים אמורים? בפתל
24 לבנים. אבל בפתל אבנים, ירחיק טפח; ואם היו האבנים
25 צחים [יבש] סלע, משתין בצדו בלא הרחקה.
26 ז. מרחיקין את הסלם מן השוכך ארבע אמות, כדי שלא
27 תקפץ הנמיה [חיה קטנה טורפת עופות] בעת שמניח הסלם,
28 ויתעלה לשוכך ותאכל הגוזלות.
29 ח. ומרחיקין את הפתל מן המזחילה [מרחב] של חבירו
30 ארבע אמות, כדי שיהיה מקום לבעל המזחילה לזקף סלם
31 ולתקן מזחילה שלו, הואיל והחזיק בה.
32 ט. ראובן שהיה פתלו סמוך לכתל שמעון כמין גם [אבות
33 יוונית דומה ל-"ר"], ובא ראובן לעשות כתל שני כנגד פתל
34 שמעון עד שיעשו השלשה פתלין כמין בי"ת - הרי שמעון
35 מעבב עליו, עד שירחיק מכנגדו ארבע אמות, כדי שיהיה
36 המקום בין שני הפתלים רחב, כדי שידושו בו רבים
37 ותתחזק הארץ. במה דברים אמורים? בכתל גנה או בכתל
38 חצר בעיר חדשה; אבל בעיר ישנה - כבר נתחזקה, ובונה
39 כנגדו בלא הרחקה. וכן אם לא היה בארץ פתל שמעון
40 שבונה כנגדו אלא פחות מארבע אמות, בונה כנגדו ואינו
41 מרחיק, ואף על פי שמונע הרגל מלהלך שם; שהכתל
42 שהוא פחות מארבע אמות אינו צריך חזק הארץ.
43 י. מי שבא לחפור בור בסוף שדהו סמוך למצר חבירו - אם
44 שדה חבירו אינה עשויה לבורות, סומך ואינו יכול למחות
45 בידו. ואם ימלך חבירו לחפור בור בצדו - צריך להרחיק
46 מפתל הבור שלשה טפחים, עד שיהיה בין חלל שני

47 הבורות עבי ששה טפחים. היתה שדה חבירו עשויה
48 לבורות - אינו סומך, עד שירחיק מן המצר שלשה טפחים
49 ויחפור; וכשיבוא חבירו לחפור - ירחיק גם הוא שלשה
50 טפחים בתוך שדהו, ויחפור.
51 יא. הבית והעליה של שנים - לא יעשה בעל הבית תנור
52 בתוך ביתו, אלא אם כן יש לו על גביו [של התנור, עד
53 לתקרה] גבה ארבע אמות; וכן לא יעמיד בעל העליה תנור,
54 עד שיהיה תחתיו מעזיבה [טיח התקרה] שלשה טפחים,
55 ובכירה טפח. ואם תנור של נחתומין הוא, צריך שיהיה
56 תחתיו ארבעה טפחים; וכירה של נחתומין, שלשה טפחים.
57 ואף על פי שהרחיק כשעור, אם יצאת האש והזיקה -
58 משלם מה שהזיק, כמו שנתבאר במקומו.
59 יב. מי שהיתה לו חנות תחת אוצר חבירו - לא יעשה בה
60 לא נחתום, ולא צבע, ולא רפת בקר, ולא יכניס לה
61 אספסתא וכיוצא בה מדברים שעולה מהן הכל חם הרבה,
62 מפני שהחם מפסיד פרות שבאוצר. לפיכך, אם היה אוצר
63 יין בארץ ישראל, שאין החם מפסידו - הרי זה עושה
64 בחנותו כל מלאכת אש; אבל לא יעשה רפת בקר, מפני
65 שמפסיד ריח היין. ואם החזקה החנות בתחלה לרפת או
66 לנחתום וכיוצא בו, ואחר כך רצה בעל העליה לעשות
67 עליתו אוצר - אינו יכול למחות בידו.
68 יג. כבד בעל העליה ורביץ [זלף בה מים] עליתו, או שרבה
69 בחלונות, כדי לעשותה אוצר, וקדם זה ועשה נחתום קדם
70 שיכניס פרות לאוצר, או שהתחיל לאצר שומשמן או
71 רמונים או תמרים וכיוצא בהן, וקדם זה ועשה התנור קדם
72 שיאצר החשין, או שיעשה בעל החנות מחלה על גבה
73 להבדיל בין החנות ובין האוצר - בכל אלו בעל האוצר
74 מעבב עליו; ואם עבר ועשה תנור וכיוצא בו - אין בעל
75 האוצר יכול להסיר התנור בכל אלו.

יום שישי כ"ג כסלו ה'תשע"ג

פרק י

76
77
78 א. מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה,
79 ובחורב ובשקמה [עץ תאנים] חמשים אמה, מפני נזאי
80 [יופי] העיר. וכל אילן הנמצא קרוב לעיר בפחות מזה,
81 קוצצין אותו. ואם האילן קדם, נוהגין לו בני העיר את
82 דמיו; ואם היה הדבר ספק ולא נודע איזה מהן קדם, אין
83 לו לבעל האילן דמים, אלא נוטל עציו, והולך.
84 ב. מרחיקין גרן קבועה [שדשים] את התבואה והרבה מוך
85 [במקום] מן העיר חמשים אמה, כדי שלא יוליף הרוח התבן
86 בעת שזורה, ויזיק לבני העיר. וכן לא יעשה אדם גרן
87 קבועה בתוך שלו, אלא אם כן היה לו חמשים אמה לכל
88 רוח, כדי שלא יזיק התבן לנטיעת חבירו או לגירו [מקום
89 חרוש].
90 ג. מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבקסקי מן
91 העיר חמשים אמה.

ד. ואין עושין ברסקי [מפעל לעיבוד עורות] אלא למזרח
העיר, מפני שריח מזרחית חמה וממפטת הזק ריח עבוד
העורות.

ה. מי שבא לעשות משה של פשתן בצד גר של חברו,
שהרי מי המשרה נבלעין בארץ והולכין ומפסידין הירק,
או שנטע פרישין קרוב מן הבצלים של חברו, שהן מפיגין
טעמן, או שנטע חרדל בצד כנרת דבורים, שהרי הדבורים
אוכלין העלין ומפסידין הדבש - בכל אלו וכיוצא בהן,
אינו צריך להרחיק בכדי שלא יזיק; ועל הנזק להרחיק את
עצמו, אם ירצה, עד שלא יגיע לו הנזק; שזה בתוך שלו
הוא עושה, והנזק בא לחברו מאלי. במה דברים אמורים
שאינו מרחיק? בשהיה הנזק בא מאלי אחר שיפסקו
מעשיו של מזיק. אבל אם היו מעשיו של זה שעושה
ברשותו מזיקין את חברו בשעת עשייתו, הרי זה כמי שמזיק
בירו; הא למה זה דומה? למי שעמד ברשותו, ויורה חצים
לחצר חברו ואמר: 'ברשותי אני עושה', שמונעין אותו. וכן
כל ההרחקות האמורות למעלה בענין זה - אם לא הרחיקו,
הרי זה כמי שהזיק בחציו. לפיכך, צריך להרחיק משה מן
הירק, וכרשין [חציר] מן הבצלים, וחרדל מן הדבורים,
שלשה טפחים או יותר מעט - כדי שלא יהיה הזק בידים;
אבל להרחיק עד שלא יבוא הנזק מאלי, אינו צריך.

ו. בעל עליה שהיה שופך מים, והן יורדין על הדר בבית
למטה - אם היתה שם מעזיבה [טיח ספיגה] שהמים פלין
בה בעת שפיקה, ואחר שיפסק עליון מלשפך יבלעו המים
וירדו וינטפו על התחתון - צריך התחתון לתקן ולהרחיק
עצמו מן הנזק; ואם אין שם מעזיבה, אלא פשישפך ירדו
המים מיד - הרי זה כמי שהזיק בחציו, והעליון מתקן, או ימנע
מלשפך. וכן כל כיוצא בזה.

ז. מי שהיה לו בור בתוך שדהו, ובא חברו ונטע אילן
בתוך שדהו קרוב לבור חברו - אין בעל הבור יכול לעכב
עליו ולומר לו: 'הרי שרשי האילן נכנסין לבור שלי
ומפסידין אותו'; שזה נזק הבא מאלי הוא לאחר זמן,
ובעת שנטע אינו מזיק; וכשם שזה חופר בתוך שלו, כך
זה נוטע בתוך שלו. וכן ראובן שחפר בור, וירד ומצא
שרשי אילן של שמעון בתוך שדהו - קוצץ וחופר, והעצים
שלו. ואם היה קרוב לאילן שמעון בתוך שש עשרה אמה
- השרשים של שמעון, קוצצין ונותנין לו. ואם אינו צריך
לחפר, ויצאו השרשים של שמעון לתוך שדהו - הרי זה
מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרשה, וכל שרש
שימצא בתוך שלשה טפחים - קוצצו; ואינו חושש שמא
יכבש האילן של חברו, שזה בתוך שלו הוא חופר.

ח. מי שהיתה שדה חברו נטועה גפנים או שאר אילנות,
ובא הוא לנטע בתוך שדהו גפנים בצד גפנים או אילנות
בצד אילנות - צריך להרחיק ארבע אמות. במה דברים
אמורים? בארץ ישראל. אבל בחוצה לארץ, ירחיק בין
גפנים לגפנים שתי אמות; ובין גפנים לשאר אילנות, או
בין אילנות לאילנות, ארבע אמות בכל מקום. היה גדר

ביןתים, זה סומך לגדר וזה סומך לגדר בכל מקום. מי
שהיה אילן חברו נוטה לתוך שדהו, קוצץ מלא מרדע על
גבי המחרשה; ובחורב ובשקמה - קוצץ כל הנוטה, עד
שהיה שקול כנגד המצר. וכן אם היה נוטה על בית
השלהין של חברו, או על בית האילן - קוצץ את כל
הנוטה, עד שהיה שקול כנגד המצר.

פרק יא

א. מי שעשה גרן בתוך שלו, או קבע בית הפסא, או כל
מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהן - צריך להרחיק
כדי שלא יגיע העשן או ריח בית הפסא או האבק והעפר
לחברו, עד שלא יזיקו. אפלו היתה הרוח היא שמסיעת
אותו בעת שעושה מלאכתו, ומולכת העפר או נערת
הפשתן והמץ וכיוצא בהן, ומגיעתן לחברו - הרי זה חייב
להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו, ואפלו על ידי הרוח
המצויה; שכל אלו כמי שהזיק בחציו הן.

ב. אף על פי שהוא חייב להרחיק כל כך - אם הוליקה
הרוח המצויה את המץ ואת העפר והזיקה בהן, הרי זה
פטור מלשלם; שהרוח היא שסיעה אותו, ואין נזק זה בא
מכח המזיק עצמו.

ג. הכותש את הריפות [סומסומים] וכיוצא בהן בתוך שלו,
ובעת שמפכה מנגד חצר חברו עד שיתנגד פסוי החבית
על פי החבית - הרי זה כמי שהזיק בחציו, וחייב להרחיק כדי
שלא ינגד, או יבטל ממלאכתו שמזקת. ואם הזיק בעת
הנגד - חייב לשלם, שהרי מכחו בא הנזק.

ד. כל ההרחקות האמורות בפרקים של מעלה - אם לא
הרחיק, וראה חברו ושתק - הרי זה מחל, ואינו יכול לחזר
ולהצריכו להרחיק. והוא, שיראה ממנו שמחל - כגון שסיע
עמו ביד, או שאמר לו לעשות, או שראהו שעשה בצדו
בלא הרחקה ושתק ולא הקפיד על זה; שכל המחזיק בנזק,
זכה בו כמו שבארנו. במה דברים אמורים? בשאר נזקין,
חוץ מארבעת מיני נזקין אלו האמורות בפרק זה - שהן:
העשן, וריח בית הפסא, והאבק וכיוצא בו, ונגדו הקרקע;
שכל אחד מאלו, אין לו חזקה. ואפלו שתק הנזק במה
שנים, הרי זה חוזר וכופהו להרחיק. וכן הזק ראהו במקום
שצריך מחיצה, כופהו לעשות מחיצה בכל עת שיירצה, כמו
שבארנו. ולמה שנו נזקים אלו משאר נזקין? לפי שאין
דעתו של אדם סובלת נזק מאלו; וחזקתו שאינו מוחל,
שהזקן הזק קבוע. ואם קנו מידו שמחל בנזקין אלו, אינו
יכול לחזר בו.

ה. מי שהחזיק לעשות מלאכת דם או נבלות וכיוצא בהן
במקומו, ויבואו העורכים וכיוצא בהן בגלל הדם ויאכלו,
והרי הן מצוין לחברו בקולן וצפצופן, או בדם שברגליהן
שהן יושבין על האילנות ומלכלכין פרותיהן - אם היה
חברו קפדן או חולה שצפצוף זה מזיקו, או שהפרות שלו
נפסדין בדם - חייב לבטל אותה המלאכה, או ירחיק עד
שלא יבוא הזק מחמתו; שנוק זה דומה לריח בית הפסא

מסלקין את הלוקח, ונותנין לו שאר האחין או השתפין
דמים שנתן, והולך, כדי שלא יבגס זר ביניהם.
ה. ולא עוד, אלא כל המוכר קרקע שלו לאחר - יש
לחברו שהוא בצד המצר שלו לתן הדמים ללוקח, ויטל
אותו, וזה הלוקח הרחוק, כאלו הוא שליח של בן המצר;
בין שמכר הוא, בין שמכר שלוחו, בין שמכרו בית דין,
בין שמכר שלוחו - יש בו דין בן המצר. אפלו היה הלוקח
תלמיד חכמים ושכן וקרוב למוכר, וכן המצר עם הארץ
רחוק - בן המצר קודם, ומסלק את הלוקח. ודבר זה, משום
שנאמר: "ועשית הישר והטוב"; אמרו חכמים: הואיל
והמכר אחד הוא - טוב וישר הוא שיקנה מקום זה בן
המצר, יתר מן הרחוק. היו בני המצר רבים - כלם זוכים
בזו השדה הנמכרת, והיא ביניהן לפי מנינן, ונותנין כלן
הדמים ללוקח; והוא, שבאו כלן פעם אחת. אבל אם קדם
אחד מהן וטל הלוקח - זכה בה לבדו, הואיל והוא בן
המצר. וכן אם באו מקצתן, ומקצתן במדינה אחרת -
מסלקין אותו אלו העומדין כאן בלבד, והיא להן. וכן
המוכר לאחד מבני המצר, או לאחד מן השתפין שלו
במשא ומתן - אף על פי שאינו שטפו בקרקע, זכה בה;
ואין שאר השתפין או שאר בני המצר נוטלין עמו.
ו. המוכר כל נכסיו לאחד - אין בעל המצר של שדה אחת
מהן מסלק את הלוקח מאותה השדה, שהרי היא ואחרת
קנה באחד. וכן המוכר לבעלים הראשונים, או הלוקח מן
הגוי - אין בו דין בן המצר.
ז. המוכר לגוי - משמתין [מנדים] אותו עד שיקבל כל אגס
שיבוא מן הגוי, עד שינהג הגוי עם בן המצר הזה שלו
כדיני ישראל בכל. ואם אגסו בדבר שלא כדין ישראל,
משלם המוכר.
ח. השכירות, אין בה משום דין בן המצר.
ט. הממשכן מקום, ואחר כך מכרו לזה שהוא ממשכן בידו
- אין בו משום דין בן המצר. וכן המוכר מקום רחוק כדי
לגאל מקום קרוב, או שמכר רע כדי לגאל מקום יפה
בדמיו, או שמכר כדי לתן מנת המלך, או שמכר לקבורה,
או שמכרו למזון האשה או הבנות - אין באחד מאלו דין
בן המצר, אלא זכה הלוקח.
י. ולמה אין בהן דין בן המצר? שכל אלו טרודין למכר,
ומפני צורך גדול מוכרין, ואם תאמר: יש בה דין בן המצר,
לא ימצאו לוקח, שהרי הוא אומר: 'למה אטרח ואקח,
ויבוא זה ויטל אותי'? ואין הבעלים יכולין להמתין עד
שיביא בעל המצר מעות ויקנה.
יא. הרי שטען הלוקח ואמר: 'מפני המס וכיוצא בו מכר
לי המוכר', ובעל המצר אומר: 'שקר אתה טוען לבטל
זכותי' - על בעל המצר להביא ראיה, ואחר כך יוציא מיד
הלוקח; ואם לא הביא ראיה, ישבע הלוקח הסת.
יב. אפלו היה שם בדבר ספק, אין הלוקח מסתלק אלא
בראיה ברורה שמביא בעל המצר. לפיכך, אם טען הלוקח

וכיוצא בו, שאין לו חזקה. וכן בני מבוי או בני חצר
שנעשה אחד מהן אמן, ולא מחו בו שהרי החזיק, והיו
העם נכנסין ויוצאין לקנות ממנו, ושתקו - לא החזיק בדבר
זה, ויש להן בכל עת לעכב ולומר: 'אין אנו יכולין לישן
מקול הנכנסין והיוצאין'; שזה הזק קבוע הוא, כמו העשן
והאבק. וזוהו הורו הגאונים.
ו. מי שהחזיק בגנזק שיש לו חזקה, כגון שפתח חלון, או
העביר אמת המים, או לא הרחיק מה שראוי להרחיק, והרי
המחזיק טוען: 'אתה אמת לי לעשות', או 'מחלת לי אחר
שראיתי', או 'שהכר הנזק ושתקת ולא מחית בי', והנזק
אומר: 'עכשו הוא שראיתי, ולא ידעתי מקדם', או שאמר:
'כשראיתי מחיתי בך, ואתה אומר עתה ארחיק או אסתם,
ואתה מדיחה אותי מיום ליום כדי שתקבע הנזק' - בכל
אלו וכיוצא בהן, על הנזק להביא ראיה; ואם לא הביא,
ישבע המחזיק הסת [שבועת דיינים - ללא נקיטת חפץ]
ויפטור.
ז. החזיק בגנזק שאין לו חזקה, כגון עשן ובית הפסא
וכיוצא בהן, וטען המחזיק שקנה מידו של נזק - על המחזיק
להביא ראיה שקנו מידו; ואם לא הביא ראיה, ישבע הנזק
הסת שלא קנו מידו על כך, ויטל זה הנזק.

פרק יב

א. האחין או השתפין שבאו לחלק את השדה, ולטל כל
אחד מהן חלקו - אם היתה פלה שזה ואין שם מקום טוב
ומקום רע, אלא הכל אחד - חולקין לפי המדה בלבד. ואם
אמר אחד מהן: 'תנו לי חלקי מצד זה, כדי שיהיה סמוך
לשדה האחרת שלי ויהיה הכל שדה אחת' - שומעין לו,
וכופה אותן על זה; שעפויבן בדבר זה, מדת סדום היא.
אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב, או קרוב לנהר יותר,
או קרוב לדרך, ושמו אותה יפה כנגד הרע, ואמר: 'תנו
לי בשומא שלי מצד זה' - אין שומעין לו, אלא נוטל
בגורל. אמר: 'תנו לי חצי מדתה מן הצד הרע בלא שומא,
וטלו אתם את החצי הטוב, כדי שיהיה חלקי סמוך לשדה
שלי' - הורו מקצת הגאונים ששומעין לו; ולזה דעתי
נוטה, ובו ראוי לדון.
ב. הבכור שחלק, נוטל שני חלקים שלו באחד. אבל היבם
שחלק עם אחיו בנכסי האב, נוטל חלקו וחלק אחיו
בגורל; ואם עלו במקום אחד, עלו; ואם עלו לו בשני
מקומות, עלו.
ג. ארץ מרבעת שהיה הנהר מקיף לה מנח וצפון, והדרך
דרום ומערב - חולקין אותה באלקסון, כדי שיגיע לזה נהר
ודרך, ולזה נהר ודרך. ואם אמר: 'תנו לי החצי שמצד זה
שהוא בצד שדי', שומעין לו. כללו של דבר: כל דבר
שהוא טוב לזה, ואין על חברו הפסד כלל - כופין את
חברו לעשותו.
ד. אחד מן האחין או מן השתפין שמכר חלקו לאחר -

1 ואמר לו: 'גזלן אתה לשדה זו', 'אריס אתה', או 'שוכר
2 אתה' או 'ממשכן' - צריך בעל המצר להביא ראיה שהוא
3 בעל המצר, ושקרקע זו בחזקתו. וכן כל כיוצא בזה.
4 יג. המוכר ליתומים קטנים, אין בו דין בעל המצר; הטוב
5 והישר שעושין חסד עם אלו, יתר מבעל המצר.
6 יד. וכן המוכר לאשה - אין בו דין בעל המצר, מפני שאין
7 דרכה לטרוח תמיד ולקנות, והואיל ולקחה, חסד הוא
8 שתעמד הקרקע בידה.
9 טו. מכר לטמאים ואנדריגנים, אין בעל המצר יכול לסלקו,
10 מפני שהן ספק אשה.
11 טז. היתה הקרקע של אחד, והבגין או האילנות של אחד
12 - אם יש לבעל הבגין או לבעל האילנות זכות בקרקע, כל
13 אחד מהן בן מצר של חברו; לפיכך, אם מכר אחד מהן
14 חלקו, חברו מסלק הלוקח. אבל אם אין לבעל האילנות או
15 לבעל הבגין כלום בקרקע, אלא כל זמן שירצה יאמר לו:
16 'עקר אילנך או הרס בגינך', ומכר בעל השדה - זכה
17 הלוקח, ואין בעל האילנות או בעל הבגין מסלק אותו. ואם
18 מכר בעל האילנות או בעל הבגין, הרי בעל הקרקע מסלק
19 אותו.
20 יז. היה מפסיק בינו ובין מצר חברו רכב [שורה] של
21 דקלים, או בגין גבוה וחזק, או גמא וכיוצא בהם - רואין:
22 אם יכול להכניס אפלו תלם אחד בתוך הדבר המפסיק, עד
23 שיתעברו שתי השדות - הרי זה בן מצר שלו, ומסלק
24 הלוקח; ואם לאו, אינו מסלק הלוקח.
25 יום שבת קודש כ"ד כסלו ה'תשע"ג
26 פרק יג
27 א. הנותן מתנה, אין בה דין בן המצר. היה פתוב בשטר
28 מתנה שאחריות מתנה זו על הנותן, יש בה דין בן המצר;
29 הואיל ויש בה אחריות - מכירה היא, ולא כתב מתנה, אלא
30 לבטל זכות בן המצר. וכמה נותן לו? מה שהיא שנה.
31 ב. אמר הלוקח: 'בן הוא, והערכמה עשינו ומכירה היא,
32 ובכך וכך קנייתה' - נשבע בנקיטת חפץ, ונוטל כדין כל
33 השלושין [שנשבעים ונוטלים]. ויראה לי שצריך לטען דמים
34 שהן ראויין, או יתר מעט; אבל אם אמר על שנה מאה:
35 'במאתים קניתי', אינו נאמן.
36 ג. היה פתוב בשטר מתנה: 'נקבלתי עלי אחריות מתנה זו,
37 שאם תצא מידו אתן לו מאתים' - נותן לו בן המצר
38 מאתים, ואחר כך מסלקו, ואף על פי שאינה שנה אלא
39 מנה.
40 ד. החליף חצר בחצר, אין בה דין בעל המצר. החליף חצר
41 בבמה או בשאר מטלטלין - רואין דמי אותה הבמה או
42 אותן המטלטלין, ונותן לו בן המצר ומסלקו; ואינו יכול
43 לומר לו: 'תן לי כמין שלקחתי בו', שזו הערכמה היא,
44 ואינה מועלת כלום.
45 ה. מכר לו קרקע מעט באמצע שדהו, ואחר כך מכר לו

46 קרקע בצד אותה שבאמצע - רואין: אם אותו המעט שמכר
47 לו תחלה הוא עדית או זבורית לגבי זאת הקרקע שמכר לו
48 באחרונה - זכה הלוקח, ואין בן המצר יכול לסלקו, שהרי
49 הוא עצמו בן מצר הוא, מפני אותו המעט שקנה באמצע.
50 ואם אותו המעט כמו זאת שמכר לו בסוף בצדו - הרי זה
51 מצרים, וכן המצר מסלק אותו מן השדה שקנה בסוף.
52 ו. המוכר על תנאי, בין שהתנה מוכר בין שהתנה לוקח -
53 אין בעל המצר יכול לסלקו עד שיתקצמו התנאים, ויזכה
54 הלוקח בקרקע ולא תשאר בה עלה כלל; ואחר כך יסלק
55 אותו.
56 ז. הלוקח שבנה והשביח, או סתר והפסיד - בן המצר
57 מסלקו ונותן לו דמים הראויין לו, והרי הוא בכל מעשיו
58 כמו השליח. וכן אם לזה הלוקח קדם שישלך אותו בן
59 המצר, וסלקו בן המצר - אין בעל חוב שלו טורף מיד בן
60 המצר. זה הוא העקר בכל אלו הדינים: שכל הלוקח בצד
61 מצר חברו, הרי הוא כמו שליח לחברו, ולתקן שלחו, ולא
62 לענות. לפיכך, אם השביח - נוטל הוצאה; ואם הפסיד
63 וחפר והרס או אכל פרות - מנפין אותו מן הדמים. במה
64 דברים אמורים שמחשבים לו הפירות? בשאכלן אחר שבא
65 בן המצר והביא מעות לסלקו. אבל כל הפירות שאכל
66 מקדם - שלו הוא אוכל, ואין מחשבים אותו.
67 ח. אחד שלקח משנים שדה אחת, וכא בעל המצר לסלקו
68 מחציה בלבד שלקח מן האחד - אינו יכול, אלא מסלקו
69 מכלה או מניח בלה. אבל המוכר קרקע לשנים - יש לבעל
70 המצר לסלק שניהם, או לסלק האחד ולהניח אחד.
71 ט. בן המצר שבא לסלק את הלוקח, וקדם שישלכו מכר
72 את השדה שיש לו על המצר - אבד את זכותו.
73 י. שליח שמכר, והרי הוא בעל המצר - אינו מסלק את
74 הלוקח; שהרי הוא מכר לו, ואין לך מחילה גדולה מזו.
75 יא. בעל חוב של מוכר שטרף השדה מיד בעל המצר -
76 הרי בעל המצר חוזר ונוטל מן הלוקח שסלקו, והלוקח
77 חוזר ונוטל מן המוכר.
78 יב. כל בעל חוב שטרף בחובו, יש לבעל המצר לסלקו;
79 לא יהיה פת הסורף גדול מפת הלוקח. ואם ירצה הנטרף
80 לתן הדמים שהיו חוב עליו - תחזר לו שדהו לעולם, כמו
81 שיתבאר במקומו.
82 יג. קטן שהיה בן המצר, וראו בית דין שזכותה היא לו -
83 מסלקין לו את הלוקח, או יטלו לו חלק עם שאר בעלי
84 המצר כמו שיראו.
85 יד. בעל שהיתה אשתו בן המצר, הרי זה מסלק את
86 הלוקח; שכל נכסי אשתו ברשותו, וכל זכות שתבוא לה -
87 זכות היא לו. אפלו קנו מיד אשתו שמחלה בזכות זו
88 ללוקח - אינו מועיל, אלא הבעל מסלקו. עמדה האשה
89 מידעתה, וסלקה את הלוקח, וכן העבד שהיה נושא ונותן
90 בנכסי אדוניו, שסלק את הלוקח - אם רצה הבעל או
91 האדון, מקנים על ידיה; ואם רצה, לא יקנים, ותחזר ללוקח,
92 ויחזיר הדמים.

פרק יד

א. הרוצה למכר שדהו, והביא בן המצר שלו וזה שהוא
רוצה לקח ממנו לבית דין, ואמר לכן המצר: 'אם תרצה
לקנות בכך וכך קנה, ואם לאו - סלק עצמך, והרי זה לוקח'
- הרי זה לא נשארה לו טענה; אלא או מביא מעות מיד
וקונה, או בטלה זכותו. אומר: 'אטרח ואביא', אין שומעין
לו. 'אלף ואביא' - אם הוא אמר שיש לו, ממתינין לו עד
שילף ויביא; ואם אינו אמר, אין שומעין לו, שאינו רוצה
אלא להשמיט. לפיכך אומרים לו: 'או הוציא עתה זוזים,
או בטלה זכותך'; שאין קובעין זמן לבעל המצר. הוציא
בן המצר המעות, והוציא הלוקח מעות - אם היו של לוקח
טובים מזוין, או ממחרין לצאת יתר מזוין - בטלה זכותו,
ואין לו דין בן המצר. הנה רוצה הלוקח לקנותה לבנות בה
בתים, וכן המצר רוצה לזרעה - הלוקח זוכה, משום ישוב
הארץ, ואין בה דין בן המצר.
ב. בא הלוקח ונמלך בבן המצר, ואמר לו: 'הרי פלוני בן
המצר שלך רוצה למכר לי שדה זו, אלף ואקח ממנו?'
ואמר לו: 'לך וקח' - לא בטל זכותו; ויש לו לסלק אותו
אחר שקנה, אלא אם בן קנו מידו. במה דברים אמורים
שצריך קננו? בשמח לו קדם שיקנה. אבל אם מחל לו
זכותו אחר שלקח, כגון שבא בן המצר וסיע עמו, או שבר
ממנו, או שראה אותו בונה וסותר כל שהוא ומשתמש ולא
מחה בו ולא ערער - הרי זה מחל, ושוב אינו יכול לסלקו.
ג. הנה בן המצר במדינה אחרת, או חולה, או קטן, ואחר
זמן הבריא החולה, או הגדיל הקטן, ובא ההולף - אינו
יכול לסלקו; שאם אתה אומר בן - אין אדם יכול למכר
קרנעו, שהרי הלוקח אומר: 'לאחר כמה שנים תצא מיד'.
וכנה הורו הגאונים.
ד. המוכר שנה מאתים במנה - אם לכל העם מוזיל ומוכר,
נותן לו בן המצר מאה ומסלקו; ואם אינו מוזיל לכל העם
- נותן לו מאתים שהיא שנה, שהמוכר נתן לזה מתנה. לקח
שנה במאתים - אינו יכול לסלקו, עד שיתן המאיתים.
טען בן המצר שזו קנוניא ביניהן - נשבע הלוקח בגניטת
חפץ, ונוטל מאתים. ואם היו שם עדים שנתן מאתים, וכן
המצר טוען שאמנה היתה בינו ובין המוכר, ואני יודע
בדאי שלא לקח ממנו אלא מאה - הרי זה נותן המאיתים
כמו שהעידו העדים, ואחר כך מסלקו, ומשביעו הסת
שלקח במאתים, ונפטר.
ה. כל הרוצה למכר קרקע, ובאו שנים, כל אחד מהן
אומר: 'אני אקח בדמים אלו', ואין אחד מהן בעל המצר
- אם היה האחד מיושבי העיר ואחד משכני השדה, בן
העיר קודם; שכן ותלמיד חכמים, תלמיד חכמים קודם;
קרוב ותלמיד חכמים, תלמיד חכמים קודם; שכן וקרוב,
השכן קודם; שגם זה בכלל הטוב והישר הוא. קדם אחד
מהן וקנה, זכה; ואין חברו שראוי לקדם לו יכול לסלקו,
הואיל ואין אחד מהן בעל המצר; שלא צווי חכמים בדבר

זה דרך דין, אלא דרך חסידות ונפש טובה היא שעושה
כך.
בריה רחמנא דסינן
הלכות שלוחין ושותפין
ענין אלו ההלכות - לידע דין שלוחו של אדם ושתפו,
ומשפטיהן במקחן וממכרן ובהפסדן ושכרן. ובאור כל
הדינים האלו - בפסקים אלו.

פרק א

א. האומר לשלוחו: 'צא ומכר לי קרקע או מטלטלין', או
'קנה לי' - הרי זה מוכר ולוקח לו ועושה שליחותו, וכל
מעשיו קיימין. ואין העושה שליח צריך קננו ולא עדים,
אלא באמירה בלבד בינו לבין חברו; ואין צריכין עדים
אלא לגלות הדבר, אם כפר אחד מהם, כשאר כל הטענות.
ב. שליח שעבר על דברי משלחו, לא עשה כלום. וכן אם
טעה בכל שהוא, בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר, שהרי
אומר לו: 'לתקן שלחתיך, ולא לענות'. ולא אמרו שההנחה
במטלטלין שתות, והעבדים והשטרות והקרקעות אין בהן
הנחה, אלא במוכר שלו, או קונה לעצמו; אבל השליח
שטעה בכלל בלבד בכל שהוא, חוזר.
ג. נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע, וקנה לו שלא
באחריות - הרי זה עוות; והשליח לוקח אותה לעצמו שלא
באחריות כמו שעשה, וחוזר ומוכר אותה למשלח
באחריות; הואיל וקנה אותה במעותיו, האחריות על
השליח. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך, אם התנה עליו שעשהו
שליח בין לתקן בין לענות - אפילו מכר לו שנה מאה בדינר,
או לקח שנה דינר במאה - אינו יכול לחזור בו, וחיב
המשלח לתן לו כפי התנאי.
ד. האומר לשלוחו: 'מכר לי משדה שלי בית סאה', ומכר
לו בית סאתים - הרי זה מוסיף על דבריו, וקנה הלוקח
בית סאה בלבד. אומר לו: 'מכר לי בית סאתים', ומכר לו
בית סאה - הרי זה מעביר על דבריו, ולא קנה לוקח. אומר
לו: 'מכר לי שדי לאדם אחד', והלף השליח ומכרה לשנים
- ממכרו בטל, שהרי עבר על דבריו. אומר לו: 'מכר לי
שדי', ולא פרש - אפילו מכרה למאה, ממכרו קים.
ה. הנותן מעות לשלוחו לקח לו בהן חטים, או מין ממיני
סחורה, ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעמת. נתן לו מעות
לקח בהן חטים בין לאכילה בין לסחורה, והלף ולקח לו
בהן שעורים, או שנתן לו לקנות שעורים והלף ולקח לו
חטים - אם פחתו דמי זה שלקח, פחתו לשליח, מפני
שהוא משנה; ואם הוסיפו דמייהן, הוסיפו לבעל המעות.
הנה השער קצוב וידוע, והוסיפו לשליח במנן או במשקל
או במדה - כל שהוסיפו לו המוכרים, הרי הן של שניהם;
וחולק התוספת, השליח עם בעל המעות. ואם היה הדבר
שאין לו קצבה, הכל לבעל המעות.
ו. מי שהיה חיב לחברו ממון, בין משום מלוה בין משום

1 פקדון או שכירות, ונתן הממון ביד השליח, ואמר לו:
2 'הולך ממון זה לבעל חובי' - אין השליח צריך להטפל
3 ולתן לו בפני עדים; ואם אמר לשליח: 'אל תפרע חוב זה
4 אלא בעדים', ופרעו שלא בעדים - חייב לשלם. וכן אם היה
5 החוב בשטר, בין שאמר לו: 'קח לי השטר ונתן לו המעות',
6 בין שאמר לו: 'נתן לו המעות וקח השטר', ונתן בלא עדים
7 ולא לקח השטר - חייב לשלם, שהרי לתמן שלחו, ולא
8 לעות.

9 ז. השולח ממון שבידו ביד שליח, ואמר לו: 'הולך ממון
10 זה לפלוני שאני חייב לו', והלך ונתן לו שלא בעדים -
11 השליח אומר: 'נתתי', ובעל חוב או הפועל אומר: 'לא
12 לקחתי', והרי שלשמן עומדין - השליח נשבע הסת שנתן,
13 ובעל חוב או הפועל נשבע הסת שלא לקח, וישלם הלה
14 לבעל חובו או לפועל או לבעל הפקדון. ואפלו היו
15 השלוחין שנים - אין עדותן מועלת, מפני שהן כנוגעים
16 בעדותן, שהרי חייבין להשבע הסת. במה דברים אמורים?
17 בשהיה השליח מכחיש את בעל חוב, והרי שלשמן עומדין.
18 אבל אם בא שליח ואמר: 'נתתי כמו שאמרתי לי' - אינו
19 יכול להשביעו הסת שעשה שליחותו, שהרי אין שם טוען
20 עליו טענת ודאי שלא נעשה שליחותו. וכן אם מתו
21 השלוחין, או הלכו להן למדינת הים, ובא בעל חוב לתבע

22 חובו - אינו יכול להשביעו הסת שלא פרעו השליח, שהרי
23 אין כאן מי שטוען עליו טענת ודאי שלקח; אלא מחרים
24 הלוה סתם, ומשלם החוב שעליו. וכן כל כיוצא בזה.
25 ח. ראובן ששלח כתב לשמעון, ואמר לו: 'מנה שיש לי
26 בדרך, שלחתי לי ביד לוי' - אם רצה לשלחו, אינו חייב
27 באחריותו, בין שהיה מלוה בין שהיה פקדון; והוא, שיפיר
28 שהוא כתב ידו. ואם טען המלוה ואמר: 'לא כתבתי ולא
29 שלחתי לך' - ישבע הלוה הסת שכתב ידו בא אליו ולפיכך
30 שלח, ויפטר; וכנה הורו רבותי. אבל אם לא היה הכתב
31 בכתב ידו, או שאין הלוה יודע אם הוא כתב ידו או אינו
32 - אפלו היו כתובין בו סימנים ואותות שביניהן ביחוד -
33 אם טען ראובן ואמר: 'לא שלחתי כתב ואחרים רמו בך',
34 שמעון חייב באחריותו, וישלם לראובן אחר שיחרים על מי
35 ששלח כתב זה מדעתו ולא יודה. ויש מי שהורה שישבע
36 ראובן ואחר כך יטל, כדין כל הנשבעין ונוטלין.
37 ט. לוי שכא בשליחות ראובן, ולקח חמשים משמעון, וכא
38 ראובן ואמר: 'לא שלחתי לקח אלא עשרים, ועשרים
39 בלבד הביא לי' - הרי ראובן נשבע שלא שלחו לקח אלא
40 עשרים ועשרים בלבד הביא לו, כדין כל מודה במקצת;
41 ולוי נשבע הסת שהחמשים שנתת לי נתתי לראובן. וישלם
42 שמעון מביתו, אם היה חייב לראובן. וכן כל כיוצא בזה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ח כ"ד כסלו ה'תשע"ג

61 או למעלה מעטרה - פסול. ואם נכרת מראש העטרה,
62 ונשתר ממנה אפלו כחוט השערה מקף לכל הגיד - כפשוטו;
63 נכרת הגיד למעלה מעטרה כן- [חיתוך של] קולמוס או
64 כמרחב [= צינור; חיתוך מצד לצד] - כפשוטו.
65 ה. נקב למטה מעטרה, כשר. נקבה העטרה עצמה - אם
66 כשיראה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב, פסול; נסתם הנקב,
67 חזר להכשרו. נקב למטה מעטרה שנגדו למעלה בתוך
68 העטרה, פסול - שהעטרה בלה מעצבת.
69 ו. נסתם שביל שכבת זרע, וחזר לראות שכבת זרע משביל
70 שמשתיין בו - הרי זה פסול.
71 ז. נכרתו הביצים או אחד מהן, או שנפצעה אחת מהן, או
72 שנדוכה, או שחסרה, או שנקבה - הרי זה פסול; נכרתו
73 חוטי ביצים או אחד מהן, או שנדוף, או נפצע - הרי זה
74 פסול.
75 ח. נקב חוט מחוטי הביצים לשביל מי רגלים, והרי הוא
76 מטיל מים משני מקומות, משביל המים ומשביל שכבת
77 זרע - הרי זה כפשוטו.
78 ט. כל פסול שאמרנו בענין זה, בשלא היו בידי שמים -
79 כגון שפירתו אדם או כלב, או הפהו קוף, וכיוצא בדברים
80 אלו; אבל אם נולד כרות שפכה, או פצוע דפא, או שנולד

יום ראשון י"ח כסלו ה'תשע"ג

הלכות איסורי ביאה

פרק טז

46 א. פצוע דפא וכרות שפכה שנשאו בת ישראל ובעלו -
47 לוקין, שנאמר: "לא יבא פצוע דפא וכרות שפכה בקהל
48 ה'"; ומתריין לשא גיורת ומשחררת. ואפלו כהן שהוא
49 פצוע דפא - מתר לשא גיורת ומשחררת, שאינו בקדשות;
50 ואפלו נתינה או אחת מן הספקות, מתרת לו;
51 ב. הואיל ופצוע דפא אסור לבוא בקהל, לא גזרו בו על
52 הנתינים ולא על הספקות. אבל פצוע דפא וכרות שפכה
53 אסור בממזרות ודאית, שהרי אסורה מן התורה.
54 ג. איזה הוא פצוע דפא? כל שנפצעו הביצים שלו; וכרות
55 שפכה - כל שנכרת הגיד שלו. ובשלישה איברין אפשר
56 שיליד הזכר - בגיד, ובביצים, ובשבילין שבהן תתבשל
57 שכבת הזרע, והן הנקראין 'חוטי ביצים'; וכיון שנפצע
58 אחד משלישה אברים אלו, או נכרת, או נדוף - הרי זה
59 פסול.
60 ד. כיצד נפצע הגיד או נדוף [נמער], או שנכרתה העטרה

1 שְׁהָרִי חֲלָלָה, וְהוּא מְזַהֵר שֶׁלֹא יִחַלֵּל כְּשָׂרִים - לֹא אִשָּׁה, 46
2 אֱלוֹ, אוֹ שְׁנוֹלֵד בֶּהֱן שְׁחִין וְהִמָּסָה אוֹתָם אוֹ כְּרִתָן - הָרִי זֶה 47
3 כְּשֶׁר לָבוֹא בָּקָהֶל, שֶׁכָּל אֱלוֹ בִּיְדֵי שָׁמַיִם.
4 י. אֲסוּר לְהַפְסִיד אֲבָרֵי הַנֶּזֶע - בֵּין בָּאֵדָם בֵּין בְּהִמָּה חַיָּה 48
5 וְעוֹף, אֶחָד טְמֵאִים וְאֶחָד טְהוֹרִים, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה 49
6 לְאֶרֶץ; אֵף עַל פִּי שְׁנֵאֶמַר: "וּבְאֶרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ", מִפִּי 50
7 הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁדָּבָר זֶה נִוָּהֵג בְּכָל מָקוֹם; וְעִנֵּן הַפְּתוּב, 51
8 לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּגוּפָן בֵּין בְּגוּפּוֹת אֲחֵרִים. וְכָל 52
9 הַמָּסָרִס - לֹקָה מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מָקוֹם; וְאִפְלוּ מָסָרִס אַחֵר 53
10 הַמָּסָרִס לֹקָה.
11 יא. כִּיצַד? הָרִי שֶׁבֹא וְכָרַת אֶת הַגִּיד, וּבֹא אַחֵר וְכָרַת אֶת 12
13 הַבִּיצִים אוֹ נִתְקַן, וּבֹא אַחֵר וְכָרַת אֶת חוּטֵי הַבִּיצִים, אוֹ 14
15 שֶׁבֹא אֶחָד וַיַּעַף אֶת הַגִּיד, וּבֹא אַחֵר וַיִּתְקַן, וּבֹא אַחֵר 16
17 וְכָרַתוּ - כֵּלָן לֹמְקִין, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹא סָרִס הָאֲחֵרוֹן אֲלֵא 18
19 מָסָרִס; בֵּין בָּאֵדָם, בֵּין בְּהִמָּה חַיָּה וְעוֹף. וְהַמָּסָרִס אֶת 20
21 הַנִּקְבָּה, בֵּין בָּאֵדָם בֵּין בְּשֶׁאֵר מִיָּנִים - פְּטוּר.
22 יב. הַמַּשְׁקָה עֲקָרִין [סס מערק] לְאֵדָם, אוֹ לְשֶׁאֵר מִיָּנִים, כְּדִי 23
24 לְסָרְסוֹ - הָרִי זֶה אֲסוּר, וְאִין לֹמְקִין עָלָיו; וְאִשָּׁה מִתְּרַת 25
26 לְשִׁתּוֹת עֲקָרִין שֶׁמִּסְרִסִּין אוֹתָהּ עַד שֶׁלֹא תֵלֵד. הָרִי שֶׁכָּפַת 27
28 אֶת הָאֵדָם וְשָׁסָה בּוֹ כָּלֵב אוֹ שֶׁאֵר חַיּוֹת, עַד שֶׁעָשְׂהָ בְּרוֹת 29
30 שֶׁכָּפָה, אוֹ שֶׁהוֹשִׁיבוּ בָּמִים אוֹ בְּשִׁלְג, עַד שֶׁבָּטַל מִמֶּנּוּ אֲבָרֵי 31
32 תַּשְׁמִישׁ - אִינוֹ לֹקָה, עַד שִׁסְרָס בִּידּוֹ. וְרֹאיוֹ לְהַכּוֹתוֹ מִכַּף 33
34 מְרֻדּוֹת.
35 יג. אֲסוּר לִזְמַר לְגוֹי לְסָרִס בְּהִמָּה שְׁלָנוּ; וְאִם לְקַחָהּ הוּא 36
37 מַעֲצָמוֹ לְסָרִס אוֹתָהּ, מִתֵּר. וְאִם הַעֲרִים יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר זֶה, 38
39 קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמוֹכְרָהּ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר; וְאִפְלוּ לִבְנוֹ הַגְּדוֹל 40
41 מִתֵּר לְמִכְרָהּ; אֲבָל לִבְנוֹ הַקָּטָן - אִינוֹ מוֹכְרָהּ לוֹ וְלֹא נִוָּתְנָה 42
43 לוֹ.
44 יום שני י"ט כסלו ה'תשע"ג
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92

1 בְּלֹא בִיצִים, אוֹ שֶׁחָלָה מִחֲמַת גּוּפוֹ וּבָטְלוּ מִמֶּנּוּ אֲבָרִים 2
3 אֱלוֹ, אוֹ שְׁנוֹלֵד בֶּהֱן שְׁחִין וְהִמָּסָה אוֹתָם אוֹ כְּרִתָן - הָרִי זֶה 4
5 כְּשֶׁר לָבוֹא בָּקָהֶל, שֶׁכָּל אֱלוֹ בִּיְדֵי שָׁמַיִם.
6 י. אֲסוּר לְהַפְסִיד אֲבָרֵי הַנֶּזֶע - בֵּין בָּאֵדָם בֵּין בְּהִמָּה חַיָּה 7
8 וְעוֹף, אֶחָד טְמֵאִים וְאֶחָד טְהוֹרִים, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה 9
10 לְאֶרֶץ; אֵף עַל פִּי שְׁנֵאֶמַר: "וּבְאֶרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ", מִפִּי 11
12 הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁדָּבָר זֶה נִוָּהֵג בְּכָל מָקוֹם; וְעִנֵּן הַפְּתוּב, 13
14 לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּגוּפָן בֵּין בְּגוּפּוֹת אֲחֵרִים. וְכָל 15
16 הַמָּסָרִס - לֹקָה מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מָקוֹם; וְאִפְלוּ מָסָרִס אַחֵר 17
18 הַמָּסָרִס לֹקָה.
19 יא. כִּיצַד? הָרִי שֶׁבֹא וְכָרַת אֶת הַגִּיד, וּבֹא אַחֵר וְכָרַת אֶת 20
21 הַבִּיצִים אוֹ נִתְקַן, וּבֹא אַחֵר וְכָרַת אֶת חוּטֵי הַבִּיצִים, אוֹ 22
23 שֶׁבֹא אֶחָד וַיַּעַף אֶת הַגִּיד, וּבֹא אַחֵר וַיִּתְקַן, וּבֹא אַחֵר 24
25 וְכָרַתוּ - כֵּלָן לֹמְקִין, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹא סָרִס הָאֲחֵרוֹן אֲלֵא 26
27 מָסָרִס; בֵּין בָּאֵדָם, בֵּין בְּהִמָּה חַיָּה וְעוֹף. וְהַמָּסָרִס אֶת 28
29 הַנִּקְבָּה, בֵּין בָּאֵדָם בֵּין בְּשֶׁאֵר מִיָּנִים - פְּטוּר.
30 יב. הַמַּשְׁקָה עֲקָרִין [סס מערק] לְאֵדָם, אוֹ לְשֶׁאֵר מִיָּנִים, כְּדִי 31
32 לְסָרְסוֹ - הָרִי זֶה אֲסוּר, וְאִין לֹמְקִין עָלָיו; וְאִשָּׁה מִתְּרַת 33
34 לְשִׁתּוֹת עֲקָרִין שֶׁמִּסְרִסִּין אוֹתָהּ עַד שֶׁלֹא תֵלֵד. הָרִי שֶׁכָּפַת 35
36 אֶת הָאֵדָם וְשָׁסָה בּוֹ כָּלֵב אוֹ שֶׁאֵר חַיּוֹת, עַד שֶׁעָשְׂהָ בְּרוֹת 37
38 שֶׁכָּפָה, אוֹ שֶׁהוֹשִׁיבוּ בָּמִים אוֹ בְּשִׁלְג, עַד שֶׁבָּטַל מִמֶּנּוּ אֲבָרֵי 39
40 תַּשְׁמִישׁ - אִינוֹ לֹקָה, עַד שִׁסְרָס בִּידּוֹ. וְרֹאיוֹ לְהַכּוֹתוֹ מִכַּף 41
42 מְרֻדּוֹת.
43 יג. אֲסוּר לִזְמַר לְגוֹי לְסָרִס בְּהִמָּה שְׁלָנוּ; וְאִם לְקַחָהּ הוּא 44
45 מַעֲצָמוֹ לְסָרִס אוֹתָהּ, מִתֵּר. וְאִם הַעֲרִים יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר זֶה, 46
47 קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמוֹכְרָהּ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר; וְאִפְלוּ לִבְנוֹ הַגְּדוֹל 48
49 מִתֵּר לְמִכְרָהּ; אֲבָל לִבְנוֹ הַקָּטָן - אִינוֹ מוֹכְרָהּ לוֹ וְלֹא נִוָּתְנָה 50
51 לוֹ.
52 יום שני י"ט כסלו ה'תשע"ג
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92

1 פיצד? יצאת מפלל קטנות, ולכלל בגרות לא באה - זו
2 נערה. ואינו נושא שתי נשים לעולם כאחת - שנאמר:
3 "נקח אשה", אחת ולא שתיים.
4 יד. כהן גדול - לא ישא מפת עץ [שנשרו בתוליה ממכה],
5 אף על פי שלא נבעלה. נבעלה שלא בדרך, הרי זו
6 כנבעלת בדרך; נבעלה לבהמה, הרי זו מתרת.
7 טו. כהן גדול שנשא בעולה - אינו לוקה, אבל מוציא
8 בגט; נשא בוגרת או מפת עץ - הרי זה יקנס. ארס בעולה,
9 ונתמנה כהן גדול - הרי זה יכנס אחר שנתמנה.
10 טז. אנס נערה בתולה או פתה אותה - אפלו אנסה או
11 פתה כשהוא הרוט, ונתמנה כהן גדול קדם שיקנס - הרי
12 זה לא יכנס; ואם פנס, מוציא.
13 יז. ארס את הקטנה, ובגרה תחתיו קדם נשואין - הרי זה
14 לא יכנס, מפני שנשתנה גופה; ואם פנס, לא יוציא.
15 יח. אחת גרושה מן הארוסין או מן הנשואין; אבל
16 הממאנת - אפלו גרשה בגט, והחזירה ומאנה בו - הרי זו
17 מתרת לכהן, כמו שבארנו בהלכות גרושין. וכל מי שאינה
18 ראויה לחליצה - אם נחלצה, לא נפסלה לכהנה.
19 יט. יצא עליו קול: 'איש פלוני כהן כתב גט לאשתו', או
20 'נתן גט לאשתו', והרי היא יושבת תחתיו ומשמשו - אין
21 מוציאין אותה מתחת בעלה; ואם נשאת לכהן אחר, תצא
22 מן השני.
23 כ. יצא שמה בעיר, שנתקדשה ונתגרשה מן הקדושין -
24 חוששין לה, כמו שבארנו בהלכות גרושין. אבל אם יצא
25 עליה קול שהיא חלוצה, אין חוששין לה.
26 כא. יצא קול על הבתולה שהיא בעולה - אין חוששין
27 לה, ונתנשא לכהן גדול; יצא עליה קול שהיא שפחה - אין
28 חוששין לה, ונתנשא אפלו לכהן. יצא לה שם שהיא מזנה
29 בעיר - אין חוששין לה; ואפלו הוציאה בעלה משום
30 שעברה על דת משה ויהודית, או בעדי דבר מכלער, ומת
31 קדם שיתן לה גט - הרי זו מתרת לכהן; שאין אוסרין
32 אשה מאלו אלא בעדות ברורה, או בהודאת פיה.

33 יום שלישי כ' כסלו ה'תשע"ג

34 פרק יח

35 א. מפי השמועה למדו, שהזונה האמורה בתורה - היא כל
36 שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא
37 אסורה להנשא לו אסור השנה בכל, או שנבעלה לחלל אף
38 על פי שהיא מתרת להנשא לו. לפיכך, הנרבעת לבהמה -
39 אף על פי שהיא בסקילה, לא נעשת זונה ולא נפסלה
40 לכהנה, שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה - אף על
41 פי שהיא בכרת, לא נעשת זונה ולא נפסלה לכהנה, שהרי
42 אינה אסורה להנשא לו.

43 ב. וכן הבא על הפנויה, אפלו היתה קדשה שהפקירה
44 עצמה לכל - אף על פי שהיא במלקות, לא נעשת זונה,
45 שהרי אינה אסורה להנשא לו. אבל הנבעלת לאחד מאסורי

לאוין השוין בכל, ואינן מיחדין בכהנים, או מאסורי עשה,
ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום ערה, או לגוי
ועבד הואיל והיא אסורה להנשא לו - הרי זו זונה.
ג. וכן הגיורת והמשחררת - אפלו נתגירה ונתשחררה
פחותה מבת שלש שנים - הואיל ואינה בת ישראל, הרי
זו זונה ואסורה לכהן. מכאן אמרו: גוי או עבד או נתין או
ממזר או גר עמוני ומואבי, או מצרי ואדומי ראשון ושני,
או פצוץ דבא וקרות שפכה, או חלל, שבאו על היהודית -
עשו אותה זונה, ונפסלה לכהנה; ואם היתה כהנת, נפסלה
מן התרומה. וכן יכמה שבה עליה זר, עשאה זונה.
והאילונית [אינה כשירה ללדת] מתרת לכהן, ואינה זונה.
ד. הבא על אחת מן השניות וכיוצא בהן, כגון הבא על
קרובת חלוצתו או על חלוצתו - לא עשה אותה זונה;
שהרי אינה אסורה להנשא לו מן התורה, כפי שבארנו
בהלכות יבום.
ה. הא למדת, שאין היותה זונה תלוי בבעילה של אסור;
שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה, והנרבעת לבהמה -
נבעלה בעילה של אסור, ולא נעשת זונה; ומי שנשאת
לחלל - נבעלה בעילה של התר כמו שיתבאר, ונעשת זונה.
ואין הדבר תלוי אלא בפגימה; ומפי השמועה למדו,
שאינה פגימה אלא מאדם האסור לה או מחלל, כמו
שבארנו.
ו. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה - בין באנס בין
ברצון, בין בידון בין בשגגה, בין בדרך בין שלא בדרך
- משהערה בה, נפסלה משום זונה; ובלבד שתהיה בת
שלש שנים ויום אחד, ויהיה הבועל בן תשע שנים ויום
אחד ומעלה. לפיכך אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס
בין ברצון - נפסלה לכהנה.
ז. ואשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום טמאה,
שנאמר: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב
לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה". הכל בכלל,
שאם נבעלו נאסרו על בעליהן; פרט לך הכתוב באשת
ישראל שנאנסה שהיא מתרת לבעלה, שנאמר: "והיא לא
נתפשה"; אבל אשת כהן באסורה עומדת, שהרי היא זונה.
ח. אשת ישראל שנאנסה - אף על פי שהיא מתרת לבעלה,
הרי זו אסורה לכהנה. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי',
או 'שגגתי ובה עלי אחד', או שבא עד אחד והעיד לו עליה
שזנת, בין באנס בין ברצון - הרי זו אינה אסורה עליו, שמא
נתנה עיניה באחר; ואם היא נאמנת לו, או העד נאמן לו,
וסמכה דעתו לדבריהם - הרי זה יוציא, כדי לצאת ידי ספק.
ט. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי' - אף על פי שהיא
מתרת לבעלה כמו שבארנו, הרי היא אסורה לכל כהן
שבעולם אחר שימות בעלה; שהרי הותר שהיא זונה,
ואסרה עצמה ונעשת כהתיכה האסורה.
י. כהן שקדש אשה גדולה או קטנה, ואחר זמן בא עליה
וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה עליו מספק, שמא קדם
קדושין נבעלה, או אחר קדושין. אבל ישראל שטען טענה

48 לבין הגויים; יצאתי לשאב מים - ונדעתי על אמי; ללקט
49 עצים - ונדעתי על אמי' - והשיאו אותה חכמים לכהן על
50 פיו.
51 יט. אין הבעל נאמן להעיד באשתו השבויה שלא נטמאת,
52 שאין אדם מעיד לעצמו. וכן שפחתה לא תעיד לה; אבל
53 שפחת בעלה מעידה לה. ושפחתה שהיתה מסיחה לפי
54 תמה, נאמנת.
55 כ. כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה - הרי זה לא ישאנה,
56 שמא עיניו נתן בה; ואם פדיה והעיד לה - הרי זה ישאנה,
57 שאלו לא ידע שהיא טהורה, לא היה נותן מעותיו בה.
58 כא. האשה שאמרה: 'נשביתי, וטהורה אני' - נאמנת,
59 שהפה שאסר הוא הפה שהתיר; ואפלו היה שם עד אחד
60 שמעיד שהיא שבויה. אבל אם יש שם שני עדים שנשבית
61 - אינה נאמנת, עד שיעיד לה אחד שהיא טהורה. הרי שם
62 שני עדים שנשבית, ועד אחד מעיד שנטמאת, ואחד מכחיש
63 אותו ומעיד לה שהיא טהורה, לא נתייחד עמה גוי עד
64 שנפדית - אפלו זה שמעיד שהיא טהורה אשה או שפחה,
65 הרי זו מתרת.
66 כב. מי שאמרה: 'נשביתי, וטהורה אני', והתירוה בית דין
67 להנשא, ואחר כך באו שני עדים שנשבית - הרי זו תנשא
68 לכתחלה, ולא תצא מהתרה. ואפלו נכנס אחריה השבאי,
69 והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה - הרי זו לא תצא
70 מהתרה שהתירוה; ומשמרין אותה מעתה עד שתפדה.
71 כג. באו לה שני עדים אחר כך שנטמאת - אפלו נשאת,
72 ואפלו היו לה בנים - הרי זו תצא; ואם בא עד אחד, אינו
73 כלום. אמרה: 'נשביתי, וטהורה אני', ויש לי עדים שאני
74 טהורה' - אין אומרים: 'נמתין עד שיבואו עדים', אלא
75 מתירין אותה מיד; ולא עוד, אלא אפלו יצא עליה קול שיש
76 עליה עדי טמאה - מתירין אותה עד שיבואו; שבשבויה
77 הקלו.
78 כד. האב שאמר: 'קדשתי את בתי וגרשתי', והרי היא
79 קטנה - נאמן. 'קדשתי וגרשתי' כשהיתה קטנה, והרי
80 היא גדולה - אינו נאמן להחזיקה גרושה. 'נשבית ופדיתיה',
81 בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה - אינו נאמן; שלא
82 האמינה אותו תורה אלא לאסרה משום אישות, שנאמר:
83 "את בתי נתתי לאיש הזה", אבל לא לפסלה משום זנות.
84 כה. אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה - הואיל והדבר
85 ספק, הרי זו מתרת לדור עמו בחצר אחת; ובלבד שיהיו
86 עמו בניו ובני ביתו תמיד לשמרו.
87 כו. עיר שבאה במצור ונכבשה - אם היו הגויים מקיפין
88 את העיר מכל רוחותיה, כדי שלא תמלט אשה אחת עד
89 שיראו אותה ותעשה ברשותה - הרי כל הנשים שבתוכה
90 פסולות לכהנה כשבויות, שמא נבעלו לגויים; אלא מי
91 שהיתה מבית שלש שנים ולמטה, כמו שבארנו.
92 כז. ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו בה, או
93 שהיתה בעיר מחבוא אחת, אפלו אינה מחזקת אלא אשה
94 אחת - הרי זו מצלת על הכל.

1 זו - לא נאסרה עליו, שיש כאן שני ספקות: שמא קדם
2 קדושין, שמא אחר קדושין, ואפלו נאמר אחר קדושין -
3 שמא באנס שמא ברצון, שהאנסה מתרת לישראל כמו
4 שבארנו.
5 יא. לפיכך, אם קדשה אביה לישראל, והיא פחותה מבית
6 שלש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה
7 עליו מספק; שאין כאן אלא ספק אחד - שמא באנס שמא
8 ברצון - וספק אסור של תורה, להחמיר.
9 יב. כל אשה שקנא לה בעלה, ונסתרה [הסתתרה עם זר]
10 ולא שותת מי סוטה - הרי זו אסורה לכהן, מפני שהיא ספק
11 זונה; בין שלא רצת היא לשתות, בין שלא רצה הוא
12 להשקותה, בין שהיתה שם עדות שמנעה אותה מלשתות,
13 בין שקנאו לה בית דין, בין שהיתה מן הנשים שאינן
14 ראויות לשתות - הואיל ולא שותת מכל מקום, הרי זו
15 אסורה לכהנה מספק.
16 יג. פנויה שראוה נבעלה לאחד, והלך לו, ואמרו לה: 'מי
17 הוא זה שבא עליך?' ואמרה: 'אדם פשר' - הרי זו נאמנת;
18 ולא עוד, אלא אפלו ראוה מעברת, ואמרו לה: 'ממי
19 נתעברת?' ואמרה: 'מאדם פשר' - הרי זו נאמנת, ותהיה
20 מתרת לכהן.
21 יד. במה דברים אמורים? בשהיה המקום שנבעלה בו
22 פרשת דרכים, או בקרנות שבשדות, שהכל עוברין שם, והיו
23 רב העוברין שם פשרים, ורב העיר שממנה פרשו אלו
24 העוברין פשרים - שחכמים עשו מצלה ביחוסין, והצריכו
25 שני רבות. אבל אם היו רב העוברים פסולין, כגון גויים
26 וממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרב המקום שבאו ממנו
27 פשרים, או שהיו רב אנשי המקום פסולין, אף על פי שרב
28 העוברין שם פשרים - חוששין לה שמא למי שפוסל אותה
29 נבעלה, ולא תנשא לכהן לכתחלה; ואם נשאת, לא תצא.
30 טו. ראוה שנבעלה בעיר, או נתעברה בעיר - אפלו לא היה
31 שוכן שם אלא גוי אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהם,
32 הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן; שכל הקבוע, כמחצה על
33 מחצה הוא. ואם נשאת - לא תצא, הואיל והיא אומרת:
34 'לקשר נבעלתי'.
35 טז. היתה אלמת, או חרשת, או שאמרה: 'איני יודעת למי
36 נבעלתי', או שהיתה קטנה שאינה מוכרת בין פשר לפסול -
37 הרי זו ספק זונה; ואם נשאת לכהן - תצא, אלא אם כן היו
38 שני הרבין המצויין אצלה פשרים.
39 יז. השבויה שנפדית, והיא בת שלש שנים ויום אחד או
40 יתר - אסורה לכהנה, מפני שהיא ספק זונה; שמא נבעלה
41 לגוי. ואם יש לה עד שלא נתייחד הגוי עמה, הרי זו כשרה
42 לכהנה. ואפלו עבד או שפחה או קרוב, נאמן לעדות זו.
43 ושתי שבויות שהעידה כל אחת מהן לחברתה, הרי אלו
44 נאמנות; הואיל ואסור כל הספקות בלן מדברי סופרים,
45 לפיכך הקלו בשבויה.
46 יח. וכן קטן שהיה מסיח לפי תמו, נאמן. מעשה באחד
47 שנשבה הוא ואמו, והיה מסיח לפי תמו ואמר: 'נשבינו

1 כח. כיצד מצלת? כל אשה שאמרה: 'טהורה אני' -
2 נאמנת, ואף על פי שאין לה עד; מתוך שיכולה לומר:
3 'נמלטתי כשנכבשה העיר', או 'במחבואה הייתי ונצלת' -
4 נאמנת לומר: 'לא נמלטתי ולא נחבאתי, ולא נטמאתי'.
5 כט. כמה דברים אמורים? בגדוד של אותה מלכות, שהן
6 מתישבין בעיר ואינן יראין; לפיכך חוששין להן שמא
7 בעלו. אבל גדוד של מלכות אחרת שפשט וטשף ועבר -
8 לא נאסרו הנשים, מפני שאין להן פנאי לבעל; שהן
9 עוסקים בשלל ובוחרין להן. ואם שבו נשים ונעשו ברשותן
10 - אף על פי שרדפו אחריהן ישראל והצילו אותן מדן -
11 הרי הן אסורות.

12 ל. האשה שנחבשה בידי גויים על ידי ממון - מתרת; ועל
13 ידי נפשות - אסורה לכהנה. לפיכך, אם היה בעלה כהן -
14 נאסרה עליו. כמה דברים אמורים? בזמן שיד ישראל
15 תקיפה על הגויים, והן יראין מהן; אבל בזמן שיד הגויים
16 תקיפה - אפילו על ידי ממון - כיון שנעשת ברשות גויים,
17 נאסרה; אלא אם כן העיר לה אחד כשבויה, כמו שבארנו.

יום רביעי כ"א כסלו ה'תשע"ג

פרק יט

20 א. איזו היא חללה? זו שנולדה מאסורי כהנה; וכן אחת
21 מן הנשים האסורות לכהנה שנבעלה לכהן, נתחללה. אבל
22 הכהן עצמו שעבר העברה, לא נתחלל.
23 ב. וכן שנבעלה באנס בין שנבעלה בשגגה, בין בדרבא
24 בין שלא בדרבא - משהערה בה, נתחללה; והוא שיהיה
25 הכהן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה, ויהיה זה האסורה
26 לו בת שלש שנים ויום אחד ומעלה.

27 ג. כיצד? כהן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הגרושה
28 או על הזונה, וכהן גדול שבא עליהן או על האלמנה, או
29 שנשא בעולה ובא עליה - הרי אלו נתחללו לעולם; ואם
30 הוליד ממנה בן, בין זה שחללה בין כהן אחר - הולד חלל.
31 אבל כהן שקדש אשה מאסורי כהנה, ונתאלמנה או
32 נתגרשה מן הארוסין - לא נתחללה. ואם נשאת - אף על
33 פי שלא נבעלה, נתחללה; שכל נשואה בחזקת בעולה, אף
34 על פי שנמצאת בתולה.

35 ד. כהן גדול שנשא בוגרת או מבת עץ, לא חללה; וכן אם
36 בעל בעילה בלא נשואין, לא חללה.

37 ה. כהן הבא על ערוה מן העריות חוץ מנדה, או על אחת
38 מחיבי לאוין השוין בכל - עשה אותה זונה, כמו שבארנו;
39 חזר ובא עליה ביאה שניה, בין הוא בין כהן אחר - נעשת
40 חללה, וזרעו ממנה חללים. לפיכך, כהן שבא על זקוקה
41 לזכר, ונתעברה מביאה ראשונה - הולד פשוט, לפי שאינה
42 מאסורי כהנה; ונעשת זונה. חזר ובא עליה ביאה שניה,
43 ונתעברה ויולדה - היא חללה ויולדה חלל, לפי שהוא
44 מאסורי כהנה.

45 ו. וכן כהן הבא על הגיורת והמשחררת - חללה, וזרעו
46 ממנה חללים. כהן שבא על הנדה, הולד פשוט ואינו חלל -
47 שאין אסור הנדה מיחד בכהנים, אלא שנה בכל.
48 ז. כהן שנשא גרושה מעברת, בין ממנו בין מאחר, ויולדה
49 כשהיא חללה - הולד פשוט, שהרי לא בא מטפת עברה.
50 ח. כבר בארנו, שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם. לפיכך,
51 כהן שבעל חלוצה - הרי זו חללה, וזרעה מכהן חללים;
52 והכל מדבריהם. אבל כהן שבא על אחת מן השניות - היא
53 כשרה, וזרעו ממנה פשוט; שאסור השניות אסור השנה
54 בכל, ואינו מיחד בכהנים.

55 ט. כהן שבא על ספק זונה, כגון ספק גיורת או משחררת,
56 או שבא על ספק גרושה, וכן כהן גדול שבא על ספק
57 אלמנה - הרי זו ספק חללה, ויולדה ספק חלל.

58 י. נמצאו החללים שלשה - חלל מן התורה, וחלל מדבריהם,
59 וספק חלל. וכל ספק חלל, נותנין עליו חמרי כהנים וחמרי
60 ישראל: אינו אוכל בתרומה בישראל, ולא מטמא למתים
61 ככהן, ונושא אשה הראויה לכהן; ואם אכל, או נטמא, או
62 נשא גרושה - מכין אותו מכת מרדות. והוא הדין לחלל של
63 דבריהם. אבל חלל של תורה הודאי - הרי הוא כזר, ונושא
64 גרושה, ומטמא למתים, שנאמר: "אמר אל הכהנים בני
65 אהרן" - אף על פי שהן בני אהרן, עד שיהיו ככהנים.

66 יא. כהן זכר, הוא שאסור לשא חללה זונה; ולפיכך אסור
67 בגיורת ומשחררת, שהיא כזונה, כמו שבארנו. אבל הכהנת
68 - מתרת להנשא לחלל ולגר ולמשחרר, שלא הזקרו כשרות
69 להנשא לפסולין, שנאמר: "בני אהרן", ולא בנות אהרן.
70 נמצא הגר מתר לשא ממזרת, ומתר לשא כהנת.

71 יב. גרים ומשחררים שנשאו אלו מאלו והולידו בת - אפלו
72 אחר כמה דורות - הואיל ולא נתערב בהן זרע ישראל, הרי
73 אותה הבת אסורה לכהן; ואם נשאת - לא תצא, הואיל
74 והזרתה יולדתה בקדשה. אבל גר או משחרר שנשא בת
75 ישראל, או ישראל שנשא גיורת ומשחררת - בתו כשרה
76 לכהנה לכתחלה.

77 יג. גר עמוני שנשא בת ישראל, וכן מצרי שני שנשא בת
78 ישראל - אף על פי שביאתם בעברה, והרי נשתייהן זונות
79 כמו שבארנו - בנותיהם כשרות לכהנה לכתחלה.

80 יד. חלל שנשא כשרה, זרעו ממנה חללים; וכן בן בן בנו,
81 אפלו אחר אלה דור - שכן החלל הזכר, חלל הוא לעולם.
82 ואם הייתה בת - אסורה לכהנה, שהרי היא חללה. אבל
83 ישראל שנשא חללה, הולד פשוט; לפיכך אם הייתה בת, הרי
84 זו תנשא לכהנה.

85 טו. כהנים לויים וישראלים - מתירין לבוא זה בזה, והולד
86 הולף אחר הזכר; לויים וישראלים וחללים - מתרים לבוא
87 זה בזה, והולד הולף אחר הזכר, שנאמר: "ויתלדו על
88 משפחתם לבית אבתם" - בית אביה היא משפחתו, ואין
89 בית אמו משפחתו.

90 טז. לויים וישראלים וחללים וגרים ומשחררים - מתרים

יום חמישי כ"ב כסלו ה'תשע"ג

פרק כ

א. כל הכהנים שבזמן הזה - בחזקה הם כהנים, ואין אוכלין [תרומה] אלא בקדשי הגבול [בגבולי א"י ולא בירושלים]; והוא שתהיה תרומה של דבריהם; אבל תרומה של תורה, ושל תורה - אין אוכל אותה אלא כהן מיוחד.

ב. איזה הוא כהן מיוחד? כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן, ופלוני בן פלוני עד איש פלוני שאינו צריך בדיקה, והוא הכהן ששמש על גבי המזבח; שאלו לא בדיקו בית דין הגדול אחריו, לא היו מניחין אותו לעבר. לפיכך אין בודקין מן המזבח ולמעלה, ולא מן הסנהדרין ולמעלה - שאין ממנין בסנהדרין אלא כהנים ליום וישאלים מיוחדים.

ג. חלה בזמן הזה, ואפלו בארץ ישראל - אינה של תורה, שנאמר: "בבאכם אל הארץ" - ביאת כלכם, ולא ביאת מקצתכם; וכשעלו בימי עזרא, לא עלו כלם. וכן תרומה בזמן הזה, של דברי סופרים; ולפיכך אוכלין אותה הכהנים שבזמננו, שהם בחזקה.

ד. מי שהעידו לו עדים, שראוהו שהיה אוכל תרומה של תורה - הרי זה מיוחד; ואין מעלין ליחוסין לא מנשיאות פנים, ולא מקריאה בתורה ראשון, ולא מחלוק תרומה בבית הגרנות, ולא על פי עד אחד.

ה. כהן מיוחד שאמר: 'בני הוא זה, וכהן הוא' - אין מעלין אותו ליחוסין על פיו, עד שיביא עדים שהוא כהן.

ו. כהן מיוחד שיצא הוא ואשתו שידענו שהיא כשרה, למדינה אחרת, ובא הוא והיא, ובנים כרוכין אחריה, ואמר: 'אשה שיצאת עמי היא זו, ואלו בניה' - אינו צריך להביא עדים לא על האשה, ולא על הבנים. 'מתה, ואלו בניה' - צריך להביא עדים שאלו בניה; ואינו צריך להביא עדים על אמן שהיתה כשרה, מפני שכבר החזק שיצא מעמנו באשה כשרה.

ז. יצא כהן מיוחד למדינה אחרת, ובא הוא ואשתו ובניו, ואמר: 'אשה זו נשאתי, ואלו בניה' - צריך להביא עדים שאשה זו כשרה, ואינו מביא עדים שאלו בניה; והוא שיהיו כרוכין אחריה. ואם בא בשתי נשים, והביא ראיה על האחת - אף על פי שהבנים קטנים וכרוכין אחריה, צריך להביא ראיה עליהן; שמה בניה מן האחרת הם, ונכרכו אחר זה המיוחד.

ח. בא הוא ובניו, ואמר: 'אשה נשאתי ומתה, ואלו בניה' - מביא עדים שאותה האשה כשרה היתה, ואלו בניה. וכדין הזה דנין בישראל מיוחד וכלי מיוחד; ואחר כך נעיד על בנו זה שהוא מיוחד, כדי שיהיה ראוי לסנהדרין.

ט. אין מעלין משטרות לכהנה. כיצד? הרי שהיה כתוב בשטר: 'פלוני כהן לזה מפלוני או הלווה כן וכך', והעדים

לבוא זה כהן. והגר והמשחרר שנשא לויה, או ישראלית, או חללה - הרי כהן ישראל; וישראל או לוי או חלל שנשא גיורת, או משחררת - הולד הולך אחר הנכר.

י. כל המשפחות בחזקת כשרות, ומתיר לשא מהן לכתחלה. ואף על פי כן, אם ראית שתי משפחות שמתגרות זו בזו תמיד, או ראית משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד, או ראית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר - חוששין להן, וראוי להתרחק מהן; שאלו מיני פסלנות הן. וכן כל הפוסל את אחרים תמיד, כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים, ואומר עליהן שהם ממזרים - חוששין לו שמה ממזר הוא; ואם אמר עליהן שהם עבדים, חוששין לו שמה עבד הוא; שכל הפוסל, במומו הוא פוסל. וכן כל מי שיש בו עוות פנים, ואכזריות, ושונא את הבריות, ואינו גומל להן חסד - חוששין לו ביותר, שמה גבעוני הוא; שסימני ישראל האמה הקדושה - ביטנים, רחמנים, וגומלי חסדים; ובגבעונים הוא אומר: "והגבעונים לא מבני ישראל המה" - לפי שהעזו פניהם, ולא נתפסו, ולא רחמו על בני שאול, ולא זכרו לישראל חסד למחל לבני מלכם, והם עשו עמהם חסד והחיים בתחלה.

יח. משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו שנים שנתערב בהן חלל או ממזר, או שיש בהן עבדות - הרי זה ספק. ואם משפחת כהנים היא - לא ישא ממנה אשה, עד שיבדק עליה ארבע אמהות שהן שמונה: אמה, ואם אמה, ואם אבי אמה, ואם אב אמה; וכן הוא בודק על אם אביה, ואם אם אביה, ואם אב אביה, ואם אם אביה.

יט. ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער וישראלים או לויים, מוסיף לבדק זוג אחד; ונמצא בודק עשר אמהות, שהערוב בלויים וישראלים יתר מן הכהנים.

כ. ולמה בודק בנשים בלבד? מפני שהאנשים - בכל עת שיריבו זה את זה, יתרו את חברו בפסול שיש בו ביחוס, ואלו היה שם פסול, היה נשמע; אבל הנשים, אין מחרפות ביחוסין.

כא. ולמה יבדק האיש כשיצא לשא משפחה זו שהורצה חזקתה, ולא תבדק אשה שתנשא לה? מפני שלא הזהירו כשרות להנשא לפסולין.

כב. כל שקורין לו 'ממזר' ושותק, או 'נתין' ושותק, או 'חלל' ושותק, או 'עבד' ושותק - חוששין לו ולמשפחתו, ואין נושאין מהן אלא אם כן בודקין אחריהן כמו שבאנו.

כג. משפחה שנתערב בה ספק חלל - כל אלמנה מאותה משפחה, אסורה לכהן לכתחלה; ואם נשאת - לא תצא, מפני שהן שתי ספקות: שמה זו אלמנת אותו חלל, שמה אינה אלמנתו; ואם נאמר שהיא אלמנתו - שמה חלל הוא, שמה אינו חלל. אבל אם נתערב בה חלל ודאי - כל אשה מהן אסורה לכהן עד שיבדק, ואם נשאת תצא. והוא הדין אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי - שאשת ממזר ואשת חלל לכהנה, אסור אחד הוא כמו שבאנו.

יז. אשה שלא שָׁהָת שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים אַחֵר בְּעִלָּהּ, וְיִלְדָּהּ, 48
וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן אִם בֶּן שְׁבַע לְאַחֲרוֹן, 49
וְהִיא אֶחָד מֵהֶן כֹּהֵן וְהַשְּׁנִי יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה סֶפֶק כֹּהֵן; וְכֵן 50
אִם נִתְעַרְבַּ וְלָד כֹּהֵן בֶּן יִשְׂרָאֵל, וְהִגְדִּילוּ הַתַּעֲרֹכֶת - כָּל 51
אֶחָד מֵהֶן סֶפֶק כֹּהֵן. וְנוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חֲמֵרֵי יִשְׂרָאֵל וְחֲמֵרֵי 52
כֹּהֲנִים: נוֹשְׂאִין נָשִׁים הָרְאוּיֹת לְכַהֵן, וְאֵין מִטְמְאִין 53
לְמֵתִים, וְלֹא אוֹכְלִין בְּתֻרֻמָּה; וְאִם נִשְׂאוּ גְרוּשָׁה, מוֹצִיאִין 54
וְאֵין לוֹקֵין. 55

יח. שְׁנֵי כֹהֲנִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְלִדְוִתִּיהֶם, אוֹ אִשֶּׁת כֹּהֵן שֶׁלֹּא 56
שָׁהָת אַחֵר בְּעִלָּה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, וְנִשְׂאָת לְכֹהֵן אַחֵר, וְאֵין 57
יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן אוֹ בֶּן שְׁבַע לְאַחֲרוֹן - נוֹתְנִין 58
עַל הַיָּלָד חֲמֵרֵי שְׁנֵיהֶן: הוּא אוֹנֵן עֲלֵיהֶם, וְהֵן אוֹנֵנִין עָלָיו; 59
הוּא אֵין מִטְמֵא לָהֶן, וְהֵן אֵין מִטְמְאִין לוֹ; וְעוֹלָה בְּמִשְׁמֶרֶת 60
שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה, וְאֵינוּ חוֹלֵק - וְאִם הָיָה שְׁנֵיהֶן בְּמִשְׁמֶרֶת אֶחָד 61
וּבֵית אֶבֶר אֶחָד, נוֹטֵל חֵלֶק אֶחָד. 62

יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְנָן שֶׁהֵן בָּאִין מִכַּח נִשְׂוֹאִין. 63
אֲבָל בְּזִנּוּת, גְּזֻרֵי חֲכָמִים שֶׁמִּשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ מִדִּין כֹּהֵן כָּלֵל 64
- הוֹאִיל וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אֲבִיו הַיָּדָא, וְנֹאמַר: "וְהִתְקָה לוֹ וְלִזְרָעוֹ 65
אֲחֵרִיו", עַד שִׁיְהִיָּה יוֹרְעוּ מִיָּחָס אֲחֵרִיו. 66

כ. בִּיצֵד? עֲשֶׂרָה כֹהֲנִים שֶׁפָּרַשׁ אֶחָד מֵהֶם וּבָעַל, שֶׁהָרִי 67
הַיָּלָד כֹּהֵן יָדָא, וְאָף עַל פִּי כֵן, הוֹאִיל וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אֲבִיו 68
שִׁיתַּחֲסֵס לוֹ - מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ מִדִּין כֹּהֵן; וְאֵינוּ עוֹבֵד, וְלֹא 69
אוֹכֵל תְּרוּמָה, וְלֹא חוֹלֵק. וְאִם נִטְמָא לְמֵתִים אוֹ נִשָּׂא גְרוּשָׁה 70
- לֹקָה, שָׂאִין כָּאֵן סֶפֶק הֵתֵר. 71

יום שישי כ"ג כסלו ה'תשע"ג

פרק כא

א. כָּל הַבָּא עַל עֶרְוָה [= הַאֲסוּרָה מִהַתּוֹרָה] מִן הָעֲרִיּוֹת דִּרְךָ 74
אֲכָרִים [שֶׁהֵם לֹא אֲבָרֵי בִיאה], אוֹ שֶׁחִבֵּק וְנִשְׁק דִּרְךָ תַּאֲוָה 75
וְנִהְיָה בְּקֻרִיב בִּשְׂר - הָרִי זֶה לֹקָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֹּאמַר: 76
"לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֲבֹת"; וְנֹאמַר: "לֹא תִקְרְבוּ 77
לְגִלּוֹת עֶרְוָה", כְּלוּמַר: לֹא תִקְרְבוּ לְדְּבָרִים הַמְּבִיאִין לִידֵי 78
גִּלּוּי עֶרְוָה. 79

ב. וְהַעוֹשֶׂה דְּבַר מַחֲקוֹת אֵלּוּ, הָרִי הוּא חָשׁוּד עַל הָעֲרִיּוֹת. 80
וְאֲסוּר לְאָדָם לִקְרֹץ בִּידֵיו וּבִרְגְלָיו אוֹ לְרַמֵּז בְּעֵינָיו, לְאַחַת 81
מִן הָעֲרִיּוֹת, וְכֵן לְשַׁחַק עִמָּה אוֹ לְהַקֵּל רֹאשׁ. וְאֶפְסֹל לְהִרְיֹחַ 82
בְּשָׂמִים שְׂעָלֶיהָ אוֹ לְהַבִּיט בְּיָפֶיהָ - אֲסוּר; וּמִכַּח הַמִּתְבַּחֵן 83
לְדַבֵּר זֶה מִכַּח מְרֻדוֹת. וְהַמִּסְתַּמֵּל אֶפְסֹל בְּאַצְבָּע קִטְנָה שֶׁל 84
אִשָּׁה, וְנִתְבַּחֵן לְהִנּוּחַ - כְּמִי שֶׁנִּסְתַּמֵּל בְּמִקוֹם הַתֵּרָף; וְאֶפְסֹל 85
לְשַׁמֵּעַ קוֹל הָעֶרְוָה אוֹ לְרֹאוֹת שְׂעָרָה - אֲסוּר. 86

ג. וְהַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֲסוּרִין בְּחִיבֵי לֵאווִין. וּמִתֵּר לְהַסְתַּמֵּל 87
בְּפָנֵי הַפְּנוּיָה וּלְבִדְקָהּ, בֵּין בְּתוֹלָה בֵּין בְּעוֹלָה - כְּדִי שִׁיְרָאָה 88
אִם הִיא נֹאֶה בְּעֵינָיו, יִשְׂאָנָה; וְאֵין בָּזָה צַד אֲסוּר. וְלֹא עוֹד, 89
אֶלָּא רֹאִי לַעֲשׂוֹת כֵּן. אֲבָל לֹא יִסְתַּמֵּל דִּרְךָ זִנּוּת; הָרִי הוּא 90
אוֹמֵר: "בְּרִית כְּרִיתִי לְעֵינִי, וְמָה אֶתְבּוֹנֵן עַל בְּתוֹלָה". 91

ד. וּמִתֵּר לְאָדָם לְהַבִּיט בְּאִשְׁתּוֹ כְּשֶׁהִיא נֹדֶה, וְאָף עַל פִּי 92

מִלְמַטָּה - אֵין מִחֲזִיקִין כֹּהֵן זֶה שֶׁהוּא מִיָּחָס, שֶׁמָּא לֹא 1
הָעִידוּ אֶלָּא עַל הַמִּלְוָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְעֵנֵן יָחוּס. 2
אֲבָל לְחֻזְקָה שִׁיְהִיָּה כֹהֵן כֹּכְהֵנִי זְמַן זֶה, וְיֹאכֵל בְּתֻרֻמָּה 3
וְחִלָּה שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים וּבִשְׂאֵר קִדְּשֵׁי הַגָּבּוּל - מַעֲלִין מִן 4
הַשְּׁטֻרוֹת, וְעַל פִּי עַד אֶחָד, וּמִנְשִׂאוֹת פָּפִים, וּמִקְרִיאָהּ 5
בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן. 6

י. וְכֵן כֹּהֵן שֹׁאמֵר: 'בְּנִי זֶה כֹהֵן' - נֹאמֵן לְהַאֲכִילוֹ בְּתֻרֻמָּה 7
וְלִהְיוֹתוֹ בְּחֻזְקַת כֹּהֵן; וְאֵינוּ צָרִיף לְהַבִּיא רֹאֵה, לֹא עַל 8
הַבָּנִים וְלֹא עַל הָאִשָּׁה. 9

יא. שְׁנֵים שֶׁבָּאוּ לְמִדְּנָה, זֶה אוֹמֵר: 'אֲנִי וְחֲבֵרִי כֹהֵן', וְזֶה 10
הַשְּׁנִי אוֹמֵר: 'אֲנִי וְחֲבֵרִי כֹהֵן' - אָף עַל פִּי שֶׁנִּרְאִין כְּגוֹמְלִין 11
זֶה אֶת זֶה, הָרִי אֵלּוּ נֹאמְנִין; וְשִׁנְיָהֶן בְּחֻזְקַת כֹּהֲנִים. וְכֵן עַד 12
אֶחָד שֹׁאמֵר: 'רִאִיתִי זֶה שֹׁנֵשׂא כַּפִּיר', אוֹ 'שֹׁאכֵל בְּתֻרֻמָּה', 13
אוֹ 'שֶׁחִלַּק עַל הַגֵּר', אוֹ 'שֶׁקָּרָא בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן וְקָרָא אַחֲרָיו 14
לְוִי' - מִחֲזִיקִין אוֹתוֹ לְכַהֵן עַל פִּיו. וְכֵן אִם הָעִיד שְׁזָה קָרָא 15
שְׁנֵי בְּתוֹרָה אַחֵר כֹּהֵן, מִחֲזִיקִין אוֹתוֹ בְּלִיָּה. 16

יב. הָעִיד שֶׁרָאָה זֶה שֶׁחִלַּק עִם אֶחָד בְּבֵית דִּין, תְּרוּמָה 17
שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן כֹּהֵן - אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכַהֵן בְּעִדּוֹת 18
זוֹ; שֶׁמָּא חָלַל הוּא, וְלִקַּח חֵלֶק יִרְשֹׁתוֹ מִתְּרוּמָה לְמַכְרוֹ. 19

יג. מִי שֶׁבָּא בְּזִמְנָן הַזֶּה, וְאָמַר: 'כֹּהֵן אֲנִי' - אֵינוּ נֹאמֵן, וְאֵין 20
מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכַהֵן עַל פִּי עֲצָמוֹ; וְלֹא יִקְרָא בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן, 21
וְלֹא יִשָּׂא אֶת כַּפִּיר, וְלֹא יֹאכֵל בְּקִדְּשֵׁי הַגָּבּוּל - עַד שִׁיְהִיָּה 22
לוֹ עַד אֶחָד. אֲבָל אוֹסֵר עֲצָמוֹ בְּגְרוּשָׁה וְזוֹנָה וְחִלָּלָהּ, וְאֵינוּ 23
מִטְמֵא לְמֵתִים. וְאִם נִשָּׂא, אוֹ נִטְמָא - לֹקָה; וְהַנִּבְעָלֶת לוֹ 24
סֶפֶק חִלָּלָהּ. 25

יד. וְאִם הָיָה מְסִיחַ לְפִי תַּמּוּ, נֹאמֵן. בִּיצֵד? מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד 26
שֶׁהָיָה מְסִיחַ לְפִי תַּמּוּ, וְאָמַר: 'זְכוּר אֲנִי בְּשִׂאֵי תִינוּק, 27
וְהִיִּיתִי מְרֻכָּב עַל כַּתְּפוֹ שֶׁל אֲבִי שֶׁהוֹצִיאֵנִי מִבֵּית הַסֶּפֶר, 28
וְהַפְּשִׁיטֵנִי בְּתַנְתִּי וְהִטְבִּילוּנִי לְאֹכֵל תְּרוּמָה לְעֹרֵב, וְחֲבֵרִי 29
בּוֹדֵלִין מִמֶּנִּי, וְהָיָה קוֹרְאִין אוֹתִי יוֹחֲנָן אוֹכֵל חִלּוֹת; וְהַעֲלֵהוּ 30
רַבְּנוּ הַקָּדוֹשׁ לְכַהֵן עַל פִּי עֲצָמוֹ. 31

טו. נֹאמֵן גְּדוֹל לּוֹמֵר: 'זְכוּר אֲנִי בְּשִׁיְהִיתִי קֶטָן, וְרִאִיתִי 32
פְּלוּנִי טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתֻרֻמָּה לְעֹרֵב; וּמִחֲזִיקִין אוֹתוֹ בְּכַהֵן, 33
בְּעִדּוֹתוֹ. מִי שֶׁבָּא בְּזִמְנָן הַזֶּה, וְאָמַר: 'כֹּהֵן אֲנִי', וְעַד אֶחָד 34
מֵעִיד לוֹ: 'שִׂאֵנִי יוֹדֵעַ בְּאֲבִיו שֶׁל זֶה שֶׁהוּא כֹהֵן' - אֵין 35
מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכַהֵן בְּעִדּוֹת זוֹ, שֶׁמָּא חָלַל הוּא; עַד שִׁיְעִיד 36
שְׁזָה כֹהֵן הוּא. אֲבָל אִם הִחֲזֹק אֲבִיו כֹהֵן, אוֹ שֶׁבָּאוּ שְׁנֵים 37
וְהָעִידוּ שֶׁאֲבִיו שֶׁל זֶה כֹהֵן - הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת אֲבִיו. 38

טז. מִי שֶׁהִחֲזֹק אֲבִיו כֹהֵן, וְיָצָא עָלָיו קוֹל שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה 39
אוֹ בֶּן חִלּוּצָה - חוֹשֵׁשִׁין לוֹ, וּמוֹרִידִין אוֹתוֹ; בָּא עַד אֶחָד 40
אַחֵר כֶּף וְהָעִיד שֶׁהוּא כֹהֵן, מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכַהֵן עַל פִּיו. 41
בָּאוּ שְׁנֵים אַחֵר כֶּף וְהָעִידוּ שֶׁהוּא חָלַל, מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִן 42
הַכֹּהֲנִים; בָּא עַד אֶחָד אַחֵר כֶּף וְהָעִיד שֶׁהוּא כֹהֵן, מַעֲלִין 43
אוֹתוֹ לְכַהֵן - שְׁזָה הָאֲחֵרוֹן מַצְטָרֵף לְעַד רֵאשׁוֹן, וְהָרִי 44
שִׁנְיָהֶן מֵעִידִין שֶׁהוּא כֹהֵן וְשְׁנֵים מֵעִידִין שֶׁהוּא פְּסוּל, וְיָחוּ 45
אֵלּוּ וְאֵלּוּ וְיִדְחָה הַקּוֹל, שֶׁשְׁנֵים כְּמָאָה - וְיִשְׂאֵר כֹהֵן 46
בְּחֻזְקַת אֲבִיו. 47

המטה, ויהיה מצוי אצל אשתו תמיד כתרנגול; ופגום הוא
עד מאד, ומעשה בורים. אלא כל הממעט בתשמיש,
משבח; והוא, שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו. ולא
תקנו בראשונה לבעלי קראין שלא יקראו בתורה עד
שיטבילו, אלא כדי למעט בתשמיש המטה.
יב. וכן אסרו חכמים שישמש אדם משתו, ולבו מחשב
באשה אחרת. ולא יבעל מתוך שכרות, ולא מתוך מריבה,
ולא מתוך שנאה, ולא יבוא עליה בעל כרחו והיא יראה
ממנו, ולא כשיהיה אחד מהן מגדה, ולא יבוא עליה אחר
שגמר בלבו לגרשה. ואם עשה כן - הכנים אינן הגונים,
אלא מהן עזי פנים, ומהן מורדין ופושעים.
יג. וכן אמרו חכמים, שכל אשה חצופה שהיא תובעת
תשמיש בפיה, או המפתה אשה לשם נשואין, או המתפנן
לבוא על רחל אשתו ובא על לאה אשתו, ומי שלא שהת
אחר בעלה שלשה חדשים והרי הבן ספק - כל אלו, הכנים
הילודים מהן הן המורדים והפושעים שסורי הגלות בורחין
אותן.
יד. ואסור לאדם לבוא על אשתו בשוקים וברחובות, או
בגנות ופרדסין, אלא בבית דירה - שלא יראה כזנות,
וכרגילו עצמן לידי זנות; והבועל אשתו במקומות אלו,
מכין אותו מפת מרדות. וכן המקדש בכיאה, והמקדש
בשוק, והמקדש בלא שדוף - מכין אותו מפת מרדות.
טו. ואכסנאי [אורח] אסור בתשמיש המטה, עד שיחזור
לביתו. וכן אסרו חכמים על האיש שידור בבית חמיו, שזו
עזות פנים היא; ולא יכנס עמו למרחץ.
טז. וכן לא יכנס אדם למרחץ עם אביו, ולא עם בעל
אחותו, ולא עם תלמידו; ואם היה צריך לתלמידו, מתר
להכנס עמו. ויש מקומות שנהגו שלא יכנסו שני אחים
באחד למרחץ.
יז. לא יהלכו בנות ישראל פרוצי ראש בשוק, אחת פנויה
ואחת אשת איש. ולא תלך אשה בשוק, ובנה אחריה -
גזרה שמא יתפסו בנה ותלך אחריה להחזירו, ויתעללו בה
הרשעים שתפסוהו דרך שחוק.
יח. אסור להוציא שכבת זרע לבטלה; לפיכך, לא יהיה
אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה
ראויה לולד. אבל אלו שמנאפין בידי ומוציאין שכבת זרע
- לא די שהוא אסור גדול, אלא שעושה זה בנדוי הוא
יושב; ועליהם נאמר: "ידיכם, דמים מלאו", וכאלו הרגו
נפש.
יט. וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת, או יביא עצמו
לידי הרהור; אלא אם יבוא לו הרהור - יסיע לבו מדברי
הבאי והשקמה, ויפנה לדברי תורה שהיא "אילת אהבים
ויצלת חן". לפיכך אסור לאדם לישן על צרפו ופניו
למעלה, עד שיטה מעט כדי שלא יבוא לידי קשוי.
כ. ולא יסתפל בבהמה חיה ועוף, בפשה שמודקקין זכר
לנקבה; ומתר למרביעי בהמה להכניס כמכחול בשפופרת,
מפני שהן עסקין במלאכתן ולא יבואו לידי הרהור.

1 שהיא צרורה, ואף על פי שיש לו הנאת לב בראייתה; הואיל
2 והיא מתרת לו לאחר זמן, אינו בא בזה לדבר מכשול. אבל
3 לא ישחק ולא יקל ראש עמה, שמא ירגיל לעברה.
4 ה. אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין
5 שפחה בין משחררת - שמא יבוא לידי הרהור. באיזה
6 שמוש אמרו? כגון רחיצת פניו ידיו ורגליו, והצעת המטה
7 בפניו, ומזיגת הכוס - שאין עושה לאיש דברים אלו, אלא
8 אשתו בלבד. ואין שואלין בשלום אשה כלל, ואפלו על
9 ידי שליח.
10 ו. המחבק אחת מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו
11 [חושש] עליהן, או שנשק אחת מהן - כגון אחותו הגדולה,
12 ואחות אמו, וכיוצא בהן - אף על פי שאין שם תאנה ולא
13 הנאה כלל, הרי זה מגנה ביותר. ודבר אסור הוא, ומעשה
14 טפשים הוא - שאין קרובין לערוה כלל, בין גדולה בין
15 קטנה, חוץ מהאם לבנה, והאב לבתו.
16 ז. כיצד? מתר האב לחבק בתו, ולנשקה, ותישן עמו
17 בקרוב בשר, וכן האם עם בנה - כל זמן שהן קטנים.
18 הגדילו ונעשה הבן גדול והבת גדולה, עד שיהיו "שדים
19 נכנו וישערו צמח" - זה ישן בכסותו, וזה ישן בכסותו. ואם
20 היתה הבת בשה לעמד בפני אביה ערמה, או שנשאת, וכן
21 אם האם בשה לעמד בפני בנה ערמה, אף על פי שהן
22 קטנים - משהגיעו להפלים מהן, אין ישנין עמהן אלא
23 בכסותן.
24 ח. נשים המסוללות זו בזו - אסור, ומעשה מצרים הוא
25 שהזהרנו עליה, שנאמר: "כמעשה ארץ מצרים וכו' לא
26 תעשו"; אמרו חכמים: מה היו עושים? איש נושא איש,
27 ואשה נושאה אשה, ואשה נשאת לשני אנשים. אף על פי
28 שמעשה זה אסור, אין מלקין עליו - שאין לו לאו מיתה,
29 והרי אין שם ביאה כלל; לפיכך אין נאסרות לפניה משום
30 זנות, ולא תאסר אשה על בעלה בזה - שאין כאן זנות.
31 וראוי להכותן מפת מרדות, הואיל ועשו אסור. ויש לאיש
32 להקפיד על אשתו בדבר זה, ולמנע הנשים הידועות בכך
33 מלהכנס לה ומלצאת היא אליהן.
34 ט. אשתו של אדם מתרת היא לו; לפיכך, כל מה שאדם
35 רוצה לעשות באשתו, עושה - בועל בכל עת שירצה,
36 ומנשק בכל אבר שירצה, ובא עליה בין בדרמה, בין שלא
37 בדרמה, בין דרך אברים. ואף על פי כן, מדת חסידות שלא
38 יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש,
39 כמו שבארנו בהלכות דעות; ולא יסור מדרך העולם
40 ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.
41 י. אסור לאדם לשמש משתו לאור היר; הרי שהיתה ליל
42 שבת, ולא היה לו בית אחר, והיה היר דולק - הרי זה לא
43 ישמש כלל. וכן אסור לישראל לשמש משתו ביום, שעזות
44 פנים היא. ואם היה תלמיד חכמים, שאינו בא להמשך בכך
45 - הרי זה מאפיל בטליתו, ומשמש; ואין נזקקין לדבר זה
46 אלא מפני צרך גדול. ודרך קדשה, לשמש באמצע הלילה.
47 יא. אין דעת חכמים נוחה ממי שהוא מרבה בתשמיש

1 **כא.** וכן אסור לאדם להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות
2 על הכביסה; ואפלו להסתכל בבגדי צבע של אשה שהוא
3 מכירה - אסור, שלא יבוא לידי הרהור.

4 **כב.** מי שפגע באשה בשוק - אסור לו להלך אחריה, אלא
5 רץ ומסלקה לצדין או לאחוריי; וכל המהלך בשוק אחורי
6 אשה, הרי זה מקלי עמי הארץ. ולא יעבר על פתח אשה
7 זונה, עד שירחיק ארבע אמות, שנאמר: "ואל תקרב אל
8 פתח ביתה".

9 **כג.** ואסור למי שאינו נשוי לשלח ידו במבושיו [ביציו],
10 שלא יבוא לידי הרהור; ואפלו מתחת טבורו - לא יכניס
11 אדם ידו, שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין מים - לא
12 יאחז באמה, כדי שלא יבוא לידי הרהור; ואם היה נשוי,
13 מתר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי - לא יושט ידו לאמה
14 כלל, אלא בשעה שהוא צריך לנקביו.

15 **כד.** חסידים הראשונים וגדולי החכמים - התפאר אחד
16 מהן שמעולם לא נסתכל במילה שלו, ומהן מי שהתפאר
17 שלא התבונן מעולם בצורת אשתו; מפני שלבו פונה
18 מדברי הבאי לדברי האמת שהן אוזנות לבב הקדושים.

19 **כה.** מצות חכמים להשיא אדם בנים ובנותיו סמוך לפרקן
20 - שאם יניחן, יבואו לידי זנות או הרהור; ועל זה נאמר:
21 "ופקדת נוף ולא תחטא". ואסור להשיא אשה לקטן, שהיה
22 כמו זנות היא.

23 **כו.** ואין האיש רשאי לישיב בלא אשה, ולא ישא עקרה
24 וזקנה שאינה ראויה לולד; ורשות לאשה שלא תנשא
25 לעולם, או תנשא לסריס. ולא ישא בחור זקנה, ולא ישא
26 זקן ילדה - שדבר זה גורם לזנות.

27 **כז.** וכן מי שגורש את אשתו מן הנשואין - לא תדור עמו
28 בחצר, שמא יבואו לידי זנות. ואם היה כהן, לא תדור עמו
29 במבוי [אליו פתוחים החצרות]; וכפר קטן, גדון קמבוי. היה
30 לה מלוג אצלו, עושה שליח לתבעו; וגרשה שבאה עם
31 המגרש לדין - מנדין אותה, או מכין אותה מפת מרדות. ואם
32 נתגרשה מן הארוסין, מתרת לתבעו בדין ולדור עמו; ואם
33 היה לבו גס בה, אף מן הארוסין אסור. ומי נדחה מפני
34 מי? היא נדחת מפניו; ואם היתה החצר שלה, הוא ידחה
35 מפניה.

36 **כח.** אסור לאדם לשא אשה ודעתו לגרשה, שנאמר: "אל
37 תחרש על רצף רעה, והוא יושב לבטח אתך". ואם הודיעה
38 בתחלה שהוא נושא אותה לימים, מתר.

39 **כט.** ולא ישא אדם אשה במדינה זו, ואשה במדינה אחרת
40 - שמא יאריכו הימים, ונמצא בן נושא אחרת, ואחות אמו,
41 ואחות אביו, וכיוצא בהן, ואינו יודע; ואם היה אדם גדול
42 ששמו ידוע, ויהי זרעו מפרסמין וידועין - הרי זה מתר.
43 **ל.** לא ישא אדם אשה לא ממשיפחת מצרעין, ולא
44 ממשיפחת נכפין - והוא, שהחזקו שלשה פעמים שיבואו
45 בגיהנם כף.

46 **לא.** אשה שנשאת לשני אנשים, ומתו - לשלישי לא

47 תנשא; ואם נשאת, לא תצא; ואפלו נתקדשה, יכנס. לא
48 ישא ישראל עם הארץ כהנת, שהיה כמו חלול לזרעו של
49 אהרן; ואם נשא - אמרו חכמים, שאין זיווג עולה יפה,
50 אלא מת בלא בנים, או מת הוא או היא במהרה, או קטטה
51 תהיה ביניהן. אבל תלמיד חכמים שנשא כהנת, הרי זה נאה
52 ומשבח - הרי תורה וכהנה כפאחד.

53 **לב.** לא ישא אדם בת עם הארץ - שאם מת או גולה, בנים
54 עמי הארץ יהיו; שאין אמן יודעת כתר התורה. ולא ישיא
55 בתו לעם הארץ - שכל הנותן בתו לעם הארץ, כמי שפפתה
56 ונתנה לפני הארי: מה הארי דורס ואוכל, אף עם הארץ
57 מכה ובוזל, ואין לו בשות פנים. ולעולם ימכר אדם כל מה
58 שיש לו, וישא בת תלמיד חכמים - שאם מת או גולה, בנים
59 תלמידי חכמים; וכן ישיא בתו לתלמיד חכמים - שאין דבר
60 מגנה ולא מריבה בביתו של תלמיד חכמים.

יום שבת קודש כ"ד כסלו ה'תשע"ג

פרק כב

63 **א.** אסור להתניח עם ערוה מן העריות, בין זקנה בין ילדה
64 - שדבר זה גורם לגלות ערוה; חוץ מהאם עם בנה, והאב
65 עם בתו, והבעל עם אשתו נדה. וחתן שפרשה אשתו נדה
66 קדם שיבעל - אסור להתניח עמה, אלא הוא יושן בין
67 האנשים, והיא ישנה בין הנשים; ואם בא עליה ביאה
68 ראשונה ואחר כך נטמאת - מתר להתניח עמה.

69 **ב.** לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה; לפיכך
70 אין אסור להתניח עמה. ואם נתרחק אפלו מיוחד זכור
71 ובהמה, הרי זה משבח. וגדולי החכמים היו מרחיקין
72 הבהמה, כדי שלא יתחדו עמה. ואסור יחוד עריות - מפני
73 הקבלה [עד משה רבינו].

74 **ג.** כשארע מעשה אמן ותמר, גזר דוד וביט דינו על יחוד
75 פנויה, ואף על פי שאינה ערוה, בכלל יחוד עריות. ושמאי
76 והלל גזרו על יחוד גויים. נמצא, כל המתניח עם אשה
77 שאסור להתניח עמה, בין ישראלית בין גויה - מכין את
78 שניהן מפת מרדות, האיש והאשה, ומכריזין עליהן; חוץ
79 מאשת איש - שאף על פי שאסור להתניח עמה, אם נתיחד
80 אין לוקין, שלא להוציא לעז עליה שזנת, ונמצאו מוציאים
81 לעז על הבנים שהם ממזרין.

82 **ד.** כל אשה שאסור להתניח עמה - אם היתה אשתו עמו,
83 הרי זה מתר להתניח, מפני שאשתו משמרתו; אבל לא
84 תתניח ישראלית עם הגוי, אף על פי שאשתו עמו - שאין
85 אשתו של גוי משמרתו, ואין להן בושה.

86 **ה.** וכן אין מוסרין תינוק ישראל ללמוד ספר וללמדו
87 אמונות, מפני שכל חשודין על משכב זכור. ואין מעמידין
88 בהמה בפונדקאות [מלון דרכים] של גויים, ואפלו זכרים
89 אצל זכרים ונקבות אצל נקבות.

90 **ו.** ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה גוי, אפלו זכרים

זו בבית הפסא, כדי שלא יפגס שם איש - משום יחוד. 41
 טו. אין ממנין אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר שיש 42
 שם נשים, אף על פי שהוא עומד בחוץ - שאין אפטרופוס 43
 [אחריות] לעריות; ואסור לאדם למנות אפטרופוס על 44
 ביתו, שלא ינהיג אשתו לדבר עברה. 45
 טז. אסור לתלמיד חכמים לשכן בחצר שיש בה אלמנה, 46
 אף על פי שאינו מתיחד עמה - מפני החשד; אלא אם בן 47
 היתה אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל בלב, מפני 48
 החשד. ולא תקנה אשה עבדים וזרים, אפילו קטנים - מפני 49
 החשד. 50
 יז. אין דורשין בסתרי עריות [האיסורים שאינם מפורשים] 51
 בשלישה - מפני שהאחד טרוד בשאלת הרב, והשנים 52
 נושאים ונותנים זה עם זה ואין דעתן פנויה לשמע, ולפי 53
 שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק לו דבר 54
 ששמע מורה להקל; לפיכך אין דורשין אלא לשנים, כדי 55
 שיהיה האחד השומע מפנה לבו ויודע מה שישמע מן 56
 הרב. 57
 יח. אין לך דבר בכל התורה כלה שהוא קשה לרב העם, 58
 אלא לפרש מן העריות והביאות האסורות. אמרו חכמים: 59
 בשעה שנצטוו ישראל על העריות, כבו וקבלו מצוה זו 60
 בתרעמת ובבכיה - שנאמר: "בכה למשפחתיו", על עסקי 61
 משפחות. 62
 יט. ואמרו חכמים: גזל ועריות, נפשו של אדם מתאנה להן 63
 ומחמדתן. ואין אפה מוצא קהל בכל זמן וזמן, שאין בהן 64
 פרוצין בעריות ובביאות אסורות. ואמרו חכמים: רב בגזל, 65
 ומעוט בעריות, והכל באבק לשון הרע. 66
 כ. לפיכך ראוי לו לאדם לכה יצרו בדבר זה, ולהרגיל 67
 עצמו בקדשה יתרה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי 68
 להנצל מהן; ויזהר מן היחוד, שהוא הגורם הגדול. גדולי 69
 החכמים היו אומרים לתלמידיהם: 'הזהרו בי מפני בתי, 70
 הזהרו בי מפני כלתי' - כדי ללמד לתלמידיהם שלא 71
 יתביישו מדבר זה, ויתרחקו מן היחוד. 72
 כא. וכן ינהג להתרחק מן השחוק, ומן השכרות, ומדברי 73
 עגבים [תאוה] - שאלו גורמים גדולים הן, והן מצלות של 74
 עריות; ולא ישוב בלא אשה, שמנהג זה גורם לטהרה 75
 גדולה. יתרה מכל זאת אמרו: יפנה עצמו ומחשבתו לדברי 76
 תורה, וירחיב דעתו בחכמה - שאין מחשבת עריות 77
 מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה; ובחכמה הוא אומר: 78
 "אילת אהבים ויעלת חן, ודיה ירנן בכל עת, באהבתה 79
 תשנה תמיד". 80

לזכר ונקבות לנקבה - מפני שכלן חשודין על הרבצת 1
 בהמה. וכבר בארנו שהן אסורין בזכור ובהמה, ונאמר: 2
 "ולפני עור לא תתן מכשול". 3
 ז. ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לגויה? מפני שכלן 4
 בחזקת נואפין, וכשיבוא הנואף לשכב עם גויה זו, אפטר 5
 שלא ימצאנה, וישכב עם הבהמה; או אפילו ימצאנה, ישכב 6
 עם הבהמה. 7
 ח. לא תתיחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה - עד 8
 שתהיה שם אשתו של אחד מהן; וכן לא יתיחד איש אחד 9
 אפילו עם נשים הרבה. נשים הרבה עם אנשים הרבה - אין 10
 חוששין ליחוד. היו האנשים מבחזין והנשים מבפנים, או 11
 האנשים מבפנים והנשים מבחזין, ופרשה אשה לבין 12
 האנשים או איש לבין הנשים - אסורין משום יחוד. אפילו 13
 איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים, אסור לו להתיחד עם 14
 הנשים. כיצד יעשה? יתעסק עמהן ואשתו עמו, או יפנה 15
 למלאכה אחרת. 16
 ט. מתר להתיחד עם שתי יבמות, או עם שתי צרות 17
 [נשואות לאחד], או עם אשה וחמותה, או עם אשה ובת 18
 בעלה, או עם אשה ובת חמותה; מפני ששונאות זו את זו, 19
 אין מחפות זו על זו. וכן מתר להתיחד עם אשה שיש עמה 20
 תינקת קטנה שיודעת טעם ב'אה, ואינה מוסרת עצמה 21
 לביאה - שאינה מזנה בפניה, שהרי זו מגלה את סודה. 22
 י. תינקת מבת שלש ולמטה, ותינוק מן תשע ולמטה - 23
 מתר להתיחד עמהן; שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה 24
 לביאה, ואיש הראוי לביאה. 25
 יא. אנדרוגינוס אינו מתיחד עם הנשים; ואם נתיחד - אין 26
 מפין אותו, מפני שהוא ספק. אבל האיש מתיחד עם 27
 האנדרוגינוס ועם הטמטום. 28
 יב. אשת איש שהיה בעלה בעיר - אינה חוששת ליחוד, 29
 מפני שאימת בעלה עליה; ואם היה זה גס בה [רגיל אליה], 30
 פגון שגדלה עמו, או שהיתה קרובתו - לא יתיחד עמה, 31
 ואף על פי שבעלה בעיר. וכן כל המתיחד עם אשה, והיה 32
 הפתח פתוח לרשות הרבים - אין חוששין משום יחוד. 33
 יג. מי שאין לו אשה, לא ילמד תינוקות, מפני שאמות 34
 הבנים באות לבית הספר לבניהם, ונמצא מתגרה בנשים; 35
 וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהן באין בגלל 36
 בגיהם, ונמצאו מתיחדים עמה. ואין תלמוד צריך שתהיה 37
 אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא 38
 תלמד במקומו. 39
 יד. תקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות [משוחחות] זו עם 40

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ח-כ"ד כסלו ה'תשע"ג

1 והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה-איש את-
 2 רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני קנסות. ויש
 3 פתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו יתעלה: "כאשר
 4 עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה בזה שלוקחים
 5 מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק, כמו שבא בקבלה:
 6 אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים מממונו כדי אותו
 7 השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם נזקי אדם באדם. וכן
 8 אם הזיקה בהמה את-האדם או את-הבהמה — הרי
 9 כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא יפסוק אלא בית דין
 10 הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות אלה ועוד — מדור לדור).
 11 וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ח' (בבא קמא).

יום שבת קודש כ"ד כסלו ה'תשע"ג

מצות עשה רמה.

1 המצוה הרמ"ה — הצווי שנגצטינו בדין מקח וממכר,
 2 כלומר: הדרךים שבהן מתקנים המקח והממכר בין
 3 המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-
 4 שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא
 5 כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד,
 6 כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות,
 7 ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן המסירה
 8 וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך שתקנו משיכה
 9 בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן
 10 מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו
 11 משיכה במקח וממכר — תקנה, כמו שנתבאר במקומו:
 12 אבל שאר הדרךים שבהן נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר
 13 שטר וחזקה — הסמיכו לפסוקים. וכבר נתבאר ממשפטי
 14 דין זה, כלומר: ידיעת הדרךים שבהן מתקנים המקח
 15 בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח'
 16 (בבא) מציעא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז'
 17 (בבא) בתרא.

יום ראשון י"ח כסלו ה'תשע"ג

יום שני י"ט כסלו ה'תשע"ג

מצות עשה רמה.

1 המצוה הרמ"ה — הצווי שנגצטינו בדין מקח וממכר,
 2 כלומר: הדרךים שבהן מתקנים המקח והממכר בין
 3 המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-
 4 שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא
 5 כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד,
 6 כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות,
 7 ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן המסירה
 8 וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך שתקנו משיכה
 9 בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן
 10 מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו
 11 משיכה במקח וממכר — תקנה, כמו שנתבאר במקומו:
 12 אבל שאר הדרךים שבהן נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר
 13 שטר וחזקה — הסמיכו לפסוקים. וכבר נתבאר ממשפטי
 14 דין זה, כלומר: ידיעת הדרךים שבהן מתקנים המקח
 15 בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח'
 16 (בבא) מציעא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז'
 17 (בבא) בתרא.

יום שלישי כ' כסלו ה'תשע"ג

יום רביעי כ"א כסלו ה'תשע"ג

יום חמישי כ"ב כסלו ה'תשע"ג

יום שישי כ"ג כסלו ה'תשע"ג

מצות עשה רלו.

1 המצוה הרל"ו — הצווי שנגצטינו בדין חובל בחבירו,

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

8 בקמיע בשבת.
 9 הגמרא מנסה לדחות באופן נוסף: אלא לעולם אפילו שאסור להכנס
 10 בהם לבית הכסא, מותר לצאת בהם בשבת, ולא חששו חכמים שיבא
 11 לידי איסור הוצאה, דבין דמסי' — שהקמיע מרפא הוא, אף על גב
 12 דנקיט ליה בידיה — שאוחזו בידו, נמי שפיר דמי' — גם כן מותר, מפני
 13 שתכשיט הוא לחולה אפילו באופן זה, ואף אם יעבירו ארבע אמות
 14 ברשות הרבים אין בכך איסור תורה.

1 לבית הכסא ואסור לצאת בהם בשבת, ומה שהתירה משנתנו, הלא
 2 במאי עסקינן, בחולה שיש בו סכנה אם יסיר את הקמיע מעליו
 3 אפילו לזמן מועט, ודווקא הוא מותר לצאת בהן, שהרי לו ודאי מותר
 4 להכנס בהן בבית הכסא משום פיקוח נפש, ושוב אין לחוש שמא יבא
 5 להעבירו ברשות הרבים.
 6 מקשה הגמרא גם על דחיה זו: והתניא בברייתא לעיל בפירוש, אחד
 7 חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה מותרין לצאת

מלכים א ז יח-כא

ז יח ויעש את העמודים ושני טורים סביב עלי השבכה האחת לכפות את הכתרת אשר על ראש הרמנים וכן עשה לפתרת השנית: יט וכתרת אשר על ראש העמודים מעשה שושן באולם ארבע אמות: כ וכתרת על שני העמודים גם ממעל מלעמת הפתן אשר לעבר (שבכה) השבכה והרמונים מאתלים טורים סביב על הכתרת השנית: כא ויקם את העמודים לאלם ההיכל ויקם את העמוד הימני ויקרא את שמו יכין ויקם את העמוד השמאלי ויקרא את שמו בעז:

רש"י

וכן תרגם יונתן מלעומת הבטן (פסוק כ), מלקבל דבקא. וגובה שתי האגנות האלה ארבע אמות, וזהו שאמר (פסוק יט): ומעשה שושן באולם ארבע אמות. מצוירות היו בס כמין פרחי שושנים, כדרך הצוירין בכותל האולמות, ארבע אמות גובה, והאמה החמישית, היא כותרת קטנה למעלה מן הגדולה, הוא שנאמר (פסוק כ): וכותרת על שני העמודים: (כ) גם ממעל מלעומת הבטן. שהוא לעבר השבכה, בסוף השבכה בשוליה, הוא באמצע במקום הדבק (שעל השבכה) (צריך לומר: שהשבכה) מדובקת בגולה אשר תחתיה: והרמונים מאתלים. רמונים עשויין שתי טורים סביב, מחורזים בשלשלת, ומקיפין את השבכה: על הכותרת השנית. אף זה מקרא קצר, על האחת, וכן על השניה:

(יח) ושני טורים. של רמונים ושל נחשת, הרמונים תחובים בשרשרות המקיפות את הכותרת, כך מפורש בדברי הימים (ב ג טז), ובמשנת ארבעים ותשע מדות: לכסות את הכותרת אשר על ראש הרמונים. הרי זה מקרא מסורס, לכסות הרמונים את הכותרות אשר על הראש, וכן היו הכותרות עשויות לפי סדר משמעות המקראות: כמין שני אננים היתה כל אחת, אגן התחתון בית קיבולה למעלה, והוא קרוי 'גולה', כמו שאמור בענין (לקמן פסוק מא): וגולת הכותרות, ותרגמו יונתן: אגני קרונתון. העליון כפוי על התחתון, בית קיבולו למטה, והיא קרויה 'שבכה' כמה שנאמר בענין זה (שס): והשבכות שתים לכסות את שתי גולת הכותרות. נמצא רחבה במקום הדבק, ומשופעת ועולה, ומשופעת ויורדת, והוא קרוי בטן.

מצודת ציון

(יט) שושן. שם צמח, ועל שהוא תמיד בת ששת עלין, קרויה שושן: באולם. עיקר שם אולם הונח על כיפת התקרה, כן אמרו רבותינו ז"ל (עירובין קב א, רש"י ד"ה כיפי דארבא) (כ) הבטן. אמר דרך שאלה על חלל העמוד, וכן (יונה ב ג) מבטן שואל, ורוצה לומר: חלל עומק השואל:

מצודת דוד

(יח) ויעש את העמודים. למעלה אמר שעשה צורת העמודים בקרקע, וכאן אמר שעשה העמודים עצמן, רצה לומר: ששפך הנחשת לאחר ההתכה, אל מקום חפירת הצויר: ושני טורים וגו'. על כל שבכה היא חלק העליון מהכותרת, סיבב שני שורות רמונים זה למעלה מזה, והיו עשויים מנחושת, וחרוזים בשלשלאות, וראשיהם קשורים זה בזה, ונתנם על השבכה:

לכסות את הכותרת. רצה לומר: לשבכה העשויה לכסות אחת את אחת מהכותרת, חלק התחתון שבה. כי תמונת הכותרת היתה כעין שני אגנות, כפויה זו על גבי זו, התחתונה בית קבולה למעלה ושוה לתמונת העמוד, כי היתה מבלי צויר, וקרויה למטה בענין 'גולת הכותרת', והעליונה בית קבולה למטה, כפויה על התחתונה, ועשויה מעשה שבכה וכמו שנאמר בענין, והשבכות שתים, לכסות שתי גולות הכותרת, והרמונים היו תלויים בתחתית השבכה אם כן סמוכים המה לעליונית הגולה וכסו אותה, ולזה אמר הטורים היו על השבכה, העשויה לכסות גולת הכותרת, את החלק העליון ממנה, הסמוכה לראש הרמונים כשהם תלויים בתחתית השבכה, כי אז סמוכה להם עליונית הגולה, ונכסת מהם כאמור: וכן עשה. כדרך שתלה הרמונים באחת, כן תלה בשנית: (יט) מעשה שושן באולם. כי ציורי שבעת הענפים היו מקיפים סביב את חלק העליון מן הכותרת, אולם ממעל, רצה לומר: השטח הרואה את הכיפה הקרוי אולם, מעשה השטח ההוא היה מעשה שושן. או רצה לומר: לאחר שהעמידו את העמודים באולם, עשו מנחושת מעשה שושן, וחברו על הכותרת כשהם באולם: ארבע אמות. מעשה השושן היתה בשטח ארבע אמות על הכותרת ממעל, כי העמודים היו ברוחב ארבע אמות כמו שנאמר למעלה, והכותרות בולטין מכל צד, והיו אם כן יותר מארבע אמות, אבל מעשה השושן היתה רק בשטח ארבע אמות: (כ) וכתרת וגו'. בא לומר מאין היה השטח הזה, ואמר אל תחשוב שכתרי העמודים לא היו כי אם סביבות העמוד, ולא היו נעשים ככיפת כובע לכסות גם חלל העמוד ממעל, כי הכותרות ההם כסו גם ממעל מלעומת הבטן, שהוא חלל העמוד הפונה לעבר השבכה לצד מעלה, אם כן מזה בא השטח אשר היה עליו מעשה השושן: והרמונים מאתלים טורים. רצה לומר: מספר הרמונים היו מאתלים, חרוזים בשני טורים, ונתונים המה סביב על הכותרת, מאה בכל טור: השנית. כמו והשנית, רצה לומר: וכן היו מספר הרמונים לכותרת השנית: (כא) לאולם ההיכל. באולם שלפני ההיכל: הימני. אשר בפאת הדרומי: יכין. לסימן טוב שיכון הבית לעד: השמאלי. אשר בפאת הצפונית: בעוז. היא מלה מורכבת 'בו עז' רצה לומר: בהבית הזה בקרבנות הנעשים בה, ימצא עוז וחוזק לישראל:

תהלים סח כב-ל

סח. כב אֱלֹהִים יִמְחֶץ רֹאשׁ אֹיְבָיו קִדְקֵד שֹׁעַר מִתְּהַלֵּךְ בְּאַשְׁמֹו: כג אָמַר אֲדֹנִי מִבֶּשֶׁן אָשִׁיב אֲשִׁיב מִמְצָלוֹת יָם: כד לִמְעַן | תִּמְחֶץ רִגְלֶךָ בְּדָם לְשׁוֹן בְּלִבֶּיךָ מֵאֹיְבִים מִנְהוּ: כה רָאוּ הַלִּיכּוֹתֶיךָ אֱלֹהִים הַלִּיכּוֹת אֵלַי מִלְכִּי בִקְדָשׁ: כו קִדְּמוּ שָׂרִים אַחֵר נִגְנִים פְּתוּךְ עֲלָמוֹת תּוֹפְפוֹת: כז בְּמִקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים אֲדֹנֵי מִמְקוֹר יִשְׂרָאֵל: כח שֵׁם בְּנִימָן | צִעִיר רֹדֵם שָׂרֵי יְהוּדָה רִגְמָתָם שָׂרֵי זָבֻלוֹן שָׂרֵי נַפְתָּלִי: כט צוּה אֱלֹהֶיךָ עֲזָה אֱלֹהִים זֹו פְּעֻלָּתָ לָנוּ: ל מֵהִיכַלְךָ עַל־יְרוּשָׁלַם לָךְ יוֹבִילוּ מְלָכִים שִׁי:

רש"י

ונערותיה אשר לקחה התוף בידה ואמרו בשבחם: **(כז)** במקהלות ברכו אלהים אד' ממקור ישראל. אף עוברים ממעי אמן אמרו שירה: **(כח)** שם בנימין. הצעיר נעשה רודה עליהם: **רודם**. כמו רודם בקמ"ץ משה זכה להיות מלך לפי שירד תחלה לים וכן אמר לו שמואל לשאול (ש"א ט"ו) הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה ותרגמו יונתן שבטא דבנימין עבר בימא בריש כל שאר שבטיא: שרי יהודה רגמתם. מתקנאים בהם וזורקין בהם אבנים וכן שרי זבולון ונפתלי וכן אמר לו צוה אלהיך עזך (סא"א), ד"א (רגמתם רקמתם לבושן בגדי וכו') רקמתם לשון ארגמן, כך חברו מנחם: **(כט)** עזזה אלהים וגו'. עכשיו חוזר המשורר לתפלתו שהתפלל יקום אלהים ויפוצו אויביו עזזה אלהים והתגבר אשר כל אלה פעלת לנו: **(ל)** מהיכלך על ירושלם. וממה שיראו המלכים כבוד היכלך אשר על ירושלים יובילו לך דורון ושי:

(כב) קדקד שער. קדקדו של עשו שהוא איש שער המתהלך תמיד באשמיו (ואינו חוזר מרעתו): **(כג)** אמר ה' מבשן אשיב. כי כן הבטיח להשיב אותנו מתוך אבירי בשן ומאיי הים: **(כד)** למען תמחץ. רגלינו: **בדם**. כשימחץ את ראש האויב תהא רגלינו בוקעת בדמם. תמחץ לשון בוקע בתוך הדם כמו (שופט' ה) מחצה וחלפה רקתו כמו בקעה ול' משנה הוא והיו עולי רגלים בוקעים עד ארכבותיהם בדם. ד"א תמחץ שם כלי ששואבין בו יין מן הבור מחץ שמו במסכת ע"ג: **מאויבים**. מדם האויבים: **מנהו**. תהיה פרנסתו כדאמרינן מאי משמע דמן לישנא דמזוני הוא דכתיב (דניאל א') אשר מנה את מאכלכם וגומר: **(כה)** ראו הליכותיך אלהים. כלומר לאלו נאה לך להושיע שכשראו הליכותיך בקדושתך בים קדמו שרים לשורר לפניך שירת הים ואחריהם באו הנוגנים אלו המלאכים: **(כו)** בתוך עלמות תופפות. בתוך מרים

מצודת ציון

(כב) ימחץ. ענין רציצה ופציעה כמו מחצת ראש (חבקוק ג'): **(כג)** ממצולות ים. מעומק הים: **(כד)** מנהו. ענין הכנת מזון כמו מן הוא (שמות יז): **(כו)** שרים. משוררים: עלמות. נערות: תופפות. מלשון תוף והוא כלי שיר: **(כח)** צעיר. קטן: **רודם**. ענין ממשלה כמו רדה בקרב אויבך (לקמן ק'): **רגמתם**. ענין השלכת אבנים: **(ל)** יובילו. יביאו: שי. תשורה כמו יובל שי לה' (ישעיה י"ח):

מצודת דוד

(כב) אך וגו'. אך במיני המיתות ההם ימחץ ראש אויביו ולא ראשינו: קדקד שער. כן נקרא גובה הראש כי שם נחלק שער הראש אילך ואילך ומוסב על ימחץ לומר בהם ימחץ קדקד של מי שהוא מתהלך ואוחז באשמיו ולא שב מהם: **(כג)** אמר אד'. כבר הבטיח לנו להשיב אותנו לא"י: **(כד)** למען תמחץ. למען יהיו רגליך נראים כאלו הם מחוצים על כי תדרוך בדם הרוגי אויבך ותלכלך רגליך בדמם: **מנהו**. הכנת מזון כ"א מלשון כלביך יהיו ניזון מדם אויבך כי ילוקק דמם בלשונו: **(כה)** ראו. ר"ל ראויים המה לזה כי כאשר ראו הליכותיך אל תוך הים בעמוד הענן: **בקדש**. השוכן בשמי קודש: **(כו)** קדמו שרים. כאשר נמשכו אחריו והלכו בחרבה ומצרים נטבעו אז השרים הקדימו לשורר בפה את השירה ואחריהם נגנו המנגנים בכלי נגון לבשם הקול: בתוך עלמות. הם מרים וחברותיה ביניהן היו תופפות לנגן בהם להודות על הנס: **(כז)** במקהלות. בקהל רב ברכו את ה': ממקור ישראל. המברכים היו אלו הבאים ממקור ישראל ר"ל מזרע ישראל כינה הזרע במי המקור ודוגמתו ומי יהודה יצאו (ישעיה מח): **(כח)** שם. בעבור הירידה אל הים שירדו שם זכה בנימין צעיר השבטים לצאת ממנו שאול המלך להיות רודה ומושל בישראל כי הם ירדו תחלה אל הים ובעבור זה זכו למלוכה כן ארז"ל: **רגמתם**. היו רוגמים עליהם באבנים כי היו מתקנאים בהם: שרי זבולון וגו'. וכן גם המה ריגמום באבנים ומוסב למעלה לומר ראויים המה לנס כי אינם כפויי טובה ומודים על הנס: **(כט)** צוה אלהיך. כבר צוה אלהיך העוז והחזק אשר יבוא לך: **עזזה אלהים** זו. ר"ל העוז הוזה הבא מאלהים אשר עשה על הים הנה זה בעצמו כבר פעלת לנו על הגאולה ההיא כי כל ענייני הגאולה שמורה ומוכנת: **(ל)** מהיכלך. מכבוד היכלך אשר היא על ירושלים יהיה הסיבה אשר המלכים יביאו לך מנחה:

ג מקרא בכורים פיצד? "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך" (דברים כו, ה), ולהלן הוא אומר (שם כו, יד): "וענו הלויים ואמרו" – מה עניה האמורה להלן בלשון הקדש, אף כאן בלשון הקדש.

ד חליצה פיצד? "וענתה ואמרה" (דברים כה, ט), ולהלן הוא אומר (שם כו, יד): "וענו הלויים ואמרו" – מה עניה האמורה להלן בלשון הקדש, אף כאן בלשון הקדש. "וענתה ואמרה ככה" – עד שתאמר בלשון הזה.

ה ברכות וקללות פיצד? פיון שעברו ישראל את הירדן, ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשומרון שפצד שכם, שאצל אלוני מורה, שנאמר (דברים יא, ל): "הלא המה בעבר הירדן" וגו', ולהלן הוא אומר (בראשית יב, ו): "ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה", מה אלון מורה האמור להלן: שכם, אף אלון מורה האמור כאן: שכם. ושה שבים עליו לראש הר גרזים, ושה שבים עליו לראש הר עיבל, והכהנים והלויים והארון עומדים למטה באמצע; הכהנים מקיפין את הארון, והלויים את הכהנים, וכל ישראל מפאן ומפאן, שנאמר (יהושע ח, לג): "וכל ישראל וזקניו

פירוש ברטנורא

ג כיצד. כמו מנין: ולהלן הוא אומר. בברכות וקללות של הר גרזים: מה עניה האמורה להלן בלשון הקדש. דכתיב (שם כ"ז) ואמרו אל כל איש ישראל קול רם, וכתביהם חתם (שמות י"ט) והאלהים יענו בקול, מה להלן בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש:

ד וענתה ואמרה ככה. אינו צריך ללמדה בגזירה שוה שמעצמה היא למדה. וענתה ואמרה ככה כלשון הזה תאמר: ה שבושומרון. אצל שומרון: מכאן ומכאן. על ההרים: בשבעים לשון. בכתב של שבעים אומות, וכל הרוצה ללמדה יבא וילמוד. שלא יהיה פתחון פה

משניות מבוארות – קהתי

הקודש, שחייבת היא לומר את הדברים כלשונם בתורה. ברם, חכמים דורשים ככה יעשה, שאין זה בא ללמד על האמירה אלא על המעשה, שהמעשה מעכב (גמרא, לפיכך למדים הם אמירה בלשון הקודש מגזירה שווה "עניה, עניה").

באור משנה ה

כתוב בתורה (דברים יא, כט): "והיה כי יביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה, ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל". וכבר בארנו במשניות הקדומות, שברכות וקללות נאמרו בלשון הקודש, שלמדים בגזירה שווה "קול, קול" ממש. משנתנו באה לפרש את פרטי המצוה.

ברכות וקללות – שאמרו הלויים בהר גרזים ובהר עיבל, פיצד – נהגו כהן? פיון שעברו ישראל את הירדן – בימי יהושע בן נון, ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשומרון – שהם הרים הנמצאים בתחום שומרון, שפצד שכם, שאצל אלוני מורה – כפי הסימנים שנאמרו לישראל כשהיו במדבר, שנאמר: "הלא המה בעבר הירדן" וגו' – "בעבר הירדן" היינו בעבר השני של הירדן, לצד מערב, שהרי ישראל היו אז למזרח הירדן; ומסיים הכתוב: "אצל אלוני מורה", ולהלן – במקום אחר, הוא אומר – הכתוב אומר: "ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה" – ולמדים זה מזה, מה אלון מורה האמור להלן – באברהם: שכם – שנאמר שם במפורש: "עד מקום שכם", אף אלון מורה האמור כאן – בברכות וקללות: שכם – ומה שנאמר כאן "מול הגלגל", יש מפרשים: רחוק מן הגלגל (דש"י על התורה), אבל בגמרא מבואר: סמוך לגלגל (סוטה ג, ב), ומפרשים בעלי התוספות: "משמע מקום הרואה את הגלגל". ושה שבים עליו לראש הר גרזים, ושה שבים עליו לראש הר עיבל, כמו שכתוב (דברים כו, יב-יג): "אלה יעמדו... על הר גרזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין. ואלה יעמדו... בהר עיבל, ראובן גד ואשר וחובלון דן ונפתלי", והכהנים והלויים והארון עומדים למטה באמצע – בין שני ההרים, הכהנים מקיפין את הארון, והלויים את הכהנים – שם, לא כל הכהנים והלויים עמדו למטה, שהרי לוי היה בכלל שם לשבת שבעמדי על הר גרזים, אלא זקני כהונה ולויה והראויים לשרת (ושאת את הארון) עמדו למטה, ושאר כל השבט למעלה (חמארי

על פי הירושלמי: "תוספות יוס טובי"), וכל ישראל מפאן ומפאן – על ההרים, שנאמר: "וכל ישראל וזקניו ושכביו" (בנוסח המקרא: ושוטרים) ושפטיו עומדים מזה ומזה לארון וגו' – והמשך הכתוב: "נגד הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה' כגר כארצו". הפכו – הלויים – פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בפניהם: "ברוך האיש

באור משנה ג

החל במשנתנו ועד סוף המסכת עוסקות המשניות בהבאת ראיות על הדברים שנימנו במשנה הקודמת, שנאמרים הם בלשון הקודש; כן עוסקות הן (ממשנה ה ואילך) בבאור פרטי הדברים: משנתנו דנה במקרא ביכורים, שכן כתוב בתורה (דברים כו, א-א): "והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה, וירשתה וישבת בה. ולקחת מראשית כל פרי האדמה... ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, ואמרת אליו הגדתי ויוס לה אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו. ולקח הכהן הטנא מידך, והניחו לפני מזבח ה' אלהיך. וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט. ויהי שם לגוי גדול עצום ורב. וירע אותנו המצרים ויענונו. ויתנו עלינו עבודה קשה. ונצעק אל ה' אלהי אבותינו, וישמע ה' את קולנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו. ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול. ובאותות ובמופתים. ויביאנו אל המקום הזה, ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש. ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'".

מקרא בכורים פיצד – כלומר מניין שצריך לקרוא את הפרשה בלשון הקודש? כאן בפרשת ביכורים אומר הכתוב: "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך", ולהלן – בברכות וקללות שאמרו הלויים בהר גרזים ובהר עיבל, הוא אומר – הכתוב אומר: "וענו הלויים ואמרו" – ולמדים בגזירה שווה "וענית, וענו", מה עניה האמורה להלן – "וענו הלויים", בלשון הקדש – ומבואר בגמרא, שלמדים "קול, קול" ממש, שכן בברכות וקללות כתוב: "ואמרו אל כל איש ישראל קול רם", ובמתן תורה כתוב (שמות יט, ט): "משה ידבר והאלהים יענו בקול", מה שם בלשון הקודש, שהתורה בלשון הקודש ניתנה (וש"י), אף כאן אמרו הלויים את הברכות והקללות בלשון הקודש; ומכאן, מה עניה האמורה בלויים בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקדש – אף עניה האמורה במקרא ביכורים ("וענית ואמרת") בלשון הקודש.

באור משנה ד

חליצה פיצד – כלומר מניין שדברי החליצה אינם נאמרים אלא בלשון הקודש? כאן בחליצה אומר הכתוב: "וענתה ואמרה", ולהלן – בברכות וקללות שאמרו הלויים, הוא אומר – הכתוב אומר: "וענו הלויים ואמרו" – ולמדים בגזירה שווה "עניה, עניה", מה עניה האמורה להלן – "וענו הלויים", בלשון הקדש – כמו שבארנו במשנה הקודמת, שלמדים בגזירה שווה "קול, קול" ממש, אף כאן בלשון הקדש – אף עניה האמורה בחליצה ("וענתה ואמרה") בלשון הקודש. רבי יהודה אומר: – אין צורך ללמוד חליצה בגזירה שווה "עניה, עניה" מברכות וקללות שאמרו הלויים, שכן בפרשת חליצה עצמה נאמר: "וענתה ואמרה ככה" – ומשמע מלשון "ככה", עד שתאמר בלשון הזה – היינו בלשון

וְשִׁמְרֵי וְשִׁפְטֵי עֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לְאָרוֹן וְגו'. הִפְכוּ פְּנֵיהֶם בְּלִפְי הָר גְּרִיזִים וּפְתָחוּ בְּבִרְכָּה: "פְּרוֹךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה", וְאֵלֹ וְאֵלֹ עֹנִין אָמֵן. הִפְכוּ פְּנֵיהֶם בְּלִפְי הָר עֵיבָל וּפְתָחוּ בְּקִלְלָה: "אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה" (דברים כו, טו), וְאֵלֹ וְאֵלֹ עֹנִין אָמֵן, עַד שְׁגֹמְרֵי בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת. וְאַחֲרָיָה הֵבִיאוּ אֶת הָאֲבָנִים וּבָנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְסִדְּוָהוּ בְּסִיד, וְכָתְבוּ עָלָיו אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, שְׁנָאֲמַר (שם שם, ח): "בְּאֵר הַיִּטֵּב", וְנָטְלוּ אֶת הָאֲבָנִים וּבָאוּ וְלָנוּ בְּמִקּוֹמָן.

ו בִּרְכַּת כֹּהֲנִים פִּיֶּצֶד? בְּמִדִּינָה אוֹמְרִים אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וּבְמִקְדָּשׁ בְּרָכָה אַחַת. בְּמִקְדָּשׁ אוֹמַר אֶת הַשֵּׁם בְּכַתְּבוֹ, וּבְמִדִּינָה בְּכַנּוּיָו. בְּמִדִּינָה כֹהֲנִים נוֹשְׂאִים אֶת יָדֵיהֶן כְּנֶגֶד כְּתִפְיָהֶן, וּבְמִקְדָּשׁ עַל גְּבִי רִאשִׁיתָן; חוּץ מִכֹּהֵן גְּדוֹל, שְׂאִינוּ מִגְּבִיָּה אֶת יָדָיו לְמַעַלָּה מִן הַצִּיץ; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵף כֹּהֵן גְּדוֹל מִגְּבִיָּה יָדָיו לְמַעַלָּה מִן הַצִּיץ, שְׁנָאֲמַר (ויקרא ט, כב): "וַיֵּשֶׂא אֹהֶרֶן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם".

פירוש ברטנורא

לאומות לומר לא היה לנו מהיכן ללמוד: את האבנים. סתרו את המזבח לאחר שהעלו העולות והשלמים: ולנו במקומן. בבית מלונם בגלגל, ושם הקימו את האבנים:

ו במדינה אומר אותה שלש ברכות. שמפסיקין הכהנים בין פסוק לפסוק, ועונים הציבור אמן: ובמקדש ברכה אחת. לפי שאין עונים אמן במקדש ואין כאן שום הפסק: בכתבתה. ביו"ד ה"א: בכנויו. באל"ף דל"ת. שאין מזכירין השם בכתבו אלא במקדש בלבד, שנאמר (שמות כ) בכל המקום אשר אוזכר את שמי אבוא אליך וברכתך, סרם המקרא ודרשהו, ככל המקום אשר אבוא אליך וברכתך, דהיינו במקדש, שם אוזכר את שמי: כנגד כתפיהן. מפני שצריך נשיאת כפים, דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, וכתיב (דברים י"ח) הוא ובניו כל הימים, מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאת כפים כל הימים: ובמקדש. שמברכים את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם, מנביהם ידיהם למעלה מראשיהם: שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. מפני שהשם כתוב בו. ואין הלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

בִּרְכַּת כֹּהֲנִים פִּיֶּצֶד – נוהגים בה? בְּמִדִּינָה – בכל המקומות שמחוץ למקדש, ואפילו בירושלים, אוֹמְרִים אוֹתָהּ – אוֹמְרִים הַכֹּהֲנִים אֶת הַבְּרָכָה הַזֹּאת בְּשִׁלּוֹשׁ הַפְּסוּקוֹת, כַּעֲיֵן שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת – שִׁמְפָּסִיקִים הַכֹּהֲנִים בֵּין פְּסוּק לִפְסוּק, וְאַחֲרָיָה כָּל פְּסוּק עֹנִים הַצִּיבּוֹר אִמֵּן, וּבְמִקְדָּשׁ – אוֹמְרִים אוֹתָהּ, בְּרָכָה אַחַת – שֶׁאֵין עֹנִים אִמֵּן בְּמִקְדָּשׁ, וְנִמְצָאוּ שְׁלֹשֶׁת בְּרָכָה אַחַת, וְהִקְהֵל עֹנִים אַחֵר כּוֹלֵן "בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל – מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם" (רמב"ם). בְּמִקְדָּשׁ אוֹמַר אֶת הַשֵּׁם – הַמְּפֹרָשׁ, בְּכַתְּבוֹ – בְּיו"ד ה"א, וּבְמִדִּינָה – אוֹמַר אֶת הַשֵּׁם, בְּכַנּוּיָו – בְּאֵל־אֵלֵינוּ דל"ת, כְּמִנְהַגֵּנוּ, שֶׁאֵין מִזְכִּירִין אֶת הַשֵּׁם בְּכַתְּבוֹ אֵלָּא בְּמִקְדָּשׁ בְּלִבְד. בְּמִדִּינָה כֹהֲנִים נוֹשְׂאִים אֶת יָדֵיהֶן כְּנֶגֶד כְּתִפְיָהֶן – מִרְמִימִים כְּפִיָּהֶם עַד כְּנֶגֶד כְּתִפְיָהֶם, וּבְמִקְדָּשׁ – שִׁמְבָרְכִים אֶת הָעָם בְּשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ וּשְׁכִינָה לְמַעַל מִקְשָׁרֵי אֲצִבְעוֹתֵיהֶם, עַל גְּבִי רִאשִׁיתָן – הַכֹּהֲנִים מִרְמִימִים כְּפִיָּהֶם לְמַעַל מִרְאשֵׁיהֶם, חוּץ מִכֹּהֵן גְּדוֹל, שְׂאִינוּ מִגְּבִיָּה אֶת יָדָיו לְמַעַלָּה מִן הַצִּיץ – שֶׁהִיָּה עַל מִצְחוֹ, לִפִּי שֶׁהִשָּׁם כְּתוּב עָלָיו (שמות כו, לו). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵף כֹּהֵן גְּדוֹל מִגְּבִיָּה יָדָיו לְמַעַלָּה מִן הַצִּיץ, שְׁנָאֲמַר: "וַיֵּשֶׂא אֹהֶרֶן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם", וּפִירוּשׁוֹ, שִׁבְרָם בְּרַכַּת כֹּהֲנִים, וְהִרִי שְׁעִיקָן נְשִׂיאת כְּפִיָּהֶם כִּכְהֵן גְּדוֹל נֶאֱמַר, וּמִמֵּנָה לְמַעַל לְשֹׁאֵר הַכֹּהֲנִים, שְׁנָאֲמַר (דברים יח, ה): "הוּא וּבְנָיו כָּל הַיָּמִים" – מִהוּ הוּא בְּנִשְׂיאת כְּפִיָּהֶם, אֵף בְּנָיו בְּנִשְׂיאת כְּפִיָּהֶם, וּמִכָּאֵן שְׁכֹלֵם נוֹשְׂאִים יָדֵיהֶם לְמַעַל מִרְאשֵׁיהֶם. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים, שְׁסִיּוֹם הַמִּשְׁנָה – שְׁנָאֲמַר: "וַיֵּשֶׂא אֹהֶרֶן אֶת־יָדָיו" וְגו' – אֵינוּ מְדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה, אֵלָּא הַמִּשְׁנָה חוֹזֶרֶת לַלְמַד: וְנִשְׂיאת כְּפִיָּהֶם מִנִּיין? שְׁנָאֲמַר: "וַיֵּשֶׂא אֹהֶרֶן אֶת־יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם" (יְתוּסוֹפוֹת יוֹם טוֹב).

באור משנה ז

ביום הכיפורים, לאחר גמר עבודת היום, היינו כשהגיע השעיר המשתלח למדבר, היה הכהן הגדול יוצא לעזרת נשים ויושב שם עד שהביאו לו ספר תורה, ואז היה עומד וקורא בתורה מענייני דיומא ומבכר שמונה ברכות. משנתנו באה לבאר ענין הקריאה והברכות. וכבר נשנתה משנה זו במסכת יומא (י, א), אלא שהובאה כאן בין הדברים הנאמרים בלשון הקודש. – ברם, בעל "יתוספות יום טוב" כותב: "לא נתפרש, מניין שברכות כהן גדול אינן נאמרות אלא בלשון הקודש. ולפיכך נראה בעיני, שאף על פי שמדובר בברכות כהן גדול, לא הקפידו על הברכות עצמן, אלא על הקריאה מה שהוכהן קורא בתורה שלא תהא אלא בלשון הקודש, ועל זה אין צריך ראייה כלל, שכיון שהוא קורא בספר תורה, והיא אינה כתובה אלא בלשון הקודש... הרי מבואר שבלשון הקודש היה קורא. וראיה לדברי, שכן הרמב"ם (בסוף פרק ג מהלכות עבודת יום הכיפורים)

אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה" – שֶׁכָּל "אֲרוּר, אֲרוּר" הָאִמּוֹר בְּפִרְשָׁה (דברים כו), פְּתָחוּ בְּבִרְכָּה תַחִילָה כְּלִפִּי הָר גְּרִיזִים, וְאֵלֹ וְאֵלֹ בְּכַתְּבוֹ – כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּהָר גְּרִיזִים וְשֶׁבָּהָר עֵיבָל, עֹנִין אָמֵן – שְׁנָאֲמַר בְּקִלְלוֹת: "וְעֹנֵן כָּל הָעָם וְאִמְרוּ אִמֵּן", וּמִקִּישׁ הַכְּתוּב בְּרָכָה לְקִלְלָה. הִפְכּוּ – הַלּוּיִים – פְּנֵיהֶם בְּלִפְי הָר עֵיבָל וּפְתָחוּ בְּקִלְלָה: "אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה", וְאֵלֹ וְאֵלֹ עֹנִין אָמֵן – וְכֵן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הָאֲרוּרִים הָאִמּוֹרִים בְּפִרְשָׁה, בְּתַחִילָה אִמְרוּ אוֹתָהּ בְּלִשׁוֹן בְּרָכָה וְכָל יִשְׂרָאֵל עֲנוּ אִמֵּן, וְאַחֲרָיָה כֵּן אִמְרוּ אוֹתָהּ בְּלִשׁוֹן קִלְלָה, וְכָל יִשְׂרָאֵל עֲנוּ אִמֵּן, עַד שְׁגֹמְרֵי בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת – כִּמוּ שְׁנָאֲמַר בְּפִרְשָׁה (דברים כו, טו-כו). וְאַחֲרָיָה הֵבִיאוּ אֶת הָאֲבָנִים – שֶׁהֶעֱלוּ אֹתָם מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן, שְׁתִּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים "לְמִסְפָּר שִׁבְטֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", וּבָנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְסִדְּוָהוּ בְּסִיד – כִּמוּ שְׁנָאֲמַר (שם שם, ד-ה): "וְהָיָה בַעֲבֹרְכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן וְתָקִימוּ אֶת הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה... בְּהָר עֵיבָל וְשִׁדְתָּ אוֹתָם בְּשִׁיד. וּבֵית שֵׁם מִזְבֵּחַ לֵה' אֱלֹהֶיךָ". וְכָתְבוּ עָלָיו אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן – כְּכַתְּבוּ לְשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִים אוֹמוֹת, שְׁנָאֲמַר: "בְּאֵר הַיִּטֵּב" – וְכָתְבוּ עַל הָאֲבָנִים אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיִּטֵּב". וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים, שֶׁכָּל הַתּוֹרָה נִכְתְּבָה עֲלֵיהֶן מִ"בְּרָאשִׁית" עַד "לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל", וּמַעֲשֶׂה נִסִּים הָיָה כֵּן; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, שֶׁלֹּא כָּתְבוּ עֲלֵיהֶן אֵלָּא "מִסְפַּר הַמִּצְוֹת, כִּמוּ שֶׁהֵן כְּתוּבוֹת בַּהֲלָכוֹת גְּדוּלוֹת, כַּעֲיֵן אֲזַהֲרוֹת" (עֵינִי "יְתוּסוֹפוֹת יוֹם טוֹב"); וְנָטְלוּ אֶת הָאֲבָנִים – לְאַחֲרָיָה שֶׁהִקְרִיבוּ עוֹלוֹת וְשִׁלְמִים, וְאִכְלוּ וְשִׁמְחוּ, כִּמוּ שְׁנָאֲמַר (שם שם ו-ז): "וְהָעֵלִית עֲלֵיו עוֹלוֹת לֵה' אֱלֹהֶיךָ, וְזָבַחַת שְׁלָמִים וְאִכְלַת שֵׁם וְשִׁמְחַת לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ", סִתְּרוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְנָטְלוּ אֶת הָאֲבָנִים, וּבָאוּ וְלָנוּ בְּמִקּוֹמָן – בְּגִלְגַּל, וְשֵׁם הַקִּימוּ אֶת הָאֲבָנִים (רש"י; בִּרְטִנּוֹרָא; וְעֵינִי "תְּפָאֶרֶת יִשְׂרָאֵל" שִׁמְפֹּרֶשׁ בְּדֶרֶךְ אַחֲרֹת).

באור משנה ו

כתוב בתורה (במדבר ו, כב-כו): "וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל. אמור להם. יברכך ה' וישמרך. יאר ה' פניו אליך ויחנך. וישא ה' פניו אליך וישם לך שלום". ושנו בברייתא בגמרא (סוטה לח, א): "כה תברכו" – בלשון הקודש; נאמר כאן: "כה תברכו" תאמר להלן: "אלה יעמדו לברך את העם", מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. רבי יהודה אומר: אינו צריך (ללמוד מ"אלה יעמדו לברך"); הרי הוא אומר "כה" – עד שיאמרו בלשון הזה". משנתנו באה ללמד פרטי המצוה של ברכת כהנים.

ז ברכות כהן גדול פיצד? חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנה לסגן, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא עומד, וקורא "אחרי מות" ו"אך בעשור". וגולל את התורה ומניחה בחיקו, ואומר: יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב פאן. "ובעשור" שפחומש הפקודים קורא על פה. ומברך עליה שמנה ברכות: על התורה, ועל העבודה, ועל ההודיה, ועל מחילת העון, ועל המקדש, ועל ישראל, ועל הפהנים, ועל שאר התפלה.

ח פרשת המלך פיצד? מוצאי יום טוב הראשון של החג, בשמיני במוצאי שביעית, עושין לו בימה של עץ בעזרה, והוא יושב עליה, שנאמר (דברים לא, י): "מקץ שבע שנים במעד" וגו'. חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש

פירוש ברטנורא

ז ברכות כהן גדול. ביו"כ, לאחר שכלתה עבודת היום קורא בתורה ומברך שמונה ברכות: חזן הכנסת. שמש הכנסת שמורה עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא להפשיט את התיבה ולהכין [הכל]: ראש הכנסת. על פי נחמיה דברי הכנסת, מי יפירם על שמע, מי יפטר בנביא, מי ירד לפני התיבה: סגן. המוכן תחת כהן גדול. שאם יארע בו פסול ישמש תחתיו: והסגן לכהן גדול. וכולן משום כבודו של כהן גדול, דכתיב (משלי יד) ברוב עם הדרת מלך: וכהן גדול עומד ומקבל. מכלל דיושב היה, ש"מ בעזרת נשים היה קורא. דאי בעזרת ישראל קי"ל אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד: וקורא אחרי מות. שהוא מסדר יום הכיפורים: ואך בעשור. שבפרשת שור או כשב, דסמוכה היא לפרשת אחרי מות ויכול לגלול ס"ת לשם בעוד שהמתורגמן מתרגם פסוק אחרון של פרשת אחרי מות, ואין כאן שהות כדי שיפסיק המתורגמן: וגולל את התורה. ואע"פ שעדיין לא קרא בעשור של חומש הפקודים, יקרא אותה על פה ולא יגלול ס"ת לשם מפני שהוא רחוק ויש שהות שיפסיק התורגמן ואיכא גנאי לצבור. ולקרות בב' ס"ת א"א, לפי שאין אדם אחד קורא בשני ספרי תורה בצבור, משום פגמו של ספר תורה הראשון: יותר ממה שקריתי לפניכם. מה שאני עתיד לקרות עוד על פה, אל תאמרו שחסר מן הספר הזה לכך איני גולל שם. וכל כך למה, שלא להוציא לעו על ס"ת: על התורה. ברכה שלאחריה: ועל העבודה. רצה ה' אלהינו: ועל ההודאה. מודים אנחנו לך: ועל מחילת עון. אתה בחרתנו, שחותרם בה מלך מוחל וסולח לעונותינו: ועל המקדש. שחשדה שכנה בבית המקדש, וחותרם בה בא"י שוכן בציון: ועל הכהנים. שיקבל קרבנותיהם ברצון. וחותרם בה מקדש הכהנים: ועל שאר התפלה. שיהו ישראל נושעין מאויביהם. וחותרם בה עמך ישראל צריכים ישועה בא"י שומע תפלה:

ח בשמיני. בשנה שמינית של שמיטה שעברה, שהיא מוצאי שביעית זו. במוצאי יו"ט ראשון, דכתיב (דברים לא) בחג הסוכות, שומע אני אפילו ביו"ט אחרון של

משניות מבוארות – קהתי

מהטעם שכבר בארנו לעיל, ומברך עליה – על קריאתו בתורה, שמנה ברכות – דלקמן: על התורה – ברכת התורה שלפניה ושלאחריה (ושתיהן מנויות כאן כאחת – המאירי), כדרך שמברכים בבית הכנסת, ועל העבודה – ברכת "רצה ה' אלהינו", וחותרם בה: "הבוחר בעבודת עמו ישראל ברחמים", ועל ההודיה – "מודים אנחנו לך" כמו בתפילת שמונה עשרה, ועל מחילת העון – ברכת "סלח לנו", וחותרם בה: "מוחל עוונות עמו ישראל ברחמים" (יחזש"ט), ועל המקדש – שיעמוד המקדש על מכונו ותשרה בו שכנה, וחותרם: "השוכן בציון", ועל ישראל – שלא יסלק ה' שכנתו מישראל, וחותרם: "הבוחר בישראל", ועל הפהנים – שיקבל ה' קרבנותיהם ברצון, וחותרם: "מקדש הכהנים", ועל שאר התפלה – תפילה ותחינה, רינה ובקשה כפי מה שהוא רגיל, וחותרם: "הושע ה' עמך ישראל, שעמך ישראל צריכים להיוושע, ברוך אתה ה' שומע תפלה" (ברייתא בגמרא סוטה מא, א; רמב"ם עבודת יום הכיפורים ג, יא).

באור משנה ח

כתיב בתורה (דברים לא, י-יג): "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות, בבוא כ"י ישראל לדאות את פני ה'... תקרא את התורה וזאת נגד כל ישראל באזניהם. הקהל את העם האנשים והנשים והסף וגרך אשר בשעריך. למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיהם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת". מצוה זו נקראת מצוות "הקהל", וכשהיה מלך בישראל היתה נעשית על ידי המלך, היינו המלך היה קורא במשנה תורה, מכבואר במשנתנו, בפני כל העם שהתקהל בבית המקדש, וזו משמעותה של "פרשת המלך" שבמשנתנו, ובאה המשנה לבאר את פרטי המעמד הזה.

פרשת המלך פיצד – היו מקיימים אותה? מוצאי יום טוב הראשון של החג – הסוכות, בשמיני – כלומר בתחילת השנה השמינית לחשבון השמיטה שעברה, היינו במוצאי שביעית – בשנה של מוצאי שביעית, שהיא ראשונה לשמיטה הבאה, עושין לו – למלך, בימה של עץ בעזרה – בעזרת נשים, והוא יושב עליה – והמלך יושב על הבימה, כדי לקרוא את התורה "נגד כל ישראל באזניהם", שנאמר: "מקץ שבע שנים במעד" וגו' – כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו: חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת – השמש של בית הכנסת שבהר הבית נוטל ספר תורה ומוסרה לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנה לסגן – של

לא התנה בברכות שיהיו בלשון הקודש. אבל המאירי מפרש: "והכל בלשון הקודש כדון ברכת כהנים".

ברכות כהן גדול פיצד – כלומר אילו הן ברכות כהן גדול? חזן הכנסת – השמש של בית הכנסת שהיה בהר הבית סמוך לעזרה; ונקרא "חזן" מלשון "חזוה", שצריך הוא לראות מה הם צרכי הציבור ולהכין הכל, נוטל ספר תורה – מבית הכנסת, ונותנה לראש הכנסת – הוא הקובע בכל ענייני בית הכנסת, כגון מי ירד לפני התיבה, מי יקרא בתורה, מי יפטר וכדומה, וראש הכנסת נותנה לסגן – היינו הממונה תחת כהן גדול, שיהא ממלא מקומו אם יארע בו פסול, והסגן נותנה לכהן גדול – טעם כל זה, שספר התורה ניתן מיד ליד, כדי להרבות בכבודו של כהן גדול, שכל אלה באים לשרתו, לקיים "ברב עם הדרת מלך", וכהן גדול עומד ומקבל – ספר התורה מיד הסגן, וקורא עומד – קורא בעמידה; מלשון המשנה "עומד ומקבל" מסיקה הגמרא שהיה מקודם יושב, ומכאן שהיה קורא בעזרת נשים, שאילו בעזרת ישראל הלכה היא שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד; וקורא – הכהן, בספר התורה, "אחרי מות" – היינו פרשת העבודה של יום הכיפורים (ויקרא טז, א-לז), ו"אך בעשור" – שבפרשת המועדות בסדר "אמור" (ויקרא כג, כו-לב): ואף על פי שצריך לגלול את ספר התורה מ"אחרי מות" לפרשת המועדות, ואין זה כבוד לציבור שיהא מוחכה, מכל מקום הואיל והפרשיות סמוכות הן, הרי אפשר לגלול בעוד שהמתורגמן מתרגם פסוק אחרון של "אחרי מות". ולאחר שקרא "אך בעשור" צריך עוד לקרוא "ובעשור לחודש השביעי" (בפרשת פינחס), אלא משום כבוד הציבור, הואיל וצריך הרבה לגלול מ"אך בעשור" עד "ובעשור", מפסיק הכהן את קריאתו בתוך ספר התורה, וגולל את התורה – לאחר קריאת "אך בעשור", ומניחה בחיקו – תחת זרועו, ואומר – לקהל: יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב פאן – כלומר שמודיע לציבור שאין הספר שבידו חסר כלום, ואף מה שעומד לקרוא בעל פה כתוב בו, כדי שלא יחשבו שחסרה בו אותה פרשה. "ובעשור" שפחומש הפקודים – פרשת "ובעשור לחודש השביעי" הכתובה בחומש במדבר, הנקרא חומש "פקודים" על שם הכתוב: "מבן עשרים שנה ומעלה... תפקדו אותם", שבו פותח ספר זה, קורא על פה –

הַכֹּהֵן, וְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת נוֹתְנָה לִסְגָּן, וְהַסְגָּן נוֹתְנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל נוֹתְנָה לְמִלֵּךְ, וְהַמֶּלֶךְ עוֹמֵד וּמִקְבֵּל וְקוֹרֵא יוֹשֵׁב. אֲגֵרָפָם הַמֶּלֶךְ עֹמֵד וּקְבֵל וְקוֹרֵא עוֹמֵד, וְשִׁבְחוּהוּ חֲכָמִים. וְכִשְׁהִגִּיעַ לִ"לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי" (דברים י, טו) זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת; אָמְרוּ לוֹ: אַל תִּתִּירָא, אֲגֵרָפָם, אֲחִינוּ אִתָּהּ, אֲחִינוּ אִתָּהּ, אֲחִינוּ אִתָּהּ! וְקוֹרֵא מִתְחַלֵּת "אֵלֶּה הַדְּבָרִים" עַד "שְׁמַע", ו"שְׁמַע", "וְהָיָה אִם־שָׁמַע", "עֲשֹׂר תַעֲשֶׂר", "כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר", וּפְרִשְׁתָּ הַמֶּלֶךְ, וּבִרְכוּת וּקְלָלוֹת, עַד שְׁגוּמָר כָּל הַפְּרָשָׁה. בִּרְכוּת שִׁכְחָה גָדוֹל מִכֶּרֶךְ אוֹתָן, הַמֶּלֶךְ מִכֶּרֶךְ אוֹתָן, אֵלֶּה שְׁנוֹתָן שֶׁל רִגְלִים תַּחַת מַחִילַת הָעוֹן.

פ ר ק ש מ י נ י

א מִשּׁוּם מִלְחָמָה, בְּשָׁעָה שֶׁמִּדְּבַר אֶל הָעָם, בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הָיָה מִדְּבַר, שְׁנֵאמַר (דברים כ, ג): "וְהָיָה פְקָרְכֶם אֶל־הַמֶּלֶכְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן" – זֶה כֹּהֵן מִשּׁוּם מִלְחָמָה. "וְדַבֵּר אֶל־הָעָם" – בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. "וְאָמַר אֲלֵיהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קָרְבִּים הַיּוֹם לַמֶּלֶכְחָמָה עַל־אִיבֵיכֶם" – וְלֹא עַל אֲחֵיכֶם; לֹא יְהוּדָה עַל שְׁמֻעוֹן, וְלֹא שְׁמֻעוֹן עַל בְּנִמִּין, שָׁאֵם תִּפְלוּ בִּידֵם וְרַחֲמוּ עֲלֵיכֶם, כְּמָה שְׁנֵאמַר (דברי הימים ב כה, טו): "וַיִּקְרְאוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת וַיַּחֲזִיקוּ בַשִּׁבְיָה וְכָל־מַעֲרָמֵיהֶם הִלְבִּישׁוּ

פירוש ברטנורא

חג, ת"ל (שם) בבוא כל ישראל ליראות, מתחילת חול המועד: אגריפס המלך. מזרעו של הורדוס היה, ובמיוו נחרב בית שני: זלגו עיניו דמעות. שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות: אחינו אתה. שאמו מישראל: וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע. שבואתחנן. ומחבר עם פרשת שמע ופרשת ויהי אם שמעו, שיש בפרשת שמע קבלת מלכות שמים ובפרשת ויהי אם שמעו קבלת עול מצות. ומדלג, וקורא עשר תעשר. ומשם מדלג וקורא כי תכלה לעשר מפני שהוא זמן אסיף ומתנות עניים והפרשת תרומות ומעשרות. ואע"פ שפרשת המלך בין עשר לבי תכלה לעשר, היה קורא אותם יחד, שלא להפסיק במעשרות. ואח"כ ברכות וקללות, שהן קבלת גזרות ועונשים של תורה. וחזר וקורא פרשת המלך, שום תשים עליך מלך:

ח א משום מלחמה. ודבר אל העם בלשון הקודש. נאמר כאן (דברים כ) ודבר אל העם, ונאמר להלן (שמות יט) משה ידבר, מה להלן בלשון הקודש אף

משניות מבוארות – קהתי

הקריאה בתורה, אֵלֶּה שְׁנוֹתָן שֶׁל רִגְלִים תַּחַת מַחִילַת הָעוֹן – כלומר שבמקום ברכת "מחילת העון" שאמר כהן גדול ביום הכיפורים, היה המלך אומר ברכת הרגלים, היינו "אתה בחרתנו", וחזקת: "מקדש ישראל והזמנים".

ב א ו ר מ ש נ ה א

בכל מלחמה שמלכי ישראל או מנהיגיהם עורכים נגד אויביהם – הן מלחמות מצות, כגון מלחמת שבט בנימין (בכבוש הארץ על ידי יהושע), ומלחמת עמלק, ומלחמה עם כל צר שבא עליהם לכבוש או להחריב נחלתם, הן מלחמות רשות, כגון מלך שנלחם מרצונו עם שאר העמים, כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו – ממנים כהן מיוחד לדבר אל העם במערכות המלחמה, ולחזק את לבם, כמו שנאמר (דברים כ, א-ב): "כִּי תִצֵּא לְמִלְחָמָה עַל אוֹיֵב וְרֵאיתָ סוֹס וְרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ אֶתִּירָא מִהֶם. כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ עִנֵּךְ הַמַּעֲלֵךְ מֵאַרְץ מִצְרַיִם. וְהָיָה כִּקְרַבְכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה, וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדַבֵּר אֶל הָעָם." ודברו חכמים (סוטה מב, א): "יכול כל כהן שירצה? תלמוד לומר (שם שם, ה): "וידברו השוטרים" – מה שוטרים בממונים, אף כהן בממונה. ומה שוטרי שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש ממונה על גביו" (הכהן הגדול). וכשתמנה ללך, הוי מושיחין אותו בשמן המשחה, ועל זה היה נקרא "משוח מלחמה" – פרקנו בא לפרש את הדברים, הכתובים בתורה (שם שם, ג-ה), שהכוהן משוח מלחמה והשוטרים אומרים לעם היצאים למלחמה: כן עוסק פרקנו בדינים הקשורים בענין זה. משנתנו פותחת בדברי משוח מלחמה (ענין תוספות, שם מבואר משום מה במשנה ב' הקדים התנא "עגלה ערופה" "משוח מלחמה", וכאן מקדים התנא לבאר ענין משוח מלחמה לפני ענין עגלה ערופה; ועיין "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל").

מִשּׁוּם מִלְחָמָה – הַכֹּהֵן שֶׁנִּתְמַנֶּה לְהִיטּוֹת מִשּׁוּם מִלְחָמָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנוּ לַעֲלִי, בְּשָׁעָה שֶׁמִּדְּבַר אֶל הָעָם – בַּגִּמְרָא מוֹבָאֵת בְּרִיתָא, שֶׁפַּעֲמִיִּים הוּא מְדַבֵּר אֶל הָעָם: פַּעַם אַחַת בִּסְפָר (עַל גְּבוּל הָאָרֶץ), וּפַעַם אַחַת בַּמִּלְחָמָה (לְפָנֵי הַמַּעֲרָכָה), וּבְכָל פַּעַם שֶׁמִּדְּבַר, בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הָיָה מִדְּבַר, שְׁנֵאמַר: "וְהָיָה פְקָרְכֶם אֶל־הַמֶּלֶכְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן", זֶה כֹּהֵן מִשּׁוּם מִלְחָמָה – כֹּהֵן שֶׁנִּתְמַנֶּה וְנִמְשָׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, כְּדִי שִׁידַבֵּר אֶל הָעָם אֶת הַדְּבָרִים דְּלַהֲלֵן, "וְדַבֵּר אֶל־הָעָם", בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ – שֶׁלֹּא מִדְּבָרִים בַּגִּיטָּה שׁוּוּהָ שֶׁנֵּאמַר (שְׁמוֹת יט, יט), "וְנִמְשָׁח יָדָיו מִן הַלֵּל בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אֵף כֵּן בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ (מִשּׁוּם מִלְחָמָה)". וְאָמְרוּ אֲלֵיהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קָרְבִּים הַיּוֹם לַמֶּלֶכְחָמָה עַל־אִיבֵיכֶם", וְלֹא עַל אֲחֵיכֶם; לֹא יְהוּדָה עַל שְׁמֻעוֹן, וְלֹא שְׁמֻעוֹן עַל בְּנִמִּין, שָׁאֵם תִּפְלוּ בִּידֵם וְרַחֲמוּ עֲלֵיכֶם, כְּמָה שְׁנֵאמַר – בַּמִּלְחָמָה פָּקַח בֶּן רַמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְאָחָז מֶלֶךְ יְהוּדָה, כִּשְׁנִפְּלוּ בְּנֵי יְהוּדָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל: "וַיִּקְרְאוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת וַיַּחֲזִיקוּ בַשִּׁבְיָה וְכָל־מַעֲרָמֵיהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן־הַשִּׁלָּל,

הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וְהַסְגָּן נוֹתְנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל – כַּמְבֹּאֵר הֵכֵל בַּמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת, וְכֹהֵן גָּדוֹל נוֹתְנָה לְמִלֵּךְ – כֹּל זֶה כְּדִי לְקַיֵּם "בְּרֹב עַם הַדֶּרֶת מֶלֶךְ", וְהַמֶּלֶךְ עוֹמֵד – קָם מִמְּקוֹמוֹ, וּמִקְבֵּל – אֶת סֹפֶר הַתּוֹרָה מִיַּד כֹּהֵן גָּדוֹל, וְקוֹרֵא יוֹשֵׁב – וְקוֹרֵא בִּישִׁיבָה. אֲגֵרָפָם הַמֶּלֶךְ – שֶׁהִיא מְזַרְעוֹ שֶׁל הוֹרְדוֹס הָאֲדוֹמִי, עֹמֵד וּקְבֵל – אֶת סֹפֶר הַתּוֹרָה, וְקוֹרֵא עוֹמֵד – וְקוֹרֵא בַּעֲמִידָה וְלֹא בִישִׁיבָה, וְשִׁבְחוּהוּ חֲכָמִים – עַל שֶׁנִּתֵּן כְּבוֹד לַתּוֹרָה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁמֶלֶךְ שֶׁמַּחֵל עַל כְּבוֹדוֹ אֵין כְּבוֹדוֹ מַחֹל, הֵינּוּ דוּקָא בְּדַבַּר הַרְשׁוּת, אֲבָל בְּדַבַּר מִצְוָה כְּבוֹדוֹ מַחֹל (חֲמַאדִיר), וְכִשְׁהִגִּיעַ – אֲגֵרָפָם בְּקִרְיָאֵת פְּרִשְׁתָּהּ הַמֶּלֶךְ בַּתּוֹרָה, לִ"לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי", זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת – שֶׁכֵּן מִקְרָא זֶה פּוֹסְלוֹ מִן הַמִּלְכוּת. אָמְרוּ לוֹ – הָעָם: אַל תִּתִּירָא, אֲגֵרָפָם, אֲחִינוּ אִתָּהּ, אֲחִינוּ אִתָּהּ, אֲחִינוּ אִתָּהּ! – וְלֹא אִמְרוּ לוֹ כֵּן אֲלֵא לְפִיִּסּוֹ בְּדַבְרֵים מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת (חֲמַאדִיר); וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים, מִשּׁוּם שֶׁאִמְרוּ הִיתָה מִיִּשְׂרָאֵל (רִשִּׁי; בְּרִטְנּוֹרָא). – כֵּן חֲזָרָה הַמִּשְׁנָה לַעֲנִין הַקְּרִיָּאָה בַּמַּעֲמָד "הַקֹּהֵל", וְקוֹרֵא – הַמֶּלֶךְ בַּחוּמָשׁ דְּבָרִים, מִתְחַלֵּת "אֵלֶּה הַדְּבָרִים" עַד "שְׁמַע" – עַד "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" שֶׁבִּסְדֵּר וְאִתְחַנֵּן, ו"שְׁמַע" – וְקוֹרֵא פְּרִשְׁתָּהּ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" (דְּבָרִים ו, ז-ט), מִשּׁוּם קְבֵלָת עוֹל מַלְכוּת שִׁמְיָם, וּמִדְּלַג וְקוֹרֵא פְּרִשְׁתָּהּ "וְהָיָה אִם־שָׁמַע" – (שֵׁם) יֵא, יִג־כֹּא, מִשּׁוּם קְבֵלָת עוֹל מִצְוָה, וְשׁוּב מִדְּלַג וְקוֹרֵא פְּרִשְׁתָּהּ "עֲשֹׂר תַעֲשֶׂר" – (דְּבָרִים יד, כב-כס), וּמִמְנָה עוֹבֵר לְפְרִשְׁתָּהּ "כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר" – (דְּבָרִים כו, יז-טו), וּמִפְּרָשׁ רִשִּׁי: שֶׁהוּא זְמַן אִסְיָף וּמִתְנַת עֲנִיִּים וְהַפְּרָשָׁה תְּרֻמוֹת וּמַעֲשֻׁרוֹת. וּבִירוּשָׁלַי מְבֹאֵר הַטֶּעַם: בְּשִׁבְלִי שִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁבִּיעִית לְשִׁמְיָנִית, שֶׁלֹּא לִשְׁכּוּחַ אֶת הַמַּעֲשֻׁרוֹת ("תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב"), וּפְרִשְׁתָּהּ הַמֶּלֶךְ – "שׁוּם תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ" ... (דְּבָרִים יז, יד-כ), וְאֵף עַל פִּי שֶׁפְּרִשְׁתָּהּ הַמֶּלֶךְ הִיא בֵּין "עֲשֹׂר תַעֲשֶׂר" לִ"כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר", מִכָּל מִקוֹם הִיא קוֹרֵא תַּחֲלִילָה שְׁתֵּי פְּרָשִׁיּוֹת אִלוּ יַחַד, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בְּמַעֲשֻׁרוֹת וְאַחֵר כֵּן חֲזָר וְקוֹרֵא פְּרִשְׁתָּהּ הַמֶּלֶךְ, וּבִרְכוּת וּקְלָלוֹת – וְאַחֲרֵי פְּרִשְׁתָּהּ הַמֶּלֶךְ קוֹרֵא בִּרְכוּת וּקְלָלוֹת (דְּבָרִים כח), שֶׁהֵן קְבֵלָת בְּרִיתוֹת שֶׁל תּוֹרָה (רִשִּׁי), עַד שְׁגוּמָר כָּל הַפְּרָשָׁה – הֵינּוּ עַד הַפְּסוּק "מִלְכָּד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בַּחֲזוֹרָב" (עֵיין בְּרִטְנּוֹרָא שִׁיש לֹא גִירְסָה אַחֲרָת בַּמִּשְׁנָתָנוּ; וְעֵיין "תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב"; "מִלְּאֲכַת שְׁלֹמֹה"); וּמִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ לֹא הִקְפִּידוּ בַּעֲנִין הַדִּילּוּגִים עַל טוֹרַח הַצִּיּוּר ("תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב"; "תּוֹפְאָרֵת יִשְׂרָאֵל"). בִּרְכוּת שִׁכְחָה גָדוֹל מִכֶּרֶךְ אוֹתָן – כְּפִי שֶׁנִּפְרְטוּ בַּמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת, הַמֶּלֶךְ מִכֶּרֶךְ אוֹתָן – לֹא אַחֵר

מִן־הַשֶּׁלֶל, וְלִבְיָשִׁם וְיַנְעִלוֹם וְיֹאכְלוֹם וְיִשְׁקוּם וְיִסְכּוּם וְיִנְהִלוֹם בְּחֻמֵּי לֶכְל־בּוֹשֶׁל, וְיִבְאוּם יִרְחוּ עִיר־הַתְּמָרִים אֶצֶל אַחֵיהֶם וְיָשׁוּבוּ שְׁמֹרוֹן; עַל אוֹיְבֵיהֶם אֹתָם הוֹלְכִים, שָׁאֵם תִּפְלוּ בִידָם אֵין מִרְחֲמִין עֲלֵיהֶם. "אֶל־יִרְדָּ לְכַבֵּכֶם אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּחֲפוּזוֹ" וגו' (דברים כ, ג). "אֶל־יִרְדָּ לְכַבֵּכֶם" – מִפְּנֵי צִהְלַת סוּסִים וְצִחְצוּחַ חֲרָבוֹת. "אֶל־תִּירָאוּ" – מִפְּנֵי הַגִּפְתַּת תְּרִיסִין וְשִׁפְעַת הַקֶּלֶגָּסִין. "אֶל־תַּחֲפוּזוֹ" – מִקּוֹל קֶרְנוֹת. "אֶל־תַּעֲרָצוּ" – מִפְּנֵי קוֹל צִחוֹת. "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הִהֲלֹךְ עִמָּכֶם" (שם שם, ד) – הֵן בָּאִין בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל בֶּשֶׂר וְדָם, וְאַתֶּם בָּאִים בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם; פִּלְשָׁתִים בָּאוּ בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל גְּלִית, מָה הָיָה סוּפּוֹ? לְסוּף נָפַל בַּחֲרָב, וְנִפְּלוּ עִמּוֹ; וְנִפְּלוּ עִמּוֹ, בְּנֵי עֲמוֹן בָּאוּ בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל שׁוֹבֵךְ, מָה הָיָה סוּפּוֹ? לְסוּף נָפַל בַּחֲרָב, וְנִפְּלוּ עִמּוֹ; וְאַתֶּם אִי אֹתָם בֶּן, "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הִהֲלֹךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם" וגו' – זֶה מִתְּנֶה הָאָרוֹן.

ב "וְדִבְרוּ הַשּׁוֹטְרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית־חֶדֶשׁ וְלֹא חָנְכוּ יָלְךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ" וגו', (שם שם, ה) – אֶחָד הַבּוֹנֶה בֵּית הַתֶּבֶן, בֵּית הַבָּקָר, בֵּית הָעֵצִים, בֵּית הָאוֹצְרוֹת; אֶחָד הַבּוֹנֶה, אֶחָד הַלּוֹקֵה, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שֹׁמֵר לֹא מִתְּנֶה. "וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע פֶּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ" וגו' (שם שם, ו) – אֶחָד הַנּוֹטֵעַ פֶּרֶם, וְאֶחָד הַנּוֹטֵעַ חֲמִשָּׁה אֵילָנֵי מֶאֱכָל וְאֶפְלוּ מִחֲמִשַּׁת מִיָּנִין; אֶחָד הַנּוֹטֵעַ, וְאֶחָד הַמְּבַרֵּךְ, וְאֶחָד הַמְּרַבֵּי, וְאֶחָד הַלּוֹקֵה, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שֹׁמֵר לֹא מִתְּנֶה. "וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה" וגו' (שם שם, ז) – אֶחָד הַמְּאַרֵּס אֶת הַתּוֹלָה, וְאֶחָד הַמְּאַרֵּס אֶת הָאֵלְמָנָה, אֶפְלוּ שׁוֹמֵרֵת יָכֵם; וְאֶפְלוּ שְׂמַע אַחִיו בַּמִּלְחָמָה – חוֹזֵר וְכָא לֹא. כָּל אֵלּוּ שׁוֹמְעִין דְּבָרֵי כֵהֵן מְעַרְבֵי מִלְחָמָה וְחוֹזְרִין, וְיִמְסְקִין

פירוש ברטנורא

כאן בלשון הקדוש: לכל בושל. כל הכושלים שאינן יכולין ללכת ברגליהן; הגפת תריסין. הכאת המנינים זו בו להשמיע קול ולאיים: הקלגסין. מקלות שראשיהן עקומים ומכין בהם על גבי אבנים והם מנתנים על האויבים: שובך. שר צבא הדרעור בשמואל (ב' י"ט):

ב אחד הבונה ואחד הלוקה. בית בנוי, שהרי אצלו הוא חדש: ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל. דבחי היו כרם, שתים כנגד שתים, ואחת יוצאת זנב: ואפילו מחמשה מינים. מצטרפים:

משניות מבוארות – קהתי

חדש" משמע כל בית הראוי לדירה כל שהיא, ואפילו לא בנאו לדירה אלא לצרכים אחרים, אֶחָד הַבּוֹנֶה בֵּית הַתֶּבֶן – בין שבנה צריף לתבן, בֵּית הַבָּקָר – בין שבנה רפת בקר, בֵּית הָעֵצִים – מחסן עצים, בֵּית הָאוֹצְרוֹת – לאצור בו יין ושמן ותבואה, אֶחָד הַבּוֹנֶה, וְאֶחָד הַלּוֹקֵה, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שֹׁמֵר לֹא מִתְּנֶה – כלומר לא רק מי שבנה בית אלא גם מי שקנה או ירש או קיבל במתנה, אם לא חנכו, הריהו חוזר לחנך ביתו. "וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע פֶּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ" וגו' – הנוטע כרם, שלש שנים ראשונות יש לו דין ערלה, ואסור ליהנות מפירותיו, ובשנה הרביעית הריהו נקרא "כרם רבעי", וצריך להעלות את כל הפירות לירושלים, או לפדותם בכסף ולהעלות הכסף לירושלים, כדין מעשר שני, ולאחר הפדיון מותרים הפירות באכילה בכל מקום (עין ויקרא יט, כג-כד); ואומר הכתוב, שמי שיש לו "כרם רבעי" שלא פדה אותו, חוזר ממערכות המלחמה. אֶחָד הַנּוֹטֵעַ פֶּרֶם, וְאֶחָד הַנּוֹטֵעַ חֲמִשָּׁה אֵילָנֵי מֶאֱכָל – לא רק מי שנטע כרם, אלא אפילו נטע עצי פרי אחרים, כל שנטע לפחות חמישה אילנות בצורה הדומה לכרם, וְאֶפְלוּ מִחֲמִשַּׁת מִיָּנִין – חמישה עצי פרי ממינים שונים; אֶחָד הַמְּבַרֵּךְ, וְאֶחָד הַמְּרַבֵּי, וְאֶחָד הַלּוֹקֵה, וְאֶחָד שֹׁמֵר לֹא מִתְּנֶה – בין מי שנטע, ובין מי שהבריך ובין מי שהרכיב; המבריך היינו שכופף זמורה של גפן לתוך האדמה ומוציא ראשה מצד אחר, כדי שתכה שם שרשים ותצמח כגפן מיוחדת בפני עצמה; המרכיב – תוחב ענף רך מאילן אחד לתוך אילן אחר; וְאֶחָד הַלּוֹקֵה, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שֹׁמֵר לֹא מִתְּנֶה – אפילו קנה או ירש או קיבל כרם במתנה, והגיעה השנה הרביעית ולא חיללו עדיין, הריהו חוזר לחלל כרמו. "וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה" וגו' – "ילך וישב לביתו", אֶחָד הַמְּאַרֵּס אֶת הַתּוֹלָה, וְאֶחָד הַמְּאַרֵּס אֶת הָאֵלְמָנָה – בין שאירס בתולה ובין שאירס אלמנה, אֶפְלוּ שׁוֹמֵרֵת יָכֵם – שנפלה לפניו לייבום, והיתה ממתנת לו שייבמנה, וְאֶפְלוּ שְׂמַע אַחִיו בַּמִּלְחָמָה – זו, ואשתו וקוקה לו לייבום, חוֹזֵר וְכָא לֹא – לכנס את ארוסתו או את יבמתו. כָּל אֵלּוּ שׁוֹמְעִין דְּבָרֵי כֵהֵן מְעַרְבֵי מִלְחָמָה – כלומר כל אלו שומעים דברי הכהן כשהם במערכות המלחמה, וְחוֹזְרִין – מן המערכה, וְיִמְסְקִין מִיָּם וּמִזֶּן – לאנשי המלחמה, וְיִמְסְקִין אֶת הַדֶּרֶכִּים – כלומר שאינם משוחררים לגמרי

וְלִבְיָשִׁם וְיַנְעִלוֹם וְיֹאכְלוֹם וְיִשְׁקוּם וְיִסְכּוּם וְיִנְהִלוֹם בְּחֻמֵּי לֶכְל־בּוֹשֶׁל, וְיִבְאוּם יִרְחוּ עִיר־הַתְּמָרִים אֶצֶל אַחֵיהֶם וְיָשׁוּבוּ שְׁמֹרוֹן – הרי שריחמו בני ישראל על מאתיים אלף השבויים מבני יהודה וירושלים שנפלו בידם, אבל ענשו על אויביהם אֹתָם הוֹלְכִים, שָׁאֵם תִּפְלוּ בִידָם אֵין מִרְחֲמִין עֲלֵיהֶם – לפיכך עליכם להילחם בעוז רוח ובחירוף נפש. "אֶל־יִרְדָּ לְכַבֵּכֶם אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּחֲפוּזוֹ" וגו' – "ואל תערצו מפניהם"; ארבעה לשונות אלה הם כנגד טכסיסי האויב בשביל להכניס מהומה ובהלה במחנה הלוחם בו, "אֶל־יִרְדָּ לְכַבֵּכֶם", מִפְּנֵי צִהְלַת סוּסִים וְצִחְצוּחַ חֲרָבוֹת – שאתם שומעים במחנה האויב, "אֶל־תִּירָאוּ", מִפְּנֵי הַגִּפְתַּת תְּרִיסִין – של החיילים שמקריבים את מגיניהם זה לזה, כדי להשמיע קול המנום (תורם = מגן), וְשִׁפְעַת הַקֶּלֶגָּסִין – וריבוי גודדי החיילים, "אֶל־תַּחֲפוּזוֹ", מִקּוֹל קֶרְנוֹת – אל תירתעו מתרועעותיהם בשופרות, "אֶל־תַּעֲרָצוּ", מִפְּנֵי קוֹל צִחוֹת – אל תיבהלו מקול זעקות האויב, "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הִהֲלֹךְ עִמָּכֶם" – במלחמה, הֵן בָּאִין בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל בֶּשֶׂר וְדָם – הם בוטחים בנצחונם של שר צבאם, וְאַתֶּם בָּאִים בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם – של הקדוש ברוך הוא. פִּלְשָׁתִים בָּאוּ בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל גְּלִית – שבטחו בגבורתו, מָה הָיָה סוּפּוֹ? לְסוּף נָפַל בַּחֲרָב, וְנִפְּלוּ עִמּוֹ – כמסופר בשמואל א פרק יז. בְּנֵי עֲמוֹן בָּאוּ בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל שׁוֹבֵךְ – שר צבא הדרעור, מָה הָיָה סוּפּוֹ? לְסוּף נָפַל בַּחֲרָב, וְנִפְּלוּ עִמּוֹ – כמסופר בשמואל ב פרק י, וְאַתֶּם אִי אֹתָם בֶּן – לא על בשר ודם אתם בוטחים, "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הִהֲלֹךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם" וגו', זֶה מִתְּנֶה הָאָרוֹן – עם מחנה ישראל שיוצא למלחמה הולך הארון, שהלוחות בתוכו, ובגמרא אמרו: "שהשם וכל כינויו מונחים בארון", והרי שהשכינה עמכם במחנכם.

באור משנה ב

משנתנו ממשיכה בדברי הכהן משות מלחמה, אלא שעד כאן (מה ששנינו במשנה הקודמת) כהן משות מלחמה אומר, וכחן אזור משמיע לעם אחריי בקול רם, מכאן ואילך באים דברים שבהן משות מלחמה אומר ושוטר משמיע.

"וְדִבְרוּ הַשּׁוֹטְרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית־חֶדֶשׁ וְלֹא חָנְכוּ יָלְךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ" וגו' – "אשר בנה בית

ה' וַיִּסְפּוּ הַשְּׂמָרִים לְדַבֵּר אֶל־הֶעָם, וַאֲמָרוּ מִי־הָאִישׁ הַזֶּה וַיִּבְרָךְ הָעָלֶב יֶלְכוּ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ" (דברים כ, ח); רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר:

פירוש ברטנורא

וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם, וַאֲמָרוּ מִי-הָאִישׁ הַזֶּה וְכֵן הִלְכָב יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ, וְלֹא יָמָס אֶת לֵבב אֶחָיו כִּלְבָּבוֹ, וַנְּחַלְקוּ תְנָאִים בְּמִשְׁמַעוֹת הַלִּשׁוֹן "הִירָא וְרַךְ הַלֵּבב": רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר:

"הִירָא וְרַךְ הַלֵּכֵב" – כְּמִשְׁמָעוֹ, שְׁאִינוֹ יְכוּל לַעֲמֹד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה וְלִרְאוֹת חֶרֶב שְׁלוֹפָה. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר: **"הִירָא וְרַךְ הַלֵּכֵב"** – זֶהוּ הַמְתִּירָא מִן הָעֲבֻרוֹת שֶׁבִּידוֹ; לְפִיכָךְ תִּלְתֶּה לּוֹ הַתּוֹרָה אֶת כָּל אֵלֶּה, שֶׁיִּחְזֹר בְּגִלְגָּל. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֲלֵמְנָה לִכְהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לִכְהֵן הֲדִיּוֹט, מִמּוֹרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וּלְנִתְיָן – הִרָא הוּא **"הִירָא וְרַךְ הַלֵּכֵב"**.

ו **"וְהָיָה כְּכֹלֶת הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפָקְדוֹ שְׂרֵי צָבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם"** (שם שם, ט), וּבִעֲקֹבוֹ שֶׁל הָעָם; מַעֲמִידִין זְקִיפִין לְפָנֵיהֶם, וְאַחֲרֵים מֵאַחֲרֵיהֶם, וְכִשְׁלִיִּין שֶׁל בְּרוֹל בִּידֵיהֶן, וְכָל הַמִּבְקֵשׁ לַחֲזֹר – הִרְשׁוֹת בִּידוֹ לִקְפֹּת אֶת שׁוּקִיו; שֶׁתַּחֲלֹת נִיסָה גְּפוּלָה, שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוּאֵל א ד, יז): **"נָס יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פִלְשְׁתִּים וְגַם מִגֹּפֶה גְּדוֹלָה הָיְתָה כָּעֵם"**, וְלַחֲלֹן הוּא אָמַר (שם לא, א): **"וַיִּנָּסוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פִלְשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים"** וְגו'.
ז בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִלְחָמַת הִרְשׁוֹת; אֲבָל בְּמִלְחָמַת מִצְוָה הֶפֶל יוֹצֵאִין, אֲפֹלו חֲתָן מִחֲדָרוֹ וְכֹלָה מִחֻפְתָּה. אָמַר פִּירוּשׁ בֵּרֶטְנוֹרָא

בבנה ונטנו ואירס לחזור בגלגל, כדי שיתלו בכך החזרה ולא יתבייש לומר עליו מעבירות שבידו הוא ירא וחוזר: ר' יוסי אומר אלמנה לכהן גדול וכו'. לר' יוסי הגלילי אפילו עבר על דברי סופרים חזר. ולר' יוסי עד שיעבור על דברי תורה, דומיא דאלמנה לכהן גדול: **וּבִעֲקֹבוֹ שֶׁל עָם**. בסופו של עַם, שמשמרים שלא יחזרו האחרונים לאחוריהם לנֹס: זְקִיפִים. גְּבוּרִים מְמוּנִים לִכְךָ שֶׁאִם יִפֹּל אֶחָד מִן הַנִּלְחָמִים יַעֲמִידוּהוּ וְיִזְקֻפוּהוּ; וְאַחֲרֵים מֵאַחֲרֵיהֶם וְכִשְׁלִיִּין שֶׁל בְּרוֹל בִּידֵיהֶם. לשמור שלא ינוסו: כְּשִׁילִים. קְרוֹדוּמֹת שֶׁל בְּרוֹל: לִקְפֹּת אֶת שׁוּקִיו. לַחֲתֹךְ אֶת שׁוּקִיו: שֶׁתַּחֲלֹת נִיסָה נִפְּלָה. לשון מסורה הוא, שֶׁתַּחֲלֹת נִפְּלָה נִיסָה: **ז בְּדִיאָא**. שחוזרים מן המערכה, ויש שאין זוין ממקומם. במלחמת הרשות: אֲבָל מִלְחָמַת מִצְוָה הֶפֶל יוֹצֵאִים. מלחמת א"י ומלחמת עמלק הכל מורים שהיא חובה והכל יוצאים בה. ומלחמת בית דוד שהיא לרווחה להרחיב גבול ישראל ולקחת מִסֵּם מִהַעֲמִים כְּגוֹן מִלְחָמַת אֶרֶם נְהָרִים וְאֶרֶם צוּבָה, הֶפֶל מוֹרִים שְׁהִיא רְשׁוּת. חוֹבָה וְהַכֵּל יוֹצֵאִים מִבְּאוֹרֹת – קֵהָת

משניות מבוארות – קהתי

"הִירָא וְרַךְ הַלֵּכֵב" כְּמִשְׁמָעוֹ, שְׁאִינוֹ יְכוּל לַעֲמֹד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה וְלִרְאוֹת חֶרֶב שְׁלוֹפָה – בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה הֵינּוּ בַשּׁוֹרֹת הַקְּשׁוּרוֹת שֶׁל הַלּוּחָמִים הַעוֹמְדִים מִלִּי הָאוֹיֵב בַּמַּעֲרָכָה. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר: **"הִירָא וְרַךְ הַלֵּכֵב"**, זֶהוּ הַמְתִּירָא מִן הָעֲבֻרוֹת שֶׁבִּידוֹ – בַּגִּמְרָא מְבֹאֵר, שֶׁרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אֵינוֹ חוֹלֵק עַל רַבִּי עֲקִיבָא, וְאִם הוּא סוֹבֵר, שְׁמִי שְׁאִינוֹ יְכוּל לַעֲמֹד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה חֲזוֹר מִן הַמַּעֲרָכָה, שֶׁהִרָא נֶאֱמַר: **"וְלֹא יִמָּס אֶת לֵבָב אַחִיו כְּלָבְבוֹ"**, אֲלֵא שֶׁהוּא מוֹסִיף, שֶׁאִם הַמְתִּירָא מִן הָעֲבֻרוֹת שֶׁבִּידוֹ חֲזוֹר לְבִיתוֹ, וְאִפְּלוּ עַל דְּבָרֵי סוֹפְרִים: **לְפִיכָךְ תִּלְתֶּה לּוֹ הַתּוֹרָה אֶת כָּל אֵלֶּה** – מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית, נָטַע כֶּרֶם, אִירַשׁ אִשָּׁה, שֶׁיִּחְזֹר בְּגִלְגָּל – שֶׁאִם הוּא מְתִירָא מִן הָעֲבֻרוֹת שֶׁבִּידוֹ, לֹא יֵהָא מְתִבִּישׁ לַחֲזוֹר, שֶׁכֵּן הַבְּרִיּוֹת יִתְּלוּ חֲזָרָתוֹ בְּסִיבּוֹת הָאֲחֵרוֹת, וַיֹּאמְרוּ שְׂמָא בָּנָה בֵּית אוֹ נָטַע כֶּרֶם וְכו'. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֲלֵמְנָה לִכְהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לִכְהֵן הֲדִיּוֹט, מִמּוֹרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וּלְנִתְיָן, הִרָא הוּא **"הִירָא וְרַךְ הַלֵּכֵב"** – רַבִּי יוֹסִי סוֹבֵר, שְׁדוּקָא הַמְתִּירָא מִעֲבֻרוֹת שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבִּידוֹ, כְּגוֹן כֵּהֵן גְּדוֹל שֶׁנֶּשֶׂא אֲלֵמְנָה, אוֹ כֵהֵן הֲדִיּוֹט שֶׁנֶּשֶׂא גְרוּשָׁה, אוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּשֶׂא מִמּוֹרֶת אוֹ נְתִינָה, הִרָא זֶה בְּכָלל **"הִירָא וְרַךְ הַלֵּכֵב"** שֶׁחֲזוֹר לְבִיתוֹ, אֲבָל מִשּׁוּם עֲבֻרוֹת שֶׁמִּדְּבָרֵי סוֹפְרִים אֵינוֹ חֲזוֹר.

באור משנה ז

משנתנו באה להשמיע, שפרשת היציאה למלחמה, בה עסקנו בפרקנו – שלפניה יש החזורים מן המערכה ועוסקים בהספקת מזון ובתיקון דרכים וכדומה, ויש שאינם זויים ממקומם – כל הפרשה הזאת לא נאמרה אלא במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה הכל יוצאים למלחמה.

בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים – שִׁישׁ חֲזוּרִים מִן הַמַּעֲרָכָה וִישׁ שְׁאִינָם יוֹצֵאִים כָּלל מִלְחָמָה? בְּמִלְחָמַת הִרְשׁוֹת – שְׁנִלְחָמִים כְּדִי לְהַרְחִיב גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וּלְקַחַת מִסֵּם מִהַעֲמִים, אוֹ מֶלֶךְ שְׁנִלְחָם כְּדִי לְהַרְכּוּת בְּגִדּוּלָתוֹ וּלְהוֹסִיף כְּבוֹד לִשְׁמוֹ, אֲבָל בְּמִלְחָמַת מִצְוָה – כְּגוֹן כִּיבוּשׁ הָאָרֶץ בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ אוֹ מִלְחָמַת עֲמֶלֶק, הֶפֶל יוֹצֵאִין – לַמַּעֲרָכָה, אֲפֹלו חֲתָן מִחֲדָרוֹ וְכֹלָה מִחֻפְתָּה – לְשׁוֹן הַמִּקְרָא וְיוֹאֵל ב. טז. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה: בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִלְחָמַת מִצְוָה; אֲבָל בְּמִלְחָמַת חוֹבָה הֶפֶל יוֹצֵאִין, אֲפֹלו חֲתָן מִחֲדָרוֹ וְכֹלָה מִחֻפְתָּה – בַּגִּמְרָא מְבֹאֵר: אָמַר ר' יוֹחָנָן: **"דְּשׁוּת"** דְּרַבְּנָן זוֹ הִיא **"מִצְוָה"** דְּרַבִּי יְהוֹדָה, **"מִצְוָה"** דְּרַבְּנָן זוֹ הִיא **"חוֹבָה"** דְּרַבִּי יְהוֹדָה. כְּלוּמֹר: מִה שְׁחֻכְמִים קוֹרְאִים **"מִלְחָמַת הַרְשׁוֹת"** קוֹרָא רַבִּי יְהוֹדָה **"מִלְחָמַת מִצְוָה"**, וּמִה שְׁחֻכְמִים קוֹרְאִים **"מִלְחָמַת מִצְוָה"** קוֹרָא רַבִּי יְהוֹדָה **"מִלְחָמַת חוֹבָה"** (רש"י); וּמוֹסִיף רַבָּא לְפָרֶשׁ: **"מִלְחָמוֹת יְהוֹשֻׁעַ (שְׁהִיו) לִכְבוֹשׁ – דְּבָרֵי הַכֵּל חוֹבָה; מִלְחָמוֹת דָּוִד (שְׁהִיו) לְרוּחוֹתָה (שְׁנִלְחָם) בְּאַרְס צוּבָה לְהוֹסִיפָה עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׂאֵר טִיבּוּיָתֶיהָ לְהַעֲלוֹת לוֹ מִנְחָה וּמִסַּע עוֹבֵד – רש"י"** – דְּבָרֵי הַכֵּל רְשׁוּת; בַּמָּה נִחְלָקוּ? בְּמִלְחָמָה שְׁנִלְחָמִים יִשְׂרָאֵל כִּנְגַד גּוֹיִים, שֶׁלֹּא יִבְאוּ עֲלֵיהֶם, שְׂרַבִּי יְהוֹדָה קוֹרָא לֵה מִלְחָמַת מִצְוָה, וְחֻכְמִים קוֹרְאִים לֵה מִלְחָמַת רְשׁוּת, וְנִפְקָא מִינָה לְעִנְיָן הָעוֹסֵק בַּמִּצְוָה שֶׁפְּטוּר מִן הַמִּצְוָה. פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים: בַּעֲיָקָר הָדִין אֵין הַבְּדֵל בֵּין רַבִּי יְהוֹדָה לְחֻכְמִים; וְאִמָּנִם מִלְחָמַת הַכִּיבוּשׁ

באור משנה ו

"וְהָיָה כְּכֹלֶת הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפָקְדוֹ שְׂרֵי צָבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם", וּבִעֲקֹבוֹ שֶׁל הָעָם – וְכֵן בְּסוֹף הַמַּחֲנֶה שֶׁל הָעָם, שְׁנֵי קְצוֹת הָעָם נִקְרְאוּ **"רֹאשׁ"**, כְּמוֹ שֶׁהַמִּשְׁנָה מְפָרֶשֶׁת וְהוֹלֵכֶת: מַעֲמִידִין זְקִיפִין לְפָנֵיהֶם – מַעֲמִידִים גְּבוּרִים וְאִנְשֵׁי מִידוֹת לְפָנֵי עַם הַלּוּחָמִים, וְאַחֲרֵים מֵאַחֲרֵיהֶם – זְקִיפִים אַחֲרֵים מַעֲמִידִים מֵאַחֲרֵי הַמַּעֲרָכּוֹת, כְּעֶרְפִּין: יֵשׁ מְפָרְשִׁים: זְקִיפִין – בְּנֵי אָדָם גְּבוּרִים מְמוּנִים לִכְךָ, שֶׁאִם יִפֹּל אֶחָד מִן הַלּוּחָמִים יִזְקִיפוּהוּ, וַיַּגְבִּירוּ אֶת אִנְשֵׁי הַצָּבָא בְּדַבְרֵיהֶם (רש"י), וְכִשְׁלִיִּין שֶׁל בְּרוֹל בִּידֵיהֶן – כְּמִין קְרוֹדוּמֹת, כְּדִי לְשַׁמּוֹר עַל הַחֲיִילִים שֶׁלֹּא יִנָּסוּ, וְכָל הַמִּבְקֵשׁ לַחֲזוֹר – מִן הַמַּעֲרָכָה, הִרְשׁוֹת בִּידוֹ – שֶׁל הַזְקִיף, לִקְפֹּת אֶת שׁוּקִיו – לְהַכּוֹתוֹ בְּרַגְלִיו, הֵינּוּ לְהַעֲנִישׁוֹ קֶשֶׁה, שֶׁתַּחֲלֹת נִיסָה גְּפוּלָה – כְּלוּמֹר שֶׁתַּחֲלִית נִפְּלָה נִיסָה, שֶׁהַבְּרִיחָה מִהַמַּעֲרָכָה הִיא הַתַּחֲלָה שֶׁל מַפְלָה, שֶׁכֵּן הִיא מְכַנִּסָה בְּהֵלָה וְרוּחַ שֶׁל תְּבוֹסֶנוֹת בִּקְרֵב הַלּוּחָמִים, וְזֶה גּוֹרֵם לְכַשְׁלוֹנוֹת בַּמַּעֲרָכָה, שְׁנֶאֱמַר: **"נָס יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פִלְשְׁתִּים וְגַם מִגֹּפֶה"**

רבי יהודה: במה דברים אמורים? במלחמת מצוה; אבל במלחמת חובה הכל יוצאין, אפלו חתן מחדרו וכלה מחפתה.

פרק תשיעי

א עגלה ערופה בלשון הקדש. שנאמר (דברים כא, א-ב): "כִּי־יִמָּצֵא חֵלֶל בְּאֶרֶצְךָ... וַיֵּצֵאוּ זָקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ" – שלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין. רבי יהודה אומר: חמשה, שנאמר: "זָקֵנֶיךָ" – שנים, ו"שֹׁפְטֶיךָ" – שנים, ואין בית דין שקול – מוסיפין עליהן עוד אחד.

פירוש ברטנורא

לא נחלקו ת"ק ורבי יהודה אלא במלחמה שנלחמים ישראל עם אויביהם כדי שלא יתגברו עליהם ויצרו להם. ת"ק קרי לה מלחמת רשות וסובר שאין אדם רשאי להתבטל מן המצוה כדי להלחם במלחמת כזו. ור' יהודה סבר שגם זו מלחמת מצוה, מאחר שהוא להושיע את ישראל מיד שונאיהם, והעוסק במצוה פטור מן המצוה. ואין הלכה כר' יהודה:

ב א עגלה ערופה בלשון הקדש. מה שהוקנים אומרים ידנו לא שפכו את הדם הזה והכתבים אומרים כפר לעמך ישראל וגו', בלשון הקדש הוזהרו לאמרו: **שנאמר כי ימצא כר**, ובאותו פרשה נאמר וענו ואמרו, ונאמר להלן (דברים כ"ו) וענו הלוים ואמרו, מה להלן בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש: **היו יוצאים.** ובאים שם ומורדים מן החלל לצד העירות שסביבותיו לידע איזו קרובה: **אין ב"ד שקול.** אין ב"ד עשויין שיאה אפשר לחלוק שזה בשוה, אלא שיאה הרוב לצד אחד לקיים אחרי רבים להטות. (שמות כ"ג):

משניות מבוארות – קהתי

פרטי הדינים של עגלה ערופה.

עגלה ערופה בלשון הקדש – כלומר מה שהוקנים אומרים: "ידינו לא שפכו את הדם הזה" וכו', וכן מה שהכתבים אומרים (כמבואר להלן): "כפר לעמך ישראל" וכו', הכל בלשון הקדש היו צריכים לומר דבריהם, ומבואר הטעם בגמרא, שנאמר בפרשת עגלה ערופה: "וענו ואמרו", ובפרשת ברכות וקללות נאמר (דברים כז, יד): "וענו הלוים ואמרו", מה להלן בלשון הקדש (כמבואר לעיל ז, ג), אף כאן בלשון הקדש (גמרא). **שנאמר** – מכאן ואילך בא התנא לבאר סדר עגלה ערופה: **"כִּי־יִמָּצֵא חֵלֶל בְּאֶרֶצְךָ... וַיֵּצֵאוּ זָקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ"** – היינו: **שלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין** – למקום שנמצא בו החלל, כדי למדוד מן החלל אל העיר הקרובה, שנאמר: "ושופטין" – מיוחדים שבשופטין, **רבי יהודה אומר:** **חמשה** – לא שלושה אלא חמשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאים. **שנאמר: "זָקֵנֶיךָ", "שָׁנִים", "וְשֹׁפְטֶיךָ", שנים** – שהוא וכתוב "זקניך ושופטיך" בלשון רבים, ומיעוט רבים שניים, הרי כאן ארבעה, **ואין בית דין שקול** – אין בית דין יכול להיות מורכב ממספר זוגי של דינים, שיאה לפעמים מחולק בדעותיו שווה בשווה, ללא אפשרות של הכרעה, לפיכך **מוסיפין עליהן עוד אחד** – והרי כאן חמשה.

בימי יהושע או מלחמת עמלק קרויה בדברי חכמים – מלחמת מצוה. ובדברי רבי יהודה – מלחמת חובה, אבל אלו ואלו סוברים, שהכל יוצאים בה; ואילו מלחמת דוד שהיתה להרחבת הגבולות – אף לדעת רבי יהודה מלחמת רשות היא, ואין הכל יוצאים בה; לא נחלקו חכמים ורבי יהודה אלא במלחמה שנלחמים ישראל נגד אויב שחוששים לו שמה יבוא להציק להם; ואף בזו כולם סוברים שאין הכל יוצאים, אלא שרבי יהודה קורא לה מלחמת מצוה, כדי להשמיענו, שהעוסק בה פטור ממצוה אחרת הבאה לידו, וחכמים קוראים לה מלחמת רשות, והעוסק בה אינו רשאי להתבטל מן המצוה הבאה לידו (**ותוספות יוס טוב**).

באור משנה א

כתוב בתורה (דברים כא, ט-י): **"כִּי יִמָּצֵא חֵלֶל בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לרשתה נופל בשדה, לא נודע מי הכהו. ויצאו זקניך ושופטיך, ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל. והיה העיר הקרובה אל החלל, ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול. והורידו זקני העיר ההיא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יורע. ועפרו שם את העגלה בנחל. ונגשו הכהנים בני לוי כי בס בחר ה' אלהיך לשרתו ולברך בשם ה', ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. וכל זקני העיר הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הענופה בנחל. וענו ואמרו, ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו. כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל, ונכפר להם הדם. ואתה תבער הדם הנקי מקרבך, כי נתעשה הישר בעיני ה'".** פרקנו עוסק בבאור פרשה זו, והוא בא ללמדנו

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' ב

להשוותו ואין אחד מהם עשוי לחזק, ודווקא בזה התיר רבי עד שלש עשרה, אבל כאן שמסמרותיו נעשו מתחילה לחזק לא התיר יותר משבע.

לפי חילוק זה הגמרא מתרצת קושיא נוספת שהקשו לעיל: **הַשְּׁתָּא דְּאַתִּיתָ לְהָבִי** – עכשיו שהגענו לכך שיש לחלק בין נוטה לשאינו נוטה, מה שהקשו לעיל לרבי יוחנן שאמר במסמרים העשויים לנוי מותר עד חמש, הרי בסנדל הנוטה מצינו דיתיר לכל הפחות בשבעה מסמרים, **נָמִי לֹא קָשְׁיָא**, מפני שאפשר שדעת רבי יוחנן כרבי נתן וגם הוא מתיר רק בחמש, ומה שהתיר בברייתא עד שבע הוא משום **דְּנוּמָה שְׁאֵנִי**.

בברייתא נחלקו התנאים אם מותר לטלטל סנדל המסומר לצורך גופו. הגמרא פוסקת הלכה כדעת מיי: **אָמַר רַב מַתְּנָה, וְאָמַר רַב אֶמְרִי לֵה אָמַר רַב אֶמְרִי לֵה** **רַב מַתְּנָה אָמַר רַב מַתְּנָה, אֵין הִלְכָּה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן.** שואלת הגמרא: **פְּשִׁטָּא**, הרי כלל הוא בדינו יחיד

ורבים הלכה כרבים וגמא חידש לנו. משיבה הגמרא: **מַהוּ דְּתִימָא** – שמה תאמר **מִסְתַּבְרָא מַעֲמָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּהָא** – בדבר זה, שאסור לטלטלו שמה ינעלנו ונפסוק כמותו, **קָא מְשַׁמַּע לָן** שאין הלכה כמותו. הגמרא מביאה דעה נוספת במנין המסמרים שיש להתיר: **אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, אִי לֹא דִקְרוּ לִי בְּבִלְאִי שְׂרִי אִיסְפִּירִי** – אם לא שהיו קורין לי בבלי מתיר איסורים, **שְׂרִינָא בִּיה מוֹכָא** – הייתי מתיר בה הרבה מסמרים. **וְכִמָּה, בְּפוּמְבְּרִיתָא אָמְרִין עֲשְׂרִין וְאַרְבַּע, בְּסוּרָא אָמְרִין עֲשְׂרִין וְתַרְתִּין** [עשרים ושנים]. **אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, וְסִמְנִיךְ שְׁתּוּכָר כֹּל מִנֵּין הֵיכָן אִמְרוּהוּ, עֲדָ דְאָתָא** – עד שבא רבי חייא וכשעלה מבבל לארץ ישראל **מְפוּמְבְּרִיתָא לְסוּרָא, חֲסַר תַּרְתִּי** – נפלו שתיים ממסמרותיו בדרך. שנינו במשנה (לעיל ע"א): **וְלֹא יֵצֵא בְּסַנְדַּל יָחִיד בְּזִמְנָן שְׁאֵין בְּרַגְלֵוּ מָכָּה.**

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף מד עמוד ב: **אָלָא בְּשַׁעַת הַקְטָרָה** שבהיכל, ואילו בשעת הקטרה בקודש הקדשים אין חיוב לפרוש מבין האולם ולמזבח, וכדברי רבי אלעזר.

שואלת הגמרא: **וְהָא אֵיכָא הָא מַעְלָה** - הרי ישנה מעלה נוספת, **דְּאִילוּ מִהֵיכַל, פְּרָשִׁי בֵּין בְּקֻדְשָׁה דִּידֵיהּ** - במתן דמים שבהיכל ו**בֵּין בְּקֻדְשָׁה דְּלַפְנֵי וְלַפְנֵים** - במתן דמים בקודש הקדשים, **וְאִילוּ מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח, לֹא פְרָשִׁי אָלָא בְּקֻדְשָׁה דִּיהֵיכַל**, ולא בשעת מתן דמים בקודש הקדשים, וכמו שמחלק בהקטרה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּא**, אמנם יש חילוק בין ההיכל לקודש הקדשים גם בדין פרישה בשעת מתן דמים, אבל כיון ששני הדינים הם דיני פרישה, יש לומר ששם **פְּרִיִּשָׁה אַחַת הִיא** - שני דיני הפרישה הם כחיוב אחד, שיש חיוב פרישה בשעת העבודות, והשמייענו התנא חילוק בין הקטרת קודש הקדשים להקטרת היכל, ולא הוצרך לחזור ולחלק גם במתן דמים.

חוזרת הגמרא לדון בדברי התוספתא: **אָמַר מַר**, כשם שפורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה, **כֹּךְ פּוֹרְשִׁין בְּשַׁעַת מִתֵּן פֶּר בִּהֲן מִשִּׁית וּפֶר הָעֵלֶם דְּכֶר שֶׁל צִבּוֹר וְשַׁעֲרֵי עֲבוּדָת בּוֹכְבִּים**. שואלת הגמרא: **מָנָא לָן** שאף באלו יש דין פרישה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי פִּדְתִּי**, דין זה **אֲתֵּינָא** - נלמד בגזירה שוה, '**כַּפָּרָה**' '**כַּפָּרָה**' מיום הכִּפּוּרִים, שנאמר בעבודת יום הכִּפּוּרִים (ויקרא טז יז), 'וְכָל אֶדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בָּבֹאוֹ לִכְפֹּר בְּקֹדֶשׁ', וכן בקרבנות אלו נאמר בהם 'כַּפָּרָה', ולכן יש בהם חיוב פרישה.

הגמרא ממשיכה לדון בפרישה בזמן העבודה: **אָמַר רַב אַחָא בַר אֲהֵבָה, שְׂמַע מִיָּנָה** שגזרו חכמים לפרוש מבין האולם ולמזבח, שחילוקי **מַעְלֹת** הקדושה בבית המקדש שמנו חכמים (כלים פ"א מ"ח-ט), הם **מִדְּאוֹרֵייתָא, וְהָכִי גַּמְרִי לָהּ** - וחילוקי מעלות אלו נלמדו הלכה למשה מסיני. **דְּאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ**, שחילוק המעלות אינם אלא מדרגָנָן, ואילו מדאורייתא לכל העזרה יש קדושה שוה, אם כן **מָאי שָׁנָא** [-מה שונה דין] **בֵּין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח** שגזרו חכמים שלא לעמוד שם משום **דִּילְמָא מִיקְרֹו וְעִילִי** - שמה ישגו ויכנסו משם להיכל, הרי חכמים היו צריכים לגזור ש**מִבּוֹלָה עֲזָרָה נְמִי נִפְרָשׁוּ, דִּילְמָא מִיקְרֹו וְעִילִי** להיכל, והכל גזירה אחת, שהרי מדאורייתא הכל קדושה אחת. אלא מוכח שחילוקי המעלות הם מדאורייתא, וכיון שמדאורייתא נאמר לפרוש רק מההיכל, הוסיפו חכמים אף מבין האולם והמזבח מחמת החשש שמה יכנס להיכל, אבל לא הוסיפו את כל העזרה, כיון שאין דינם שוה ואין גוזרים גזירה לגזירה. דוחה הגמרא: לעולם חילוק המעלות הוא מדרבנן, אלא שגזרו רק בין האולם ולמזבח ולא בכל העזרה, משום שדווקא **מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח** יש חשש שיכנסו להיכל, **דְּכִיּוֹן דְּלֹא מַפְסִיק מִידֵי** - אין שום הפסק עד ההיכל, **לֹא מִינְפָּרָא מִלְּתָא** - אין היכר בדבר למנוע את הכניסה, אך בשאר **הָעֲזָרָה, כִּיּוֹן דְּאֵיכָא מְזֻבָּח תַּחֲצִיזוֹן דְּמַפְסִיק** בין העזרה להיכל, **מִינְפָּרָא מִלְּתָא** ויזכרו שאסור להיכנס, ולכן לא גזרו שם חכמים.

הגמרא מוסיפה לדון בפרישה בזמן העבודה: **אָמַר רַבָּא, שְׂמַע מִיָּנָה, שְׁקֻדִּישַׁת אוּלָם וְהֵיכַל, תְּדָא מִלְּתָא הִיא** - קדושה אחת היא, והאיסור 'וְכָל אֶדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד' (ויקרא טז יז), נאמר אף על האולם. **דְּאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ** שההיכל והאולם **שְׁתֵּי קְדוּשֹׁת נִינְהוּ**, אם כן, חיוב פרישה מהאולם **גּוֹפִיָּה** אינו אלא **גְּזִירָה מְדֻרְבָּנָא, וְנִינְהוּ** [-נקום אנו] **וְנִנְזֹר גְּזִירָה לְגְזִירָה** לפרוש אף מבין האולם ולמזבח. אלא מוכח, שקדושת האולם היא חלק מקדושת ההיכל וחיוב הפרישה ממנו הוא מדאורייתא, וגזרו חכמים לפרוש מבין האולם ולמזבח מחשש שיכנסו לאולם. דוחה הגמרא: **לֹא** - אין להוכיח כן, משום שאפשר ש**אוּלָם וּבֵין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח תְּדָא קְדוּשָׁה הִיא**, וכשגזרו חכמים על האולם, אף בין האולם ולמזבח בכלל הגזירה, אבל **הֵיכַל וְאוּלָם שְׁתֵּי קְדוּשֹׁת הֵן**, ומדאורייתא אין חיוב פרישה אלא מההיכל.

בְּקֻדְשָׁה. מתן דמים: **שם פְּרִיִּשָׁה אַחַת**. כולה חדא מעלה היא דמהיכל פרשי [משום] לפני ולפנים בין בשביל הקטרה ובין בשביל מתן דמים ומבין האולם ולמזבח לא [פרשי] בשביל לפני ולפנים כלל וכיון דאשמועינן דמשום הקטרה דלפני ולפנים לא פרשי לא איצטריך לאשמועינן משום מתן דמים: **מַעְלֹת דְּאוֹרֵייתָא**. מעלות שמנו חכמים במשנה במסכת כלים בפ"ק (משנה ח) דקאמר התם הר הבית מקודש מירושלים והחיל מהר הבית ועזרת נשים מן החיל ועזרת ישראל משל נשים ושל כהנים משל ישראל ובין האולם ולמזבח מן העזרה וההיכל מבין האולם ולמזבח דאורייתא נינהו הלכה למשה מסיני והכי גמירי להו הלכך לענין פרישה נמי דקרא לא איצטריך פרישה אלא מהיכל כדכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד ואתו רבנן וגזרו בין האולם ולמזבח דילמא מיקרי ועייל להיכל ולא נמשכה שאר עזרה לאותה גזירה שהרי בין אולם ולמזבח קדושה אחת היא ושאר כל העזרה קדושה אחת ובין האולם למזבח גופה גזירה והויה לה שאר עזרה גזירה לגזירה ואי סלקא דעתך מעלות דקתני התם דרבנן נינהו אבל מדאורייתא בין האולם ולמזבח וכל העזרה חדא קדושה היא מ"ש כו': **מְבֻלָּה עֲזָרָה נְמִי** [נפרשו]. משום הא גזירה גופה דהא כולה חדא גזירה: **ש"מ**. מדרגות בין האולם ולמזבח פרישה: **קְדוּשַׁת הֵיכַל וְאוּלָם חֲדָא הִיא**. ואולם נמי אהל מועד מקרי ועביד הרחקה לפרוש מבין האולם ולמזבח פרישה לכל העזרה דילמא עייל לאולם וקא עבר אלא יהיה באהל מועד: **אוּלָם וּבֵין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח חֲדָא הִיא**. וכי גזר אולם אטו היכל אימשיך האויר דבין האולם בההיא גזירה:

1 בקולב – עמוד מעץ שמסמרים קבועים בו ותולים בו אבנטים
2 ורצועות למכור, הלך אחר מסמרותיו, ואם הם של מתכת הרי
3 הקולב מקבל טומאה לפי שהעמוד בטל למסמרים שהם פשוטי כלי
4 מתכת. בסולם, הלך אחר שליבותיו. בערפא – מאזניים גדולות
5 מעץ, הלך אחר שליבותיו שבהם תלויים כפות המאזניים והם של
6 מתכת. וחקמים אומרים, דין הכלי אם הוא מקבל טומאה, אינו לפי
7 החלק שבו משתמשים בפועל, אלא הכל הלך אחר הפעמיה, והרי
8 גוף הטבעת מעמיד את החותם, והעל (שבו תוחבים את היתדות)
9 מעמיד את סמלוניו, והקולב את מסמרותיו והסולם והכלונסאות
10 שמשני צידיו מעמיד את שליבותיו, והעץ הארוך שבמאזניים הוא
11 מעמיד את השלשלאות. ולכן אם הם של מתכת מקבלים טומאה,
12 ואם של עץ אינם מקבלים טומאה.

13 הגמרא מביאה עוד תירושים שלפיהם אפשר לבאר את המשנה
14 בכלים אף כרבי נחמיה: רבא אמר, דברי המשנה בכלים 'טבעת בין
15 שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם' אין כולם עולים על תחילת
16 דבריה 'ואלו הם תכשיטי הנשים', אלא לצדדים קתני – נשנו חלקם
17 על תחילתה וחלקם בפני עצמם, וכך הוא פירושה, אלו הם תכשיטי
18 הנשים, קטלאות נזמים וטבעות, וטבעות הדבר תלוי, יש עליה
19 חותם הרי היא תכשיט דאיש, אין עליה חותם, הרי היא תכשיט
20 דאשה.

21 תירוצ' נוסף: רב נחמן פר יצחק אמר, מומאה אשבת קרמית – האם
22 אתה מקשה מדיני טומאה על דיני שבת, הרי טעמם שונה, שכן לענין
23 מומאה 'כלי מעשה' אמר רחמנא (במדבר לא נא), כלומר, כל כלי
24 המשמש את האדם מקבל טומאה, ואף טבעת שיש עליה חותם כלי
25 הוא, ולכן שנינו בכלים שמקבלת טומאה. אבל לענין שבת, דבר
26 שיש בו מושם משוי – [משא] אמר רחמנא שאסור להוציאו לרשות
27 הרבים, ולכן שנינו במשנתנו שרק טבעת שאין עליה חותם תכשיט
28 הוא, ומותר להוציאו מן התורה. אך ביש עליה חותם משוי הוא
29 ואסור להוציאו.

30 שנינו במשנה: ולא תצא בכתב שאינה נקובה ואם יצאת אינה
31 חייבת חטאת. מבואר במשנה שמן התורה מותר לצאת במחט זו כיון
32 שהיא תכשיט. מבררת הגמרא: למאי חזיא – למה היא ראוי ומדוע
33 נחשבת תכשיט. אמר רב יוסף, הואיל ואשה אונת בה שעה
34 היוצא חוץ לקישוריה. אביי מקשה על רב יוסף: אמר ליה אביי, לפי
35 פירוש זה למה אסרו חכמים לצאת במחט, ותהי כבדית מהורה
36 ותשתרי – תהא דינה כמו אצעדה שעושים לבתי שוקיים להדקן
37 שלא יפלו, שיוצאת בה ולא גזרו חכמים, כיון שעשויה לצניעות לא
38 חששו שמא תסירם להראות לחברתה. כך גם מחט זו העשויה
39 לצניעות שלא תתגלה שעה, ודאי שלא תסירה, ולמה אסרו בזה.
40 הגמרא מפרשת באופן אחר: אלא תרנמא רב אדא נישא קמיה
41 דרב יוסף, המחט נחשבת תכשיט הואיל ואשה חולקת בה שעה
42 באמצע ראשה לכאן ולכאן. מקשה הגמרא: בשבת, למאי חזיא –
43 למה היא ראוייה, הרי בבית אינה חולקת שעה. מתרצת הגמרא:
44 אמר רבא, מס של זקב יש לה על ראשה – [של המחט] האחד,

45 וראשה השני עוקץ הוא. בחול חולקת בה – [בעוקץ] שעה, בשבת
46 מניחתה בנגד פדחתה.

משנה

47 המשנה מונה דברים שהאיש אסור לצאת בהם לרשות הרבים
48 מדברנן: לא יצא האיש בסנדל המסומר – סנדל של עץ שמחוברים
49 לו רצועות של עור על ידי מסמרים התחובים בו. ולא בסנדל יחיד –
50 על רגלו האחת בזמן שאין ברגלו מכה, אבל כשיש ברגלו מכה,
51 מותר. ולא בתפילין, ולא בקמיע – כתב של שמות מיוחדים שתלוי
52 בצוארו לרפואה בזמן שאינו מן המומחה, אבל בקמיע מן המומחה
53 מותר לצאת. ולא בשריון – מלבש של מתכת שזובש כדי שלא
54 ישלט בו החרב. ולא בקסדה – כובע של ברזל. ולא במנפיים של
55 ברזל. שכיון שדברים אלו לובשים בשעת מלחמה, גזרו חכמים
56 לאוסרם שלא יחשדוהו שיוצא להילחם בשבת. ואם יצא אינו חייב
57 חטאת כיון שדרך מלבוש הם.

גמרא

59 מבררת הגמרא: סנדל המסומר מאי מעמא אסור לצאת בו. אמר
60 שמואל, טעם האיסור אינו משום איסור הוצאה אלא משום מעשה
61 שהיה, שלפי הנזרה היו – בני אדם הנשמשים מן הגזירה בשעת
62 השמד, והיו מתקבצים ונחבאין במערה לתפילה ולקריאת שמע
63 ואמרו לכל הרוצה לבוא עמם, הנכנס – הרוצה ליכנס, ויכנס
64 ויבדוק תחילה אם אין אדם רואה, והיוצא אל יצא, שמא יש אויבים
65 מבחוץ, והרי הוא אינו יכול לדעת, ויראוהו כשיצא וידעו שאנו כאן.
66 פעם אחת נהפך סנדלו של אחד מהן – צד העקב נהפך לצד
67 האצבעות, ושהיו יכולים לנעול מנעליהם משני הצדדים, והיה
68 נראה בקרקע פסיעות של אדם שיצא, בסבורין הם אחד מהן יצא
69 ודימו בעיניהם שראוהו אויבים ועבשו פאין עליהן. ומרב פחד
70 דחקו זה בזה והרגו זה את זה במסמרים שבסנדליהם, יותר ממה
71 שחרגו בהם אויבים.

72 לשון אחרת במעשה: רבי אילעאי בן אלעזר אומר, במערה היו
73 יושבין ושמעו קול מעל גבי המערה, בסבורין היו שאבא עליהם
74 אויבים, דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שחרגו בהן
75 אויבים. לשון שלישית: רבי פר יחזקאל אומר, בבית הקנסות היו
76 יושבין ושמעו קול מאחורי בית הקנסות, בסבורין היו שאבא
77 עליהם אויבים, דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שחרגו
78 בהן אויבים. באותה שעה אמרו חכמים אל יצא אדם בסנדל
79 המסומר בשבת.

80 שואלת הגמרא: אי הכי – אם זהו טעם האיסור, בחול נמי ליתסר –
81 יהא אסור לצאת בסנדל זה אף בימות החול. משיבה הגמרא: מעשה
82 כי הוה בשבת הוה, ואסרו רק מעין המאורע. שואלת הגמרא: אם
83 כן, ביום טוב לישתרי – [יהא מותר] שהרי אינו מעין המאורע, אלא
84 תנן – למה שנינו במסכת ביצה (יד)

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

12 בשבת, כל שריפא פעם אחת, ושנה – וחזר וריפא פעם שניה, ושלש
13 – וחזר וריפא עוד פעם שלישית. וקמיע זה שמותר לצאת בו הוא
14 אחד – [בין] אם הוא קמיע של פתח, ואחד – [ובין] אם הוא קמיע של
15 עיקרין – העשוי משרשי סממנים. והחולים שמותר להם לצאת
16 בקמיעות אלו מומחים, הם אחד – [בין] חולה שיש בו סכנה, ואחד
17 – [ובין] חולה שאין בו סכנה. ומותר להם לצאת עם הקמיע, לא רק
18 באופן שנכפה – שכבר בא עליו החולי פעם אחת, אלא אפילו אדם
19 בריא שבא ממשפחת נכפין, ודואג שלא יכפה, גם כן מותר לו לצאת
20 בקמיעות אלו. וקושר את הקמיע בקשר שאינו של קיימא ומתיר
21 אפילו ברשות הרבים, ובכלב שלא יקשרנו

1 לצאת בו בשבת, ואף על גב דלא מומחה קמיע – שהקמיע עצמו
2 לא הוחזק עדיין שמועיל.

3 הגמרא מביאה לכך הוכחה מלשון המשנה: דיקא נמי, דקתני
4 במשנה, 'ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה', שמשמעו
5 שאיסור היציאה תלוי בכך שאינו מאדם מומחה, אבל כל שנעשה
6 על ידי מומחה מותר לצאת בו, ולא קתני 'בזמן שאינו מומחה'
7 שהיא משמע שההקפדה היא על קמיע שהוא עצמו מומחה. מסיקה
8 הגמרא: שמע מינה – אכן יש לשמוע כן ממשנתנו שדי בכך שנעשה
9 על ידי אדם מומחה כדי להתיר לצאת בו בשבת.

10 הגמרא מביאה ברייתא המרחיבה בדיני קמיע מומחה שמותר לצאת
11 בו בשבת: תנו רבנן בברייתא, איזה קמיע מומחה שיוצאים בו

שבת. פרק שישי - במה אשה דף ס עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ) רש"י תוספת

1 **בְּקוֹלָהּ**, הוּא בְּמִין עֲמוּד רָחֵב מִלְּמַעְלָה, וּמִיִּשְׁלָטֶה; וְהַחֲנוּנִי מִעֲמִידוֹ לִפְנֵי
2 חֵלֶץ חֲנוּתוֹ, וּמִסְמְרִין תְּחוּבִין בּוֹ, וְתוֹלִין בָּהֶן אֲבָנִים וְרִצּוֹעוֹת לִמְכוּר: **בְּעֶרְסָהּ**,
3 אִישְׁתֵּרִיִּי־אֶבֶלֶעָה, וְהֵן מֵאוֹנִים גְּדוֹלוֹת לִשְׁקוֹל צֶמֶר וְשֶׁשֶׁה וְנֹחַשׁת, וְהֵן שֶׁל עֵץ: **הַלֵּךְ**
4 **אֲחֵר שֶׁלִּישְׁלֹתָיו**, שְׁתֵּלֵי בָהֶן, וְאֵם שֶׁל מִתְבַּת הֵן – טָמוֹת: **הַמַּעְמִיד**, הוּא הַשִּׁבְעָה מִעֲמִיד

1 אֶת מִסְמְרוֹתָיו, וְהִסְלֵם אֶת שְׁלִיבוֹתָיו, שָׁרִי
 2 בָּהֶם קְבוּעִים, וְהִעֲרָסָה הוּא עֵץ(א) אֵרוֹר
 3 שֶׁהִקְנָה שְׁקוּרָן יִישׁ"א וְהִלְשׁוֹן תְּחוּב בּוֹ
 4 וְהִשְׁלֹט קְבוּעוֹת בְּגָדָה, וְכוּלן הַעֵץ אֵרוֹר
 5 מִמֶּנּוּ, שְׁהוּא פִּלְזִיל, שְׁחֵמֵר כְּפוֹת מֵאֲמֻנִים
 6 תְּלִיּוֹת בְּבִי רֶאשִׁין: **רַבָּא אָמַר**, בְּרִיּוּתָא דְּאִיגְנִי
 7 "וְטַבַּעַת הָיָה תְּכֵשִׁית בֵּין שֵׁשׁ עֲלֶיהָ חוֹתֶם בֵּין
 8 שְׂאֵץ עֲלֶיהָ חוֹתֶם" - לֹא אֲרֻשָּׁא דְּאִיגְנִי
 9 בְּתַכְשִׁיטִי נְשִׁים קִיּוּמִי תְּרִיּוּרָה, אֲלֵא דַּחַד תְּכֵשִׁית
 10 דְּאִישׁ וְחַד תְּכֵשִׁית דְּאִשָּׁה, וְלֹא צְדָדִין קִתְּנִי:
 11 **מוֹטָאָה** דְּשָׁקֵין קְרִימִית, אֲדָהּ "וְטַבַּעַת בֵּין
 12 שֵׁשׁ עֲלֶיהָ" כּו' - לֹא אֲרֻשָּׁא קִיּוּמִי, דְּקָרִי לִיה
 13 תְּכֵשִׁיט נְשִׁים, אֲלֵא הָכִי קֶאֱמַר: וְטַבַּעַת שְׂאֻמְרו
 14 שְׁנִטְמָא, בֵּין שֵׁשׁ עֲלֶיהָ חוֹתֶם דְּלֹא תְּכֵשִׁית
 15 הוּא - מִדֵּה כְּלִי מַעֲשֶׂה הוּא, בֵּין שְׂאֵץ עֲלֶיהָ
 16 חוֹתֶם דְּהָיָה תְּכֵשִׁיט, וְכִי קִתְּנִי רִישָׁא תְּכֵשִׁיט
 17 נְשִׁים - שְׂאֵץ עֲלֶיהָ חוֹתֶם: **לְמָא חֲוִיָּא**,
 18 לְתַכְשִׁיט, דְּקִתְּנִי "אִינֵה תְּרִיבִּי תְּשֻׁאָת": **אִינֵה**
 19 בְּהָ שְׁעָרָה, דְּהוּא חוּץ לְקִישׁוּרִיהָ כּוּרְכָתוּ סָבִיב
 20 הַמּוּחַט, וְתוֹחֶבֶת הַמּוּחַט בְּשִׁבְכָה מִתְּתִיקָה, שְׁלֹא
 21 יִרְאָה שְׁעָרָה: וְתִיּוּי בְּבִדְרִית, דְּהִקְנָא מִתְּתִינִין
 22 (לִקְנוֹן 30), "בִּדְרִית חֲסוּרָה מִלְּטִמְנָא וְיוֹצֵאן
 23 בָּהּ", וְהָיָא בְּמִין אֲצַעְדָּה שְׁעוּשָׁה לְשׁוּקִיָּה מַעַל
 24 בְּתֵי שְׁעָרָה, לְתַכְשִׁיט, וְכִי פִסְלוּ עַל רִבְנֵיהּ:
 25 מְחֻרָה, דְּהוּא תְּכֵשִׁיט הוּא, אֲלֵא אֲמַרְהוּ בְּגָדָה
 26 שׁוּקִיָּה, וְהָיִיב(ב) כְּטַבַּעַת הַכְּלִים דְּאֲמַרְן
 27 שְׁדוּרוֹת, בְּפִרְקוֹן דְּלַעֲלִי, וְיוֹצֵאן בָּהּ - שְׁצִירָה
 28 לַח עִם בְּתֵי שׁוּקִיָּה, וְלֹא הָיָה מִשְׁאֵל, וְיוֹצֵאן,
 29 דְּכִין דְּלַעֲנִיעוּתָא הִיא - לֹא שְׁלֵפָא מִמֶּנָּה:
 30 וְהָיָא מִחַט נִמְי לַעֲנִיעוּתָא, דְּשַׁעֲרָ בִּאֲשָׁה עֲרוּךְ
 31 וְלֹא מִתְּרָאָא אֲמַנִי, אֲלֵא תַצֵּא לְכַתְּלִינָהּ:
 32 חוּלְקָתָה, לְכֹאֵן וּלְכֹאֵן בִּאֲמַצָּה רִאשׁוּהָ, שְׁקוּרִין
 33 גְּרוּרִיא בְּלַעֲזָ: **וּבִשְׁבֶּת לְמָא חֲוִיָּא**, הָרִי בִּשְׁבֶּת
 34 אִינֵה חוּלְקָתָה שְׁעָרָה: טָם שֶׁל יְהוֹב שֶׁל עַל
 35 רִאשׁוּהָ, הָאֲדָה, וְהִשְׁנִי עוֹקֵץ הָיָה: בַּחוּל חוּלְקָתָה
 36 שְׁעָרָה, **וּבִשְׁבֶּת**, תּוֹחֶבֶת הָעוֹקֵץ
 37 בְּשִׁבְכָה, וְהָיִיב שְׂבִירָאשָׁה הִשְׁנִי מִנְּהָן עַל
 38 דְּפִתְחָתָה: **מוֹתָנִי** סְגֵדֵל הַמְּסוּמָר, שֶׁ עַל הוּא,
 39 וְתוֹחֶבֶת מִסְמְרוֹת(ג) לְמַעַלָּה לְחוּץ הַתַּחֲתוֹן עִם
 40 הָעֲלִילוֹן,* (הַעֵץ עִם הָעוֹר שֶׁלְּמַעַלָּה הָיִמְנָה וְהָיָה
 41 לוֹ שְׁתֵּי פִיּוֹת וְתוֹחֶב רַבְּלוּ בּוֹ), וּבִגְמָרְא מְפֻרָשׁ
 42 מֵאִי טַעְמָא גִּזְרֵי בִיה: **וְלֹא בִּיְחִיד**, וְלֹא בְּסִגְדֵל יַחֲדִי: כּוּמֵן שְׂאֵץ בְּרַגְלָא מִבָּהּ, בְּתַלְמִיד
 43 וְהוֹשְׁלֵמִי מְפֻרָשׁ: וְלֹא לִישְׁפָּדָה דְּשָׁעֵץ לִיה לְחִבְרִיָּה תוּמִי בְּנִפְיָה, וְשִׁינֵי רְבוּתִי: דִּלְמָא
 44 מְתִיבִין עֲלֶיהָ, שְׁקָל דְּלִישְׁפָּדָה לֹא מוֹמֵט לִיה בִּידִי, בִּשְׁבֶּת שְׁבֶת, מִשְׁחָה כּוּמֵן שֵׁשׁ
 45 בְּרַגְלוֹ מִבָּה שְׂרִי, וּבִגְמָרְא בְּעִי בְּהִי מִיִּנְיֵיהוּ דְּחִיב לִיה: **וְלֹא בְּתַפְשִׁילוֹן**, כְּדִמְפֻרָשׁ טַעְמָא
 46 בְּגְמָרְא (לִקְנוֹן דָּף סא), **וְלֹא בְּקִמְיַע**, שְׁבוּתָתָא וְטוֹעֲנִין לְרִפְּוֹאָה: שְׂאִינֵי מִן הַמּוּמִיחָה
 47 אֲבָל בְּקִמְיַע מוּמִיחָה - שְׂרִי, תְּכֵשִׁיט הוּא לְחוּלָה בְּקֹדֶשׁ מִמְּלַבּוּשִׁי: שְׂרִיין **סְגֵדָא**
 48 **וּמִנְפִּישָׁא**, מְפֻרָשׁ בְּגְמָרְא: **אִינוּ תִּיבִי תְּשֻׁאָת**, דְּכּוּחֵהּ מִיִּין מְלַבּוּשִׁין נִינְהוּ בַּחוּל לְמַלְלִתָּהּ:
 49 **נְמִי' שְׁלִפִי** תְּהוּרָה הִיא, בְּנִי אֲדָם תְּשֻׁמָּסִים מִן הַתְּהוּרָה הִיא: **הַנֶּכְנֵס**, הַרְצֵלָה לִכְנֵס
 50 יִכְנֵס, שְׁהַנֶּכֶס רִירָה תַחֲלָה שְׁאֵץ אֲדָם וְהָיִיב **אֵל יִצְחָא**, שְׁמָא יִשְׁתֵּי מִן אֲוִיבִים מִתְּרָבִין,
 51 וְהוּא לֹא יֵדַע, וְרִירָדוֹ וְרִיבֵנִי שְׂאֻנָּה כֹּאן: **הַנֶּכֶס מְגִדְלוֹ**, יֵשֵׁשׁ לוֹ שְׁתֵּי פִיּוֹת, ו

רַב נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק אָמַר טוּמְאָה אֲשֶׁבֶת קָא רְמִית. דַּאֲפִילוּ בְּלֹא טַעְמָא דְּהוּי תַּבְשִׁיט
לְאִישׁ הִיא טַמְאָה מִיֵּכֶל כְּלֵי מַעֲשֶׂה. וְהִשְׁתָּא, בִּין לִרְבָּא בִּין לִרְבַּח נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק מוֹקְמֵי
תְּרוּיְהוּהוּ כְּרִבֵּי נַחֲמִידָא. וְלֹא טַמְאָה מִטַּעַם תַּבְשִׁיט דְּאִשָּׁה, אֲלֵא מִטַּעַם תַּבְשִׁיט דְּאִישׁ, אִו
מִטַּעַם דְּהוּי כְּלֵי מַעֲשֶׂה. וְלִצְדִּיק קָתָּה, בִּין לִרְבָּא בִּין לִרְבַּח נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק:

7 משני "הואיל ואשה חולקת בה שעה", אטו
8 משום הכי לא הוי משוי? והא אינו לא מלבוש
9 ולא תבשית! אלא נראה לפרש: למאי חזיא -
10 למה הוי רגילה לצאת בה בחול. אמר רב יוסף
11 כו', ובתר הכי פריך: ובשבת למאי חזיא? נד
12 שרגילה לנשואי בשביל שצריכי לחלק בה
13 שעה בשבת תידיה משוי כיון דאינו לא מלבוש
14 ולא תבשית. ובקונטרס פי' בסמוך: שבת למאי
15 חזיא - והלא בשבת אינה חולקת שעה. וקשה
16 לרי"ז, דאם, דהא מנא ליה דאסור לחלק בה
17 שיער בשבת? ועוד: דאמאי פריך "והא אסורי"
18 אפילו ידא מותר תקשה? והא משוי הוא!
19 **הואיל** ואשה אוגרת בה שעה. נראה לרי"ז:
20 שתוחבת המזוז בתוך הסככה, ודוחקת
21 את הסככה כדי שלא יפלו שערותיה חוץ
22 לקישוריה. והשתא אתי שפיר דהויא כעין ביירת
23 שאוחות בתי שוקיה שלא יפלו. וק"ל בפרוש
24 הקונטרס:
25 **ותיהו** כביירת טהורה ותשתרי. פירש
26 בקונטרס: יכדי היכי דהתם לא חישי
27 לדיילמא משלפא ומחזיא, והאיל ולעציותא
28 עבדא - ה"נ לא ניוחש למשלפא ואחוויו מהאי
29 טעמא. דהיינו לר"ז כבליים און יומאין בוך
30 בשבת. ודחשינן דילמא משלפא לזו מושב דהוי
31 תבשית, כמו שאפרש אע"ז ולעציותא עבדא,
32 כמו ביירת דהכל ענין אחד, אלא שבירתא באחת,
33 ובכלים שתיים. כדאמרנן לקמן (קט סג). ועוד:
34 דלמה לו לחזייה כבאן טהרת ביירת? הוה ליה
35 למימר: ותידיה כביירת ותשתרי? ונראה לרי"ז דה"פ:
36 ותתי בשבית שיוצאין בה, לפי שהוא טהור,
37 משום שאינה תבשית דאינה נוי לאשה, כיון דאינה
38 כ"א באחת, והויא כטבעת הכלים, דאינה כ"א
39 לצורך בתי שוקים. ה"נ - האי מחט שהיא טהורה
40 לפי שאינה אלא כטבעת הכלים - תשתרי, דאינה
41 תבשית. ואל"ת: אמאי לא משני השתא כמין טס של
42 דבסבי כתי ברבשה, כדמשני לאידך כדמשני
43 דבסמוך? וי"ל: דאם היתה אוגרת בה שעה - לא
44 היתה מניחתה לעולם כנגד פרתה. ואינה חשובה
45 תבשית אלא טס. וקשה לרשב"א לפירוש זה: דכיון

לעיל (דף נב): אבל לענן טומאה – דא ודא אחת היא? הרי יש חילוק אפילו בשלימו, דאותה
שאינה אוגרת בה – טמאה, ואותה שאוגרת בה – טהורה! וצריך לומר: דאטומאה נמי פריך,
ותיהי טהורה בכריית שהיא טהורה, גם תשרי לצאת בה:

וּמִנִּיחָתָהּ כִּנְגַד פְּרֻחָתָהּ. הִשְׁתָּא לֹא הִיָּה צִרִּיךְ לִזְמוֹר שְׁחוּלָתָהּ בָּהּ שְׁעָרָה כִּלְלָא, אֵלָא
הָאִמַּת מִפְּרִישׁ: וּשְׁמִיעוּ קוֹל מַעַל גְּבֵי הַמַּעְרָה. קוֹל שֶׁל סַנְדֵּל הַמְסוּמָר:
לֹא כִּסְנֵדֵל הַמְסוּמָר וְלֹא כִּמְנַעַל שְׁאִינוּ תְּפוּר. תִּימָנָה לִי: וְהָא קִרְנֵי סִיפָא
זוֹה הַכֵּל: כֹּל שְׁנִיאוֹתֶיךָ – בִּי מִשְׁלַח אֹתוֹ בִּירוֹשָׁ. וּמִפְּרִישׁ בְּגִמָּ: דְּכֹל שְׁנִאוֹתֶיךָ בִּי בְּחוּל
קֶאֱמָר, וְסַנְדֵּל הַמְסוּמָר יִנְאוֹתֶיךָ בִּי בְּחוּל, וְאִמָּא אִין מִשְׁלַח אֹתוֹ בִּירוֹשָׁ וְיִלָּ: דְּהַחֲמִירוּ בִּי
לִפִּי שְׂבֵאת תְּקֵלָה עַל יָדִי, בִּי הִיָּבִי דְאֶסֶר לִיָּה בְּשִׁמְעוֹתֶיךָ ר' אֲלֵעֹזֵר בִּי שְׁמַעֲנָא לְטַלְטְלוּ לְכַסּוֹת
בִּי אַת הַכֵּל, אוֹ לְסַמְכּוֹ בִּי כְרִיעֵי מַטְשָׁה. אֵינִי שְׂשֹׂאֵר כֵּלִים שְׁמַלְאֲבָן אִיסוּר – שְׂרִי
לְטַלְטֵל לְצוּרִיךְ גִּפְּן מוֹמָקֵן. וְזוֹה הַכֵּל דְּקִרְתֵּי הָרֵם – לֹא קָאִי אֵלָא אֲמַנְעַל שְׁאִינוּ תְּפוּר.
וְיִתְרָא לִירוֹ: דְּאִינִי לְרַבֵּן ר' אֲלֵעֹזֵר דְּרִישִׁי לְטַלְטֵל לְצוּרֵיךְ גִּפְּן מוֹמָקֵן – לְטַלְטֵל בִּירוֹשָׁ.
אֵינִי דְּשִׁילַח מִשּׁוֹם שְׁמַחְתִּי יִי חֲשִׁיב כְּמוֹ לְצוּרִיךְ גִּפְּן, מִדְּרִישִׁי לְשׁוֹן וְשִׁלַּח דְּבִרִּים שְׁמַלְאֲבָן
אִיסוּר, כִּיּוֹן שְׂבֵאת תְּקֵלָה עַל יָדִי – לִיכֹּא שְׁמַחְתִּי יִי:

אין בין יו"ט לשבת כו'. ואע"פ דבפ' "משילך" (ביצה דף לו. ושם) ולקמן בפ' "כל הכלים" (דף קכד. ושם) מוקמין לה כבש, דאי כבש - הא אמרי מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. מ"מ, דמי טפי יו"ט לשבת, הואיל ולא שריא שאר דברים אלא מטעם שהותרה לצורך אוכל נפש:

השתא חמש שרין כו'. בפרק קמא דסוכה

(ד' ב' ושם) גבי "רבי יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה" לא פריך: השתא חמשים כו'. וכן בריש "אע"פ" (כתובות דף נו. ושם) גבי "אבל חכמים אומרים משהה אדם עם אשתו אפילו שנים ושלוש שנים בלא כתובה", ונראה לר"י: דכל היכא דפשיטא ליה דבעי למימר אפי' טובא - לא פריך. אבל הכא ליכא לפרושי ד' דה' אפילו טובא - דא"כ הותרה סגול המסומר. וכן בפרק "בנות כותים" (נדה דף לו. ושם) פריך (ובגין יוכמה היא קשיייה? ד' מאיר אומר: אפילו מ' ו' יום" דליכא למימר אפילו טובא - דאין סברא שיחשב דם קישוי מיום תחילת עיבורה. ומשמע ליה בכל הני דשיעורא בתרא דוקא, ולזה פריך - דלימא שיעורא בתרא, ולא לימא שיעורא קמא. ולקמן בפרק "מפנין ד' דה' קופות (דף קכו): פריך נמי: השתא חמש שרי, ד' כו'. משמע ליה דטפי לא שרין משום טורח שבת, ומשני רב חסדא: ד' מאורע קטן, חמש מאורע גדול. ושמואל משני ד' דה' אפילו טובא, כדאמרי אינשי. דסבר: אפילו טובא מצי לפנות, ובלבד שלא יגמור את הארבע. פי': קרקעית הארבע, משום אשווי גוונות, וכדאמרן התם. וא"ת: דבפרק "אע"פ" (כתובות דף ס. ושם) אמרינן: תינק זונק וחולק אפילו ד' דה' שנים. ולא פריך. אף על גב דהוי דוקא. מדפריך התם מחבילתו על כתפו. ומשני: אידי ואידי חד שיעורא. וי"ל: הא - בכחוש, הא - בבריא. הוא דאמרין בפרק "חורע" (חולקין דף קלכא. פי': קרקעית שתיים ו' שבתות פטור מן המתנות, מכאן ואילך - חייב במתנות. אומר ר"י: דנקט שתיים לרבי, דאית ליה ב"הבא על יבמה" (יבמות דף סד.) בדתרי זימני הויא חזקה ו' לרשב"ג):

דעבד

מהו? א"ל: מותר. איתמר נמי, אומר רבי יוסי בר' חנינא: עשאו כמין פלבוס - מותר. א"ר שישת: חיפהו פלו במסמרות, כדי שלא תהא קרקע אוכלתו - מותר. תניא בנותיה דרב שישת: "לא יצא האיש בסנדל המסומר, ולא יטיל מביט לבית, אפלו ממשה למשה. אבל מטלטלין אותו לכסות בו את הקלי ולקסוד בו פרעי המפה, ור' אלעזר בר' שמעון אוסר. נשרו רב במסמרותיו, ונשתתיר בו ד' או ה' - מותר, ורבי מתיר עד שבע. חיפהו בעור מלמשה וקבע לו מסמרות מלמעה - מותר. עשאו (ב) כמין פלבוס, או כמין טס, או כמין יתד, או שחיפהו פולו במסמרות כדי שלא תהא קרקע אוכלתו - מותר". הא גופה קשיא; אמרת "נשרו רב במסמרותיו" - אע"ג דנשתתירו ביה טובא, והדר תני: "ארבע או חמש" - אין, טפי - לא! א"ר שישת: לא קשיא; כאן - שנגממו, כאן - שנגעקו. "ארבע או חמש" מותר. השתא חמש שרי, ארבע מוכעיא?! א"ר חסדא: ארבע מסנדל קטן, וחמש מסנדל גדול. ורבי מתיר עד שבע. והתניא: רבי מתיר עד שלש עשרה! נוטה שאני, השתא דאיתת להכי - לרבי יוחנן נמי לא קשיא, נוטה שאני. אמר רב מתנה, ואמרי לה אמר רב אחריב בר מתנה אמר רב מתנה: אין הלכה בר' אלעזר בר' שמעון. פשיטא, יחיד ורבים הלכה כרבים! מהו דתימא: מסתברא טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון פהא - קמ"ל. אמר רבי תיאי: אי לאו דקרו לי "כבלאי שרי איסורי" שרינא ביה טובא. וכמה? בפומבדיתא אמרין: עשרין וארבע, בסורא אמרין: עשרין ותרמין. אמר רב נחמן בר יצחק: וסימניך - עד דאתא מפומבדיתא לסורא, חסר תרתמי. וליא פתיח בומן שאין ברגלו מכה".

משלחין פלים ביו"ט בין תפורין בין שאינן תפורין אבל לא סנדל המסומר. אלא: לאו בר מנעלי' בירט הוא, דהא קתני הקם כל שנאותין בו בירט משלחין אותו: איבא כינופא. שאין עושין מלאכה, ונקבצין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. פי' החיא מעשה דהוה כינופא: דאיסורא. בעשיית מלאכה: ואפילו לרבי חנינא מן עקיבא.

בפרק "חומר בקדש" גבי נושא מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה, שנמצא בזית מן המת תחוב בקרקעיתיה של ספינה, ונטמא, וקאמרי רבנן דגורו שלא יעביר אדם מי חטאת בספינה, ולא על הגשר, ולא ישיט על פני המים אחד ירדן ואחד שאר נהרות. ופליג ר' חנינא, ואמר: לא אסרו אלא בירדן, ובספינה. ולא גשר ושאר נהרות. דגוריה שגורו מחמת מאורע - אין להם לגזור אלא מעין המאורע: דשאני משאר נהרות. ברוחב או בעומק: אלא לחוק. שמשמרתיו נעשו לחוק העקב שקורין שול"א, עם הפנתא שקורין אינפיינ"א. אבל לגוי - מותר. דלא גזרו אלא מעין המאורע, והנהו לחוק הוי, כסתם מסמרים דסנדל: שתיים מבאן. לצד חיצון, אחד בראשו לצד האצבעות, ואחד לצד עקבו, ושתיים מבאן - לצד פיגמי, לעבר בין הרגלים: תרסיתיו. רצועותיו: סנדל תנופה. שתחתון שלו אינו שוה, שעב מצד זה ודק מצד זה, וכשדורס נוטה לצד הדק, וצריך להגביחו שיהא שוה לצד שפגגו: איפה. שם חכם, ובגו של ר' רחבה דפומבדיתא הוה: תפרו מבפנים. שנתן מנעל של עור לפנים מן הסנדל. תפרו - פורדריץ בלע"ז: מותר. שמעתי מר' יוחנן, וטעמא לא ידענא: מותר. לקבוע בו מסמרים מבחוץ: עשאו. למסמר כמין כלבוס. בלע"ז טינפיליון - שני ראשין חדין וכפופין, ונועץ שני ראשים בעץ כדאמר' בסוטה (יט:): כלבוס של ברקל שטילין לה לתוף פיה: מותר. הואיל ונשתנה משאר מסמרים, דלא גזרו אלא מעין המאורע: חיפהו. מלמשה: אבל מטלטלין אותו. דותרת כלי עליו: אוסר. דילקא אתי לנעול: נשרו רוב מסמרותיו כו'. לקמן מפרש לה: מותר. הואיל ונשתנה מקמו שהיה: דמעין המאורע: עשאו. לראיה מסמר רחב כמין טס - או שעשאו חד כמין יתד: אע"י דאשתאר טובא. ובלבד שיהיו מעט: שנגממו. מלמעלה, ורשומו ניכר בתוך העץ אפילו טובא, דהא מינכר שאינו כבדיתו: שנגעקו. לגמרי, שאין ניכר שהיה בו יותר, ד' או ה' ואין, טפי לא. לוי"ה, וקלשן חבירו איפכא: נוטה שאני. שכולן צריכין לו להשוותו, ואין אחד מהן לחוק: השתא דאיתת להכי. לחלק בין נוטה לשאין נוטה: לר' יוחנן נמי. דקפרכת לעיל מינה ואמרת דאמר במאן, איבא נמי לתרצי - לעולם כרבי נתן, ונוטה שאני - דהתם מתיר עד שבע. אבל אין נוטה - ד' וחו לא: מסתברא טעמא. דאסור לסלטל, שמו ינעלנו: כבלאי שרי איסורי. דר' חייא מבבל הוה, כדאמרין בסוכה: עלו רבי חייא ובגין ויסדו: עד דאתא ר' חייא. כשעלה מבבל לארץ ישראל ובא דרך סוריא מפומבדיתא: חסר תרתמי. נפלו שתיים ממסמרותיו בדרך: לסיוד חסר. (תרתמי) דומה אצל דומה:

שבת דף ס עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכג

יִהְיֶה אֶךְ אֶנָּה – אנו, כל שאר בני בבל, נַעֲבִיד – יש לנו לעשות כְּרַבִּי חֲנִינָא.
הגמרא מביאה עוד אמורא הפוסק כרבי חנינא: בָּעָא מִיְיָה רַב הוֹנָא מִרַב אֲשֵׁי חֲמֵשׁ מִסְמָרִים מְהוּ, אָמַר לִיה אֲפִילוּ שִׁבְעָ מוֹתָר. תִּשְׁעָ מֵאִי, אָמַר לִיה אֲפִילוּ שְׁמוֹנָה אָסוּר.
הגמרא מבארת שישנם אופנים וצורות שאינם בכלל גזירת איסור סנדל המסומר. מביאה הגמרא ספק בענין זה: בָּעָא – [ו-שאל] מִיְיָה הָהוּא יִרְצֶנָּה – [סנדל] מִרַבִּי אָמִי, תִּפְרוּ מִכַּפְּנִים – נתן מנעל של עור לפנים מן הסנדל המסומר, מְהוּ – האם מותר לנעלו. אָמַר לִיה, שְׁמַעְתִּי מִרַבִּי יוֹחָנָן שְׁמוּתָר, וְלֹא יִדְעָנָה מֵאִי מַעֲמָא מוֹתָר. אָמַר רַב אֲשֵׁי לְרַבִּי אָמִי בְּתַמְחִיה, וְלֹא יָדַע מִרַבִּי מֵאִי מַעֲמָא, הָרִי הִטְעַם פְּשׁוּט הוּא, כִּיּוֹן דִּתְפְּרוּ מִכַּפְּנִים הָיוּ לִיה מִנְעָל, כִּסְנַדְל גְּזָרוּ בֵּיה רַבָּנָן כִּמְנַעַל לֹא גְזָרוּ בֵּיה רַבָּנָן כִּיּוֹן שְׁאִינוּ מַעֲנִין הַמְּאֹרַע.
עוד ספק מביאה הגמרא: בָּעָא מִיְיָה רַבִּי אָבָא בְּרַ זִבְדָּא מִרַבִּי אָבָא בְּרַ אָבִינָא, עָשָׂאוּ לִמְסַמַּר כְּמִין כִּלְבֹּס – קרס מכופף בעל שני חודים. כלומר שהמסמר כפוף כמין חצי עיגול ושני ראשיו חדים ונעוצים בסנדל [וראה ציור], מְהוּ, אָמַר לִיה מוֹתָר, הוֹאִיל וְשׁוֹנָה הוּא מִשְׁאֵר מִסְמָרִים וְאִינוּ מַעֲנִין הַמְּאֹרַע. מביאה הגמרא סיוע לזה: אִיתְמַר נָמִי אָמַר רַבִּי יוֹסִי כְּרַבִּי חֲנִינָא עָשָׂאוּ כְּמִין כִּלְבֹּס מוֹתָר. הגמרא מבארת עוד אופן שאינו בכלל הגזירה: אָמַר רַב שִׁשְׁתָּה, חִיפָא מִלְּמַטָּה כּוּלָּא בְּמִסְמָרוֹת כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה קִרְקַע אוֹכְלָתָהּ [והסוליה לא תתקלקל], מוֹתָר, כִּיּוֹן שְׁמִסְמָרִים אֵלּוּ אִינֵם מַעֲנִין הַמְּאֹרַע. מביאה הגמרא הוכחה לרב ששת מברייתא: תִּנְיָא כְּוֹנֵתִיה דְּרַב שִׁשְׁתָּה, לֹא יֵצֵא הָאִישׁ בִּשְׁבַת כִּסְנַדְל הַמְּסוּמָר לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְלֹא יִמְיִיל עִמּוּ מִכִּית לְבֵית בֹּאוֹתָהּ חֹצֵר, וְאֲפִילוּ לֹא יַעֲלוּ כְּדִי לִילֵךְ עִמּוּ מִמְּטָה לְמִטָּה שְׁבֹאוֹתָהּ הַבֵּית, אָבָל מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ לְכַפּוֹת בּוֹ אֵת הַכְּלִי וְלִמְסוֹךְ בּוֹ כְּרַעֲיָה מִמְּטָה וְאִינוּ מוֹקֵצָה כִּיּוֹן שְׁתוֹרַת כְּלִי עָלָיו. וְרַבִּי אֲלֶעָזָר כְּרַבִּי שְׁמַעְזָן אוֹסֵר לְטַלְטֵלוּ אֲפִילוּ לְצוּרֵךְ, גִּזְרִיה שְׁמָא יָבוֹא לְנוֹעֵלוּ. וּמוֹנָה הַבְּרִייתָא אֹפְנִים שְׁאִינֵם בְּכֻלָּל גִּזְרֵת סַנְדַּל הַמְּסוּמָר, נִשְׁרוּ רֹב מִמְּסָמְרוֹתָיו, וְנִשְׁתַּיִּיר אוֹ אֲרַבְעָ אוֹ חֲמִשָּׁה מוֹתָר. וְרַבִּי מַתִּיר עַד שִׁבְעָ מִסְמָרִים. חִיפָא בְּעוֹר מִלְּמַטָּה וְקָבַע לוֹ מִסְמָרוֹת מְלֻמְעָלָה, מוֹתָר, כִּיּוֹן שֶׁסַּנְדַּל נִשְׁתַּנָּה וְאִינוּ מַעֲנִין הַמְּאֹרַע. עָשָׂאוּ כְּמִין כִּלְבֹּס, אוֹ שַׁעֲשֵׂה רֹאשׁ הַמְּסוּמָר רַחֵב כְּמִין מֵס, אוֹ שַׁעֲשֵׂאוּ חֹד כְּמִין יֵת, אוֹ שְׁחִיפְתּוּ כּוּלָּא בְּמִסְמָרוֹת כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה קִרְקַע אוֹכְלָתָהּ, מוֹתָר, וְהָרִי זֶה כְּדַבְּרֵי רַב שֶׁשֶׁת שֶׁהִתִּיר בְּחִידָתוֹ מִסְמָרִים כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה קִרְקַע אוֹכְלָתָהּ.
מקשה הגמרא סתירה בברייתא זו: הָא גִּזְרִיתָּהּ קִשְׁיָא – דברי הברייתא עצמם סותרים זה את זה. תחילה אָמַרְתָּ – נִאֲמַר בְּבְרִייתָא שְׁאֵם נִשְׁרוּ רֹב מִמְּסָמְרוֹתָיו מוֹתָר, וּמִשְׁמַע שְׁאָף עַל גֵּב דְּנִשְׁתַּיִּירוּ בֵּיה מוֹכָא – הרבה מסמרים, כל זמן שהם מיעוט ממה שהיה כאן מתחילה. מוֹתָר. וְהָדָר תִּנְיָ – ואחר כך נאמר שרק אם נשתתירו בִּלְאָרְבַּע אוֹ חֲמִשָּׁה, אֵין – מוֹתָר, אֲבָל טָפִי – יותר ממנין זה לא, ואפילו הם מיעוט. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שִׁשְׁתָּה לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן – ברישא שמשמע שמוֹתָר אֲפִילוּ בְּנִשְׁתַּיִּירוּ הָרַבָּה, מְדוּבָר בְּאֹפֶן שֶׁהַמְּסָמְרוֹת נִקְבְּלוּ, כלומר נקצץ ראשם אך לא נקערו לגמרי, אלא רישומם ניכר שאינו כמו שהיה ואינו מעין המאורע. ואילו כָּאֵן – המבואר בסיפא שדווקא ארבע או חמש מותר ולא יותר. מדובר שֶׁנֶּעֱקְרוּ לגמרי ולא ניכר שהיה בו יותר.
הגמרא מוסיפה לבאר את דברי הברייתא. שנינו בברייתא זו: אֲרַבְעָ אוֹ חֲמִשָּׁה מוֹתָר. מקשה הגמרא: הֲשִׁתָּא חֲמִשָּׁה שָׂרִי, אֲרַבְעָ מִיְיָה מִיְיָה – מאחר ששנינו שבנשתתירו חמשה מותר, וכי צריך לומר שמוֹתָר בארבע. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב חֲסִדָּא, הַבְּרִייתָא דִּכְרָה בְּשֵׁנִי אֹפְנִים, מִה שֶׁהִתִּירָה מְדוּבָר בְּאֲרַבְעָ מְדוּבָר כְּנִשְׁתַּיִּירוּ מִסְנַדְל כְּמִין, וְזֶה שֶׁהִתִּירָה בְּחֲמִשָּׁה מְדוּבָר כְּנִשְׁתַּיִּירוּ מִסְנַדְל גְּזָלוּ.
עוד שנינו בברייתא זו: וְרַבִּי מַתִּיר עַד שִׁבְעָ. מקשה הגמרא: וְהַתִּנְיָא בְּבְרִייתָא לַעֲלֵל לַעֲנִין סַנְדַּל הַנוֹטָה, רַבִּי מַתִּיר עַד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה. מתרצת הגמרא: נִזְטָה שְׁאֵנִי – [ושונוה], כִּיּוֹן שֶׁכָּל הַמְּסָמְרִים צָרִיכִים לוֹ

(מְשַׁלְחִין אֶחָד לַחֲבִירוֹ כִּלְיָם – [בגדים] כִּיּוֹם טוֹב, כִּיּוֹן תְּפֹרִין, כִּיּוֹן שְׁאֵינֵן תְּפֹרִין, כִּיּוֹן שֶׁגַם בְּלֹא תְפִירָה הֵם רְאוּיִים לְתַשְׁמִישׁ כְּגוֹן לְהַתְּכֻסּוֹת בָּהֶם אוֹ לִישֵׁב עֲלֵיהֶם), אָבָל לֹא מִשְׁלַחִין כִּסְנַדְל הַמְּסוּמָר כִּיּוֹן שֶׁאִסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וְלֹא מִנְעָל שְׁאֵינֵנו תְּפֹרִי (כִּיּוֹם טוֹב) כִּיּוֹן שְׁאִינוּ רְאוּיִים לְשִׁמּוּשׁ עַד שִׁיתְּקַנְהוּ. הָרִי מוֹכַח מִכָּאן שֶׁאֲפִילוּ בִּיּוֹם טוֹב אִסוּר לִיצֵאת בְּסַנְדַּל הַמְּסוּמָר.
משיבה הגמרא: בְּשִׁבְתָּ מֵאִי מַעֲמָא אִסְרוּ, מִשּׁוּם שְׁדוּמָה לְמֹאֲרַע לֹא רַק בִּכְךָ שֶׁאִירַע בִּשְׁבַת, אֲלֵא דְאִיכָא בִּינּוּפִיָּא – שאנשים מתקבצים בו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, וְהָרִי הוּא מַעֲנִין הַמְּאֹרַע הַהוּא, וְלִכְךָ כִּיּוֹם טוֹב נִמְיֵי דְאִיכָא בִּינּוּפִיָּא גַם הוּא מַעֲנִין הַמְּאֹרַע וְאִסְרוּ.
מקשה הגמרא: אִם הִדְבַּר תְּלִי בִּכְךָ שֶׁהוּא יוֹם שֶׁל הַתְּאֻסְפוֹת אֲנָשִׁים, הָרִי גַם בְּתַעֲנִית צָבוֹר אִיכָא בִּינּוּפִיָּא וְלִיתְסַר. משיבה הגמרא: מַעֲשֶׂה כִּי הָיָה בְּכִינּוּפִיָּא דְאִיפּוֹרָא – הַמַּעֲשֶׂה הָיָה בִּשְׁבַת שֶׁהוּא יוֹם שִׁישׁ בּוֹ הַתְּאֻסְפוֹת אֲנָשִׁים וְגַם אִסוּר הוּא בְּעִשְׂיית מַלְאכָה, אֲבָל הָכָא – בְּתַעֲנִית צִיבוֹר, בִּינּוּפִיָּא דְהִתְיָרָא הָיָה – נִכּוֹן אֲמַנֵם שִׁישׁ בּוֹ הַתְּאֻסְפוֹת אֲנָשִׁים, אֲבָל מוֹתָר הוּא בְּעִשְׂיית מַלְאכָה, וְאִינוּ מַעֲנִין הַמְּאֹרַע.
מוסיפה הגמרא שיום טוב ושבת דומים זה לזה מאד, עַד שֶׁאֲפִילוּ מִי שְׁוֹבֵר לִגְבִי שֶׁאֵר דְּרִבִּים שְׁלֹא גִזְרוּ אֲלֵא מַעֲנִין הַמְּאֹרַע מִמֶּשׁ, מוֹדָה הוּא שֶׁאִסוּר סַנְדַּל הַמְּסוּמָר אִף בִּיּוֹם טוֹב: וְאֲפִילוּ לְשִׁיתָר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקִיבָא דְאָמַר בְּתוֹסְפָתָא (פְּרָה סוֹף פ"ט), שְׁלֹא אָסְרוּ אֲלֵא בִּירְדָן וּבְסַפִּינָה וּבְמַעֲשֶׂה שְׁהִיָּה מִמֶּשׁ, לִגְבִי מִי חֲטָאת וְאִפְרָ חֲטָאת שֶׁאִסְרוּ חֲכָמִים לְהַעֲבִיר בְּסַפִּינָה, מִפְּנֵי מַעֲשֶׂה שֶׁהִיָּה שֶׁהַעֲבִירוֹם בְּסַפִּינָה שִׁשְׁטָה בִּירְדָן, וְנִמְצָא כִּזִּית מֵת תַּחוּב בְּקִרְקַעִית הַסַּפִּינָה וְנִטְמָאוּ וּנְפָסָלוּ, וְלִדְעוֹתוֹ לֹא אִסְרוּ לְהַעֲבִיר בְּשֶׁאֵר נְהֻרוֹת אֲלֵא רַק בִּירְדָן לְפִי שֶׁשֶׁם הָיָה הַמַּעֲשֶׂה, וְאִף בִּירְדָן לֹא נִאֲסַר אֲלֵא בְּסַפִּינָה, אֲבָל לְהַעֲבִיר בְּצוּרָה אַחֶרֶת מוֹתָר, מִכָּל מָקוֹם מוֹדָה הוּא בְּסַנְדַּל שֶׁאִסְרוּהוּ בִּיּוֹם טוֹב אֲפִילוּ שְׁאִינוּ מַעֲנִין הַמְּאֹרַע מִמֶּשׁ, שֶׁכֵּן הֵנִי מִלִּי יִרְדָן דְּשִׁאֲנִי מִשְׁאָר נְהֻרוֹת בְּרוּחָבוֹ וְעוֹמְקוֹ וְלִכְן לֹא גִזְרוּ בָּהֶם, אָבָל יוֹם טוֹב וְשִׁבְתָּ כִּי יִרְדִּי נִיגְחוּ – הָרִי שִׁישׁ הֵם, דִּתְנֵן, אֵין בִּין יוֹם טוֹב לְשִׁבְתָּ אֲלֵא אוֹכְלֵי נֶפֶשׁ כִּלְכָּד וְהָרִי הוּא נִחָשׁ מַעֲנִין הַמְּאֹרַע.
הגמרא מביאה פרטי דינים בצורת ומנין המסמרים שלא כולם בכלל גזירת סנדל המסומר: אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא שֶׁנִּי שֶׁאִסוּר לִיצֵאת בּוֹ אֲלֵא כְּשֶׁמִּסְמָרָיו עוֹשִׂיִים לְחֹק – לְהַדִּיק וּלְחַבֵּר אֶת רַצּוֹת הָעוֹר לְסוּלִיָּה, אָבָל אִם עוֹשִׂיִים לְנוֹי, מוֹתָר, מִפְּנֵי שֶׁהַמְּסָמְרִים שְׁהִיּוּ בְּסַנְדַּל בֹּאוֹתוֹ הַמְּאֹרַע הֵיוּ עוֹשִׂיִים לְחֹק, וְכִשְׁהֵם עוֹשִׂיִים לְנוֹי אִינוּ מַעֲנִין הַמְּאֹרַע. מְבַרֶּרֶת הַגְּמָרָא: וְעַד כְּמָה מִסְמָרִים הֵם לְנוֹי. משיבה הגמרא: נִחְלָקוּ בּוֹהֵה הָאִמּוּרָאִים, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, חֲמֵשׁ כִּסְנַדְל זֶה וְחֲמֵשׁ כִּיּוֹן, וְרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, שִׁבְעָ כִּיּוֹן וְשִׁבְעָ כִּיּוֹן. מְבַאֵר רַבִּי יוֹחָנָן אֵת שִׁיטתוֹ וְאֵת שִׁיטת רַבִּי חֲנִינָא: אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַב שְׁמִין כְּרַבִּי אָבָא, אֲסַבְרָא לָךְ, לְדִידִי – לְשִׁיטַתִּי שֶׁתִּבֵּן מִכָּאֵן לִצַּד הַחִיצוֹן, אֶחָד בְּרִאשׁוֹ לִצַּד הָאֲצִבְעוֹת וְאֶחָד בְּצַד הָעֵקֶב, וְשִׁתִּים מִכָּאֵן לִצַּד הַפְּנִימִי שְׁבִין הָרַגְלִיִּים, וְאַחַת בְּתִרְסִיּוֹתָיו – בְּרִאשׁ הָרַצּוֹת. לְרַבִּי חֲנִינָא, שְׁלֹשׁ מִכָּאֵן לִצַּד הַחִיצוֹן שֶׁל הַנֶּעַל, וְשְׁלֹשׁ מִכָּאֵן לִצַּד הַפְּנִימִי, וְאַחַת בְּתִרְסִיּוֹתָיו.
הגמרא מקשה על רבי יוחנן: מִיִּתְיָבִי, סַנְדַּל הַנוֹטָה – שְׁסוּלִיתוֹ אֵינָה יִשְׁרָה, אֲלֵא מִצַּד אֶחָד הוּא עֵבֶה וּמִצִּידוֹ הַשֵּׁנִי הוּא דָק, וְכִשְׁדוֹרַס הָרִי הוּא נוֹטֵה לִצִּידוֹ דָק, וְצִרִיךְ לְהַגְבִּיהוּ עַל יְדֵי מִסְמָרִים שִׁיחָא שׁוֹה לִצַּד שְׁכַנְגוֹ. עוֹשֶׂה לוֹ שִׁבְעָ מִסְמָרִים, דְּכַרִּי רַבִּי נָתָן, וְרַבִּי מַתִּיר בְּשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה. מְפַרֶּשֶׁת הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְשָׁא לְרַבִּי חֲנִינָא – הִדְבַּר מוֹבֵן לְדַעַת רַבִּי חֲנִינָא שֶׁמִּתִּיר בִּשְׁבַע, לְפִי שֶׁהוּא דְאָמַר כְּרַבִּי נָתָן, אֲלֵא רַבִּי יוֹחָנָן הַמַּתִּיר רַק בְּחִמֶּשׁ דְּאָמַר כְּמָאן, הָרִי אֵין תָּנָא הַסּוֹבֵר כְּמוֹתוֹ. משיבה הגמרא: הוּא דְאָמַר כְּרַבִּי נְהוֹרָאִי, דִּתְנֵיא, רַבִּי נְהוֹרָאִי אוֹמַר חֲמֵשׁ מוֹתָר וְשִׁבְעָ אִסוּר.
הגמרא פוסקת כדעת מי יש לנהוג: אָמַר לִיה אִיפָּה (שם חכם) לְרַבָּה כְּרַבִּי חֲנִיָּה, אֲתוֹן – אֲתָם תִּלְמִידֵי רַבִּי יוֹחָנָן, עֲבִידוּ – [תעשו] כְּרַבִּי

מדייקת הגמרא: **הָא אִם יֵשׁ בְּרַגְלָא אחת מִכָּה, נִפְסִיךְ – מותר לצאת**
 בסנדל יחיד. מבררת הגמרא: **בְּהִי מִיִּנְיָהּ נִפְסִיךְ –** באיזו מרגליו יוצא
 בסנדל, האם ברגל שיש בה מכה או ברגל השנייה שאין בה מכה.
 מביאה הגמרא מחלוקת בדבר: **אָמַר רַב הוּנָא, בְּאוֹתָהּ שֵׁישׁ בָּהּ**
מִכָּה הוא נועל את הסנדל. מבארת הגמרא את דבריו: **אֵלֶּמָּה קָסָכֶר**
 – מוכח שרב הונא סובר, **סָנְדַל לְשׁוֹם צֶעֶר עֲבִיד**. כלומר, סנדל עשוי
 כדי להגן שלא תנגח רגלו באבנים ובקוצים שבדרכים ויצטער. ולכן,
 כשרואים אותו צולע ויודעים שיש ברגלו מכה והוא נועל רק בה
 סנדל, מבינים שהטעם שאינו נועל בבריאה הוא מפני שעור כפות
 רגליו עבה וקשה ואינו מצטער באבנים שבדרכים, אלא שלרגלו
 המוכה צריך הוא סנדל כדי להגן עליה, ולא יחדוהו שמטלטל את
 השני תחת ידו ובגדיו. ולכן מותר לצאת בסנדל יחיד באופן זה.
 דעה אחרת מביאה הגמרא: **וְחִיָּיא בֶּר רַב אֱמֵר, שְׁנוּעַל הוּא בְּאוֹתָהּ**
שְׁאִין בָּהּ מִכָּה. מבארת הגמרא את דבריו: **אֵלֶּמָּה קָסָכֶר –** מוכח
 שהוא סובר, סנדל לְשׁוֹם תַּעֲנוּג עֲבִיד. כלומר, סנדל עשוי לאדם
 איסטנסי ורך הרוצה להתענג בסנדל, ומתוך מעשיו שנעל סנדל
 מוכח שאיטנסי הוא, **וְזוּ שֵׁישׁ בָּהּ מִכָּה, מִכָּתָה מוֹכַחַת עָלֶיהָ**
 שאינו יכול לנעול בה, ולא יחדוהו שמטלטל את השני תחת ידו
 ובגדיו.
 הגמרא מביאה דברי אמורא נוסף שלכאורה יש ללמוד מדבריו כרב
 הונא: **וְאָף רַבִּי יוֹחָנָן כָּכֶר לָהּ לְהָא דְרַב הוּנָא, דְּאָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן**
לְרַב שָׁמֹן בֶּר אַבָּא, הֵב לִי מִסְנָאִי – תן לי מנעלי. **יָהֵב לִיה דִּימִין –**
 נתן לו רב שמן בר אבא נעל ימין. **אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, עֲשִׂיתָ מִכָּה.**
 כלומר, כיון שרבי יוחנן סובר שצריך לנעול רגל שמאל תחילה ואחר
 כך של ימין (וכמוכא בגמרא להלן), אמר לו לרב שמן בר אבא, שאם
 אנעל עתה את של ימין שוב לא אוכל לנעול את של שמאל לאחריו
 אלא אצא בנעל יחיד, ונמצא שעשית את של ימין כאילו היתה בה
 מכה, ולכן אני נעול בה בלבד. ומזה מוכח, שדעת רבי יוחנן היא
 שנועל באותה שיש בה מכה וכדעת רב הונא. דוחה הגמרא: **וְדִלְמָא**
בְּחִיָּיא בֶּר רַב סְבִירָא לִיה – שמא סובר הוא כחייא בר רב שבאותה
 שאין בה מכה הוא נועל, **וְהָכִי קָמָר –** וכך היתה כוונת דבריו לרב
 שמן בר אבא, שאם אנעל עתה את של ימין הריני יוצא ביחיד, ונמצא
שְׁעִשִּׂית אֶת הָרַגְלָא שֶׁל שְׁמַאל כאילו יש בה מכה, שהרי אצא רק
 בנעל של ימין.
 מבארת הגמרא: **וְאֹדָא רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעֲמִיה –** רבי יוחנן שהקפיד על
 רב שמן בר אבא שהקדים להביא לו את של ימין הולך בזה לשיטתו,
דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בַּמָּקוֹם אַחֵר, בְּתַפְּלִין כֶּךָ מִנְּעָלִין, מַה תַּפְּלִין
מִנִּידִים בִּיד שְׁמַאל, אָף מִנְּעָלִין מִקְדִּימִים לְנַעוֹל בְּרַגְלָא שֶׁל שְׁמַאל
 תחילה.
 הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן שאמר שיש להקדים את נעילת
 רגל שמאל מברייטא: **מִיתִיבִי, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, בְּשָׁהוּא –** (כשאדם)
 נועל את מנעליו, נועל את של ימין תחילה, **וְאַחֵר כֶּךָ נִנְעָל אֶת שֶׁל**
שְׁמַאל.
 הגמרא מביאה את הכרעות האמוראים כיצד יש לנהוג בדבר זה:
אָמַר רַב יוֹסֵף, הִשְׁתָּא דְתִנְיָא הָכִי – עכשיו ששנינו בברייטא שיש
 להקדים את של ימין, **וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי –** ואילו רבי יוחנן אמר
 להיפך שיש להקדים את של שמאל, מוכרח להיות שאינם חולקים,
 אלא רבי יוחנן בא לומר שעל אף שימין חשובה בהרבה מקומות,
 יכול לנעול של שמאל תחילה מפני שחשובה היא לגבי תפילין,
 והברייטא השמיעתנו שעל אף ששמאל חשובה בתפילין, יכול
 להקדים את של ימין, מפני שחשובה היא בהרבה מקומות, ולכן,
דְּעֵבֶר הָכִי עֵבֶר, וְדְעֵבֶר הָכִי עֵבֶר – מי שרוצה לעשות כרבי יוחנן
 ולחבב את של שמאל ולהקדימו תמיד, השרות בידו לעשות כן, ומי
 שרוצה לעשות כברייטא ולחבב של ימין ולהקדימו תמיד, השרות
 בידו.
 אבבי מקשה על דברי רב יוסף: **אָמַר לִיה אַבְּי לְרַב יוֹסֵף, דִּלְמָא**
 – (שמן) לעולם דברי הברייטא ורבי יוחנן סותרים הם זה לזה, ורַבִּי

יוחנן, **הָא מִתְנִיתָא לָא הָנָה שְׁמִיעַ לִיה –** לא שמע ברייטא זו, **וְאִי**
הָנָה שְׁמִיעַ לִיה – ואילו היה שומעה, **הָנָה תֵּרַד בִּיה –** היה חוזר בו,
 ואם כן יש לנהוג כדברי הברייטא ולנעול תחילה ימין. **וְאִי נָמִי –**
 ויתכן גם לפרש באופן הפוך, שאכן שְׁמִיעַ לִיה – שרבי יוחנן שמע
 לברייטא זו, וְאָף עַל פִּי כֵן פִּסַּק אַחֲרָהּ, כִּיּוֹן דְּקָסָכֶר, **אִין תִּלְכָּה**
בְּאוֹתָהּ מִשְׁנָה, ואם כן צריך לנהוג כמותו ולהקדים את של שמאל,
 ונמצא הדבר בספק.
 מוסיפה הגמרא להביא ממנהגי אמוראים בזה: **אָמַר רַב נַחֲמָן בֶּר**
יִצְחָק, יֵרָא שְׁמִיעַ הִיה יוֹצֵא יְדֵי שְׁתִּיחָן, ונוהג כדברי הברייטא
 וכדברי רבי יוחנן, **וּמִנָּה –** מי הוא אותו ירא שמים שנהג כן, **מִר בְּרִיה**
דְּרַבְנָא. מבררת הגמרא: **הִיכִי עֲבִיד –** איך עשה כדברי שניהם.
 מפרשת הגמרא: **סִיִּים דִּימִינִיה וְלָא קָמַר –** תחילה נעל את רגל
 ימינו, ועדיין לא קשר את רצועות הנעל, ולאחר מכן **סִיִּים דְּשְׁמַאלִיה**
וְקָמַר – נעל את רגל שמאלו וקשר את רצועותיה, **וְהָדָר –** ולאחר
 מכן חזר וקָמַר דִּימִינִיה – קשר את רצועות הנעל שברגל ימין.
 לעומתו מביאה הגמרא מנהג אמורא אחר: **אָמַר רַב אֲשִׁי, חִזְיָנָא**
 ו–ראיתיו **לְרַב בְּהִנָּא, דְּלָא קָפִיד –** שלא הקפיד לנעול נעל מסוימת
 תחילה, אלא פעמים היה מקדים של ימין ופעמים מקדים של שמאל.
 מביאה הגמרא עוד ברייתא העוסקת בענין זה: **תָּנוּ רַבָּנֵן בְּבִרְיָתָא,**
בְּשָׁהוּא נִנְעָל מִנְּעָלֵיו, נִנְעָל שֶׁל יְמִין תְּחִילָה, וְאַחֵר כֶּךָ נִנְעָל שֶׁל
שְׁמַאל, וּבְשָׁהוּא חוֹלֵץ אֶת מִנְּעָלֵיו, חוֹלֵץ שֶׁל שְׁמַאל תְּחִילָה, וְאַחֵר
כֶּךָ חוֹלֵץ שֶׁל יְמִין. ובשָׁהוּא רוֹחֵץ את גופו, רוֹחֵץ צֵד שֶׁל יְמִין
 תְּחִילָה, וְאַחֵר כֶּךָ רוֹחֵץ צֵד שֶׁל שְׁמַאל. וכן בְּשָׁהוּא קָךְ בִּשְׁמֹן את
 גופו, קָךְ צֵד שֶׁל יְמִין תְּחִילָה, וְאַחֵר כֶּךָ סָךְ הוּא צֵד שֶׁל שְׁמַאל.
 וְהַרְוֵצָה לְסוּךָ כֵּל גּוּפוֹ, קָךְ רֹאשׁוֹ תְּחִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַךְ עַל
 כָּל אֲיָבָרָיו.
 הגמרא מבארת את טעם איסור היציאה בתפילין והטעם שאין בהם
 חיוב חטאת. שנינו במשנה: **וְלָא יֵצֵא בְּתַפְּלִין וכו',** ואם יצא אינו חייב
 חטאת. **אָמַר רַב סְפָרָא, לָא תִּמָּא, שְׁהָאִסוּר לְצֵאת בְּתַפְּלִין בִּשְׁבֹת**
 הוא רק **אֵלֶּיכָא דְמָאן דְּאָמַר –** לפי דעת הסובר שֶׁבֶת לָאו זְמַן
 תַּפְּלִין הוּא – שמצות תפילין אינה נוהגת בשבת, והרי זה דומה
 למשואי, **אֵלָא אֲפִילוּ לְמָאן דְּאָמַר שֶׁבֶת זְמַן תַּפְּלִין הוּא,** ואם כן
 מלבוש הוא ואינו משואי, אף על פי כן גזרו חכמים **שְׁלָא יֵצֵא,**
דִּלְמָא כְּשִׁיחּוּץ אֶת תַּפְּלִיו מֵרָאשׁוּ כְּשִׁיבָא לַעֲשׂוֹת צִרְכּוֹ, אֲתִי
לְאִיתוּנִי – יבא לטלטלם בידו ארבע אמות פְּרִשּׁוֹת הָרַפִּים.
 הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב ספרא: **וְאֵיכָא דְמִתְנִי לָהּ**
אֲסִיפָא – יש ששנו דברי רב ספרא על מה ששינו בסוף המשנה, **וְאִם**
יֵצֵא בְּתַפְּלִין לַרְשׁוֹת הָרַבִּים, אִינוּ חֵיִיב חֲטָאת, וְעַל זֶה אָמַר רַב
סְפָרָא, לָא תִּמָּא שְׁפִטוּר מִחֲטָאת רַק אֵלֶּיכָא דְמָאן דְּאָמַר – לפי
 דעת הסובר שֶׁבֶת זְמַן תַּפְּלִין הוּא, **אֵלָא אֲפִילוּ לְמָאן דְּאָמַר שֶׁבֶת**
לָאו זְמַן תַּפְּלִין הוּא, אִינוּ חֵיִיב חֲטָאת. מֵאִי מַעֲמָא – ומדוע טעם
 הדבר, מפני שדָּרָךְ מַלְבּוּשׁ עֲבִידָא – שתפילין המונחים בראשו וגם
 ובזרועו הרי הם בדרך מלבוש, שכך הדרך ללבושם בחול, ולכן אף
 כשלושם בשבת אינו חשוב משואי אלא מלבוש.
 הסוגיא שלפנינו עוסקת בבירור ענין 'קמיע מומחה' שמותר לצאת בו
 בשבת, האם פירושו שנכתב על ידי אדם מומחה, או שהקמיע עצמו
 מומחה, וכן כיצד הם נעשים מומחים. שנינו במשנתנו (לעיל ט:): **וְלָא**
יֵצֵא בְּקָמִיעַ בְּזִמְן שְׁאִינוּ מִן הַמוֹמְחָה, ומשמע שבקמיע מן המומחה
 מותר לצאת בשבת. מפרשת הגמרא איך נקבעת מומחיות הקמיע
 לענין היציאה בו בשבת: **אָמַר רַב סְפָרָא, לָא תִּמָּא, שְׁהָאִסוּר הִיצִיאָה**
 בשבת בקמיע הוא, **עַד דְּמוֹמְחָה נִבְרָא וּמוֹמְחָה קָמִיעַ –** עד שגם
 האדם שכתב את הקמיע מומחה הוא, שהזוהק לכתוב שלשה מיני
 קמיעות שלשה אנשים שחלו בשלשה מיני חולאים והועילו, וגם
 מין קמיע זה עצמו נעשה מומחה, שהועיל מין קמיע זה כבר שלש
 פעמים לאותו החולי, ורק באופן זה מותר לצאת, אבל אם רק אחד
 מהם מומחה אסור לצאת בו בשבת, אל תאמר כן, **אֵלָא בִּיּוֹן**
דְּמוֹמְחָה נִבְרָא – די בכך שהאדם הכותב בלבד מומחה הוא, שמותר

דעבד הכי עבד. פירושו: דברייתא לא פליגא ארבי יוחנן ולא ר' יוחנן אברייתא. והיפ: כתפילין אע"ג דימין חשובה לענין בון די ובהו רגל, וכן לענין חליצה יכול לנעול של שמאל תחילה. ברייתא נמי קמ"ל דאע"ג דשמאל חשובה לתפילין – יכול לנעול של ימין תחילה. וא"ת: איז אמאי הקפיד רבי יוחנן על רב שמן שנתן לו של ימין, כיון דיכול לנעול איזה שריצה תחילה. ונראה לר"י דהיפ: דעבד הכי עבד מי שרצה לחבב של שמאל, משום מצות תפילין, הרישות בידו. ומי שרצה לחבב של ימין יותר, משום חשיבות של ימין, הרישות בידו. ורבי יוחנן היה דרכו לחבב כל שעה של שמאל יותר. ורב שמן בר אבא (לא) היה יודע מנהגו:

וסיים דשמאליה וקטר. אומר ריב"א: דדוקא לענין קשריה הוא דחשיבא של שמאל טפי, משום דחשיבות תפילין הוא בקשריה, אבל איפכא לא. ולהאי טעמא יש לנעול של ימין תחילה. במנעלים שאין בהן קשריה: **דילמא** מיפסקי ואתי לאתויניהו ד' אמות ברה"ר. קשה לר"י: דאפילו לא חשיבין דילמא מיפסקי – אסור, משום דיומנין דאיצטריך לבה"ב, ואתי לאתויניהו ד"א ברה"ר. דהכי אמר לקמן גבי קמיע. ומתוך פי' הקונטרס משמע דלא גרס דילמא מיפסקי, ופי': דילמא שקיל להו מראשו אם בא ליפנות. והקדוש מקריב"ל אומר: דרסין לה שפיר, ואיצטריך טעמא דמיפסקי לתפילין של יד, דאין צריך לחלוץ כשצריך לבה"ב אלא של ראש משום שיי': **עד** דיימיהו גברא ומימיהו קמיע. נראה לר"י: שאם חבב לחש אחד בשלש איגרות, וריפאו שלשתן ג', בני אדם כל אחד אדם אחד – היינו ממוחו גברי. וכאשר רפאו שלשתן אדם אחד – בעיניו היא בסמוך, אי מימיהו גברא או לא. דדוקא לאתו לחש הוא מומחה, אבל לראש לחשים יד, ודוקא שכתבם הוא, אבל אחר – לא. ואם כל אחת מאיגרות ריפא שלש פעמים, אפילו אדם אחד – מומחות שלשתן. ואין הלחש מומחה כל מקום שהוא, אלא דדוקא איגרת לבדה שהומחת, והיינו מומחה גברא ומומחה קמיע, שקמיע זה הומחה שריפא שלש פעמים, וכתבו אדם מומחה שכתב שלשה קמיעין והועילו שלשתן:

אע"ג דלא מימיהו קמיע. נראה דכל שכן מימיהו קמיע ולא גברא, שהמחתת קמיע עדיפא מהמחתת דרופא, כדמוכח לקמן דבהמחתת קמיע פשיטא ליה דאיתמח, אפילו בחד גברא. ובאיתמח גברא מספקא ליה, אי איתמח דתלת קמיעי עד גברא, אי לא: **אע"ג** דלא מימיהו קמיע. קשה לרשב"א: דהכי משכחת לה דאתמח גברא ולא קמיע? כיון שהאיש מומחה לכתוב לחש זה אי"ב אגרת זו שכתב דאי תועילו ואומר ר"י: דנ"מ שאם אבדה מחאתו, שכתב ג' קמיעים ולא הועילו – אם הומחה הקמיע – מועיל אפילו אחד אדם מחאתו: **ולא** קתני בזמן שאינו מומחה. קשה לרשב"א: דילמא לעולם בעינן תרוייהו, ואי הוה תני הכי – הוה משמע מומחה קמיע ולא גברא וי"ל: דאינו מומחה משמע שפיר בין אגברא בין אקמיע, דהא לקמן תניא "איהו קמיע מומחה כו" – ומוקמין לה לאמחוי גברא:

כל

שקא ממשפחת נכפין, ודואג שלא יקפה: **בשיר**

הא יש ברגלו מכה. איכא למידק דנפיק ביה, והשתא בעי תלמודא ביה מרגליו נפיק: **סנדל לשם צער עבד**. שלא יגוף בידות הדרכים ויצטער. וילקף כשרואין אותו צולע, ויודעין שיש ברגליו מכה – אין חושדין אותו שטוען את השני בידו, אלא מבירין בו לפי מעשיו שפרסותיו קשות, ואינו מצטער בידות הדרכים, ולא נועלו אלא משום מכה, ודין בזה לבדו.

וללשון ברויני אי נמי מחכו עלה דלא חזו למכה – לא שלף לה, דמצטער בידות הדרכים מחמת המכה: **לשום תענוג עבד**. אדם איסטנטיס ורך, ומבירין מתוך מעשיו שזעל נעלו אחת שהוא איסטנטיס. וזו מכה מוכחת עלה ומבירין שהמכה מונעתו מלנעול, ולא חשד ליה. ולענין אחר – נמי לא מחיבי עליה: **עשיתו מכה**. ר"י יוחנן סבירא ליה דהנועל סנדלים נועל של שמאל תחילה, ואח"כ של ימין. וקס"ד דהכי קאמר ליה: א"כ שאנעול זה, שוב לא אנעול של שמאל אחריו, והנני יוצא ביה, ועשית את זו של ימין כאילו היתה בה מכה. אלמא קסבר: באותה שיש בה מכה נועל: **ודילמא** **בר' תניא סבירא** ליה. דאמר באותה שאין בה מכה נועל, והכי קאמר ליה: אי"ב הריני יוצא ביה, בזו של ימין, ועשית את רגלי של שמאל כאילו יש בה מכה, דאצא ביה באותה שאין בה מכה: **ואידא** ר' יוחנן. דאמר בעשית מכה, דשמעין מינה דאי הוה נעיל דימין ברישא תו לא הוה נעיל דשמאל בתריה, לטעמיה, דאמר: דשמאל חשיבא: **תפילין בשמאל**. כדלקמין במנחות (דף לו.) מ"על ידכה, מלא, יד בזה, דהיינו שמאל שהיא בזה לענין תשמיש: **הוה הדר ביה**. ולא עבדינן בר' יוחנן: **אין חלקה**. ובר' יוחנן בעינן למעבד: **יוצא ידי שניהם**. עבדי בתרתייהו: **ופריש דשמאליה וקטר**. נמצא נעילת ימין קודמת לשמאל – כי מתניא. וקשירת שמאל לשל ימין – בר' יוחנן: **חולין של שמאל**. דזהו כבודו של ימין. כבולוהו רסנין של ימין ברישא, חוץ מחולין: **לא תיקא בו**. בפרק בתרא דעירובין (ד' צה) מיימין פלוגתיהו בגמרא: **דילמא**. שקיל להו מרישא אם בא לפנות, וממטי להו ד' אמות: **דמומחה גברא ומומחה קמיע**. שעשה אדם זה קמיע זו לג' אנשים, דנעשה אדם זה מומחה שריפא ג' אנשים. והקמיע מומחה – שריפא כתב זה ג' אנשים. א"כ, שכתב אדם זה ג' מיני קמיעים, של ג' מיני חלאים, לג' אנשים – היינו איתמח גברא בכל קמיעים שעשה לעולם, ומומחה קמיעה – שעשית וקמיע זו לג' אנשים מחולי זה, בין שכתבה רופא זה, בין שכתבה רופא אחר – נעשה הקמיע מומחה: **אלא** **בין דאיתמח גברא**. בג' מיני קמיעות לג' בני אדם, אע"ג דלא איתמח קמיע, שלא ריפא קמיע זה אדם מעולם: **מן המומחה**. משמע מאדם מומחה: **ולא קתני בזמן שאינו מומחה**. דליהו משמע דקפיד אמומחה קמיע עצמו. קמיע אינו אלא לשון קשר, ודעיקרון של שרשי סממנין נמי קרויין קמיע: **ולא** **שנכפה**. כלומר: לא תיקא דלא יצא אלא מי שבא

עליו החולי כבר פעם אחת: **נכפה**. היינו חולי שאדם נופל מחמתו לארץ, ומכחו בראשו במוחו ומפילו: **אלא** **שלא יקפה**: **בשיר**

כל שריפא שלשה בני אדם כאחד. נראה לר"י דגרסינן "כאחד". והכי פירושו: מדרקני
כאחד – אלמא משמע דבג' קמיעים מיירי, ולעיל קתני "כל שריפא ושנה ושילש" –
משמע קמיע אחד ומשנה: דההוא דלעיל לאמחווי קמיע, ודך לאמחווי גברא. וה"ה אפילו
לא נתרפאו יחד, אלא הא דנקט "כאחד" – לאשמעינן דבג' קמיעין מיירי, ולאמחווי גברא:
תלאת קמיעין לג' גברי תלת תלת זימני.

פירושו: שכתב לחש אחד בג' איגרות. וכל אחת הועילה לג' אנשים, או לאחד שלש פעמים. קשה לרשב"א: קמיע ג' דהכי איתמחי? הלא מיד כשנתרפא האדם שלישי בקמיע ג' (ופעם א') – איתמחי גברא, וכיון דאתמחי גברא – ודאי שאותה האיגרת תועיל מכאן ואילן וי"ל. כגון דשני קמיעין הללו ריפאו תלת זימני לתרי גברי, וקמיע שלישי לחד מחדן תרי גברי תרי זימני. והשתא מימחו כבר תרי קמיעי וגברא, וקמיע שלישי אכתי לא איתמחי. וחזו ריפא קמיע שלישי אדם שלישי, דהשתא בא בבת אחת המחאת גברא והמחאת קמיע:

תלת תלת זימני. דזה מצי למימר: חד תלת זימני, ואיך חד זימנא. אלא בעי למימר שידיו שלשה קמיעין מומחין: **חד** קמיע תלת גברי. נראה לר"י: דה"ה לחד גברא תלת זימני, ודאי לגבי המחאת גברא הוא דמבעיא ליה בסמוך אי אתמחי בחד גברא מתלת קמיעי, אבל לענין המחאת קמיע דעדיף – לא קא מבעיא ליה. דפשיטא דתלתין בהמחאת קמיע ולא אמרין מוליה דהאי גברא הוא דמקבל כתבא. והאי דנקט לתלת גברי – משום רבותא, דאפילו הכי גברא לא אתמחי: **תלת** קמיעי לחד גברא מאי. תימנה: תפשוט ליה מדרתני לעיל "איחדו קמיע מומחה – כל שריפא שלשה בני אדם" ומוקמינן לה לאמחווי גברא. משמע: דוקא תלת גברי, אבל חד גברא – לא, מרלא קתני כל שריפא אדם א' בג' קמיעין. ובקונטרס פ"י בפ"א: מימחי גברא מימחי קמיע – שעשה אדם חד קמיע לשלשה אנשים – דנעשה אדם זה מומחה שריפא שלשה אנשים, והקמיע מומחה – שריפא כתב זה ג' אנשים. ולחאי פירושו נמי לא אימחי גברא, אלא דוקא לחד. וקשה לר"י לפירוש זה: דהא אמרין לקמן: חד קמיע לתלת גברי – קמיע איתמחי, גברא לא איתמחי: ויש ליישב לשון הקונטרס, דה"ק: שעשה אדם זה

לחש זה בשלשה איגרות לג' אנשים, דנעשה אדם זה מומחה שריפא לג' אנשים, והלחש מומחה שריפא לחש זה ג' אנשים. וגם זה אין נראה לר"י, דאם בענין זה נמי קריי חד קמיע לתלת גברי – דהלא קושיא לדוכתי. ואם הוא קריי בענין זה תלת קמיעי לתלת גברי – חזו דאמרין לקמן דגברא איתמחי ולא קמיע. לכך נראה לר"י בדפריש. וכן פירוש אחר שפ' בקונטרס מיושב מן הראשון: **הא** לאמחווי קמיע. פירש בקונטרס: דנעשה הקמיע לברו מומחה ע"י אדם זה. תימנה: דהוא עצמו פירש בסמוך גבי תלת תלת זימני, דכל לחש שריפא ג' פעמים – נעשו ג' קמיעות הללו מומחים מיד כל אדם. אע"פ שרוצה לומר הקונטרס שרופא אחד כתבם, מדפריש "ואין לומר שמול הרופא גרם". וכן נראה ודאי עיקר, דלא ע"י אדם זה לבר נעשה הקמיע מומחה אלא אף מיד כל אדם. דהא אמרין בסמוך: תלתא קמיעי לתלתא גברי תלת זימני – איתמחי גברא ואיתמחי קמיע. והאי תלתא קמיעי לתלתא גברי דקאמר – איירי שרופא אחד עשאם, דבענין אחר לא איתמחי גברא. ואי"כ, האי דקאמר נמי תלת תלת זימני – איירי נמי ברופא אחד, כמו רישא. וקאמר דאיתמחי קמיע, ודיינו ע"כ – מיד כל אדם. דאי בלאו הכי דוא מומחה בכל קמיעין שבעולם. וממה שפירש נמי גבי תלת תלת זימני, "כל לחש ריפא ג' פעמים", ואפילו אדם אחד – חזו בו מזה דפריש איתמחי קמיע, ואין לומר מול הרופא גרם. דאין הדבר תלוי במול הרופא אלא בחכמתו. משמע שרוצה ליתן טעם אמאי איתמחי קמיע, במול הרופא היה לנו לתלות – שכבר הומחה שריפא ג' אנשים בג' מיני קמיעים, ולא היה לנו לתלות בקמיע. ולא ידע רשב"א מה טעם נותן על זה. דהא לא איתמחו שאר קמיעין של שאר חולאים. אע"ג דהרופא איתמחי בכל קמיעין שבעולם – ה"נ אלו ג' קמיעים נמי לתלות ברופא, אלא צריך לתרץ כמו שפירשתי ללשון ר"י – בענין שיבא המחאת קמיע והמחאת גברא בבת אחת: ודחתינא

בשרי אצעה: מפני מראית העין. דלא מיחזי כמאן דבעי ליה לרפואה, אלא לתכשיט. ולא תכשיט הוא, אלא מחמת דאגת חולי: **והתניא כל שריפא ג' בני אדם**. ולעיל קתני "כל שריפא ושנה ושילש", ואפילו אדם אחד: **הא לאמחווי גברא כו**. הא דקתני "ג' בני אדם" – משום דסתם ג' בני אדם שלשה מיני קלאים. ואיירי בג' מיני קמיעין שאנין דומין זה לזה, ולאמחווי גברא שנעשה מומחה בכל קמיעים שנעשה לעולם, כדאמרין בב"ב (דף לו:). נגז שור וזמור וגמל – נעשה מועד לכל. אבל הקמיע אינו מומחה אם יכתוב רופא אחר אחד מקו: **והא**. דקתני "כל שריפא ושנה ושילש" – מיירי בחולי אחד, וכתבו זה הלחש וריפא ג' פעמים, או לאדם אחד או לשלשה. ולאיתמחווי קמיעא מיירי, דנעשה הקמיע לבדו מומחה על יד אדם זה, או אם כתבום שלשה רופאים – נעשה קמיע של לחש זה מומחה מיד כל אדם: **תלתא קמיעי**. ג' מיני לחש: **תלתא** תלתא זימני. כל לחש ריפא שלשה פעמים, ואפילו אדם אחד: **אתמחי גברא**. בכל קמיעות לעולם, שהרי מומחה בשלשה מיני קמיעים: **ואיתמחי קמיעי**. שלשה קמיעין הללו נעשים מומחים מיד כל אדם, שהרי ריפא כל אחד ג' פעמים, ואין לומר מול הרופא גרם – דאין הדבר תלוי במול הרופא אלא בחכמתו. ואין לומר נמי (א) החולה גרם שמתרפא על ידי קמיעין – שהרי בשלשה אנשים הוחזק: **קמיעא לא אתמחי**. לכא מיד רופא אחר: **חד קמיע לתלתא גברי**. לחולי אחד: **קמיעא איתמחי**. מיד כל אדם: **גברא לא איתמחי**. לקמיע אחר, שאינו של לחש (וזהו ושל חולי זה: **תלתא קמיעי**. של שלשה מיני חולי: **קמיעא ודאי לא אתמחי**. מיד אדם אחר, שהרי לא ריפא אלא פעם אחת: **מוליה דהאי גברא**. מלאכו של חולי זה דמקבל קמיעא. ואי"ת: ממתניתין דלעיל שמעינן ליה, דקתני "כל שריפא ושנה ושילש", דמשמע לאדם אחד, ואוקמינא דאיתמחי קמיעא ולא אמרין מוליה הוא – לא דמי, ה"ה חד קמיעא הוא, וליכא למיתליה במקל דגברא אלא בקמיע. הני – ודאי בגברא תלוי, או ברופא או במתרפא, הלכך מבעיא לן במאי ניתליה: **לאצולינהו**. בשבת לחצר *המעורבת, כשאין כתבי הקדש: **התכרות**. שתקנו חכמים, כגון תשעה של ר"ה בשבת וזכרונות ושופורות: **מענינות**. מפרשיות הרבה שבותין כן את מקראות של רפואה: **היה כתוב שם יגיד**. *קוץ מקום השם, ויגנונו: סתם בית הכסא שלחן בשדות: **שיש בו סכנה**. אי שקיל ליה מויה, דשרי למיעל כן לבית הכסא משום פיקוח נפש: **אף על גב דנקיט ליה בידיה**. תכשיטו הוא, הלכך ביון נמי מייתי ליה ד' צמות בידים – לא מתייב:

והתניא

שלא

ודאי שריפא שלשה בני אדם כאחד. נראה לר"י דגרסינן "כאחד". והכי פירושו: מדרקני
כאחד – אלמא משמע דבג' קמיעים מיירי, ולעיל קתני "כל שריפא ושנה ושילש" –
משמע קמיע אחד ומשנה: דההוא דלעיל לאמחווי קמיע, ודך לאמחווי גברא. וה"ה אפילו
לא נתרפאו יחד, אלא הא דנקט "כאחד" – לאשמעינן דבג' קמיעין מיירי, ולאמחווי גברא:
תלאת קמיעין לג' גברי תלת תלת זימני.
פירושו: שכתב לחש אחד בג' איגרות. וכל אחת הועילה לג' אנשים, או לאחד שלש פעמים. קשה לרשב"א: קמיע ג' דהכי איתמחי? הלא מיד כשנתרפא האדם שלישי בקמיע ג' (ופעם א') – איתמחי גברא, וכיון דאתמחי גברא – ודאי שאותה האיגרת תועיל מכאן ואילן וי"ל. כגון דשני קמיעין הללו ריפאו תלת זימני לתרי גברי, וקמיע שלישי לחד מחדן תרי גברי תרי זימני. והשתא מימחו כבר תרי קמיעי וגברא, וקמיע שלישי אכתי לא איתמחי. וחזו ריפא קמיע שלישי אדם שלישי, דהשתא בא בבת אחת המחאת גברא והמחאת קמיע:
תלת תלת זימני. דזה מצי למימר: חד תלת זימני, ואיך חד זימנא. אלא בעי למימר שידיו שלשה קמיעין מומחין: **חד** קמיע תלת גברי. נראה לר"י: דה"ה לחד גברא תלת זימני, ודאי לגבי המחאת גברא הוא דמבעיא ליה בסמוך אי אתמחי בחד גברא מתלת קמיעי, אבל לענין המחאת קמיע דעדיף – לא קא מבעיא ליה. דפשיטא דתלתין בהמחאת קמיע ולא אמרין מוליה דהאי גברא הוא דמקבל כתבא. והאי דנקט לתלת גברי – משום רבותא, דאפילו הכי גברא לא אתמחי: **תלת** קמיעי לחד גברא מאי. תימנה: תפשוט ליה מדרתני לעיל "איחדו קמיע מומחה – כל שריפא שלשה בני אדם" ומוקמינן לה לאמחווי גברא. משמע: דוקא תלת גברי, אבל חד גברא – לא, מרלא קתני כל שריפא אדם א' בג' קמיעין. ובקונטרס פ"י בפ"א: מימחי גברא מימחי קמיע – שעשה אדם חד קמיע לשלשה אנשים – דנעשה אדם זה מומחה שריפא שלשה אנשים, והקמיע מומחה – שריפא כתב זה ג' אנשים. ולחאי פירושו נמי לא אימחי גברא, אלא דוקא לחד. וקשה לר"י לפירוש זה: דהא אמרין לקמן: חד קמיע לתלת גברי – קמיע איתמחי, גברא לא איתמחי: ויש ליישב לשון הקונטרס, דה"ק: שעשה אדם זה

אז לא איתמחי – האם הוא נעשה מומחה לכתוב קמיעות לשאר
 חולים או לא. מבאר רב פפא את צדדי הספק: מי אמרינן – האם
 אומרים שהוא נעשה מומחה מפני שהא אפי ליה – שהרי אדם זה
 ריפא לחולה זה שלש פעמים, ואם כן מומחה הוא. אז דילמא – או
 שמה נאמר, מולא דהאי נברא הוא דקא מקבל בתבא – מלאכו
 של אדם זה החולה מועיל לו לקבל קמיעות ולהתרפא על ידם, ואין
 מזה הוכחה שהרופא מומחה לכתוב קמיעות לשאר אנשים.
 מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפסטה.
 הסוגיא שלפנינו עוסקת בבירור דין הקדושה שיש בקמיעות שכתוב
 בהם פסוקים ושמות הקודש: איבעיא להו – הסתפקו בני הישיבה,
 קמיעין שיש בהם שמות הקדש ופסוקים, האם יש בהן משום
 קדושה, אז דילמא ו-שמא אין בהן משום קדושה.
 הגמרא מפרשת לענין איזה דין הסתפקו. מבררת הגמרא: למאי
 הילכתא – לגבי איזו הלכה יש נידון בספק זה. אילמא שהנידון היה
 לענין לאצוליהו מפני הדליקה – האם מותר להציל קמיעות כדי
 שלא ישרפו בדליקה ולהוציאם בשבת לחצר שאינה מעורבת, שאם
 יש בהם קדושה מותר להצילם, כשאר כתבי הקדש, ואם אין בהם
 קדושה אסור להצילם. דוחה הגמרא: תא שמע דין זה המפורש
 בברייתא להלן (קטא) הפרכות שתיקנו חכמים לאמרם בתפילה
 ובתבוס כדי לקרוא הברכות מתוך הכתב, וכן הקמיעין, אף על פי
 שיש בהן אותיות של שם ה' ופסוקים מענינות – מפרשיותן הרבה
 שבתותיה, אין מצילין אותן בשבת מפני הדליקה, אלא מניחים
 אותם ונשרפים במקומן. הרי לנו ברייתא מפורשת שאין מצילים
 קמיעות מפני הדליקה, ואם כן ודאי שבני הישיבה לא הסתפקו לענין
 זה.
 הגמרא מנסה לפרש שהנידון היה לגבי דין אחר: אלא הנידון בספק
 זה היה לענין אם הקמיעות טעונים גניזה לאחר שבלו או לא,
 שאם יש בהם קדושה טעונים גניזה, ואם אין בהם קדושה אינם
 טעונים גניזה וניתן להניחם במקום הפקר. דוחה הגמרא: תא שמע
 אף דין זה מברייתא ששינו, היה כתוב שם ה' על ידות הפלים – על
 בית היד שבו אחוזים את הכלי, וכן אם היה כתוב על כרעי המטה,
 יגד – ויחתכו את מקום השם, ויגזזו, ולאחר מכן יוכל להשתמש
 בהם תשמיש חול. וקמיעות אלו שיש בהם שמות ודאי אינם פחותים
 מידות הכלים וכרעי המטה, ובודאי טעונים גניזה, ואם כן אין לומר
 שלענין דין זה הסתפקו בני הישיבה.
 מסיקה הגמרא: אלא נידון ספיקם היה לענין ליכנס בהן בבית
 הכסא, מאי, האם יש בהן קדושה ואסור – ואסור להכנס עמהם
 לבית הכסא, אז דילמא, אין בהן קדושה, ושרי – ומותר להכנס
 עמהם לבית הכסא.
 הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשנתנו: תא שמע רביה לספק זה,
 שנינו במשנתנו (לעיל ט) ולא יצא בשבת בקמיע בזמן שאינו בן
 המומחה, ומדויק מכך, הא בקמיע מן המומחה נפיק – ויצא מן
 בשבת. מוכיחה הגמרא: ואי אמרת קמיעין יש בהן משום קדושה
 ואסור להכנס בהן לבית הכסא, למה לא אסרו חכמים לצאת בהן,
 הרי זמנין דמיצטרף לבית הכסא – פעמים שיהא צריך להכנס לבית
 הכסא לעשות צרכיו, ויהא צריך להסיר מעל גופו את הקמיע, ויש
 לחוש שישכח ואיתי לאיתוייהו בידו ארבע אמות ברשות הרבים,
 אלא בהכרח שאין בהם קדושה ומותר להכנס בהם לבית הכסא.
 דוחה הגמרא: לעולם יתכן שאסור להכנס בהם לבית הכסא, ואכן
 משום כך אסור לצאת בהם בשבת, ומה שמדויק ממשנתנו שמותר
 לצאת בקמיע מן המומחה, הכא במאי עסקינן, בקמיע של עיקרין
 – בקמיע העשוי משרשי סממנים, ואינו של כתב, שבו ודאי מותר
 להכנס לבית הכסא, ורק בקמיע זה התירו לצאת בשבת.
 מקשה הגמרא על דחיה זו: והתנא בפירוש בברייתא לעיל (ע"א),
 אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין מותרין לצאת בהן
 בשבת, וחזרה ההוכחה למקומה.
 הגמרא מנסה לדחות באופן אחר: אלא לעולם אסור להכנס בהם

בשרי – צמיד וקמפעת ויצא בו ברשות הרבים, משום מראית
 העין, שכיון שאין דרך המתרפאים לצאת בצורה זו, אינו נראה כמי
 שצריך אותו לרפואה אלא לתכשיט, והרי אינו תכשיט, לפי שאין
 עונדים אותו אלא לרפואה.
 מדברי ברייתא זו שאמרה 'איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה
 ושילש' יש לשמוע, שאף אם כל שלושת הפעמים שריפא היו לאדם
 אחד, אף על פי כן נעשה הקמיע מומחה. מביאה הגמרא ברייתא
 נוספת, שיש להקשות ממנה סתירה על כך. מקשה הגמרא: והתנא
 בברייתא אחרת, איזהו קמיע מומחה שמותר לצאת בו בשבת, כל
 שריפא שלשה בני אדם באחד, הרי שאינו נעשה מומחה אלא אם
 כן הועיל לשלושה אנשים שונים.
 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא השניה שהצריכה שירפא
 שלשה בני אדם, מדברת לענין למחויי נברא – לקבוע את מומחיות
 האדם שכתב אותם, שאם ריפא שלשה בני אדם על ידי שלשה מיני
 קמיעות שאינן דומים זה לזה, נעשה האדם שכתבם מומחה לכל מיני
 הקמיעות שיעשה לעולם, וכל קמיע שיצא מתחת ידו בחזקת שיועיל,
 ומותר לצאת בו בשבת, ולכך נקטה הברייתא שריפא שלשה בני
 אדם, כדי להשמיענו שמדובר בשלשה מיני קמיעות, לפי שסתם
 שלשה בני אדם חולים בשלש מחלות שונות, אבל אם לא כתב אלא
 מין אחד של קמיע לא נעשה האדם הכותב מומחה לגבי שאר מיני
 קמיעות. ובאופן זה שכתב שלשה מיני קמיעות, הקמיעות עצמם לא
 נעשו מומחים, ואם יכתבו על ידי אחר אינם בחזקת שיועילו. והא –
 הברייתא הראשונה שנאמר בה 'כל שריפא ושנה ושילש' משממע
 אפילו ריפא אדם אחד מחולי אחד, מדברת לענין למחויי קמיעא –
 לקבוע את מומחיות הקמיע, ולענין זה לחש אחד שנכתב שלש
 פעמים והועיל אפילו לאדם אחד, נעשה מין קמיע זה מומחה, ומותר
 לצאת בו בשבת.
 הגמרא מביאה כמה אופנים שהועילו הקמיעות שלש פעמים,
 ומפרטת באלו מהם האדם שכתבם נעשה מומחה, ובאלו מהם
 הקמיעות עצמם נעשו מומחים, ובאלו מהם שניהם נעשים מומחים:
 אמר רב פפא, דבר זה פשיטא לי, באופן שאדם אחד כתב תלת
 קמיעין – שלשה מיני קמיעות לתלת גברי – לשלשה אנשים החולים
 בשלשה מיני חולי, לכל חולה מין אחד של קמיע, והועילו תלתא
 תלתא זימני – וכל אחד מהקמיעות הועיל לאותו החולה שלש
 פעמים, הדין הוא, איתמחי נברא ואיתמחי קמיעא – שגם האדם
 שכתב את הקמיעות נעשה מומחה לכל מיני קמיעות שבעולם, שהרי
 כתב שלש מיני קמיעות והועילו. וגם מינים אלו של הקמיעות נעשים
 מומחים שאף אם אדם אחד יכתבם הרי הם בחזקת שיועילו, שהרי
 כל שלושת הקמיעות הועילו שלש פעמים.
 עוד אמר רב פפא: שבאופן שאדם אחד כתב תלתא קמיעין – שלשה
 מיני קמיעות לתלתא גברי – לשלשה אנשים, חד חד זימנא – וכל
 אחד מהקמיעות הועיל פעם אחת, גם בזה הדין פשוט, נברא איתמחי
 – האדם שכתבם נעשה מומחה לכל מיני קמיעות בעולם, שהרי
 הועיל בשלשה מיני קמיעות, אולם קמיעא לא איתמחי – הקמיע
 עצמו לא נעשה מומחה, ואם אחר יכתבנו אינו בחזקת שיועיל.
 עוד אמר רב פפא: שכמו כן הדין להיפך, באופן שאדם אחד כתב חד
 קמיעא – מין קמיע אחד, לתלתא גברי – לשלשה אנשים שחלו
 באותו החולי, שגם בזה הדין פשוט, קמיעא איתמחי – מין קמיע זה
 עצמו נעשה מומחה לאותו החולי, ואף אם יכתב על ידי אחר הרי
 הוא בחזקת שיועיל. אבל נברא לא איתמחי – האדם שכתבם לא
 נעשה מומחה לגבי שאר מיני קמיעות.
 אולם באופן אחד מסתפק רב פפא: בעי רב פפא, באופן שאדם אחד
 כתב תלתא קמיעין – שלשה מיני קמיעות לשלשה מיני חולי, לחד
 גברא – לאדם אחד שחלה שלש פעמים, מאי. מפרש רב פפא:
 קמיעא ודאי לא איתמחי – הקמיע עצמו ודאי לא נעשה מומחה
 לענין שיועיל אם יכתב על ידי אחר, שהרי כל קמיע לא ריפא אלא
 פעם אחת. אבל לגבי הנברא – האדם שכתבם, יש להסתפק, איתמחי

מקשה על כך הגמרא: וכי מותר להעבירו בידו, וְהַתְּנִיף בברייתא,
 רַבִּי אִשְׁשִׁינְיָ אָמַר, מותר לצאת בשבת כשהקמיע תלוי בצווארו או
 בזרועו או בשאר אברי הגוף, וּבְלִבְדִּי, שֶׁלֹּא יֵאָחֲזוּ בִידוֹ וְיַעֲבִירֵנוּ
 אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, מפני שהקמיע אינו תכשיט לו אלא
 כשהוא דרך מלבוש. מבואר אם כן שאסור לטלטל את הקמיע ביד,
 וכיון שכן, חזרה ההוכחה למקומה, שאם אסור להכנס עמו לבית
 הכסא יש לחוש שמא יסירו ויטלטלנו, ויש לאסור לצאת בו לרשות
 הרבים.

מסיקה הגמרא, שיש לדחות את הראיה באופן אחר. דוחה הגמרא:
 לעולם יתכן שבסתם קמיע אסור להכנס לבית הכסא, ואסור לצאת
 בו בשבת, [אֲמַל] הָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ, בְּקַמִּיעַ שְׁהוּא מְחֻפָּה
 [מכוסה] בְּעוֹר, שאין גנאי אם נכנס בו לבית הכסא ולכן אין צריך
 להסירו, ולכן לא חששו חכמים שמא יבא להעבירו ברשות הרבים.
 מקשה הגמרא על דחיה זו: וְהָרִי תְּפִילִין דְּמְחֻפָּה עוֹר, שכן ארבע
 פרשיות תחובות בבתיים של עור, וְהַתְּנִיף בברייתא, הַנִּכְנָס לְבֵית
 הַכְּסָא לעשות צרכיו, חוֹלֵץ תְּפִילִין בְּרוּחוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנָס.
 הרי שאין מועיל מה שהם מכוסים בעור להתיר להכנס עמהם לבית
 הכסא, ואם כן גם לגבי קמיעות, אם יש בהם קדושה ואסור להכנס
 בהם, לא יועיל מה שהם מכוסים בעור.

מתרצת הגמרא: הָתָם – הברייתא שאסרה בתפילין, אין זה משום
 הפרשיות שבתוכו, אלא מִשּׁוּם האות ש"ן הכוללת בעור הבית של
 ראש, דָּאֵמַר אַבְבִּי, ש"ן שֶׁל תְּפִילִין הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי היא שיש
 לעשותה, וְעוֹד אָמַר אַבְבִּי, שֶׁדָּלֶ"ת שֶׁל תְּפִילִין העשוי בקשר תפילין
 של ראש, הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְעוֹד אָמַר אַבְבִּי, יו"ד שֶׁל תְּפִילִין
 התלוי כמין רצועה קטנה בקשר תפילין של יד, וראשה כפוף כמין
 יו"ד, הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי [וציור א.], ושלש אותיות אלו מצטרפות
 לשם קדוש "שדי", ומזמנת האותיות הללו שיש בהן קדושה ומגולות
 הן, אסור להכנס עם התפילין לבית הכסא. נמצא, שרק כשהקמיעות
 מכוסים בעור מותר להכנס עמהם לבית הכסא ומותר לצאת עמהם
 בשבת.

הגמרא מבארת את שלשת כלי המלחמה המוזכרים במשנתנו
 שאסור לצאת בהם בשבת. שנינו במשנתנו (לעיל 50): וְלֹא יֵצֵא אָדָם
 בשבת בְּשִׁרְיָו וְלֹא בְּקֶסֶדָּא וְלֹא בְּמִנְפָּיִים. מבארת הגמרא: שִׁרְיָו
 הוא וְרֶדָּא – מלבוש של מתכת שלובש על גופו כדי שלא ישלול בו
 החרב. קֶסֶדָּא, אָמַר רַב שְׁהוּא סְנוּאֲרָתָא – כובע עור תחת כובע
 המתכת. מִנְפָּיִים, אָמַר רַב שְׁהֵם פְּזִמְקִי – אנפילאות של ברזל סביב
 הרגלים [וציור ב.].

משנה

במשניות הקודמות נמנו סוגי תכשיטים ומלבושים שמן התורה מותר
 לצאת בהם בשבת לרשות הרבים, אלא שחכמים גזרו שלא לצאת
 בהם. ואילו במשנתנו נמנים דברים שהאסור לצאת בהם לרשות
 הרבים הוא מן התורה, גם בדרך תכשיט ומלבוש: לֹא תֵצֵא אִשָּׁה
 לרשות הרבים בְּמַחֲטָה הַנְּקוּבָה ו– שיש נקב בראשה, ומשמשת
 לתפירת בגדים] התחובה בבגדה, וְלֹא בְּמַבְעֵת שִׁישׁ עָלֶיהָ חוֹתֶם
 העשוי לחתום בו אגרות, וְלֹא בְּכוֹלִיאָר – סיכה שקושרת בה מפתחי
 חלוקה, וְלֹא בְּכוּבֵלֶת – קשר שקשור בו בושם שריחו ערב, וְלֹא
 בְּצִלְזוּחִית שֶׁל פְּלִימּוֹן – צלוחית התלויה בצוארה ויש בה שמן
 אפרסמון שריחו ערב, וְאִם יָצְתָהּ באחד מדברים אלו חֵיקֶת הַמָּאָה,
 כיון שאינם לא מלבוש ולא תכשיט, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהַכְּמִים
 פְּזִמְקִין מחטאות, אם יצאה לרשות הרבים בְּכוּבֵלֶת וּבְצִלְזוּחִית שֶׁל
 פְּלִימּוֹן, משום שלדעתם הם תכשיטים, שהאסור לצאת בהם
 לרשות הרבים אינו אלא מדברגן.

גמרא

שנינו במשנה לעיל (50): שאשה אסורה לצאת בטבעת שאין עליה
 חותם, ואם יצאת אינה חייבת חטאת, ובמשנתנו שנינו שאשה

היוצאת בטבעת שיש עליה חותם, חייבת חטאת. הגמרא מבארת דין
 איש היוצא בטבעת: אָמַר עוֹלָא, וְחִילּוּפִיהֶן בְּאִישׁ, כלומר, דין האיש
 הפוך מדין האשה, שאיש שיצא בטבעת שיש עליה חותם פטור
 מחטאת, ואם יצא בטבעת שאין עליה חותם, חייב חטאת.
 מדייקת הגמרא: אֲלָמָּא קִסְכָּר – מוכח שסובר עוֹלָא, שְׁכָל מִיָּדִי דְחָזִי
 לְאִישׁ לֹא חָזִי לְאִשָּׁה – שכל דבר הראוי לאיש אינו ראוי לאשה,
 וּמִיָּדִי דְחָזִי לְאִשָּׁה לֹא חָזִי לְאִישׁ – ודבר הראוי לאשה אינו ראוי
 לאיש. כלומר, שדבר הנחשב תכשיט או מלבוש לאיש אינו נחשב
 תכשיט או מלבוש לאשה, וכן להיפך. ואין אומרים שמכיון שאיש
 מתקשט בו, אף לגבי אשה יחשב כתכשיט.

מקשה הגמרא: מְתִיב רַב יוֹסֵף לעולא מברייתא ששנינו בה, הָרוּעִים
 יוֹצְאִין בשבת לרשות הרבים בְּשִׁשְׁקִין – במלבוש העשוי משק שדרכם
 להתכסות בו מפני הגשמים, וְלֹא הָרוּעִים בְּלִבְדִּי אָמְרוּ חכמים
 שמותרים לצאת בשקים, אֲמַל כָּל אָדָם מותר לצאת כך, אֲמַל לִכְךָ
 אמרו דין זה ברועים, מפני שְׁדָרְכָן שֶׁל הָרוּעִים לְצֵאת בְּשִׁשְׁקִין. הרי
 שאף בגד המשמש לאנשים מסימים כרועים, נחשב כמלבוש לכל
 אדם אף שאין דרכו ללבוש בגדים אלו. וקשה לעולא, שאם כן טבעת
 שיש עליה חותם המשמשת כתכשיט לאיש, תחשב כתכשיט גם
 לאשה, וכן טבעת שאין עליה חותם המשמשת כתכשיט לאשה,
 תחשב כתכשיט גם לאיש, ושניהם יהיו פטורים אם יצאו בטבעת, בין
 אם יש בה חותם ובין אם אין בה חותם. מתרצת הגמרא: [אֲמַל] אָמַר
 רַב יוֹסֵף, אין ללמוד מכך שהשוו רועים לשאר בני אדם שאף
 מלבושי האיש והאשה שווים, מפני שְׁקִסְכָּר עוֹלָא, נָשִׁים עִם בְּפָנֵי
 עֲצָמָן הֵן, ומלבוש או תכשיט הראוי לאיש אינו נחשב ראוי לנשים,
 אבל רועים ושאר אנשים נחשבים עם אחד, ומלבוש הרועים נחשב
 כמלבוש הראוי לכולם.

הגמרא מקשה על דברי רב יוסף מברייתא: אֵיתִיבִיהָ אַבְבִּי לרב יוסף,
 שנינו בברייתא, הַמּוֹצֵא תְּפִילִין בשבת, בשוק או בדרך, שאין
 התפילין משתמרים שם, בְּמִנְפָּיִין לעיר ולבית זוג זוג בדרך שלובשם
 בחול אחד בראשו ואחד בזרועו, וחולצן וחוזר ומניח זוג אחר עד
 שיכניס כולו, אָחֵד הָאִישׁ וְאָחֵד הָאִשָּׁה – בין האיש ובין האשה
 יכולים להכניסם באופן זה. וְאִי אָמַרְתָּ נָשִׁים עִם בְּפָנֵי עֲצָמָן הֵן,
 ומלבושי האנשים אינם נחשבים כמלבושים הראויים להן, אם כן
 קשה, וְהָאִי – והרי מצות הנחת תפילין מְצֻנֶת עֲשֵׂה שְׁהוּמָן גְּרָמָא הוא
 – שהומן גורם למצוה שתבוא, שאין מניחים תפילין לא בלילה ולא
 בשבת, וְכָל מְצֻנֶת עֲשֵׂה שְׁהוּמָן גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת, ואם כן אין
 התפילין מלבוש לאשה. ואף שנחשבים למלבוש האיש אין זה מועיל
 להחשיבם כמלבוש הראוי גם לנשים, שהרי נָשִׁים עִם בְּפָנֵי עֲצָמָן הֵן,
 וכיצד הותר לאשה להניח תפילין ברשות הרבים ולהכניסם לעיר.
 אלא בהכרח שאין הנשים עם בפני עצמן, וכל הנחשב מלבוש או
 תכשיט לאיש, אף לאשה ראוי הוא.

מתרצת הגמרא: הָתָם הברייתא נשנתה כדעת רבי מאיר, וְקִסְכָּר רַבִּי
 מֵאִיר לִילָה זְמַן תְּפִילִין הוּא וְשִׁבְתָּ זְמַן תְּפִילִין הוּא – שמצות
 תפילין נוהגת הן בלילה והן בשבת, ומכיון שנוהגת בכל זמן, הָתָה לִיָּה
 – הרי היא מְצֻנֶת עֲשֵׂה שְׁהוּמָן גְּרָמָא, שהרי לעולם מניחים
 אותם ואין להם זמן קבוע, וְכָל מְצֻנֶת עֲשֵׂה שְׁהוּמָן גְּרָמָא נָשִׁים
 חֲיִיבוֹת. ואם כן נחשבות התפילין כתכשיט הראוי אף לנשים, ומותר
 להם ללבשם ולהכניסם לבית.

הגמרא חוזרת לדון בדברי המשנה, שאשה שיצאה לרשות הרבים
 כשבאצבעה טבעת שיש עליה חותם, חייבת חטאת. מקשה הגמרא:
 מדוע אשה שיצאה בטבעת שיש עליה חותם חייבת חטאת, וְהָאִי
 הוֹצְאָה בְּלֵאָחֵר יָד הִיא – הרי זו הוצאה שלא בדרך שבני אדם
 רגילים להוציא, ואין חייבים עליה חטאת. שאם אינה רגילה
 להוציא באצבעה טבעת שיש בה חותם, שאינה לא מלבוש ולא
 תכשיט, ודרך הוצאתה הוא כשהיא נוטלתה בידה. מתרצת הגמרא:
 אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, משנתנו אינה עוסקת באשה רגילה שאין דרכה
 להוציא טבעת שיש בה חותם באצבעה, אלא בְּאִשָּׁה גְּזִירָתָא

שבת. פרק שישי – במה אשה דף סב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קכט רש"י

והתניא ר' אושעיא אומר ובלבד כו' הימה לר"י דילמא משום מראית העין דוקא
הוא אסור מדרבנן, כמו קושר בשיר ובטבעת, דהשתא ליכא למיגור, דאפילו
מייתי לה – ליכא איסורא מדאורייתא. ואומר ר"י: דשלא יאחזנו בידו – משמע אפילו
בקומצו, דליכא מראית העין. אלא איסורא דאורייתא איכא, ואפילו למי"ד כל דבר שאסור
חכמים משום מראית העין אפילו בחורירי חדרים
אסור – הכא לא שייך למיגור, דאפילו עומד
בשוק ונושאן בקומצו – אין כאן מראית העין;
שייך של תפילין, ול"ג דליית ויריד של תפילין
כו', כדמוכח בפ' "במה מדליקין" (לעיל
כח) גבי דתני רב יוסף לא דוכשרו למלאכת
שמים כו' ומוקי לה לרצועותיהן, ולא פריך
דליית של תפילין הלכה למשה מסיני כדפריך
גבי שריון;
וחילופיהו באיש. אורייתא דאחיוב חטאת
קאי: וכל מצות עשה שהזמן
גרמא נשים פטורות. פירוש: דהוי משוי,
וליתסר. וא"ת: והא הוצאה כלאחר יד היא,
ושריא משום בזיון תפילין וי"ל: כיון דמשוי הוא,
ויכול לכא ליד חיוב חטאת היכא דמוציא בלא
שינוי – משום בזיון לא שרינוי לה:
אין

לא יחזנו. דלא הוי תכשיט שלו אלא דרך מלבוש: בפקוסה עור. דליכא גגותא אי
מעיל לבית הכסא, ולא בעי למישקליה: חולין תפילין. ואע"ג דמכוסה עור, שהארבע
אגרות שהקשריות כתובות בהן תחובות בדפוסין של עור: ה"מ משום ש"ן. שעשויה
מעור החיצון עצמו, קומט בו ג' קמטין בעין ש"ן משירי. והדלית ודיריד עשוין בקשר
שקשור הרצועה (א) אחת לצפון ואחת למזרח
כמין ד', ורצועה קטנה מאד תלויה בה ואין בה
א"ל כפיפה כמין יורד, וכופא בעוד העור לח
והיא כפופה לעולם: ורדא. ברונ"א: סגורא. תא.
כובע עור תחת כובע המתכת: פומין.
אנפליאות של ברזל במלקמה: מתני'
בבולא. מפרש בגמרא, וכן בובלת: פליטון.
בסמ"א, משחא דאפרסמא: תיבת חטאת.
לקסר. לאו תכשיט נינהו: גמ' אמר עולא
וחילופיהו באיש. אטבעת קאי, דטבעת שיש
עליו חותם – אם יצא פטור, ואם אין עליו חותם
ויצא – חייב חטאת: בשקין. שמתכסין בהן מפני
הגשמים. שקין – מלבוש שק. אלא כל אדם.
אלקמא: אע"ג דלא רגילי ביה, מגו דלגבי האי
תכשיט – לגבי האי נמי תכשיט הוא: המוצא
תפילין. בשבת, בשוק או בדרך: מכניסן. לעיר
דרך מלבוש: וזו זוג. בדרך שהוא לובש בחול.
אחד בראש ואחד ברגל, וחולצן, וחור ומניח
זוג אחד ומכניסן. וכן בולין: ואחד האשה. ואע"ג
דלאו תכשיט דאשה נינהו, מגו דהוי תכשיט
לאיש – שרי אף לאשה: לילה זמן תפילין הוא
וכן שבת. הלכך: לעולם ומגו חזק, ואין להם
זמן קבוע שתהא מצותן עשה שהזמן
גרמא להפטר נשים מהן. הלכך קטל לילה
ושבת, משום דפלוגא בתרויהו. ואי הוי
סבירא ליה לר' מאיר אחד מנייהו דלאו זמן
תפילין הוא – נמצא זמן קבוע לתפילין, והווי
לדו נשים פטורות: נשים תיבות. הלכך
תכשיטין הן לה: והא הוצאה כלאחר יד הוא.
אמתני' קאי, והוצאת טבעת שמוציאתה דרך
מלבוש באצבע, וזה שאינו תכשיט לה – אמאי
חייבת חטאת? הרי לא הוציאה בדרך כל
המוציאין שכל המוציא דבר שאינו תכשיט
לו – מוציאין אותו בידים ולא דרך מלבוש:
גזברית. ששולחת וחומתת תמיד לקמנוין
תחתיה, לאמר: תנו כך וכך מעות לפלוני. והרי
חומתה בידה, הלכך רגילה היא להניחה
באצבעה. ומיהו תכשיט לא הוי לדידה, דאין
דרך נשים בכך. ומיהו, דרך הוצאתה של זו
בכך: איש מאי איכא למיטר. דקאמר עולא:
וחילופיהו באיש, דמתכין אטבעת שאין עליה
חותם – ותא הוצאה כלאחר יד הוא, שאין
דרכו להוציא בזו דרך מלבוש: לקוספא.
אי שקריינ"ה בלע"ז. כדי להצניעה שם. וי"מ

שהקוספא תחומה בו, וכשפותחה חזרת וחומתה בה. ולא נהירא, דאם כן "מנחתה באצבעה עד שפוחיתה לבעלה" מיבעי ליה: אצל אוזן לתקנה ומניחה באצבעה. אלמא:
דרך הוצאה היא: מכניסות. נושא"ה. *ע"ש שמכבת וקושרת ומפתית החלוק: חוקרתא דפילון. קשר שקשור בו סם ששמו פילון, וריחו ערב. ובלע"ז בלסמ"ו. ואשה שריקה
רע טוענת עליה: ורבנן סברי תכשיט הוא. הלכך: אם יצאת פטורה. ומיהו לכתחלה לא תצא – דילמא שלפא ומחויא: למרמיה. להניח בצנארה. כמו שקיל רומי: ה"ג: ואשה
שריקה רע לא שלפא ומחויא. שגגות הוא לה: והתניא ר' אליעזר פוסר. והכא שרי לכתחלה: הא. דקתני פוסר: כי קאי א"י מאיר. בההיא מתני' לא איירו רבנן, אלא ר"מ
לחדידה. וגבי חיוב דר"מ שייך למיתני ר' אליעזר פוסר, ואע"פ שהוא מתיר לכתחלה: הא כי קאי ארבנן. במתני' דלעיל דאייור רבנן בה, ואמרו פטור – פריש ר' אליעזר
בהדיא למילתיה לאיפלוגי עליה, ואמר יוצאה לכתחלה:

ומאי

54

ומאי ר' מאיר: דתנינא: לא תצא אשה במפתח שפניה, ואם יצאת - חייבת תצאת, דברי רבי
מאיר, רבי אליעזר פוטר בפובלת ובצלוחית של פליטון. ובובלת מאן דבר שמה? חסורי מחסרה,
והכי קתני: וכן בפובלת, וכן בצלוחית של פליטון, לא תצא, ואם יצאה - חייבת תצאת, דברי
רבי מאיר. רבי אליעזר פוטר בפובלת ובצלוחית של פליטון, במה דברים אמורים - בשיש בהם
בושם, אבל אין בהם בושם - חייבת. אמר רב אדא בר אבהו, זאת אומרת: המוציא אוכלין
פחות מפשיעור בכלי - חייב. דהא אין בה בושם - פחות מפשיעור בכלי דמי, וקתני "חייבת".
רב אשי אמר: בעלמא אימא לך - פטור, ושאינה הכא - דליתיה לממשא כלל. "וראשית שמנים
ימשחו" אמר רב יהודה אמר שמואל: זה פליטון. מתיב רב יוסף: אף על פליטון גזר רבי יהודה
בן בבא, ולא הוה לוי. ואי אמרת משום תענוג, אמאי לא הוה לוי? אמר ליה אביי: ולתעמיה, הא
דכתיב "השתים במוזקרי יין" ר' אמי ור' אסי; חד אמר: קנישקנין, וחד אמר: שמוקקין פוסותיהן
זה לזה, הכי נמי דאסיר? והא רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא ושתה בקנישקנין, ולא
אמר ליה ולא מידי! אלא: כל מידי דאית ביה תענוג ואית ביה שמחה - גזרו רבנן, אבל מידי
דאית ביה תענוג ולית ביה שמחה - לא גזרו רבנן. "השכבים על מפות שן וסרחים על ערשתם"
- אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מלמד שהיו משתינים מים בפני מפותיהן ערומים. מגדף בה ר' אבהו:
אי הכי, היינו דכתיב "לכן עתה יגלו בראש גלים"? משום דמשתינים מים בפני מפותיהם ערומים
יגלו בראש גולים?! אלא א"ר אבהו: אלו בני אדם שהיו אוכלים ושותים זה עם זה, ודובקין
מפותיהן זו בזו, ומחליפין נשותיהן זה עם זה, ומסריחין ערסותם בשכבת זרע שאינו שלהן. א"ר
אבהו, ואמרי לה במתניתא תנא: ג' דברים מביאין את האדם לידי עניות, ואלו הן: המשתין מים
בפני מפתו ערום, ומזלזל בנטילת ידים, ושאשטו מקללתו בפניו. "המשתין מים בפני מפתו ערום"
אמר רבא: לא אמרן אלא דמהדר אפיה לפוריה, אבל לבראי - לית לן בה. ומהדר אפיה לפוריה
נמי לא אמרן אלא לארעא. אבל במנא - לית לן בה. "ומזלזל בנטילת ידים" אמר רבא: לא אמרן
אלא דלא משא ידיו כלל, אבל משא ולא משא - לית לן בה. ולא מלתא היא, דאמר רב חסדא:
אנא משאי מלא חפני מאי, ויהבו לי מלא חפני טיבואתא. "ושאשטו מקללתו בפניו" אמר רבא:
על עסקי תכשיטתיה. וה"מ - הוא דאית ליה ולא עביד. דרש רבא בריה דרב עילאי: מאי דכתיב
"ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון" - שהיו מהלכות בקומה וקופה, "ותלכנה נטויות גרון" - שהיו
מהלכות עקב בצד גודל, "ומשקרות עינים" - דהוה מלאן בוחלא לעיניהו ומרמזן, "הלוך וטפוף"
- שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה, "וברגליהן תעבסנה" אמר רב יצחק דבי ר' אמי: מלמד
שמטילות מור ואפרסמון במגעליהן, ומהלכות בשוקי ירושלים, וכיון שמונעות אצל בחורי ישראל,
בועטות בקרקע ומתווחות עליהם ומבניסות בהן יצר הרע פארים בבעוס. מאי פורענותיהם? בדרדריש
רבה בר עולאי: "והיה תחת בושם מק יתירה" - מקום שהיו מתפשטות בו נעשה נקמים נקמים,
"ותחת הגורה נקפה" - מקום שהיו חגורות בצלצול נעשה נקפים נקפים, "ותחת מעשה מקשה
קרחתה" - מקום שהיו מתקשטות בו נעשה קרחים קרחים, "ותחת פתגיל מחגרת שק" - פתחים
המביאין לידי גילה יהיו למחגרת שק, "כי תחת יופי" אמר רבא: היינו דאמרי אינשי "חלופי שופרא
כיבא". ("וספה" ה' קדקד בנות ציון" אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מלמד שפרכה בהן צרעת. כתיב
הכא 'ושפח' וכתיב התם: "לשאת ולספחת". "וה' פתחן יערה" רב ושמואל, חד אמר: שגשפכו
פקיתון, וחד אמר: שגעשו פתחיהן פיער. אמר רב יהודה אמר רב: אנשי ירושלים אנשי שחץ היו.
אדם אומר לחברו: במה סעדת היום? בפת עמילה, או בפת שאינה עמילה, בין גודלי או

בין

ביין

שהיו עסוקים בו הוא 'השתיים בְּמִזְבֵּיךָ יְיָ, וכי גם אותו אסור.
ובפירוש תענוג זה נחלקו רבי אמי ורבי אסי, חד אמר, שמזרקי יין
זהו קְנִישְׁקִינִי – כלי זכוכית ארוך שיש לו שני קנים היוצאים מצדדיו,
כדי שיוכלו לשתות ממנו שני בני אדם יחד. וחד אמר ששתייה
במזרקי יין, הפירוש שהיו מְזַרְקִין בוסותיהן זה לזה – שהיו זורקים
את הכוסות מאחד לחבירו על ידי אונמות מיוחדת, בלא שישפך
מהיין בשעת הזריקה. ואם נאמר כדברי רב יוסף שכל תענוג אסור,
יהיה קשה, וכי קנישקנין הָבִי נָמִי דְאָסִיר – האם גם בהם יהיה אסור
לשתות בזמן הזה, משום צער החורבן. והא – והריי רָבָה בַּר רַב
הוֹנָא אֵילָנֶע לְמִידִי רִישׁ גִּילּוּתָא, וְשִׁתָּהּ רִישׁ גִּלּוּתָא בְּקִנְיִשְׁקֵינוּ, וְלֹא
אָמַר לִיהּ לָא רָבִי – ורבה לא אמר לו כלום על כך, ומובח מכך
שלא גזרו על כל התענוגים, ומיושבת קושית רב יוסף שאף שכונת
הפסוק 'ראשית שמנים ימשחו' היא על פליטון, לא גזרו בו חכמים
לאסרו משום צער החורבן כשם שלא גזרו לאסור קנישקנין.
אֲלֵא הַכֹּל בּוֹז, שֶׁכֵּן מִידִי דְאִית בִּיה תַּעֲנוּג וְאִית בִּיה שְׂמִיחָה –
כל דבר שיש בו גם תענוג וגם שמחה, גִּזְרוּ רַבְּנֵי וְאִסְרוּהוּ מִפְּנֵי צֶעַר
הַחֲרוּבִן, אֲבָל מִידִי דְאִית בִּיה תַּעֲנוּג וְלִית בִּיה שְׂמִיחָה – אבל דבר
שיש בו תענוג, אבל אין שמחה בעשייתו, לֹא גִזְרוּ רַבְּנֵי לְאִסְרוֹ
משום צער החורבן. ולכן לא גזרו על שמן פליטון שיש תענוג
במשיחתו אבל אין בכך שמחה, ולא גזרו על שתיית יין בקנישקנין,
שאף שיש תענוג בשתייתו שיכולים שני בני אדם לשתות מכלי אחד,
אין שמחה בשתייה כזו.
הגמרא מבארת פסוק נוסף שהאמר בפרשת התוכחה שהזכירה לעיל:
נאמר בפסוק (עמוס ו' ד'), 'הַשִּׁבְכִים עַל מִטּוֹת שָׁן וּפְרָחִים עַל
עֲרֻשֹׁתָם'. ונחלקו אמוראים בבאור הפסוק, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
חֲנִינָא, לשון 'סרוחים' מְלֻמֵּד שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּיְנִין מִים בְּפָנֵי מִטּוֹתֵיהֶן
עָרומִים, שהוא דבר מיאוס. מִגְדָּה בָּהּ רַבִּי אֲבָהוּ – תמה רבי אבהו
על פירוש זה, אִי הָבִי – אם כך שזו היתה העבירה שבידם, הֵינִי
דֹּבְתִיב – זה שנאמר בהמשך (שם ו' ז') שעונשם הוא 'לִבֵּן עֵתָה יִגְלוּ
בְּרֹאשׁ גִּלִּים', כיצד אפשר להבין עונש חמור זה, וכי משום דְּמִשְׁתַּיְנִין
מִים בְּפָנֵי מִטּוֹתֵיהֶם עָרומִים, יענשו כל כך שִׁגְלוּ בְּרֹאשׁ גִּלִּים, הרי
עונש חמור כזה אינו ראוי אלא על עבירה חמורה ביותר. אֲלֵא אָמַר
רַבִּי אֲבָהוּ, שֶׁכֵּן לִפְרֵשׁ פֶּסוּק זֶה באופן אחר, שסרוחה על ערשותה,
לֹא בָנִי אִדָּם שֶׁהָיוּ הַגְּבוּרִים וְהַנְּשִׁים אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים זֶה עִם הַזֶּה,
וּמִתַּעֲנָגִים בְּתַעֲנוּגֵי הָאֲכִילָה שֶׁנִּמְנו בַּפְּסוּקִים שְׂקוּדִם לִבֵּן, וּמִתּוֹךְ
שְׂאֹכְלִים וְשׁוֹתִים יחד עם נשי חבריהם, באים לידי זנות, וְדוֹבְקִין
מִטּוֹתֵיהֶן זוּ בְּזוּ וּמַחְלִיפִין נְשׁוֹתֵיהֶן זֶה עִם זֶה, וּמִסְרִיחִין עָרְסוֹתָם
בְּשִׁבְכַת יָרֵעַ שְׁאִינוּ שִׁלְחָן.
אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, וְאִמְרִי לָהּ בְּמִתְנִיתָא תְנָא – שכך שנינו בברייתא,
שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְכַיֵּאן אֶת הָאָדָם לִידֵי עֲנִיּוּת וְאֵלּוּ הֵן, הַמִּשְׁתַּתֵּן
מִים בְּפָנֵי מִטָּה, ועושה כך בשעה שהוא עָרֹם, וּמְזוּלֹל בְּנִמְלִילַת
יָדִים לַסְעוּדָה, וְשֹׂאשֶׁשֶׁתּוּ כּוּעֶסֶת עֲלִיו מֵאֵד עַד כַּדִּי כִּךְ שֶׁמְקַלְלָתוֹ
בְּפָנָיו.
מבארת הגמרא: לא שנאמר שהמשתתן מִים בְּפָנֵי מִטָּתוֹ עָרֹם מביא
לידי עניות, אָמַר רַבָּא לֹא אֲמַרְן אֲלֵא דְמַהֲדַר אִפִּיה לְפָרוּיָהּ –
כשמחזיר פניו כלפי מטה ומשתתן שאז יש בזה מיאוס, ודבר זה גורם
לעניות, אֲבָל לְבָרָא – אבל אם משתתן ופניו כלפי חוץ, לִית לָן בָּהּ
– אין לחוש לעניות, מפני שהקילוח ניתן למרחוק, ואין מיטתו נמאסת
בכך. ואפילו באופן דְּמַהֲדַר אִפִּיה לְפָרוּיָהּ – שמחזיר פניו למיטתו,
נָמִי לֹא אֲמַרְן – גם כן לא אמרנו שדבר זה מביא לידי עניות, אֲלֵא
אם משתתן לְאִרְעָא – לארץ, אֲבָל אם משתתן בְּמִנָּא – בכלי, לִית לָן
בָּהּ – אין לחוש לעניות, מפני שאין בזה מיאוס.
וּמְזוּלֹל בְּנִמְלִילַת יָדִים, אָמַר רַבָּא, לֹא אֲמַרְן אֲלֵא דְלֹא מִשָּׂא יְדֵיהּ
בְּלֵל – כשלא רחץ ידיו כלל, אֲבָל מִשָּׂא וְלֹא מִשָּׂא – אבל אם רחץ
ולא רחץ, כלומר שלא רחץ ידיו ברביעית מים, וכן לא שפשפּשׁ בו בזה,
אלא נטל ידיו מרביעית מים שמצמצמת, לֵית לָן בָּהּ – בזה לא נאמר
שמביא לידי עניות, מפני שאף שלא הדר לטוֹל יָדֵיו בשפע מים, יצא

שואלת הגמרא: וּמֵאֵי רַבִּי מֵאִיר – היכן נשנתה ברייתא זו שנחלק בה רבי מאיר על רבי אליעזר ולא הזכירו בה דברי חכמים. עונה הגמרא: דְּהֵנָּה, לֹא תֵצֵא אִשָּׁה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים בְּמִפְתָּהּ שְׂבִידָה – במפתח הנתון על אצבעה כעין טבעת, וְאִם יָצְאת חַיִּיבַת הַמָּאֵר, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר בְּכּוּבֻלָּתָהּ, וּבְצִלּוּחֹתֶיהָ שֶׁל פְּלִיטוֹן. מִקְשָׁה הגמרא: בְּכּוּבֻלָּתָהּ, מֵאַן דְּכָר שָׁמָּה – מי הזכיר את שמה, כלומר, מדוע אמר רבי אליעזר את דעתו על ענף שרבי מאיר לא הזכירו כלל. מתרצת הגמרא: שֶׁאֵי אִפְשָׁר לִפְרֹשׁ אֶת הַבְּרִייתָא כְּמוֹ שֶׁהָיָא כְּתוּבָה, אֲלֵא כְּסוּרִי מִחֲסָרָא וְהָכִי הִתְנֵי – יש ללמוד את הברייתא כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות בה, לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּמִפְתָּה שְׂבִידָה, וְכֵן בְּכּוּבֻלָּתָהּ וְכֵן בְּצִלּוּחֹתֶיהָ שֶׁל פְּלִיטוֹן לֹא תֵצֵא, וְאִם יָצְאת בָּהֶם חַיִּיבַת הַמָּאֵר, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר מִחֲסָתָא, אִם יֵצְאָה בְּכּוּבֻלָּתָהּ וּבְצִלּוּחֹתֶיהָ שֶׁל פְּלִיטוֹן. ועל ברייתא זו אמרו בגמרא לעיל, שֶׁאֵף שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר מִתִּיר לְכַתְחִילָהּ לְצֵאת בְּכּוּבֻלָּתָהּ וּבְצִלּוּחֹתֶיהָ שֶׁל פְּלִיטוֹן, לֹא שֵׁנִי בִּהּ שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר 'מִתִּיר', אֲלֵא 'פּוֹטֵר' כִּיּוֹן שְׂדַרְבִּי נֹאמְרוּ עַל דְּבַרֵּי רַבִּי מֵאִיר הַמְּחַיֵּב חֲסָתָא, וְהוּא פּוֹטֵר. מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא וּמִבְּאֵרְתָּ: בְּמָה דְּכָרִים אֲמִוּרִים שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר אֶת הַיּוֹצֵאת בְּכּוּבֻלָּתָהּ אוֹ בְּצִלּוּחֹתֶיהָ שֶׁל פְּלִיטוֹן, בְּשִׁישׁ בְּהֶם בּוֹשֶׁם בְּתוֹךְ קֶשֶׁר הַכּוּבֻלָּתָהּ, אוֹ שִׁישׁ שֶׁמֶן בְּתוֹךְ הַצִּלּוּחִית, שְׂבֹאפוֹן זֶה בָּהֶם מִשְׁמִשִּׁים כְּתִכְשִׁיט, אֲכָל אִם אֵין בָּהֶם בּוֹשֶׁם אוֹ שֶׁמֶן, וַיֵּצֵא הֶם לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, חַיִּיבַת חֲסָתָא, מִפְּנֵי שֶׁהַכּוּבֻלָּתָהּ וְהַצִּלּוּחֹתֶיהָ עֵצְמָן אֵינִי תִכְשִׁיט, אֲלֵא מִשְׁאֵל. מדייקת הגמרא: אֲמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה, זֹאת אוֹמֶרֶת – מִכֶּן שְׁשֵׁנִי שֶׁאִם אֵין בָּהֶם בּוֹשֶׁם חַיִּיבַת עַל הַיּוֹצֵאת הַכְּלִי, מִשְׁמַע שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר סוֹבֵר, שֶׁהַמּוֹצִיא אוֹכְלִין פְּחוֹת מִכְשִׁיעוֹר בְּכָלִי, חַיִּיב עַל הַיּוֹצֵאת הַכְּלִי, וְאֵף שִׁישׁ מַעַט אוֹכֵל בְּתוֹךְ הַכְּלִי וּרְצוֹנוֹ הִיָּה לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹכֵל, אֵין הַכְּלִי בִטֵּל לְאוֹכֵל, וְחַיִּיב. וְחוֹלֵק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עַל הַמַּשְׁנָה לְהֵלֵךְ (עצ) שְׁשֵׁנִי בִּהּ, שְׂבֹאפוֹן זֶה פְּטוֹר לְגַמְרִי כִּיּוֹן שֶׁהַכְּלִי טֵפֵל לְאוֹכְלִים. וְהִרְאִיָּה מִהַבְּרִייתָא שֶׁכֶּן הָיָא דַּעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּהָא – שֶׁהִי הַיּוֹצֵאת כּוּבֵלֶת שֶׁאֵין בָּהּ בּוֹשֶׁם, בְּפְחוֹת מִכְשִׁיעוֹר בְּכָלִי דְּמִי – דּוֹמָה לְהַיּוֹצֵאת אוֹכֵל פְּחוֹת מִשְׁיעוֹר גְּרוּגֶרֶת בְּתוֹךְ כְּלִי, שֶׁאֵף אֶת הַכּוּבֻלָּתָהּ מוֹצִיאָה כְּדִי שִׁיּוּעִיל לִּי מַעַט הָרִיץ שֶׁנִּסְגַּפּ בָּהּ, וְהוּא פְּחוֹת מִכְשִׁיעוֹר הַיּוֹצֵאת בְּשִׁמְנִים, וְקָתְנֵי חַיִּיבַת – וְשֵׁנִי שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר מִחַיִּיב עַל הַיּוֹצֵאת הַכּוּבֻלָּתָהּ. אֵין הַכּוּבֻלָּתָהּ בְּטִילָה לְמַעַט הָרִיץ שֶׁנִּסְגַּפּ בָּהּ, וְחַיִּיבַת עַל הַיּוֹצֵאתָהּ. וּמִכָּאן לְמַדְנוּ שֶׁהַמּוֹצִיא אוֹכֵל שֶׁאֵין בּוֹ כְּגִרּוּגֶרֶת בְּכָלִי, חַיִּיב עַל הַיּוֹצֵאת הַכְּלִי, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַכְּלִי מִתְבַטֵּל לְאוֹכֵל הַמוֹעֵט שֶׁבְּתוֹכוֹ. רַב אֲשִׁי אֲמַר, יֵשׁ לְדַחוֹת אֶת רֵאִייתָ רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה, מִפְּנֵי שֶׁבְּעֶלְמָא – בְּאֻפְנִים גְּרִילִים שֶׁהוֹצִיא אוֹכְלִים פְּחוֹת מִכְשִׁיעוֹר בְּכָלִי, אֵין מָה לָךְ (–אומר לך) שֶׁגַּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹדָה שֶׁמְטוֹר, שֶׁהַכְּלִי טֵפֵל לְמַעַט הָאוֹכְלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ. וְאֲשִׁנֵּי הָבָא – וְשׁוֹנָה הָדִין כֵּאֵן בְּכּוּבֻלָּתָהּ שֶׁאֵין בָּהּ בּוֹשֶׁם, דְּלִיתֶיהָ לְמִשְׁאָל בְּכָלִי – שֶׁאֵין בָּהּ מִמִּשּׁוֹת בּוֹשֶׁם כֹּלל, וְאֵין הַכְּלִי נִטְפֵּל לְדַבֵּר שֶׁאֵין בּוֹ מִמֶּשׁ. וּמִכִּיּוֹן שֶׁאֵין הַכְּלִי טֵפֵל לְרִיץ הַבּוֹשֶׁם, כִּשְׁהוּצֵא לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים חַיִּיב עַל הַיּוֹצֵאתָהּ. בִּפְסוֹק הַמִּיבִיטָא שֶׁיִּשְׂרָאֵל שָׂאִינִם נּוֹתֵנִים לֵב לְנִבְאוֹת הַפּוֹרַעֲנוֹת וְעוֹסְקִים בְּתַעֲנוּגִים, נֹאמַר (עמסו 11) וְיִרְאִישִׁית שְׂמִנִים יִמְשְׁחוּ, כְּלוֹמֵר, סִכִּים עֵצְמָם בְּמוֹבַחַר שֶׁבְּשִׁמְנִים. מִכֵּאֲרַת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב יְהוֹדָה אֲמַר שְׂמוּאֵל, הַמּוֹבַחַר בְּשִׁמְנִים זֶה פְּלִיטוֹן – שֶׁמֶן אִפְרִסְמוֹן. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִתִּיב רַב יוֹסֵף, שְׁשֵׁנִי בַּבְּרִייתָ

בִּינֵן חֲדָלִי שְׁהוּא שְׁחֹר, כְּלוּמַר, בִּאשֶׁה שְׁחֹרָה או לְבָנָה. בְּמִסְבָּ
 וּמִיטָה שִׁמְסוּבִים עֲלֶיהָ בִּשְׁעַת אֲכִילָהּ רָחֵב, אוּ בְּמִסְבָּ קֶצֶר,
 כְּלוּמַר, בִּאשֶׁה שְׁמִינָה או כְּחוּשָׁה. בְּחֶבֶר מִזֵּב אוּ בְּחֶבֶר רָע, כְּלוּמַר,
 בִּאשֶׁה טוֹבַת מְרָאָה או לֹא. אֲמַר רַב חֲסֵדָא, וְכֹלֵן – וּבְכָל הַשְּׁאֵלוֹת
 הָאֵל, כּוֹנְנָתָם הִיא לְזִנּוּת.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מֵאֲמַר בְּמַעֲלַת יְרוּשָׁלַיִם קוּדֵם הַחֹרֶב: אֲמַר רַחֲמֵה
 אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, עֲצֵי הַסֵּקָה שְׁבִירֵי־שָׁלִים, שֶׁל קִנְיָמוֹן הָיוּ, וּבִשְׁעָה
 שֶׁהָיוּ מְסִיקִין מִהֶן אֶת הַתְּנוּרָה, הָיָה רִיתֵן נִדְרָף בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 וּמִשְׁחָרְבָהּ יְרוּשָׁלַיִם נִגְזְזוּ, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מַעֲצִים אֵלּוּ אֶלָּא חֲתִיכָה
 קִטְנָה בְּשַׁעֲרָהּ, וּמִשְׁתַּכַּח בְּגִזְיָה דְּצִימְצִמָא מְלֻכְתָּא – וְהָיָה נִמְצָא
 בְּאוֹצְרוֹתֶיהָ שֶׁל צִמְצָמֵי הַמַּלְכָּה.

משנה

מִשְׁתַּנּוּ דְנָה אוֹדוֹת סוּגֵי חֲפְצִים אִם יֵשׁ בָּהֶם אִיסוּר הוֹצָאָה לְרִשּׁוֹת
 הָרִבִּים: לֹא יֵצֵא הָאִישׁ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים לֹא בְּסִיף – חֶרֶב, וְלֹא בְּקֶשֶׁת,
 וְלֹא בְּתָרִים – מִגֵּן, וְלֹא בְּאֵלָהּ, וְלֹא בְּרוֹמַח וְצִוּר א – ב.ו. וְאִם יֵצֵא
 בְּאֶחָד מֵהֶם חָיִיב חֲטָאת מִשּׁוֹם אִיסוּר הוֹצָאָה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים. רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תְּכַשִּׁימִין הֵן לֹא – כְּלִי הַמַּלְחָמָה נִחְשָׁבִים כְּתַכְשִׁיט.
 לְגַבּוֹר הַחֲגוּר בָּהֶם, וְאִינוּ חָיִיב עֲלֵיהֶם, וְכֵדִין כָּל הוֹצָאָה בְּתַכְשִׁיט.
 וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, אֵינָן אֵלָּא לְגִנָּא, שְׁנֵאמַר (שְׁעִיָּה ב ד) 'וּבְתַרְתּוֹ
 חֲרָבוֹתָם לְאֵתִים – כְּלִי חֲפִירָה] וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמוֹרָתָהּ, וְלֹא יֵשֵׁא
 גִּיז אֶל גִּיז חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה', דִּהְיִינוּ שְׁלַעֲתִיד לְבֹא
 יִכְתְּשׁוּ אֶת כְּלֵי הַמַּלְחָמָה כְּדִי לַעֲשׂוֹת מֵהֶם כְּלֵי עֲבוּדָה אֲדָמָה, כִּיּוֹן
 שְׁבוּמֵן הָהוּא לֹא יִתְקִימוּ יוֹתֵר מִלְחָמוֹת וְלֹא יִצְטָרְכוּ לַלְמוּד טַכְסִיסִי
 מִלְחָמָה. וְאִם כְּלֵי הַמַּלְחָמָה תַּכְשִׁיטִים הֵם, אֵין סִיבָה שִׁדְּהוּ בְּטִלִּים
 לַעֲתִיד, אֲלֹא בּוּדָאִי שְׂאִינֵם חֲשׁוּבִים תַּכְשִׁיט, וְהוֹצָאָה בָּהֶם חָיִיב
 חֲטָאת.

מִמְשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה: בִּירִית – צִמִּיד שְׁעוֹנֶדֶת הָאִשָּׁה בְּרַגְלֶיהָ מֵעַל לְבִתִּי
 שׁוּקִיָּה (גְּרַבִּיִּים) כְּדִי לְהִדָּקֵם שְׁלֹא יִפְלוּ וְיִתְגַּלּוּ שׁוּקִיָּה, מְהֻלָּה – אֵינָה
 מִקְבֵּלַת טוּמְאָה, וְיוֹצֵאִין בָּהּ בְּשִׁבְתָּהּ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְאֵין חוּשָׁשִׁים
 שְׂמָא תִסְרִינָה לְהִרְאֹתָהּ לְחִבְרָתָהּ וְתַעֲבִירֶנָּה אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת
 הָרִבִּים, שְׁהָיָה עֲלוּלָה לְגָלוּת שׁוּקָה בְּכָר וּבּוּדָאִי לֹא תַעֲשֶׂה כֵן. דִּין
 נּוֹסָף, בְּכָלִים, טְמֵאִים – רֵאוּיִם לְקַבֵּל טוּמְאָה, וְאֵין יוֹצֵאִין בָּהֶן
 בְּשִׁבְתָּהּ.

גמרא

אֶחָד מְכַלֵּי הַמַּלְחָמָה שִׁמְנָתָה מִשְׁתַּנּוּ הוּא 'אֵלָה'. הַגְמָרָא מְבַרֶּרֶת
 מִדּוּ כְּלִי זֶה: מֵאִי בְּאֵלָה – מִדּוּ 'אֵלָה', קוּלְפָא – מִקָּל שֶׁל בִּרְזֵל
 שְׂרָאשׁוּ עֹגֹל כְּכֹדוֹר, הָעֲשׂוֹי לְהַכּוֹת בּוּ.

שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר תְּכַשִּׁימִין הֵן לֹא, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים
 אֵינֵם אֲלֹא לְגִנָּא, שְׁנֵאמַר וְכַתְּנוּ חֲרָבוֹתֵם לְאֵתִים וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם
 לְמוֹמְרוֹת. הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּבֹאֶרֶת תְּשׁוּבַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 לְחֻכְמִים: תִּנָּא, אֲמַרוּ לוֹ חֻכְמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכִי מֵאֲחֵר
 דְּתַכְשִׁימִין הֵן לֹא מִפְּנֵי מָה הֵן בְּטָלִין לְיָמוֹת הַמִּשְׁתִּי, הָרִי אֲפֹשֶׁר
 שִׁישְׁמֹשׁוּ לְתַכְשִׁיט. אֲמַר לָהֶן, לְפִי שְׂאִינֵן צְרִיכִין בּוֹמֵן הָהוּא,
 שְׁנֵאמַר לְגַבִּי אוֹתָהּ תְּקוּפָה 'לֹא יֵשֵׁא גִיז אֶל גִּיז חֶרֶב'. שְׁוֹאֵלֶת
 הַגְמָרָא: עֵדִין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמָה הֵם בְּטִלִּים, וְתַחֲוִי לְגִזִּי בְּעֻלְמָא –
 שִׁישְׁמֹשׁוּ כְּלֵי מִלְחָמָה אֵלּוּ לְגִזִּי בְּלִבְדּוּ. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אֲמַר אֲבִי,
 מִידִּי דִּהּוּ אֲשֶׁרְנָא בְּטִיתְרָא – דְּבַר זֶה דּוּמָה לְנֵר בְּצַהֲרִים, שְׁמַתוֹן
 שְׂאִין צְרִיכִים לוֹ אֵינוּ נָאָה, וְרַק בְּלִילָה שְׁצִרִיכִים לְאוּרוֹ נָאָה הוּא. כִּךְ
 גַּם כְּלֵי מִלְחָמָה, בּוֹמֵן הוּא שְׁהוּא עֵת מִלְחָמָה וְצִרִיךְ לָהֶם, תַּכְשִׁיטִים
 הֵם לוֹ (אֵין כְּשֶׁנִּשְׁאָם שְׁלֹא לְצוּרֵךְ מִלְחָמָה), אֶךְ לַעֲתִיד לְבֹא לֹא יִהְיֶה
 לָהֶם מִשְׁמַעוֹת, וְשׁוּב לֹא יִשְׁמְרוּ אֲפִילוּ לְגִזִּי.

בְּרִייתָא נִתְבָּאָר שְׁנּוּבָאָה זֶה שִׁיטְטֵל וְזֶה הַמַּלְחָמָה נֵאמְרָה לְיָמוֹת
 הַמִּשְׁתִּי. מְבִיאָה הַגְמָרָא שְׁעִנִּין זֶה שְׁנִי בְּמַחְלֻקַּת אֲמוראים: וּפְלִיגָא
 דְּשְׁמוּאֵל – וּבְרִייתָא זֶה חוֹלֶקֶת עַל שְׁמוּאֵל, דְּאֲמַר שְׁמוּאֵל, אֵין הַבֵּד
 בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לְיָמוֹת הַמִּשְׁתִּי, אֵלָּא שִׁיעָבוֹד גְּלִיּוֹת בְּלָבָד, כְּלוּמַר,

בְּיָמוֹת הַמִּשְׁתִּי לֹא יִהְיֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשׁוּעָבְדִים תַּחַת עוֹל הַגּוֹיִים, אֶךְ
 לֹא יִבְטֵל שׁוֹם דְּבַר מִמֶּנְהוּ שֶׁל עוֹלָם. וּמִנֵּין הַהוֹכָחָה לְכַךְ, שְׁהָרִי
 נֵאמַר (דְּבָרִים טו יא) 'כִּי לֹא יִחְדַּל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ', וּמִשְׁמַע
 שֶׁלְעוֹלָם יִהְיֶה עֲנִיּוֹת וְעֲשִׁירוֹת, וּמִצֵּד שְׁנֵי נֵאמַר בְּדַבְרֵי הַנְּבִיאִים עַל
 הָעֲתִיד לְבֹא 'וְלֹא יִהְיֶה כְנַעֲנִי – עֲנִי' (זְכַרְיָה יד כא), דִּהְיִינוּ שְׁלֹא
 יִהְיֶה בּוֹמֵן הָהוּא עֲנִיּוֹת, וְהִיאֶךְ אֲפֹשֶׁר לִישֵׁב סְתִירָה זֶה, אֲלֹא בְּהִכָּרָה
 לוֹמַר, שְׁדַבְרֵי הַנְּבִיא 'וְלֹא יִהְיֶה כְנַעֲנִי עוֹד' אֵינֵם מוֹסְבִים עַל יָמוֹת
 הַמִּשְׁתִּי שֶׁהֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְשֶׁכֵּן יָמִים אֵלּוּ הֵם בְּכָלִל מִה שְׁנֵאמַר 'לֹא
 יִחְדַּל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ', אֲלֹא עַל עוֹלָם הַבָּא וְזִמְן תַּחֲתִית הַמִּתִּים].
 וְלְדַבְרֵיו, אֵף הַפְּסוּק 'וְכַתְּנוּ חֲרָבוֹתֵם' וגו', נֵאמַר לְעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא
 לְיָמוֹת הַמִּשְׁתִּי וְהוּא שְׁלֹא כְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא. וּבְרִייתָא זֶה מְסִייעָ לִיה
 לְרַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא. דְּאֲמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא, כָּל הַנְּבִיאִים לֹא
 נִתְנַבְּאוּ דְּבָרֵי הַנְּחֻמוֹת אֵלָּא לְיָמוֹת הַמִּשְׁתִּי, אֲכָל מִה שִׁיעֲשֶׂה
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם הַבָּא לְצַדִּיקִים, עֲוִין לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים
 וּלְתַדָּ' (שְׁעִיָּה סד א) – אֲפִילוּ עֵין שֶׁל נְבִיאִים לֹא שְׁלֹטָה לְרֹאוֹתָם וְזוֹלָת
 עֵינֵי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

הַגְמָרָא מְבִיאָה נּוֹסָח אַחֵר בְּרִייתָא הַמְּבֹאֶרֶת אֶת מַחְלֻקַּת רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר וְחֻכְמִים: וְאֵיכָא דְּאֲמַר, אֲמַרוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכִי מֵאֲחֵר
 דְּתַכְשִׁימִין הֵן לֹא מִפְּנֵי מָה הֵן בְּטָלִין לְיָמוֹת הַמִּשְׁתִּי, אֲמַר לָהֶן אֵף
 לְיָמוֹת הַמִּשְׁתִּי אֵינָן בְּטָלִין אֲלֹא לְעוֹלָם הַבָּא. וְלִפִּי לִשּׁוֹן זֶה, דַּעַת רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר וְשֵׁאֵף לְיָמוֹת הַמִּשְׁתִּי אֵינֵם בְּטִלִּים הֵינּוּ דְּשְׁמוּאֵל, וּפְלִיגָא
 – וְחֻלְקָה עַל שִׁיטְתוֹ דְּרַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא.

הַגְמָרָא מְבֹאֶרֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַסּוֹבֵר 'תַּכְשִׁימִין הֵן לֹא': אֲמַר
 לִיה אֲבִי לְרַב דִּימִי, וְאֲמַר לָהּ – יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵמַר זֹאת לְרַב אוֹיָא,
 וְאֲמַר לָהּ שְׂרַב יוֹסֵף אֲמַר לְרַב דִּימִי, וְאֲמַר לָהּ שְׂרַב יוֹסֵף אֲמַר
 לְרַב אוֹיָא, וְאֲמַר לָהּ שְׂאֵמִי אֲמַר לְרַב יוֹסֵף, מֵאִי טַעְמָא – מִדּוּ
 טַעְמֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאֲמַר תְּכַשִּׁימִין הֵן לֹא, דְּכַתִּיב (תְּהִלִּים מִה ד)
 'הַגּוֹר חֶרֶבָּהּ עַל יָדָהּ גִּבּוֹר הַחֶרֶב וְהַחֶרֶב', הָרִי מְבֹאֵר שְׁחִגִּירַת חֶרֶב
 גִּיז הוּא לְגִיבוֹר. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אֲמַר לִיה רַב בְּהֵנָּה לְמַר בְּרִיָּה דְּרַב
 הוֹנָא, הָאִי בְּדַבְרֵי תוֹרָה בְּתָרִיב – הָרִי פְּסוּק זֶה נֵאמַר לְגַבִּי שִׁינּוּן דְּבָרִי
 תוֹרָה, וְכוּנְתָהּ הַכְּתוּב הִיא שִׁיחָא אֲדָם וְזִיר לְחוּרָה הִיטָב עַל מִשְׁנָתוֹ
 שִׁיזְכְּרָנָהּ הִיטָב, וְתוֹהִיָּה מוֹמַנְתָּ לוֹ לְהַבִּיא רֵאזָה לְדַבְרֵיו וּלְנַצַּח
 בְּמַלְחָמָתָהּ שֶׁל תוֹרָה, כְּמוֹ גְּבוּר הַחֲגוּר בְּחֶרֶב, וְהוּ 'הוֹדוּ וְהִדְרִי',
 וְהִיאֶךְ מְבִיאִים רֵאזָה מִכָּאן שְׁכֵלִי מִלְחָמָה תַּכְשִׁיטִים הֵם. מְשִׁיבָה
 הַגְמָרָא: אֲמַר לִיה מִר בְּרִיָּה דְּרַב הוֹנָא לְרַב כְּהֵנָּא, אֵף עַל פִּי
 שְׁדוּרִשִׁים אֶת הַפְּסוּק לְגַבִּי דְּבָרִי תוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם אֵין מְקַרָא יוֹצֵא
 מִידִּי פְּשׁוּטָא, כְּלוּמַר, עֲצֵם זֶה שְׁהִמְשִׁיל זֹאת הַפְּסוּק לְגְבוּר הַחֲגוּר
 בְּחֶרֶב שֶׁהוּא הוֹדוּ וְהִדְרִי, מוֹכִיב שְׁחִגִּירַת חֶרֶב תַּכְשִׁיט הוּא. שְׂאֵם לֹא
 כֵן, אֵין מָקוֹם לְמַשֵּׁל.

הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶת דְּבָרֵי רַב כְּהֵנָּא עַל תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל מִר בְּרִיָּה דְּרַב
 הוֹנָא: אֲמַר רַב בְּהֵנָּא, בְּדִ הוֹיָנָא בְּרַ תַּמְנִי סְרִי שְׁנִין – כִּשְׁהִייתִי בֵּן
 שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנִים, וְהָיָה מְלִינָא לִיה לְבִלְוִיָּהּ הַשֵּׁם – וְכִבֵּר
 לְמַדְתָּהּ אֶת כָּל הַשֵּׁם, וְלֹא הָיָה יָדְעָנָא – לֹא הִייתִי יוֹדַע דְּאֵין מְקַרָא
 יוֹצֵא מִידִּי פְּשׁוּטָא, עַד הִשְׁתָּא – עַד עַכְשִׁיו. מְבֹאֶרֶת הַגְמָרָא: מֵאִי
 קָא מְשַׁמַּע לָן – מִה בֹא רַב כְּהֵנָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ בּוֹז, דְּלִינְמַר אֵינִישׁ –
 קוּדֵם יִלְמַד אֲדָם מִרְבּוֹ הִרְבָּה מִשְׁנִיּוֹת וּבְרִייתוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ מִבֵּין
 טַעְמָם, וְהָדָר לִיכְסֵר – וְאַחֲרַי כִּךְ יַחֲפֹשׂ אַחֵר סִבְרָתָם לְעַמּוּד עַל
 בּוּרִיִּים. שְׁהָיָה רַב כְּהֵנָּא נִתְקַשֶּׁה בְּטַעְמֵי שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עַד עַתָּה,
 וְתַלְמוּדוֹ כְּבַר הִיָּה בִידּוֹ מְכַשְׁהִי בֵּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה.

הַגְמָרָא מְשִׁיכָה דְּבַבְרֵי אֲגִדָּה בְּמַעֲלַת הַלּוּמִידִים תוֹרָה בְּחִבְרוּתָא,
 וְנוֹתַנָּה סִימֵן לְזִכְרוֹן הַמֵּאמְרִים: סִימֵן וְרוֹת.
 אֲמַר רַבִּי יְרֵמְיָה אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֻכְמִים הִתְחַדְּדִין
 זֶה לָזֶה בְּחֻלְקָה, שְׁשׁוּאֵלִים וּמְשִׁיבִים אוּ אֵת זֶה לֹא עַל מִנַּת לְקַפֵּחַ
 אֲלֹא כְּדִי לְהַתְחַדֵּד, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַלִּיחַ לָהֶם – מְבִיאֵם לִידִי
 הַצִּלְחָה בְּתוֹרָה וּמַגִּיעִים לְתַכְלִית הַחַיִּים הַנְּצִיחִים, שְׁנֵאמַר (תְּהִלִּים מִה
 ה) 'וְהַחֲדָד צִלְח', אֵל תִּקְרִי 'וְהַחֲדָד' אֵלָּא 'וְהַחֲדָד', וְהִינּוּ שְׁאֵלוּ
 הַמַּחְדָּרִים זֶה לָזֶה מְצַלִּיחִים. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא שְׁעוֹלִין לְגְדוּלָה, שְׁנֵאמַר

בין חרדלי. שחור, כלומר לבנה או שחורה: במסב רחב. מיסב = משה שמיסב עליה בשעת אכילה, ולעגן ניאוף אשה שמנה: קצר. בחושה: חבד טוב. אשה טובת מראה: דצימצמא מלכתא. כך שמד: מתני' באלה. מפרש בגמ' קולפא, מצוקה בלעז: וכתתו חרבותם. ואי תכשטין ניהו, לא יהו בטלין לעתיד: בירית. בגמ' מפרש: פחורה. אינה מקבלת טומאה: ויוצאין בה. דלא שלפא ומחויא, שלא יראה שוקה: בבלין טמאין. בגמרא מפרש לה: גמ' שרנא במיחרא. נר בצקחרים, מתוך שאינו צריך אינו נאה. אבל בזמן הזה שחורא עת מלחמה - תכשטין נן: ופליגא. הא דקתני "בטלין לימות המשיח" פליגא דשמואל, דלשמואל אין בטלין לימות המשיח: לא תהיל. משמע לעולם.

אין בין העזה"ו לימות המשיח. א"ע דהשתא
אין ירושלים ואין בהמק, ואילו לימות
המשיח ידיה הכל בנוי. צ"ל דהאי "אין בין" לאו
דוקא:

ואילו

נגנוו, ולא נשתיר אלא בשעורה, ומשתכח בגנאי דצימצמא מלכתא. מתני' לא יצא האיש לא בפיוף ולא בקשת, ולא בתרים, ולא באלה, ולא ברומוח, ואם יצא - חייב חטאת. רבי אליעזר אומר: תכשטין הן לו וחכ"א אינן אלא לגנאי שנאמר וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה בירית טהורה ויוצאין בה בשבת בבליים טמאים ואין יוצאין בהן בשבת. גמ' מאי באלה קולפא. ר' אליעזר אומר תכשטין הן לו. תנאי אמרו לו לרבי אליעזר וכי מאחר דתכשטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח? אמר להן: לפי שאינן צריכין, שנאמר "לא ישא גוי אל גוי חרב" - ויתחיו לגוי בעלמא! אמר אביי: מדי דהיה אשרנא במיחרא, ופליגא דשמואל, דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד גליות בלבד, שנאמר "כי לא יחרל אביון מקרב הארץ". מסייע ליה לרבי חייה בר אבא, דא"ר חייה בר אבא: כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא - "עין לא ראתה אלהים וזלתה". ואיכא דאמרי, אמרו לו לר' אליעזר: וכי מאחר דתכשטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח? אמר להן: אף לימות המשיח אינן בטלין. היינו דשמואל, ופליגא דר' חייה בר אבא. א"ל אביי לרב דימי, ואמרי לה לרב אוןא, ואמרי לה רב יוסף לרב דימי, ואמרי לה לרב אוןא, ואמרי לה רב יוסף: מ"ט דר' א"ר דאמר תכשטין הן לו? דכתיב "חגור חרבוך על ירך גבור הודך וחרדך". א"ל רב כהנא לרב בריה דרב הונא: האי בדברי תורה פתיה! א"ל: אין מקרא יוצא מידי פשוטו. א"ר כהנא בר הוונא בר תמיני סרי שנין והיה גמירא ליה לכוליה הש"ס, ולא היה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא. מאי קמ"ל - דליגמר איניש, וחרר ליספר. סימן ורות. א"ר ירמיה א"ר אלעזר: שני תלמידי חכמים המחדדין זה לזה בהלכה - הקב"ה מצליח להם, שנאמר "והחרדך צלח" אל תקרי 'והחרדך' אלא 'והחרדך'. ולא עוד אלא שעולין לגדולה, שנאמר "צלח רכב". יכול אפילו שלא לשמה - תלמוד לומר "על דבר אמת". יכול אם הגים דעתו - ת"ל "וענוה צדק". ואם עושין בן - זוכין לתורה שניתנה במוין, שנאמר "וחרדך נוראות ימינך". רב נחמן בר יצחק אמר: זוכין לדברים שנאמרו בימינה של תורה: דאמר רבא בר רב שילא, ואמרי לה אמר רב יוסף בר חמא א"ר ששת: מאי דכתיב "ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד". אלא בימינה ארך ימים אפא, עשר וכבוד ליכא? אלא: לבימינין בה - ארך ימים אפא, וכ"ש עשר וכבוד. למשמאלים בה - עשר וכבוד אפא, אורך ימים ליכא. א"ר ירמיה אמר ר' שמעון בן לקיש: שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בהלכה - הקדוש ברוך הוא מקשיב להן, שנאמר "אז נדברו יראי ה' וגו'" אין דבור אלא נחת, שנאמר "ידבר עמים תחתינו" מאי "ולחושבי שמו"? א"ר אמי: אפילו חישב לעשות מצוה, ונאנס ולא עשה - מעלה עליו הכתוב כאילו עשה. א"ר חנינא בר אידי: כל העושה מצוה במאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות, שנאמר "שומר מצוה לא ידע דבר רע". א"ר אסי ואיתימא ר' חנינא: אפילו הקב"ה גוזר גזירה - הוא מבטלה, שנאמר "באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה" וסמך ליה: "שומר מצוה לא ידע דבר רע". אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה בהלכה - הקדוש ב"ה שומע לקולן, שנאמר "הישקבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני", ואם אין עושין בן - גורמין לשכינה שמסתלקת מישראל, שנאמר "ברח דודי ודמה וגו'". אמר רבי אבא א"ר שמעון בן לקיש: שני ת"ח המרגילים זה לזה בהלכה - הקדוש ברוך הוא אוהבן, שנאמר "ודגלו עלי אהבה". אמר רבא: והוא ידידי צורתא דשמעתא, והוא דלית להו רבה בכתא לביגמר מיניה (א"ר) אבא א"ר שמעון בן לקיש: גדול תפלות יותר מן העושה צדקה, ומפיל פנים יותר מפולין. (א"ר) אבא אמר ר' שמעון בן לקיש: אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הוא - הגריהו על מתניו, אם עם הארץ הוא חסיד - אל תדור בשכונתו. אמר רב כהנא אמר רבי שמעון בן לקיש, ואמרי לה אמר רב אסי אמר (ריש לקיש), ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: כל המגדל פלג רע בתוך ביתו - מונע חסד מתוך ביתו, שנאמר "למס

מרתו

מרעהו

קלד

שבת. פרק שישי - במה אשה דף סג עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
תוספות רש"י

ואילו אצערדע טמאה היא. פ"ה דרתיב במעשה מדין "אצערדע וצמיד וגו'" וכתבי
 "תתחטאו אתם ושביעכם", ולא נהירא דע"כ תתחטאו אל אבל השבי קאי, דהא
 בהמות נמי הוו בשבי, ולא בני קבולי טומאה נינהו. לכן נ"ל משום דרתיב "אצערדע וצמיד"
 וכתב בתריה "ויקח מדרס" כל כלי מעשה דקאי אבל הכלים שנלקחו, וילפינן לקמן כלי
 כלי מדרס:

בִּירִית תחת אצערדה עומדת פ"ר
 בקונטרס (א) בשוק, להחזיק בתי
 שוקיה שלא יפלו - ויראו שוקיה, וקשה לפ"ר זה
 דא"כ בבבלים אמאי אין יוצאין? למאי דס"ד
 השתא דלא חילוק בין בירית לבבלים, אלא שהא
 באחת וזה בשטחין. לכן י"ל דאפשר לטעון כלא
 גילו שוקים. ומש"ה, כבלים אין יוצאין בהן -
 דילמא שלפא ומחורא, דתכשית לנוי הם. אבל
 בירית שהיא באחת - לא שלפא ומחורא, דאין זה
 תכשית, דכין שאין לה אלא באחת - גנאי היא
 לה. ומש"ה ניהא דבירית טהורה, דלאו תכשית
 לנוי הוא, וכלי תשמיש גמלי לא הוי אלא כלי
 השטחא בלי. דאמאי דטבעת דנמי לא דאמר לעיל
 דטהור, וכן פירש הקונטרס. וטעמא דבבלים
 טמאים - משום דתכשית הם לנוי בדפ"י:
ובתוב עליו בשני שטיין יו"ד היא מלמעלה
 וקדש למ"ד למטה. נראה לר"ת: שהיה כתוב
 יו"ד היא בסוף שיטה ראשונה, וקדש ל"
 בתחלת שיטה שניה. והשתא נקרא יפה, ואין
 לפרש במשמעו - דא"כ אינו נקרא כהנחת:
 מניין לאריג כל שהוא שהוא טמא ת"ל או
 בגד. וא"ת: והא לעיל בפרק "במה מדליקין" (דף
 כו. ושם) לא מרבינן אלא ג' על ג' וי"ל: הדהם
 מיירי בבא מבגד גדול, אבל הכא מיירי באריג כל
 שהוא דמתחלה לא היה דעתו להוסיף עליו
 ותוריהו שמשנין מ"א בוגר" דשקולים הם
 דחשיב כל שהוא אריג מכלול ממו ג' על ג'
 מבגד גדול. וא"ת: ואבתי בגד כל שהוא למא
 הוא טמא? והא בעינן שיתלט מלא וריקן דומיא
 דשקן יו"ל: דרואי הוא לבקו ולקפל וליקח בו
 מרגלית או מחט. ואם תאמר: א"כ פשוטי כלי
 עור אמאי דשורקין? הרי ראויין הם לקפל בו שום
 דבר ממו הכא יו"ל: דמיירי בעור שלטא, שהוא
 קשה: **מניין** לתכשית כל שהוא טמא. ואם
 תאמר: תיפוק ליה דתכשית כל שהוא טמא,
 מדכתיב בכלי מדין טבעתו ויש לומר: דאפשר
 שהטבעת היא עבה וגדולה מאד, ולא הוי כל
 שהוא: **אריג** ותכשית. פ"י: חציו אריג וחציו
 תכשית טמא. מכאן שמענו דמ"מ בעינן שיעור
 קצה. דא"כ - חציו דבר מ"א הוי? **ההוא**
 במדקח כתיב. פ"ה: ובמדקח הויא טומאת מת
 ושרץ ממת לא יליף להחמיר, דמה למת שכן
 טומאה חמורה, ומשני: גמר כלי כלי משרץ.
 פירושו: מה כלי האמור בשרץ מטמא בשרץ, אף
 כלי האמור כאן מטמא בשרץ. וקשה: דא"כ היה
 ליה למיפרך ההוא בטומאת מת כתיבו ועוד: כי
 משני "גמר כלי כלי" הזה לה לטעון גמר בגד
 ועוד לגישו לכן י"ל: דהוא אריג במדין חביב, בשלל
 מדין, ולא מיירי חך פרשה בטומאה כלל. ודחיכי
 יליף דאריג ותכשית כל שהוא טמא "מכל כלי
 מעשה", ומשני: גמר כלי כלי. פ"י: כי הויב דכלי
 דכתיב גבי שרצים מיירי לענין טומאה, הכי נמי
 כלי דכתיב גבי מדין - לענין טומאה:
 מניין

מַרְעִיָּה. מוֹנֵעַ חֶסֶד, וְאֵעִיג דְּלֹא כְּרִיתִי מוֹנֵעַ – מִמִּילָא מְשֻׁמֵּה, שְׂכַל חִיבָה שְׂרָאשָׁה מִ"ם
מִשְׁמֶשֶׁת נִטְיָלָה הֵיא, כְּמוֹ "וְחָק מִקֵּדִים" (שְׁמוֹת ל"ב) "אֲבִירֵי גוֹיִם מֵאֶרֶץ" (תְּהִלִּים י');
לְמִיפָא, לְאַפּוֹת עִיסָה, שֶׁהַשְּׂאִיל בְּעֵה"ב תְּנוּרָה: שְׁקִילִי יִבִּיתִי, וְטוֹלוֹת ד' שִׁנְיֵי שְׁהוּא
נוֹשֵׁר בְּהֵן, אוֹתָן שִׁינִיִּים קָרִי יִבְיִן, כְּדָמָמֵרֵן ב' שְׁאֵלֵי "רִתּוֹת" (חולין נ"ט), גְּמָלִי נִבִּי מִטָּוֶה
לִּיתִי: שְׁאֵלֵי מִטָּוֶה"ה (חולין נ"ט) וְכָל מִלֻּחֵי:

שְׂקוּלָא. נְטוּלָה טוֹבְתָהּ, וּמוֹשֶׁלֶת עַל הַקְּדוּצִים:
 מִיְּבוּתֶיהָ. טוֹבֶת נִתְּנָת נְחֻמָּתָהּ, כְּמוֹ מַחֲזִיק
 טוֹב = הַגִּירָא לַעֲלֹ: עַד כָּאן. עַד יָדַע כִּי עַל
 כָּל אֱלֹהִים: גִּירָא. עַד כָּאן. הַלְתוּרָה. שִׁמְח
 בְּלַמְדוּתָהּ. לְמוֹד מִשְׁמַחָה וּמִטּוֹב לֵב, "וְיִחַד"
 בְּדִרְכֵי לֵב"ר - לְהִכִּין בֶּן בִּלְבָב לֵב, רִאשׁוֹת
 עֵינָיו: כְּסָאן וְאֵילָךְ לְמַעֲשִׂים טוֹבִים. "וְדַע כִּי
 עַל כָּל אֱלֹהִים", עַל כָּל מֶזֶה שֶׁלְמִדָּתָהּ, סוֹפֵר לִיתֵן
 אֶת הַדִּין אִם לֹא תִקְדֹּם: אֲצַעֲדָהּ. שֶׁל יְדוּעֹ:
 וְאִילוּ אֲצַעֲדָה טַמְאָה הִיא. דְּרַתִּיב (בַּמְדַּבֵּר)
 (לֹא) בַּמַּעֲשֶׂה מִדּוֹן "אֲצַעֲדָה רִצְמִיד" גִּירָא,
 וְתִתְחַשְּׁאוּ אֲתָם וְיִשְׁכַּחֲם: תַּתַּת
 אֲצַעֲדָהּ. שֶׁבְּיָרוּעַ עוֹמֶדֶת בְּשׁוֹק, לְהַחֲזִיק בְּמִי
 שׁוֹקֶיהָ שֶׁלֹּא יִפְּלוּ וְיִרְאוּ שׁוֹקֶיהָ. הַלֶּכֶךְ
 טְהוֹרָה, דְּלֹא לִנּוּי הִיא, וְכָלִי תִשְׁמֵשׁ נָמִי לֹא
 הָיוּ. אֵלֶּא כָּלִי הַמִּשְׁמֵשׁ כָּלִי, דְּרוֹמָא וְטַבְעוּת
 הַכֹּלִים, דְּאִמְרִינן בִּפְרָקִין דְּלַעֲלִל וְטַהוֹרִין
 דְּרִצְוָאִין בְּהֵם, דְּצוֹרֵךְ לְבִשְׂתָּהּ. וּמוֹשֶׁלֶךְ
 וְאֲחֻזִּי נָמִי לִיבָא לְמִישֵׁחַ - דְּלֹא מִיגְלָא
 לְשׁוֹלְשֶׁת בִּירִית בְּאֲחַת. מִשׁוֹקֶיהָ: וְשִׁלְשֶׁלַת
 מִשְׁוִי לְחוּ מִנָּא. בְּתַמְהָה, דְּתַקְנִי כְּבָלִים
 טַמְאִים: וְכִי תִיקָא בְּרִדְ"ש שְׁמוּאֵל ב'ו' מִשְׁמַעֵי
 קוֹל כְּבָלִי מִתְּכֹבֹת. בִּירִישׁ פְּרָקִין: וְעֻשֵׁי לָהֶן
 שִׁלְשֶׁלַת ב'ו'. הַלֶּכֶךְ, שִׁלְשֶׁלַת תִּשְׁמִישׁ אֲדָם
 הוּא וְלֹא תִשְׁמֵשׁ כָּלִי, דְּלֹא תִקְבֵּל טוֹמְאָה,
 וְאִין יִרְצָאִין בְּהוּ דִּילְמָא שְׁלָפָא לְשִׁלְשֶׁלַת
 שְׁהִיא שֶׁל וְהָב מִטּוֹמְאָהָ. וְכִי שְׁקֵלֶת לְשִׁלְשֶׁלַת
 - לֹא מִיגְלָא שׁוֹקָה - שְׁהִרִי בִירִית בְּמִקּוּמָהּ
 עוֹמֶדֶת: "יִישֵׁר וְכֵן אִמֵּר ר' יוֹחָנָן. יִפְהָ אֲמַרְתָּ,
 וְכֵן שְׁמַעְתִּי מִר' יוֹחָנָן: מִצִּין. שְׁהוּא דָּבָר
 מוֹעֵט, וּמִנָּאן עִם תְּכִשְׁיטִי כְּהֵן: יוֹ"ד ה"א
 מְלַמֵּנָא לְקִדְשׁ לְשִׁלְשֶׁלַת מְלַמֵּנָהּ. כְּלֹמֶר: הֵשֵׁם
 שֶׁלֹּם בִּשְׁטֵחַ לְמִיגְלָה, רְקִישׁ לְמִיד"ש בִּשְׁטֵחַ
 תְּחֻנָּה, שֶׁלֹּא לְהַקְדִּים שְׁאֵר אוֹתוֹת לְמַעַלָּה
 מִן הֵשֵׁם, מֵאַחֵר שְׁנֵי שִׁטִּין הָיוּ. וְרַבִּינוּ הָלִיץ
 שׁוֹנֵה: *קוֹדֵשׁ לַה"י מְלַמֵּנָהּ. וְהִיא הִיא: אִינִי
 רִאשִׁיתוֹ בְּרוּשִׁי. שֶׁנִּכְנַס לְאֹצֵר וְהוֹלֵךְ לִישׁוֹל
 מִזֶּה שִׁירָצָה, בְּסִם' מַעֲלָה (דף טו:) בַּמַּעֲשֶׂה בֶן
 לְתַלְמִידֵי: כִּי שִׁלִּיךְ בְּרִדְ"ש לְמִיגְלָה מְלַמֵּנָהּ. חֲזוּ ר' מִמֶּה
 שֶׁאֲנִי מִשְׁמַעֲנִי אֶרְגִּי הוּא: מִאֵן כְּנִי. דְּרַתִּיב
 גְּבִי "שְׂרָצִים אוֹ בְּגָד אוֹ עוֹר, אוֹ - רִיבִי הוּא:
 אֶרְגִּי וְתִקְשִׁיט כָּל שְׁהוּא. חֲצִיו אֶרְגִּי וְחֲצִיו
 תִּקְשִׁיט שְׂאִינוֹ אֶרְגִּי, וְכֹלֵל הָיוּ כָּל שְׁהוּא -
 כְּלֹמֶר, דָּבָר קָטָן: מוֹסִיף שֶׁק עַל תְּהֵנָּה. דָּבָר
 זֶה, שֶׁהִשְׁקַט טַמָּא מִשּׁוּם אֶרְגִּי. וְלִקְמִיָּה מִפְּרִשׁ
 לִיָּה: הִתָּהוּ בְּמִקְרָא בְּרִיתִי. גְּבִי טוֹמְאָה מֵת.
 וְיִשְׁרָף מֵת לֹא לִיָּץ לְהַחֲמִיר. דְּמַה לִּמַּת שֶׁבֶן
 טַמְאָתוֹ חֲמֻדָּה:
 יֵת קוֹרִין לְכָלִּל לְמִס', רֵב
 מִמֶּנּוּ יִרְאֵת שְׂמִים, שְׁנַאֲמֵר
 תִּתָּא דְּעִיילָא לְהִהוּא בִּיתָא
 עֶקֶר וְלָדָה. אָמַר לָהּ מָרִי
 בִּיה וְשִׁקְלִין טוֹפְרִיָּה, אֲמַרְהָ
 אַחֲזִיר, כְּבָר גַּד וְלָד. אָמַר
 בְּחֹר וּבִילְדוּתָהּ וְיִטְיִבָּה לְבָד
 לְבָד וּבְכִירָהּ עֵינִיד וְדַע כִּי
 בְּמִשְׁפָּט" - עַד כָּאן דְּבָרֵי
 יִצְחָר טוֹב. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר:
 וְאֵילָךְ - לְמַעֲשִׂים טוֹבִים.
 הִיא: בִּירִית זוֹ אֲצַעֲדָה. מוֹתִיב
 אֵלֶּה בְּשִׁבְתָּ. וְאִילוּ אֲצַעֲדָה
 אֲצַעֲדָה עוֹמֶדֶת. יִתִּיב רִבִּין
 יִתִּיב רֵב יִרְמְיָה וְקָא מוֹנָמֵן.
 בְּאֲחַת, כְּבָלִים - בְּשִׁתִּים:
 מְשִׁילִין שִׁלְשֶׁלַת בִּינִיָּהן,
 מִשְׁוִיא לִיה מִנָּא? וְכ"ת
 מֵר רִבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נְחֻמִּי
 כְּכָלִי מִתְּכֹבֹת שְׁהוּא טַמְאָה
 אִישׁ" אִפְּלוּ דִּיבּוּר בְּמִשְׁמַעֵי.
 לְקָלָא וְקַעֲבִיד מַעֲשֶׂה. הָכָא
 זִי קָא עֲבִיד מַעֲשֶׂה דְּאֲמֵר
 וְכַפְּהָ אַחַת הָיְתָה בִּירוּשָׁלַם
 בְּתוֹלְוִתֶיהָ גּוֹשְׁרוֹת. עֲשֵׂו
 יִנִּיָּהן, שֶ

בלי

מֵאָה – מ'אוֹ בְּגֵד, תְּכָשִׁיט כָּל שְׂהוּא טָמֵא – מִצִּיץ, אֲרִיג וְתִכְשִׁיט
עֲשֹׂה. א"ל הַהוּא מִרְבֵּנָן לְרִבָּא: הַהוּא פְּמִדִּין פְּתִיב! א"ל: גָּמַר
כָּלִי

ב'ל'

שבת דף סג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלה

אמר ליה רב הונא לרבין, דברין אינם נכונים, אלא אלו ואלו
בשפתם – בין בירית בין כבלים מונחים בשתי הרגלים, אלא שכאשר
נוטלים שתי ביריות ומטילין שלשלת ביניהן, נשתנה שמם ונעשו
'בבלים'.

מקשה הגמרא: ושלשלת שבו משויא ליה מנא – וכי השלשלת
שמונחים בבירית עושאתו לכלי שמשום כך תקבל טומאה וכמבואר
במשנתנו 'כבלים טמאים', הרי אף עם השלשלת, עדיין אין זה כלי
המשמש את האדם ואף לא תכשיט לאדם, ובאופן זה אין כלי מקבל
טומאה.

הגמרא מנסה לתרץ: ובי תימא – ואם תרצה לומר שכיון
שהשלשלת משמעת קול בהליכת האשה הרי היא מקבלת טומאה,
וכרפי שמואל בר נחמני, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי
יוחנן, מניין למשמיע קול בבלי מתכות שהוא טמא – מנין שכלי
מתכות העשוי להשמיע קול, כגון פעמון התלוי בצוואר הבהמה,
שמקבל טומאה, שנאמר (במדבר לא כז) בענין הכלים ששבו ישראל
במלחמת מדין 'כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהרו, אף כמי
נדה יתחטא' – כל כלי שדרך תשמישו הוא באש, כגון שמבשלים בו
או שצולים בו, צריך להגעילו באש כדי להפליט ממנו איסורי
מאכלים שנבלעו בו, וצריך גם לטהרו מטומאתו. ומתבת 'דבר'
המיותר יש לדרוש שאפילו כלי העשוי לדיבור במשמיע, כלומר
שאף כלי העשוי להשמיע קול בלבד, צריך לטהרו מטומאתו כיוון
שהוא מקבל טומאה, והוא הדין בכבלים שמקבלים טומאה מחמת
שמשמיעים קול.

דוחה הגמרא: הרי אין הכבלים שוים לפעמון, דבשלמא התם – שם
בפעמון מובן הדבר מה שמקבל טומאה, משום דקא בעו לה לבלא
– האדם צריך לקול הפעמון לדעת היכן בהמתו עומדת, וקעביד
מעשה – ובכך הכלי עושה מעשה המשמש את האדם ולכן מקבל
טומאה, אבל הקא – כאן בשלשלת מאי מעשה קעביד – איזה
תשמיש אדם היא עושה, הלא אינה משמשת אלא את הבירית.

מתרצת הגמרא: הקא נמי קא עביד מעשה – גם כאן עושה
השלשלת מעשה המשמש את האדם, דאמר רבא בר חנה אמר
רבי יוחנן, משפחה אחת היתה בירושלים, שהיו פסיעותיהן נסות
– גדולות ורחבות, ומחמת כן היו בתולותיהן נושרות. עשו להן
בבלים, כלומר ביריות, והטילו שלשלת ביניהן כדי שלא יהיו
פסיעותיהן נסות, ושוב לא היו בתולותיהן נושרות. הרי שהכבלים
משמשים את האשה, ולכן אינם חשובים כתשמיש כלי אלא
כתשמיש אדם ומקבלים טומאה.

סוגייתנו פתחה בכך שרבין ורב הונא דנו בבאיור 'כבלים' לפני רב
ירמיה שישב ונמנם, עתה מביאה הגמרא את דברי רבי ירמיה בענין:
איתער בהו רבי ירמיה, אמר להו יישר, וכן אמר רבי יוחנן –
התעורר רבי ירמיה, ואמר לרבין ולרב הונא, פירושו של רב הונא
שכבלים היינו שמטילים שלשלת בין שתי הביריות הוא הישר והנכון,
וכן שמעתי מרבי יוחנן.

הגמרא מביאה דין נוסף בהלכות טומאה: בי אהא – כשבא רב דימי
מארץ ישראל, אמר בשם רבי יוחנן, מניין אנו למדים לארני שאין
בו אלא כל שהוא, שהוא טמא – מקבל טומאה, מ'צני' המונח על
מצחו של כהן גדול שהוא דבר קטן ביותר, ואף על פי כן מנה אותו
הכתוב בין בגדי הכהן גדול, ולמנוי שחשוב הוא כבגד ומקבל
טומאה.

מקשה הגמרא: אמר ליה אביי לרב דימי, וכי צני ארני הוא שאתה
לומד ממנו על שאר בגדים שטמאים בכל שהוא, והתנא בברייתא,
הצני היה עשוי במין מום של זהב, וירחב הטס שתי אצבעות,
ומוקף על המצח מאוזן לאוזן, וכתוב עליו 'קודש לה' בשתי שפתי
– בשתי שורות, וכדלהלן, יו"ד ה"א למעלה – השם בשלמותו וי"ד
ה"א וי"ז ה"א היה כתוב בשורה העליונה, וקודש למ"ד למטה –
'קודש ל' היה כתוב בשורה התחתונה, וכתבוהו באופן זה כדי שלא
להקדים שאר אותיות למעלה מן השם. ואמר רבי אליעזר ברבי

מרעיה חסד, ותיבת 'למס' מרמזת על כלב, שכן בלשון וניית קורין
לכלב 'למס', וכוונת הכתוב לפי דרשה זו היא, שכל המגדל 'למס'
דהיינו כלב מונע 'מרעהו חסד'. רב נחמן בר יצחק אמר, אדם זה
אף פורק ממנו יראת שמים, שנאמר בהמשך הפסוק 'וראת שדי
ועוז'.

הגמרא מביאה מעשה בענין גידול כלב: ההיא איתתא דעילא
להוא ביתא למיפא – אשה פלונית נכנסה לביתו של פלוני כדי
לאפות בצק בתנורו, ונטלה רשותו לזה. נכח בה פלגא – נכח בה
כלבו של בעל הבית ונבעתה, ומחמת ביעתותה איתעקר (י-נעקר)
ולדה מחיותו ומת. אמר לה מרי דביתא – אמר לה בעל הבית
ברצונו להניח דעתה, לא תידחלי – אל תיראי מהכלב, דשקילי
ניביה – שכן נטולות ממנו ניביו וארבע שיניים ארוכות שבהם הוא
נושרן ואינו יכול לישוך, ושקילין טופריה – ונטולות ממנו ציפרניו
ואינו יכול לסרוט. אמרה ליה האשה, שקולא מיבותיך ושדיא
אחורי – נטולה טובתך ומוטלת על הקוצים, כלומר אין נחמתך
מועילה לי כלום ואיני מחזיקה לך טובה על כך, כיון שכבר נד ולד
ונעקר ממקום חיותו.

הגמרא מביאה מחלוקת בין רב הונא וריש לקיש, אגב דברי ריש
לקיש שהובאו לעיל: אמר רב הונא, מאי דבתיב – מהו משמעות
הפסוק (קהלת יא ט) 'שמה כחור בילדותי, ויטיבך לבך בימי
בחרותיך, והלך בדרך לבך ובמראה עיניך, ודע כי על כל אלה
יבאך האלהים במשפט', והרי לכאורה אין כוונת הפסוק מובנת,
שתחילתו אומר לאדם לשמוח בילדותו ולהטיב לבו וללכת אחר
מראה עיניו, וסופו מזהירו שעתיד ליתן על כך את הדין. אלא בוודאי
שיש לחלק את הפסוק לשנים באופן זה, עד כאן – עד 'ודע כי על כל
אלה וגו', הם דברי יצר הרע המפתהו לעשות דברים אלו, מכאן
ואילך – מ'ודע וגו' הם דברי יצר טוב המזהירו שעתיד ליתן על כך
את הדין. ריש לקיש אמר באופן אחר, עד כאן דיבר הכתוב בנוגע
לדברי תורה – לתלמוד תורה, מכאן ואילך מדבר בנוגע למעשים
טובים – לקיום מצוותיה, וכך הוא פירוש הפסוק, למוד בשמחה
ובטוב לבב, ובהבנת הלב, כפי ראות עיניך, ודע כי על כל מה
שלמדת, סופך ליתן את הדין אם לא תקיימם.

שנינו במשנה: 'בירית מהורה ויוצאים בה בשבת, כבלים טמאים ואין
יוצאים בהם בשבת'. הגמרא להלן דנה מהו 'בירית': אמר רב יהודה,
בירית זו אצבעה – צמיד שעונדת האשה בזרועה. מקשה הגמרא:
מתיב (הקשה) רב יוסף, הרי שנינו במשנתנו 'בירית מהורה ויוצא
בה בשבת', ומבואר בה שאין הבירית מקבלת טומאה, ואילו אצבעה
ממאה היא – ואצעדה הרי מקבלת טומאה, והיאך אם כן אפשר
לומר שבירית זו אצעדה.

מתרצת הגמרא: אין כוונת רב יהודה לומר שבירית היא אצעדה
ממש, אלא אלא קאמר – כך היא כוונתו, בירית תחת אצבעה
עומדת – בירית עומדת ברגל האשה במקום שעומדת הצמיד
שבוזרוע, והיינו שהאשה עונדת את הבירית מעל בתי שוקיה (גרייט)
כדי להחזיקם שלא יפלו ויראו שוקיה, וכמו הצמיד שעונדת אותו
מעל שרוליה (וכן היה מנהגם) כדי שלא יתגלו זרועותיה כשמרימה
ידיה כלפי מעלה. והטעם לכך שאין הבירית מקבלת טומאה הוא,
שכיון שאין הבירית משמשת לא כתכשיט לאדם ולא ככלי
תשמיש לאדם עצמו, אלא משמשת את הבתי שוקיים, הרי היא
כלי המשמש כלי שאינו מקבל טומאה. והטעם שיוצאת בה בשבת
הוא, מפני שצורך לבישה היא ויש לה דין מלבוש.

הגמרא מבארת מה הם 'כבלים': יתיב רבין ורב הונא קמיה דרב
ירמיה, ויתיב רב ירמיה וקא מנמנם, ויתיב רבין וקאמר – רבין
ורב הונא ישבו לפני רב ירמיה שישב ונמנם, ופתח רבין ואמר, בירית
וכבלים השנויים במשנתנו, דבר אחד הם, דהיינו צמיד שהאשה
מנחת מעל בתי השוקיים שלא יפלו, וההבדל ביניהם הוא, ש'בירית'
הוא כינוי לאופן שמניחתה ברגל אהת, ו'כבלים' היינו כשמוניחתם
בשפתים.

1 **פְּלִי' פְּלִי' מְהֵרָם** – דין זה נלמד בגזירה שוה 'כלי כלי' משרץ,
2 כלומר, בפרשת מדין נאמר 'כל כלי מעשה', ובפרשת טומאת שרץ
3 נאמר (ויקרא יא לב) 'כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם', מה כלי האמור
4 בשרץ מקבל טומאת שרץ, אף כלי האמור בפרשת מדין מקבל
5 טומאת שרץ, ו'כלי' האמור כאן כולל גם 'אריג ותכשיט כל שהוא',
6 כפי שנתרבה מ'כל' כלי מעשה.

7 שנינו בברייתא: **מוֹקֵף שֶׁקַּע עַל הַבֶּגֶד, שְׂמִימָא מְשֻׁם אֲרִיג, הגמרא**
8 מבררת את דברי הברייתא. שואלת הגמרא: **אֲמַר – וְכִי בֶגֶד לֹא**
9 **אֲרִיג הוּא, והרי אף הבגד אריג הוא, וכיצד יטמא אם כן השק ולא**
10 **ידיה טמא באותו אופן הבגד.**

11 משיבה הגמרא: **הֵכִי קֵאָמַר** – כך היא כוונת הברייתא, **מוֹקֵף – נוסף**
12 **בחומרתי שֶׁקַּע עַל הַבֶּגֶד, שאם קלע קליעה קטנה מנוצה של עזים**
13 **לתלות בה תכשיט על צואר בתו, אף על פִּי שְׂאִינֵי אֲרִיג – שנעשה**
14 **על ידי קליעה ואינו ארוג, טִמָּא כְּדִין אֲרִיג, כיון שזה דרך עשיית**
15 **תכשיט זה, וזו נקראת אריגתו. וקליעה של נוצות נכללת בשם שק,**
16 **וזו היא חומרתי של שק שטמא אף בקליעה כעין זו, אבל בגד אינו**
17 **טמא אלא כשנעשה אריג ממש.**

18 מבררת הגמרא: **לְמָאִי חֵזִי – לשם איזה תכשיט ראויה קליעה קטנה**
19 **כזו. משיבה הגמרא: אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁכֵּן עָנִי קוֹלֵעַ שְׁלֹשׁ נִימִין –**
20 **שלשה חטיטס טוויים מנוצות של עזים שצבעום, וְתוֹלָה אותם**
21 **לתכשיט בְּצוּרָא בְּתוֹ.**

22 הגמרא מבררת מה הוא שק ומה נכלל בו: **הֲנֵנוּ רִבְּזָן** – שנינו
23 בברייתא, אמר הכתוב בטומאת כלים (ויקרא יא לב) **וְכָל אֲשֶׁר יַפֵּל עָלָיו**
24 **מִמֶּה בְּמָתָם יִטְמָא מִכָּל כְּלִי עֵץ אִו בָּגָד אִו עוֹר אִו שֶׁק' – כל דבר אשר**
25 **יפול עליו מן הדברים הטמאים האמורים בכתוב קודם לכן, יטמא.**

26 מבררת הברייתא: ממה שאמר הכתוב 'שק', **אִין לִי לטמא אֵלָא שֶׁק**
27 **העשוי ללבוש, מִנִּינִי לְרִבּוּת אֵת הַקִּילְקָלָה – חגורה שעל חוזה הסוס**
28 **שקושרים בה את האוכף, שכשהבהמה עולה בהרים לא ירד האוכף**
29 **על זנבה, וְאֵת הַחֶבֶק – רצועה שעל בטן הסוס שקושרים בה את**
30 **האוכף. ואף הם עשויים מנוצות של עזים טוויים וארוגים. ומנין שגם**
31 **הם חשובים כשק ומקבלים טומאה. תלמוד לומר 'אִו שֶׁק', ייתר**
32 **הכתוב תיבת 'אִו' לומר שאף אלו מקבלים טומאה. וְכֹל – שֶׁמָּא**
33 **תאמר אם כן, שְׂאִינֵי מְרַבָּה מתיבת 'אִו' אף אֵת הַחֶבֶלִים, וְאֵת**
34 **הַמְּשִׁיחוֹת – חבלים שעשויים למדידה העשויים מנוצות של עזים**
35 **קלועות, שאף הם יהיו טמאים. תלמוד לומר 'שֶׁק', ויש לך ללמוד**
36 **מכאן, מֶה שֶׁק הוּא טוֹוִי וְאֲרִיג, אף כֹּל טוֹוִי וְאֲרִיג, אבל חבלים**
37 **ומשיחות שאינם טוויים אינם מקבלים טומאה.**

38 עתה דנה הברייתא לענין טומאת שק בטומאת מת: **הֲרִי הוּא –**
39 **הכתוב אֲמַר אחר מלחמת מדין בטומאת מַת (במדבר לא ב) וְכָל בָּגֶד**
40 **וְכָל כְּלִי עוֹר וְכָל מַעֲשֵׂה עֲצִים' וגו' וְכָל כְּלִי עֵץ תִּתְחַמָּאוּ, תיבת**
41 **'וכל' האמורה במעשה עזים יתירה היא, למה נאמרה, אלא לרבות**
42 **את הַקִּילְקָלָה וְאֵת הַחֶבֶק שאף שאינם לבוש לאדם, מכל מקום**
43 **טמאים הם הוואיל ואף הם מעשה עזים, שנעשים מנוצה של עזים.**

44 מבררת הברייתא: **וְכֹל שְׂאִינֵי מְרַבָּה – שֶׁמָּא תאמר אם כן שנרבה אף**
45 **אֵת הַחֶבֶלִים וְאֵת הַמְּשִׁיחוֹת, שגם הם מעשה עזים, ואף שאינם**
46 **טוויים. הברייתא מנסה למעט את החבלים והמשיחות מקבלת**
47 **טומאת מת מכוח בנין אב: וְדִין הוּא, שלא נרבה את החבלים**
48 **והמשיחות, ואין צריך כתוב מיוחד למעט זאת, משום שְׂמִימָא הכתוב**
49 **את השק שהוא מעשה עזים בְּשֶׁרֶץ, וְשִׂמָּא הכתוב מעשה עזים**
50 **בְּמַת, ויש ללמוד בבנין אב, מֶה מְצִינוּ בְּשִׂמָּא הכתוב בְּשֶׁרֶץ, לֹא**
51 **טִמָּא אותו אֵלָא כשהוא טוֹוִי וְאֲרִיג, אף בְּשִׂמָּא בְּמַת, לֹא טִמָּא**
52 **אֵלָא טוֹוִי וְאֲרִיג, אבל חבלים ומשיחות שאינם טוויים אינם טמאים.**
53 **דוחה הברייתא: הֵן – וכי טומאת שרץ וטומאת מת שווים הם**
54 **בחומרם, אִם הִיקָל הכתוב בְּטִמָּא שֶׁרֶץ שאינו מיטמא אלא טוֹוִי**
55 **ואריג, מפני שְׁהִיא טומאה קְלָה – שהטמא בטומאת שרץ טובל**
56 **באותו יום ולערב הוא טהור, וכי נִקְיָל גם בְּטוֹמָאֵת הַמַּת שְׁהִיא**
57 **חֲמוּרָה – שהנטמא מן המת טמא שבעת ימים.**

58 הברייתא דורשת גזירה שוה למעט את החבלים והמשיחות מקבלת
59 טומאת מת: **תלמוד לומר, 'בָּגֶד וְעוֹר' בָּגֶד וְעוֹר' בין בטומאת שרץ**
60 **ובין בטומאת מת כדי לדרוש מהן גזירה שוה, נֹאמַר 'בָּגֶד וְעוֹר'**
61 **בְּשֶׁרֶץ (ויקרא יא לב), וְנֹאמַר 'בָּגֶד וְעוֹר' בְּמַת (במדבר לא ב), מֶה 'בָּגֶד**
62 **וְעוֹר' הָאֲמוֹר בְּשֶׁרֶץ לֹא טִמָּא הכתוב אֵלָא טוֹוִי וְאֲרִיג, אף 'בָּגֶד**
63 **וְעוֹר' הָאֲמוֹר בְּמַת לֹא טִמָּא אֵלָא טוֹוִי וְאֲרִיג, אבל חבלים**
64 **ומשיחות שאינם טוויים אינם מקבלים טומאה. הברייתא ממשיכה**
65 **דורשת מכוח אותה גזירה שוה דין בטומאת שרץ בטומאת מת: וְכֵּה**
66 **'בָּגֶד וְעוֹר' הָאֲמוֹר בְּמַת טִמָּא הכתוב כֹּל מַעֲשֵׂה עֲצִים שהוא טוֹוִי**
67 **וארוג, ומרבים גם את הקילקלי והחבק, אף 'בָּגֶד וְעוֹר' הָאֲמוֹר**
68 **בְּשֶׁרֶץ טִמָּא בהם הכתוב כֹּל מַעֲשֵׂה עֲצִים.**

69 עתה מבררת הברייתא מנין לנו לרבות דברים הבאים משאר
70 הבהמות: **אִין לִי ללמוד לטמא אֵלָא דְּבַר הַבָּא מִן הָעֲצִים, מִנִּינִי**
71 **לְרִבּוּת לטומאה אף דְּבַר הַבָּא – הנעשה מִזֵּנֶב הַפֶּסֶם וּמִזֵּנֶב הַפֶּה,**
72 **תלמוד לומר בטומאת שרצים 'אִו שֶׁק', תיבת 'אִו' באה לרבות אף**
73 **את הנעשה מזנב הסוס ומזנב הפרה.**

74 מקשה הגמרא: וכי תיבת 'אִו' יתירה היא, **וְהָא אִפְּקִינָהּ – והרי כבר**
75 **הוצאת אותה ללמוד לְקִילְקָלָה וְחֶבֶק שאף הם מקבלים טומאה.**
76 מתרצת הגמרא: **הֲנִי מִלִּי – דרשה זו לרבות את הקילקלי והחבק**
77 **נאמרה, מִקְמִי דְּלִיתִיה – קודם שהבאת את הגזירה שוה, הִשְׁתַּמָּא**
78 **דְּאִתִּי – אבל כעת שבאה הגזירה שוה ואנו למדים טומאת שרץ ממת**
79 **לרבות את הקילקלי והחבק, תיבת 'אִו' האמורה בשרץ אִיִּיתוֹר לִיה**
80 **– יתירה היא, ואפשר ללמוד ממנה את הנעשה מזנב הסוס והפרה.**
81 הברייתא מבררת כיצד יש ללמוד משרץ, שהנעשה מזנב הסוס
82 והפרה מטמא אף במת: **וְאִין לִי ללמוד שהנעשה מזנב הסוס והפרה**
83 **מיטמא, אֵלָא בְּשֶׁרֶץ, אבל אם נטמא בְּטוֹמָאֵת מִת מִנִּינִי שהוא טמא.**
84 **והרי לא למדנו דין זה אלא מיייתור תיבת 'אִו' האמורה בשרץ.**

85 הברייתא מנסה ללמוד דין זה בבנין אב: **וְדִין הוּא, ואין צריך ייתור**
86 **מיוחד לכך, שהרי טִמָּא הכתוב מעשה עזים בְּמַת, וְטִמָּא הכתוב**
87 **את הנעשה מעזים בְּשֶׁרֶץ, מֶה בְּשִׂמָּא בְּשֶׁרֶץ, עֲשֵׂה – החשיב**
88 **הכתוב דְּבַר הַבָּא מִזֵּנֶב הַפֶּסֶם וּמִזֵּנֶב הַפֶּה כְּמַעֲשֵׂה עֲצִים, אף**
89 **בְּשִׂמָּא בְּמַת, עֲשֵׂה דְּבַר הַבָּא מִזֵּנֶב הַפֶּסֶם וּמִזֵּנֶב הַפֶּה כְּמַעֲשֵׂה**
90 **עֲצִים.**

91 דוחה הברייתא: **הֵן – וכי הדברים שווים הם, אִם הִרְבָּה הכתוב**
92 **טומאת דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה בְּטוֹמָאֵת עֶרֶב – בטומאה**
93 **שנטהרים ממנה לערב שְׁהִיא מְרֻבָּה – שהלכתה שכחה בכל מיני**
94 **טומאות, וכי נִרְבָּה זה גם בְּטוֹמָאֵת שְׂכָעָה – בטומאה שאין נטהרים**
95 **ממנה אלא לאחר שבעה ימים שְׁהִיא מוֹעֲצָת – שאין הלכתה מוציה**
96 **אלא בנוגע במת בלבד.**

97 משיבה הברייתא: **תלמוד לומר 'בָּגֶד וְעוֹר' בָּגֶד וְעוֹר' לְגִזְרָה שְׁוֶה**
98 **– אין דין טומאת מת בדבר הנעשה מזנב הסוס ומזנב הפרה נלמד**
99 **מסברה מטומאת שרץ אלא בגזירה שוה, נֹאמַר 'בָּגֶד וְעוֹר' בְּשֶׁרֶץ,**
100 **וְנֹאמַר 'בָּגֶד וְעוֹר' בְּמַת, מֶה 'בָּגֶד וְעוֹר' הָאֲמוֹר בְּשֶׁרֶץ, עֲשֵׂה בו**
101 **הכתוב דְּבַר הַבָּא מִזֵּנֶב הַפֶּסֶם וּמִזֵּנֶב הַפֶּה כְּמַעֲשֵׂה עֲצִים, אף 'בָּגֶד**
102 **וְעוֹר' הָאֲמוֹר בְּמַת, עֲשֵׂה דְּבַר הַבָּא מִזֵּנֶב הַפֶּסֶם וּמִזֵּנֶב הַפֶּה**
103 **כְּמַעֲשֵׂה עֲצִים.**

104 הגמרא מבררת את הגזירה שוה האמורה בברייתא. אומרת הגמרא:
105 **וּבְגֵד ועור האמור בשרצים וטומאת מת מוֹפְנָה הוא לגזירה שוה,**
106 **ואינו נצרך לגוף הכתוב, דֹּא לֹא – שאם אין הוא מוֹפְנָה, אי אפשר**
107 **ללמוד את הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה בטומאת מת מטומאת שרץ,**
108 **משום שְׂאִינֵי מְרַבָּה – יש לפרוך את הגזירה שוה, ולומר מֶה**
109 **לְשֶׁרֶץ שטומאת חמורה שֶׁכֵּן השרץ מְטִמָּא בְּכַעֲדִישָׁה, לכן מטמא**
110 **אף את אלו, אבל המת שאינו מטמא אלא בבית לא החמירו בו**
111 **לטמאות את הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה. אמנם כיון שהוא מופנה**
112 **לגזירה שוה, הרי זה כאילו נכתבה דרשה זו בפירושו בתורה ואין**
113 **משיבין עליה.**

114 מבארת הגמרא: **לֹא – באמת אִפְּנוּי מוֹפְנִי – בגד ועור מופנים הם,**

בלי בלי. בשרצים כתיב 'כל בלי אשר יעשה מלאכה' וגו', ומגופיה דקרא ד'שרצים
לא מצי לית, ד'אשר יעשה מלאכה' – לאו בלי תכשיט משמע: שק. הוא עשוי
מנוצה של עזים, שאף על פי שאינו אריג אלא קלע קטן עשה מנוצה של עזים לתלות
בו בתי נפש לצואר בתו – טמא. שדרבך בכך, ותכשיט הוא. ודק: שהוא טמא משום
אריג, ואע"פ שאינו אריג: קולע ג' נימין בו.

ג' חוטין של מטה של נוצה של עזים צבועה: ותולה בצואר בתו. וקליעתה זו היא אריגתה.
מאחר שהוא טוה. בדאמרן גבי תיבי חלילתא בריש פירקין, דקרי להו אריג. והא דקאמר
אע"פ שאינו אריג – כלומה: לאו אריג ממש: אין לי אלא שק. העשוי ללבוש רועים:
קילקיל. מסרן של סוס שקורין פיטרא"ל: תב. צינגלא של סרגא ואשקל ועושין אותה
מנוצה של עזים טוה ואריג: יכול שאני מרבה
התכלים והמשיחות. לצאי"ל, שעושין למדור, וקולעין מן הנוצה כמו שנתלשה.
ואינו טוה. ולא דמי לקולע שלש נימין לדליל, דהתם טוה הוא, הוה היא אריגתו: יכול
שאני מרבה בו. הואיל ובכתיב "כל" ודין הוא
שלא נרבה. ולא צריך קרא למעטי: הן. תמיה הוא: וכי דברים כוונים הם? אם היקל
בטומאת שרץ שהיא קלה. כלומה: אם היקל מלטמא חבלים ומשיחות. היקל לך בשרץ
שטומאתו קלה – טומאת ערב: נקל. גם אנחנו בבבין
אב דהוה בבת, שטומאתו חמורה טומאת ז' השתא דאתי גזירה שוה. וכי היכי דלף
מת משרץ, למעטי חבלים ומשיחות – לף נמי שרץ ממת ל'כל מעשה עזים" – לרבות
קילקיל וחבק: אין לי אלא בשרץ. ד"א שרץ הקם כתיב: אם ריבה. לטמא דבר הבא מזונב
הסוס בטומאת ערב הוא דריבה: שהיא מרובה. שכל המנעות טומאת ערב הן, בין
דשרץ ונבילה ושכבת זרע, מנע הזב ומנע טמא מת: נרבה אנו בטומאת ז' שפן מועטת
היא. שאניה בכל המנעות אלא במנע המת בלבד: מופנה. צריך שתהא גזירה שוה זו מב'
תיבות, דבגד ועור מופנין למדך זה, שלא יהו צריכין לגופו. ומאחר שמופנין ללמוד
גזירה שוה – ה"ל כמאן דכתיב דרשא בקרי בהדיא, ואין משיבין עליה: דאי לאו מופנה
אמרין לגופו באה ולא לפינן להא מילתא מינייהו: דאיכא למיפרך בו, וה"ה דמיצי למימר הכי אגזירה שוה קמיינתא, ומיהו אסקי
לכולה ברייתא ברישא, ופריך אהא דסליק מיהו. ובשינויא דמשגיגין בהא מתרצה נמי
קמיינתא: לאי. באמת: וכתוב ביה בשכבת זרע. דבגד ועור טמאים הם בו: מצד אחר.
הכתובין בשרץ מופנים. בדאמרן. אבל הכתובין במת – אין מופנין: הניחא ל"מ"ד בו.
פלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן היא במשכת נדה ב"המפקלת" (דף כב): אלא למאן דאמר
למדיו. אם אין תשובה: ומשיבין. אם יש להשיב: מאי איכא למימר. הרי יש להשיב.
שפן מטמא בכעדרשה: והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע: דפוס
של דידן, שמונחות בו: גיחוד. ליצנתא: לקללקלם. של מעשה שטים, לזנות את בנות
מואב. שמוא כך עשייתם במדון, לכך אתם צריכין קרבן? לא נפקד. לא נחסר מדת
יחודיות:

מניין לרבות את הקילקילי וחבק. ואם תאמר: והא לא מיטלטל מלא וריקן? ואי משום
דאפשר לקפלה, אם אינו עשוי לכך – לאו כלום הוא. בדאמר לקמן גבי קב הקטע,
דאע"ג דיש לו בית קיבור לראש שוקו, אם אינו עשוי לקבל – טהור. וי"ל: דהני נמי לשם
כל צורך הן עשויין מתחלה. אך קשה: דלעיל פ' "במה מדליקין" (דף כו, ושם) מפיק דבר
הבא מן העזים דמטמא בשרצים מ"או בגד" וקילקילי וחבק באין מן העזים, ומפיק להן הבא
מ"או שק" ויעק: דהתם מרבה לנוצה של עזים
לג' על ג' ואילו שק שיעורו בד', ואומר ר"י דתרי גזוני
נוצה של עזים הוו והתם מיירי ובדקהו שעשויים
ממנה בגדים חשובים והלכך איתרבו לשלשה
על שלשה כמו שאר בגדים וחבא מיירי בנוצה
גסה שממנה עושין קילקילי וחבק וחבלים ומשיחות
ושק: שמע מינה לאפנויי. הקשה היר
אליעזר ממין: כיון דאיתקש שרץ ומת לשכבת
זרע, א"כ ג"ש בדגד ועור ל"ל: דכל מה שיהיה
במת ניתן בשכבת זרע, וכל מה שיהיה בשכבת
זרע ניתן בשרץ. וכן להפך, דהא קי"ל דבר
הבא מן הדיקש חזור ומלמד בחקש חוץ מן הקדשים:
מדיד דההורר מי יצאנו. וא"ת: והא אפילו (א) יפת
תואר הותרה להם? וי"ל: דמכל מקום שייך
בה אסור, כדאמרין (קדושין דף כב). "וחשכת
בה" – ולא בחברתה: ובמך

האמור בשרץ – לא טימא אלא טוה ואריג, אף בגד ועור האמור במת – לא טימא אלא טוה ואריג. ומה בגד ועור האמור במת – טמא כל מעשה עזים, אף בגד ועור האמור בשרץ – טמא כל מעשה עזים. אין לי אלא דבר הבא מן העזים, מניין לרבות דבר הבא מזונב הסוס ומזונב הפרה? תלמוד לומר 'או שק'. והא אפיקתיה לקילקילי וחבק: הני מילי – מקמי דליתיה ג"ש, השתא דאתי גזירה שוה – אייתור ליה. ואין לי אלא בשרץ, בטומאת מת מניין? ודין הוא: טימא במת וטימא בשרץ, מה בשרץ טימא בשרץ – עשה דבר הבא מזונב הסוס ומזונב הפרה כמעשה עזים, אף בשרץ טימא במת – עשה דבר הבא מזונב הסוס ומזונב הפרה כמעשה עזים. הן, אם הרבה בטומאת ערב – שהיא מרובה, נרבה בטומאת שבעה שהיא מועטת? תלמוד לומר: 'בגד ועור' בגד ועור לגזירה שוה; נאמר בגד ועור בשרץ, ונאמר בגד ועור במת. מה בגד ועור האמור בשרץ – עשה דבר הבא מזונב הסוס ומזונב הפרה כמעשה עזים, אף בגד ועור האמור במת – עשה דבר הבא מזונב הסוס ומזונב הפרה כמעשה עזים. ומופנה, דאי לאו מופנה – איכא למיפרך: מה לשרץ – שפן מטמא בכעדרשה, לאי: אפנויי מופני. מפרך, שרץ איתקש לשכבת זרע, דכתיב "איש אשר תצא ממנו שכבת זרע" וסמיך ליה "איש אשר יגע בכל שרץ", וכתוב ביה בשכבת זרע "וכל בגד ועור אשר יהיה עליו שכבת זרע", בגד ועור דכתב רחמנא בשרץ למה לי? שמע מינה – לאפנויי. ואפתי, מופנה מצד אחד הוא! הניחא למאן דאמר "מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין", אלא למאן דאמר "למידין ומשיבין" מאי איכא למימר? דמת נמי אפנויי מופנה. מפרך, מת אתקש לשכבת זרע, דכתיב "והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע" וכתוב ביה בשכבת זרע "וכל בגד ועור", בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי? ש"מ: לאפנויי. ונפקד את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצערדה וצמיד טבעת עגיל וכוזמו". א"ר אלעזר: עגיל – זה דפוס של דידן, פוקו – זה דפוס של בית הרחם. אמר רב יוסף: אי הכי, היינו דמתרגמינן "מחוד" – דבר המביא לידי גיחוד. אמר ליה רבה: מגופיה דקרא ש"מ, "פוקו" – כאן מקום זימה. ונקצף משה על פקודי החיל, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: אמר להן משה לישראל שמא חזרתם לקלוקלכם הראשון? אמרו לו "לא נפקד ממנו איש". אמר להן: אם כן, פפרה למה? אמרו לו: אם מדי עבירה יצאנו – מדי הרהור לא יצאנו. מיד – ונפקד את קרבן ה'". תנא דבי רבי ישמעאל, מפני מה הוצרכו ישראל שפאותו הדור פפרה – מפני שנו

ובמזל שהתקנה לנדרתה. פ"ה: באותו מקום, שבלע בו הדם ולא יטנפו בגדיה. ול"נ דא"כ אציל טינוף הוא ומשוי הוא כדאמר בפ"ק (דף יא) דכל אציל טינוף לא חשיב ומשוי הוא. לכן נ"ל שלא יפול על בשרה ותייבש עליה ונמצא מצערה: **ובלבר** שלא תתן לכתחלה בשבת. פירש הר"ר פורת: גזירה משום שזקת סמננים, כיון דלרפואה הוא. ול"נ דאם כן אם

נפל אמאי לא תתחור? האמר בפרק בתרא דעירובין (דף קב: ושם) מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה. וע"כ לא אסרינן להחזיר הרטיה אלא משום שמא ימרח, והכא לא שייך מירוח. דאין שייך מירוח אלא בדבר לה, כגון רטיה, אבל בפלפלי ובגלגל – לא שייך מירוח. לכן נ"ל: ובלבר שלא תתן לכתחלה – מפני שגראה כמערמת להוציאה. ולפירוש זה, כל הך דלעיל מוך שבאונה ושבתנדרה – אסורין לתת לכתחלה. וא"ת: א"כ היכי שרו לקמן פורפת על האבן או על האגוז? והא נראה כמערמתו וי"ל: דהתם ניכר הדבר, והכל יודעין דלכך צריכה, וליכא שום חששא. אבל בדבר שזאי נותנת בתוך פיה – אינם יודעין למה היא נותנת:

ובלבר שלא תצא זקנה בשל ילדה וילדה בשל זקנה. כך היא עיקר הגי' והשתא פריך שפיר: בשלמא זקנה בשל ילדה – שבה הוא לה, פירוש: ומשום הכי איצטרך לאשמעינן שלא תצא, דאפילו הכי מחבו עלה. אלא ילדה בשל זקנה אמאי גנאי הוא לה. פירוש: אמאי איצטרך לאשמעינן דלא תצא? פשטא, דכיון דגנאי הוא לה ודאי מחבו עלה ושקלה להו. וכיון דתנא זקנה בשל ילדה אסור – כל שכן ילדה בשל זקנה. ודחוק הוא לומר י"ו וא"צ לומר זו קנתי. ואית דגרסי איפכא: ובלבר שלא תצא ילדה בשל זקנה, וזקנה בשל ילדה – ואינו מיושב, דא"כ אמאי פריך ילדה בשל זקנה אמאי? שהרי כך הוא דרך הש"ס לשנות הפשט תחלה. והרב פורת מיישב גי' אסור, וד"פ: אלא ילדה בשל זקנה אמאי איצטרך? גנאי הוא לה, דלעולם לא תצא בהן אפילו בחול:

רבי ענני ברבי ששון אמר הכל ככבול. ונניא דהכלה רבינו ענני, מדאמר מילתיה משמיה דרבי ישמעאל ברבי יוסי, ור' ישמעאל תנא הוא ופליג. ועוד: דבשל סופרים הלך אחר המיקל. ור' ענני דמתיר בחצר – היינו אפילו בחצר שאינה מעורבת. דבחצר מעורבת – ליכא שום חרש. אם כן, נשים מותרות להתקשת בבית ובחצר בטבעות ובתכשיתי. ואנו שאין לנו רה"ר גמור, דכל רה"ר שלנו כרמלית היא, שהרי אין מבואות שלנו רחבות י"ו אמה ולא ס' ריבוא בוקעים בו – הרי הוא כחצר שאינה מעורבת, ומותרות נשים שלנו להתקשת בטבעות ובתכשיתי ככרית. והקשה ר"י: דאפילו אי רה"ר שלנו חשיב ככרמלית – היכי שרו כמו חצר? והאמר לקמן פרק "כל תכבי" (דף קב:) גבי דליקה דמותר להציל בחצר שאינה מעורבת, ולא ככרמלית ואומר רבינו ברוך: כיון דלדידהו הוה ליה רה"ר גמור – לא מודם כרמלית לחצר שאינה מעורבת, ואסרינן כרמלית משום רה"ר. אבל אנו שאין לנו רה"ר כלל – אין להחמיר בכרמלית כ"כ. והרי שמשון מצא כתוב בשם רבינו שר שלום: דדבר שהוא רגילות להראות זו לזו – אסור, וכשאנים רגילות – מותרות. ונשי דירן אינן מראות תכשיתיין וטבעותיהן, ומשיה מותרות לצאת בהן. וסוף דבר אמרו דקדמונים דמותרות

לצאת בהן, דמוטב יהו שגונת ואל יהו מזידות:

ששון עניניהם מן הערות. אמר רב ששת: מפני מה מנה הפתוב תכשיתיין שפחוץ עם תכשיתיין שבפנים – לומר לך: כל המסתכל באצבע קטנה של אשה – כאילו מסתכל במקום התורפה. מלתני' יוצאה אשה בחוטי שער, בין משלה, בין מישל חבריתה, בין מישל בהמה. ובמזמנת ובסריטיין בזמן שהן תפורין, כפבול ובפאה נכרית לחצר. במזמנת שפאונה, ובמזמנת שפסנדרה, ובמזמנת שהתקניה לנדרתה. בפילפל, ובגלגל מלח, וכל דבר שניתן לתוך פיה, ובלבר שלא תתן לכתחלה בשבת. ואם נפל – לא תחזיר. שן תותבת, שן של זקב, רבי מתי, וחקמים אוסרים. גמ' וצריכא: דאי אשמעינן דידה – משום דלא מאים, אכל חבריתה דמאים – אימא לא, ואי אשמעינן דחבריתה – דבת מינה הוא, אכל דבהמה – לאו בר מינה הוא, אימא לא – צריכא. תנא: ובלבר שלא תצא ילדה בשל זקנה, וזקנה בשל ילדה. בשלמא זקנה בשל ילדה – שבה הוא לה, אלא ילדה בשל זקנה אמאי? גנאי הוא לה! אידי דתנא "זקנה בשל ילדה" תנא נמי "ילדה בשל זקנה". כפבול ובפאה נכרית לחצר. אמר רב: כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר – אסור לצאת בו לחצר, חוץ כפבול ופאה נכרית. רבי ענני בר ששון משמיה דר' ישמעאל אמר: הכל כפבול. תנן: כפבול ובפאה נכרית לחצר. בשלמא לרב – נחא, אלא לרבי ענני בר ששון קשיא! רבי ענני בר ששון משמיה דמאן קאמר ליה – משמיה דר' ישמעאל בר יוסי, רבי ישמעאל בר יוסי תנא הוא ופליג. ורב, מאי שנא הני? אמר עולא: כרי שלא תתנגה על בעלה. דתניא: "והיה בנדרתה", וזקנים הראשונים אמרו: שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין, עד שפא ר"ע ולימוד: אם כן אתה מננה על בעלה, ונמצא בעלה מגרשה. אלא מה ת"ל "והיה בנדרתה" – בנדרתה תהא עד שתבא בפנים. אמר רב יהודה אמר רב: כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין – אפילו בחדרי חדרים אסור. תנן: ולא בזוג אע"פ שפקוק, ותניא אידך: פוקק לה זוג בצוארה ומטייל עמה בחצר! תנאי היא, דתניא:

שוטחן

ששון. לשון מזון, שנהנו במראית העין: תכשיתיין שפחוץ. טבעת: תכשיתיין שבפנים. כומו: לומר לך המסתכל באצבע. שהיא מקום טבעת. כמסתכל במקום כומו, שחרי כפרה זו על שנסתכלו בה: מלתני' בחוטי שער. שקולעת בהן שער: בין משלה, תלושין: בין מישל בהמה. כגון של סוס: שהן תפורין. לסבכה דתו לא שלפא להו לאחורין: לחצר. אכבול ופיאה נכרית קאי, דאמר לעיל למיפס בה לרה"ר. ואיצטריך לאשמעינן דלחצר מותר. וכבול דסיפא דמתני' לא איפלגו בה אמוקאי, דלכולי עלמא כיפה של צמר: פיאח נכרית. קליעת שער תלושה. וצוברתה על שערך עם קליעתה, שתראה בעלת שער: כמזך שפאונה. שנותנת לבלוע ליהה של צואת האונן. שפסנדרה. לתענוג: לנדרתה. באותו מקום, שיבצע בו הדם, ולא יטנפו בגדיה: פילפל. פלפל ארוך נותנת אשה בפיה, שריקה רע: גלגל מלח. כמו גריד מלח. לרפואת חולי שינים: שנתנה לתוך פיה. מבעוד יום: שן תותבת. נותנת בלתייה ממקום אתר, ודאי של זקב: רבי מתי. לצאת בה: וחקמים אוסרי. דכיון דמשונה משאר השינים, דילמא מתייכי עלה וסקלה לה מהקם וממטי לה בידה. ובגמרא אמרינן דשל זקב נקט דווקא. ל"א: שן תותבת – שן של אדם היתה, ואדחיקא דלעיל קאי, ולא אפלוטא דרבי ורבנן. והכי קאמר: כפלפל ובגלגל מלח וכן תותבת שן של זקב. רבי מתי בר: גמ' דלא מאים. וליכא למימר דמשלפא ליה משום דמחבו עלה וממטי ליה בידה: דבת מינה הוא. ולא מינכר, ולא מתייכי עלה: ובלבר שלא תצא זקנה בחוטי שער של ילדה, וזלדה בשל זקנה – דלכנות על שחורות, או שחורות על לבנות – מאים, ואתי למישלף: כל שאסרו חכמים. בריש פרקין חוטי צמר ופשתן טוטפת ושאך השנונים במשנה, שאסרו ללכת בהן לרה"ר: אסור לצאת לחצר. ואף על גב דשרי לטלוליניהו, דתורת כלי עליהן כדאמרן "הרי הן ככל הכלים הנשלים בחצר", מיהו דרר מלבד אסור, דמרנא ליה חצר, כ"א לרה"ר: חוץ כפבול ופיאה. שמונת לחצר, דתנן במתניתין, וטעמא מפרש לקמיה: הכל כפבול. כל הנאסרים לא נאסרו אלא לרה"ר, אבל לחצר מותרים כפבול: בשלמא לרב – נחא, מדנקט הני ושבקינהו לאינך דמיתני בהדיהו לאיסורא ברישא דמתניתין, מכלל דכולהו אף לחצר באיסוריהו קיימי: כרי שלא תתנגה. התיירו לה קצת קישוטים הנאים: כדתניא. דחשו רבנן להכי: בנדרתה. הוי דורשין הראשונים כמשמעו, כדבר המנודה, ומרחיקה מבעלה: שלא תכחול. ענינה: ולא תפקוס. *שך על פניה טינפאנ' בלע"ז, והוא אדום: תהא בנדרתה בטומאתה: עד שתבא בפנים. לטבול, ואע"פ שערב' ו' שלה ופסק מעיניה: לא מודם שאסרו חכמים משום מראית העין. שלא יחשדוהו באיסור, כגון שריון וקסדא ומגפיים, או לא יקשוהו גמלים זה בזה דמיתיו כאילו לחינא: ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק, ואינו מוליד קול – לא תצא בהמה בו. וטעמא פרישנא בפ' "במה בהמה" (לעיל דף נד:), משום דמיתיו כאילו לחינא: ותניא. כברייתא דבבבא דליכא מראית

העין – מותר:

שוטחן

אמר

ותסירם ותעבירם ברשות הרבים. לכן צריכא – צריכה המשנה
להשמיע שבכל אלו מותרת לצאת, כיון שכרכה בהם את שעה
מתחילה שיהיו על שעה תמיד, ואין חשש שתסירם מראשה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת באיזה שער מותר לצאת ובאיזה
אסור: תנא בברייתא, מותר לאשה לצאת בשער אשה אחרת, ובלבד
שלא תצא ילדה – אשה צעירה ששערותיה שחורות בחוטי שער של
אשה זקנה ששערותיה לבנות, וזקנה לא תצא בחוטי שער של ילדה,
כיון ששערות שחורות המונחות על שערות לבנות, או לבנות
המונחות על שחורות, הוא דבר מאוס, ויש לחשוש שמא יבואו
ללעוג לה משום כך, ותסירם ותעבירם ברשות הרבים.
מקשה הגמרא: בשלמא – אמנם מובן מה שצריכה הברייתא
להשמיענו שזקנה אסורה לצאת בשער של ילדה, כיון ששער שחור
שבח הוא לה, ודרכה לצאת בו אף בחול, ולכן הוצרכה הברייתא
להשמיע שבשבת אסורה, שמא יבואו ללעוג לה ותסירנה, אלא את
הדין שילדה אסורה לצאת בשער של זקנה, אמאי – מדוע הוצרכה
להשמיענו, הרי גמאי הוא לה, וממילא אין דרכה לצאת בשערות
אלו כלל אף בחול, ואין צריך להשמיענו שאסורה לצאת בהן בשבת.
מתרצת הגמרא: אכן לא הוצרך התנא להשמיע את הדין השני, ורק
אידי דתנא – אגב ששנה התנא שזקנה אסורה לצאת בשער של
ילדה, תנא גמי – שנה גם שילדה אסורה לצאת בשער של זקנה.
שנינו במשנה: יוצאה אשה כבול ופאה נכרית לחצר.
הגמרא מביאה מחלוקת האם מותר לצאת לחצר גם בשאר הדברים
שנאסרו לעיל (טז). לצאת בהם לרשות הרבים בשבת: אמר רב, כל
דבר שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים בשבת, כגון חוטי צמר
ופשתן ושאר הדברים השנויים בתחילת הפרק (סז), אסור לצאת בו
אף לחצר, שמא תשכח ותצא בהם לרשות הרבים, חוץ מכבול
ופאה נכרית, שדווקא בהם התירה משנתנו לצאת לחצר, מהטעם
שיתבאר להלן.
ורבי ענני בר ששון משמיה (בשמו) דרבי ישמעאל אמר, הכל –
כל הדברים שנאסרו במשנה לעיל (סז) לצאת בהם לרשות הרבים
בשבת, דינם ככבול ופאה נכרית, שלחצר מותר לצאת בהם.
הגמרא מקשה על שיטת רבי ענני בר ששון במשנתנו: תנן במשנתנו,
יוצאה אשה כבול ופאה נכרית לחצר. בשלמא לרב ניהא –
אמנם מובן הדבר לרב, שלדבריו מיושב מדוע אמרה המשנה דין זה
רק בכבול ופאה נכרית ולא בשאר הדברים שנאסרו במשנה לעיל
לצאת בהם לרשות הרבים, כיון שבהם אכן לא הותרה לצאת אף
לחצר, אלא לרבי ענני בר ששון הסובר שבכולם מותרת לצאת
לחצר, קשיא מדוע אמרה המשנה דין זה רק בכבול ופאה נכרית,
ולא בשאר הדברים.
מתרצת הגמרא: רבי ענני בר ששון משמיה דמאן קאמר ליה –
בשמו כל מי אמר זאת, הלא משמיה (בשמו) דרבי ישמעאל בר
יוסי, והרי רבי ישמעאל בר יוסי תנא הוא, ופליג – וחלק על התנא
של משנתנו שהתיר לצאת לחצר רק בכבול ופאה נכרית, וסבר
שבכל התכשיטים מותרת.
הגמרא מבררת את טעמו של רב שחילק בדין זה בין כבול ופאה
נכרית לשאר תכשיטים: ולשיטת רב, מאי שנא הני – במה שונים
כבול ופאה נכרית שדווקא בהם התירו לה לצאת לחצר משאר
תכשיטים שלא התירו לה לצאת בהם.
משיבה הגמרא: אמר עולא, התירו לה רק מעט קישוטים נאים אלו
בדי שלא תתנהג על בעלה. ובדעתה בברייתא שחששו חכמים
לכך, נאמר לגבי נדה (ויקרא טו ז) 'והיה בנדתה, וזקנים הראשונים
אמרו בפירוש הכתוב, שהוא כמשמעו, שתהא מנודה ומרוחקת
מבעלה, והיינו שלא תבטל – שלא תעביר מכוול סביב עיניה
ליפותן, ולא תפקים – ולא תעביר צבע אדום על פניה, ולא תתקשט
בבגדי צבעונין. עד שבא רבי עקיבא ולימר, שאם בן – אם תפרש
כך כוונת הכתוב, הרי אתה מננה על בעלה, ועל ידי כך נמצא
שלבסוף בעלה מנרשה משום איוו סיבה. אלא, מה תלמוד לומר –

שגנו עיניהם מן הערוה – נהנו במראית העין מן העריות.
הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין זה: אמר רב ששת, מפני מה
מנה הכתוב תכשיטין שפחוץ – טבעת שבאצבע שהוא מקום גלוי,
עם תכשיטין שפפנים – כומו. לומר לה, כל המסתכל באצבע
קמנה של אשה, שהוא מקום טבעת, כאלו המסתכל במקום
התורפה (הערוה) שהוא מקום כומו.

משנה

המשנה מבארת במה מותר לאשה לצאת לרשות הרבים בשבת:
יוצאה אשה – מותר לאשה לצאת לרשות הרבים בשבת בחוטי
שער – כשעל ראשה חוטי שער שקולעת בהם את שעה לקישוט,
בין אם הם תלושים מן השערות שלה, ובין אם הם משערות של
חבריתה, ובין שערות משל בהמה כגון של סוס. וכן מותר לאשה
לצאת לרשות הרבים בשבת בבוטפת – כמין תכשיט של זהב המונח
על מצחא מאוזן לאוזן, וקסריטין – כמין תכשיט הכרוך על ראשה
ותלוי לה על לחיה מכאן ומכאן, בזמן שהן – הטוטפת והסריטין
תפורין לכיפה המכסה את שערות האשה הנקראת 'סבכה', שאז אין
חשש שתסירם ברשות הרבים כדי להראותם לחברתה ותעבירם
ארבע אמות, שהרי בכך היא נוטלת גם את הסבכה התפורה עמם
ומגלה כל שערותיה.

המשנה מבארת במה מותר לאשה לצאת רק לחצר ולא לרשות
הרבים: אולם כבול – כמין כובע של צמר הנמצא תחת הסבכה,
ומתקשטת בו, ופאה נכרית – קליעה של שערות תלושות מנשים
אחרות, המונחת על השערות שבראש האשה, מותרת האשה לצאת
רק לחצר ולא לרשות הרבים.

המשנה ממשיכה לבאר דברים שבהם מותר לאשה לצאת אף
לרשות הרבים: ומותרת לצאת לרשות הרבים במוף – חתיכת צמר
רך שנותנת באונה לספוג את הליחה של צואת האוזן, ובמוף
שנותנת בסנדלה לתענוג, ובמוף שהתקינה לנדתה – לתחוב באותו
מקום בעת נדתה, כדי שיבלע הדם במוך ולא יטנף את בגדיה,
ובפילפל ארוך שנותנת בפייה להסיר ממנו ריח רע, ובגלגל (גריגור)
מלח שנותנת בפייה לרפואת חולי השיניים, וכן בכל דבר שניתן לתוף
פיה להסיר ריח רע מבעוד יום. ובלבד שלא תתן את כל אלו
לביתחלה בשבת, ואם נפל ממנה בשבת לא תחזיר אותו אליה
למקום שהיה.

המשנה מביאה מחלוקת בשן של זהב האם מותר לצאת בה לרשות
הרבים בשבת: שן הותכת שנותנת במקום השיניים שלה כשחסרה לה
שן, והיא שן של זהב, רבי מתיר לצאת בה, שכיון שהניחה אותה
מחמת מום שבה, אין חוששים שמא תוציאנה ותראה לחברתה, שאז
יתגלה מומה. וחכמים אוסרים, שכיון שהיא משונה משאר שיניה,
יש לחשוש שמא ילעגו לה, ויתטול אותה מפיה, ותעבירנה בידיה
ברשות הרבים.

גמרא

הגמרא מבארת מדוע הוצרכה המשנה למנות כל האופנים שבהם
מותר לצאת בחוטי שער: וצריכא – צריכה המשנה להשמיענו
שמותרת לצאת בשערות משלשת מינים אלו, דאי אשמעינן דידה –
שאם היתה משמיעה לנו שמותר לה לצאת בחוטי שער שלה, היינו
אומרים שרק באלו מותר משום דלא מאים – כיון ששערה אינו
מאוס, ואין לחשוש שילעגו לה ותסירם ותעבירם בידיה ברשות
הרבים, אבל שער של חבריתה דמאים, אימא לא – היינו אומרים
שאסורה לצאת בהם, שמא ילעגו לה ותבוא להעבירם ברשות
הרבים. ואי אשמעינן דחבריתה – שמותרת לצאת גם בשער של
חברתה, היינו אומרים שרק באלו מותרת לצאת כיון שמדובר בשער
של אשה דבת מינה הוא, ואינו שונה משערה, ולא יבואו ללעוג לה,
אבל שער דחברתה דלאו בר מינה הוא, ושונה ממנה וניכר כשיצאת
בו, אימא לא – היינו אומרים שאסורה לצאת בו, שמא ילעגו לה

מי שנשרו בגדיו בדרך במי גשמים, שומקין בַּחֲמָה ליבשם, אֲבָל לֹא
 בְּנֶגְדָּה הָעֵם, שלא יאמרו הרואים שכיבסם בשבת, שדבר שנאסר
 משום מראית העין, מותר במקום מוצנע שאין חשש זה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹסְרִין אף שלא כנגד העם, שדבר האסור משום מראית
 העין אסור אפילו בחדרי חדרים. והבְּרִייתָא לעיל שהתירה לטיל
 בחצר בשבת עם בהמה שפעמון תלוי בצוארה, סברה כחנא קמא
 שהתיר דבר הנאסר משום מראית העין, בחדרי חדרים, ואילו רב
 פסק כרבי אליעזר ורבי שמעון שאסורוהו אף בחדרי חדרים, ולכן לא
 קשה על דבריו מן הברייתא.
 שנינו במשנה: יוצאה אשה וכו' וּבִמְדוּף שֶׁבִּיאָזְנָה.
 הגמרא מביאה ברייתא שמבארת תנאי לכך: תָּנִי (ו-שנה) רַבִּי פִּרְ
 יָחֻזְקָאֵל, וְהוּא – מה שהתירו לאשה לצאת במוך שבאזנה, היינו
 באופן שֶׁהוּא קָשׁוּר בְּאֶזְזָהּ, שאם לא כן יש חשש שמא יפול מאזנה,
 ותבוא להעבירו בידה ברשות הרבים.
 שנינו במשנה: יוצאה אשה וכו' וּבִמְדוּף שֶׁבִּסְנִידָהּ.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת תנאי גם לזה: תָּנִי (ו-שנה) רַבִּי פִּרְ
 יָחֻזְקָאֵל, וְהוּא – מה שהתירו לאשה לצאת במוך שבסנדלה, היינו
 באופן שֶׁהוּא קָשׁוּר לָהּ בְּסִנְדָּלָהּ, שאם לא כן יש חשש שמא יפול
 מסנדלה, ותבוא להעבירו בידה ברשות הרבים.
 שנינו במשנה: יוצאה אשה וכו' וּבִמְדוּף שֶׁהִתְקִינָהּ לָהּ לְנִדְתָּהּ.
 הגמרא מביאה שיש שחשב גם כאן להתנות היתר זה: קָבַר (ו-חשב)
 רַבִּי פִּרְיָה וְרַבִּי חִמָּה לומר, שאף כאן יש תנאי לכך, כפי ששנינו
 בברייתא לגבי האופנים הקודמים, וְהוּא – מה שהתירו לה לצאת
 במוך שהתקינה לנדתה היינו רק באופן שֶׁקָשְׁוּרָהּ לָהּ בִּין וְרִבּוֹתֶיהָ
 (ו-רגליה), שאם לא כן יש חשש שיפול ותבוא להעבירו ברשות
 הרבים.
 רבא דוחה זאת: אָמַר רַבָּא, במוך שהתקינה לנדתה מותרת לצאת
 אף על פי שֶׁאֵינוּ קָשׁוּר לָהּ, בִּין דְּמֵאִים לֹא אֶתְיָא לְאִתּוּיָּי – שכיון
 שהוא מאוס לא תבוא ליטלו בידה ולהעבירו.
 הגמרא דנה באופן שיכולה ליטול את המוך בידה ממקומו ללא
 שתמאס: בְּעָא מִיָּדָהּ (שאלו רבי ירמיה מרבי אבא, באופן שֶׁעָשְׂתָהּ
 האשה לָהּ – למוך שבמקום נדתה בֵּית יָד – דבר שאוחזות אותו בו,
 מֵהוּ – מה דינו לגבי יציאה לרשות הרבים, האם באופן זה אסורה
 לצאת בו כיון שאינו מאוס יש חשש שמא תטלנו על ידי הבית יד
 ותעבירו בידה ברשות הרבים. אָמַר רַבִּי אֲבָא, גם באופן זה
 מוֹתֵר, כיון שגם לאוחזו בבית יד שלו מאוס לה.
 הגמרא מביאה אמוראים נוספים שאמרו כך: אֵיתָמַר [נָמִי] – גם
 נאמר כך בבית המדרש, אָמַר רַב נַחֲמָן פֶּר אִישׁעִיָּא, אָמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן, עָשְׂתָהּ לָהּ – למוך שהתקינה לנדתה בֵּית יָד, מוֹתֵר.
 הגמרא מביאה הנהגה למעשה בענין מוך שבאוחז: רַבִּי יוֹחָנָן נָפִיק
 בָּהּ לְבִי מְדַרְשָׁא – יצא במוך שבאוחז לבית המדרש דרך רשות
 הרבים, וְחִלּוּקִין עָלָיו חֲבָרִין בדיתר זה שנהג בו, מפני שיצא בו
 לרשות הרבים כשאינו קשור בו.
 הגמרא מביאה הנהגה נוספת בזה: רַבִּי יֵנָאי נָפִיק בָּהּ – יצא במוך
 שבאוחז ושבסנדלו לְבִרְמִלִּית, שהוא מקום שאינו רשות הרבים ואינו
 רשות היחיד, ואין בו איסור הוצאה אלא מדרבנן, שסבר רבי ינאי
 שלא גזרו חכמים לאסור לצאת במוך לשם אם אינו קשור, וְחִלּוּקִין
 עָלָיו כָּל חֲכָמֵי דוֹרָא, שהם סברו שלענין זה כרמלית חשובה כרשות
 הרבים, וגם בה גזרו חכמים שלא לצאת במוך כשאינו קשור בו.
 מקשה הגמרא: כיצד יצא רבי יוחנן במוך שבאוחז כשאינו קשור,
 וְהָתֵנִי – והרי שנה רַבִּי פִּרְיָחֻזְקָאֵל ברייתא, וְהוּא שֶׁקָשׁוּר לָהּ
 בְּאֶזְזָהּ.
 מתרצה הגמרא: לֹא קָשְׁוּא, הָא – מה שרבי יוחנן יצא במוך שבאוחז,
 מדובר דְּמִיתֵיךְ – שהיה תוחב ומהדק באזנו יפה את המוך, שלא היה
 חשש שמא יפול, ולכן לא היה צריך קשירה, וְהָא – הברייתא ששנה
 רבי בר יוחזקאל ששנינו בה שהמוך צריך קשירה, דיברה באופן דְּלֹא
 מִיתֵיךְ – שאינו מהדוק, וכיון שיש חשש שמא יפול ויבוא להעבירו,

הצריכו קשירה.
 שנינו במשנה: יוצאה אשה וכו' בְּפִלְפֶּל וּבְנִלְגָל מִלָּח.
 הגמרא מבארת לאיזה צורך פלפל וגרגיר מלח מועילים: פִּלְפֶּל
 מועיל להסיר את רִיחַ הַפֶּה, וְנִלְגָל (ו-גרגיר) מִלָּח מועיל לרפואת
 דוֹרְשֵׁינִי – חולי השיניים.
 שנינו במשנה: יוצאת בכל דָּבָר שֶׁנִּתְּנָה לְתוֹךְ פִּיהָ.
 מבארת הגמרא: הדבר שמבואר במשנה שנותנת לתוך פיה להסיר
 ממנו ריח רע הוא, וְנִבְרִיאָ – זנגביל. אִי נָמִי – אופן נוסף יש לומר,
 שדבר זה הוא יִרְצוֹנָא – קינמון.
 שנינו במשנה: שֵׁן תוֹתֵבֶת שֵׁן שֶׁל זָהָב, רַבִּי מְתִיר לֵאשָׁה לִצְאת בָּהּ
 בשבת, וְחֲכָמִים אוֹסְרִין.
 הגמרא מבארת שנהלכו דווקא בשל זהב: אָמַר רַבִּי יוֹרְאָה, לֹא שָׁנוּ
 במשנה שחכמים אוסרים, אֲלָא בִּשְׁן שֶׁל זָהָב, כיון שחשובה היא, ויש
 לחשוש שמא תסירנה להראותה לחברותיה, ומתוך כך תשכח
 ותעבירנה ברשות הרבים, אֲבָל בִּשְׁן שֶׁל בָּסָף, לְדַבְרֵי הַכֵּל ואף
 לחכמים מוֹתֵר לִצְאת בָּהּ, כיון שהיא אינה חשובה, לא תבוא
 להסירה ולהראותה.
 הגמרא מביאה ראייה לחילוק בין שן של זהב לשל כסף: תָּנִי נָמִי
 הָבִי בְּרִייתָא, בִּשְׁן שֶׁל בָּסָף לְדַבְרֵי הַכֵּל מוֹתֵר לֵאשָׁה לִצְאת
 בשבת, ובשן שֶׁל זָהָב, רַבִּי מְתִיר לֵאשָׁה לִצְאת, וְחֲכָמִים אוֹסְרִין.
 מבואר במשנה ובברייתא, שרבי מתיר לצאת אף בשן של זהב, כיון
 שגנאי הוא לה להראותה, כיון שחסרה לה שן. אביי מביא כמה
 תנאים שסברו כך: אָמַר אֲבָי, רַבִּי, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 אֱלִיעֶזֶר, כּוֹלְהוּ סְבִירָא לָהּ – כולם סוברים, דְּכָל מִידֵי דְּמִינְיָא בֵּיהּ
 לֹא אֶתְיָא לְאִתּוּיָּי – שכל דבר שהאשה מתגנה בו לא תבוא
 להראותו לחברתה. רַבִּי מְצִינוּ שסובר זאת, לגבי הָא דְּאִתְמַר – מה
 שאמרנו במשנה ובברייתא, שמתיר לצאת בשבת בשן של זהב, ואינו
 חושש שמא תסירנה להראותה. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְצִינוּ שסובר כך,
 דְּתָנִי בְּרִייתָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹתֵר אֶת הַיּוֹצֵאת בִּשְׁבֶּת בְּכּוֹבֶלֶת –
 קשר של חוטי זהב או כסף, שנתן בו סם בעל ריח טוב ששמו 'פלוך',
 שאשה שריחה על תולה אותו עליה, וְכֵן אֶת הַיּוֹצֵאת בְּצִלְחָתָהּ שֶׁל
 פְּלִיטָמִין – שמן אפרסמון, ואף מתיר לצאת בהם לכתחילה, משום
 שרק אשה שריחה רע יוצאת בתכשיטים אלו, והיא לא תבוא
 להראותם ולגלות את גנותה (לעיל סב). וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר מְצִינוּ
 שסובר כך, דְּתָנִי בְּרִייתָא, כָּל אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר, כָּל
 תכשיט שֶׁהוּא מוֹנֵחַ עַל הָאִשָּׁה לְמִטָּה מִן הַסִּבְכָּה – מן הכיפה
 המכסה את שערותיה כגון כיפה של צמר (לעיל נז), המונחת בין
 כיפתה לשערותיה, יוֹצֵאת בָּהּ, ואין חוששים שמא תסירו להראותו
 לחבירתה, שכיון שמונח על שיערה אם תסירו יתגלה שיערה ותתגנה
 בכך, וכל תכשיט שהוא לְמַעַלָּה מִן הַסִּבְכָּה, ואין שיערה מתגלה
 בהסרתו, אֵינָה יוֹצֵאת בָּהּ, כיון שחוששים שמא תסירו להראותו
 ותעבירו ברשות הרבים.

משנה

המשנה מביאה דברים נוספים שאשה מותרת לצאת בהם בשבת:
 אשה יוֹצֵאת בשבת בְּמִטְבַּע של פֶּלֶע, שְׁמוֹנֶחַת לָהּ עַל הַצִּינִית.
 הַבְּנֹת הַקִּמְנוֹת יוֹצֵאות בשבת בְּחוֹמִין התחובים בנקב שבאזניהן
 שניקבוהו לצורך נתינת נומים, כיון שדרכן בכך ונחשב כתכשיט ולא
 כמשא. וְאִפְּלִי בְּקִיסְמִין בנקב שֶׁבִּאֲזִינָהּ, שאינם תכשיט נוי להן,
 מותרות לצאת בשבת, שכיון שדרכן בכך אינם נחשבים להן כמשא.
 הַעֲרִבּוֹת – נשות ישראל הגרות במדינת ערב, יוֹצֵאות בשבת כשחן
 רְעוּלוֹת – עטופות בראשן ובפניהן חוץ מעיניהן כדרך הערביות,
 וּמְדִיּוֹת – נשות ישראל הגרות במדינת מדי, יוצאות בשבת כשחן
 פְּרוּפּוֹת – עטופות בבגד עד צוארם, שתולות רצועה בשפתו האחת
 שכנגד צוארה, ובשפתו השנייה כורכות אבן או אגוז, וקושרות
 הרצועה בדבר שכרכו, כדי שלא יפול הבגד מעליהן.
 מוסיפה המשנה: וְכָל אֲדָם – כל הנשים מותרות לצאת באופנים אלו,

פסולות לכהונה. פי' לכהונה גדולה, דלא בתולה שלימה היא – ואע"ג דכחן גדול בימי שמואל לא היה – דהיינו מחמיר. וי"מ: משום זונה, ופסולות אף לכהן הדיוט. וכן משמע בפ' "הערל" (יבמות עו). דקאמר התם: לית הלכתא ולא כבדא ולא כאבא. (עד דקאמר) וקאמר: ואפילו לרבי אלעזר דאמר "פניו הבא על הפניה שלא לשם אישות עשויה זונה כו'" משמע דטעמא משום זונה:

סהרא רבה פרת. פי' הקנטרס: פרת מעיד (ג). שהוא יורד מא"י לבבל וגדל ממי גשמים. ולא נהירא, שהרי בבל במזרח א"י קאי, וכל הנהרות יורדים ממזרח למערב לכך פרת' שהיו מכירים שירדו הגשמים לא"י ע"י שחזור פרת לאחוריו, על ידי גדילתו בא"י מתוך הגשמים: **שמא** ירבו הנוטפים. פירוש: מי גשמים – על מי נדרות שהיו וזחלין, וזוהו להו מקוה, ואמרין דאין מקוה מטהר בוזחלין כ"א באשבורן. דתנן במסכת מקוואות (פ"ה מ"ה): הוזחלין במעיין, והנוטפין כמקוה. ותניא בת"כ: יכול מילא מים על כתיפו ועשאו מקוה בתחילה יתא טהור – תלמוד לומר "מעיין" מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, אי מה מעיין מטהר בוזחלין אף מקוה מטהר בוזחלין. פי' אף בוזחלין, וכ"ש באשבורן. תלמוד לומר: "אך מעיין" מעיין מטהר בוזחלין. ומקוה באשבורן, ומהו אשבורן – דקו וקיימי. ויש מפרשים שלא היה רוצה להטביל בן משום דהוה ליה ספק זבות, וזו חובה טעונים מים חיים ושמן ירבו הנוטפין, וזוהו להו מנפיקס. ולא נהירא, חדא דמיט עביד להו מקוואות? והא בעינן מים חיים? ועוד: (דבתי"כ) ודבתיספתא פ"ג

דביים) קאמר: דומר בזב מבוזה, שהוב טעון מים חיים, והזבה אינה טעונה מים חיים. וא"ת: ולשמואל דאמר אין המים מטהרין בוזחלין אלא פרת ביומי תשרי, זב דבעי מים חיים איך יטבול ביומי ניסן? וי"ל: במעיין מכוסה, שאין מי גשמים יורדין בתוכו. וא"ת: אמאי חיישין שמא ירבו הנוטפים? לימא "קמא קמא בטיל", כדאמר בפ"ה דמסכת ע"ז (דף ע"ג). המערה יין נסך לבזב, אפילו כל היום כולו – כשר, דאמרין: קמא קמא בטיל וי"ל: דלא מהני טעמא דקמא קמא בטיל כיון שהאיסור רבה מכשיר. והדאי דיין נסך דקאמר קמא קמא בטיל – היינו קודם שרבה האיסור עד כדי נתינת טעם הדותר: **דאמר** שמואל נהרא מכיפיה מיתברך. פי' ממקומו ומסלעו. סלע מתרגם כיפיה. מנביעתו מיתברך ולא ממי גשמים. וא"ת: והא קא חזינן שמחמת הגשמים הם גדילים וי"ל: כדאמר במסכת תענית (דף כה) שאין לך טפח יורד מלמעלה שאין טפחים עולים כנגדו מלמטה. ואור"ת: הדילכתא כוותיה דשמואל, ומייתר ראייה מפרק תרנא דבכורות (דף נה) דתניא: רבי מאיר אומר לא פרת שמו אלא יובל שמו, ולמה נקרא שמו פרת – שמימיו פרין ורובין, ולא דוקא נקט פרת, דה"ה לכל נהרות. והא דנקט פרת – משום שהוא גדול מכל נהרות, ולפי שהוא מא"י. וקאמר התם: מסייע ליה לשמואל, דאמר נהרא מכיפיה מיתברך. ועל זה סומכין לטבול בנהרות, אפילו אם גדלו מאד:

הקימע יוצא בקב שלו. פ"ה: קיטע – שנקטעה רגלו, עושה כמיין דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקן בתוכו ואינו יס"א והוא נסמך עליו, ומש"ה יוצא בקב שלו – דמנעל ידידיה הוא, ור' יוסי אוסר – דלאו תבשיט הוא. ואינו מנעל, וזוהי משוי. והקשה רבינו תם: דבמסכת יומא (דף עח: ושם) משמע דלכ"ע מנעל הוא, ואסור לנעול בו ביה"כ. ולענין שבת בהא הוא דפליג, דרבי יוסי גזר דילמא מיפסיק ואתי לאתווי, ורבי מאיר לא גזר. וי"ל: דה"נ בהא פליג, דטעמא דר' יוסי דכיון דלא הוי של עור – לא מיהדק, ואיכא למיחש דילמא מיפסיק ואתי לאתווי. אך קשה מהא דאמר בגמרא: חליצה בסנדל כו' – חליצתו כשרה. ואמר שמואל: ר"מ הוא. משמע דלר' יוסי – חליצתו פסולה. ואמאי? כיון דמנעל הוא? וי"ל: דהאי נמי בהא תליא. דכיון דלענין שבת גזר דילמא מיפסיק – אינו ראויה להלך בו, ודמי לקטן שחלץ במנעל גדול, דחליצתו פסולה. כדאיתא בפ' "מצות חליצה" (יבמות קג) משום דנעל"י כתיב – נעלו הראוי לו. וא"ת: היכי גזר דילמא נפיל ואתי לאתווי הלא אין לו אלא רגל אחד, ואי נפיל לא יוזח ממקומו ואומר ר"י: דמיירי שנושא בידו מקל, ועיקר חליכתו היא בסמיכת המקל. והשתא, אי נמי מיפסיק – ויכל להלך. ומכאן יש להחזיר למי שחוצו גזיר שוקיו ללכת במקלו בשבת. והרב פור"ת פי' דקטע יש לו סמך ששקור בברעו ומגיע לארץ, והשוק כפופה לאחוריה ובראש השוק במקום הרגל עושה לו קב(ד), להראות כמו שיש לו רגל. ובהא פליג, ר' יוסי סבר: כיון שאינו נסמך עליו אלא תלוי בארץ – חיישין דילמא נפיל, ור"מ לא חייש. ולפי זה אין ראייה להחזיר לקטע לצאת במקלו. אמנם, יש להחזיר מסיפא דמתניתין, דאינו אוסר אלא ממוכות שלו – לפי ששוקיו תלויין בארץ, ודילמא נפיל ואתי לאתווי. (אבל הבסא) והספסלים שבידו אינו אוסר, ואינוהו דומיא דמקל, וק"ל לפי זה אמאי מטמא ליה רבא משום מדרס. כיון שאינו נסמך עליו? ושמוא כשהוא יושב פעמים הוא נסמך עליו, ולכך עושה לו בית קבול כתיבתן שלא יזוק בקשר העץ שהוא יושב:

סנדל

פסולות לכהונה. לכהן גדול, דלא הוה בתולה שלימה. דאע"ג דכחן גדול ביומיה לא הוה – הואיל ודרך זנות חשיב ליה, לאו אורח ארעא: **דלא** לילפן **נופא** **נוכרהא**. ויתאזר לשכב עם איש: **מטרא** **במערכא**. בארץ ישראל: **סהרא** **רבה** **פרת**. פרת מעיד בדבר, שהוא יורד מארץ ישראל לבבל, וגדל ממי הגשמים, וידועין בני בבל שחרדו גשמים בקרי ארץ ישראל, ושמים על גשמים. ואברה דשמואל נמי כרב סבירא ליה, דאמר פרת גדל ומימיו מתברכין ע"י גשמים: **וסבר** **שמא** **ירבו** **נוטפים**. היינו גשמים, על הוזחלין – הנובעין, ותנן במסכת מקוואות (פ"ה מ"ה): הוזחלין – כמעין, והנוטפין – כמקוה. וישנוני בת"כ: "אך מעין וזב מקוה מים", כול מילא על כתפו ועשה מקוה בתחילה יתא טהור – ת"ל "מעיין", מה מעיין בידי שמים, אף מקוה בידי שמים. אי מה מעיין מטהר בוזחלין, אף מקוה מטהר בוזחלין – תלמוד לומר "אך מעיין", ומעיין מטהר בוזחלין, ומקוה מטהר באשבורן. ומהו אשבורן – דקו וקיימי, לאפוקי שאם הטביל בו כלים דרך וזחלתו כשתן נמשכין ויורדים למקוה – לא עלתה להם טבילה, ד"בור ומקוה" כתיב, דקו וקיימי, אבל נוכעין – מטהרין כמו שתן וזחלין ומושכין מנגבה לנמוך בדרך כל הנהרות. הלכך, ביומי ניסן שהנהרות גדלים ממי הגשמים של ימי החורף, ומתפשטת גזלים – תישי שקמא ארבו הנוטפין על הוזחלין שניתולפן בנהר(ב) – הגשמים על הוזחלים החיים, ובטלו הוזחלין החיים בנוטפים, ואין תורת מעיין עליהן לטהר בוזחלין אלא באשבורן. ועביד להו מקוואות, דקו וקיימי. ואני קבלתי מרבינו הלוי משום דספק זבות ניהוה, וקבה טעונה מים חיים, ואי אפשר להעמיד שמועתו, משום דאמרין: חומר בוב מבזבה – שהוב טעון מים חיים, וקבה אינה טעונה מים חיים. וזוהי ודקתי לפירשה, וכן נראה בעיני כמו שפירשתי. ורובא דעלמא מפרשים נוטפין כשאוהבין, וקלא מילתא היא, דתנן: הנוטפין במקוה: דהוה להו **שאוהבין**. ל"ג: **מכיפיה** **מיכרד**. משפתו וממקורו ומסלעו. סלע מתרגמן כיפיה. מכיפיה מיכרד – ולא ממי הגשמים: **ופליגא** **ידיה** **אדידיה**. דשמואל אשמואל: **אין** **המים** **מטהרין** **בוזחלין**. אן מטהרין אדם וכלים הטובלין בהן דרך וזחלה, וצריך להמשיכן למקוה ולטבול במקוה: **אלא** **פרת** **ביומי** **תשרי**. שחרדו הגשמים, ורבו הוזחלין עליהם, ויש תורת מעיין על נהרות המושכין. אלמא סבירא ליה שגדילין ממי הגשמים, ואני שמעתי בבכורות: מטהרין בוזחלין – שהנוטפין שבתוכן מטהרין בריבוי הוזחלין, ויתבטלו הנוטפין בהן להיות זב וקבה טובלין בהן בשביל הוזחלין: **והא** **אמר** **ר' ישא** **פורפת**. וההיא ודאי לכתחלה קאמר בשבת, דאי מבעוד יום ולא שמועין דיוצאה בו בשבת – הא תנא רישא "מדיות פרופות": **סיפא**. דקתני לא תפרוה: **אתאן** **למטבע**. דלא בר לטול הוא, אבל אבן שהקצה לכך ראוי לטלטל: **להוציא** **לבנה** **תקנו**. לטובל: **תיבעי** **למאן** **דאמר**. פלוגמא ב"קל כתיב הקדש" (שבת כב). לובש כל מה שיקבל ללבוש – דבר ר' מאיר, ואפילו עשרה חלוקים זה על זה, רבי יוסי אומר: שמונה עשר פלים בדרך שהוא לובש בחול: **דרך הוצאה** **בכה**. כגון מוכר כסות מוציאין אותו ללבוש: **מתני'** **הקיטע**. שנקטעה רגלו: **יוצא בקב שלו**. דמנעל ידידיה הוא:

ור

כשרה. ואמר שמואל: ר"מ הוא. משמע דלר' יוסי – חליצתו פסולה. ואמאי? כיון דמנעל הוא? וי"ל: דהאי נמי בהא תליא. דכיון דלענין שבת גזר דילמא מיפסיק – אינו ראויה להלך בו, ודמי לקטן שחלץ במנעל גדול, דחליצתו פסולה. כדאיתא בפ' "מצות חליצה" (יבמות קג) משום דנעל"י כתיב – נעלו הראוי לו. וא"ת: היכי גזר דילמא נפיל ואתי לאתווי הלא אין לו אלא רגל אחד, ואי נפיל לא יוזח ממקומו ואומר ר"י: דמיירי שנושא בידו מקל, ועיקר חליכתו היא בסמיכת המקל. והשתא, אי נמי מיפסיק – ויכל להלך. ומכאן יש להחזיר למי שחוצו גזיר שוקיו ללכת במקלו בשבת. והרב פור"ת פי' דקטע יש לו סמך ששקור בברעו ומגיע לארץ, והשוק כפופה לאחוריה ובראש השוק במקום הרגל עושה לו קב(ד), להראות כמו שיש לו רגל. ובהא פליג, ר' יוסי סבר: כיון שאינו נסמך עליו אלא תלוי בארץ – חיישין דילמא נפיל, ור"מ לא חייש. ולפי זה אין ראייה להחזיר לקטע לצאת במקלו. אמנם, יש להחזיר מסיפא דמתניתין, דאינו אוסר אלא ממוכות שלו – לפי ששוקיו תלויין בארץ, ודילמא נפיל ואתי לאתווי. (אבל הבסא) והספסלים שבידו אינו אוסר, ואינוהו דומיא דמקל, וק"ל לפי זה אמאי מטמא ליה רבא משום מדרס. כיון שאינו נסמך עליו? ושמוא כשהוא יושב פעמים הוא נסמך עליו, ולכך עושה לו בית קבול כתיבתן שלא יזוק בקשר העץ שהוא יושב:

האגוז ועל המטבע, ויוצאת כך בשבת, ובלבד שלא תפרוף עליהם
לכתחילה בשבת.
מקשה הגמרא: כיצד מסיימת המשנה שלא תפרוף לכתחילה בשבת,
והאמרת ר' יוסי – והרי אמרה המשנה בתחילה שפורפת על האבן
וכו', ובדאי כוונתה להתיר זאת לכתחילה.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, בסיפא שאוסרת המשנה לפרוף
לכתחילה בשבת, אמתא – באה ללמד דין זה רק למטבע, שמוקצה
הוא ואסורה לטלטלו אף אם יחדתו לפריפה מערב שבת, אך אבן או
אגוז שיחדתו לכך, ראוי הוא לטלטול ומותרת לפרוף בו. וכך כוונת
המשנה לומר, פורפת על האבן ועל האגוז אפילו בשבת, ואם היה
פרוף על המטבע מערב שבת תצא בו, ובלבד שלא תפרוף על
המטבע לכתחילה בשבת.
הגמרא מביאה ספק בענין הערמה בהוצאה לרשות הרבים על ידי
פריפה: פני – (נסתפק) אביי, אשה מהו שתערים ותפרוף – האם
מותר לאשה להערים ולפרוף את בגדה על האגוז, כדי להוציא אותו
לרשות הרבים לכהן קמן שיאכלנו בשבת. אביי מבאר את הספק:
תיבצי – יש להסתפק בזה למאן דאמר – לסובר שמערימין ללבוש
הרבה בגדים זה על זה כדי להצילם מפני הדליקה, ותיבצי – ויש
להסתפק גם למאן דאמר – לסובר שאין מערימין להציל מפני
הדליקה. תיבצי למאן דאמר – הספק לסובר שמערימין בדליקה
הוא, שיתכן דהתם הוא – ששם דווקא התירו לו להערים ולהציל,
משום דאי לא שרית ליה אתי לכבנוי – שאם לא תתיר לו להערים,
מתוך שהוא בהול על ממונו יבוא לכבות את הדליקה, אבל הכא –
כאן באשה שרוצה להערים ולפרוף על האגוז כדי להוציא, אי לא
שרית ליה לא אתי לאפוקי – אף אם לא תתיר לה לעשות כן, לא
תבוא להוציא בידים. או דלמא – שמא נאמר, שאפילו למאן דאמר
– לסובר שאין מערימין בדליקה, יש להסתפק, שמא התם – שם
דווקא אסר להערים ולהוציא כיון שגם באופן שלבוש כמה בגדים זה
על זה דרך הוצאה כדרך אצל אנשים מסוימים, כגון מוכרי בגדים
שמוציאים על עצמם כמה בגדים בדרך מלבוש, אבל הכא – כאן
בפריפה על האגוז אין דרך הוצאה כדרך בשום אופן, אלא הוצאה
כלאחר יד היא, ולכן אימא שפיר דמי – אולי נאמר שמותר לה
להערים ולהוציא. מסיקה הגמרא, תיקו – תעמוד שאלה זו בספק,
שלא נפשטה.

משנה

המשנה עוסקת במי שנקטעו רגליו, אם מותר לו לצאת בשבת
בדברים שהוא נעזר בהם בהילוכו: התיבצי – (אדם שנקטעה רגלו),
יוצא בשבת כקב – (דפוס של רגל עשוי מעץ, שחוקק בו מקום להניח
את ראש הרגל) שלו, מפני שזהו מנעלו, דברי רבי מאיר.

פסולות שניהן לכהונה – להנשא לכהן גדול, כיון שאינה נחשבת
בתולה שלימה, ואף שבימי אביו של שמואל כבר לא היה כהן גדול,
שהיה זמן רב לאחר החורבן, מכל מקום סבר שכיון שמצינו שדבר
כזה נחשב דרך זנות, לכן החמיר על בנותיו שלא לעשות כן.
דוחה הגמרא: לא, אין ראייה ממה שלא הניח לבנותיו לשכב זו אצל
זו, שסבר כרב הונא שפסולות לכהונה, אלא יתכן שסבר לאסור פי
היכי דלא לילפינו גופא נוכחא – כדי שלא יחושו מגע גוף זה, ומתוך
כך יתאוו לשכב עם איש.

הגמרא מבארת את הדבר השלישי שהקפיד עליו אביו של שמואל:
ועבד ליה – ועשה להם מקנה של מים מכוונסים לטבול בהם ביומי
ניסן, ולא הניחן לטבול בנהר. מבארת הגמרא, דבר זה מסייע ליה
לרב – הוא ראייה לדברי רב, דאמר רב, מטרדא במערבא –
כשיורדים גשמים בארץ ישראל הנמצאת ממערב לבבל, סהרא רבה
– העד הגדול לכך הוא הנהר פרת, היורד מארץ ישראל לבבל,
שהוא גדל ממי גשמים היורדים בארץ ישראל, וכשרואים בני בבל
שהנהר גדל, יודעים הם שירדו גשמים בהרי ארץ ישראל, ושמהם
בשמחת אחיהם הנמצאים שם. ואביו של שמואל סבר כרב, שמי פרת
מתברכים על ידי גשמים, ולכן סבר, שבימי ניסן שהנהרות גדלים
ממי הגשמים ומהפשרת השלגים, יש לחשוש (שלא) [שפא] ירבו
בנהר הנושפין – מי הגשמים, על הוזהלן – מי הנהר הנובעים,
ויתבטלו מי הנהר במי הגשמים, ומי גשמים אינם מטהרים בדרך
זחילה כמי הנהר, ולא תעלה לחן טבילתן, ומטעם זה לא הניח
לבנותיו לטבול בנהר בימי ניסן שאז מי הגשמים מרובים בנהר ממי
הגשמים ומהפשרת השלגים, אלא עשה לחן מקואות.

הגמרא מביאה דעה החולקת בזה: ופליגא דשמואל – ובכך שסבר
אביו של שמואל כרב שגדילת הנהר הוא מחמת הגשמים, חלק על
שמואל, דאמר שמואל, נהרא מביפיה מיכרד – נהר משפתו
וממקורו ומסלעו הוא מתברך, כלומר המים המתברכים בו נובעים
ממקור הנהר עצמו, ולא ממי הגשמים. ואף כשהיה הנהר מתרבה לא
היה פוסלו, משום שסבר שהתרבה ממקורו.

הגמרא מביאה שמצינו ששמואל עצמו סותר את הדברים שאמר:
ופליגא דידיה אידיה – ודברי שמואל אלו חולקים על דברים
אחרים שאמר, דאמר שמואל, אין המים של הנהרות מטהרין אדם
וכלים הטובלים בהם ביוזחלן – בדרך זחילתם, אלא מי הנהר פרת
שנובע תמיד ואינו מתמעט משיעורו אפילו בעת יובש, וביומי תשרי
בלבד, שאז פסקו מי הגשמים מלבוא לנהר, והמים הנובעים מהנהר
רבים עליהם, ויש עליהם תורת מעין לטהר בדרך זחילה. ומבואר
מדבריו שהנהר גדל ממי הגשמים, ושלא כדבריו לעיל שהנהר גדל
ממקורו.

שנינו במשנה: פורפת – מחברת אשה בגד ברצועה על האבן כו' ועל

המשך ביאור למ' שבת ליום חמישי עמ' ב

הגמרא מקשה על רב: תנן במשנה (לעיל דף), ולא כזוג – אסור לחמור
של ישראל לצאת בפעמון לרשות הרבים, אף על פי שהפעמון
פקוק – סתום במוכים ואינו משמיע קול, משום שנראה כמוליכו
לשוק למוכרו. ותניא (אידך) [עלה] – ושנינו בברייתא על משנה זו,
פוקק לה זוג כצנארה – מותר לסתום את הפעמון שבצנאר הבהמה,
וממילא עמה פקוק, כיון ששם אין אדם רואהו ואינו חושדו שמוליכו
למוכרו. ומוכח שדבר האסור משום מראית העין, לא אסורו בחזרי
חדרים, וקשה על רב שאמר שלא חילקו.
מתרצת הגמרא: תנאי היא – דבר זה שנוי במחלוקת תנאים, דתניא
– ששנינו בברייתא,

מה בא ללמדנו הכתוב 'והידה בנדרתה', היינו שבנדרתה – (בטומאתה)
תהא אף כשעברו שבעה ימים וכבר פסקה לראות, ואינה נטוהרת עד
שתבא – (וטבול) במים. ומכאן מוכח שחששו שלא תתגנה על בעלה
ולכן התירו לה להתקטש אף בנדרתה, ומטעם זה אף התירו לה
להתקטש בכבול ובפאה נכרית בחצר אף בשבת.
הגמרא עוברת לדון בענין דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין:
אמר רב יהודה אמר רב, כל מקום שאסרו חכמים דבר מפני
מראית העין שלא יחשדוהו שעושה דבר אסור, אפילו בחדרי
חדרים שאין שום אדם רואהו אסור, כלומר שאסרוהו חכמים בכל
מקום ולא חילקו.

1 וְרַבִּי יוֹסִי אוֹסֵר, שֶׁסָּנְדַל שֶׁל עֵץ אֵינוֹ נֶחֱשֵׁב מִנְעַל, וּמִשָּׂא הוּא. וְאִם
2 יֵשׁ לוֹ בֵּית קִיבּוּל בְּתִיתָן – וְאִם מִלְּבַד הַמָּקוֹם לְהַנַּחַת רֹאשׁ שׁוֹקוֹ,
3 נֶחֱקַק בִּקְבֹּק גַּם מָקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ בַּגִּדִּים רְכִים וּמוֹכִים לְהַנִּיחַ רֹאשׁ שׁוֹקוֹ
4 עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִכָּאֵב לוֹ, הִרִי הֶקֶב טָמֵא – מִקְּבֵל טוֹמָא.
5 קִיטַע בִּשְׁתֵּי רִגְלָיו, שֶׁהוּא מֵהַלֵּךְ עַל שׁוֹקָיו וּבִרְכָיו, שְׁמוּכוֹת שְׁלֹו –
6 הַעוּרוֹת שֶׁהוּא נוֹתֵן תַּחַת שׁוֹקָיו וְנִסְמָךְ עֲלֵיהֶם, טָמֵאִין טוֹמָא מִדֶּרֶךְ
7 אִם הוּא זֶב, וְיִוצְאִין בָּהֶן בְּשִׁשָּׁת מִשּׁוֹם שֶׁתִּכְשִׁיט שְׁלֹו הֵם, וְנִכְנָסִין
8 בָּהֶן בְּעֶזְרָה, שְׁאִינָן נֶחֱשָׁבִים מִנְעַל.
9 קִיטַע בִּשְׁתֵּי רִגְלָיו שֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ וְהִתְכוּצְרוּ גִידֵי שׁוֹקָיו, שֶׁאִפִּילוֹ עַל בִּרְכָיו
10 אֵינוֹ יָכוֹל לְהֵלֵךְ, עוֹשִׂים לוֹ כִּסָּא נִמְוָךְ וְיוֹשֵׁב עָלָיו, וְקוֹשְׁרִים אֵלָיו אֶת
11 הַכִּסָּא, וּבִשְׂרֻצָּה לִילָךְ נִסְמָךְ עַל יָדָיו בִּסְפָסְלִים קִטְנִים וְנִדְחָה לִפְנֵי,
12 וְחֹזֵר וְנָח עַל אַחֲרָיו. וְעוֹשִׂים לְרֹאשִׁי רִגְלָיו אוֹ שׁוֹקָיו הַתְלוּיִים בְּאוֹרִי,
13 סְמוּכוֹת מֵעוֹר אוֹ מֵעֵץ, וּבִשְׂרֻצָּה עוֹקֵר עֲצָמוֹ מִלְּבַד מֵה שֶׁהוּא נִשְׁעַן
14 עַל יָדָיו, הוּא נִשְׁעַן אָף עַל סְמוּכוֹת אֵלּוֹ מֵעַט, הַבֶּסֶא וְסְמוּכוֹת שְׁלֹו
15 טָמֵאִין מִדֶּרֶךְ, וְאִין יִוצְאִין בָּהֶן בְּשִׁשָּׁת, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁשׁוֹקָיו תְלוּיִים הֵם
16 וְאֵינָם מוֹנִיחִים עַל הַקֶּרֶק, אִפְשָׁר שִׁיפִּלוּ הַסְמוּכוֹת מֵעַל רִגְלָיו וְיָבֵא
17 לְטַלְטֵלם בִּרְשׁוֹת הָרִבִּים, וְאִין נִכְנָסִין בָּהֶן בְּעֶזְרָה כִּיּוֹן שֶׁמִּנְעַל הֵם.
18 לְקִיטָטִין – כִּמְיִן פֶּרֶצוֹף מִשׁוֹנָה שְׁנוֹתָנִים עַל הַפָּנִים לְהַפְחִיד
19 הַתִּינוּקוֹת, מְהוֹרִין מִלְּקַבֵּל טוֹמָא, וְאִין יִוצְאִין בָּהֶן בִּשְׁתֵּי.

גמרא

20 הגמרא דנה כיצד יש לגרוס במשנה: אמר ליה רבא לרב נחמן, היכי
21 תנן – איך נאמרה המשנה, 'הקטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר
22 ורבי יוסי אוסר' או להיפך 'אין הקטע וכו' דברי רבי מאיר ורבי יוסי
23 מתיר'. אמר ליה, לא ידענא – איני יודע. עוד שאל רבא את רב
24 נחמן, הילכתא מאי – מהי ההלכה בנידון זה. אמר ליה רב נחמן, לא
25 ידענא.

26 הגמרא מביאה דברי אמוראים נוספים בשאלה זו: איתמר, אמר
27 שמואל, גירסת המשנה היא אין הקטע וכו' ורבי יוסי מתיר. וכן
28 אמר רב הונא שגירסת המשנה היא אין הקטע. אמר רב יוסף,
29 הוואיל ואמר שמואל שהגירסא הנכונה היא אין הקטע, וכן אמר
30 רב הונא שגורסים אין הקטע, אֵנן נִמְיִי נִתְּנִי – אף אנחנו נשנה אין
31 הקטע. תמזהה הגמרא על דבריהם: מיתקיף לה רבא בר שירא, לא
32 שמיעי להו קא – וכי לא שמעו אמוראים אלו דבר זה, דמתני ליה –
33 ששנה לו רב חנן בר רבא לחייה בר וכו' רב קמיה דרב – לפני רב,
34 בקיטונא דבי רב – בחדר הקטן של בית מדרשו של רב, אין הקטע
35 יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר, ורבי יוסי מתיר, ומתני ליה רב
36 איפוך – ועשה לו רב סימן שצריך הוא להפוך ולשנות 'הקטע יוצא
37 וכו' ורבי יוסי אוסר'. אמר רב נחמן בר יצחק, וסימנא – סימן לדבר
38 לזכור מהי הגירסא הנכונה, סמך סמך, שכשגורסים רבי יוסי אוסר'
39 שתי התיבות יש בהן אות 'סמך'.

40 הגמרא מביאה שלבסוף כולם קיבלו גירסא זו: ואף שמואל הדר ביה
41 – חזר בו, וגרס כדברי רב, ומבארת הגמרא מניין לנו ששמואל חזר
42 בו: דתנן לגבי חליצה (יבמות קא), חליצה בסנדל שאינו שלו – של
43 היבם, או בסנדל של עץ, או שנעל היבם סנדל של שמואל בימין
44 וחליצה, חליצה בשירה היא. ואמרין מאן תנא – ושאלנו מיהו התנא
45 ששנה משנה זו שחליצה בשירה בסנדל של עץ, ואמר שמואל, רבי
46 מאיר היא שסובר שאף מנעל של עץ נחשב מנעל, דתנן – ששינוי
47 במשנתנו, הקטע יוצא בקב שלו, דברי רבי מאיר, רבי יוסי אוסר,
48 הרי מוכח שלבסוף קיבל שמואל את גירסת רב.

49 ואף רב הונא הדר ביה – חזר בו וגרס כדברי רב. ומבארת הגמרא

50 מניין לנו שחזר בה: דתנא, סנדל של סידין – מוכרי סיד, שהוא של
51 עץ, טמא מדרס, שאם נעלו זה, נטמא הסנדל בטומאת מדרס, ואשה
52 חולצת בו, ויוצאין בו בשבת, דברי רבי עקיבא. ולא הודו לו
53 חכמים. (והתנא) [והתנן] – והקשו על כך ממה ששינוי במשנה
54 (עדות פ"ב מ"ח) שהודו לו חכמים לרבי עקיבא על סנדל של סידין
55 שהוא טמא מדרס. ואמר רב הונא לתרץ, מאן הודו לו – מיהו התנא
56 שהודה לו לרבי עקיבא, רבי מאיר שאמר במשנתנו 'הקטע יוצא
57 בקב שלו', שסבר שאף מנעל של עץ נחשב מנעל, ומאן לא הודו לו
58 – ומיהו התנא שלא הודה לו, רבי יוסי שאוסר לקטע לצאת בקב
59 של עץ, הרי שאף רב הונא קיבל לבסוף את גירסת רב.
60 הגמרא מביאה תירוץ נוסף על הסתירה מהמשנה לברייתא אם הודו
61 לו לרבי עקיבא: (אמר רב יוסף) [רב יוסף אמר], מאן לא הודו לו
62 – מיהו התנא שלא הודה לו, רבי יוחנן בן נורי, דתנן, בנורת של
63 קש – העשויה מקש, ושפופרת של קנים – כלי קטן כעין סל העשוי
64 מקנים, רבי עקיבא טמא, ורבי יוחנן בן נורי מטהר. וטעם
65 מחלוקתם הוא, שרבי יוחנן בן נורי סבר שכיון שאין רגילות לעשות
66 כוורת מקש אלא מקנים אינה חשובה כלי ואינה מקבלת טומאה, ואף
67 מנעל כיון שאין רגילות לעשותו מעץ אלא מעור, אינו נחשב מנעל,
68 ואינו מקבל טומאה.

69 הגמרא מקשה לדעת רבי עקיבא: אמר מר – הובא לעיל בברייתא,
70 סנדל של סידין טמא מדרס. מקשה הגמרא: הא לאו להילוכא
71 עברי – הרי אין סנדל זה עשוי להילוך, רק לשמור מנעליו שלא
72 ישרפו בסיד, ולמה הוא מקבל טומאת מדרס. מתרצת הגמרא: אמר
73 רב אחא בר רב עולא, טעם הדבר הוא שכן הסיד מטייל בו אחר
74 גמר עבודתו עד שמיניע לביתו, וכיון שכך נחשב שנעשה להילוך.
75 שינוי במשנה: ואם יש לו – לקב) בית קיבול לביתו, טמא.
76 הגמרא דנה איזה טומאה מקבל הקב: אמר אבאי, קב זה טמא
77 טומאת מת ואין טמא מדרס, כלומר, שהוא נעשה אב הטומאה אם
78 נגע בו מת. אבל אינו מקבל טומאה במדרס, כיון שלא נעשה בשביל
79 שייסמוך עליו הקטע. רבא אמר, אף טמא מדרס, כלומר, שהוא
80 מקבל אף טומאת מדרס, מפני שלפעמים הקטע נסמך עליו. ומוכיח
81 רבא כדבריו, אמר רבא, מנא אמינא לה – מנין אני לומר דין זה,
82 מדתנן (ביצה כ"ג), עגלה של קטן שעושים לו כדי לצחק בה וכדי
83 לטלטלו עליה, טמא מדרס, כלומר, אם הקטן הוא זב, וישב בה,
84 נעשית העגלה אב הטומאה, מפני שהיא עומדת לכך שישב עליה
85 הקטן לפעמים, הרי, שכל שמשמש לפעמים למדרס, נטמא במדרס.
86 הגמרא מבארת שניתן לדחות ראיה זו: ואבאי אמר – יש לאבאי
87 לדחות ראיה זו ולומר, הָתָם – שם, העגלה טמאה מדרס מפני דסמך
88 עילוייה – שהיא עשויה אף כדי שישען הקטן עליה, אבל הָתָם – כאן,
89 בקב הקטע, לא סמך עילוייה – אין הקב עשוי כדי שישען עליו
90 הקטע.

91 ראיית אבאי לדבריו: אמר אבאי, מנא אמינא לה – מנין אני לומר
92 דין זה, מדתנא, מקל של זקנים, שהם נעזרים בו בהליכתם, מְהוֹר
93 מְכֻלּוּם, כלומר, אינו מקבל טומאה כלל, שאינו מקבל טומאת מדרס
94 משום שאינו עשוי לסמיכה, שהרי על רגליו הוא מהלך, אף על פי
95 שלפעמים הוא סומך עליו, ולא שאר טומאה משום שהוא 'פשוטי'
96 כלי עץ' שאינם מקבלים טומאה, הרי, שדבר שעיקרו אינו עשוי
97 למדרס, אף שסומכים עליו לפעמים, אינו טמא מדרס. שואלת
98 הגמרא: ורבא כיצד מיישב הוא את דברי הברייתא הללו. משיבה
99 הגמרא: לדעת רבא שונה דין מקל של זקנים מקב הקטע, דהָתָם –
100 שם, במקל של זקנים, הטעם שאינו טמא מדרס, הוא משום
101

1 וְר' יוסי אוסר. דלא תבשית הוא: ואם יש לו בית קבול בתיתין. שחזק בו כדי קיבול
2 בתיתין של גנדיים רכין ומוכין להניח ראש שוקו עליהן: טמא. מקבל טומאת מגע. אבל
3 אם אין לו אלא בית קבול ראש שוקו, ואינו מניח שם בתיתין – לאו בית קבול
4 לטומאה (ב). והנה ליה פשוטי כלי עץ. ודומיא דשק בעינן, שקבול שלו עשוי לטלטל
5 על ידו מה שנותנין לתוכו. אבל שוקו אינו
6 מטלטל ע"ג הכלי: סמוכות שלו. סמוכות של
7 קטע. יש קטע בשתי רגליו מהלך על שוקו
8 ועל ארכובותיו, ועושה סמוכות של עור
9 לשוקו: טמאין מדרס. אם זב הוא, דהא
10 לסמיכת גופו עביד. ומדרס חוב עושה אב
11 הטומאה: ויוצאין בהן בשבת. תבשית ידידיה
12 הוא. ונכנסין בהן לעזרה. דאע"ג דהנן (ברכות
13 נד.) לא יכנס אדם לחד הבית במגעלו – הני
14 לא מנגל נהנה, דלאו בראש רגלו הו'. כסא.
15 יש קטע ששכב וקורצו גידי שוקיו, ואפי' על
16 ארכובותיו אינו יכול לילך, ועושה כמין כסא
17 נמוך ויושב עליו. ותבשית מהלך – נסמך על
18 ידיו בספסלים קטנים, ועוקר גופו מן הארץ
19 ונדרף לקניו, וחזר ונח על דתוריו והכסא
20 קשור לו מאחוריו: סמוכות. של אותו קטע.
21 עושה לה סמוכות של עור או של עץ לראשי
22 שוקיו או רגליו התלוין, וכשהוא נשען על
23 ידיו ועוקר עצמו – נשען גם על רגליו קצת:
24 ואין יוצאין בהן בשבת. רבותינו אומרים:
25 מפני שאינם רבימין לו כל כך. ולא הוריא לי
26 טעמא. ואיכא דאמרי: דאידי דתלו ולא מנחי
27 אארעא – דימנין דמשתלפי: ואין נכנסין בהן
28 בעזרה. דמגעל נהנה: לוקטמין, טלמשיא.
29 נעשין לשחוק להבעית תינוקות: פהורים.
30 מלקבל טומאה, דאינו לא כלי תשמיש ולא
31 תבשית: גמ' חיב תנן. הקטע יוצא, ור' יוסי
32 אוסר. או: אין הקטע יוצא, ור' יוסי מתיר: פני
33 שרא: קטומא. חדר קטן של בית המדרש:
34 סמך סמך. ר' יוסי אוסר, שתי תיבות שיש בהן
35 סמך סמך זו אצל זו: או: של שמאל כניין.
36 סנדל של שמאל נצל בזמן חלצה, דחליצה
37 בזמן הוא, דגמר רגל נצל ממצוע: מאן
38 תנא. דסנדל של עץ חשיב נעלה: סנדל של
39 סידרין. מוכרי סיד, וכשמתעסקין בו נוגעין
40 אותו, ושל עץ הוא. מפני שהסיד שורף את
41 העור: ואמר רב הונא גרסי: מאן הוה לו ר'
42 מאיר. דאמר: הקטע יוצא בקב שלו: ור' יוחנן
43 בן נורי מטהר. דלאו אורחא לעשות מקש,
44 אלא מקנים. ומגעל נמי לא אורחיה מעין.
45 אלא מעור – זה לשון רבותי. ולי נראה: סנדל
46 של סידרין של קש הוא, ור' יוחנן בן נורי
47 מטהר בכלי קש – דלאו עץ נהנה. ור' עקיבא
48 בעץ חשיב ליה, דקשין הו'. קש. ונבות השבילים: ואין טמא מדרס. דלא מסתמך
49 עליה. הא דקט טומאת מת – ה"ה לכל טומאת מגע, אלא משום דאמר "אין טמא
50 מדרס" שהוא אב הטומאה, נקט נמי טומאת מת. והכי קאמר: נעשה אב הטומאה ע"י
51 מת. דכלי עץ שיש לו בית קבול הוא, ומקבל כל טומאת מגע ואנהל, ועל ידי כל
52 הטומאות הוא נעשה ראשון. ועל ידי מת שהוא אבי אבות הטומאה – נעשה אב
53 הטומאה. ואין נעשה אב הטומאה ע"י מדרס, דקסברי: לאו לסמיכה עבידי, אלא
54 לתבשית. ואומרים לו: עמוד נעשה מלאכתו: עגלה של קטן. לצנח בה, ולטלטלו
55 עליה: טמא מדרס. הואיל ופועמים שיושב עליה, והאי נמי דימנין דמסתמך עליה:
56 פהור מכלים. לא מדרס ולא שאר טומאה. לא מטמא מדרס – משום דלאו לסמיכה
57 עביד, שעל רגלו מהלך, ואע"ג דמסתמך עליה לפרקים. ושאר טומאה נמי לא –
58 דפשוטי כלי עץ הוא. אלא: אע"ג דימנין דמסתמך עליה, הואיל ועיקר עשייתה אינה לכך – אינה טמאה מדרס. ואין לומר משום דפשוט הוא יתא סהור ממדרס – דלא
59 הוהכרה סהור פשוטי כלי עץ אלא לטומאת מגע ואהל, דטעמא משום דאיתקש לשק הוא, וגבי מת ושרצים הויא דיקישה:

1 ורבי יוסי אוסר. ואם יש לו בית קבול בתיתין – טמא.
2 סמוכות שלו – טמאין מדרס, ויוצאין בהן בשבת, ונכנסין
3 בהן בעזרה. כסא וסמוכות שלו – טמאין מדרס, ואין
4 יוצאין בהן בשבת, ואין נכנסין בהן בעזרה. לוקטמין –
5 פהורין, ואין יוצאין בהן. גמ' אמר ליה רבא לרב נחמן:
6 היכי תנן? אמר ליה: לא ידענא. הילכתא מאי? אמר ליה:
7 לא ידענא. איתמר, אמר שמואל: אין הקטע. וכן אמר
8 רב הונא: אין הקטע. אמר רב יוסף: הואיל ואמר שמואל
9 אין הקטע, ואמר רב הונא אין הקטע – אגן נמי ניתני
10 אין הקטע. מתקיף לה רבא בר שירא: לא שמיע להו
11 הא דמתני ליה רב חנן בר רבא לחייא בר רב קמייה דרב
12 בקיטונא דבי רב: אין הקטע יוצא בקב שלו, דכרי ר'
13 מאיר ור' יוסי מתיר. ונחייא ליה רב: איפוך. אמר רב נחמן
14 בר יצחק: וסמינא "סמך סמך". ואף שמואל הדר ביה,
15 דתנן: חלצה בסנדל שאינו שלו, בסנדל של עץ, או של
16 שמואל בימין – חלצה פשרה. ואמרין: מאן תנא? אמר
17 שמואל: ר"מ היא, דתנן: הקטע יוצא בקב שלו, דכרי
18 ר"מ, ר' יוסי אוסר. ואף רב הונא הדר ביה, דתנא: סנדל
19 של סידרין – טמא מדרס, ואשה חולצת בו, ויוצאין בו
20 בשבת, דכרי ר"ע. ולא הוה לו [א]. והתנא: הוה לו:
21 אמר רב הונא: מאן "הוה לו" – ר' מאיר, ומאן "לא הוה
22 לו" – ר' יוסי. (אמר רב יוסף): מאן "לא הוה לו" –
23 ר' יוחנן בן נורי, דתנן: [ב] פורת של קש ושפופרת של
24 קנים – ר"ע מטמא, ור' יוחנן בן נורי מטהר. אמר רב:
25 סנדל של סידרין – טמא מדרס. הא לאו להילוכא עבידי?
26 אמר רב אחא בר רב עוקא: שפן הסיד מטייל בו, עד
27 שמיגיע לביתו. ואם יש לו בית קיבול בתיתין טמא. אמר
28 אביו: טמא טומאת מת, ואין טמא מדרס. רבא אמר: אף
29 טמא מדרס. אמר רבא: מנא אמינא לה – דתנן: עגלה
30 של קטן טמאה מדרס. ואביו אמר: הוה – סמיך עילויה,
31 תבא – לא סמיך עילויה. אמר אביו: מנא אמינא לה
32 דתנא: מקל של זקנים – פהור מכלים. ורבא? הוה
33 לתרוצי

רבא אמר אף טמא טומאת מדרס. פי' דרב פור'ה. הא דלא קתני ברישא דמתניתין

1 "ואם יש לו בית קיבול בתיתין טמא מדרס" כדקתני בסיפא – משום דהוה משמע
2 אבל אם אין לו בית קיבול – טהור מן המדרס אבל טמא טומאת מת. ולא היא, דהא פשוט
3 כלי עץ הוא. ולהכי תנא טמא טמא, דבבב' טמא. הא אין לו בית קיבול בתיתין – טהור
4 לגמרי. וא"ת: למה לי בית קיבול בתיתין? תיפוק ליה דכל הטמא מדרס טמא טומאת מת
5 וי"ל: דבית קיבול בתיתין עושין אותו ראוי למדרס:

6 עגלה של קטן. פי' עגלה שהקטן יושב עליה. ול"נ, דא"כ מאי קמ"ל פשיטא דאין לך
7 מיוחד למדרס גדול מזה לכך נ"ל: דהיינו עגלה שעושה קטן להתלמד להלך,
8 טמאה מדרס – דנשען עליה:

קישור

1 ואין לומר משום דפשוט הוא יתא סהור ממדרס – דלא
2 הוהכרה סהור פשוטי כלי עץ אלא לטומאת מגע ואהל, דטעמא משום דאיתקש לשק הוא, וגבי מת ושרצים הויא דיקישה:

לתרוצי

1 סנדל של סידרין. פי' מוכרי הסיד, וכשמתעסקין בסיד נוגעין אותו, ושל עץ הוא מפני
2 שהסיד שורף את העור, זה לשון רבותי. ול"נ: סנדל סידרין של קש הוא. וכפי' זה
3 נראה, דהכי תניא בתוספתא: סנדל של קש ר' עקיבא מטמא בו:
4 טמא מדרס ולא הוה לו. וא"ת: ואמאי לא הוה לו ומי גרע מכופת שאור שיחוד
5 לשיבה, דקיי"ל דטמא מדרס. דגבי מדרס לא
6 בעינן דומיא דשק – דכל דבר המיוחד למדרס
7 טמא מדרס וי"ל: דללשון שפירש רש"י של קש
8 הוא – ניחא, דכיון דלאו בר קיימא הוא – אינו
9 טמא, ולא דמי לכופת שאור שהוא בר קיימא.
10 דהכי אשכחן במשניות, דקתני גבי האלון והאגוז
11 ורימון שחזקום תינוקות למוד בהן עפר –
12 שמקבלין טומאה. ואילו גבי לפת ואחריו שחזקו
13 – קתני שאינן מקבלין טומאה, לפי שאינן
14 מתקיימין. וללשון שפירש בסנדל הוה של עץ –
15 קשה, שהרי ראוי הוא להתקיים כיון שהוא של
16 עץ, ושמו י"ל: דהיינו טעמא דמטהר סנדל –
17 דלא חשיב עביד להילוכא מה שמטייל בו,
18 הואיל ואין רגילות לעשות מנעל להילוך כמותו.
19 דבמותה בשפופרת – כיון שאין רגילות לעשותה
20 מקנים לא חשיבה כלי, ולא דמי לכופה שרגילות
21 לעשות לשיבה כמותה: כוורת הקש
22 ושפופרת של קנים ר"ע מטמא. ואם תאמר:
23 דהכי טמא (לענין טמא מת) כיון דלא חזי
24 לשיבה לא מטמא מדרס. ולענין טומאת מת דא
25 לא תכיב בפרשה אלא כלי עץ ועור ובגד ודק
26 וי"ל: דקש נמי חשיב של עץ, כדאמר (ברכות פ)
27 מ. פרי שאכל אדם הראשון חטה היתה, אי נמי
28 הך טומאה דרבנן היא: ורבי יוחנן מטהר.
29 לפירוש אחרון שפי' בקוטרס, דסנדל של קש
30 הוא – מדמי שפיר כוורת לסנדל של סידרין.
31 לואידך פירושא שפי' דסנדל של עץ הוא – צ"ל
32 דמיתני הכי דכי דהכי ר' יוחנן מטהר כוורת
33 של קש, לפי שאין רגילות לעשותה מקש – הכי
34 נמי במגעל של סידרין, לפי שאין רגילות לעשות
35 מנעל של עץ – מטהר:

1 והא לא להילוכא עביד. הקשה הר"ר
2 אלעזר ממוז להשב"א: מאי פריך? והלא
3 משעת מלאכתו הוא מהלך בו, ולכן הוא נעשה
4 ותירץ לו: דסנדל של סידרין לא נלעזל עשו,
5 אלא אחד מכלי אומנותו של סידרין הוא, ועשו
6 כעין סנדל, ויכול לתת רגלו בתוכו לנעלה. אך
7 אין עשוי רק לטוב בו את הבית, ופועמים שנועל
8 בו ומטייל בו עד שיגיע לביתו. ולהכי פריך: והא
9 לאו להילוכא בו. ור"י פירש: הואיל ואין עשוי
10 כלל לנעלה, רק לשמור ומעלו שלא ישרפו
11 בסיד – לאו להילוכא עביד ומכל מקום משני לו
12 שכן הסיד בו:

1 רבא אמר אף טמא טומאת מדרס. פי' דרב פור'ה. הא דלא קתני ברישא דמתניתין
2 "ואם יש לו בית קיבול בתיתין טמא מדרס" כדקתני בסיפא – משום דהוה משמע
3 אבל אם אין לו בית קיבול – טהור מן המדרס אבל טמא טומאת מת. ולא היא, דהא פשוט
4 כלי עץ הוא. ולהכי תנא טמא טמא, דבבב' טמא. הא אין לו בית קיבול בתיתין – טהור
5 לגמרי. וא"ת: למה לי בית קיבול בתיתין? תיפוק ליה דכל הטמא מדרס טמא טומאת מת
6 וי"ל: דבית קיבול בתיתין עושין אותו ראוי למדרס:
7 עגלה של קטן. פי' עגלה שהקטן יושב עליה. ול"נ, דא"כ מאי קמ"ל פשיטא דאין לך
8 מיוחד למדרס גדול מזה לכך נ"ל: דהיינו עגלה שעושה קטן להתלמד להלך,
9 טמאה מדרס – דנשען עליה:

לְתַרְצֵי סוּגָא. לְתַקַּן פְּסִיעוּתוֹ וּלְזַקּוֹן קוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁרָגְלוֹ וְשׁוֹקוֹ רוֹתְחוּ, וְלֹא לְסַמֵּיכַת כָּל גּוּפוֹ: אֲנִי שׁוֹנֵה אִשָּׁה חוֹלְצָת בָּהֶן, אֶלְמָא: נַעַל קְרִינָא בֵּיהּ: הִקְרָא דְאֶבְכָּא. חֲמוּר
הַיֵּשׁא בְּכַתְּפֵי. הַלִּיצָנִים עוֹשִׂין אוֹתוֹ, וְנִרְאָה כְּמִי שֶׁרוֹכֵב עָלָיו. וּבִמְקוֹמָהּ נִקְרָא אֶרְדִּיסָא: כִּישׁוּרִי. אִשְׁקִישׁ, שֶׁמְהַלְכִין בָּהֶם בְּמִקּוֹם טֵיט. וְקִשְׁיָא לִי נָהִי דְסוּדוֹרִין מִשְׁוֹמָת
מִנֵּה, דְּפִשְׁטִי כָּלִי עַץ נִינְהוּ, אֲבָל מִן הַמִּדְרָס לְמַה שֶׁדוֹרִין? פְּרָמִי. טַלְמוּסָא הִנְקִשְׁרַת עַל הַפְּרָצוֹף לְהַבְעִית הַבָּנִים קִטְנִים: מוֹתְנִי? פְּקִשְׁרִים. מְקָרֶשׁ בְּמִקְרָא: בְּנִינִי. אִישְׁקִלְטִישׁ
שֶׁל זָהָב, לְנוֹ: גָּמִ' אֲדָא מָרִי. כִּךְ שְׁמוֹ: קִשְׁרִי פּוֹתָה. גִּרְנָצָא קוֹשְׁרִים בְּקִשְׁרִים, וְתוֹלָן בְּצֹאֵר לְרִפּוּאָה. וְלֹא יִדְעָתִי לֵאמֹר חוֹלִי: מוֹקִפִּי. מַעֲמִידִין הַחוּלִי שֶׁלֹּא יִגְדֵּל: ח'. קִשְׁרִים:
כֶּסֶף. מוֹתְרָפִין: נִגְרִי. פְּסִיעוֹת: נָפֵל פּוֹתָה

לְתַרְצֵי סוּגָא עֲבִידָא, הִכָּא – לְסַמֵּוֹד עֵלְיוּתָהּ הוּא דְעִבְדָּא, וְסַמֵּוֹד עֲלֶיהָ. "מִמָּאִין מִדְרָס וְאִין יוֹצֵאִין בָּהֶן בִּשְׁבַת וְאִין נִכְנָסִין בָּהֶן לְעוֹרָה". תַּנִּי תַנָּא קַמֵּיהּ דְר' יוֹחָנָן: נִכְנָסִין בָּהֶן לְעוֹרָה. א"ל: אֲנִי שׁוֹנֵה "אִשָּׁה חוֹלְצָת בּוֹ" וְאֵת אִמְרַת נִכְנָסִין! תַּנִּי: אִין נִכְנָסִין בָּהֶן לְעוֹרָה. "לֹקְטָמִין מְהוֹרָה". מַאי לֹקְטָמִין? אָמַר ר' אֲבָהוּ: חֲמָרָא דְאֶבְכָּא. רָבָא בַר פַּפָּא אָמַר: קִשְׁרִי. רָבָא בַר רַב הוּנָא אָמַר: פְּרָמִי. מוֹתְנִי

הַבָּנִים יוֹצֵאִין בְּקִשְׁרִים, וּבְנֵי מַלְכִים בְּזוּגִין, וְכָל אָדָם – אֵלָּא שֶׁדָּבְרוּ חֲכָמִים בְּהוֹרָה. גָּמִ' מַאי קִשְׁרִים? אָמַר אֲדָא מָרִי אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר בְּרִיךְ אָמַר רַב אִשִּׁי בַר אֲבִין אָמַר רַב יְהוֹדָה: קִשְׁוִרִי פּוֹתָה. אָמַר אֲבִי, אִמְרָה לִי אִם: תִּלְתָּא – מוֹקְמָה, חֲמִשָּׁה – מִסּוֹ, שִׁבְעָה – אִפִּילוּ לְכַשְׁפִּים מַעֲלִי. אָמַר רַב אַחָא בַר יַעֲקֹב: וְהוּא דִּלָּא חוּי לִיה שֶׁמֶשׁא וְסִיְהָרָא, וְלֹא חוּי מִימְרָא, וְלֹא שֶׁמֶשׁ לִיה קוֹל בְּרִלָּא, וְקָל תַּרְנֻגְלוּתָהּ, וְקָל נִיגְרִי. אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יַצְחָק: נָפֵל פּוֹתָה בְּבִידָא. מַאי אִירֵא בָּנִים – אִפִּי בְּנוֹת נָמִי, מַאי אִירֵא קִטְנִים – אִפִּי גְדוּלִים נָמִי! אֵלָּא, מַאי קִשְׁרִים – כִּי הָא דְאָמַר אֲבִין בַּר הוּנָא א"ר חָמָא בַר גּוֹרִיָּא: בֵּן שִׁישׁ(ב) גַּעֲנוּעִין עַל אֲבִיו נוֹטֵל רְצוּעָה מִמֶּנְעַל שֶׁל יָמִין וְקוֹשֶׁר לוֹ בְּשִׁמְלוֹ. אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יַצְחָק: וְסִימְנִיד – תַּפְּלִין, וְחִילּוּפָא סַפְתָּא. אָמַר אֲבִין בַּר הוּנָא אָמַר רַב חָמָא בַר גּוֹרִיָּא: סְחוּפִי כֶּסֶף אֲטִיבּוּרִי בִּשְׁבַתָּא – שְׁפִיר דְמִי. וְאָמַר אֲבִין בַּר הוּנָא אָמַר רַב חָמָא בַר גּוֹרִיָּא: מוֹתֵר לְסוּד וְכִלְיָא בִּשְׁבַתָּא. כִּי הָא דְרַב הוּנָא מְבִי רַב, וְרַב מְבִי ר' חִיטָא, וְר' חִיטָא מְבִי רַבִּי: כִּי הוּוּ מִיבְסָמִי – מִיְתִי מִשְׁחָא וּמִיְלָחָא, וְשִׁיפִי לְהוֹ לְגוּיְתָא דִּידִיָּהּ וּגְוִיְתָא דְכַרְעִיָּהּ, וְאָמַרִי: כִּי הִכִּי דְצִיל הָא מִיְשָׁחָ – לְצִיל חֲמִירָה דְפִלְגָּא בַר פִּלְגִּיתָא. וְאִי לֹא – מִיְתִי שִׁיעָא דְדָנָא וְשִׁיר לִיה בְּמָא. וְאָמַר: כִּי הִכִּי דְלִצִּיל הָא שִׁיעָא – לְצִיל חֲמִירָה דְפִלְגָּא בַר פִּלְגִּיתָא. וְאָמַר אֲבִין בַּר הוּנָא אָמַר רַב חָמָא בַר גּוֹרִיָּא: מוֹתֵר לְחֻנֵּק בִּשְׁבַתָּא. וְאָמַר אֲבִין בַּר הוּנָא אָמַר רַב חָמָא בַר גּוֹרִיָּא: לְפוּפִי יְנוּקָא בִּשְׁבַתָּא – שְׁפִיר דְמִי. רַב פַּפָּא מוֹתְנִי בָּנִים, רַב זְבִיד מוֹתְנִי בָּן. רַב פַּפָּא מוֹתְנִי בָּנִים וְתוֹרְוֵיהוּ מוֹתְנִי לְהוּ בְּאֲבִין בַּר הוּנָא, רַב זְבִיד מוֹתְנִי בָּן, קַמִּיְתָא – מוֹתְנִי בְּאֲבִין בַּר הוּנָא, וְהֵא – מוֹתְנִי לֵה בְּרָבָה בַר בַּר חֲנָה. דְאָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה: לְפוּפִי יְנוּקָא בִּשְׁבַתָּא – שְׁפִיר דְמִי. אָמַר אֲבִי, אִמְרָה לִי אִם: כָּל מְנִינִי – בִּשְׁמָא דְאִימָא, וְכָל קַמְרִי – בִּשְׁמָלָא. וְאָמַר אֲבִי, אִמְרָה לִי אִם: כָּל מְנִינִי דְמִפְרָשִׁי – דְּמִפְרָשִׁי, וְדִלָּא מִפְרָשִׁי – אַרְבַּעִין וְחָד יוֹמֵי. ת"ר: יוֹצֵאִין בָּאֲבִין תְּקוּמָה בִּשְׁבַתָּא, מִשּׁוּם ר"מ אָמַר: אֵף בְּמִשְׁקַל אֲבִין תְּקוּמָה. וְלֹא שֶׁהִפִּילָה – אֵלָּא שְׁמָא תַּפִּיל, וְלֹא שֶׁעִיבְרָה – אֵלָּא שְׁמָא תַּתְעֵבַר וְתַפִּיל. אָמַר רַב יִימָר בַּר שְׁלָמְיָא מִשְׁמִיָּה דְאֲבִי: וְהוּא דְאִיפּוֹן וְאִיתְקַל. בְּעִי אֲבִי: מִשְׁקַל דְּמִשְׁקַל מַאי? תִּיקוּ. וְאָמַר אֲבִי, אִמְרָה לִי אִם: לֹאשְׁתָּא בַת יוֹמָא – לִישְׁקוֹל וְזוּא חִיוּרָא וְלִיזִיל לְמַלְחָתָא וְלִיתְקוֹל מִתְקַלִּיה מִיְלָחָא, וְלִצִּיירָה בְּחִלָּא דְבִי צוּרָא בְּנִירָא בְּרָקָא. וְאִי לֹא – לִיתּוּב אֲפֻרְשַׁת דְּרָכִים, וְכִי חוּי שׁוּמִשְׁמָנָא גָּמֵלָא דְרִירִי מִידִי, לִישְׁקָלִיה וְלִישְׁדִּיָּה בְּגוּבְתָא דְנַחְשָׁא, וְלִיסְתָּמִיא בְּאַבְרָא, וְלִיתְחַמִּי בִּשְׁתִּין גּוּשְׁפִּנִי, וְלִכְרוּזוּלִיה וְלִידְרִיה, וְלִימָא לִיה: טַעוּנְךָ עָלִי וְטַעוּנָא עָלֶךָ. אָמַר לִיה רַב אַחָא בְּרִיה דְרַב הוּנָא לָרַב אִשִּׁי: וְדִלְמָא אִינִישׁ אִשְׁפַּחִיה וְאִפְסַס בִּיה? אֵלָּא לִימָא לִיה: טַעוּנָא וְטַעוּנְךָ עָלֶךָ. וְאִי לֹא – לִישְׁקוֹל בּוּזָא חֲדָתָא וְלִיזִיל לְנִהָרָא, וְלִימָא לִיה: נִהָרָא נִהָרָא, אוּזְפָן בּוּזָא דְמָא לְאוּרְחָא דְאִיקְלַע לִי. וְלִיתְרַד שֶׁב יוֹמֵי עַל רִישִׁיה וְלִשְׁדִּין לְאַחֲרִיהּ, וְלִימָא לִיה: נִהָרָא נִהָרָא, שְׁקוֹל מִיָּא דִּיהֲבַת לִי, דְאוּרְחָא דְאִיקְלַע לִי בִּיּוֹמִיה אֶתָּא וּבִיּוֹמִיה אוּל. אָמַר רַב הוּנָא: לֹאשְׁתָּא

לְבְּרִיכוֹת רַחֲבוֹת הַעֲשׂוֹת לָכֶּה, וּבִשְׁנֵתֵּמָלָא סוּתָם תַּרְצִין וְהַשְׁמֵשׁ שׁוֹרֵף אֶת הַמַּיִם שֶׁמְלוּחִין הֵן, וְנַעֲשֶׂה מִלָּה: בְּחִלָּא דְבִי צוּרָא. תַּחַת רְגוּנוֹ כְּנֶגֶד מִפְּתַח חִלְקִין, לִשְׁוֹן רַבִּינוּ הַלֵּז: נִירָא בְּרָקָא. לִיצָא שֶׁל שַׁעַר: פִּרְשַׁת דְּרָכִים. מִקּוֹם שֶׁשְׁנֵי דְרָכִים מִתְּפַרְשִׁים: שׁוּמִשְׁמָנָא גָּמֵלָא. נִמְלָה גְדוּלָּה: דְּרִירִי מִירִי. שְׁטוּעַן כְּלוּם: לִישְׁקָלִיה. לְשׁוּמִשְׁמָנָא: בְּגוּבְתָּא דְנַחְשָׁא. כְּמִין קָנָה שֶׁל נַחֲשֶׁת: לִסְתָּמִיָּה בְּאַבְרָא. יִסְתָּם פִּיה בְּעוֹפְרַת: גּוּשְׁפִּנִי. חוֹתָמוֹת. וְלֹא דוּקָא שְׁתִּין נָטַט, וְלֹא דוּקָא חוֹתָמוֹת שֶׁל צוּרָה, אֵלָּא סְתִימוֹת הַרְבֵּה זֶה עַל זֶה: שַׁעוּדָה עַל הַעוֹפְרַת, וְשׁוּב זָפַת, וְשׁוּב טֵיט: וְלִיכְרוּזוּלִיה. יִנְעֻנְעוּ: וְלִידְרִיה. יִשְׁאֲנִי: וְלִימָא לִיה. לְשׁוּמִשְׁמָנָא: טַעוּנְךָ עָלִי. מֵה שֶׁהִיָּת נוֹשָׁא אִשְׁכָּנָא: וְטַעוּנָא: הַחוּלִי שֶׁלִּי: אִינִישׁ אִשְׁפַּחִיה וְאִפְסַסִּי בִיה. חוּלִי בּוּזָא שֶׁהָא עוֹשֶׂה, וְכִי אָמַר לִיה: טַעוּנְךָ עָלִי – זֶהוּ חוּלִי שֶׁל חֲבֵר: בּוּזָא חֲדָתָא. כִּלִּי חֲרָס קֶטֶן חֲדָשׁ: אוּזְפָן. הַלֵּז: וְלִיתְרִירָה ז' יוֹמֵי אִירִישָׁה. יִקְפִּינו

סְבִיבוֹת רֹאשׁוֹ:

אליו. אָמַר על כך רב נחמן בר יצחק, וְסִימָנִיךָ – הסימן שלך
 שתזכור אופן עשייתה, הוא הַתְּפִלִּין של יד, שיד ימינו קושרתם ליד
 שמאלו. מוסיפה הגמרא: וְחִילּוּפָא – אם מחליף וקושר רצועה של
 שמאל ביד ימין, סְבִנְתָּא – סכנה היא, שגורם שיתגעגע יותר מדאי.
 הגמרא מביאה כמה דינים נוספים שאמר אבין בר הונא בשם רב
 חמא בר גוריא בענין רפואה בשבת: אָמַר אֲבִין בַּר הוֹנָא אָמַר רַב
 חָמָא בַּר גּוֹרִיָּא, סְחוּפִי בְּסָא אֲמִיבּוּרִי בְּשִׁבְתָּא – כפיית כוס שיש
 בו הבל [על ידי שעירו ממנו מים חמים] על הטבור למי שחש במעיו,
 בשבת, שְׁפִיר דָּמִי – מותרת.
 ואָמַר אֲבִין בַּר הוֹנָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוֹרִיָּא, מוֹתֵר לְסוּף בְּשִׁמְן
 וְלִמְלַח בְּשִׁבְתָּא את כפות ידיו ורגליו של מי שהשתכר, כדי להפיג
 שכרותו, וְכִי הָא – [כמו] דָּרַב הוֹנָא כשהיה בא מְכִי – [מבית] רַב
 שהיה רבו, וְרַב כשהיה בא מְכִי רַבִּי חֲזִיא רבו, וְרַבִּי חֲזִיא כשהיה
 בא מְכִי רַבִּי רבו, כִּי הוּוּ מִיכְסָמִי – כשהיו שיכורים, מִיִּיתִי מִשְׁחָא
 וּמִיִּלְחָא – היו מביאים שמן ומלח, וְשִׁיפִי לְחוֹ לְגוּיִיתָא דִּירֵיהּוּ
 וְגוּיִיתָא דְכָרְעִיהּוּ – ומשפשפים להם את תוכי ידיהם ואת תוכי
 רגליהם, כלומר את כפות ידיהם ורגליהם, להפיג שכרותם, וְאָמַר –
 והיו אומרים כִּי הִיבִי דְצִיל הָא מִשְׁחָא – כשם ששמן זה הולך
 ונעשה צלול מחום הבשר, לִיצִיל חֲמָרִיָּא דְפִלְגָּא בַּר פִּלְגִּיתָא – כך
 יהא צלול יינו של פלוני בן פלונית. וְאִי לָא – ואם אין לו דברים אלו,
 יא שעשו לו כך ולא הועיל, מִיִּיתִי שִׁיעָא דְדָנָא – יביא מגופה
 – [כיסוי] של חבית, וְשָׂרִי לִיה בְּמִיָּא – וישרה אותה במים, וְאָמַר, כִּי
 הִיבִי דְלִיצִיל הָאִי שִׁיעָא – כשם שמגופה זו נעשית צלולה מחמת
 המים שהיא שורה בתוכם, לִיצִיל חֲמָרִיָּא דְפִלְגָּא בַּר פִּלְגִּיתָא – כך
 יהא צלול יינו של פלוני בן פלונית.
 ואָמַר אֲבִין בַּר הוֹנָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוֹרִיָּא, מוֹתֵר לְחֶנֶק בְּשִׁבְתָּא
 – מי שנתפרקה חוליה ממפרקת צוארו ונפלה בגרונו, מותר אף
 בשבת לתלותו בראשו שיתפשט צוארו ויתרפא.
 ואָמַר אֲבִין בַּר הוֹנָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוֹרִיָּא, לְפוּפִי יְנוּקָא
 – לכוּךְ בגדים בשבת סביב תינוק שנולד ולקושרם בחגורה
 רחבה, כדי לסדר פרכי אבריו, שְׁפִיר דָּמִי – מותר.
 הגמרא מביאה מחלוקת האם גם הדין האחרון שמותר לכוּךְ בגדים
 סביב תינוק בשבת, אמרו אבין בר הונא בשם רב חמא בר גוריא, או
 לא: רַב פִּפְא מְתֵנִי בְּנִים – היה שונה בשם אבין בר הונא שתי
 שמועות בענין בנים קטנים, רַב זְבִיד, מְתֵנִי בֶן – היה שונה שמועה
 אחת בענין בן קטן בשמו. מבארת הגמרא: רַב פִּפְא מְתֵנִי בְּנִים,
 פירושו, וְתַרְוִיְהוּ מְתֵנִי לְחוֹ – ואת שתי השמועות היה שונה בְּשִׁמְנו
 של אֲבִין בַּר הוֹנָא, וְחוֹ ההלכות שנאמרו לעיל, הראשונה היא מה
 ששנינו שכן קטן המתגעגע לאביו קושר לו רצועה ממנעל ימינו על
 יד שמאלו של הבן, והשניה היא הדין האחרון שמותר לכוּךְ בגדים
 סביב תינוק בשבת. וְרַב זְבִיד מְתֵנִי בֶן, פירושו, שרק מְתֵנִיָּא – את
 השמועה הראשונה לגבי בן קטן המתגעגע לאביו מְתֵנִי – היה שונה
 בְּשִׁמְנו של אֲבִין בַּר הוֹנָא, וְהָאִי – ואילו את שמועה זו האחרונה
 בענין כריכת בגדים סביב תינוק בשבת, מְתֵנִי לָהּ – היה שונה בְּשִׁמְנו
 של רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, דְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, לְפוּפִי יְנוּקָא
 בְּשִׁבְתָּא – כריכת בגדים סביב תינוק בשבת שְׁפִיר דָּמִי – מותרת.
 הגמרא חוזרת לרפואה מקשרים ומבארת כיצד מתרפאים בלחשים
 וקשרים: אָמַר אֲבִין, אָמְרָה לִי אִם, כָּל מְנִינִי – כל הלחשים
 שעושים לרפואה, יש לאומרם בְּשִׁמְאָא דְאִימָא – בשם האם, יש
 להזכיר את המתרפא בלחש עם שם אמו 'פלוני בן פלונית', וְכָל
 קְמָרִי – כל הקשרים שעושים לרפואה, יש לקושרם בְּשִׁמְאָא לָא – על
 יד שמאל. ואָמַר אֲבִין, אָמְרָה לִי אִם, כָּל מְנִינִי – כל הלחשים
 לרפואה דְמִפְרָשִׁי – שנתפרש בהם מנין כמה פעמים יאמרו את
 הלחש כדי שיעיל, בְּדַמְפָּרְשִׁי – כופלים אותם כפי המנין המפורש
 בהם, וְדָלָא מִפְרָשִׁי – ואילו שלא נתפרש בהם מנין, יש לומר כל לחש
 אֲרַבְעִין וְחָד וְיָמִי – ארבעים ואחת פעמים.
 הגמרא חוזרת לענין יציאה עם דברים המועילים לרפואה בשבת,

דְלִתְרוּצִי סוּגִיָּא עֲבִידָא – שהוא עשוי לתקן את פסיעותיו ולזקוף את
 קומתו, ולא כדי להשעין עליו את כל גופו, אבל חָמָא – כאן, בקב
 הקיטע, לְסִמּוּךְ עֵלְיָהּ הוּא דְעִבְדָא – הוא עשוי כדי שיסמוך עליו
 הקיטע לפעמים את כל גופו, וְסִמּוּךְ עֵלְיָהּ – ואכן פעמים שהוא נסמך
 עליו, לכן הוא מקבל טומאת מדרס.
 שנינו במשנה: כסא וסמוכות שלו מְמָאִין מְדָרְסִי, וְאִין יוֹצֵאִין בָּהֶן
 בְּשִׁבְתָּא, וְאִין נִכְנְסִין בָּהֶן לְעֹזְרָה, משום שאסור להכנס במנעל
 לעזרה. הגמרא דנה בגירסת המשנה: תְּנִי תְּנָא קְמִיָּה דְרַבִּי יוֹחָנָן –
 שנה אחד החכמים לפני רבי יוחנן, כסא וסמוכות נִכְנְסִין בָּהֶן לְעֹזְרָה.
 אָמַר לִיה רבי יוחנן לאותו חכם, אֲנִי שׁוֹנָה שֹׁאֵשָׁה חוֹלְצָת בּוֹ
 – [בסמוכות], ומוכח שנחשב נעל, וְאֵת אָמְרָת – ואתה שונה במשנה
 שִׁנְכְּסִין בהם לעזרה, תְּנִי – אלא יש לך לשנות, אִין נִכְנְסִין בָּהֶן
 לְעֹזְרָה.
 שנינו במשנה: לוקְמָמִין מְהוֹרָה. הגמרא מביאה שלש שיטות מהו
 לוקממין. שואלת הגמרא: מָאִי לוקְמָמִין. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי
 אֲבָהוּ, חָמָא דְאִפְכָא – דמות חמור הנישא על הכתפיים שעושים
 הליצנים. חָמָא בַּר פִּפְא אָמַר, קְשִׁירִי – כלונסאות גבוהים שמהדק
 לרגליו ומהלך בהם במקום טיט. חָמָא בַּר רַב הוֹנָא אָמַר, פְּרָמִי –
 צורת פרוצוף שנותנים על הפנים להבעית את הקטנים.
 משנה
 הַבְּנִים יוֹצֵאִין בְּקִשְׁרִים – מותר לבנים קטנים לצאת לרשות הרבים
 בשבת עם קשרים התלויים בצוארם. וְכִנִּי מְלָכִים בְּזוּגִין – פעמונים
 של זהב לנוי, וְכָל אָדָם מוֹתֵר לְצֵאתָא בָהֶם, אֱלָא שְׂדֵבְרִי חֲכָמִים
 בְּהוּזָה – באופן הרגיל, שבני מלכים אביהם היה רגיל לעשות להם
 תכשיטים כאלו.
 גמרא
 מבארת הגמרא את הדין הראשון במשנה שהבנים יוצאים בקשרים:
 מָאִי – מה הם הַקִּשְׁרִים שבהם דיברה המשנה. אָמַר אָדָא מְרִי, אָמַר
 רַב נַחְמָן בַּר בְּרִיָּה, אָמַר רַב אֲשִׁי בַּר אֲבִין, אָמַר רַב יְהוֹדָה, קְשׁוּרִי
 פּוֹאָה – קשרים שהיו עושים מעשב ששמו פואה, ותולים בצואר
 לרפואה.
 הגמרא מבארת כמה קשרים היו צריכים כדי להתרפאות: אָמַר אֲבִין,
 אָמְרָה לִי אִם, תִּלְתָּא – שלשה קשרים מוֹקְמִי – מעמידים המחלה
 שלא תגדל, חֲמִשָּׁה קשרים מְסוּ – מרפאים אותו, שִׁבְעָה קשרים
 אֲפִילוּ לְבִשְׁפִים מְעָלִי – מועילים שלא יזיקו לו.
 הגמרא מבארת באיזה אופן מרפאים קשרים אלו: אָמַר רַב אֲחָא בַּר
 יַעֲקֹב, וְהוּא – קשר זה מועיל דווקא באופן דָּלָא חֲזִי לִיה שִׁמְשָׁא
 וְסִימָנָא – שלא נראו לחולה השמש והירח, וְלֹא חֲזִי מִיִּטְרָא –
 והחולה לא ראה גשם, וְלֹא שִׁמְעִי לִיה קוֹל בְּרוּלָא – ולא שמע קול
 ברול, וְקָל תַּרְנֻלָּתָא – וקול תרנגולת, וְקָל נִינְרִי – וקול פסיעות.
 אָמַר על כך רַב נַחְמָן בַּר יַצְחָק, אם אבן צריך כל תנאים אלו, נָפַל
 פּוֹתָא בְּבִירָא – נפלה רפואת הפואה בבור, כלומר לא תועיל לשום
 חולה, שהרי אין אדם נזהר בכל אלו.
 מקשה הגמרא על רב יהודה שביאר שקשרים אלו הם לרפואת חולי:
 אם כן, מָאִי אֲרִיָּא – מדוע נקט התנא דווקא בְּנִים, הרי אֲפִילוּ בְּנֹת
 נָמִי – גם צריכות קשרים אלו לרפואה, ועוד, מָאִי אֲרִיָּא קְטִינִים –
 מדוע נקט התנא 'בנים' שמשמע שעוסק דווקא בקטנים, הרי אֲפִילוּ
 גְדוּלִים נָמִי זקוקים לרפואה זו. לכן חוזרת בה הגמרא מפירוש זה:
 אֱלָא מָאִי קְשִׁרִים שאמרה המשנה, כוונתה כִּי הָא – [כמו] דְאָמַר
 אֲבִין בַּר הוֹנָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוֹרִיָּא, בֶּן שִׁשֹּׁשׁ לוֹ יַעֲנֻעִין עַל
 אֲבִיו ואינו יכול להיפרד ממנו, נוֹמְלֵי האב רְצוּעָה מְמַנְעֵל שֶׁל יָמִין
 שלו, וְקוֹשֵׁר לוֹ – לכן בְּשִׁמְאָא לָא – בידו השמאלית, ועל ידי סגולה זו
 סרים הנעגועים מעליו. ורפואה זו שייכת רק בבנים קטנים
 המתגעגעים לאביהם, ולא בגדולים, וכן אינה שייכת בבנות קטנות
 נקבות, כיון שאין האב מחבבן בתחילתן כל כך עד שיהיו מתגעגעות

עֲקִינָן, ששולחת אגרות חתומות לממונים תחתיה, כדי שיתנו מעות
לאנשים אחרים, ודרכה שיש על אצבעה טבעת עם חותם, וחיבת
חטאת אם תצא כך לרשות הרבים.
הגמרא מוסיפה להקשות שבתירוף זה אין מתיישבים דברי עולא
שחילופיהם באיש. מקשה הגמרא: **אִמֵּר רַבָּה (בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן)**, אמנם **תִּרְצֶת** את הנאמר במשנה **שֶׁאִשָּׁה הוֹצֵאת בִּטְבַּעַת שִׁישׁ עֲלֶיהָ חוֹתֶם חֵיִיבָת, אֶךְ אֵת דַּבְרֵי עוֹלָא שֶׁאִישׁ הוֹצֵאת בִּטְבַּעַת שֶׁאִין עֲלֶיהָ חוֹתֶם, חֵיִיב חֲטָאת, מֵאִי אֵיכָּא לְמִימַר** – כיצד נבאר את דבריו, מדוע האיש חייב חטאת, הרי אין דרכו להניח על אצבעו טבעת שאין עליה חותם, והוצאה כלאחר יד היא.
הגמרא חוזרת בה ומבארת את המשנה באופן אחר: **אִלָּא אָמַר רַבָּא**, לעולם לבישת טבעת בין באנשים ובין בנשים נחשבת דרך הוצאה, ואפילו אם הם לובשים טבעת שאינה תכשיט להם. מפני שפְּעָמִים שְׂבוּיִם חוֹל אֲדָם נוֹתֵן לְאִשְׁתּוֹ טְבַּעַת שְׁלוֹ שִׁישׁ עֲלֶיהָ חוֹתֶם לְהוֹלִיכָה לְקוֹפְסָא שְׁבָה מַצְנִיעִים חֲפָצִים, וְאִשְׁתּוֹ מְנִיחָהּ – מניחה את הטבעת בִּידָהּ – (באצבעה) עַד שֶׁמַּגֵּעַת לְקוֹפְסָא. וְכֵן פְּעָמִים שֶׁהָאִשָּׁה נוֹתֶנָה לְבַעֲלָהּ בְּיוֹם חוֹל אֵת הַטְּבַּעַת שֶׁלָּהּ שֶׁאִין עֲלֶיהָ חוֹתֶם לְהוֹלִיכָה אֶצֶל אוֹמֵן לְתַקֵּן, וְבַעֲלָהּ מְנִיחָהּ בְּיָדוֹ – (באצבעו), עַד שֶׁמַּגִּיעַ אֶצֶל הָאוֹמֵן. ומכיון שלפעמים דרך האיש ללבוש טבעת שאין עליה חותם, ודרך האשה ללבוש טבעת שיש עליה חותם, לכן כל הוצאת טבעת נחשבת כדרך הוצאה, ואם יוציאו טבעת שאינה תכשיט להם, יתחייבו חטאת.
שנינו במשנה: **וְלֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּכוֹלֶיָּאָר וְלֹא בְּכוֹבֶלֶת**.
מבירת הגמרא: **מֵאִי כּוֹלֵיָּאָר** – מהו כוליאָר שאסורה לצאת בו לרשות הרבים. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב, מְכַבְּנָתָא** – קרסי כסף או זהב שמחברת עמם את מפתחי חלוקה. ואם יצאה בקרסים אלו לרשות הרבים כשהם תחובים בבגדה בחוט, חייבת חטאת.
מבירת הגמרא: מהי **כּוֹבֶלֶת** שאסורה לצאת בה לרשות הרבים ונחלקו במשנה אם חייבת חטאת על הוצאתה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב, חוֹמְרָתָא דְּפִילוֹן** – קשר מכסף או זהב העשוי כעין קשרים של קמיעות, ובתוך הקשר נותנים שמן שמעורב בו בושם שריחו ערב ושמם פילון, ואשה שריחה רע טוענתו עליה בצוארה. וְכֵן אָמַר רַב אִסִּי שְׁכוּבֶלֶת הוּא חוֹמְרָתָא דְּפִילוֹן.
תָּנוּ רַבָּנָן בְּבֵרֵיתָא, **לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּכוֹבֶלֶת לְרֵשׁוֹת הָרַבִּים, וְאִם**

יֵצֵאתָ חֵיִיבָת חֲטָאת, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא תֵצֵא, וְאִם יֵצֵאתָ פְטוּרָה מִחֲטָאת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יוֹצֵאתָ אִשָּׁה בְּכוֹבֶלֶת לְרֵשׁוֹת הָרַבִּים לְבִתְחִלָּה. מְבַרֵּרֵת הַגְּמָרָא: בְּמֵאִי קָמִיפְלָנִי – במה נחלקו תנאים אלו. משיבה הגמרא: **רַבִּי מֵאִיר סָבַר**, כובלת **מִשְׁאוֹי הוּא**, ולכן אשה שהוציאה כובלת לרשות הרבים חייבת חטאת. וְרַבָּנָן סָבַרִי שְׁכוּבֶלֶת תְּכָשִׁיט הוּא, ולכן אין לחייבה חטאת על הוצאתה, ומכל מקום אסרו לה לצאת בה, **דִּילְמָא שְׁלָפָא וּמְחֻוּיָא וְאִתֵּיָא לְאִיתוּיָהּ** – שמא תסירנה כדי להראותה לחברותיה ותבא להעבירה ארבע אמות ברשות הרבים. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר שִׁמְטָעִם זֶה אֵין לֵאסוּר עֲלֶיהָ לִצְאָת בְּכוּבֶלֶת, כִּי מֵאֵין דְּרַבָּה לְמִימְרָהּ – מי דרכה להניח כובלת בצוארה, **אִשָּׁה שְׂרִיחָה רַע, וְאִשָּׁה כּוֹז שְׂרִיחָה רַע לֹא שְׁלָפָא וּמְחֻוּיָא** – לא מסירה את הכובלת להראותה לחברותיה, שאין דרכה לפרסם שריחה רע, שדבר זה גנות הוא לה, ולפי שאין היא מראה את הכובלת, **לֹא אִתֵּיָא לְאִתוּיָהּ** – לא תבוא לידי מכשול, להוליכה אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרֵשׁוֹת הָרַבִּים.
מקשה הגמרא: כיצד שנינו בברייתא שרבי אליעזר מתיר לכתחילה לצאת בכובלת, וְהִתְנִיָא – והרי שנינו בברייתא אחרת, שרבי אליעזר פוטר בְּכוֹבֶלֶת וּבְכֻלּוֹחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן, ומשמע שפטורה היא מחטאת, אבל מדרבנן אסורה לצאת בה. מתרצת הגמרא: **לֹא קִשְׂיָא**, רבי אליעזר אכן סובר שמוותרת לצאת בכובלת לכתחילה, אלא יש הבדל באופן שבו נשנו הברייתות. הָא – הברייתא השניה ששנינו בה שרבי אליעזר פוטר, נשנתה בִּי קָאִי אֲדָרְבֵּי מֵאִיר – כאשר דבריו נאמרו כלפי דברי רבי מאיר המחייב חטאת, שהרי בברייתא זו לא נשנו דברי חכמים, אלא רק דברי רבי מאיר ורבי אליעזר חלק עליו. ואילו הָא – הברייתא הראשונה שבה התיר לכתחילה, נשנתה בִּי קָאִי אֲדָרְבֵּי – כאשר דברי רבי אליעזר נאמרו כדי לחלוק על חכמים. ומוסיפה הגמרא ומבארת: בִּי קָאִי אֲדָרְבֵּי מֵאִיר דְּאָמַר חֵיִיב חֲטָאת – כאשר נאמרו דבריו על דברי רבי מאיר שמחייב חטאת, אָמַר לִיהָ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי מֵאִיר, אֵין הִלְכָה כְּדַבְרִיךָ, אלא פְּטוּר – פטורה האשה מחטאת, ואף על פי שהוא מתיר לה לצאת בכובלת לכתחילה, לא האריך לפרש דבריו. אבל בִּי קָאִי אֲדָרְבֵּי – כאשר נאמרו דבריו על דברי חכמים דְּאָמַרִי פְטוּר אֲבָל אִסוּר לִצְאָת בְּכוּבֶלֶת, פירש את שיטתו שאף לדבריהם אין הוא מסכים, וְאָמַר אֵיהּ – והוא אמר, שמוֹתֵר לְבִתְחִלָּה לִצְאָת בְּכוּבֶלֶת.

אגרות קודש

ב"ה, ז' דחנוכה, ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצרכי ציבור

וכו' מוה"ר... שי

שלום וברכה!

הציעו לפני אשר מהנכון שיהיו באה"ק איזה מקומות מרכזיים שיתרכזו בהם כל הוצאות שהופיעו לאור על ידי קה"ת, בתור אולמי קריאה בעד הקהל.

והנה בכלל הנני מסכים לזה, אלא איני רוצה להכנס לתוך פאליטיק, ולכן הנני רוצה לשמוע חוות דעתו בזה, לאן ולמי - ולאיזה מוסד משלנו - לשלוח את הספרים.

בברכה וכבוד,

מנחם שניאורסאהן

ידי חובת נטילה. דוחה הגמרא: ולא מלתא היא – דבר זה אינו נכון, דאמר רב חסדא, אנא משאי מלא חפני מיא – אני רחצתי את מלא חופני במים, ובשכר זה יתכן לי מלא חפני מיכותא – נתנו לי מן השמים מלא חפנים טובה, מדה כנגד מדה. ולמדנו מכך שהנוטל ידיו בשיעור מצומצם של רביעית מים, אינו זוכה לעושר אלא מצמצמים לו פרנסתו ובא לידי עניות.

ושאשתו מקללתו בפניו, אמר רבא, עונש זה נאמר כאשר היא מקללתו על עסקי תבשימיה, שאינו רוצה לקנותם לה. והני מילי הוא דאית ליה ולא עביד – ודברים אלו אינם אלא אם יש לו ממון ואינו נותן לה תבשיטים, וגורם לה צער רב עד שמקללתו. וכשהיא רואה הנהגת בעלה אתה אף היא מתרשלת בשמירת נכסיו, ומביאתו לידי עניות.

דרש רבא בריה דרב עילאי, מאי דכתיב – מהו ביאור הכתוב שהנביא הוכיח בו את בנות ישראל הנשואות על אופן הליכתן (ישעיה 3 טו), ויאמר ה' יען כי נבחו בנות ציון שהיו מהלכות בקומה זקופה, כלומר שהיו הולכות באופן שיהיה נראה כאילו הן גבוהות. והנאמר בהמשך הפסוק ותלכנה נטויות גרון, ביאורו, שהיו מהלכות עקב צד נודל, כלומר שהלכו בנחת כדרך ההולכים בגרון נטוי שאינן רואים את רגליהם ונוהרים ללכת בנחת, והלכו כך כדי שיהיו בחורי ישראל מסתכלים בהן. והנאמר בהמשך הפסוק ומשקרות עינים, פירושו, דהוה מלאן פוחלא לעיניהו ומרמון – שהיו ממלאות עיניהן 'בחול', ומרמוזות לבחורים. והנאמר שם 'הלוד' ומפיה' פירושו, שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה – שאשה גבוהה היתה מהלכת בצד אשה נמוכה, כדי שתראה הגבוהה כאילו היא צפה על ראש חברתה, ודבר זה נוי הוא לה. עוד נאמר בפסוק וברגליהן תעבסנה, אמר רב יצחק דבי רבי אמי, מלמד שמטילות בושם של מור ואפרסמון בתוך מנעליהן, ומהלכות בשוקי ירושלים, ובינן שמינעוץ אצל פחורי ישראל בועטות עם נעליהן בפרקע ומתיזות מהבושם עליהם, ומכניסות בהן יצר הרע, שיבער בהם פארים פכעום – כארס של נחש כעוס.

מאי פורענותיהם – מה היה עונשן של בנות ציון. בדרדריש רבא פר עולא את הפסוק שנאמר בהמשך לתוכחה על חטאיהן (שם פסוק כד), והיה תחת בושם מק יתיה, מקום בשן שהיו מתבשמות נעשה נמקים נמקים – שנמס. ועוד נאמר, ותחת חגורה נקפה, כלומר, שמקום שהיו חגורות בצלצל – חגורה נאה. נעשה נקפים נקפים – חבורות חבורות. עונש נוסף, ותחת מעשה מקשה קרחה, כלומר, שמקום שהיו מתקשמות בו – שערות ראשן שהיו מסרקות ומפרכסות אותן, נעשה קרחים קרחים – קרחות, והוא דבר מגונה ומאוס. עונש נוסף, ותחת פתיגיל מחנרת שק, פירושו, שפתחים המביאין לידי גילה ו-אותו מקום יהיו למחנרת שק – שיהיו חגורות שק על מתניהן. והנביא מסיים, כי תחת יפי' – כלומר כי כל דברים מכוערים אלו יבואו לך תחת יפיך שהיית מתגאה בו. אמר רבא היינו דאמר אנשי – זהו שאומרים בני אדם משל לדבר כעין זה, חלופי שופרא, כיבא – שאת היופי החליפו פצעים מלאים ליחה. (ישעיה ג יז), (וספח) [ושפח] ה' קדקד בנות ציון, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מלמד שפרחה בהן צרעת. ומבארת הגמרא כיצד למדנו כן: בתיב הכא 'ושפח' וכתוב התם לגבי מצורע (ויקרא יד טו) 'לשאת ולספחת' שהם מראות נגעים של צרעת. ועונש נוסף הוזכר בפסוק, וח' פתהו יערה, ש'פתהו' הוא מלשון פתחיהן ונחלקו רב ושמואל בביאור יערה, חד אמר שיערה' הוא מלשון שפכה. ולמדנו מכך, שנשפכו מהן דמי זביה בקיאותן. וחד אמר שיערה' הוא מלשון יערה, שנשפשו פתחיהן כיצר – נתמלאו שער באותו מקום ונמאסו לתשמיש.

הגמרא מבארת את חטאיהם של אנשי ירושלים בזמן החורבן: אמר רב יהודה אמר רב, אנשי ירושלים אנשי שחן היו – היו אנשים גסי רוח המדברים בלשון גאווה וברמזים, אדם אומר לחברו, במה סעדת היום, וכונתו היתה לשאלו במה שמשת מיטתך היום, בפת עמילה – שנלושה היטב או בפת שאינה עמילה שלא נלושה כל צרכה, כלומר, בבעולה או בבתולה. ביין נודדלי שהוא לבן או

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' ב

יוסי, אני ראיתי ו-את הציץ פעיר רומי, וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת, וכיון שהכל בשורה אחת אין שום חשש בכך שיש תיבה אחרת קודם לשם. הרי מפורש בדברי הברייתא שהציץ אינו אריג אלא טס של זהב, ואם כן אין ללמוד מציץ לאריג שמקבל טומאה בכל שהוא, שהרי אפשר לדחות ולומר שדווקא תבשיט של זהב שהוא חשוב מקבל טומאה בכל שהוא. אבל בגד קטן לא יקבל טומאה בכל שהוא.

רב דימי חזר בו מכח קושיית אביו: כי סליק – כשעלה רב דימי לנהרדעא, חזר בו ממה שאמר שאפשר ללמוד דין אריג מציץ, ושלח להו – שלח לומר להם, דברים שאמרתי לכם טעות הם בידי, פרם – ובאמת כך אמרו משום רבי יוחנן, מניין לתבשיט כל שהוא העשוי ממניי מתכת שהוא טמא, מציץ, שאף שהוא דבר קטן הרי הוא מקבל טומאה, ומניין לאריג כל שהוא טמא, מהפסוק שנאמר לגבי טומאת שרצים 'או בגד' (ויקרא יא לב), ומתיבת 'או' אנו מרבים שאף אריג כל שהוא מקבל טומאה. ולפי מסקנתו של רב דימי, אמר רבי יוחנן שני דברים, האחד לגבי 'תבשיט' כל שהוא שלמדים מציץ, והשני לגבי 'בגד' כל שהוא שלמדים מיאו בגד. הגמרא מביאה ברייתא בענין: תנו רבנן, אריג כל שהוא טמא,

ותבשיט כל שהוא טמא. אריג ותבשיט כל שהוא, כלומר, דבר שחציו אריג וחציו עשוי ממתכת, וכולו אינו אלא דבר קטן, טמא – אף הוא מקבל טומאה. דין נוסף: מוסף דינו של שק על הפגד, שהשק טמא משום אריג, וכפי שיתבאר להלן.

הגמרא מבארת מהיכן למדים דינים אלה: אמר רבא, אריג כל שהוא טמא נלמד מ'או בגד' וכפי שנתבאר. תבשיט כל שהוא טמא נלמד מ'ציץ'. אריג ותבשיט כל שהוא טמא נלמד מהכתוב שנאמר במלחמת מדין ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב מאתם כל כלי מעשה' (במדבר לא טא), ותיבת 'כל' מרבה אף אריג ותבשיט כל שהוא, ולמעלה כתוב 'תחטטאו אתם ושיביכם', דהיינו שיש לטהר כל מה ששבו, ולמדנו שאף הוא טעון טהרה מטומאת מת.

הגמרא מקשה על לימוד זה: אמר ליה ההוא מרבנן לרבא, ההוא במדין בתיב – הרי פסוק זה נאמר במלחמת מדין לגבי טומאת מת, ואמנם אפשר ללמוד משם שאריג ותבשיט כל שהוא מקבל טומאת מת החמורה שנוהגת שבעה ימים, אך אי אפשר ללמוד משם שמקבל טומאת שרץ הקלה שאינה נוהגת אלא יום אחד. מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא, נמר

1 בהמשך הפסוק 'צֶלַח רַבָּב' והרכיבה מרמזת על גדולה. יבול
2 שאִפִּילוּ בלומדים שֶׁלֹא לְשִׁמָּה כר, כלומר, שאפילו במחזירים עצמם
3 בפפול של הבל, לא כדי להגיע אל האמת, תִּלְמִיד לומד בהמשך
4 הפסוק, 'עַל דָּבָר אֱמֶת', ללמדנו שמעלה זו נאמרה רק כאשר
5 הפפול והחידוד יהיה כדי לבא על אמיתות התורה. יבול אפילו אם
6 הָגִים דַּעְתוֹ – התגאה בלימודו ומכוון לקפח את חברו, תִּלְמִיד לומד
7 בהמשך הפסוק 'וְעֵנָה צֶדֶק', שרק הלומד בדרך ענוה בנחת עם
8 חבריו זוכה לזה. וְאִם עוֹשִׁין בֵּן לשם שמים, וזֶכֶן לתורה שְׁנִיתָנָה
9 בְּיָמֵינוּ, שְׁנֵאמַר בהמשך הפסוק 'וְתוֹרַת נִרְאִיתָ, כלומר,
10 התורה שניתנה בימין תורה אותך ותלמדך דברים נוראים. רַב נֶחֱמָן
11 בַּר יִצְחָק אָמַר, וזֶכֶן לְדַבְרֵים שְׁנֵאמַר בְּיָמֵינוּ שֶׁל תוֹרָה, דָּאֵמַר
12 רַבָּא בַּר רַב שִׁילָא, וְאָמְרִי לָהּ [וְיֵשׁ אומרים] אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר
13 חֲמָא אָמַר רַב שִׁשְׁתִּי, מָאִי דְכָתִיב – מִהוּ מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב (משלי ג טז)
14 'אוֹרֶךְ יָמִים בְּיָמֵינוּ בְּשִׁמְאֵלָה עוֹשֶׁר וְכָבֹד', הרי אי אפשר לפרש
15 כפשוטו שבימינו יש רק אורך ימים ולא עושר וכבוד, כיון שיש
16 להקשות אֵלָּא בְּיָמֵינוּ אוֹרֶךְ יָמִים אֵיבָא עוֹשֶׁר וְכָבֹד לֵיבָא – וכי
17 בימינו יש רק אורך ימים ולא עושר וכבוד, הרי כיון שיש בה אורך
18 ימים כל שכן שיש בה עושר וכבוד, אֵלָּא כִּי הוּא פִּירוּשׁוֹ, לְמִימֵינוּ
19 בָּהּ, כלומר לאלו התוקרים ומדקקים אחר טעמי התורה להבינם על
20 בוריים, כאדם המשתמש ביד ימין שהיא עיקר, אוֹרֶךְ יָמִים אֵיבָא
21 [וְיֵשׁ] וְכָל שֶׁכֶּן עוֹשֶׁר וְכָבֹד. אבל לְמִשְׁמָאִילִים בָּהּ שאין יגיעים בה
22 כל צרכם, וכמו המשתמש ביד שמאל שאין מלאכתו מלאכה ברורה,
23 עוֹשֶׁר וְכָבֹד אֵיבָא, אוֹרֶךְ יָמִים לֵיבָא.
24 דרשה נוספת בענין לימוד התורה: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן
25 בֶּן לִקְיִשׁ, שְׁנֵי תִלְמִידֵי חֲכָמִים הִנּוּחִין זֶה לָזֶה בְּהִלָּכָה – הנושאים
26 ונותנים בה בנחת כדי שילמדו זה מזה, הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְקַשֵּׁב
27 לָהֶן, שְׁנֵאמַר (מלאכי ג טז) 'אֲנִי נִדְבָרוּ יְרָאִי ה' וְגו' וְקָשָׁב ה' וְיִשְׁמַע
28 וְיִכְתֹּב סֵפֶר וְצִוְּנוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלִחְשָׁבִי שְׁמוֹ, וְאִין 'דִּיבְרוּ' אֵלָּא
29 'נִחַת', שְׁנֵאמַר (תהילים מז ד) 'יְדַבֵּר עַמִּים תַּחְתִּינוּ, וּפִירוּשׁ 'דִּבְרוּ' הוּא
30 'יִשְׁפִּיל', ויש לדרוש דברי הכתוב כאן 'אֲנִי נִדְבָרוּ יְרָאִי ה'', שמוסב על
31 תלמידי חכמים המדברים בשפלות ונחת.
32 הגמרא דורשת את המשך הפסוק שנדרש לעיל: מָאִי 'וְלִחְשָׁבִי
33 שְׁמוֹ', אָמַר רַבִּי אֲמִי, אִפִּילוּ חִישָׁב אדם לַעֲשׂוֹת מִצְוָה וְנִגְאֵם וְלֹא
34 עֲשָׂאָהּ, מַעֲלָה עָלָיו חֶתְנוֹב בְּאִילֵי עֲשָׂאָהּ.
35 דרשה נוספת בענין עשיית מצוה: אָמַר רַב חִינָנָא בַּר אִדִּי, כָּל
36 הָעוֹשֶׂה מִצְוָה בְּמִאֲמָרָה, דְּהֵינּוּ שְׁעוּשָׁה הַמִּצְוָה כְּתֻקָּה לְכָל פְּרִטָּה
37 ודקדוקה בלא שום חסרון, אִין מְבַשְּׂרִין אוֹתוֹ בְּשׁוּרוֹת רַעוּת,
38 שְׁנֵאמַר (קהלת ח ד) 'שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִדַּע דָּבָר רָע'. אָמַר רַבִּי אֲסִי,

39 וְאִתִּימָא – ויש אומרים שאמר זאת רַבִּי חִנָּנָא, אִפִּילוּ הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ
40 הוּא גִזְרָה, הוּא [וְהַעוּשָׁה מִצְוָה כְּמִאֲמָרָה] מְבַלְלָהּ, שְׁנֵאמַר
41 קודם לכן (שם ח ד) 'בְּאִשְׁרֵי דָבָר מְלַךְ שְׁלִטוֹן וְיָמִי יֹאמַר לוֹ מִה תַּעֲשֶׂה'
42 וְסִמְיָה לֵיחַ – וסמוך לכתוב זה נאמר 'שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִדַּע דָּבָר רָע',
43 כלומר ששומר מצות אכן יוכל לומר לו מה תעשה.
44 דרשה נוספת בענין לימוד התורה: אָמַר רַבִּי אָבָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן
45 בֶּן לִקְיִשׁ, שְׁנֵי תִלְמִידֵי חֲכָמִים הִמְקַשְּׁבִים זֶה לָזֶה בְּהִלָּכָה, כלומר,
46 שמלמדים זה את זה ומבינים זה מזה, הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ
47 לְקוֹלָן, שְׁנֵאמַר (שיר השירים ח יג) 'הִיוֹשֶׁבֶת בְּגִנִּים חֲבֵרִים מְקַשְּׁבִים,
48 לְקוֹלָהּ הַשְּׁמִיעִנִי' – 'היושבת בגנים' היינו היושבים בבתי מדרשות,
49 אם הם 'חברים מקשיבים' זה לזה, אומר להם הקדוש ברוך הוא
50 'לקולך השמיעני', השמיעוני קולכם ואענה לכם. וְאִם אִין עוֹשִׁין בֵּן
51 – אין מקשיבים זה לזה, גִּזְרָמִין לְשִׁכְיָנָה שְׁמִסְתַּלְקַת מִיִּשְׂרָאֵל,
52 שְׁנֵאמַר בהמשך (שם ה יד) 'כָּרַח דִּוְרִי' [כִּינִי לְשִׁכְיָנָה וְרַמְתָּ וְגו']
53 דרשה נוספת בענין זה: אָמַר רַבִּי אָבָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ,
54 שְׁנֵי תִלְמִידֵי חֲכָמִים הִמְדַּגְלִים זֶה לָזֶה בְּהִלָּכָה, כלומר, מתאספים
55 יחד ללמוד ולסייע זה את זה בהבנת הלימוד כיון שאין להם רב
56 שילמדם, הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא אֲהֵבָן, שְׁנֵאמַר (שם ב ד) 'וְדַגְלִן, עָלֵי
57 אֲהֵבָה'. אָמַר רַבָּא, וְהוּא יִדְעֵי צִוְּרָתָא דְשְׁמַעְתָּא – דבר זה הוא
58 רק באופן שיועדים צורת השמועה, כלומר שלמדו קצת שורש הדבר
59 מרבם, וְהוּא דְלִית לָהּ רַבָּה בְּמִתָּא לְמִיגְמַר מִינָּה – ורק באופן
60 שאין להם רב בעיר ללמוד ממנו.
61 הגמרא מביאה מאמרים נוספים בדברי אגדה שאמר רבי אבא בשם
62 ריש לקיש: (אמר רבי) [וְאָמַר רַבִּי] אָבָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ,
63 גְּדוֹל הַמְלִיחָה יוֹתֵר מִן הָעוֹשָׁה צִדְקָה, לפי שאין העני בוש בדבר,
64 וּמְמִיל כְּפִים – אם נותן לעני מעות לסחור בהם ויתחלקו שניהם
65 בריוח ובהפסד, גדול יוֹתֵר מְבִלָּן, לפי שבאופן זה יכול העני
66 להשתכר במעות כדי פרנסתו ואף להחזיר לו את הלוואתו.
67 (אמר רבי) [וְאָמַר רַבִּי] אָבָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ, אִם
68 תִּלְמִיד חָכָם נוֹקֵם וְנוֹטֵר בְּנֶחֱשׁ הוּא, חֲגִרְיָהוּ עַל מְתִנְיָה, כלומר
69 הדבק בו, שסופר ליהנות מתלמודו, אִם עִם הָאֲרִיץ הוּא ואפילו
70 חֲסִיד, אֵל תִּדּוּר בְּשִׁכּוּנָתוֹ, כיון שאינו יודע בדקדוקי מצות ואין
71 חסידותו שלמה, וסופר ללמוד ממנו.
72 אָמַר רַב בְּהֵנָּה אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ, וְאָמְרִי לָהּ [וְיֵשׁ אומרים]
73 אָמַר רַב אֲסִי אָמַר (ריש לקיש) [רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ], וְאָמְרִי לָהּ
74 אָמַר רַבִּי אָבָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ, כָּל הַמְגִדל כָּלָב רַע
75 בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, מוֹנֵעַ חֲסִד מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, מפני שאינו מניח את העניים
76 לבא לפתחו, שְׁנֵאמַר (איוב ו יד) 'לָמָּס

אגרות קודש

ב"ה, י"ט כסלו, חג גאולתנו ופדות נפשנו, ה'תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

בעונת קראתי מכתבך אשר בו אתה מודיע שלומך הנך חומש ורש"י וגמרא בבא מציעא.

מורי וחמי אדוננו מורנו ורבינו, הריני כפרת משכבו, ה' תמיד מברך את אלו הנערים אשר ה' שבע רצון מהם בברכה, שיגדלו ויהיו יראי שמים חסידים ולמדנים. וכן הנני שולח לך בזה ברכה זו, שתגדל והיית ירא שמים חסיד ולמדן. וזה תלוי במידה גדולה ברצונך אתה, שתתפלל בכל יום מתוך הסידור, ושתלמד בשקידה ותקיים את המצוות אשר אתה מחויב בהן.

תודיעני מזמן לזמן על אודות למודיך. בברכה שתצליח בלמודיך,

מנחם שניאורסאהן

מכדי - שהרי טומאת שרץ איתקש - הוקשה לטומאת שכבת זרע, דכתיב (ויקרא כב ד) 'איש אשר תצא ממנו שכבת זרע' וסמך ליה (שם כב ה) 'איש אשר יגע בכל שרץ'. וכתיב ביה בשכבת זרע שבגד ועור טמאים בו, שנאמר (ויקרא טו יז) 'וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וכל כבס במים וטמא עד הערב', ואם כן מאחר שהוקשה טומאת שרץ לטומאת שכבת זרע, 'בגד ועור' דכתיב רחמנא - שכתבה התורה בשרץ למה לי - לשם מה הוא נצרך, אלא שמע מינה לאפנויי - תשמע מכך שתיבה זו נאמרה לדרשה, וכיון שייתרו הכתוב ואינו נצרך לגופו של הפסוק, אין משיבים על דרשה זו. שואלת הגמרא: ואבתי - ועדיין גזירה שוה זו, מופנה מצד אחד הוא, שהרי אינו מיותר אלא בשרץ אבל לא במת, הניחא - ודבר זה מובן למאן דאמר - לדעת הסובר שמופנה מצד אחד, למידין ואין משיבין - למדים את הגזירה שוה ואין פורכים אותה, אלא למאן דאמר, מופנה מצד אחד למידין ומשיבין - למדים את הדרשה אם אין מה להשיב עליה, ופורכים אותה אם יש מה לפרוך אותה, מאי אבא (יש) למימר, והרי אפשר לפרוך את הגזירה שוה כפי שהפרכנו לעיל, מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה אבל מת אינו מטמא אלא בבית. משיבה הגמרא: 'בגד ועור' דמת - האמור במת נמי - גם אפנויי מופנה, מכדי - שהרי מת איתקש - הוקש לשכבת זרע, דכתיב (שם כב ד) 'והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע', הרי שהוקש מת לשכבת זרע, וכתיב בשכבת זרע (שם טו יז) 'וכל בגד וכל עור', אם כן מאחר שנכתב 'בגד ועור' בשכבת זרע, 'בגד ועור' דכתיב רחמנא במת למה לי - למה הוא נצרך, שמע מינה - תלמוד מכך, שלא נכתבה תיבה זו אלא לאפנויי לדרשה. הגמרא מפרשת מה הם תכשיטי הנשים הכתובים במלחמת מדין:

הכתוב אומר אחר שחזרו ישראל ממלחמת מדין (במדבר לא א) 'ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצער וצמיד מבעת עגיל וכוונתו, מפרשת הגמרא, אמר רבי אלעזר, 'עגיל זה דפוס של דיון - תכשיט העשוי כתבנית דדיה של האשה, שהאשה לובשתו שם. 'בומ' זה דפוס של בית הרחם - תכשיט של זהב העשוי כתבנית של בית הרחם. אמר רב יוסף, אי הכי - אם כן שוה הוא הנקרא כומו, תיינו דמתרגמינן - זה הוא הטעם שתרגם אונקלוס (שם) 'מחוד' משום שהוא דבר המביא לידי גיחוד - ליצנות. אמר ליה רבה לרב יוסף, מנפיה דקרא - מלשון הכתוב עצמו שמע מינה - תלמוד שכן הוא, שכן 'בומ' נטריקון הוא כאן מקום וימה. הגמרא דורשת פסוק נוסף האמור באותה פרשה: הכתוב אומר (שם לא ד) 'ויקצוץ משה על פקודי החיל', ומסיים אחר זה (שם לא א) 'ונקרב את קרבן ה' וגו'. מה היה קצפו, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה, כיון שראה משה שהביאו קרבן, אמר להן משה לישאל, שמא חורקם לקלוקלכם הראשון - של מעשה שטים, שזנו ישראל עם בנות מואב, ושמא כך עשיתם עם בנות מדין, ולכך אתם צריכים קרבן. אמרו לו, (שם לא מט) 'לא נפקד ממונו איש', כלומר, לא נחסר איש מאיתנו מקיום דת יהודית. אמר להן משה, אם כן כפרה - קרבן זה שאתם מבקשים להקריב, למה לכם. אמרו לו, אם מירי עבירה יצאנו, שלא נכשלנו במעשה עבירה, מירי הרחור לא יצאנו, ובהרחור הלב נכשלנו. מיד אחר כך אומר הכתוב (שם לא א) 'ונקרב את קרבן ה'". הגמרא מביאה ברייתא מפורשת בדברי רב נחמן: תנא דבי רבי ישמעאל - שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, מפני מה הוצרכו ישראל שפאותיהם הודו כפרה, מפני

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' א

אלא שדבריו חקמים בהוה - באופן הרגיל, שנשים אלו היו רגילות לצאת באופנים אלו. עוד מוסיפה המשנה: פורפת - מחברת אשה בגד ברצועה על האבן ועל האגוז ועל המטבע, ויוצאת כך בשבת, ובלבד שלא תפרוף עליהם לכתחילה בשבת.

גמרא

שנינו במשנה: אשה יוצאה בסלע שעל הצינית בשבת. מבררת הגמרא: מאי - מה היא 'צינית' האמורה במשנה. משיבה הגמרא: בת ארעא - מכה שתחת כף הרגל, וקושר בה מטבע של סלע לרפואה. הגמרא מבררת מדוע היו נותנים על מכה זו לרפואה דווקא מטבע של סלע. ומאי שנא - ובמה שונה הסלע משאר דברים, שדווקא אותו מניחים על המכה לרפואה, אילימא כל מירי דאקושתא מעלי לה - אם נאמר משום שכל דבר שהוא קשה מועיל לה, מפני שמגן על המכה מקוצים ומיתדות המצויים בדרכים, ליעבד לה חספא - תניח חתיכת חרס על המכה, שאף היא קשה ומגינה עליה. ואלא נאמר שהסיבה שצריך דווקא מטבע של סלע להניח על המכה היא, משום שזיבתא - לחלוחית היוצאת מן הכסף שמועילה לרפואה, אם כן ליעבד לה חספא - תניח חתיכת כסף על המכה, שגם בה יש לחלוחית זו, ומדוע צריך דווקא מטבע לכך. ואלא נאמר שהסיבה שצריך דווקא מטבע היא, משום צורתא - הצורה שעליה, שרק היא מועילה למכה ולא הלחלוחית, אם כן ליעבד לה חספא - תעשה לה עיגול של עץ ותיצור עליו צורה, ועיגול זה תניח על המכה. משיבה הגמרא: אמר אבוי, שמע מינה - ממה שנקטה המשנה דווקא מטבע של סלע מוכה, בולחיה מעלין לה - שכל הדברים הללו יחד מועילים למכה, ובמטבע של סלע יש את כולם יחד, שהיא קשה,

ויש בה לחלוחית, ויש עליה צורה. שנינו במשנה: הקנות יוצאות בחוטין שבאזניהן בשבת. הגמרא מביאה כמה דברים שהקפיד בהם אביו של שמואל על בנותיו, שהראשון שבהם הוא בענין זה: אבונה (אביו) דשמואל, לא שביק להו לבנתיה, דנפקי בחוטין - לא הניח לבנותיו שיצאו בחוטים שבאזניהן, ולא שביק להו גניא גבי תרדי - ולא הניח לישון זו אצל זו בעדן בתולות, ועבד להו - ועשה להן מקנאות של מי גשמים מכונסים לטבול בהם לטהרתן ביומי ניסן, ולא היה מניחן לטבול בנהרות, וכן היה עושה להם מפני - אריג של קנים ביומי תשרי, שאז היו טובלות בנהר פרת, ונותנות את המחצלת תחת רגליהן, כדי שלא ידבק טיט משפת הנהר ברגליהן ויחוצץ בטבילה ביניהן למים. הגמרא מבארת את טעם הנהגת אביו של שמואל בכל אחד מדברים אלו: הדבר הראשון הוא, לא שביק להו יוצאות בחוטין - לא הניח לבנותיו לצאת בחוטים שבאזניהן בשבת. מקשה הגמרא: מדוע אסר להן, והאנן תנן במשנתנו, הקנות יוצאות בחוטין שבאזניהן בשבת. מתרצת הגמרא: החוטים של בנותיה דאבונה דשמואל - בנותיו של אביו של שמואל דצבעונין היו - היו צבעוניים, ולכך חשש שמא יסירו להראותם לחברותיהן ויבואו להביאם ברשות הרבים, ובמשנה מדובר בחוטים שאינם צבעוניים, שאין חשש זה ומותרות לצאת בהם. והדבר השני הוא, לא שביק להו גניא גבי תרדי - לא נתן לבנותיו לישון יחד זו אצל זו. הגמרא סוברת שטעם הדבר הוא משום זנות, ולכן מבררת: לימא - האם נאמר שדבר זה מסייע ליה לרב הונא, דאמר רב הונא, נשים המסוללות (מתחככות) זו בזו משום תאות תשמיש,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 א שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת חַיֵּב כָּל אָדָם^א לֵאכֹל בְּשַׁבָּת^ב וְרָמַז לָזֶה שֶׁשְּׁלֹשׁ פְּעָמִים הַיּוֹם נֶאֱמָר גָּבִי אֲכִילַת הַכֶּן בְּשַׁבָּת
2 שְׁנֵאֱמָר^ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לָהּ הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ וְגו'.

חלק ב סימן עדר דיני בצינת הפת בשבת סעיף א

הלכתא רבתא

א] חייב כל אדם - בין איש בין אשה¹.

ב] חייב כל אדם - חיוב ג' סעודות בשבת - מדברי חכמים².

צינונים והוספות

1 סימן רצא ס"ח: נשים חייבות בסעודה שלישית כמו אנשים וכן לבצוע על ב' ככרות בכל סעודה שלכל מעשה שבת איש ואשה שוין מטעם שנתבאר בסי' רע"א.
2 כן הלשון בסימן רסז ס"ג: שג' סעודות אלו למדום חכמים ממה שנאמר ג' פעמים היום, וכן משמע בלקו"ש חל"ו ע' 70 בשוה"ג. וכן פסק בפמ"ג מש"ז סימן רצא ס"ק א. ודלא כערוה"ש סימן רצא ס"א בשם הלבוש שהוא מן התורה או מתקנת מרע"ה שקיבל מסיני.
3 עוד עניני סעודה שלישית נתבארו ב: סימן רמב סעיפים ד"ה נתבאר אם נותנים לעני מן הצדקה לצורך שלוש סעודות (ועד"ז בסימן תכט ס"ז). בסימן רמט ס"ו שלצורך מצוה יכול לאכול
הג' סעודות ביום. ושם ס"י שעיקר הג' סעודות הוא הלחם ויש לאכול לתיאבון. ובסימן רנד סעיפים ז"ח שהתירו לרדות הפת בשבת לצורך ג' סעודות. ובסימן רסז ס"ג לענין לצאת י"ח ג' סעודות באכילה מבעוד יום. ובסימן רפח ס"ב למי שהאכילה מזקת לו, או שמתענג להתענות. ובסימן רצא ס"א לענין אכילה סעודה שלישית לתיאבון. ושם ס"ה למי שיש לו מזון ב' סעודות בלבד. ובסימן שלד סעיפים א"א לענין הצלת מזון ג' סעודות מן הדליקה. ובסימן שלה ס"א לענין הצלת יין לצורך ג' סעודות מחבית שנשברה.
ובסימן תקכט ס"ג שאין צריך לאכול סעודה שלישית ביו"ט.
4 שמות טז, כה.

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 א נוהגים לומר ויהי נועם לפי שהוא מזמור של ברכה שבו
2 בירך משה את ישראל בשעה שסיימו מלאכת המשכן
3 ונוהגים לכפול פסוק אורך ימים וגו' שעל ידי כך נשלם השם
4 היוצא ממנו.
5 ונוהגין לומר סדר קדושה ומתחילין ואתה קדוש ולא ובא לציון
6 גואל לפי שאין גאולה בלילה.
7 וכל זה האריכות שמאריכין אחר תפלת ערבית במוצאי שבת
8 הוא כדי שישתהו ישראל בהשלמת סדריהם כדי להאריך
9 לרשעים מלחזור לגיהנם כי ממתנים להם עד שישלימו כנסיה
10 אחרונה שבישראל את סדריהם:

11 ב יש נוהגים מטעם הידוע להם לומר מעומד פסוק ויהי נועם:
12 ג אם חל יו"ט או יום הכיפורים באחד ימי המעשה בשבוע
13 הבא אפילו חל בערב שבת הבא אין נוהגים לומר ויהי נועם
14 שכיון שאומרים ומעשה ידינו כוננה ב' פעמים צריך שיהיו כל
15 הששת ימים ראויים למלאכה אבל אם חל בשבת אומרים אותו.
16 ובזמן שאין אומרים אותו אין נוהגים לומר גם ואתה קדוש וכל
17 סדר קדושה לפי שויהי נועם שייך למלאכת המשכן ועל ידי כך
18 שרתה שכונה בישראל וזהו ואתה קדוש יושב תהלות ישראל
19 על כן הן נסמכין זה לזה לעולם אבל ויתן לך נוהגים לומר בכל
20 ענין:

21 ד נוהגים שהש"ץ מבדיל בבית הכנסת על היין כדי להוציא
22 מי שאין לו יין בביתו להבדיל עליו (וישתה מהכוס בעצמו

23 אם נתכוין לצאת ידי חובתו בהבדלה זו או ישקה ממנו לאחר
24 שנתכוין לצאת ידי חובתו אבל אם משקה ממנו לתינוקות אין
25 שום אדם יכול לצאת ידי חובתו בהבדלה זו כיון שלא שתה
26 מהכוס אדם שיוצא ידי חובתו בהבדלה זו):
27 ה נהגו לומר ולהזכיר אליהו הנביא במוצאי שבת אחר הבדלה
28 להתפלל שיבא ויבשרנו הגאולה שאין אליהו בא בערב
29 שבת שלא לבטל ישראל מעסקי צרכי השבת וגם בשבת אינו
30 בא אם יש איסור תחומין למעלה מ' טפחים ועל כן אנו
31 מתפללים כיון שעבר השבת ויכול לבא שיבא ויבשרנו:

חלק ב סימן רצה הבדלה שעושה ש"ץ וכו' ה' סעיפים:

א הנהיגו חכמים להריח בבשמים במוצאי שבת מטעם שיתבאר בסי' רצ"ז וצריך שיברך קודם הריח והצרכי ג"כ לברך על האור בכל מוצאי שבת מטעם שיתבאר בסי' רצ"ח וסדרו ברכות אלו על הכוס אחר ברכת היין קודם ברכת הבדלה בתחלה על הבשמים ואח"כ על הנר ונמצא סדר הבדלה שעל הכוס ברכת היין וברכת הבשמים וברכת הנר וברכת הבדלה וסימנך יבנה"ה י"ין "בשמים" נר "הבדלה":

ב וצריך לזהר בכוס של הבדלה בכל הדברים שצריך לזהר בכוס של קידוש ושל ברכת המזון כמו שנתבאר בסי' קפ"ג וסי' רע"א:

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין סעיפים א"ב

1 וידעיה זו הוא דוקא היום, כמו היום לעשותם ולא
2 למחר בעוה"ב.

3 והנה, גבי ציווי זה ד"וידעת" אומר "היום" דייקא,
4 והוא כמאמר רז"ל "היום" - לעשותם, ולא למחר
5 בעולם הבא, כלומר, "היום" מורה על העבודה
6 בעולם הזה, ובא לשלול את הזמן ותקופה של קבלת
7 שכר בגן עדן.

8 שהעולם הבא הוא בחינת ממלא כל עלמין,
9 השתלשלות המדרגות מעילה לעלול מדריגה אחר
10 מדריגה, וכמשל פרצוף שיש בו ראש ויד ורגל בו,
11 כך יש מדרגות רבות ג"ע עליון וג"ע תחתון בו,
12 ולכן המעשים ודיבורים ומחשבות נעשו לבושין
13 צואים לעוה"ב ואין יכול לפשוט אותם וכאלו
14 קשור בשק אם לא ע"י כף הקלע וכיוצא בזה
15 להתיר ולהפקיע הקשר וכו'.

16 והענין הוא:

17 ידוע שבעולם הבא - היינו בגן עדן - מאיר רק
18 בחינת ממלא כל עלמין, ולכן יש ריבוי מדרגות בגן
19 עדן (שבכללות הן שתי מדרגות, גן עדן התחתון וגן
20 עדן העליון), שכל מדרגה "משתלשלת" מן המדרגה
21 הקודמת, "מעילה לעלול", כמו באדם כנ"ל, שיש בו
22 ריבוי מדרגות מראש עד הרגל. וזהו הטעם שלאחרי
23 יציאת האדם מן העולם כבר אי אפשר לו להשתנות,
24 כי בעוה"ב "כבר בא כל דבר על מקומו ואי אפשר לו
25 להשתנות, כמו בציוור אברי האדם שכבר כאו"א יש לו
26 מקום בפני עצמו, ולכן אין התשובה רק בעולם הזה".

27 ולפיכך אותם המחשבות דיבורים ומעשים בלתי
28 טובים בעוה"ז שנעשו "לבושים צואים" לנפש האדם,
29 אי אפשר לאדם להפטר מהם ו"לפשוט" את עצמו
30 מהם בכח עצמו בעולם הבא, ורק ע"י עונש כף הקלע
31 מתטהר מהם.

32 משא"כ היום, והשבות אל לבבך בשני יצריך,
33 בבחינת אתכפייא ואתהפכא בו, שהיום יכול
34 לברר ולהפריד הרע על ידי המשכה מבחינת סוכב
35 כל עלמין, על ידי והיו הדברים האלה אשר אנכי
36 מי שאנכי מצוך היום דוקא, שהתורה והמצות הם
37 מבחינת סוכב כל עלמין.

38 משא"כ בעולם הזה, עולם המעשה, שבו ניתנו
39 לאדם התורה ומצוותיו, שעל ידם נמשך אור הסוכב
40 כל עלמין, ניתן לשנות את עצמו, עד שיכול להפוך

41 את יצרו הרע לטוב (עבודה זו נקראת "בירור" הרע);
42 וזהו "וידעת היום והשבות אל לבבך", דרך היום
43 ניתן לאדם להגיע לדעת באלקות באופן שיפעול על
44 "לבבך", היינו לפעול גם על יצרו הרע, כמאמר רז"ל
45 "בכל לבבך, בשני יצרך" - על ידי שתי העבודות
46 ד"אתכפיא" (כפיית היצר לעשות רצון יצרו הטוב)
47 ו"אתהפכא" (להפוך את היצר הרע לגמרי שהוא עצמו
48 יימשך אחרי אלקות).

49 ובזה יובן גם מה שאומרים בקריאת שמע (שענינה
50 לקבוע האמונה בנפש בבחינת דעת והרגשה) - "והיו
51 הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום": "דברים
52 האלה" קאי על התורה ומצוותיו, שעל ידן מתגלה
53 באדם בחינת "אנכי" - "אנכי מי שאנכי" - שזהו הקב"ה
54 בכבודו ובעצמו. ואימתי ניתן לאדם להגיע לזה - רק
55 "היום", "היום לעשותם".

56 וע"י זה וידעת היום כי הוי' הוא האלהים, הוי' הוא
57 בחינת גילוי האלהים בחינת הסתר וצמצום.

58 אמנם כבר נתבאר לעיל, שבזמן הזה - קודם
59 הגילוי דלעתיד - אי אפשר שיהי' גילוי אור הסוכב
60 בבחינת דעת והרגשה ממש, ולכן יש שינויים תמיד,
61 עליות וירידות.

62 וזהו מ"ש "וידעת היום גו' כי ה' הוא האלקים",
63 ד"היום", בזמן הזה, אין כל העתים שוות, דלפעמים
64 שם הוי' (המורה על גילוי אלקות) הוא בהתגברות,
65 ולפעמים שולט שם אלקים, מידת הצמצום וההסתר.

66 כי כמו שיש בחינת הסתר וצמצום בבחינת ממלא
67 כל עלמין, בחינת עליות וירידות לפי זמנים
68 מתחלפים כנ"ל, כך יש בבחינת סוכב כל עלמין
69 בחינת הוי' זה גילוי ובחינת אלהים היינו הסתר
70 וצמצום, בהתגברות זה לעומת זה.

71 כי מאחר שבזמן הזה אין אור הסוכב מאיר
72 בהתגלות ממש, לפיכך, כשם שיש הסתר ושינויים
73 בגילוי אור הממלא, כך ישנם שני המצבים דגילוי
74 והסתר (שם הוי' ושם אלקים) באור הסוכב.

75 וצריך להיות וידעת היום והשבות אל לבבך,
76 בבחינת אתכפיא ואתהפכא, שיקויים ואת רוח
77 הטומאה אעביר מן הארץ, ועי"ז תהיה ומלאה
78 הארץ דעה וגו'.

79 ועל זה נצטוינו "וידעת היום והשבות אל לבבך",

1 שעל ידי עבודתנו להתבונן באור הסובב ולהשתדל
2 בכפיית והפיכת היצר הרע לטוב (ע"י קיום התורה
3 והמצוות), יקויים היעוד "ואת רוח הטומאה אעביר מן
4 הארץ" שע"ז יוכל אור הסובב להיות בגילוי ממש
5 בעולם הזה, ובמילא - "מלאה הארץ דעה את הוי"
6 דוקא.

7 והארץ תרצה את עונת, דהיינו שזדונות יהיו
8 בזכויות:

9 אז יקויים מ"ש "והארץ תרצה את עונה", שלא רק
10 שיעביר ה' את רוח הטומאה מן הארץ, אלא שהעונות
11 יתהפכו לזכויות. ומאחר שלא יהי' שום הסתר כלל,
12 "א"כ לא יהיו ירידות ועליות כלל, אלא תמיד יהי' הוי'
13 בגילוי וכמ"ש ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר גו",
14 וכמ"ש מלכותי מלכות עלם דלא תשתני כו' וכמ"ש
15 ה' ימלוך לעולם ועד, בחינת נצחיות.

ד"ה ידעת היום פרק ו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (יח) וזהו המשפילי לראות בשמים וארץ שהן התו"מ
2 בפ"מ דוקא כנ"ל ופי' לראות היינו להתראות
3 ולהתגלות כל בחי' פנימיותו ועצמותו ממש כמו שהוא
4 שלמעלה מבחי' צמצום הראשון בקו"ח שנקרא קו המדה
5 כו' אין זה כ"א ע"י השמים שהוא התורה שניתנה לנו
6 בפ"מ בשעת מ"ת דוקא דכתיב וירד ה' על הר סיני כו'
7 ותורה זו נקרא שמים בחי' מים עליונים דפנימית ח"ע
8 שבעצמותו ממש וג' גוונים דשי"ן היינו ג' מדות טמא טהור
9 כו' שכלולים בי' הדברות במ"ע ול"ת באנכי ולא יהי' לך
10 כו' שבא בפ"מ בלא תרצה וכבוד אב ומצות שבת וכה"ג
11 שזה כל בחי' פנימי' ומוה"ע ממש שיורד ומלוּבש בזה
12 ולע"ל יתגלה בעוה"ב דכתיב בי' עין לא ראתה אלקים
13 זולתך יעשה למחכה לו כו' וגם במצות שיהיו בימות
14 המשיח לאחר בירור עה"ד טו"ר דרוח הטומאה יעביר מן
15 הארץ ויהי' מעשה המצוה בשלימות העליון הרבה יותר
16 עכ"ז עיקר המכוון במצות בפ"מ דעכשיו דוקא לברר
17 לעה"ד טו"ר דוקא וד"ל והיינו דוקא כאשר מגביהי לשבת
18 בבחי' העילוי אחר עילוי בפנימי' עצמותו דוקא שאין לו
19 שיעור למעלה מעלה אז הוא משפילי לראות כל בחי'
20 פנימית מוה"ע ממש בתו"מ בפ"מ שהוא בשמים וארץ
21 דוקא כנ"ל והשפלות והירידה עם ההגבהה בעצמותו הכל
22 ענין א' והא בהא תליא וזהו שאמר מגביהי ביו"ד דחכמה
23 בראש בחש"מ ומשפילי ביו"ד דח"ת בסוף מעשה דתו"מ
24 דנעוץ תחלתן בסופן וסופן תחלתן וז"ש אם לא בריתי
25 יומם ולילה ב' מדרגות דח"ע וח"ת חוקות דתשב"כ
26 ושבע"פ שמים וארץ בשרשן בטה"ע לא שמתי כו' מטעם
27 כל הנ"ל וד"ל וזהו כי עמך מקור חיים היינו בבחי' צמצום
28 הראשון דישת חשך סתרו שלפני הארת אור הקו"ח שנק'
29 קו המדה כנ"ל שבטל ונכלל בו כל מקור חיים העליונים

30 דאבי"ע כנ"ל אך מ"מ באורך נראה אור ויש בזה ב'
31 פירושים כנ"ל הא' לגריעותא שמ"ש נראה לשון הסתר
32 והעלם עצם האור כמו אור הנראה ע"י מסך שנשתנה מהות
33 עצם האור ונק' אספקלריא דלא נהרא וכמו מראה הנבואה
34 ע"י צמצום דכבריינו ש"ע ברישא חשוכא כו' וכמו אור
35 הנכפל (שנקרא וידער שיין) או כמו מראה שאינו רואה בה
36 רק דמות ולא עצם וכל זה משלים להבין בכל עיקר ושרש
37 הצמצום הראשון הנקרא מק"פ שאז האור הנראה בא
38 בשנוי המהות וכ"ש במסך שבין עצמות המאציל לנאצלים
39 בכל פרצוף עד מל' דאצילות בבריאה שנקרא מסך ומבדיל
40 כו' שהכל בא במדה ושיעור עפ"י מאמר קו המדה כנ"ל
41 במצות הרוחניות דאבות וכה"ג אבל מדרגה הב' הוא
42 למעלה מעלה הרבה מצמצום דקו"ח הנ"ל והוא בבחי'
43 פנימיות מוה"ע ממש שמלוּבש בתו"מ בפ"מ דוק' כנ"ל
44 באריכות וזהו פי' הב' במ"ש נראה אור דהיינו שאנחנו בנ"י
45 דוקא נראה אור בתוך אורך העצמי שלפני הצמצום
46 הראשון שלא ע"י העלם ומסך כלל ולבד זה נראה אורך
47 העצמי בתוס' גלוי אור בהבהקה ויתרון האור הרבה שלא
48 הי' נראה כזה כלל בלתי התלבשותו בשמים דוקא וזהו
49 באורך העצמי שבתו"מ במוה"ע ממש נראה אורו ביתרון
50 ע"י שמים שמשפילי לראות שם דוקא שמהתלבשות
51 עצמות אורך בשמים במ"ת ובמצות בארץ בפ"מ דוקא שם
52 דוקא נראה אור העצמי והפנימי ביתרון גדול הרבה וכמו
53 הרואה ע"י זכויות בהירה שמבדיק האור ביותר הבהק'
54 וביותר התרחבות לאין שיעור כמ"ש בחיי העוה"ב עין לא
55 ראתה כמו שהעין לא תראה באו' בהיר ביותר כ"א ע"י
56 לבוש זך ביותר וזהו שאמר בתורתו של ר"מ הי' כתוב
57 כתנות אור באלף דהיינו בחינת ברורים דעה"ד טו"ר
58 דשרשו בחשמל דק"נ שהן כתנות עור בעין בשביר' הכלים

- 1 דז"מ דתהו ולאחר הברור יהיו בבחי' לבוש זך כאור
2 הנראה מחמת הזדככות הכלי ביותר כו' משא"כ עתה
3 נהפוך הוא שבחי' חשמל דנוגה הוא בחי' המסך שמפסיק
4 ונקרא אספקלריא דלא נהרא וזהו פי' השני דנראה אור
5 וע"י מסך דוקא דהיינו כשאין תו"מ בפ"מ בישראל שאז
- 6 מקבלים יניקתם מע' שרים דנוגה ששם הוא הסתר הפנימי'
7 כמ"ש אסתיר פני ע"י דאסתלק לעילא ונמשל לשינה כו'
8 כנ"ל שאז א' אין כמוך באלמים כו' ואז נאמר מציץ מן
9 החרכי' שבמסך והיינו פי' הב' דנראה אור ע"י הסתר
10 וצמצום גדול בשמים וארץ היפך פי' הב' דלעיל וד"ל:

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

- 1 ואח"כ כתיב שני חיי שרה, וצ"ל מה שכפל הכתוב ואמר
2 עוד שני חיי שרה. והענין הוא שפי' שני חיי שרה
3 הוא שיומשך ממל' גם בבי"ע והוא ע"י שמל' דאצי' נעשה
4 עתיק לבריאה ונמצא יש בה כל הבחי' הנ"ל שנמשך בה,
5 עד שיש בכאו"א מישראל כל בחי' הנ"ל (שבריאה הוא
6 עולם הנשמות) והוא כמו ר"א בן דרודיא שיצא נשמתו
- 7 בבכיה דהיינו שהי' לו רצון פשוט לאלקות דהיינו בחי'
8 יחידה שבנפש שרומז לבחי' כתר, וגם יש בכ"א בחי'
9 חכמה דהיינו ביטול היש, ועי"ז גורם וממשיך למעלה
10 התהוות מאין ליש, ובחי' בינה הוא התבוננות בגדולת ה',
11 ועד"ז כל המדות ישנם בנפש האדם וזהו שני חיי שרה
12 כנ"ל וד"ל.

בוהר פ' חיי שרה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 ועכשיו צ"ל מהו מה הקב"ה מחלק עולמות כו'. והענין
2 דהנה אמרו כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, כי
3 ההפרש בין בן עוה"ב לחלק, כי בן יורש הכל וז"א נק' בן
4 דירית אחסנת' דאבוהי ודאימי', וכל ישראל יש להם חלק
5 כי ועמך כולם צדיקים ע"י מצות מילה ומאן דנטר ברית
6 אקרי צדיק לכן יש להם חלק לעוה"ב, וזהו מחלק עולמות
7 כי הקב"ה הוא הנותן לכ"א חלקו, אך לפי"ז צ"ל מהו אף
8 אביכם מחלק.
- 9 והענין דהנה אמרו במד"ר ע"פ ואנכי איש חלק כמ"ד
10 כי חלק הוי' עמו, וענין חלק הוי' עמו כי הנה
11 ידוע שמה שנתלבשה הנשמה בגוף אין זה כ"א הארה
12 ומקצת הנשמה אבל שרש הנשמה נשארה למעלה, ועיקר
13 העבודה הוא לחבר שרש הנפש עם הנפש שבגוף והוא
14 ע"י תורה ותפלה ומצות כמ"ש סולם מוצב ארצה וראשו
15 מגיע השמימה כי תפלה הוא העלאות מלמטלמ"ע, ותורה
16 הוא המשכות אלקות מלמעלמ"ט, אך ההעלאה דתפלה
- 17 הוא בכדי שיהי' ירידה והמשכה, והירידה דתורה הוא
18 בכדי שיהי' העלאה מלמטה, וזהו מוצב ארצה וראשו
19 מגיע כו' ומלאכי אלקים קאי על מצות שנק' בשם
20 שלוחים לכן ע"י תומ"צ ותפלה נתחבר שרש הנפש עם
21 הנפש שבגוף, וניתן זה הכח להם מיעקב אע"ה כמ"ש
22 יעקב חבל נחלתו דכמו שהחבל מחבר העליון עם התחתון
23 כן יעקב נותן הכח לכל נש"י לחבר המקיפי' דנשמה
24 בנשמה, ולכן חלם ליעקב דוקא החלום דסולם ולא לאחר
25 כי לו לבדו ניתן הכח לזה, וזהו כי חלק הוי' עמו כי ד'
26 אותיות דהוי' והקצוץ של יו"ד מרמזים על נרנח"י, ועם
27 הוא מלשון עוממות נפרדים, והעבודה הוא לחבר החלק
28 שהוא המקיף דנפש עם העם, אך מי נותן להם כח זה
29 ע"ז מפרש המדר' ואנכי איש חלק שהוא ע"י יעקב כי ל'
30 איש הוא מל' איש האלקים שמשה הי' שליט ומושל על
31 ש' אלקים כן יעקב שולט ומושל על החלק כי ה"ה
32 המחברו.

ואם זרוע כאל לך

בס"ד, פ' שמות, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 נשא את ראש בני גרשון גם הם למשפחותם²⁴ כו', וצריך
2 להבין מהו ענין אומרו בפסוק המילים גם הם שמוסיף
3 כשמזכיר את בני גרשון, איזה מקום יש לחלק בני גרשון
4 מבני קהת שהוצרך לומר גם הם, וקושיה נוספת גם בדרך
5 כלל מהו ענין נשיאת ראש כו'.
6 ולהבין זה יש להקדים מה שנתבאר לעיל במאמר הקודם
7 דבאצילות יש ב' ענינים שהוא בבחינת גילוי ההעלם וגם
8 באין ערוך. ונתבאר שזהו בבחינת האורות וכלים דאצילות
9 הכלים הן באין ערוך ולכן הם בחינת יש מאין, והאורות
10 דשרשן מחקו והקו הרי המשכתו הוא מהאור אין סוף
11 שלפני הצמצום הרי זה - המשכת האורות בבחינת גילוי
12 ההעלם כו'.
13 יב.

14 הוכחות מספרי הקבלה ומסברא שאף באורות דאצילות
15 יש גדר ומידה, וביאור בענין "בח הגבול".
16 אך עדיין צריך להבין כיצד אפשר לומר שזה שאצילות נקרא
17 יש מאין הכוונה רק על הכלים ולא על האורות שהרי מה
18 שכתוב²⁵ והחכמה מאין תמצא משמע דקאי על כללות
19 בחינת החכמה שהרי לא נזכר כאן ענין כלים כלל, ואם כן
20 משמע שהולך על כללות הספירה, כלומר גם על בחינת

21 האור דחכמה שהוא בבחינת אין ערוך לגבי אור אין סוף
22 בערך יש לגבי אין כו', - ולא רק גילוי ההעלם כפי שהוסבר
23 במאמר הקודם. ומכח שאלה זו יבאר הרבי נ"ע ויוכיח
24 באות שלפנינו שגם האורות יש בהם איזו מידה והגבלה
25 ואינם פשוטין לגמרי ממש ולכן גם בהם שייך הלשון יש
26 מאין,
27 אלא שענין זה - שגם באורות יש איזה שהוא גדר - צריך
28 ביאור: והרי לפי הנזכר לעיל פרק ח' דחקו נמשך מאור אין
29 סוף שלפני הצמצום הרי הוא - הקו בבחינת בלי גבול ולכן
30 האורות הנמשכים מהקו הם גם כן בלי מה בבחינת פשיטות
31 כו', ואם כן איך שייך לומר שהן באין ערוך כו'. – כלומר,
32 כיצד מיישבים את שני הענינים, שמצד אחד יש בהם
33 בחינה של גדר, ועד ששייך לומר עליהם "יש מאין", ומצד
34 שני נמשכים בבחינת דביקות ופשיטות, ואז הם בבחינת
35 גילוי ההעלם.
36 הביאור בזה יתבאר בהמשך המאמר, אלא שלכל לראש
37 הרבי נ"ע מבאר יותר ומוכיח את הפן הנוסף של האורות
38 שאנו נפגשים בו כעת - שגם בהם יש איזה שהוא גדר
39 ומציאות ואינם פשוטים לגמרי ממש.

י"ב ד' חג השבועות תער"ב

25. איוב כח, ב.

24. במדבר ד, כב.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 כוחות התענוג והרצון, אע"פ שהם מקיפים, יש להם אחיזה בגוף, הרצון בפנימיות הלב והעונג
2 במוחו. בשכל מאיר חיצוניות העונג, ורק בחוש הראייה מאיר פנימיות העונג, וגורם התעוררות
3 המדות

4 והנה ידוע דעצם הענג היא בנקדה עצמית שבמח ונקדה
5 פנימית שבלב, דתענוג ורצון עם היותם מוחות
6 מקיפים שבנפש, דאין להם כלים פריטים בגוף כמו
7 להכחות פנימים דמדות ושכל, דמקום משפן השכל במח
8 ומשפן המדות בלב, ומפל מקום הרי יש להם אחיזה

9 והתקשרות ממש בגוף, דהרי גם עצם הנפש מקשר עם
10 הגוף, והראיה דנפש אחת אי אפשר שתתלבש בשני גופים
11 פאחת, וכדאיתא בזהר דפעם לא בא אליהו להלמוד
12 בקהאדרא, וכשבא שאלו הרשב"י מדוע לא קאתי מרי,
13 השיבו כי שלחו הקדוש ברוך הוא להציל את רב המנונא

ג. לא בא אדוננו.

14 בַּחֲחוּשִׁים כְּמוֹ חוֹשׁ הָרֹאִיָּה, נִמְשָׁךְ פְּנִימִיּוֹת הָעֵנֶג עַד דָּכָל
15 עֲצָמוֹתָיו נִמְשָׁךְ אַחֵר הַצִּיּוֹר נָאָה אוֹ הַדָּבָר נִחְמָד אֲשֶׁר
16 רוּאָה בְּעֵינָיו, וְכֵן הוּא בְּרוּחָנִיּוֹת דִּהְעֵנֶג שֶׁבְּרֹאֵיהָ פּוֹעֵל
17 עָלֶיהָ וִירִידָה בְּהֶאֱדָם הָרוּאָה, וְכִמְאָמֶר¹³ "מֵרֵאוֹת עֵינֵיהֶם
18 שָׁל צִדִּיקִים מַעֲלָה אוֹתָם", וְכֵן הוּא בְּהַעֲבֹדָה, דְּכֹאֲשֶׁר
19 מִצִּיר בְּנִפְשׁוֹ צִיּוֹרֵי קֹדֶשׁ דְּעֵלְמָא עֲלָאָה כְּגוֹנוֹנָא דְּעֵלְמָא
20 תַּתְּאָה¹⁴, וּמִתְעוֹרֵר עַל יְדֵי זֶה בְּשִׁקִּידָת לַמּוֹד הַתּוֹרָה
21 וְעֲבֹדָה שְׂבִלָב, וְחִיּוֹת בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, הָרִי מִתְעַלָּה עַל יְדֵי
22 זֶה, וְכֵן חֵס וְשְׁלוֹם לַהֲיָפָךְ דְּעֵינָא וְלִבָּא תְּרִין סִרְסוּרָא
23 דְּחֻטָּאֵי אֲנוּ¹⁴. וְכִלְלָא דְּמִלְתָּא¹⁵, דְּכֹאֲשֶׁר הָעֵין רוּאָה דָּבָר
24 טוֹב אוֹ לְהַפְךָ, הִנֵּה הַלֵּב חוֹמֵד, לְהִיּוֹת דְּרֹאֲתִית הָעֵין גּוֹרֵם
25 גְּלוּי וְהַתְּעוֹרְרוֹת הַמְּדוּת, וְהוּא מְפָגֵי הַתְּעוֹנוֹג פְּנִימִי
26 שֶׁבְּרֹאֵיהָ.

שבת פרשת חיי (שרה תרצ"ט)

(14) ירושלמי ברכות פרק א הלכה ד.

(13) אסת"ר פרשה ז, ט.

ד. שהעולם העליון הוא בדמות עולם התחתון. ה. שהעין והלב הם מתווכים לחטאים. ו. וכלל הדבר.

לקוטי דיבורים

24 ישיבת "תומכי תמימים" במדינה זו על יסוד ההתחלה
25 הטובה של תלמידי אמריקה שלמדו בישיבת "תומכי
26 תמימים" באטוואצק.
27 כל אנ"ש וחובבי תורה, שעזרו ועוזרים לי הן בעבודת
28 פדיון שבויים והן בהרבצת תורה ביראת שמים, ברוכים
29 יהיו, תופסים בספר הזכרונות שלי מקום חשוב מאוד
30 וברכות יחולו על ראשם. כל אלה שהפריעו ומפריעים
31 הן בפדיון שבויים והן בעבודה הרבצת תורה, אם בגלוי
32 או בסתר בנהלם פוליטיקה קטנה אבל שקרנית של אחד
33 בפה ואחד בלב - תופסים בספר זיכרונותי מקום די
34 רחב. לדאבוני משתרע עמוד הקלון בספר הזכרונות מאז
35 הביאני השי"ת לכאן, על מקום גדול מדי. יעזור השי"ת
36 להתעמד בקרן אורה של תורה ביראת שמים, אז יעברו
37 בעזה"י מעמוד הקלון לעמוד האור.
38 לפי דיני התורה לא צריכות שלשת שנות הערלה
39 להיות שלמות מיום ליום, כי אם זה לפי חשבון שנות
40 הבריאה, שמספר חדשים מהשנה הראשונה ומספר
41 חדשים מהשנה השלישית נחשבים לשלש שנים,
42 והפירות של שלשת השנים הראשונות הם פירות ערלה.
43 לאחר מכן מתחילים פירות נטע רבעי המותרים בהנאה
44 במילוי אחד משני התנאים: (א) מעלן לירושלים. (ב) פודין
45 והמטבע ישליכנה לים או ישחקנה ויפזרנה לרוח.
46 כפי שנאמר בשיחתו הקדושה של הוד כ"ק אאמו"ר

1 סָבָא, וְהָיָה צָרִיף לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּף, וְגַם כְּדִי לְהַשְׁתַּתֵּף
2 בְּלִמּוּד עִם הַחֲבֵרָא קְדִישָׁא בְּהַאֲדָרָא הִיָּה צָרִיף גַּם כֵּן
3 לְהִיּוֹת מְלַבֵּשׁ בְּגוּף, וְנִפְשׁ אַחַת אֵי אֲפָשֶׁר לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּשָׁנִי
4 גּוֹפִים פְּאֻחַת, הָרִי דְּגַם עֲצָם הִנֵּפֶשׁ מְקָשֶׁר בְּגוּף, מְכַל שִׁפְן
5 בְּרִצּוֹן וְהַתְּעוֹנוֹג שֶׁהֵם כַּחוֹת הִנֵּפֶשׁ, דִּישׁ לֵהֶם אַחִיזָה
6 וְהַתְּקַשְׁרוֹת מְמֶשׁ בְּגוּף, וְהוּא בְּהִנְקָדָה פְּנִימִית וְעֲצָמִיּוֹת
7 דְּמַח וְלֵב, דְּכִלְבֵּב הָעֵקֶר הוּא אַחִיזָה תְּרִצּוֹן, וְהַתְּעוֹנוֹג הוּא
8 בְּמַח, וּמְכַל מְקוֹם הִנֵּה גַם הַתְּעוֹנוֹג הוּא בְּלֵב כִּי קָשׁוּר
9 עֲצָם הִנֵּפֶשׁ בְּגוּף הוּא בְּהִנְקָדָה פְּנִימִית שְׂבִלָב, וְלִכְנֵן הִנֵּה
10 מִצַּד עֲצָם עֲנִין הַחִיּוֹת כֹּל [הָ]אֲנָשִׁים שְׂוִים, אֲכַל בְּדִרְךָ
11 פָּרַט אַחִיזָה תְּרִצּוֹן בְּלֵב, וְאַחִיזָה הָעֵנֶג בְּמַח, וְהִנֵּה
12 שֶׁהַתְּעוֹנוֹג הוּא בְּהִנְקָדָה עֲצָמִיּוֹת שְׂבִלָב, מְכַל מְקוֹם הִנֵּה
13 בְּשִׁכָּל אֵינוֹ מֵאִיר עֲצָם הַתְּעוֹנוֹג כִּי אִם הַחִיּוֹנִית לְבַד, וְרַק

1 בהיותי לפני 12 שנה בביקור בארץ זו ובידעי המעלות
2 והחסרונות של ההנהגה היהודית - גם של הדתיים -
3 במדינה זו, שחלק מהרבנים, השוחטים, המלמדים ובני
4 התורה מתביישים בזקן ופיאות, ישיבות ואוניברסיטאות
5 יחד, תלמודי תורה עם מנהלים ומלמדים מחללי שבת
6 שאינם מניחים תפילין, אפיקורסים, המחפשים לעקור
7 את האמונה בה' ובתורתו מהילדים, והרבנים הקשישים
8 שהם יראי אלקים בנוסח אירופה יכולים בעזה"י לעזור
9 בענינים מסויימים, אבל לדאבוני הם נתונים ביאוש חזק
10 ואינם מאמינים שביכולתם לתקן - הייתי תוהה מה
11 לעשות, ושבעות רבים לא יכולתי להחליט לנסוע
12 למדינה זו.
13 כמעט עם האניה האחרונה החלטתי לנסוע לכאן,
14 בידעי מראש את העבודה הקשה בהרבצת תורה ביראת
15 שמים שעומדת בפני, תקותי היתה והנה על כריתת ברית
16 ההשתתפות שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כרת אתי ועם
17 ה"תמימים" בשמחת תורה תרס"א, על עבודה בהרבצת
18 תורה ביראת שמים ומסירות נפש.
19 בבואי לכאן בט' אדר שני ת"ש, התחלתי מיד בהכנות
20 להדליק את נר התמיד של מאורות הבעש"ט, לייסד
21 ישיבת "תומכי תמימים" במדינה זו ות"ל וישר כוח
22 וברכה מיוחדת לחתני הרב ר"ש שי' גורארי' ואחדים
23 מאנ"ש שי' שעזרו לו, נוסדה בשעה טובה ומוצלחת

- 1 הרה"ק על משמעות הפירות של שלשת שני הערלה, שהפירות עולים ב"ה לירושלים, אלה הם תורה ויראת
2 העליה לירושלים ופירות רבעי.
3 בנר התמיד של מאורות הבעש"ט, ישיבת "תומכי
4 תמימים" במדינה זו, נמצאים אנו בשנת נטע רבעי, תמימים" בארצות הברית וקנדה.
5 שמים, ובחגיגת יובל ה-45 של "תומכי תמימים" חוגגים
6 אנו את חגיגת מרכז "תומכי תמימים" וסניפיה "אחי
7 תמימים" במדינה זו, נמצאים אנו בשנת נטע רבעי, תמימים" בארצות הברית וקנדה.
8 ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

- 1 כשגמרו לנגן אמר ר' נחמן שצריכים לבאר את הדרך החדשה אשר למד אדונינו מורינו ורבינו
2 מדברי המלאך אל הבע"ג כשלשים וחמש שנים מלפנים במעזריטש, ויאמר:
3 כתיב¹⁷⁵ שוט לסוס ומתג לחמור ושבט לגו כסילים, ופי' הרב אבן עזרא שלשה ראויים להכותם,
4 ומי הם השלשה שצריכים להכותם – שאל ר' נחמן – סוס המה המתנגדים לתורת החסידות, חמור
5 המה בעלי הנאה המתענגים מגשמיות עוה"ז וכסילים המה המשכילים השרצים תולדותיו של אבי אבות
6 הטומאה מענדעלסאן וכת דילי'.
7 שלשה אלה, הסוס, החמור והכסילים, חושבם כסדרם, מי שהוא סוס ואינו לומד חסידות ובפרט
8 מי שהוא מנגד לתורת החסידות הנהו כסוס, וטעם השם סוס, הנה הסוס לא ראה מעולם את השמים¹⁷⁶,
9 כי מעולם לא הגביה את ראשו לדעת שיש שמים. כן המה האנשים שאינם חפצים לדעת שממעל
10 לראשם יש שמים.
11 מסוסים האלו נעשים שתי הכתות, האחת בחינת חמורים הממלאים תאות נפשם בתפנוקי עוה"ז,
12 תחלה בדברים המותרים אשר אדמו"ר כותב בהקונטרס¹⁷⁷ אשר גם דברים המותרים אם עושים אותם
13 בתאווה הם רע גמור. ומהיתר יוצאים אל האיסור, וכחא דהיתרא עדיף להו, ופסקי הבדיעבד שבשלחן
14 ערוך הם אצלם לכתחילה.
15 וכת השני' הם המשכילים הכופרים ימח שמם וזכרם לעולם ועד.
16 והכתוב מלמדנו איך עלינו להתנהג עם שלשה אלו בכדי להחזירם למוטב את הסוס צריכים להכות
17 בשוט עד כי ידע שהוא סוס, ער זאָל וויסן אַז עס¹⁷⁸ איז אַ פערד, זהו משיטה ראשונה, אמנם המלאך
18 הקדוש חידש אשר את הסוס צריכים להכות עד אשר יצא מסוסיותו, שמייסען אים ביז ער זאָל ווערן
19 אויס פערד.
20 שני דרכים הם איך שצריכים להתנהג עם המנגדים לתורת החסידות, הדרך הראשונה להראות להם
21 אשר בלא לימוד החסידות הם נשאים סוסים, והדרך החדשה שלמד אדמו"ר מדברי קדשו של המלאך
22 הקדוש לבעל העגלה הוא שצריכים לבאר ולהסביר להמנגדים עניני לימוד התורה ועבודת הבורא עד
23 כי יצאו מבערותם.
24 ומתג לחמור דאלו שנמשכים אחרי תאוות לבם צריכים ללמדם לתת מתג ורסן לבלום את
25 תאוותיהם ולהתנהג ע"פ דיני התורה בלי הוראת היתר וקולות.

ואילך.

(175) משלי כו, ג (ושם: מתג).

(176) ראה גם סה"מ תש"ב ע' 96.

אגרות קודש ח"ו ס"ע שכו

(177) תניא פרק ז.

1 והנה שני סוגים אלו, המתנגדים ובעלי תאווה עדיין יש להם תקנה בשוט ומתג, אבל הכסילים,
2 המשכילים הארורים ימ"ש הנה להם אין שום תקנה וככלי חרס הבולע איסור שאין לו תקנה אלא
3 שבירה, כן המה המשכילים הארורים אשר ארס הכפירה הרעיל אותם אין להם שום תקנה ורק שבירתם
4 והעברתם מן העולם זוהי תקנתם. וזהו ושבט הוא המקל מענף חזק לגו כסילים להכותם ולהרחיקם
5 מעל גבול ישראל.

אגרות קודש

ב"ה ועש"ק חוקת ט' תמוז תרפ"א

ראסטוב-דאן

תלמידינו הנעלה ור"ח אי"א מו"ה שניאור זלמן שי

שלום וברכה

1 כהיום קבלתי מכתבו מה' שלח העבר ע"י ידידינו רבי"ש
2 שי' הכהן ות"ל בעד שלומם הטוב. ונהניתי מאד לשמוע כי
3 עוסקים הם בלימוד, והם לומדים גדולים יברכם האל
4 ויצליחם.

5 והנה בדבר התעסקותם בענין הסוגיא דב"מ דמ"ז ע"ב
6 בדעת ר"ש דסבירא לי' דבידו דוקא, וא"כ עוסקין לתרץ
7 הקושי, הנה העיקר הוא בלימוד שיהי' תירוץ, ולא הבקיאות
8 במראה מקום עיקר, שכן הוא דרך הלימודים בעיון, שיהי'
9 להם תירוצים אמיתים ונכונים, והמראה מקום אין זה נוגע
10 כ"כ, כ"א שכל העבודה והיגיעה צריך להיות שיהי' תירוץ טוב
11 על הקושי ושיהי' מן המוכן, וכאז דאמרו בת"ח, דזה מי
12 ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ ויכול להשיב דבר ברור,
13 וכדכתי' אמור לחכ' אחותי את אם ברור לו הדבר הלכה
14 כאחותו אז נקרא תלמיד חכם, וכמו"כ בענין התירוץ על
15 קושי, גם אם הקושיות גדולים ביותר, והסוגיא עמוקה
16 וכבודה, מ"מ מי שהוא למדן, והשי"ת עוזר לו ויכול לתרץ,
17 הן בעצמו, וביותר ברוב הלימוד עם חבירים מקשיבים, שזהו
18 עיקר בענין הזה, לצרפם יחד ולסדרם בסדר הראוי, אז בדרך
19 ממילא יתורץ הענין גם הקושיא העמוקה בסדר נכון, ולכן
20 רואים אנו במוחש, שמאחר דידועים באיש שהוא למדן, וא"כ
21 הלא על כל הקושיות יש אצלו תירוצים, ולהיותו בעל שכל,

22 לכן התירוצים מסודרים אצלו, הנה אז גם אם אינו מראה
23 מקום ההלכה יודעים בבירור כי כן הוא, וההלכה עמו.

24 ואגב דאתא לידי הסוגיא בכללות אודיעו מה שהנני סבוך
25 בענין זה בהא דחלקו ר"י ור"ל בדמ"ד ע"ב ודמ"ה ע"א דהבא
26 וכספא פירי הווה ומחללין, או לא, וכאז דרב (דמ"ד ע"ב)
27 אוזיף מברתי דר"ח כו' א"ל ר"ח זיל שלים לה טבין ותקילין,
28 ולא ידענא פירושא דהאי סוגיא היכי מוקמת לה. ונראה לי
29 כהא דאמר ר"י דמ"ז ע"ב וצרת כו' כל דבר הנצרך, ורע"ק
30 סבירא לי' כל שיש עליו צורה, ונ"ל דכן הוא כדעת ר"י כל
31 דבר הנצרך למען שיהי' בידו מן המוכן, דהלא הם מעשר,
32 ודעת רע"ק כל דבר שיש בו צורה שפירושו שצריך להשתדל
33 בו שיהי' ממון החרף ביותר, דדעתו שאין מחללין.

34 וצריכים להשתדל ללמוד ביותר וברבים, וממילא יתבארו
35 כל הסוגיות, ולא יהי' אצלם קושיות כלל ובכל אופן יהי'
36 התירוצים טובים ומדויקים בטוב.

37 וע"ד הקוהארט הנה לפי דעתי נחוץ להתיישב בזה,
38 דכללות הענין נחוץ הוא, רק שהנני מסופק בזה מה טוב יותר
39 אם האויר דאטואצק והסביבה בכלל, או אוירה של הים
40 בדובעללין הסמוכה לריגא, אשר בזה היה טוב שיתיישב עם
41 חבירו ר' צבי שי' גאר (רעוועלסקי מ"ה מעון ז'), והשי"ת
42 יצליח לכם בכל אשר תעשו.

43 יפרוש נא גיני בשלום ידידינו היקרים יחיו, ואי"ה אכתוב
44 ביחוד. מכבוד אביו ידידי שי' לא קבלתי שום מכתב זולת
45 המכ' הראשון מפ' בשלח, אשר קבלתיו לא כבר ועניתי עליו.

46 והיו ברכה ושלום כאו"נ ידי"ע והדו"ש במו"ר.

אג"ק מוהר"י צ כ"ך יד

פרשת וישב

לו וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוָרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: ^א וְאֵלֶּה הַתְּלָדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שִׁבְעַתְּעָשָׂר שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת־אָחִיו בְּצָאן וְהוּא זָעַר אֶת־בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דִּבְתָּם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם: ^ב וַיִּשְׂרָאֵל אֶהֱבֵא אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בְּנָיו כִּי־בֶן־זָקֻנִים הוּא לוֹ וַעֲשֵׂה לוֹ כְּתֻנֹּת פָּסִים: ^ג וַיִּרְאוּ אָחִיו כִּי־אָתָּו אֶהֱבֵא אֲבִיהֶם מִכָּל־אָחִיו וַיִּשְׁנָאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכֹלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלָם: ^ד וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאָחִיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ: ^ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי: ^ו וְהִנֵּה אֲנִי חֹנֵן מֵאֱלֹמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלַמְתִּי וְגַם־נִצָּבָה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֲלֵמְתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָן לְאֲלַמְתִּי: ^ז וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־מִשּׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל־חֲלֻמְתּוֹ וְעַל־דִּבְרָיו: ^ח וַיַּחֲלֵם עוֹד חֲלוֹם אֶחָד וַיֹּסְפֶר אֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֻמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי: ^ט וַיֹּסְפֶר אֶל־אָבִיו וְאֶל־אָחִיו וַיַּגֵּד־בּוֹ אֲבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הִבּוֹא נִבּוֹא אֲנִי וְאִמִּי וְאֶחָיִךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה: ^י וַיִּקְנֹאוּ־בּוֹ אָחִיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדְּבָר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות לה עמ' 161)

וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדְּבָר (לו, יא) הִנֵּה מִמֶּתִין וּמִצָּפָה מְתִי נִבּוֹא (רש"י) יֵשׁ לִשְׂאֵל, מִהוּ הָעֲלִי בְּנֵה שְׂיוֹסָף מִלֶּךְ עַל אָחִיו וְהֵם יִשְׁתַּחֲוּ לוֹ אֶרְצָה, וְעַד כִּדִּי כֹף שִׁיעָקֵב הִנֵּה מִמֶּתִין וּמִצָּפָה לְכֹף. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שִׁיעָקֵב הִמְתִּין לְמַלְכוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, הִינֵנוּ מְשִׁיחִים בֶּן יוֹסֵף, שָׂבָא כְּהִנְדָּמָה וְהִכְנָה לְמִשִּׁיחִים בֶּן דָּוִד.

שְׁנֵי יֵב וַיִּלְכּוּ אָחִיו לְרַעוּת אֶת־צָאן אֲבִיהֶם בְּשִׁכְּם: ^א וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיִךְ רַעִים בְּשִׁכְּם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי: ^ב וַיֹּאמֶר לוֹ לֹד־נָא רְאֵה אֶת־שְׁלוֹם אֶחָיִךְ וְאֶת־שְׁלוֹם הַצָּאן וְהַשְׁבָּנִי דַּבֵּר וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֵא שְׂכָמָה: ^ג וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ

לֵאמֹר מִה־תִּבְקֹשׁ: ^ד וַיֹּאמֶר אֶת־אָחִי אָנֹכִי מִבְּקֹשׁ הַגִּידָה־נָא לִי אֵיפֹה הֵם רַעִים: ^ה וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלוּכָה דִּתִּינָה וַיִּלָּךְ יוֹסֵף אַחֵר אָחִיו וַיִּמְצָאם בְּדִתָּן: ^ו וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מִרַחֵק וּבְטָרֵם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ: ^ז וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלָמוֹת הַלֵּזָה בָּא: ^ח וַעֲתָה לָכּוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאִמְרָנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהוּ וְנִרְאָה מִה־יָהּוּי חֲלָמְתּוֹ: ^ט וַיִּשְׁמַע רָאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִפְּנוּ נַפְשׁ: ^י וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רָאוּבֵן אֶל־תִּשְׁפְּכוּ־דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וַיֵּד אֶל־תִּשְׁלַחוּ־בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשְׁיבוֹ אֶל־אָבִיו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות לה עמ' 171)

וַיִּלָּךְ יוֹסֵף אַחֵר אָחִיו וַיִּמְצָאם בְּדִתָּן (לו, יז) כְּתִבּ הַשְּׁלִי"ח: יוֹסֵף שָׁמַע לְאָבִיו . . אִף עַל פִּי שִׁפְכָנָה גְּדוּלָה הִזְתָּה לוֹ. וְאִף עַל גַּב שָׁאֲמָרוּ וּ"ל אִם אָבִיךָ אוֹמֵר לָךְ לְחַלֵּל שְׁבַת לֹא תִשְׁמַע אֵלָיו כִּי אִתָּה וְאָבִיךָ חִיבִים בְּכַבּוּדִי - וְהוּא בְּדָבָר הַשִּׁיף לְבִין אָדָם לְבִין הַמָּקוֹם, אָבֵל הַנוֹגֵעַ לַעֲצָמוֹ מַחֲלִיל אֲנַפְשִׁיָּה לַעֲשׂוֹת רָצוֹן אָבִיו, עכ"ל. וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ, שֶׁהַגִּידָה אֵין נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם קָנִינוּ אֵלָּא קָנִינוּ הַקָּב"ה, שָׁאֲמַר וְהַנִּפְשׁוֹת לִי הִנֵּה (רֹאה שְׁלַחַן עֲרוּךְ אַדְמו"ר הַזֶּקֶן חו"מ הַלְכוֹת נֻזְקֵי גֹרֶף וּנְפֶשׁ ס"ד).

שְׁלִישִׁי בִּי וַיְהִי כְּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אָחִיו וַיִּפְּשִׁימוּ אֶת־יוֹסֵף אֶת־כְּתֻנָּתוֹ אֶת־כְּתֻנֹּת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו: ^א וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַכְהוּ אֹתוֹ בְּבֹר וְהַבּוֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם: ^ב וַיִּשְׁבּוּ לְאָכֵל־לֶחֶם וַיִּשְׁאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וְגַמְלִיָּהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרִימָה: ^ג וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אָחִיו מִה־בָּעַע כִּי נַהַרְגָה אֶת־אֲחֵינוּ וְכִפְּסִינוּ אֶת־דָּמָם: ^ד לָכֵן וְנִמְכְּרֵנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים וְיִדְּנוּ אֶל־תְּהִיבָם כִּי־אֲחֵינוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אָחִיו: ^ה וַיַּעֲבְרוּ אַנְשִׁים מְדִינִים סָחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לְיִשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרִימָה: ^ו וַיֵּשֶׁב רָאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: ^ז וַיֵּשֶׁב אֶל־אָחִיו וַיֹּאמֶר

תִּלְדוּ אִינוּ וְאִנִּי אֶנָּה אֲנִי־בָא׃ א וַיִּקְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת בָּדָם׃ ב וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ הַכֶּרֶז־נָא הַכֶּתֶנֶת בְּנֶךָ הוּא אִם־לֹא׃ ג וַיִּפְרֹחַ וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנִי חַיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהּ טָרֶף טָרֶף יוֹסֵף׃ ד וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלְתָיו וַיִּשֶׁם שָׁק בְּמַתְנָיו וַיַּתְאֵבֵל עַל־בָּנָיו יָמִים רַבִּים׃ ה וַיִּקְמוּ כָל־בָּנָיו וְכָל־בָּנֹתָיו לִנְחָמוֹ וַיִּמָּאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֶרְדּוּ אֶל־בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּכְדּוּ אֹתוֹ אֲבִיו׃ ו וְהַמִּדְּנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם לְפֹטִיפָר סָרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַטַּבָּחִים׃ פ

(נְקודות משיחות קודש ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת טו עמ' 324)

והבור רק אין בו מים (לו, כד) אָבֵל נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים יֵשׁ בוֹ (רש"י) יֵשׁ לְשָׁאֵל, מְדוּעַ לֹא נֹאמַר בְּמִפְרָשׁ מִה בֵּן הָיָה בְּבוֹר. וַיֵּשׁ לְזוֹמֵר, דִּהְיָה אָמְרוּ רַ"ל: "אֵין בּוֹ מִים, אֵין בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה שְׂנֵאֵמְרוּ לָמִים". וְלָכֵן אֵין צָרָה לְפָרֹשׁ שֶׁהֵיוּ בְּבוֹר נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים, מִשּׁוּם שֶׁאֵין בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה יֵשׁ בּוֹ בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא דְּבָרִים הַמְּנַגְדִּים לְתוֹרָה. וְעַל דֶּרֶךְ פְּרוּשׁ הַבֶּעַל שֶׁסּוֹב עַל הַפְּסוּק וְסִרְתָּם וְעִבְדָתָם: "כֹּפֶאֶשׁ הָאָדָם מִפְּרִיד אֶת עֲצָמוֹ מִהִשְׁרִית, מִיָּד הוּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא שֵׁשׁ דְּבָרִים מְמַצֵּעַ".

רביעי לח א ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד־איש עד־למי ושמו חירה: ב וירא־שם יהודה בת־איש פגועי ושמו שוע ויקחה ויבא אליה: ג ותהר ותלד בן ויקרא את־שמו ער: ד ותהר עוד ותלד בן ותקרא את־שמו אוֹנָן: ה ותספ עוד ותלד בן ותקרא את־שמו שלֹה והיה בכזיב בלדתה אתו: ו ויקח יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר: ז ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יהודה וימתה יהודה: ח ויאמר יהודה לאֹנָן בֹּא אֶל־אִשְׁתִּי וַיִּמָּתוּ וַיִּבֶם אֹתָהּ וַהֲקֵם זֶרַע לְאִחִיד׃ ט וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם־בָּא אֶל־אִשְׁתִּי אֲחִיו וַשְׁחַת אֶרְצָה לְכַלְתִּי נִתְּזָרַע לְאִחִיו׃ י וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ׃ יא וַיֹּאמֶר יְהוָה לְתָמָר כִּלְתִּי שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית־אָבִיד עַד־יִגְדַּל שְׁלֹה בְנִי כִּי אֶמָר פְּרִימוֹת גַּם־הוּא כְּאִחִיו וַתִּלְדֵּךְ תָּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אֲבִיהָ׃ יב וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתִּמָּת

בַּת־שׁוֹעַ אִשְׁת־יְהוּדָה וַיִּנָּחֶם יְהוָה וַיַּעַל עַל־גִּזְיוֹ צֹאנוּ הוּא וְחִירָה רָעָהוּ הֶעֱדַלְמִי תַּמְנָתָה׃ יג וַיִּגְדַּל לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חֲמוּךְ עָלֶיךָ תַּמְנָתָה לָנוּ צֹאנוּ׃ יד וַתִּסָּר בְּגָדֶי אֶלְמָנוּתָהּ מֵעֲלֶיהָ וַתִּכְסֶּם בְּצַעֲרָהּ וַתַּתְּעֶלָּה וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינִים אֲשֶׁר עַל־דֶּרֶךְ תַּמְנָתָה כִּי רָאָתָה כִּי־גִדַּל שְׁלֹה וְהוּא לֹא־נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה׃ טו וַיִּרְאֶה יְהוָה וַיַּחֲשֹׁבֶה לְזוֹנָה כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ׃ טז וַיֵּט אֵלֶיהָ אֱלֹהֵי אֶל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הִכָּה־נָא אָבִיא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי כִלְתִּי הוּא וַתֹּאמֶר מַה־תַּתֵּן־לִי כִּי תָבֹא אֵלַי׃ יז וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי־עִזִּים מִן־הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם־תַּתֵּן עֶרְבוֹן עַד שְׁלַחְךָ׃ יח וַיֹּאמֶר מַה הָעֶרְבוֹן אֲשֶׁר אֶתֵּן־לְךָ וַתֹּאמֶר חֲתָמְךָ וּפְתִילְךָ וּמַטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֵּן־לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ׃ יט וַתִּקֶּם וַתִּלְדֵּךְ וַתִּסָּר צַעֲרָפָה מֵעֲלֶיהָ וַתִּלְבָּשׁ בְּגָדֵי אֶלְמָנוּתָהּ׃ כ וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־בְּגָדֵי הָעִזִּים בְּיָד רָעָהוּ הֶעֱדַלְמִי לְקַחַת הָעֶרְבוֹן מִיָּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָתָה׃ כא וַיִּשְׂאֵל אֶת־אֲנָשֵׁי מִקְמָה לֵאמֹר אֵיזָה תְּקַדְּשָׁה הוּא בְּעֵינֵים עַל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־הִיְתִיה בִּזָּה קִדְּשָׁה׃ כב וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצָּאָתִיהָ וְגַם אֲנָשֵׁי הַמִּקּוֹם אָמְרוּ לֹא־הִיְתִיה בִּזָּה קִדְּשָׁה׃ כג וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח־לָהּ פֶּן נִהְיָ לְבוֹז הִנֵּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאִתָּה לֹא מִצָּאָתָה׃ כד וַיְהִי א כְּמוֹשֵׁלֹשׁ חֲדָשִׁים וַיִּגְדַּל לְיְהוּדָה לֵאמֹר זָנַתְתִּי תָמָר כִּלְתִּיךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזוֹנָיִם וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיָּאוּהָ וַתִּשְׂרָף׃ כה הוּא מוֹצֵאָתָה וְהִיא שְׁלַחָה אֶל־חֲמִיָּה לֵאמֹר לֹאִישׁ אֲשֶׁר־אָלָה לוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּרֶז־נָא לְמִי הַחֲתָמָת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטָּה הָאֵלָה׃ כו וַיִּכַּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִכֵּנִי כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נִתְּתִיהָ לְשֹׁלָה בְנִי וְלֹא־יוֹסֵף עוֹד לְדַעְתָּה׃ כז וַיְהִי בַּעֲת לְדַתָּהּ וְהִנֵּה תְאוֹמִים בְּבִטְנָה׃ כח וַיְהִי בְּלִדְתָּהּ וַיִּתֵּן־יָד וַתִּקַּח הַמִּיֻּלֶּדֶת וַתִּקְשֹׁר עַל־יָדוֹ שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רֹאשָׁנָה׃ כט וַיְהִי א כְּמוֹשֵׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אֲחִיו וַתֹּאמֶר מַה־פְּרָצָת עָלֶיךָ פָּרַץ

והבור רק אין בו מים (לו, כד) אָבֵל נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים יֵשׁ בוֹ (רש"י) יֵשׁ לְשָׁאֵל, מְדוּעַ לֹא נֹאמַר בְּמִפְרָשׁ מִה בֵּן הָיָה בְּבוֹר. וַיֵּשׁ לְזוֹמֵר, דִּהְיָה אָמְרוּ רַ"ל: "אֵין בּוֹ מִים, אֵין בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה שְׂנֵאֵמְרוּ לָמִים". וְלָכֵן אֵין צָרָה לְפָרֹשׁ שֶׁהֵיוּ בְּבוֹר נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים, מִשּׁוּם שֶׁאֵין בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה יֵשׁ בּוֹ בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא דְּבָרִים הַמְּנַגְדִּים לְתוֹרָה. וְעַל דֶּרֶךְ פְּרוּשׁ הַבֶּעַל שֶׁסּוֹב עַל הַפְּסוּק וְסִרְתָּם וְעִבְדָתָם: "כֹּפֶאֶשׁ הָאָדָם מִפְּרִיד אֶת עֲצָמוֹ מִהִשְׁרִית, מִיָּד הוּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא שֵׁשׁ דְּבָרִים מְמַצֵּעַ".

רביעי לח א ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד־איש עד־למי ושמו חירה: ב וירא־שם יהודה בת־איש פגועי ושמו שוע ויקחה ויבא אליה: ג ותהר ותלד בן ויקרא את־שמו ער: ד ותהר עוד ותלד בן ותקרא את־שמו אוֹנָן: ה ותספ עוד ותלד בן ותקרא את־שמו שלֹה והיה בכזיב בלדתה אתו: ו ויקח יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר: ז ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יהודה וימתה יהודה: ח ויאמר יהודה לאֹנָן בֹּא אֶל־אִשְׁתִּי וַיִּמָּתוּ וַיִּבֶם אֹתָהּ וַהֲקֵם זֶרַע לְאִחִיד׃ ט וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם־בָּא אֶל־אִשְׁתִּי אֲחִיו וַשְׁחַת אֶרְצָה לְכַלְתִּי נִתְּזָרַע לְאִחִיו׃ י וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ׃ יא וַיֹּאמֶר יְהוָה לְתָמָר כִּלְתִּי שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית־אָבִיד עַד־יִגְדַּל שְׁלֹה בְנִי כִּי אֶמָר פְּרִימוֹת גַּם־הוּא כְּאִחִיו וַתִּלְדֵּךְ תָּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אֲבִיהָ׃ יב וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתִּמָּת

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ: וְאַחֵר יֵצָא אֹחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ

הַשְּׁנֵי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות 2 עמ' 188)

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ . . וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח (לח, כט-ל) זָרַח - רומז לעבודת הצדיקים, שאור תורתם ועבודתם זורח באפן תמידי וקבוע. פֶּרֶץ - רומז לעבודת בעלי תשובה, שעבודתם היא בדרך פריצת גדר, יציאה מהגבלותיו של האדם והתקרבות אל ה'. זהו שאמרו רז"ל "פֶּרֶץ זה משיח, שנאמר עלה הפורץ לפניהם", כי חידושו של משיח הוא עבודת התשובה, כמאמר "משיח אתא לאתבא צדיקא בתיבתא".

חמישי לט * וַיִּוֹסֵף הַיֶּנֶד מִצְרֵימָה וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפָר סֵרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַמִּבְחִים אִישׁ מִצְרֵי מִדַּת הַיִּשְׁמְעָאִים אֲשֶׁר הוֹרְדֵהוּ שְׁמָה: ד וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצָלִיחַ וַיְהִי בֵּית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי: ג וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מִצְלִיחַ בְּיָדוֹ: ד וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׂרַת אֹתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יִשְׁלֹו נָתַן בְּיָדוֹ: ה וַיְהִי מֵאֵז הַפֶּקֶד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל־כָּל־אֲשֶׁר יִשְׁלֹו וַיִּבְרָךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְל יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְפָת יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר יִשְׁלֹו בְּבֵית וּבִשְׂדֵה: ו וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד־יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ מֵאוֹמָה כִּי אִם־הִלָּחֵם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵר וַיִּפֶּה מְרָאָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כה עמ' 194)

וַיִּוֹסֵף הַיֶּנֶד מִצְרֵימָה (לט, א) כְּשֶׁשֶׁן, המד"א וַיִּבְרָךְ מִיָּם עַד יָם. שָׁלַט בְּהוֹן, המד"א כִּי הוּא רֹדֶה כָּל עֵבֶר הַנָּהָר (בראשית רבה) הַכֹּנֶה וְהַמְּטָרָה שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם הִיא הָעֲלִי שָׁבָא עַל יָדֵי הַגָּאוֹלָה. בְּגִשְׁמִיּוֹת - "וְאֶחָד כֵּן יֵצֵאוּ בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל". בְּרוּחָנִיּוֹת - הַכֶּנֶה לַקְּבִלַת הַתּוֹרָה. וְכֵן רֹאִים בְּדִבְרֵי יוֹסֵף לְאֶחָיו: "כִּי לְמַחֲזָה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לַפְּגִימָם . . לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אוֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֲלֵקִים". וְהַדָּבָר מְדַגֵּשׁ גַּם בְּפִסְקוֹנֵנוּ: שְׁלִיטָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף עַל מִצְרַיִם נִלְמְדָת מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "הַיֶּנֶד", הֵיכָנוּ שְׁזוּהִי הַכֹּנֶה וְהַמְּטָרָה שֶׁל יְרִידָה זוּ.

ששי: וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׁכַבָּה עִמִּי: ה וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁת־אֲדֹנָיו חֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אֶתִּי מִה־בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר־יִשְׁלֹו נָתַן בְּיָדִי: ו אֵינֶנּוּ גָדוֹל בְּבֵית הוּא מִמֶּנִּי וְלֹא־חֲשַׁד מִמֶּנִּי מֵאוֹמָה כִּי אִם־

אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִדָּךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לָאֱלֹהִים: ו וַיְהִי כַּדְּבָרָה אֶל־יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְבַּת אֲצִלָּה לַחַיִּית עִמָּה: ז וַיְהִי כַּתִּיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית שֶׁם בְּבֵית: ח וַתַּתְּפֹּשְׁהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שְׁכַבָּה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנֶם וַיֵּצֵא חֲחוּצָה: ט וַיְהִי כַּרְאוֹתָהּ כִּי־עֹזֵב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנֶם חֲחוּצָה: י וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֹבֵר לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשִׁכְבַּת עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל: יא וַיְהִי כְשִׁמְעוּ כִּי־הִרְיִמְתִּי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֲצִלִּי וַיָּנֶם וַיֵּצֵא חֲחוּצָה: יב וַתִּנָּח בְּגָדוֹ אֲצִלָּה עַד־בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל־בֵּיתוֹ: יג וַתִּדְּבַר אֵלָיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הָעֹבֵד הָעֵבֶרִי אֲשֶׁר־הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי: יד וַיְהִי כַּהֲרִימִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֲצִלִּי וַיָּנֶם חֲחוּצָה: טו וַיְהִי כְשִׁמְעַת אֲדֹנָיו אֶת־דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֹבֵדְךָ וַיַּחֲר אָפוֹ: טז וַיִּקְחֵהּ אֲדֹנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיַּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַפֶּהָר מְקוֹם אֲשֶׁר־כְּתִיב אֲסוּרִי קִרִּי אֲסִירִי הַמִּלֵּךְ אֲסוּרִים וַיְהִי־שָׁם בְּבֵית הַפֶּהָר: יז וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְטֵ אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חֵזֶק בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית־הַפֶּהָר: יח וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית־הַפֶּהָר בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסוּרִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַפֶּהָר וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה: יט אִין שֶׁר בֵּית־הַפֶּהָר רָאָה אֶת־כָּל־מֵאוֹמָה בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר יְהוָה אִתּוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מִצְלִיחַ: פ

שביעי כ * וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲמָאוּ מִשְׁקָה מִלֵּךְ־מִצְרַיִם וְהֵאֱפָה לְאֲדֹנֶיהֶם לְמִלֵּךְ מִצְרַיִם: ד וַיִּקְצֹף פְּרֹעֶה עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שֶׁר הַמְּשָׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים: ה וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית שֶׁר הַמִּבְחִים אֶל־בֵּית הַפֶּהָר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אֲסוּר שָׁם: ו וַיִּפְקֹד שֶׁר הַמִּבְחִים אֶת־יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׂרַת אֹתָם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמַר: ז וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם

הַמְשָׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכֹּס עַל־כַּף פְּרָעָה:
 כ וַאֲתָ שֵׁר הָאֲפִים תִּלָּה כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף:
 כ וְלֹא־זָכַר שְׂרֵי־הַמְשָׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 166)

עֲלֵתָה נָצָה, הַכְשִׁילוּ אֲשַׁכְּלוּתֶיךָ עֲנָבִים (מ, י) עֲלֵתָה נָצָה -
 הַגִּיעַ זְמַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִיגָאֵל. הַכְשִׁילוּ אֲשַׁכְּלוּתֶיךָ עֲנָבִים - הַגִּיעַ
 זְמַנָּה שֶׁל מִצְרַיִם לִשְׁתוֹת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה (חולין צב, א) לְכַאוֹרָה הִנֵּה
 הַסֵּדֶר צָרִיךְ לִהְיוֹת הַפּוּר: תַּחֲלָה שׁוֹתֵה מִצְרַיִם אֶת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה
 וְלֵאחֶר מִן גִּגָּאִים יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וְגַם לומר, שֶׁבִשְׁלֹב
 הָרִאשׁוֹן מִתְגַּבְּרִים יִשְׂרָאֵל עַל מִצְרַיִם וַיּוֹצֵאֵם מִמִּצְרַיִם נֶגֶד רְצוֹנָה.
 וְאֵלּוּ בִשְׁלֹב הַשְּׁנַי מִצְרַיִם עֲצָמָה הוֹפֵכֶת לטוב: כְּשֶׁם שִׁשְׁתִּית יָזַן
 מִבִּיאָה לִשְׁכָרוֹת (בטול מציאות הָאָדָם), כִּךְ גַּם שִׁשְׁתִּית כּוֹס
 הַתַּרְעֵלָה מְבַשֶּׁלֶת אֶת מִצְיָאֹתָם הַקּוֹדֶמֶת וְהוֹפֵכֶת אוֹתָהּ לטוב.

חצי קדיש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמַן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא כְּרַעוּתָהּ
 וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמַן
 בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי רַבְל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזִמְן
 קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמַן: אֲמַן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְכַרְךְ לַעֲלָם וְלַעֲלָמִי עֲלֵמָא. וַיִּתְבָּרַךְ
 יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְכַרְךְ לַעֲלָם וְלַעֲלָמִי עֲלֵמָא. וַיִּתְבָּרַךְ
 וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה,
 וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָה רַבָּא בְּרִיךְ הוּא. אֲמַן לַעֲלָא מִן כָּל
 בְּרַבָּתָא וְשִׁירָתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא,
 וְאִמְרוּ אֲמַן: אֲמַן

מִפְטִיר כ וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּדָת אֶת־פְּרָעָה
 וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה לְכָל־עַבְדָּיו וַיֵּשֶׂא אֶת־רֹאשׁ | שֵׁר
 הַמְשָׁקִים וְאֶת־רֹאשׁ שֵׁר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו:
 כ וַיֵּשֶׁב אֶת־שֵׁר הַמְשָׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכֹּס
 עַל־כַּף פְּרָעָה: כ וַאֲתָ שֵׁר הָאֲפִים תִּלָּה כַּאֲשֶׁר
 פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף: כ וְלֹא־זָכַר שְׂרֵי־הַמְשָׁקִים אֶת־
 יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ:

פספס קי"ב פסוקים יב"ק סימן.

אִישׁ חֲלָמָו בְּלִילָה אַחֶד אִישׁ בִּפְתָרוֹן חֲלָמָו
 הַמְשָׁקָה וְהָאִפָּה אֲשֶׁר לְמִלֵּךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים
 בְּבֵית הַסֵּהֶר: וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בִּבְקָר וַיֵּרָא אֹתָם
 וְהֵנָּם זֹעֲפִים: וַיֵּשֶׂאֵל אֶת־סָרִיסֵי פְרָעָה אֲשֶׁר אֹתָם
 בְּמִשְׁמַר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם:
 ה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלֹם חֲלָמָנוּ וּפְתָר אֵין אֹתָו וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פְּתָרָנִים סִפְרוּ־נָא לִי:
 ט וַיֹּסֶפֶר שְׂרֵי־הַמְשָׁקִים אֶת־חֲלָמָו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ
 בְּחֲלוּמִי וְהִנֵּה־גִפְּוֹן לִפְנֵי: וּבְגִפְּוֹן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִם
 וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נָצָה הַכְשִׁילוּ אֲשַׁכְּלוּתֶיךָ
 עֲנָבִים: י וְכּוֹס פְּרָעָה בִּידֵי וְאִקָּה אֶת־הָעֲנָבִים
 וְאִשְׁחַט אֹתָם אֶל־כּוֹס פְּרָעָה וְאִתָּן אֶת־הַכּוֹס
 עַל־כַּף פְּרָעָה: י וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרָנִי שְׁלֹשֶׁת
 הַשָּׁרִיגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: י בָּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 יֵשֶׂא פְרָעָה אֶת־רֹאשָׁהּ וְהַשִּׁיבָךְ עַל־בֶּגֶד וְנִתַּת
 כּוֹס־פְּרָעָה בִּידָו כַּמִּשְׁפָּט הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיְתָה
 מִשְׁקָהוּ: י כִּי אִם־זָכַרְתָּנִי אֲתִךְ כַּאֲשֶׁר יִיטֵב לְךָ
 וְעִשִׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהוֹכַרְתָּנִי אֶל־פְּרָעָה
 וְהוֹצֵאתָנִי מִן־הַבֵּית הַזֶּה: ט פִּי־גִבֵּב גִּבְּתִי מֵאֶרֶץ
 הָעֲבָרִים וְגַם־פַּה לֹא־עֲשִׂיתִי מְאוּמָה פִּי־שְׁמוֹ אֹתִי
 בְּבוֹר: ט וַיֵּרָא שְׂרֵי־הָאֲפִים כִּי טוֹב פָּתַר וַיֹּאמֶר
 אֶל־יוֹסֵף אֶפְיָנִי בְּחֲלוּמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵּי חֲרִי
 עַל־רֹאשִׁי: י וּבִסֵּל הָעֶלְיוֹן מִכָּל מֵאֲכָל פְּרָעָה
 מַעֲשֶׂה אִפָּה וְהָעוֹף אֲכָל אֹתָם מִן־הַסֵּל מֵעַל
 רֹאשִׁי: י וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פְּתָרָנִי שְׁלֹשֶׁת
 הַסֵּלִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: ט בָּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 יֵשֶׂא פְרָעָה אֶת־רֹאשָׁהּ מֵעֲלִיד וְתִלָּה אוֹתָהּ עַל־עֵץ
 וְאֲכָל הָעוֹף אֶת־בִּשְׂרָךְ מֵעֲלִיד: כ וַיְהִי | בַּיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּדָת אֶת־פְּרָעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה
 לְכָל־עַבְדָּיו וַיֵּשֶׂא אֶת־רֹאשׁ | שֵׁר הַמְשָׁקִים וְאֶת־
 רֹאשׁ שֵׁר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו: כ וַיֵּשֶׁב אֶת־שֵׁר

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזָרְיָהוּ הָיָא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכַל־נְתִיבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יֵי חַפִּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגִדְלֵי תוֹרָה וְיֶאֱדִיר:

מדִּיִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת וישב לקריאה בציבור ולשמו"ת בעומם פרק ב':

ב וְכֹה אָמַר יְהוָה עַל־שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ עַל־מִכְרָם בְּפֶסֶף צִדִּיק וְאֶכְיוֹן בְּעֵבֹר נַעֲלִים: ז הַשָּׂאִפִּים עַל־עַפְר־אֶרֶץ בְּרָאשׁ דָּלִים וְדֹרֶךְ עֲנוּיִם יָפוּ וְאִישׁ וְאִבּוֹ יִלְכוּ אֶל־הַנֶּעֱדָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי: ח וְעַל־בְּגָדִים חֲבִלִּים יָפוּ אֶצֶל כָּל־מוֹזֵחַ וַיִּין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: ט וְאֶנְכִּי הִשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר בְּגִבֵּה אֲרָזִים גָּבְהוּ וְחֶסֶן הוּא פְּאֻלּוֹנִים וְאֲשַׁמִּיד פְּרִיו מִמֶּעַל וְשִׁרְשׁוֹ מִתַּחַת: י וְאֶנְכִּי הִעֲלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאוֹלֹךְ אֶתְכֶם בְּמִדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לָרֶשֶׁת אֶת־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי: יא וְאֲקִים מִבְּנֵיכֶם לְנִבְיָאִים וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנֹזְרִים הָאֵף אֵינִי זֹאת בְּנִי יִשְׂרָאֵל נֹאם־יְהוָה: יב וְתִשְׁקֹוּ אֶת־הַנֹּזְרִים יֵין וְעַל־הַנִּבְיָאִים צוֹיֹתָם לֵאמֹר לֹא תִנָּבְאוּ: יג הִנֵּה אֲנִי מַעֲיֵק תַּחְתֵּיכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲיֵק הָעֵגְלָה הַמִּלֵּאָה לָהּ עֹמִיר: יד וְאֶבֶד מְנוּס מִקָּל וְחֹזֵק לֹא־יִאֲמִין כָּחוֹ וְגִבּוֹר לֹא־יִמְלֹט נִפְשׁוֹ: טו וְתִפֹּשׁ תִּקְשֹׁת לֹא יַעֲמֹד וְקַל בְּרִגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרֹכֵב הַפֹּסֶם לֹא יִמְלֹט נִפְשׁוֹ: טז וְאֲמִיץ לָבוֹ בַּגְּבוּרִים עָרוֹם יָנוּם בַּיּוֹם־הַהוּא נֹאם יְהוָה: ג א שְׁמָעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר הִעֲלִיתִי מֵאֶרֶץ

קסה

מִצְרִים לֵאמֹר: בָּרַק אֶתְכֶם יְדַעְתִּי מִכָּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־עֹנְתֵיכֶם: ג' הִילְכּוּ שָׁנִים יַחְדָּו בְּלִתִּי אִם־נֹעְדוּ: ד' הִישָׁאג אַרְיֵה בַּעַר וְטָרַף אֵין לֹו הִיתָן בְּפִיר קוֹלוֹ מִמַּעַנְתּוֹ בְּלִתִּי אִם־לָכֹד: ה' הִתְפֹּל צִפּוֹר עַל־פֶּחַ הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ תִיעֲלֶה־פֶחַ מִן־הָאֲדָמָה וְלָכֹד לֹא יִלְכֹּד: ו' אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יַחְרְדוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהִיָּה לֹא עֲשֵׂה: ז' כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנִי יִהְיֶה דָבָר כִּי אִם־גָּלָה סוֹדוֹ אֶל־עַבְדּוֹ הַנְּבִיאִים: ח' אַרְיֵה שָׁאג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנִי יִהְיֶה דָבָר מִי לֹא יִנְבֵּא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המולד: יום ה', שְׁעָה 4 אַחֲרֵי הַצְהָרִים, 9 דְּקוֹת, 11 חֲלָקִים.

ראש חודש טבת, בְּיוֹם הַשִּׁישִׁי הַכָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:19	6:24	8:21	8:24	8:53	8:56	9:45	9:48	16:41	16:41	17:07	17:07	16:21	17:17
חיפה (ח)	6:22	6:27	8:22	8:25	8:54	8:57	9:45	9:49	16:37	16:37	17:03	17:03	16:07	17:14
ירושלים (ח)	6:17	6:22	8:20	8:23	8:51	8:54	9:43	9:46	16:40	16:40	17:06	17:06	16:00	17:15
תל אביב (ח)	6:22	6:27	8:22	8:25	8:54	8:58	9:46	9:49	16:38	16:39	17:04	17:05	16:19	17:16
אוסטריה, וינה (ח)	7:21	7:28	8:59	9:04	9:30	9:35	10:15	10:19	16:07	16:05	16:40	16:39	15:47	16:54
אוסטרליה, מלבורן (ק)	5:48	5:47	8:55	8:56	9:27	9:28	10:41	10:43	20:31	20:37	21:00	21:06	20:18	21:20
אוקראינה, אודסה (ח)	7:19	7:25	8:58	9:03	9:30	9:35	10:16	10:20	16:14	16:13	16:46	16:45	15:55	16:49
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:55	7:02	8:33	8:37	9:04	9:09	9:49	9:53	15:41	15:40	16:14	16:13	15:22	16:17
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	7:08	7:15	8:45	8:49	9:17	9:21	10:01	10:05	15:50	15:48	16:23	16:22	15:30	16:26
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:42	7:49	9:14	9:19	9:46	9:51	10:29	10:33	16:07	16:05	16:42	16:40	15:47	16:44
אוקראינה, קייב (ח)	7:34	7:42	9:07	9:12	9:39	9:44	10:22	10:26	16:00	15:58	16:35	16:33	15:40	16:37
איטליה, מילאנו (ח)	7:41	7:47	9:23	9:27	9:55	9:59	10:41	10:44	16:44	16:43	17:16	17:15	16:25	17:30
אקוואדור, קיטו (ח)	5:52	5:54	8:26	8:28	8:56	8:58	9:58	10:01	18:16	18:18	18:38	18:41	18:00	18:45
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:31	5:31	8:33	8:34	9:05	9:06	10:18	10:19	19:55	20:00	20:23	20:28	19:41	20:42
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:00	5:59	9:15	9:16	9:45	9:46	11:02	11:03	21:09	21:15	21:41	21:47	20:56	21:51
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:06	7:11	8:56	9:00	9:29	9:33	10:18	10:21	16:46	16:46	17:14	17:14	16:28	17:18
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:58	7:04	8:48	8:52	9:20	9:24	10:08	10:12	16:33	16:32	17:02	17:02	16:14	17:14
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:59	7:05	8:48	8:52	9:20	9:24	10:09	10:12	16:32	16:32	17:01	17:01	16:14	17:14
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:39	7:45	9:27	9:31	9:58	10:03	10:46	10:50	17:04	17:04	17:34	17:34	16:46	17:46
ארה"ב, הווסטן (ח)	6:57	7:02	9:00	9:03	9:32	9:36	10:25	10:28	17:25	17:25	17:50	17:51	17:07	18:01
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:38	6:42	8:36	8:40	9:08	9:12	9:59	10:03	16:47	16:48	17:14	17:14	16:30	17:24
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:49	6:53	8:55	8:58	9:28	9:31	10:22	10:25	17:32	17:33	17:56	17:57	17:15	18:07
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:57	7:03	8:45	8:49	9:17	9:21	10:05	10:09	16:25	16:24	16:54	16:54	16:06	17:08
ארה"ב, שיקאגו (ח)	6:55	7:01	8:44	8:49	9:15	9:20	10:04	10:07	16:25	16:24	16:55	16:54	16:06	17:06
בוליביה, לה-פס (ח)	5:41	5:42	8:31	8:33	8:59	9:01	10:07	10:09	19:04	19:07	19:27	19:31	18:49	19:35
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:23	8:31	9:53	9:58	10:26	10:30	11:08	11:12	16:40	16:37	17:16	17:14	16:20	17:32
בלגיה, בריסל (ח)	8:21	8:28	9:53	9:58	10:24	10:29	11:07	11:11	16:43	16:41	17:18	17:17	16:23	17:34
ברזיל, ס. פאולו (ק)	5:06	5:07	7:58	8:00	8:29	8:31	9:38	9:40	18:46	18:50	19:11	19:15	18:31	19:23
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ק)	4:54	4:55	7:45	7:47	8:16	8:18	9:25	9:27	18:31	18:35	18:56	19:00	18:17	19:08
בריטניה, לונדון (ח)	7:41	7:48	9:12	9:17	9:43	9:48	10:25	10:30	15:58	15:56	16:34	16:33	15:38	16:50
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	8:00	8:08	9:25	9:31	9:57	10:02	10:37	10:42	15:57	15:54	16:35	16:33	15:36	16:52
גרמניה, ברלין (ח)	7:53	8:00	9:20	9:26	9:52	9:57	10:33	10:38	15:59	15:56	16:36	16:34	15:38	16:38
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:59	8:06	9:34	9:39	10:05	10:10	10:48	10:52	16:30	16:28	17:05	17:03	16:10	17:07
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:00	5:00	7:57	7:58	8:27	8:28	9:37	9:39	18:55	18:59	19:20	19:25	18:41	19:29
הודו, בומביי (ח)	6:54	6:58	9:06	9:09	9:39	9:42	10:35	10:38	18:02	18:04	18:26	18:27	17:45	18:31
הודו, פונה (ח)	6:47	6:51	9:02	9:05	9:34	9:37	10:30	10:33	18:01	18:02	18:24	18:25	17:44	18:29
הונגריה, בודפשט (ח)	7:09	7:15	8:47	8:51	9:19	9:23	10:04	10:07	15:57	15:56	16:30	16:29	15:38	16:33
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:08	7:14	8:56	9:01	9:29	9:33	10:17	10:21	16:39	16:38	17:08	17:08	16:20	17:12
יוון, אתונה (ח)	7:20	7:25	9:13	9:17	9:45	9:49	10:35	10:38	17:09	17:08	17:36	17:36	16:50	17:40
מולדובה, קישינב (ח)	7:29	7:35	9:07	9:11	9:39	9:44	10:24	10:28	16:19	16:18	16:52	16:50	16:00	16:54

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:47	6:51	9:05	9:08	9:35	9:38	10:32	10:35	18:05	18:07	18:28	18:30	17:48	18:34
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ק)	5:41	5:40	8:55	8:56	9:28	9:29	10:45	10:46	20:57	21:03	21:29	21:36	20:45	21:40
נפאל, קטמנדו (ח)	6:32	6:36	8:40	8:43	9:10	9:14	10:05	10:08	17:15	17:15	17:39	17:40	16:57	17:44
סינגפור, סינגפור (ח)	6:50	6:52	9:17	9:20	9:50	9:52	10:51	10:54	18:58	19:01	19:20	19:23	18:42	19:27
פולין, ורשא (ח)	7:20	7:27	8:49	8:54	9:20	9:25	10:02	10:06	15:31	15:28	16:08	16:06	15:11	16:10
פרו, לימה (ח)	5:32	5:34	8:10	8:12	8:43	8:45	9:48	9:50	18:24	18:27	18:47	18:50	18:08	18:54
צרפת, ליון (ח)	7:58	8:05	9:41	9:45	10:12	10:17	10:58	11:02	17:02	17:00	17:33	17:32	16:42	17:46
צרפת, פריז (ח)	8:20	8:27	9:56	10:01	10:28	10:33	11:12	11:16	17:00	16:58	17:34	17:32	16:40	17:48
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:41	5:44	8:12	8:14	8:42	8:44	9:43	9:46	17:51	17:53	18:13	18:15	17:35	18:19
קנדה, טורונטו (ח)	7:28	7:34	9:14	9:18	9:46	9:50	10:33	10:36	16:45	16:45	17:16	17:15	16:27	17:28
קנדה, מונטריאול (ח)	7:12	7:18	8:54	8:58	9:26	9:30	10:12	10:15	16:15	16:14	16:47	16:46	15:56	17:00
קפריסין, לרנקה (ח)	6:35	6:40	8:30	8:33	9:03	9:07	9:53	9:57	16:35	16:35	17:02	17:02	16:17	17:06
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:54	10:02	11:16	11:21	11:47	11:53	12:27	12:31	17:37	17:33	18:16	18:14	17:16	18:18
רוסיה, מוסקבה (ח)	9:30	9:39	10:52	10:58	11:23	11:28	12:01	12:06	17:07	17:03	17:48	17:45	16:46	18:04
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	8:46	8:52	10:24	10:28	10:56	11:01	11:41	11:45	17:35	17:34	18:08	18:07	17:16	18:11
שווייץ, ציריך (ח)	7:48	7:55	9:29	9:33	10:00	10:04	10:45	10:49	16:42	16:40	17:15	17:13	16:23	17:27
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:24	6:27	8:41	8:44	9:13	9:16	10:11	10:14	17:51	17:53	18:14	18:16	17:34	18:20

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00350
02/12/2012

P.P.

שולם

1949

תל אביב